

BÍLÁ VELRYBA

HERMAN
MELVILLE

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

**43 poboček, 3 pojízdné knihovny, 4 000 akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, 60 Kč za registraci**

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

Bílá velryba

Herman Melville

*Přeložili Marie Kornelová
a Stanislav V. Klíma*

Znění tohoto textu vychází z díla [Bílá velryba](#) tak, jak bylo vydáno v Praze nakladatelstvím Odeon v roce 1968. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Herman Melville: Bílá velryba), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 5. 11. 2018.

OBSAH

PŮVOD JMÉNA VELRYBY.....	11
CITÁTY	13
I. PŘELUDY	30
II. TLUMOK.....	36
III. HOSTINEC „U VELRYBY“.....	40
IV. PŘIKRÝVKA	54
V. SNÍDANĚ.....	58
VI. ULICE	60
VII. KAPLE.....	63
VIII. KAZATELNA	67
IX. KÁZÁNÍ	70
X. DŮVĚRNÝ PŘÍTEL.....	79
XI. NOČNÍ KOŠILE.....	83
XII. ŽIVOTOPISNÁ.....	85
XIII. TRAKAŘ	88
XIV. NANTUCKET	93
XV. ŠKEBLÍ POLÉVKA	95
XVI. LOĎ.....	98
XVII. RAMADÁN	112
XVIII. JEHO ZNAČKA	118
XIX. PROROK	122
XX. PŘÍPRAVY K ODPLUTÍ.....	126
XXI. CESTOU NA LOĎ	129
XXII. VESELÉ VÁNOCE	133
XXIII. BŘEH NA STRANĚ ZÁVĚTRNÉ.....	138
XXIV. OBHÁJCE	140
XXV. DODATEK.....	145
XXVI. RYTÍŘI A PANOŠI	146
XXVII. RYTÍŘI A PANOŠI.....	150
XXVIII. ACHAB.....	154
XXIX. VCHÁZÍ ACHAB, K NĚMU PŘISTUPUJE STUBB	158

XXX. DÝMKA.....	161
XXXI. KRÁLOVNA MAB.....	162
XXXII. CETOLOGIE.....	164
XXXIII. VRCHNÍ HARPUNÁŘ.....	177
XXXIV. STŮL V KAJUTĚ.....	180
XXXV. VRCHOL STOŽÁRU.....	186
XXXVI. VELITELSKÁ PALUBA.....	193
XXXVII. ZÁPAD SLUNCE.....	201
XXXVIII. SOUMRAK.....	203
XXXIX. PRVNÍ NOČNÍ HLÍDKA PŘEDNÍ KOŠ.....	205
XL. PŮLNOC NA PŘÍDI.....	206
XLI. MOBY DICK.....	214
XLII. BĚLOST VELRYBY.....	224
XLIII. SLYŠ!.....	233
XLIV. MAPA MOŘE.....	234
XLV. OSVĚDČENÍ.....	239
XLVI. DOHADY.....	248
XLVII. TKADLEC.....	251
XLVIII. PRVNÍ SPUŠTĚNÍ ČLUNŮ.....	254
XLIX. HYENA.....	264
L. ACHABŮV ČLUN A POSÁDKA — FEDALLAH.....	267
LI. PŘÍZRAČNÝ VODOMET.....	270
LII. ALBATROS.....	274
LIII. GAM.....	276
LIV. PŘÍBĚH LODI TOWN-HO.....	280
LV. O NESTVŮRNÝCH ZOBRAZENÍCH VELRYB.....	300
LVI. O MÉNĚ NESPRÁVNÝCH OBRAZECH VELRYB A O PRAVDIVÝCH ZOBRAZENÍCH LOVU NA VELRYBY.....	305
LVII. O VELRYBÁCH NA PLÁTNĚ, NA ZUBECH, NA DŘEVĚ, NA PLE- CHU, NA KAMENI, NA HORÁCH A VE HVĚZDÁCH.....	309
LVIII. PLANKTON.....	312
LIX. CHOBOTNICE.....	315
LX. PROVAZEC.....	318
LXI. STUBB ZABÍJÍ VELRYBU.....	322

LXII. VRH HARPUNOU	327
LXIII. VIDLICE	329
LXIV. STUBBOVA VEČEŘE	331
LXV. VELRYBA JAKO JÍDLO	339
LXVI. MASA KR ŽRALOKŮ	342
LXVII. ROZSEKÁVÁNÍ VELRYBY	344
LXVIII. POKRÝVKA	346
LXIX. POHŘEB	349
LXX. SFINGA	351
LXXI. PŘÍBĚH JEROBOAMŮV	354
LXXII. OPIČÍ ŠŇŮRA	360
LXXIII. STUBB A FLASK ZABIJÍ GRÓNSKOU VELRYBU A POTOM O NÍ ROZMLOUVAJÍ	365
LXXIV. HLAVA VORVANĚ — Z HLEDISKA SROVNÁVACÍHO ...	371
LXXV. HLAVA VELRYBY GRÓNSKÉ — Z HLEDISKA SROVNÁVA- CÍHO	375
LXXVI. BERAN	378
LXXVII. VELIKÝ SUD HEIDELBERSKÝ	381
LXXVIII. CISTERNY A OKOVY	383
LXXIX. PRÉRIE	387
LXXX. ZÁVITNICE	390
LXXXI. PEQUOD POTKÁVÁ PANNU	393
LXXXII. ČEST A SLÁVA VELRYBÁŘSTVÍ	404
LXXXIII. JONÁŠ Z HLEDISKA HISTORICKÉHO	407
LXXXIV. DLOUHÝ VRH KOPÍM	409
LXXXV. FONTÁNA	412
LXXXVI. OCAS	417
LXXXVII. VELKOLEPÁ FLOTILA	422
LXXXVIII. ŠKOLY A UČITELÉ	434
LXXXIX. PŘIPOUTANÁ RYBA A VOLNÁ RYBA	438
XC. HLAVY NEBO OCASY	442
XCI. PEQUOD POTKÁVÁ RŮŽOVÉ POUPĚ	445
XCII. AMBRA	452
XCIII. VYVRŽENEC	455

XCIV. STISK RUKY	460
XCV. TALÁR	464
XCVI. ŠKVAŘENÍ	466
XCVII. LAMPA	471
XCVIII. ULOŽENÍ A ÚKLID	472
XCIX. DUBLON	475
C. NOHA A RUKA PEQUOD Z NANTUCKETU SE SETKÁVÁ SE SAMUELEM ENDERBYM Z LONDÝNA	482
CI. KARAFÁ	489
CII. HÁJ NA ARSACIDÁCH	494
CIII. ROZMĚRY VELRYBÍ KOSTRY	498
CIV. VELRYBA FOSILNÍ	501
CV. ZMENŠUJE SE VELIKOST VELRYBY? — VYHYNE?	505
CVI. ACHABOVA NOHA	509
CVII. TESAŘ	512
CVIII. ACHAB A TESAŘ	515
CIX. ACHAB A STARBUCK V KAJUTĚ	520
CX. KVÍKVEG V RAKVI	523
CXI. TICHÝ OCEÁN	529
CXII. KOVÁŘ	531
CXIII. KOVÁRNA	534
CXIV. POZLACOVAČ	538
CXV. PEQUOD POTKÁVÁ MLÁDENCE	540
CXVI. UMÍRAJÍCÍ VELRYBA	543
CXVII. HLÍDKA U VELRYBY	545
CXVIII. KVADRANT	547
CXIX. SVÍČKY	550
CXX. PALUBA KE KONCI PRVNÍ NOČNÍ HLÍDKY	557
CXXI. PŮLNOC — ZÁBRADLÍ NA PŘEDNÍ PALUBĚ	558
CXXII. O PŮLNOCI NA STOŽÁRU HROMY A BLESKY	560
CXXIII. MUŠKETA	561
CXXIV. MAGNETICKÁ STŘELKA	565
CXXV. RYCHLOMĚŘ A ŠŇŮRA	569
CXXVI. ZÁCHRANNÁ PLAVATKA	573

CXXVII. PALUBA	577
CXXVIII. PEQUOD POTKÁVÁ RACHEL.....	580
CXXIX. KAJUTA.....	584
CXXX. KLOBOUK.....	586
CXXXI. PEQUOD POTKÁVÁ ROZKOŠ.....	591
CXXXII. SYMFONIE.....	593
CXXXIII. STÍHÁNÍ — PRVNÍ DEN	598
CXXXIV. STÍHÁNÍ — DRUHÝ DEN.....	608
CXXXV. STÍHÁNÍ — TŘETÍ DEN	617
EPILOG.....	629

*TATO KNIHA JE PŘIPSÁNA
NATHANIELU HAWTHORNOVI
Z OBDIVU K JEHO GÉNIU*

PŮVOD JMÉNA VELRYBY

(SESTAVENO STŘEDOŠKOLSKÝM SUPLENTEM, KTERÝ ZEMŘEL
NA SOUCHOTINY)

Vidím ho jako dnes, toho bledého suplenta – všechno na něm bylo zchátralé: kabát i srdce, tělo i mozek. Neustále oprašoval své staré slovníky a mluvnice divným kapesníkem, jež výsměšně zdobily pestré vlajky všech známých národů světa. Své staré mluvnice oprašoval rád; připomínalo mu to tak trochu jeho pomíječnost.

„Vezmete-li si za úkol vzdělávat lidi a naučit je, že se tomu zvířeti má správně říkat velryba, a přitom bezděky spolknete slabiku vel, jež téměř samojediná vytváří smysl toho slova, říkáte něco, co není pravdivé.“

HACKLUYT

„WHALE.*** Šv. a dán. hval. Toto zvíře je tak pojmenováno, poněvadž je okrouhlé nebo protože se převaluje. V dán. hvalt znamená klenutý nebo obloukovitý.“

WEBSTERŮV SLOVNÍK

„WHALE.*** Pochází spíše z hol. a něm. Wallen; anglosasky Wal-w-ian znamená valiti, kouletí.“

RICHARDSONŮV SLOVNÍK

יָת	<i>hebrejsky</i>
κῆτος	<i>řecky</i>
CETUS	<i>latinsky</i>
WHÆL	<i>anglosasky</i>
HVAL	<i>dánsky</i>
WALVIS	<i>holandsky</i>
VAL	<i>švédsky</i>
HVALUR	<i>islandsky</i>
WHALE	<i>anglicky</i>
BALEINE	<i>francouzsky</i>
BALLENA	<i>španělsky</i>
PIKÍ-NUÍ-NUÍ	<i>fidžijsky</i>
PIKÍ-NUÍ-NUÍ	<i>eromangosky</i>

CITÁTY

(SESTAVENÉ KNIHOVNICKÝM PRAKTIKANTEM)

Seznáte, že ten chudák praktikant, neúmorný dřič a nic než dřič a knihomol, zřejmě prošmejdil rozlehlé knihovny Vatikánu i stánky všech pouličních antikvářů na světě, sbíraje kdejakou nahodilou zmínku o velrybách, kterou byl vůbec s to najít ve všemožných knihách církevních i světských. Tuto směsici výroků o velrybách, i když je hodnověrná, nesmíte proto považovat za skutečnou bibli cetologie; alespoň ne vždycky. Zdaleka ne! Pokud jde o staré autory vůbec a o básníky zde uváděné, jsou to výňatky vesměs cenné nebo zajímavé, neboť nám z ptačí perspektivy podávají letmý přehled toho, co kdy kdo o leviatanovi mimochodem řekl, myslil, představoval si a zbásnil – u mnoha národů a pokolení i v naší vlastní generaci.

Nuže, hodně zdaru, chudáčku knihovnický praktikante, jehož jsem vykladačem! Patříš k tomu beznadějnému, bledému cechu lidí, které nerozehřeje žádné víno na světě a pro které i světlé xeres by bylo příliš intenzivně růžové. Jsou to však lidé, s kterými si občas rádi posedíme a vcitujeme se do jejich ubožáctví. Hoře nás s nimi spřátelí. S očima plnýma slz a při prázdných sklenkách jim drsně říkáme – a přitom cítíme smutek ne právě nepříjemný – Utečte od toho, praktikanti! Čím víc se budete snažit zavděčit lidem, tím větší nevděk vám bude odměnou! Kdybych jen mohl pro vás vyklidit Hampton Court a Tuilerie! Spolykejte své slzy a vzhůru na stožár – tam necht' vyletí vaše srdce! Vždyť vaši přátelé, kteří již odešli, vyklizují sedmero nebe, očekávajíce váš příchod, a stěhují ven dlouho hýčkaného Gabriela, Michaela a Rafaela. Tady o sebe ťukají jen rozbitá srdce – tam o sebe budou ťukat nerozbitné sklenky!

I stvořil Bůh velryby veliké.

GENESIS

Velryb za sebou patrnou činí stezku, až se zdá, že propast má šediny.

KNIHA JOBOVA

Nastrojil pak byl Hospodin rybu velikou, aby pozřela Jonáše.

PROROCTVÍ JONÁŠE PROROKA

Tuť bárky přecházejí i velryb, kteréhož jsi stvořil, aby v něm hrál.

KNIHA ŽALMŮ

V ten den navštíví Hospodin mečem svým přísným, velikým a mocným leviatana, hada dlouhého, a leviatana, hada stočilého, a draka, kterýž jest v moři.

PROROCTVÍ IZAIÁŠOVO

A cokoli se octne v propastně zející tlamě této obludy, ať je to zvíře, člun nebo kámen, všechno projde nezadržitelně jejím obrovským chamtivým jícnem a hyne v bezedné hlubině jejího břicha.

HOLLAND: PLUTARCHOVA MORÁLKA

Indické moře živí nejvíc ryb a také největší, jaké existují: z nich velryby a mořské obludy, zvané balaene, mají až čtyři akry délky.

HOLLAND: PLINIUS

Byli jsme sotva dva dni na moři; tehdy se při východu slunce objevilo v moři velké množství velryb a jiných oblud. Jedna z velryb byla nestvůrně obrovská.*** Ta mířila proti nám s otevřenou tlamou, rozvířujíc vlny na všech stranách a bičujíc před sebou moře, až se pěnilo.

TOOKE: LUCIANOVA „PRAVDIVÁ
HISTORIE“

Navštívil tuto zemi též s úmyslem lovit mrože, kteří mají velmi cenné zuby. Několik jich přinesl králi.*** Nejlepší velryby byly chyceny v jeho vlasti.

Některé byly osmačtyřicet, jiné padesát yardů dlouhé. Vyprávěl, že je jedním ze šesti, kteří ve dvou dnech zabili šedesát velryb.

OTHEROVO NEBO OCTHEROVO
VYPRÁVĚNÍ, DOSLOVNĚ ZAPSANÉ
KRÁLEM ALFRÉDEM L. P. 890

Všechno ostatní, ať zvíře či loď, co padne do strašlivé, hluboké tlamy této obludy (velryby), je ihned ztraceno a pohlceno, kdežto hlaváč černý je tam zcela v bezpečí, a dokonce tam spává.

MONTAIGNE: OBHAJOB A RAIMONDA
SEBONDA

Leťme, leťme! Ať se propadnu, není-li to leviatan, popsáný vznešeným prorokem Mojžíšem v životě trpělivého Joba!

RABELAIS

Tato velryba měla jater na dvě káry.

STOWE: LETOPISY

Ohromný leviatan, který přiměje moře, aby kypělo jako vařící voda v kotlíku.

LORDA BACONA PŘEPIS ŽALMŮ

O nestvůrné obrovitosti velryby nebo grampuse jsme se nedověděli nic určitého. Bývají nesmírně ztučnělé, takže z jedné velryby lze získat neuvěřitelné množství oleje.

TÝŽ: DĚJINY ŽIVOTA A SMRTI

Nejúčinnějším lékem proti vnitřnímu zhmoždění je vorvanina.

KRÁL JINDŘICH

Úplně jako vorvaň.

HAMLET

*Lékařský um mu nijak neprospěl,
musel se vrátit k tomu muži zpět,
jenž zrádným vrhem hrud' mu zkrvavěl,
až strašnou bolestí se počal chvět,
jak vorvaň zraněný se k břehu dává v let.*

KRÁLOVNA VÍL

*Obrovské jako velryby, jež pohybem svých ohromných těl dove-
dou zvířiti klidný oceán až do varu.*

SIR WILLIAM DAVENANT V PŘEDMLUVĚ
KE „GONDIBERTOVI“

Lidská nejistota o podstatě spermacetu (vorvaniny) je oprávněna, neboť učený Hosmannus ve svém díle třiceti let výslovně praví: „Nescio quid sit.“

SIR T. BROWNE! O SPERMACETU
A VORVAŇOVI VIZ JEHO V. E.

*Jak Spencerův Talus cepem moderním
ten těžký ocas zkázou hrozí jim.*

* * *

*V boku má jejich harpun bezpočet
a lesík kopí pokryl její hřbet.*

WALLER: BITVA U BERMUD

*Uměle byl vytvořen onen velký leviatan, nazvaný republika nebo
stát (latinsky Civitas), který je toliko umělým člověkem.*

PRVNÍ VĚTA HOBBSOVA „LEVIATANA“

Bláhový Mansoul to spolkl bez žvýkání jako velryba sledě.

POUŤ KŘESŤANOVA

*Ten mořský tvor,
leviatan, ježž Bůh ze všech svých děl
učinil v proudech moře největším.*

ZTRACENÝ RÁJ

*Tam leviatan,
největší z tvorů, v hloubi rozložen
jak předhoří, tam pluje nebo spí,
podoběn pevnině; a ze žáber,
když moře vsál, zas moře vychrlí.*

TAMŽE

*Mohutné velryby, které plovou v moři vod a v jejichž nitru pluje
moře tuku.*

FULLER: STÁT SVĚTSKÝ A STÁT BOŽÍ

*Tak při útese, položení nehybně,
ohromní leviatani pasou po kořisti,
však spolýkají malé rybky jedině,
jež omylem jim vklouzly do čelistí.*

DRYDEN: ANNUS MIRABILIS

Když je velryba vlečena za lodí, useknou jí hlavu a člun ji odtáhne co nejbliž ku břehu; ale již v hloubce dvanácti nebo třinácti stop se dotýká dna.

THOMAS EDGE: DESET PLAVEB
NA ŠPICBERKY. V PURCHASOVI

Viděli před sebou četné velryby, které si hrály v moři a z rozpustilosti vystřikovaly vodu trubicemi, jež jim příroda umístila na hřbetě.

HARRIS COLL: CESTY SIRA T. HERBERTA
DO ASIE A AFRIKY

Tady spatřili stáda velryb tak ohromná, že museli plout velmi obezřetně, aby na ně s lodí nenajeli.

SCHOUTEN: ŠESTÁ PLAVBA KOLEM
SVĚTA

Vypluli jsme z Labe za severovýchodního větru na lodi pojmenované Jonáš ve velrybě.***

Říká se, že velryba nemůže otevřít tlamu, ale to je báchorka.***

Často se vyšplhají na stožáry, aby se podívali, neuvidí-li velrybu, poněvadž ten, který ji spatří první, dostane za svou námahu dukát.***

Vyprávěli mi o velrybě chycené u Shetland, která měla v břiše víc než sud sledů.***

Jeden harpunář mi vyprávěl, že u Špicberk chytil velrybu, která byla celá bílá.

HARRIS COLL: PLAVBA DO GRÓNSKA
L. P. 1671

K tomuto pobřeží (Fife) připlulo několik velryb. Roku 1652 připlula jedna z druhu kosticových, dlouhá osmdesát stop, která, jak mi bylo řečeno, poskytla kromě množství tuku ještě kostice ve váze 300 jednotek. Její čelisti stojí jako brána v parku v Pitferrenu.

SIBBALD: FIFE A KINROSS

Rozhodl jsem se, že se pokusím chytit a zabít tohoto vorvaně, neboť jsem nikdy neslyšel, že by kdy kdo nějakého zabil, tak je zuřivý a rychlý.

RICHARD STRAFFORD: DOPIS Z BERMUD
L. P. 1668

*Velryby poslušny
jsou hlasu Božího.*

NOVOANGLICKÝ SLABIKÁŘ

Viděli jsme také mnoho velkých velryb, kterých je v jižních mořích, možno říci, stokrát víc, nežli jich máme v moři severně od nás.

KAPITÁN COWLEY: PLAVBA KOLEM
SVĚTA L. P. 1729

*** a při výdechu velryby se často rozšíří zápach tak nesnesitelný, že člověk div neomdlí.

ULLOA: JIŽNÍ AMERIKA

*Zvlášť vyvoleným sylfům padesáti
za úkol dáme spodničku teď tkáti.
Vždyť víme: sedm suknic za čest neručí,
byť z kostic velrybích a sedmi obručí.*

ULOUPENÁ KADEŘ

Velikost pozemských zvířat je směšně nepatrná, srovnáváme-li ji s velikostí zvířat žijících v hlubinách. Velryba je nepochybně největší žijící zvíře.

GOLDSMITH: PŘÍRODOPIS

Kdybyste psal bajku pro rybičky, nechal byste je mluvit jako velké velryby.

GOLDSMITH JOHNSONOVÍ

Odpoledne jsme viděli něco, co jsme omylem považovali za skálu. Ve skutečnosti to byla mrtvá velryba. Několik Asiatů ji zabilo a táhlo ku břehu. Snažili se ukrýt za velrybu, abychom je nespatriili.

COOK: CESTY

Málokdy se odváží podniknout útok na větší velryby. Před některými mají takovou hrůzu, že se na širém moři ze strachu ani neodvážjí vyslovit jejich jméno. Do člunů dávají hnůj, vápno, jalovec a podobné věci, aby velryby postrašili a zabránili jim přiblížit se.

UNO VON TROIL: DOPISY O BANKSOVĚ
A SOLANDEROVĚ CESTĚ NA ISLAND
ROKU 1772

Vorvaň objevený Nantucketany je čilý, zuřivý zvíře, a rybáři, kteří jej loví, musí být neobyčejně obratní a stateční.

PAMĚTNÍ SPIS O VELRYBÁCH, SEPSANÝ
TOMÁŠEM JEFFERSONEM PRO
FRANCOUZSKÉHO VYSLANCE
ROKU 1778

Řekněte, pane, co na světě se mu vyrovná?

ZMÍNKA EDMUNDA BURKA
V PARLAMENTĚ O NANTUCKETSKÉM
VELRYBAŘENÍ

Španělsko – obrovská velryba, jež uvázla na březích Evropy.

EDMUND BURKE (KDESI)

Desátým odvětvím králových běžných příjmů, plynoucích prý z toho, že střeží a chrání moře před piráty a lupiči, je právo na královskou rybu, jíž je velryba a jeseter. Jsou-li tyto ryby vyvrženy na břeh nebo chyceny nedaleko pobřeží, jsou majetkem královým.

BLACKSTONE

*Posádka začne smrtonosné hry:
ocelí mává Rodmond v pravici,
vždy ostrou, nikdy nechybující.*

W. FALCONER: ZTROSOTÁNÍ LODI

*Kupole, věže zářily,
rakety vylétaly,
klenbě nebes na chvíli
ohnivě vzplanout daly.
Oheň i vody srovnat jdou:
oceán stříká vzdorně,
vychrlen k nebi velrybou,
jež plesá nemotorně.*

GOWPER O KRÁLOVNINĚ NÁVŠTĚVĚ
V LONDÝNĚ

*Při prvním tětí vytryskne ze srdce s nesmírnou prudkostí deset
až patnáct galonů krve.*

POPIS PITVY VELRYB (MENŠÍCH)
OD JOHNA HUNTERA

*Aorta velryby má větší průřez než hlavní vodovodní roura na
londýnském mostě. Voda hrnouce se touto rourou má menší
prudkost a rychlost než krev tryskající ze srdce velryby.*

PALEY: THEOLOGIE

Velryba je savec, který nemá zadních okončetin.

BARON CUVIER

*Na 40. stupni jižní šířky jsme viděli vorvaně, ale žádného jsme
nechytili, až prvního května, kdy jimi bylo moře pokryto.*

COLNETT: CESTA ZA ROZŠÍŘENÍM LOVU
VORVAŇŮ

*Ve volném živlu pluly pode mnou,
v honičkách, pŭtkách, hrách se kmitajíce,
ryby všech druhů, tvarů, odstínů,
jež nelze popsat a jež nespatrił
živ námořník: od leviatana
po hmyzí mračna v každé z vln,
v obrovských stádech, jako ostrovy,
tajemným pudem pluly, ze všech stran
vydány nepřátelům — žralokům,
velrybám, stvůráám majícím co zbraň
meč, pilu, roh či tesák zahnutý...*

MONTGOMERY: SVĚT PŘED POTOPOU

*Hoj! Zpívejme! hoj! chválu chval!
tot' tvorů s ploutvemi je král!
Velryby ohromnějších těl
Atlantik širý neviděl!
Tučnější rybu nezná sám
ani Polární oceán!*

CHARLES LAMB: TRIUMF VELRYBY

*Roku 1690 několik lidí pozorovalo z vysokého kopce chrlící
a laškující velryby. Jeden poznamenal, ukazuje k moři: „Hle,
zelené pastviny, na něž se pustí za chlebem vnuci našich dětí.“*

OBED MACY: DĚJINY NANTUCKETU

*Postavil jsem domek pro Zuzku a pro sebe a ze vztyčených vel-
rybích čelistí jsem udělal vstupní bránu ve tvaru gotického ob-
louku.*

N. HAWTHORNE: OTŘEPANÉ POVÍDKY

Přišla objednat pomník pro svého prvního milence, který byl zabít velrybou v Tichém oceánu již před čtyřiceti lety.

TAMŽE

„Ne, pane, je to grónská velryba“ odpověděl Tom. „Viděl jsem její vodotrysk. Vychrlila dvojitou duhu tak krásnou, že si křesťan nemůže přát krásnější. Pěkný kus – je to pravý sud oleje.“

COOPER: LODIVOD

Přicházejí rozličné noviny a v berlínských divadelních zprávách vidíme, že tam uvedli na jeviště mořské obludy a velryby.

ECKERMANN: ROZHOVORY S GOETHEM

„Můj Bože, pane Chace, co se stalo?“ „Velryba nás převrátila“ odpověděl jsem.

VYPRÁVĚNÍ O ZTROSKOTÁNÍ VELRY-
BÁŘSKÉ LODI ESSEX Z NANTUCKETU, JEŽ
BYLA NAPADENA A NAKONEC ZNIČENA
VELKÝM VORVANĚM V TICHÉM OCEÁNU.
NAPSAL OWEN CHACE Z NANTUCKETU,
KORMIDELNÍK NA ONÉ LODI,
NEW YORK 1821

*Námořník seděl v noci v lanoví,
vítr dul o závod;
a zářil měsíc i v mracích plul
a fosfor v brázdě po velrybě žhnul,
jak plula slání vod.*

ALŽBĚTA OAKES-SMITHOVÁ

Délka šňůry, odvinuté z různých člunů, které se účastnily chycení této jedné velryby, byla celkem 10.400 yardů, čili téměř šest anglických mil.*** Velryba někdy třepe ve vzduchu svým obrovským ocasem, což zní jako práskání bičem a je to slyšet na tři až čtyři míle.

SCORESBY

Rozzuřený vorvaň se převaluje, šílený bolestmi, které mu působí tyto nové útoky, zvedá svou ohromnou hlavu a čelistmi široce rozevřenými chňapá po všem kolem sebe. Vrhá se hlavou proti člunům. Ty jsou před ním hnány velkou rychlostí a někdy jsou zcela zničeny.

*** Je nesmírně podivné, že zvyky zvířete tak zajímavého a z obchodního hlediska tak důležitého (jako je vorvaň) zůstávaly zcela nepovšimnuty nebo že u četných a namnoze povolaných pozorovatelů vzbudily jen malý zájem, když přece odborníci v poslední době měli tolik a tak vhodných příležitostí, pozorovat způsob jejich života.

TOMÁŠ BEALE: DĚJINY VORVANĚ, 1839

Cachalot (vorvaň) jest nejen lépe ozbrojen než opravdová velryba (grónská nebo pravá velryba), poněvadž má strašnou zbraň na obou koncích těla, ale také častěji projevuje sklon užívat těchto zbraní útočně, a to způsobem tak lstivým, tak odvážným a zlomyslným, že útok na něj nutno považovat za nejnebezpečnější z útoků na všechny známé odrůdy řádu kytovců.

FREDERICK DEBELL BENNETT:
VELRYBÁŘSKÁ PLAVBA KOLEM SVĚTA,
1840

13. října. „Tamhle chrlí,“ zaznělo ze stožárové čnělky.
 „Jak daleko?“ otázal se kapitán.
 „Tři čárky od kotvy na straně závětrné, pane“
 „Pozor ty tam u kormidla! Říd' rovně!“
 „Rovně, pane!“
 „Hola, ty na stožáru! Vidiš ještě tu velrybu?“
 „Ano, ano, pane. Celé hejno vorvaňů! Tamhle chrlí. Tamhle roz-
 ráží vlny!“
 „Jen křič! Pokaždé pořádně křikni!“
 „Ano, ano, pane! Tamhle chrlí! Tamhle – tamhle – tam chrlí –
 chrlíí – chrlíí!“
 „Jak daleko odtud?“
 „Půl třetí míle.“
 „Hromy a blesky! Tak blízko! Svolej mužstvo!“

J. ROSS BROWNE: ČRTY Z VELRYBÁŘSKÉ
 VÝPRAVY, 1846

*Velrybářská loď Glóbus, na jejíž palubě se odehrály hrozné pří-
 hody, o kterých budeme vyprávět, pocházela z ostrova Nantuc-
 ketu.*

VYPRAVĚNÍ O VZPOURE NA GLÓBU
 NAPSANÉ LAYEM A HUSSEYEM, KTERÍ
 ZŮSTALI NAŽIVU, L. P. 1828

*Když byl jednou pronásledován velrybou, kterou poranil, odrá-
 žel útok po nějakou dobu kopím. Avšak rozzuřená obluda koneč-
 ně vyrazila proti člunu. On sám i jeho společníci se zachránili
 jen skokem do vody, když viděli, že útok je neodvratný.*

ZÁPISKY MISIONÁŘŮ TYERMANA
 A BENNETTA

„Nantucket sám,“ řekl pan Webster, „je velmi pozoruhodným a zvláštním zdrojem národního příjmu. Má osm nebo devět tisíc obyvatelů, kteří žijí na moři a podnikáním nejvýš odvážným a vytrvalým každý rok podstatně zmnožují národní bohatství.“

ZÁZNAM ŘEČI DANIELA WEBSTERA
V AMERICKÉM SENÁTU, V ROZPRAVĚ
O POSTAVENÍ VLNOLAMU
V NANTUCKETU, 1828

Velryba padla přímo přes něho a patrně ho ihned zabila.

PD. HENRY T. CHEEVER: VELRYBA A JEJÍ
LOVCI ANEBŮ ŽIVOTOPIS VELRYBY,
SEPSANÝ NA ZPÁTEČNÍ PLAVBĚ MÍSTO
ADMIRÁLA PREBLEA

„Způsobíš-li nejmenší hluk,“ odpověděl Samuel, „pošlu tě ke všem čertům.“

ŽIVOTOPIS SAMUELA COMSTOCKA
(VZBOUŘENCE), NAPSANÝ JEHO
BRATREM WILLIAMEM COMSTOCKEM.
JINÁ VERZE VYPRÁVĚNÍ O VZPOURĚ NA
VELRYBÁŘSKÉ LODI GLÓBUS

Výpravy Holanďanů a Angličanů do Severního moře, jež měly pokud možno objevit cestu tamtudy do Indie, nedosáhly sice svého hlavního cíle, ale odhalily shromaždiště velryb.

MCCULLOCH: OBCHODNÍ SLOVNÍK

Tyto věci na sebe navzájem působí. Míč se odrazí, jen aby znovu vyskočil. Když teď jsou odhalena shromaždiště velryb, velrybáři asi nepřímou našli nově klíče k oné tajemné Severozápadní cestě.

Z ČEHOSI NEUVEŘEJNĚNÉHO

Nelze potkat velrybářskou loď na širém moři a nebyť překvapen její pohotovostí. Pluje se skasanými plachtami, na stožárových čnělkách má hlídky, které dychtivě pátrají po širé hladině kolem. Vypadá docela jinak než nákladní lodi pravidelně plující.

PROUDY A VELRYBAŘENÍ, U. S. EX. EX.

Ti, kdo prošli okolí Londýna a jiných měst, vzpomenou si, že viděli velké, ohnuté kosti, zaražené zpříma do země, aby tvořily oblouky nad vraty nebo vchody do altánků. Bylo jim možná řečeno, že to jsou žebra velryby.

PŘÍBĚHY VELRYBÁŘE Z ARKTICKÉHO
OCEÁNU

Teprve když se čluny vrátily z pronásledování těchto velryb, běloši upozorovali, že se jejich lodi krvavě zmocnili divoši sloužící v posádce.

NOVINÁŘSKÉ LÍČENÍ PŘÍBĚHU, JAK
BYLA ZTRACENA VELRYBÁŘSKÁ LOĎ
HOBOMACK A JAK JÍ BYLO ZNOVU DOBYTO

Je všeobecně známo, že jen málo mužů z posádek velrybářských lodí (amerických) se vrátí na lodích, na kterých vypluli.

PLAVBA NA VELRYBÁŘSKÉ LODI

Náhle se vynořilo z moře obrovské tělo a vyrazilo kolmo do vzduchu. Byla to velryba.

MIRIAM COFFIN ANEBO VELRYBÁŘ

Je pravda, že velryba je zachycena harpunou. Ale jen si představte, jak byste ovládali statné nezrokčené hříbě, kdybyste mu jen přivázali provaz ke kořenu ocasu.

KAPITOLA O VELRYBAŘENÍ
V ODBORNÉM ČASOPISE

Viděl jsem při jedné příležitosti dvě tyto obludy (velryby), patrně samce a samici, jak zvolna plují za sebou, ani ne co by kamenem dohodil od břehu (Terra del Fuego), nad nímž rozkládal buk své větve.

DARWIN: CESTA PŘÍRODOPISCOVA

„Všichni na zád!“ vzkřikl kormidelník, když obrátil hlavu a uviděl tak blízko u přídě člunu rozevřené čelisti velkého vorvaně, hrozící člunu okamžitou zkázou. *„Všichni na zad, komu je život milý!“*

WHARTON: LOVEC VELRYB

*Hoši, jen vesele, a nikdy nemít strach,
až trefí velrybu harpunář, smělý brach.*

NANTUCKETSKÁ PÍSEŇ

*Velrybo milá, jen bouře tě křtila,
máš domov v rodných mořích svých.
Jsi obrem, kde síla vždy právem byla,
jsi královnou vod nezměrných.*

VELRYBÁŘSKÁ PÍSEŇ

I.

PŘELUDY

Říkejte mi Izmael. Před několika lety – nezáleží na tom, kdy to přesně bylo – měl jsem v peněžence sotva pár grošů a nic zvláštního mě nepoutalo k pevnině; napadlo mi tedy, že bych mohl na moře, trochu se zas podívat na tu vodní část světa. Dělavám to tak, chci-li zahnat omrzlost a upravit si krevní oběh. Kdykoli upozoruji, že se začínám tvářit zatrpkle, kdykoli má duše prožívá svůj teskně mživý listopad, kdykoli si všimnu, že se nevědomky zastavuji před obchody s rakvemi a kráčím v poslední řadě každého pohřebního průvodu, který potkám, ale zejména kdykoli těžkomyslnost nabude nade mnou takové moci, že musím volat na pomoc všechny své mravní zásady, abych záměrně nešel na ulici a soustavně lidem nesrážel klobouky z hlavy – tehdy vím, že je svrchovaný čas, abych se co nejrychleji dostal na moře. Nahrazuje mi to kulku z revolveru. Kato s filozofickou okázalostí nalehl na meč; já prostě odcházím na loď. Není na tom nic překvapujícího. Téměř všichni lidé v podobném stavu, kdyby si to jen uvědomili, dříve nebo později zatouží po moři bezmála stejně jako já.

Tady máte to své ostrovní město kmene Manhattů, kol dokola obehnané doky jako Indické ostrovy korálovými útesy – obchod je obklopuje svým příbojem. Vpravo vlevo vedou vás ulice k vodě. Dole na nejzazším konci města jsou Baterie, kde to honosné nábřeží omývá vlny a ochlazuje vánky, které ještě před několika hodinami byly nedožitelně daleko. Všimněte si, jaké davy se tu soustředěně dívají na vodu.

Obejděte město za ospalého nedělního odpoledne. Jděte na Corlears Hook ke Coenties Slip, odtud podle Whitehallu na sever. Co uvidíte? Kolem celého města stojí mlčenlivé hlídky tisíce a tisíce smrtelníků, pohroužených do snění o moři. Někteří se opírají o kůly; jiní sedí na sloupech přístavních hrází; jiní nakukují přes zábradlí horní paluby lodí, připluvších z Číny. Někteří jsou vysoko v lanová,

jako by chtěli mít ještě lepší vyhlídku na moře. Ale jsou to samí suchozemci, ve všední dny uzavření mezi omítnuté laťkové stěny – uvázání k pultům, přibití k lavicím, přikování k psacím stolům. Jak to vysvětlíte? Ztratila se snad zelená pole? Co tady dělají ti lidé?

Jen se podívejte! Přicházejí nové davy a míří rovnou k vodě, jako by se do ní chtěly ponořit. Kupodivu! Jsou spokojeni teprve na samém krajíčku souše. Potloukat se ve stínu nedalekých skladišť – to jim nestačí. Kdepak! Musí jít k vodě – tak blízko, že do ní div nespadnou. A tam potom stojí – na míle je jich, na celé míle. Jsou to samí suchozemci, přicházejí z ulic a uliček, tříd a bulvárů – od severu, od východu, od jihu i od západu. Tady se však scházejí a splývají. Cožpak je sem přitahuje síla magnetických střelek na všech těch lodích? Řekněte!

A ještě něco. Jste dejme tomu na venkově; někde v horách, kde jsou jezera. Vydejte se po kterékoli stezce, a vsadím deset proti jedné, že vás povede do údolí a zanechá vás u jezírka, vytvořeného pramenem. Je v tom kouzlo. Vezměte nejroztržitějšího člověka, nechte ho, aby se zcela pohřížil do svých úvah, postavte ho na nohy, uveďte je v chod, a povede vás neomylně k vodě, bude-li v tom kraji vůbec nějaká voda. Kdybyste někdy trpěli žízní na velké americké poušti, udělejte tenhle pokus, bude-li náhodou ve vaší karavaně hloubavý profesor. Ano, jak je každému známo, přemítání a voda se spolu věčně snoubí.

A máme tu umělce. Chce vám namalovat romantickou krajinu, nejstinnější, nejklidnější, nejrozkošnější koutek v celém údolí řeky Saco. Co na svém obraze nejvíc zdůrazní? Má tu stromy a každý kmen je vykotlaný, jako by v něm byl poustevník s křížem; tady mu dříme louka, tam zas odpočívá stádo; a tamhle nahoře z chalupy stoupá ospalý kouř. Hluboko do vzdálených lesů se vine křivolaká cesta, zabíhající až k převislým výběžkům hor, stopených ve vlastní modři.

I když vás obraz uvádí do vytržení a třebaš borovice strásá své vzdechy na hlavu pastýřovu, přece by to všechno bylo marné, kdyby pastýř neupíral oči na čarovný proud před sebou. Navštivte přerii

v červnu, kdy se nekonečné míle brodíte po kolena v tygrovitých liliích – jaké kouzlo vám tady chybí? Voda – ani kapka vody tu není! Kdyby Niagara byla jen vodopádem písku, cestovali byste tisíce mil, abyste ji zhlédli? Proč chudý básník z Tennessee, když náhle dostal hromádku stříbra, uvažoval, má-li si koupit svrchník, který naléhavě potřebuje, či má-li ty peníze utratit za pěší výlet k pobřeží Rock-away? Proč téměř každý silný, zdravý hoch se silnou, zdravou duší je občas posedlý bláznivou touhou stát se námořníkem? A když jste poprvé cestovali lodí, proč jste pocítili tajemné chvění, když vám prvně řekli, že vaše loď už zmizela z dohledu pevniny? Proč staří Peršané považovali moře za posvátné? Proč mu Řekové dali zvláštní božstvo, a to vlastního bratra Diova? Věru, to všechno není bez významu. A ještě hlubší smysl má příběh o Narcisovi, který, nemoha se zmocnit mučivě spanilého obrazu spatřeného ve studánce, vrhl se do ní a utonul. Stejný obraz však vidíme i my ve všech řekách a oceánech. Je to obraz nezachytitelného přeludu života; a to je klíč k tomu ke všemu.

Řeknu-li však, že mám ve zvyku vydat se na moře, kdykoli se mi začne kalit zrak a já věnuji úzkostlivou pozornost svým plicím, nechci, abyste si mysleli, že se vydávám na moře jako cestující. Ten nezbytně musí mít tobolku, ale tobolka sama neznamená vůbec nic, pokud je prázdná. Ostatně cestující dostávají mořskou nemoc – chytá se jich svárliвість – v noci nespí – a vůbec nemají radost ze života. Ne, jakživ se nepustím na moře jako cestující; a třebaže jsem dost zkušený námořník, přece nejdu nikdy na moře jako velitel eskadry ani kapitán či kuchař. Slávu a důstojnost těchto hodností ponechávám těm, kdo o ně stojí. Mně samému se přičí všechna ta uctívání námaha, nepříjemnosti a nesnáze. Docela mi stačí starat se jen o sebe a netrápit se starostmi o lodi, bárky, brigy, škunery a to všechno. A pokud jde o kuchařinu – i když uznávám, že je v tom kus slávy, protože kuchař je na lodi tak trochu důstojníkem – přece se mi nikdy nezamlouvalo péci drůbež. Když je drůbež upečena, rozšafně omaštěna a rozumně osolena a opepřena, není ovšem člověka, který by o pečené drůbeži mluvil s větší vážností, neřku-li zbožnou úctou,

než já. Modloslužebnická náklonnost starých Egyptanů k pečenému ibisu a hrochu se zasloužila o to, že vidíte mumie těchto tvorů v pyramidách, jejich ohromných pekárnách.

Ne ne, jdu-li já na moře, jdu jako prostý námořník, rovnou dolů do místnosti pro mužstvo a odtud vzhůru na vrchol hlavního stožáru. Nezapírám, že mě přitom dost prohánějí, takže musím skákat z ráhna na ráhno jako kobyłka v květnu na louce. Tohle je z počátku dost nepříjemné. Uráží to váš smysl pro čest, zvláště pocházíte-li z rodiny starousedlíků, Van Rensselaerů, Randolfů nebo Hardicanutů. A ještě hůř, hrál-li jste si předtím na pána jako venkovský učitel, před nímž se trásl i ten největší školák – a teď máte v ruce kbelík s dehtem! Přeměna učitele v námořníka je hořká, ubezpečuji vás; je k tomu zapotřebí silného odvaru ze Seneky a stoiků, abyste se dovedli jen ušklíbnout a vydržet to. Ale i to se časem poddá.

Co na tom, nařídí-li vám nějaký hrubý námořní kapitán, abyste se chopil koštěte a zametl palubu? Je to nějaké ponížení, zvážíme-li to, řekněme, na vážkách Nového zákona? Myslíte, že archanděl Gabriel bude o mně mít horší mínění, když v takovém případě okamžitě a zdvořile uposlechnu kapitána, starého bručouna? Ostatně, kdo není otrokem? To bych od vás rád slyšel. Ať už mě staří námořní kapitáni prohánějí, jak chtějí – ať si mě otloukají a štulcují, mám klidné svědomí; vím, že je to docela v pořádku. Všichni lidé tím či oním způsobem sloužili právě tak – ať již z hlediska fyzického, či metafyzického. A všeobecný šturec tedy obchází dokola a všichni podrobení se mohou navzájem podrbat na zádech a být spokojeni.

A ještě něco: na moře se vždycky vydám jako plavčík, poněvadž takto musím za své trampoty dostat zapláceno, ale jakživ jsem neslyšel, že by někdo vyplatil třeba jediný haléř cestujícímu. Naopak, cestující musejí sami zaplatit. A to je veliký rozdíl, zda platíte, či zda někdo platí vám. Nutnost platit je snad nejnepříjemnější trest, jaký na nás přivolali oni dva zloději v rajske zahradě. Ale *dostávat plat* – co se tomu vyrovná? Je opravdu podivuhodné, s jakou zdvořilou horlivostí člověk přijímá peníze, když přece upřímně věříme, že peníze jsou kořenem všeho zla na světě a že bohatec za žádných

okolností nepřijde do nebe. Ach! Jak radostně se poddáváme věčnému zatracení!

Konečně odcházím na moře vždy jako námořník, protože je to zdravý tělocvik a protože na přídi lodi, kde spí mužstvo, je čistý vzduch. Jako větry vanoucí proti vám jsou na tomto světě častější než větry, které vám foukají do zad (to jest, neporušíte-li nikdy Pythagorovu poučku), tak i velitel eskadry na horní palubě většinou dostává vzduch až z druhé ruky, od námořníků na přídi. Myslí, že jej dýchá první, ale není tomu tak. Podobně v mnoha jiných případech obec vede své vůdce, a ti o tom nemají ani potuchy. Několikrát jsem dýchal mořský vzduch jako námořník na obchodní lodi; jak to, že jsem se teď rozhodl pro velrybářskou výpravu? Na to může odpovědět neviditelný policista Sudiček, který mě má stále pod dozorem, krok za krokem mě potají sleduje a nějak záhadně na mne působí – ten může odpovědět lépe než kdo jiný. A není pochyby: že jsem se pustil na tu velrybářskou výpravu, to právě patřilo do velkolepého programu Prozřetelnosti, stanoveného dávno předtím. Přišlo to jako krátká mezihra a sólový výstup mezi delšími scénami. Domnívám se, že tato část divadelní cedule zněla asi takto:

Velký volební boj o prezidentství Spojených států
VELRYBÁŘSKÁ VÝPRAVA JAKÉHOSI IZMAELA
KRVAVÁ BITVA V AFGANISTANU

Nemohu ovšem říci, proč vlastně mi režisérky – Sudičky – přidělily tuto nuzáckou úlohu ve výpravě na velryby, když se jiným dostalo skvělých úloh ve velkých tragédiích a krátkých a snadných rolí v salonních veselohrách a veselých úloh ve fraškách. Ačkoli nemohu říci, proč vlastně se to stalo, přece – když si nyní připomínám všechny okolnosti, myslím, že trochu chápu pohnutky a důvody, které mi byly v rozmanitých maskách předvedeny tak chytrácky, že jsem se rozhodl přijmout úlohu, kterou jsem potom hrál, a nadto mě ulichotily zdáním, že jsem se rozhodl sám, veden pouze vlastní nezaujatou svobodnou vůlí a bystrým úsudkem.

Hlavní pohnutkou byla sama představa obrovské velryby, jíž jsem nemohl odolat. Hrozná a tajemná obluda plně rozněcovala mou zvědavost. Potom divoká a daleká moře, v kterých se velryba povaluje jako ostrov; nezbadatelná, bezejmenná nebezpečí, jež nám od velryby hrozí, to spolu se všemi tisícerými dalšími divy, kterými působí pobřeží Patagonie na náš zrak i sluch, přispělo, že jsem uposlechl svého přání. Jiné muže by snad něco podobného nezlákalo; mne však trápí neustálá touha po všem dalekém. Rád pluji do zakázaných moří a přistávám u barbarských pobřeží. Nenechám bez povšimnutí, co je dobré, ale mám živý postřeh i pro hrůznost věcí a umím se s ní spřátelit – pokud to jde – poněvadž je jen dobré být v přátelských vztazích se všemi obyvateli míst, kde se octneme.

Proto jsem tedy velrybářskou výpravu uvítal; velká vrata propusti se otevřela dokořán do světa divů a v divokých představách, které mě hnaly za mým plánem, vplouvaly velryby do hlubin mé duše – dvojice za dvojicí – nekonečná velrybí procesí, a uprostřed nich veliký zakuklený fantom, čnějící do vzduchu jako ledová hora.

II. TLUMOK

Nacpal jsem nějakou tu košili do svého starého cestovního tlumoku, vstrčil jej pod paždí a vydal se na cestu k mysu Hornu a k Tichému oceánu. Opustiv dobré město na starém Manhattanu, přibyl jsem v pořádku do New Bedfordu. Bylo to v sobotu večer, v prosinci. Velkým zklamáním pro mne byla zpráva, že parníček do Nantucketu již odplul a že teprve v pondělí bude zas možno se tam dostat.

Většina mladých kandidátů strastí a útrap velrybářství ovšem zůstává právě tady v New Bedfordu a odtud se vydávají na svou plavbu; proto chci hned podotknout, že já jsem nic takového neměl v úmyslu. Byl jsem totiž rozhodnut, že nepopluji na žádné jiné lodi než právě na nantucketské, poněvadž vše, co souviselo s tímto proslulým starým ostrovem, bylo nějak skvělé, divoké, a to právě mě nesmírně vábilo.

I když New Bedford v poslední době postupně monopolizoval velrybářské podnikání a třeba chudák starý Nantucket je dnes v tomto oboru daleko za ním, přece byl Nantucket Bedfordu velkým pravzorem jako Tyrus Kartágu; toť místo, na které byla vyvržena první mrtvá americká velryba. Odkud než právě z Nantucketu vypluli první domorodí velrybáři, rudokožci, v kánoích na honbu za leviatanem? A odkud, ne-li právě z Nantucketu, vyrazila první dobrodružná malá šalupa, zčásti naložená dovezenými obrazy – tak se alespoň vypráví – jimiž námořníci házeli na velryby, aby zjistili, jsou-li dosti blízko, aby se mohli odvážit vrhnout harpunu z čelenu?

Když jsem tedy měl před sebou noc a den a ještě jednu noc v New Bedfordu, než se budu moci vydat k svému vyvolenému přístavu, musil jsem se starat, kde bych se zatím najedl a vyspal. Noc byla velmi nejasná, ba velmi tmavá a smutná, řezavě ledová a nepříjemná. Neznal jsem tam nikoho. Starostlivě jsem si prozkoumal kapsu a vylovil jen několik stříbrňáků. Nuže, Izmaeli, řekl jsem si, jak jsem tak stál uprostřed pusté ulice, svíraje tlumok a srovnáváje temnotu

severu s temnotou jižní – kamkoli se ve své moudrosti rozhodneš jít na noc, můj drahý Izmaeli, nezapomeň se tam zeptat na cenu a nebuď příliš vyběračný!

Loudavě jsem procházel ulicemi a minul štít „U zkřížených harpun“: zdálo se to tam příliš drahé a pěkné. Kousek dál – z jasně rudých oken hospody „U mečouna“ – vycházely paprsky tak zářivé, že jako by rozpouštěly navátý sníh a led před domem, kdežto všude jinde zmrzlé náledí pokrývalo chodník a tvořilo desetipalcovou vrstvu, podobnou tvrdému asfaltu. To mě ovšem dost unavovalo, když jsem našlapoval na ostré výčnělky, protože podrážky mých bot byly po dlouhé a bezohledné službě velmi chatrné. Příliš drahé a pěkné, pomyslíl jsem si, stanuv na okamžik, abych se podíval na proud světla, štědře dopadající na ulici, a naslouchal cinkotu sklenic uvnitř. Jdi jen dál, Izmaeli, řekl jsem si posléze; neslyšíš? Odejdi od těchto dveří. Příštípky na botách ti zahrazují cestu. Šel jsem dál. Instinktivně jsem se teď držel ulic vedoucích k vodě, kde bezpochyby jsou hostince nejlacinější, i když ne právě nejlákavější.

Takové chmurné ulice! Vpravo i vlevo bloky temnoty, ne domů, tu a tam svíčka, jako světýlko pohybující se v hrobce. V tu noční hodinu posledního dne v týdnu byla tato městská čtvrť zcela opuštěna. Konečně jsem však přišel k čadivému světlu, vycházejícímu z nízké, široké budovy, jejíž dveře byly vybízivě dokořán. Vypadala zanedbaně jako veřejný útulek. Vstoupil jsem a ze všeho nejdřív klopýtl přes bednu s popelem. Ha, napadlo mi, když mě zvířený popel dusil, je to popel ze zničeného města Gomory? Když se dřívější hostince jmenovaly „U zkřížených harpun“ a „U mečouna“, to se tady musí říkat „V pasti“. Ale sebral jsem se, a uslyšev zevnitř silný hlas, šel jsem dál a otevřel druhé dveře, vnitřní.

Zdálo se mi, že je to zasedání velkého Černého sněmu v Molochově chrámu. Sto černých tváří se zvědavě obrátilo v lavicích. Za nimi černý anděl zkázy bušil do knihy na kazatelně. Byl to černošský kostel; kazatel kázal o temnotě pekla, kde je pláč, nárek a skřípění zubů. Hola, Izmaeli, zabručel jsem couvaje, v „Pasti“ se baví bídne!

Ubíraje se dále, přišel jsem konečně poblíž doků k slabému světélku a zaslechl žalostné skřípání někde nad hlavou; když jsem se podíval vzhůru, spatřil jsem, jak se nade dveřmi houpá štít bíle pomalovaný. Mělo to být něco jako vysoký vodotrysk s mlhavou vodní tříští a pod tím nápis: „Hostinec U velryby – Petr Rakev, majitel.“

Rakev? – Velryba? – V tom zvláštním spojení to zní dost zlověstně, říkal jsem si. Ale v Nantucketu je to prý běžné jméno a tenhle Petr se podle všeho přistěhoval z Nantucketu. Světlo bylo tak mdlé a hostinec se zdál v tu chvíli docela klidný: malé, sešlé dřevěné stavení vypadalo, jako by sem bylo přitaženo odněkud z vyhořelé čtvrti, a poněvadž houpající se štít žebrácky skřípal, pomyslil jsem si, že právě tady budou mít laciné noclehy a nejlepší hrachovou polévku.

Byl to podivný starý dům se štítem, z jedné strany jakoby ochromený a smutně se naklánějící. Stál na ostrém, sychravém nároží, kde burácející vichr Euroclydon skučel hůř než kolem zmítané kocábky ubohého Pavla. Euroclydon jest nicméně vítr nesmírně příjemný pro každého, kdo si v pokoji u krbu klidně ohřívá nohy. „Posuzujeme-li onen bouřlivácký vítr zvaný Euroclydon,“ praví jeden starý spisovatel – jehož dílo mám jen já v posledním exempláři – „je v tom veliký rozdíl, díváme-li se naň skleněným oknem, které všechen mráz zadržuje venku, nebo pozorujeme-li jej z neorámovaného okna, v němž je mráz po obou stranách a které zasklívá jen kmotra Smrt.“ Opravdu, pomyslil jsem si, když se mi tato věta vynořila v mysli – ve starém frakturovém písmu – uvažovals dobře. Ano, oči jsou okna a mé tělo je dům. Jaká škoda, že štěrbiný a trhlíný místy trochu neucpali cupaninou! Ale teď už je pozdě na nějaké opravy. Vesmír je dokončen, svorník v klenbě zasazen a odřezky byly odvezeny před milionem let. Chudák Lazar, drkotající zuby u patníku, který je mu polštářem, a setřásající chvěním své hadry, ten si může obě uši ucpávat cáry a do úst strkat kukuřičnou šišku – pronikání bouřlivého Euroclydonu přece nezabrání. Euroclydon! praví starý bohatec v červeném hedvábném županu (později měl rudější), ale, ale! Jaká krásná mrazivá noc! Jak se třpytí Orion! Jaká severní záře!

Necht' si jiní mluví o svém orientálním letním podnebí věčných skleníků; mně bud' dána výsada, abych si sám vytvořil léto svým uhlím.

Co však soudí Lazar? Může si ohřát zmodralé ruce od nádherné severní záře? Nedal by Lazar přednost Sumatře před tímto místem? Nechtěl by si raději lehnout podél rovníku? Ach, vy bohové! Nechtěl by raději táhnout do horoucích pekel, jen aby unikl tomuto mrazu?

Že má Lazar ležet opuštěn na kameni přede dveřmi boháčovými, to je věru mnohem podivnější, než kdyby ledovec zakotvil u některého ostrova Moluckého. Ale boháč přece také žije jako car v ledovém paláci, zbudovaném ze zmrzlých vzdechů, a jako předseda abstinentního spolku pije jenom vlahé slzy sirotků.

Ale dost již toho nářku, jedeme na lov velryb a na něco podobného budeme mít ještě dost času. Oškrabme led z promrzlých nohou a podívejme se, jak to vlastně vypadá v hostinci „U velryby“.

III.

HOSTINEC „U VELRYBY“

Když člověk vešel do onoho štítnatého hostince „U velryby“, octl se v široké, nízké, rozlehlé předsíni se starosvětským pažením, které připomínalo zábradlí nad horní palubou na staré vyřazené lodi. Na jedné straně visela velká olejová malba, tak dokonale zakouřená a po všech stránkách zničená, že díval-li se na ni člověk v tom nevhodném a neklidném osvětlení, mohl smyslu obrazu trochu porozumět, teprve když ho bedlivě prostudoval, když se na něj přišel podívat několikrát a vyptal se obezřetně sousedů. Na obraze byla taková spousta záhadných světél a stínů, až zprvu skoro vzbuzoval dojem, že se nějaký ctižádostivý mladý umělec v dobách novoanglických čarodějnic pokusil zachytit čarovný chaos. Člověk musel nejdřív mnoho a hluboce přemítat a vždy znovu rozvažovat a hlavně otevřít si okénko vzadu proti vchodu; nakonec došel k přesvědčení, že taková myšlenka, třebaš fantastická, přece jen není zcela neoprávněna.

Z celého obrazu vám ovšem nejvíc vrtalo mozkiem a mátlo vás dlouhé, pružné těleso, cosi zlověstně černého, co se vznášelo uprostřed obrazu nad třemi modrými, neurčitými svislými čarami, plujícími v nevylicitelném vření. Bahnitý, parnatý, rozpitý obraz, který stačil dohnat nervózního člověka k zuřivosti. A přece v něm byla jakási zvláštní vznešenost, polojasná, nepostižná, která vás na místě přimrazila, až jste se bezděky zapřísáhl, že vypátráte, co tato podivná malba představuje. Tu a tam vám probleskla myšlenka jasná, ale žel klamná. Snad je to Černé moře v půlnoční vichřici. – Snad nepřírozený zápas čtyř hlavních živlů. – Pošlapané vřesoviště. – Je to arktický zimní výjev. – Je to pukání ledu na řece času. Ale všechny ty nápady konečně ustoupily tomu zlověstnému tělesu uprostřed obrazu. Jen zjistit, co je *tohle*, a všechno ostatní bude snadné. Počkat, nepodobá se to trochu obrovské rybě? Snad samému velkému leviatanu?

Umělec opravdu zamýšlel něco takového; to byl můj konečný úsudek, ježž zčásti podpíralo společné mínění mnoha starších osob, s kterými jsem o věci mluvil. Obraz představoval obchodní loď, plující kolem mysu Horn za prudkého hurikánu. Loď zpola ztroskotaná, z níž je vidět jen tři stožáry zbavené lanoví a plachet, kymácí se na vodě. Rozzuřená velryba zamýšlí přeskočit plavidlo a malíř ji zachytil právě v okamžiku, kdy se chce s nesmírným úsilím nabodnout na špice tří stěžňů.

Protější stěna předsíně byla ověšena pohanským souborem obludných kyjů a kopí. Některé byly hustě posázeny blýskavými zuby, podobnými pilám ze slonoviny; jiné byly ozdobeny chomáči lidských vlasů; jedno kopí vypadalo jako srp s velkým držadlem, připomínajíc rýhu v trávě právě pokosené dlouhorukým sekáčem. Člověk se zachvěl při pohledu na tyto zbraně a uvažoval, který strašlivý lidožrout a divoch mohl kdy vyjít na žeň smrti s takovým příšerným sekacím nástrojem. K tomu se družily staré zrezavělé velrybářské oštěpy a harpuny, všechny polámané a znetvořené. Některé zbraně měly historickou cenu. Tímto dlouhým kopím, dnes notně zohýbaným, před padesáti lety Nathan Swain zabil padesát velryb od slunce východu do slunce západu. A tamhle ta harpuna – nyní tak podobná vývrtce – byla vržena v Javanském moři; velryba s ní uprchla a byla zabita teprve po letech u mysu Blanco. Původní železo vniklo do těla u ocasu a jako neklidná jehla, cestující v těle člověka, harpuna ulezla plných čtyřicet stop a byla nakonec nalezena zarostlá ve hřbetu.

Když člověk prošel temnou předsíní a ještě nízkou klenutou chodbičkou – probouranou v místě, kde asi za starých časů býval ústřední komín s ohništi kolem dokola – octl se v nálevně. Byla ještě zasmušilejší a měla nahoře trámy tak ohromné a dole prkna tak stará a zborcená, že si bezmála připadal jako v podpalubí staré lodi, zvláště za noci tak větrné, jako byla dnes, kdy se tato stará archa, zakotvená na nároží, divoce otřásala. Na jedné straně stál dlouhý, nízký stůl, spíš jako police, na něm samé skleněné skřínky z popraskaného skla a v nich plno zaprášených vzácností z nejvzdálenějších

končin světa. V odlehlém koutě místnosti stojí tmavá bouda – nálevní stůl – pokoušející se nemotorně napodobit skutečnou velrybí hlavu. Ať už se to povedlo či ne, stojí tam obrovská vyklenutá kost z velrybí čelisti, tak široká, že by pod ní mohl téměř kočár projet. Uvnitř jsou špinavé poličky, zaplněné starými džbánky, lahvemi a skleničkami; a v těchto čelistech rychlé zkázy šuká sešlý stařík jako nový prokletec Jonáš (tak mu také říkali) a prodává námořníkům za drahé peníze delirium a smrt.

Sklenice, do kterých nalévá svůj jed, jsou ohavné. Zvenčí sice vypadají jako pravé válce, ale uvnitř se tyto darebácké zelené šilhavé sklenice zužují ošidně ke dnu. Vodorovné rovnoběžky, hrubě vyryté do skla, ovíjejí poháry tohoto darebáka. Je-li nalito po *tuto* čáru, platíte jeden cent; k *této* zde o cent více a tak dále, až je sklenice plná – té míře se říká mys Horn a proležete ji hrdlem za šilink.

Vstoupil jsem do místnosti a našel tam několik mladých námořníků; seskupeni kolem stolu, prohlíželi si v kalném světle rozmanité ukázky řezbářských prací z velrybích zubů, ze slonoviny a mušlí. Vyhledal jsem hostinského a řekl mu, že bych chtěl světnici; on na to, že má všude plno – ani jedno lůžko není volné. „Ale počkat,“ ťukl se do čela, „neměl byste nic proti tomu, kdybyste spal pod jednou příkrývkou s jistým harpunářem, což? Jedete, se mi zdá, na velryby, tak tedy si na tohle začněte zvykat radši hned.“

Řekl jsem mu, že nerad spím ještě s někým v jedné posteli, a když už by to muselo být, že by záleželo na tom, co je to zač, ten harpunář, a konečně, jestli on (hostinský) opravdu pro mne jiné lůžko nemá a není-li harpunář něčím odporný, to že se raději podělím o příkrývku se slušným člověkem, než bych se dál potloukal po neznámém městě za mrazivé noci.

„To jsem si myslel. Dobrá. Sedněte si. Večeří? – Chcete večeřet? Hned to bude.“

Usedl jsem na starou dřevěnou lavičku, plnou vyřezávání – docela jako lavička v parku Na bateriích. Na jednom konci ji ještě vyzdoboval svým zavírákem zahloubaný námořník, shýbaje se a svědomitě zpracováváje plošku prkna, kterou měl mezi nohama.

Pokoušel se vyřezat loď s napjatými plachtami, ale moc se mu to, nedařilo.

Konečně asi tak čtyři pět z nás zavolali k jídlu do sousední světnice. Bylo tam zima jako na Islandu – oheň žádný – hostinský řekl, že si to nemůže dovolit. Nic než dvě blikající lojové svíčky, které se roztékaly. Museli jsme si zapnout přiléhavé námořnické kazajky a přidržovat hrnky vřelého čaje u úst prsty napolo zmrzlými. Jídlo však bylo dost vydatné – nejen maso a brambory, ale také knedlíky; nebesa! knedlíky k večeři! Jeden mladík v zeleném kabátě se do nich zuřivě pustil.

„Hochu,“ řekl hostinský, „budeš mít hrozné sny, to je jisté.“

„Pane hostinský,“ zašeptal jsem, „není to ten harpunář?“

„Ale kde,“ odpověděl hostinský s ďábelským posměškem, „harpunář je chlapík s tmavou pletí. Jakživ nejí knedlíky, kdepak – ten nejí nic jiného než bifteky a chce je napolo syrové.“

„Hrome,“ řekl jsem, „kde je ten harpunář? Je tady?“

„Brzo tady bude,“ zněla odpověď.

Nemohl jsem si pomoci, ten harpunář „s tmavou pletí“ mi začínal být podezřelý. Umínil jsem si, bude-li naprosto nutné, abychom spali pohromadě, musí se on svléknout a vlézt do postele dřív než já.

Po večeři se společnost vrátila do nálevny. Nevěda, co dělat, rozhodl jsem se, že strávím zbytek večera pozorováním.

Za chvíli bylo venku slyšet povyk výtržníků. Hostinský vyskočil a zvolal: „To je posádka z *Grampuse*. Slyšel jsem, že loď byla dnes ráno hlášena na obzoru. Po tříleté plavbě, a plná loď! Hurá, hoši, teď se dovíme nejnovější zprávy z Fidži!“

Dusot námořnických bot bylo už slyšet v předsíni. Dveře se rozletěly a dovnitř vpadla divoká skupina námořníků. Zabalení do huňatých námořnických plášťů, vlněné šály kolem hlavy, všichni samá záplata a otrhaní, s plnovousy samý rampouch – jako kdyby se vyřítili medvědi z Labradoru. Před chvílí vystoupili z přístávacího člunu a tohle byl první dům, do kterého vstoupili. Není proto divu, že zamířili rovnou k velrybí tlamě – k výčepu – kde vrásčitý stařík Jonáš čepoval a brzo všem nalil plné sklenice. Jeden si stěžoval na

hroznou rýmu, a Jonáš mu tedy namíchal nápoj jako smůla, z džinu a z melasy, a zaklínal se, že je to nejlepší medicína na všechny rýmy a katary, nechť jsou sebevíc zastaralé a nechť si je člověk ulovil u pobřeží Labradoru či na návětrné straně plujícího ledového ostrova.

Alkohol jim brzo stoupl do hlavy, jak se obvykle stává i nejotřelejším mazavkům, když přejdou z moře na pevninu, a muži začali vyprávět.

Všiml jsem si, že se jeden drží trochu zpátky, a třebaš neměl v úmyslu kazit svou střízlivostí kamarádům bujarou náladu, přece celkem netropil takový hluk jako ostatní. Tento muž ihned vzbudil můj zájem; a protože mořští bohové předurčili, aby se brzo stal mým druhem na moři (třebaš jen v podpalubí, pokud jde o toto vyprávění), trochu jej tady vylíčím. Byl vysoký šest stop, měl skvělá ramena a hrud' jako vlnolam. Málokdy jsem viděl člověka tak svalnatého. Od obličeje temně hnědého a osmahlého se oslnivě odrážela bělost jeho zubů, v hlubokých stínech očí mu pluly vzpomínky, jež asi nebyly právě radostné. Jeho hlas hned prozradil, že je původem z Jihu. Podle jeho pěkné postavy jsem soudil, že pochází z rodu štíhlých horalů z Alleghanského pohoří ve Virginii. Když hlučná veselost jeho kamarádů dosáhla vrcholu, muž se nepozorovaně vytratil a už jsem ho nespatriil, až když se stal mým druhem na moři. Jeho společníci v několika minutách zpozorovali, že tam není, a protože byl z nějakého důvodu nesmírně oblíben, začali křičet: „Bulkingtone! Bulkingtone! Kde je Bulkington?“ a vyběhli z domu, aby ho hledali.

Bylo ted' asi devět hodin a po nedávných orgiích se náhlé ticho v nálevně zdálo nadpřirozené, takže jsem si bezmála začal blahopřát: právě předtím, než námořníci vešli, jsem dostal důmyslný nápad.

Nikdo nespí rád s druhým v posteli. Opravdu, člověk nespí rád ani s vlastním bratrem. Nevím, čím to je, ale lidé jsou rádi sami, když spí. A kdybyste měli spát s neznámým cizincem v cizí hospodě cizího města a kdyby ten cizinec byl harpunář, to byste pak měli námitek ještě nekonečně víc. Ani to, že jsem námořník, mě nijak nepřesvědčovalo, že bych měl spát ve dvou právě já, a ne někdo jiný; vždyť na

moři námořníci nespí v posteli po dvou, stejně jako na souši nespí ve dvou neženatí králové. Je pravda, že spí v jedné místnosti, ale každý má své visuté lůžko, přikrývá se svou přikrývkou a spí ve své kůži.

Čím víc jsem o harpunáři uvažoval, tím víc se mi protivilo pomýšlení, že bych s ním měl spát. Když je to harpunář, je možno očekávat, že jeho plátěné nebo vlněné prádlo nebude právě nejčistší a rozhodně nenejjemnější. Celé tělo mě začalo svědět. A pak – bylo již dost pozdě a můj slušný harpunář měl být dávno doma a pomýšlet na spaní. Což kdyby se ke mně do postele svalil o půlnoci – poznám snad, z jaké hnusné díry přichází?

„Hostinský! Rozmyslil jsem si to s tím harpunářem. – Nebudu s ním spát. Zkusím to tady na lavici.“

„Jak je libo. Lituji, že vám nemohu dát ubrus místo matrace, to prkno tady je zatraceně hrbolaté –“ říkal, ohmatáváje suky a zářezy. „Ale počkejte, vy hrdino. Mám za výčepem hoblík – počkejte, povídám, já vám udělám trochu pohodlí.“ Přinesl hoblík, a oprášiv lavici starým hedvábným kapesníkem, začal mou postel usilovně hoblovat, zubě se přitom jako opice. Hoblovačky odletovaly vpravo vlevo, až konečně želižko hoblíku narazilo na nezničitelný suk. Hostinský si div nevykloubil zápěstí – poprosil jsem ho, aby toho proboha nechal – že postel je už hladká a že stejně nevím, jak by všechny hoblíky světa mohly proměnit jedlové dřevo v prachovou peřinu. S novým úšklebkem shrábl hostinský hoblovačky se země, hodil je do velkých kamen uprostřed nálevny a šel si po své práci; mne ponechal mému přemítání.

Nyní jsem změřil lavici a shledal, že je o stopu kratší, než potřebuji; ale to by se dalo napravit židlí. Lavice byla také o stopu užší a druhá lavice v nálevně byla asi o čtyři palce vyšší než lavice ohoblovaná – takže se nijak nedaly spráhnout. Potom jsem první lavici postavil na jediné volné místo podél stěny a při zdi nechal malou mezeru – útulek pro svá záda. Brzo jsem však shledal, že tam na mne táhne od okna tak studeně, že tam nemohu zůstat. Nadto se ještě se vzdušným proudem zpod okna potkával jiný proud zpode dveří,

které nedoléhaly, a oba společně vytvářely řadu malých větrných vírů právě poblíž místa, kde jsem chtěl strávit noc.

Čert aby vzal toho harpunáře, říkal jsem si; ale počkejme, nemohl bych ho předběhnout? Zastrčit dveře zevnitř, vskočit do jeho postele a nedat se vyburcovat ani nejprudším bušením? Myšlenka to nebyla špatná; ale když jsem o ní znova uvažoval, zavrhl jsem ji. Kdo mi může zaručit, že jakmile nazítrí vystrčím hlavu ze světnice, nebude stát harpunář v předsíni, připraven srazit mě k zemi?

Rozhlížel jsem se kolkolem a shledal, že nemohu jinak než do cizí postele, mám-li se jakž takž vyspat. Uvažoval jsem tedy, nejsem-li proti tomu neznámému harpunáři zaujat neprávem. Raději snad ještě chvíli počkám; musí už brzo přijít. Potom se na něj důkladně podívám, a možná že se nám bude konec konců příjemně a dobře spolu spát.

Ač se ostatní nocležníci trousili po jednom, po dvou, po třech domů a šli spat, po mém harpunáři nebylo vidu ani slechu.

„Pane hostinský,“ řekl jsem, „co je to zač, ten chlapík? Přichází vždycky tak pozdě?“ Do dvanácti už mnoho nescházelo.

Hostinský se opět zachechtal svým suchým smíchem, jako by se nesmírně bavil něčím, čemu já nerozumím. „To ne,“ odpověděl, „obyčejně přichází brzy – včas do postele, včas z postele – to víte, ranní ptáče dál doskáče. Dnes šel prodávat, víte, ale nechápu, proč se tak opozdil, možná že svou hlavu nemůže prodat.“

„Nemůže prodat svou hlavu? Nepovídejte! Co mi to chcete namluvit?“ začal jsem se vztekat. „Chcete říci, hostinský, že se váš harpunář v tuto požehnanou sobotní noc či spíše za nedělního rána zabývá opravdu tím, že nabízí svou hlavu po městě ke koupi?“

„Docela tak,“ přisvědčil hostinský, „a já mu říkal, že ji tady neprodá, protože už není poptávka.“

„Po čem?“

„Inu po hlavách přece! Což není na světě hlav nadbytek?“

„Poslechněte, hostinský,“ řekl jsem klidně, „přestaňte mě bavit tou povídačkou – nejsem přece zelenáč.“

„Snad ne,“ vzal polínko a přiřezával si párátka, „ale myslím, že budete pěkně zmodřený, uslyší-li ten harpunář, jak pomlouváte jeho hlavu.“

„Rozbiju mu ji,“ zvolal jsem nyní, dopálen opět nesvědomitým tlacháním hostinského.

„Už je rozbitá,“ řekl.

„Rozbitá?“ opakoval jsem, „opravdu *rozbitá*?“

„Toť se rozumí, a právě proto ji, myslím, nemůže prodat.“

„Pane hostinský,“ řekl jsem, přistupuje k němu, chladný jako sopka Hekla za sněhové vánice, „pane hostinský, přestaňte žvanit. Vy a já si musíme navzájem porozumět, a to bez otálení. Přišel jsem do vašeho domu a požádal o nocleh; řekl jste mi, že mi můžete poskytnout jen půl postele, poněvadž druhá polovina patří nějakému harpunáři. A o tomhle harpunáři, kterého jsem ještě neviděl, stále vyprávíte bláznivé historky, mně na zlost, a snažíte se, abych měl nepříjemný pocit, když pomyslím, že ten muž má, jak jste určil, se mnou spát – a to je, pane hostinský, sousedství nadmíru intimní a vyžaduje svrchované důvěry. Žádám vás nyní, abyste se vyjádřil a pověděl mi, co je zač ten harpunář a bude-li pro mne naprosto bezpečné strávit s ním noc. A především, buďte tak laskav a odvolajte tvrzení, že prodává svou hlavu. Kdyby to bylo pravda, svědčilo by to jen o tom, že harpunář je úplný blázen, a mně ani nenapadne spát se šilencem. A vy, pane, míním *vás*, pane hostinský, vy, pane, poněvadž jste mě k tomu vědomě přemlouval, vydáváte se v nebezpečí, že budete stíhán pro zločin.“

„Nu,“ řekl hostinský a zhluboka nabral dech, „to je hezky dlouhé kázání na chlapíka, který toho mnoho nenamluví. Ale jen klid, hochu! Tenhle harpunář, o kterém jsem vám povídal, se právě vrátil z jižních moří, kde nakoupil několik balzamovaných novozélandských hlav (to je velká zvláštnost, víte) a všechny prodal, až na jednu. Dnes večer se pokouší prodat tu poslední, poněvadž zítra je neděle a nehodilo by se, aby běhal po ulicích a prodával lidské hlavy, když lidé chodí do kostela. Minulou neděli to chtěl udělat, ale zarazil

jsem ho, právě když vycházel ze dveří – měl čtyři hlavy přivázané na provázku, jako by nesl jen pletenec cibule.“

Toto vyprávění vysvětlilo záhadu jinak nepochopitelnou a ukázalo, že hostinský přece jen neměl v úmyslu tropit si ze mne žerty – ale co jsem si přitom měl myslit o harpunáři, který zůstal venku po celý sobotní večer až do té boží neděle a zabýval se kanibalským kšeftováním, totiž prodáváním hlav mrtvých modloslužebníků?

„Pane hostinský, ten harpunář je zaručeně nebezpečný člověk.“

„Platí řádně,“ zněla odpověď. „Ale dejte si říci, už je moc pozdě, sviňte plachty. Je to krásná postel, Sally a já jsme v ní strávili svatební noc. Pro dva je v ní místa habaděj, mohou kolem sebe i kopat; je to nesmírně velká postel. Než jsme ji přenechali hostům, Sally dávala Sama a malého Johna do nohou. Ale jednou v noci se mi něco zdálo, a jak jsem sebou házel, Sam se najednou octl na podlaze a div si nezlomil ruku. Sally potom řekla, že to takhle dál nejde. Pojd'te se mnou, hned vám ji ukáži.“ Při těchto slovech zapálil svíčku a držel ji přede mnou, aby mi posvítil na cestu. Ale já jsem ještě váhal. Hostinský se podíval na hodiny v koutě a zvolal: „Už je neděle – to už dnes harpunáře neuvidíte. Jistě zakotvil někde jinde – tak jen pojd'te; pojd'te. Nebo nechcete?“

Chvilí jsem se rozmyšlel a potom jsme šli po schodech nahoru. Uvedl mě do pokojíka studeného jako škeble. Byla tam opravdu ohromná postel, skoro tak velká, že by v ní mohli spát čtyři harpunáři vedle sebe.

„Tak,“ řekl hostinský, postaviv svíčku na starou zborcenou námořnickou truhlu, jež tu byla podstavcem pro umyvadlo i stolem. „Tak si udělejte pohodlí a dobrou noc vám přeju.“ Já zatím prohlížel postel, a když jsem se otočil, hostinský byl už pryč.

Odhrnul jsem příkrývku a naklonil se nad lůžko. Nebylo sice elegantní, ale zřejmě docela slušné. Potom jsem se rozhlédl po ložnici. Kromě postele a stolu jsem neviděl jiný nábytek, jenom hrubou polici, čtyři stěny a před krbem lepenkovou zástěnu s obrazem muže zasahujícího velrybu. Pak tu byly ještě nějaké věci, které zřejmě nepatřily k zařízení; síťové lůžko, svinuté a hozené do kouta na

podlahu; dále velký námořnický vak s harpunářovým prádlem, patrně místo kufru, užívaného na souši. Na polici nad ohništěm byl mimoto balíček nevidaných kostěných háčků na ryby a v hlavách postele stála dlouhá harpuna.

Ale co to tu leží na truhle? Zvedl jsem to a přidržel až ke světlu, ohmatával jsem to, očíhával a vůbec jsem se všemožně pokoušel uspokojit svou zvědavost. Vypadalo to ještě nejspíš jako velká rohožka přede dveřmi, na okrajích ozdobená malými zvonivými přívěsky, jež připomínaly ozdoby z bodlin dikobraza na indiánských mokasínech. Uprostřed rohožky byla díra nebo rozparek jako u jihoamerických pláštů ponchos. Je možné, aby si jen trochu rozumný harpunář oblékl rohožku a procházel se takto vyšnořen ulicemi některého křesťanského města? Navlékl jsem si to, abych to zkusil, a táhlo mě to dolů jako rybářský koš, neboť to bylo neobyčejně huňaté a tlusté a myslím i trochu vlhké, jako kdyby to onen tajemný harpunář nosil v dešti. Šel jsem s tím ke střepe zrcadla, připevněnému na stěnu – ne, něco takového jsem jakživ neviděl. Strhl jsem to se sebe tak rychle, že jsem si odřel krk.

Usedl jsem na pelest postele a přemýšlel o harpunáři, který prodává lidské hlavy, a o jeho rohožce. Když jsem se už dost napřemýšlel na pelesti, vstal jsem, svlékl námořnickou kazajku a stanul zamýšleně uprostřed místnosti. Potom jsem svlékl kabát a přemýšlel dál jen v košili. Jenže teď už mi bylo chladno, poněvadž jsem byl zcela odstrojen; také jsem si připomněl poznámku hostinského, že sem harpunář na noc nepřijde, když už je tak pozdě, a dál už jsem se nerozmýšlel: svléknuv kalhoty a boty, sfoukl jsem světlo, vskočil do postele a poručil se pod ochranu boží.

Nevím, nebyla-li matrace vycpána kukuřičnými košťály nebo střepy z nádobí, ale převaloval jsem se dosti dlouho a nemohl usnout. Konečně mě přemohla dřímota a byl jsem už na nejlepší cestě k hlubokému spánku; vtom jsem zaslechl těžké kroky na chodbě a viděl jsem, jak štěrbínou pode dveřmi proniká do ložnice záblesk světla.

Pánbůh s námi! řekl jsem si, to je jistě ten harpunář, ďábelský podomní obchodník s hlavami! Zůstal jsem však nehybně ležet, pevně rozhodnut, že ani nemuknu, dokud na mne nepromluví. Cizinec vešel, v jedné ruce světlo, v druhé tu novozélandskou hlavu, postavil svíčku na podlahu v koutě, hezký kousek ode mne, a začal rozvazovat zauzlené šňůry na velkém vaku, který, jak jsem už řekl, byl v místnosti. Dychtil jsem spatřit jeho obličej, ale muž měl tvář odvrácenou, pokud rozvazoval vak. Když byl hotov, obrátil se – pane Bože, jaký to pohled! Jaký to obličej! Tmavý, zarudlý, nažloutlý, tu a tam posázený velkými černavými čtverci. Ano, právě tak jsem si to představoval, je to strašný spoluspáč; byl ve rvačce hrozně pořezán a přichází rovnou od lékaře. V tu chvíli však obrátil obličej náhodou ke světlu a já jsem zřetelně viděl, že ty černé čtverce na jeho tvářích vůbec nejsou náplasti. Byly to jakési skvrny. Zpočátku jsem nevěděl, co si mám o tom myslet, ale brzy jsem začal tušit pravdu. Vzpomněl jsem si na vyprávění o jednom bělochovi – také velrybáři – který upadl do rukou lidojedů, a oni ho otetovali. Usoudil jsem, že tento harpunář za svých dalekých plaveb zažil podobné dobrodružství. Ostatně – co na tom záleží, řekl jsem si. Vždyť je to jenom jeho zevnějšek. Člověk může být poctivý, ať vězí v jakékoli kůži. Ale jak si potom vysvětlit nezvyklou barvu pleti kolem tetování, která nemá nic společného s vytetovanými čtverci? Zajisté to nebude nic než řádné tropické ožehnutí; ale nikdy jsem neslyšel, že by tropické slunce opálilo bělocha až do rudožluta. Nebyl jsem však nikdy v jižních mořích, kde slunce má snad takový zvláštní účinek na pleť. Zatímco se mi tyto myšlenky kmitaly hlavou jako blesky, harpunář mě ještě nepozoroval. Když po některých obtížích rozvázal svůj vak, začal se v něm hrabat a posléze z něho vytáhl jakýsi tomahavk a sáček z tulení kůže se srstí. Položil tyto věci na starou truhlu uprostřed světnice, vzal do ruky novozélandskou hlavu – příšernou to věc – a vstrčil ji do vaku. Potom sňal klobouk – nový vysoký kastor – a já jsem div nevykřikl novým překvapením. Na hlavě neměl vlasy – aspoň ne tolik, aby to stálo za řeč – nic než slabý skalpový chomáč na temeni, zatočený k čelu. Jeho zarudlá hlava teď

vypadala jako plesnivá lebka. Nebýt toho, že cizinec stál mezi mnou a dveřmi, byl bych z nich vyletěl rychleji, než jsem kdy zhltl večeři.

V této situaci mě napadlo, že bych mohl vyskočit oknem, ale bylo to první poschodí, do dvora. Nejsem zbabělec, ale co si myslit o tomhle ničemném rudochovi, který prodává hlavy? Na to můj rozum nestačil. Nevědomost je matkou strachu. Přiznám se, harpunáře jsem se v tu chvíli tolik bál, jako by to byl sám ďábel, který se za noční tmy vloupal do mého pokoje. Opravdu, tolik jsem se ho bál, že jsem ani neměl odvalu jej oslovit a požádat o uspokojivé vysvětlení toho, co mi u něho připadalo nevysvětlitelné.

Zatím se harpunář svlékal a ukázal konečně svou hrud' a ramena. Jako že jsem živ, tyto části těla měl pokryty stejnými čtverci jako obličej. Rovněž po celých zádech samé tmavé čtverce. Jako kdyby byl prožil třicetiletou válku a utekl z ní v košili z náplatí. Dokonce nohy byly otetovány, jako by hejno tmavozelených žab šplhalo po kmelech mladých palem. Ted' bylo docela jasné, že je to nějaký odporný divoch, který připlul do této křesťanské země na velrybářské lodi z jižních moří. Mrazilo mě při tom pomyšlení. Podomní prodavač hlav – kdož ví, zda neprodával hlavy svých bratrů. Což kdyby dostal zálusk na moji – proboha! Jen se podívejte na ten tomahavk!

Nebylo ani kdy trást se hrůzou, protože divoch se ted' dal do něčeho, co zplna upoutalo mou pozornost a přesvědčilo mě, že je to opravdu pohan. Přistoupil k svému těžkému krátkému kabátu s kápí, který měl pověšený na židli, hrabal v kapsách a konečně vytáhl podivnou znetvořenou sošku s hrbem na zádech, navlas stejné barvy jako třídní novorozeně v Kongu. Vzpomenuv na balzamanou hlavu, myslil jsem nejdřív, že tento černý panák je opravdové dítě, uchované nějakým podobným způsobem. Ale když jsem viděl, že to není nijak ohebné a že se to leskne bezmála jako leštěný eben, usoudil jsem, že to nebude nic jiného než dřevěný bůžek, a měl jsem pravdu. Divoch ted' přistoupil k prázdnému krbu, odstranil lepenkovou zástěnu a postavil hrbatou loutku jako kuželku mezi železné kozlíky. Postranice krbu a všechny cihly uvnitř byly pokryty sazemi,

takže jsem si pomyslel, že krb je velmi vhodným oltáříkem nebo kapličkou pro jeho konžského bůžka.

Upřel jsem tedy oči na sošku zpola zakrytou, ač mi přitom nebylo dvakrát dobře, abych viděl, co se bude dít. Cizinec nejdříve vytáhl z kapsy kabátu dvě hrsti hoblovaček a položil je opatrně před bůžka; navrch potom dal kousek námořnického sucharu, hoblovačky zapálil plamenem svíce a rozdmýchával ohníček v obětní plamen. Když několikrát spěšně sáhl do ohníčku a pak prsty ještě rychleji z plamene vytáhl (a jak se zdálo, řádně si je popálil), podařilo se mu vytáhnout suchar. Potom ofoukal spáleninu i popel a zdvořile nabídl suchar černouškovi. Ale ďáblíkovi se tato suchá strava asi vůbec nezamlouvala; ani nepohnul rty. Všechny ty divné kejkle byly doprovázeny ještě podivnějšími hrdelními zvuky – modloslužebník se podle všeho zpěvavě modlil nebo zpíval nějaký pohanský žalm; pitvořil se přitom nadmíru nepřirozeně. Konečně uhasil oheň, docela neobřadně sebral bůžka a vstrčil ho opět do kapsy kabátu, jako když lovec zastrkuje mrtvou sluku.

Všechny ty podivné obřady jen stupňovaly mou stísněnost. A když jsem viděl, že teď doopravdy miní skončit přípravy a hupnout ke mně do postele, měl jsem za to, že je svrchovaný čas, abych zlomil kouzlo, které mě tak dlouho svíralo – teď nebo nikdy, ještě než zhasí světlo.

Ale ta chvíle, kdy jsem uvažoval, co říci, byla osudná. Harpunář zvedl z truhly tomahavk, chvíli zkoumal jeho hlavici, potom jej přiblížil k světlu, a přiloživ ústa k držadlu, vyfoukl mračno tabákového kouře. Hned potom zhaslo světlo a ten divoký lidojed s tomahavkem v zubech skočil ke mně do postele. Bezděčně jsem vykřikl. Harpunář zařval úžasem a začal po mně hmatat.

Vykoktal jsem, ani nevím co, odvalil jsem se od něho co nejdále ke stěně a zapřísahal ho, ať už je kdo chce, aby byl klidný a nechal mě vstát a opět rozsvítit. Ale jeho hrdelní odpověď mě rázem přesvědčila, že smysl mých slov chápe špatně.

„Kdo čerta ty?“ – řekl konečně – „ty mluvit ne – zatraceně, já zabít.“ Po těchto slovech začal nade mnou poletovat tomahavk, v temnu svítící.

„Hostinský, proboha, Petře Rakvi!“ křičel jsem. „Hostinský! Stráž! Pane Rakvi! Andělé, zachraňte mě!“

„Mluvit, říkat, kdo ty, nebo zatraceně, já zabít!“ opět zavrčel lidojed, a jak hrozivě mával tomahavkem, rozhazoval kolem mne horký tabákový popel, takže jsem se obával, že mi chytne prádlo. Díky Bohu, v tom okamžiku vešel do pokoje hostinský se světlem v ruce. Vyskočil jsem z postele a utíkal k němu.

„Už se nebojte,“ řekl, opět se zubě, „tady Kvíkveg by vám nezkřivil ani vlasek na hlavě.“

„Nechte toho šklebení,“ vzkřikl jsem. „Pročpak jste mi neřekl, že ten ďábelský harpunář je lidožrout?“

„Myslí jsem, že to víte; neříkal jsem vám, že prodává hlavy po městě? Jen zas vlezte do postele a spěte. Kvíkvegu, koukej – ty rozumět mně, já rozumět tobě – tenhle muž spát tady – ty rozumět?“

„Já rozumět moc,“ zabručel Kvíkveg, dýmaje ze své dýmky a sedě zpříma na posteli.

„Ty vlezte tam,“ dodal a mávl na mne svým tomahavkem. Odhodil pokrývku stranou. Učinil to nejen slušně, ale i laskavě a příjemně. Chvilí jsem stál a díval se na něho. Byl sice tetován, ale celkem to bylo stvoření čisté a příjemné. Proč jsem se tolik rozčiloval, myslel jsem si – vždyť je to člověk zrovna jako já. Má stejný důvod, aby se bál mne jako já jeho. Raději spát se střízlivým lidojedem než s opilým křesťanem.

„Pane hostinský,“ řekl jsem, „požádejte ho, aby odložil svůj tomahavk nebo dýmku či jak tomu říkáte; zkrátka, řekněte mu, aby přestal kouřit, a já s ním budu spát. Nemám rád, když někdo vedle mne v posteli kouří. Je to nebezpečné. Ostatně, nejsem ani pojištěn.“

Když to bylo řečeno Kvíkvegovi, okamžitě uposlechl a znovu mi zdvořile pokynul, abych šel do postele – odvaliv se na stranu, jako by chtěl říci – nedotknu se ani tvé nohy.

„Dobrou noc, pane hostinský,“ řekl jsem, „můžete jít.“

Odebral jsem se na lůžko a nikdy v životě jsem nespál lépe.

IV. PŘIKRÝVKA

Když jsem se nazítří za bílého dne probudil, shledal jsem, že Kvíkvegova paže je ovinuta kolem mne nesmírně láskyplně a oddaně. Někdo by si mohl bezmála myslit, že jsem jeho manželka. Přikrývka byla sešívaná z různobarevných kusů, plná zvláštních malých mnohobarevných čtverečků a trojúhelníků. Jeho paže, tetovaná po celé délce nekonečným krétským bludištěm obrazů, z nichž se žádný odstínem nepodobal druhému – snad proto, že paže byla na moři vystavena slunci a stínu nesoustavně, poněvadž rukávy košile bývají vyhrnuty v různých dobách nestejně – ta paže, musím říci, vypadala jako pruh naší sešívané přikrývky. Opravdu, když jsem se probudil a jeho paže ležela na přikrývce, stěží jsem ji od ní rozeznal, tak barvy splývaly; jen podle tíhy a tlaku jsem poznal, že mě Kvíkveg objímá.

Měl jsem divné pocity. Dovolte, pokusím se je vysvětlit. Vzpomínám si, že se mi přihodilo něco podobného ještě v dětství; nikdy jsem si nebyl zcela jist, byl-li to sen či skutečnost. Takhle to bylo. Provedl jsem nějaké darebáctví – myslím, že jsem se pokoušel vlézt do komína, poněvadž jsem před několika dny viděl komíníka, jak tam leze. Moje macecha, jež mě beztoho neustále bila nebo mě posílala bez večeře spat, vytáhla mě za nohu z komína a poslala mě do postele, neohlížejíc se na to, že jsou dvě hodiny odpoledne, dne 21. června, nejdelšího dne v roce na naší polokouli. Bylo mi hrozně. Nedalo se nic dělat, proto jsem šel nahoru do svého pokojíčka v druhém patře, svlékal jsem se co nejpomaleji, jen abych zabil čas, a s hořkým povzdechem jsem zalezl pod přikrývku.

Tam jsem ležel, sklíčeně si vypočítávaje, že musí uplynout šestnáct hodin, než budu moci očekávat vzkříšení. Šestnáct hodin v posteli! Už při tom pomýšlení mě bolelo v kříži. A k tomu bylo tak světlo; slunce svítilo do okna, na ulici hlučně rachotily povozy a po celém domě se ozývaly veselé hlasy. Bylo mi hůř a hůř – až konečně jsem vstal, oblékl se a v punčochách jsem se tiše kradl dolů. Vyhledal

jsem macechu, padl před ní na kolena a prosil ji jako o zvláštní milost, aby mi za mé uličnictví pořádně nabila. Ať mě potrestá jakkoli, jen ať nemusím tak nesnesitelně dlouho ležet v posteli. Byla to však macecha ze všech nejlepší a nejsvědomitější, a já se musel vrátit do svého pokoje. Po několik hodin jsem tam ležel s otevřenýma očima a bylo mi tak bídne, že jsem už nikdy nic takového nepocítil, ani při pozdějších velkých neštěstích. Konečně jsem asi upadl v neklidný, děsivý spánek; probíral jsem se z něho pomalu – napolo ještě ponořen ve sny – a otevřel jsem oči; pokoj, dříve zalitý slunečním světlem, byl nyní pohroužen v úplnou temnotu. V tu chvíli jsem se celý zachvěl, nic nebylo vidět, nic nebylo slyšet, připadalo mi však, že v mé ruce spočívá ruka nadpřirozená. Má paže ležela na příkrývce a bezejmenný, nepředstavitelný, mlčenlivý přízrak nebo tělo, kterému ruka patřila, jako by seděl u mé postele. Pripadalo mi, že věky se kladou na věky, jak jsem tam ležel, ztuhlý nejděsivějšími obavami, neodvažuje se odtáhnout ruku; a přece jsem si přitom myslel, že kdybych jí mohl jen maličko pohnout, zlomím to hrozné kouzlo. Nevím, jak toto vědomí konečně pominulo. Ale když jsem se ráno probudil, s hrůzou jsem se rozpomněl na celý zážitek a potom jsem se po celé dny a týdny a měsíce utápěl v marných pokusech o vysvětlení té záhady. Ještě dnes se tím často obírám.

Odmyslíme-li si hrozný strach, pak ovšem mé pocity ve chvíli, kdy jsem tu nadpřirozenou ruku cítil ve své, byly svou zvláštností velmi podobné těm, které jsem zakoušel při probuzení, když jsem viděl, že mě objímá Kvíkvegova pohanská paže. Pomalu se mi vybavovaly události uplynulé noci, střízlivě, kousek po kousku, a ze všeho zůstával jen dojem komičnosti. Ač jsem se pokusil pohnout jeho rukou – uvolnit manželské sevření – přece mě spící harpunář stále tiskl tak pevně, jako by nás mohla od sebe odloučit jen smrt. Pokusil jsem se ho probudit – „Kvíkvegu!“ – ale on odpovídal jen chrápáním. Potom jsem se převálil s pocitem, jako bych měl krk v koňském chomoutu. Náhle jsem ucítil slabé škrábnutí. Odhodil jsem příkrývku a hle! vedle divocha odpočíval tomahavk, jako by to bylo nemluvně s ostrou tváří. To jsem v pěkné bryndě, věru;

za bílého dne v cizím domě v posteli s lidojedem a tomahavkem! „Kvíkvegu! – buď tak hodný, Kvíkvegu, probud' se!“ Teprve po dlouhém třepání a hlasitých a neustálých výtkách, že je neslušné, aby muž objímal tak manželsky svého kamaráda, podařilo se mi dostat z něho zabručení. Potom odtáhl paži, otřásl se jako novofundlandský pes, který právě vylezl z vody, posadil se na posteli strnule jako kůl a díval se na mne. Mnul si oči, jako by se nemohl upamatovat, kde se tu беру, ale brzy mu zřejmě začalo tak trochu svítat. Ležel jsem klidně a bez obav jsem si prohlížel tohoto podivného tvora. Když si konečně uvědomil, jakého má spoluspáče, a smířil se s touto skutečností, vyskočil na podlahu a jistými znameními a zvuky mi naznačil, budu-li si přát, že se nejdříve oblékne on a potom mi ponechá celý pokoj, abych se mohl oblékat o samotě. Kvíkvegu, řekl jsem si, to je za těchto okolností předehra docela civilizovaná. Divoši mají opravdu vrozený smysl pro ohleduplnost, říkejte si, co chcete; je úžasné, jak bytostná je jejich zdvořilost. Činím Kvíkvegovi tuto zvláštní poklonu, poněvadž se mnou jednal s takovým ohledem a šetrností, kdežto já se prohřešil velkou hrubostí; civěl jsem na něho z postele a pozoroval všechny jeho pohyby při oblékání, neboť na chvíli u mne zvědavost zvítězila nad slušným vychováním. Nedivte se, vždyť člověka, jako byl Kvíkveg, neuvidíte každý den a jeho chování stálo za neobvyklou pozornost.

Začal se oblékat od hlavy, narazil si nejprve kastorový klobouk – mimochodem hodně vysoký – a pak začal shánět boty, ač byl ještě bez kalhot. Proč to dělal, věru nedovedu říci – ale jeho dalším počinem bylo, že se vtěsna – s botami v rukou a kloboukem na hlavě – pod postel. Podle různého hekání a napínání jsem soudil, že se namáhá s obouváním, ačkoli pokud vím, žádné pravidlo slušnosti od nikoho nežádá, aby se při obouvání skrýval. Ale Kvíkveg, jak vidíte, byl v přechodném stadiu – ani housenka, ani motýl. Byl jen natolik civilizován, že ukazoval svou cizokrajnost co možná nejpodivněji. Jeho výchova nebyla dosud skončena. Ještě nematuroval. Kdyby nebyl trochu civilizován, byl by se možná vůbec netrápil s botami; a kdyby nebyl stále ještě divochem, ani ve snu by ho nenapadlo lézt

při obouvání pod postel. Konečně se objevil – klobouk měl hodně pomačkaný a sražený přes oči – a začal našlapovat a kulhat po pokoji, jako by na boty nebyl dost zvyklý; zřejmě ho při prvním náporu pronikavého jitrního chladu tlačil a trýznil jeho pár vlhkých, svrašťelých bot z hověziny – podle všeho neušitých na míru.

Povšiml jsem si teď, že okno nemá záclony a že sem je přes úzkou ulici z protějšího domu dobře vidět, a uvědomil jsem si, jak málo slušný je Kvíkveg, když má na sobě o málo více než klobouk a boty; poprosil jsem ho tedy, jak nejlépe jsem dovedl, aby si s oblékáním pospíšil a zejména aby si co nejrychleji natáhl kalhoty. Uposlechl a začal se mýt. V tu ranní dobu by si každý křesťan umyl obličej, ale Kvíkveg se k mému úžasu spokojil s omytím hrudi, paží a rukou. Potom oblékl vestu, a uchopiv kus tvrdého mýdla z umyvadla na stole, ponořil je do vody a začal si mydlit tvář. Dával jsem pozor, kde asi má britvu, on však, hledme, vzal harpunu stojící u postele, oddělal dlouhé dřevěné držadlo, stáhl chránítka ze špice, ostří trochu obtáhl na botě, přistoupil k střípku zrcadla na stěně a začal energicky škrabat či spíše harpunovat své tváře. Kvíkvegu, myslím si, takhle užíváš Rogerovy nejlepší oceli po čertech důkladně! Později – když jsem poznal, z jaké znamenité oceli jsou špice harpuny a jak nesmírně ostré jsou vždy její dlouhé a rovné kraje, už jsem se tolik nedivil takovému to holení.

Kvíkveg se brzy dooblékl a pyšně vypochoďoval z pokoje, zahalen do velké, tlusté lodivodské kazajky a třímaje svou harpunu jako maršálskou hůl.

V. SNÍDANĚ

Rychle jsem následoval jeho příkladu, sešel do nálevny a docela přátelsky jsem se tam pozdravil se zubícím se hostinským. Nehněval jsem se na něho, ačkoli si mě nemálo dobíral pro mého spoluspáče.

Zdravý smích je tuze dobrá věc, a nadto příliš vzácná – tím hůře pro nás! Když některý člověk už sám sebou dává někomu námět pro dobrý vtip, ať tedy neuhýbá, naopak, ať ochotně dovolí, aby se na jeho účet lidé zasmáli, člověk, který má v sobě od přírody něco blahodárně směšného, má věru daleko víc, než byste mysli.

Nálevna byla plná strážníků, kteří sem zapadli minulého večera a které jsem si ještě ani dobře neprohlédl. Byli to skoro sami velrybáři: první důstojníci, druzí a třetí důstojníci, lodní tesaři, lodní bednáři, lodní kováři i harpunáři a námořníci z lodní služby – osmahlá a svalnatá společnost s bujnými plnovousy, neostříhaná, ošumělá společnost, vesměs v námořnických kazajkách jako ve vycházkovém obleku.

Dalo se docela lehko odhadnout, jak dlouho je který na souši. Zdravé tváře tohoto mladíka mají barvu hrušky osmahlé sluncem a řekli byste, že i tak muškátově voní; jistě to není víc než tři dny, co se vrátil z plavby do Indie. Muž vedle něho je jen o nějaký odstín světlejší, dalo by se říci, že má nádech do mahagonova. Plet' třetího stále ještě zůstává tropicky hnědá, ale přece již trochu vybledla, ten je bezpochyby už celé týdny na pevnině. Kdo se však mohl vyrovnat Kvíkvegovi? Jeho tvář pruhovaná různými barvami jako by pruh za pruhem postupně ukazovala různá klimatická pásma, připomínajíc tak západní svahy And.

„Ke žlabu, hola!“ zvolal teď hostinský a otevřel dveře dokořán. Šli jsme k snídani.

Říká se, že lidé, kteří se podívají do světa, se umějí nenučeně chovat a nabudou společenské jistoty. Ale vždy tomu tak není: Ledyard, slavný novoanglický cestovatel, a Mungo Park, skotský cestovatel,

měli nejméně jistoty v salonech. Patrně pouhé cestování napříč Sibiří na saních tažených psy, jako jezdil Ledyard, nebo dlouhá samotářská procházka – s prázdným žaludkem – v černém srdci Afriky, což byl vrcholný výkon chudáka Munga – takovéhle cestování nebylo tuším zrovna nejlepší prostředek, jak získat vznešenou společenskou uhlazenost. A přece jí lze nabýt většinou kdekoli.

Mám dobrý důvod, proč kladu tyto úvahy právě sem: sedaje ke stolu, očekával jsem, že hned uslyším nějaké podařené historky o lovu velryb, a nemálo mě překvapilo, že téměř všichni muži zachovávají hluboké mlčení. A nejen to: byli dokonce v rozpacích. Ano, seděla tu smečka starých mořských vlků, z nichž mnozí se na širém moři bez nejmenšího strachu pustili až k samým velrybám – ač s nimi ještě neměli pražádnou zkušenost – a napadli je a zabili, ani nemrkli, a tady seděli u stolu při společné snídani – všichni téhož povolání, všichni stejných sklonů – a pohlíželi ostýchavě jeden na druhého, jako by nebyli nikdy opustili stádo ovcí někde v Zelených horách. Zvláštní podívaná na tyto stydlivé medvědy, na ty plaché bojovníky s velrybami!

Pokud jde o Kvíkvega, nu, seděl mezi nimi – a náhodou dokonce v čele stolu – a byl docela klidný. Pravda, nemohu příliš chválit jeho chování. I největší obdivovatel by mu sotva shovívavě prominul, že si k snídani vzal s sebou harpunu a bez rozpaků ji tu používal: natahoval se s ní přes stůl, uváděje tím mnohé hlavy v nebezpečí, a napichoval jí bifteky. Ale dělal to chladnokrevně a všichni víme, že podle názoru většiny lidí chladnokrevné vystupování je vystupování uhlazené.

Nebudeme tu mluvit o všech Kvíkvegových zvláštnostech, jak polykal kávu a horké země a jak pozorně a cele se věnoval polosyrovým biftekům. Stačí, řeknu-li, že po snídani odešel jako ostatní do nálevny, zapálil si dýmku podobnou tomahavku a tam seděl, na hlavě svůj nerozlučný klobouk, klidně zažíval a kouřil, kdežto já jsem se vydal na procházku.

VI. ULICE

Žasl-li jsem při pohledu na individuum tak cizokrajné, jako byl Kvíkveg, pohybující se v slušné společnosti civilizovaného města, tento úžas brzo zmizel, hned při první procházce ulicemi New Bedfordu za denního světla.

Na ulicích každého většího mořského přístavu často potkáme blízko doků postavy nejpodivnějšího vzezření z cizích končin světa. I na Broadwayi a Chestnutu někdy námořníci ze Středozemního moře vrazí do polekaných dam. Regent Street není neznámá námořníkům z Indie a Malajska; a v Bombaji, v Apollo Green, živí Yankeeové často vyděsili domorodce. New Bedford však předčí všechny přístavní ulice a námořní čtvrti. V těchto čtvrtích spatříte jen námořníky, ale v New Bedfordu stojí na nárožích a rozprávějí opravdoví lidojedi, praví divoši; mnozí z nich ještě mají na kostech pohanské maso. Cizinec na nich div oči nenechá.

Ale vedle Fidžijců, Tingatobuarů, Erromangoanů, Panangianů a Brightgianů a kromě divokých ukázek velrybářských mužstev, která se motají po ulicích a nebudí pozornost, uvidíte tady ještě jiné zjevy, podivnější, a jistě zábavnější. Do tohoto města přijíždějí každý týden celé spousty nezkušených mužů z Vermontu a New Hampshiru a všichni dychtí po výdělku a slávě z rybolovu. Jsou to většinou mladí, statní chlapíci, kteří káceli lesy a teď chtějí odhodit sekeru a chopit se harpuny. Někteří jsou tak zelení jako Zelené hory, odkud přišli. Někdy by člověk soudil, že je jim teprve několik hodin. Podívejte se tamhle na toho chlapíka, co si vykračuje kolem rohu! Má kastorový klobouk a dlouhý frak, je opásán námořnickým opaskem a v pochvě má nůž. Tady přichází jiný, v nepromokavém námořnickém klobouku a plášti z bombazetu.

Žádný švihák z města se nemůže vyrovnat švihákovi venkovskému – myslím opravdového venkovského tulpasa – chlapíka, který za psího počasí orá svých pár akrů v rukavičkách z jelenice,

poněvadž se bojí, že mu zhnědnou ruce. Když si takový venkovský švihák usmyslí, že se musí proslavit, a připojí se proto k slavnému velrybářství, měli byste vidět, jak komicky si počíná, když přijde do přístavu. Když si objednává výstroj pro plavbu, poručí si rolničky na kazajku a lampasy na plátěné kalhoty. Ach ty venkovský jelimánku! Jak strašně budou praskat ty lampasy při první skučící vichřici, až budeš hnán i s lampasy, rolničkami a se vším ostatním do tlamy orkánu!

Ale nemyslete si, že se toto slavné město může návštěvníkům pochlubit jen harpunáři, lidojedy a venkovskými jelimánky. Naprosto ne. New Bedford je přece jen zvláštní místo. Nebýt nás, velrybářů, byl by dnes tento kus země možná ve stavu stejně ubohém jako pobřeží Labradoru. Některé končiny za městem každého odstrašují, tak jsou vyprahlé. Snad v žádném městě v Nové Anglii se nežije tak draho jako tady. Pravda, je to země tuku, ale ne jako Kanaan, který je také zemí obilí a vína. Ulice nepřetékaají mlékem, ani nejsou dlážděny na jaře čerstvými vejci. A přece nikde v celé Americe nenajdete více patricijských domů ani parků a zahrad skvělejších než v New Bedfordu. Kde se tu vzaly? Jak vyrostly na zemi kdysi neplodné?

Jděte a podívejte se na železné harpuny, zdobící tak symbolicky tamhletu vznešenou rezidenci, a najdete odpověď na svou otázku. Ano, všechny ty nádherné domy a květinové zahrady pocházejí z Atlantického, Tichého a Indického oceánu. Všechny, od prvního do posledního, byly zachyceny harpunou a přivlečeny sem z mořského dna. Dokázal by Herr Alexander něco podobného?

Vypráví se, že v New Bedfordu dávají otcové svým dcerám věnem velrybu a neteře odbývají jedním delfínem. Chcete-li vidět nádhernou svatbu, musíte do New Bedfordu; povídá se, že tam v každém domě mají nádrže oleje a každý večer bezstarostně vysvítí tolik svíček z velrybího tuku, že by, nastaveny na sebe, dosáhly výšky člověka.

V létě je na město radost pohledět; dlouhé třídy, vroubené krásnými javory, jsou jako ze zeleně a ze zlata. A v srpnu krásné a štědré plané kaštiny, větvící se jako svícny vysoko do vzduchu, nabízejí

chodcům vztyčené hrotité kužele svých soukvětí. Tak všemohoucí je lidská dovednost: v mnohých čtvrtích New Bedfordu vytvořila jásavé terasy květin tam, kde dříve byly jen holé skály, pohozené v poslední den stvoření světa.

Ženy v New Bedfordu kvetou stejně jako jejich rudé růže. Růže však kvetou jenom v létě, kdežto krásné růžičky na tvářích žen jsou trvalé jako světlo sluneční v sedmém nebi. Jinde se jejich svěžesti nic nevyrovná, jenom prý v Salemu, kde, jak jsem slyšel, dívky prý tolik voní muškátem, že jejich milenci, námořníci, je cítí na míle od břehu, jako kdyby se blížili k ostrovům Moluckým, a ne k puritánským písčinám.

VII. KAPLE

V tomto New Bedfordu stojí velrybářská kaple a jen málo zasmušilých rybářů, kteří se zakrátko mají vydat na Indický nebo Tichý oceán, sem v neděli nezajde. Já jsem k nim nepatřil.

Sotva jsem se vrátil z první ranní procházky, vyšel jsem znovu právě s tímto předsevzetím. Počasí se změnilo, místo jasného, slunečného chladna byla plískanice a mlha. Zahalen do ošumělého kalmuku,razil jsem si cestu proti úporné vichřici. Vstoupiv do kaple, spatřil jsem malé rozptýlené shromáždění námořníků, manželek námořníků a vdov po námořnících. Panovalo tu tlumené ticho, rušené pouze jekem vichru. Mlčeli. Žádný věřící zřejmě nepřisedl k sousedovi, ale úmyslně opodál, jako by každý ten tichý žal byl ostrovně osamělý a nesdělitelný. Kněz dosud nepřišel a mlčenlivé ostrůvky mužů a žen seděly a vytrvale se dívaly na několik mramorových desek s černými rámy, zasazených do zdi po obou stranách kazatelny. Tři z nich zněly asi takto, ale netvrdím, že je to doslovné znění:

VĚNOVÁNO PAMÁTCE

JOHNA TALBOTA,

KTERÝ VE VĚKU OSMNÁCTI LET ZAHYNUL PÁDEM PŘES PALUBU

POBLÍŽ OSTROVA DESOLATION U PATAGONIE

1. LISTOPADU 1836.

TUTO DESKU MU DALA ZASADIT NA PAMÁTKU

JEHO SESTRA

VĚNOVÁNO PAMÁTCE

ROBERTA LONGA, WILLISE ELLERYHO,

NATHANA COLEMANA,

WALTRA CANNYHO, SETHA MACYHO

A SAMUELA GLEIGA,
POSÁDKY JEDNOHO ČLUNU
LODI ELIZA,
KTERÍ BYLI ODVLEČENI Z DOHLEDU VELRYBOU
U POBŘEŽÍ
PACIFIKU
31. PROSINCE 1839.
TATO MRAMOROVÁ DESKA
BYLA TADY ZASAZENA JEJICH DRUHY NA LODI,
KTERÍ ZŮSTALI NAŽIVU

VĚNOVÁNO
PAMÁTCE ZESNULÉHO
KAPITÁNA EZECHIELA HARDYHO,
KTERÝ BYL ZABIT VORVANĚM NA PŘÍDI SVÉHO ČLUNU
U POBŘEŽÍ JAPONSKA
3. SRPNA 1833.
TATO DESKA BYLA ZASAZENA
NA PAMÁTKU JEHO
VDOVOU

Setřásl jsem zmrzlý sníh ze zledovatělého klobouku a kabátu a usedl jsem hned u dveří. Když jsem se pootočil, uviděl jsem k svému překvapení, že poblíž mne sedí Kvíkveg. Velebnost místa dojista na něho působila: ve tváři se mu zračil údiv a nedůvěřivá zvědavost. Divoch byl snad jediný, kdo si všiml mého příchodu, poněvadž jediný neuměl číst, a tak nečetl ony mrazivé nápisy na stěně. Nevím, byl-li přítomen některý příbuzný námořníků, jejichž jména tam byla napsána; při rybolovu se však stane tolik nezaznamenaných neštěstí a výraz některých žen, nehledíc už na smuteční šaty, vyjadřoval zřetelně trvalý zármutek, a tak jsem nepochyboval, že jsou tu shromážděni lidé, kterým účastný pohled na ty chmurné desky rozdírá nezhojené srdce, až staré rány znovu krvácejí.

Ach! Vy, jejichž mrtví leží pohřbeni pod zeleným drnem, vy, kteří stojíte mezi květinami a můžete říci – tady – *tady* leží můj milovaný, vy neznáte bezútěšnost, která svírá ona srdce. Kolik trpké prázdnoty je v černě orámovaných mramorových deskách, pod nimiž neodpočívá žádný popel! Jaké zoufalství v těch nehybných nápisech! Kolik smrtící nicoty a bezděčné nevíry je v těchto řádkách, jež jako by rozleptávaly všechnu víru a odpíraly vzkříšení bytostem zahynuvším v neznámu a bez hrobu! Tyto desky by mohly být stejně dobře v jeskynním chrámu na ostrově Elefanta jako tady.

V jakém sčítání živých tvorů jsou zahrnuti mrtví; proč se o nich všeobecně praví, že nic nevyzradí, ačkoli mají více tajemství než pověstné písčiny na pobřeží kentském? Proč ke jménu toho, kdo se včera odebral na onen svět, připojujeme tak významné a nevěrecké slovo, a přece ho tak neoznačujeme, vydal-li se na plavbu do nejvzdálenější Indie v tomto světě živých? Proč pojišťovny vyplácejí životní pojistky nesmrtelných? V jakém věčném, nehybném strnutí a smrtelném, beznadějném spánku dosud leží pradávný Adam, který zemřel před plnými šedesáti stoletími? Proč stále odmítáme radovat se z osudu těch, o kterých přece tvrdíme, že sídlí v nevýslovné blaženosti? Proč všichni živí tak usilují umlčet všechny mrtvé? Proč jen pouhá pověst o klepání v hrobce poděsí celé město? To všechno má svůj smysl.

Vždyť víra se živí jako šakal mezi hroby a právě z těchto hříšných pochybností čerpá nejživotnější naději.

Netřeba líčit, s jakými pocity jsem se díval na ty mramorové desky v předvečer své nantucketské plavby a jak jsem z nich v šeru onoho zamračeného, truchlivého dne četl osud velrybářů, kteří odešli přede mnou. Ano, Izmaeli, stejný osud čeká třebaš i tebe! Ale nějak jsem se rozveselil. Příjemné nutkání odcestovat, pěkné vyhlídky na povýšení, tuším – ano, velrybářský člun mi dá dekret nesmrtelnosti. Ano, v tomto velrybářském řemesle číhá smrt – nevýslovně rychlé, zmatené odeslání člověka na věčnost. Ale co na tom? Soudím, že jsme si řádně zmotali otázku života a smrti. Soudím, že to, čemu tady na zemi říkáme můj duch, je naše pravá podstata. Zdá se mi, že se

v nazírání na věci duchovní až příliš podobáme ústřicím, jež se dívají na slunce skrze vodu a tu hustou vodu považují za nejřidší vzduch. Soudím, že mé tělo je jenom útulek mé lepší bytosti. Ve skutečnosti ať si vezme moje tělo kdo chce, vezměte si je, nejsem to já! A proto třikrát hurá Nantucketu! Necht' mi rozbijí člun a zničí mé tělo, kdy chtějí; zničit mou duši nemůže ani sám Zeus.

VIII. KAZATELNA

Neseděl jsem příliš dlouho, a již vešel muž, jaksi úctyhodně silný. Sotva za ním zapadly dveře, na něž dorážela vichřice, hned jsem poznal podle toho, jak na něho celé shromáždění pozorně upřelo oči, že tento hezký, starý muž je kaplan. Ano, byl to proslulý otec Javor, jak mu říkali velrybáři, u nichž byl nesmírně oblíben. Za mlada byl námořníkem a harpunářem, ale již před mnoha lety zasvětil svůj život službě boží. V době, o které píši, prožíval otec Javor otužile zimu zdravého stáří; takového stáří, které jako by vplývalo v druhé kvetoucí mládí, vždyť jeho vráskami prozařoval mírný jas nového rozkvětu – jarní zeleň pučící zpod únorového sněhu. I u toho, kdo neznal jeho dřívější život, musel otec Javor vzbudit hned napoprvé živý zájem, protože se vyznačoval několika zvláštnostmi u duchovního neobvyklými, kterými ho poznamenal někdejší dobrodružný život na moři. Všiml jsem si, když vstoupil, že nemá deštník a že jistě nepřijel vlastním kočárem, protože mu z námořnického klobouku stékal roztávající sníh a jeho velký lodivodský plášť byl tak napitý vodou, že ho svou tíhou div nestáhl na zem. Ale klobouk, plášť i přezuvky postupně sňal a ve chvílce uložil opodál do kouta a potom ve vhodném rouchu klidně přistoupil ke kazatelně.

Jako většina starodávných kazatelen byla i tato velmi vysoká. Obvyklé schody do takové výše by vyžadovaly povlovný odklon od podlahy, čímž by se značně zmenšila prostora kaple, již tak dost malá, proto stavitel, podle všeho na přání otce Javora, postavil kazatelnu bez schodů a nahradil je svislým postranním žebříkem, jakého se užívá na moři při vystupování z člunu na loď. Manželka velrybářského kapitána darovala kapli dvě zábradlová lana na pěkné červené postranice. Žebřík hezky zakončený a napuštěný mahagónovou barvou se docela dobře do kaple hodil. Otec Javor na okamžik stanul u žebříku, svíraje oběma rukama ozdobné knoflíky postranic, pohlédl nahoru a potom s pravou námořnickou svižností, a přece

důstojně, stoupal po příčlích, překládaje ruku přes ruku, jako kdyby šplhal k hlavnímu koši.

Postranice tohoto žebříku, jak tomu obyčejně bývá u visutých žebříků, tvořil provaz potažený látkou, ze dřeva byly jen příčle, skloubené při každém stupni. Při prvním pohledu na kazatelnu jsem si pomyslel, že tato skloubení jsou snad účelná na lodi, ale tady že jsou zcela zbytečná. Nečekal jsem totiž, že uvidím, jak se otec Javor nahoře na kazatelně pomalu obrací, nahýbá se přes zábradlí a zvolna, příčel za příčlem, vytahuje žebřík, až je celý uložen uvnitř a kazatel zůstane ve svém malém Quebecu jako v nedobytné pevnosti.

Chvilí jsem uvažoval, nechápaje plně, proč to dělá. Pro svou upřímnost a svatost se otec Javor těšil úctě tak hluboké, že jsem ho nemohl podezírat ze snahy získávat slávu pouhými divadelními kejklemi. Ne, řekl jsem si, pro tohle musí mít nějaký vážný důvod; a pak – jistě to obrazně vyjadřuje něco duchovního. Chce tímto aktem fyzického osamocení naznačit, že duchovně zatím zpřetrhává všechna světská pouta a svazky? Ano, vždyť tato kazatelna, naplněná chlebem a vínem slova, je pro věrného služebníka božího soběstačnou pevností, vznešeným Ehrenbreitsteinem, který ve svých zdech chová nevysychající studnu vody.

Postranní žebřík však nebyl jedinou zvláštností kaple, přejatou z dřívějšího námořnického života kaplanova. Kazatelna měla místo zadní stěny zeď kaple, kterou po obou stranách kazatelny zdobily mramorové pamětní desky; mezi nimi visel velký obraz, představující, kterak statečná loď zápasí se strašnou bouří u pobřeží černých skal a zasněžených útesů. Ale vysoko nad zmítanou lodí a letícími tmavými mraky se vznášel ostrůvek slunečního jasu, z něhož zářila tvář anděla; a tento jasný obličej vysílal paprsky na palubu zmítané lodi podobně jako ona stříbrná deska, zasazená nyní do paluby lodi *Victory* na místě, kde padl Nelson. „Ach, ty ušlechtilá lodi,“ jako by říkal anděl, „bojuj, bojuj, ty ušlechtilá lodi, a nedej se zkrušit! Hle, slunce již proráží mraky! Už prchají – nejkrásnější modrá obloha se objeví co nevidět.“

I na kazatelně samé bylo znát onu zálibu pro moře, v níž měl původ i žebřík i obraz. Její přední část, vykládaná dřevem, podobala se lodní přídi a bible ležela na ozdobném výstupku, připomínajícím zobcovité zahnutí lodního klounu.

Co mohlo být výraznějším symbolem? – Vždyť kazatelna je vždy nejpřednější výspou této země, všechno ostatní přijde až potom; kazatelna vede svět. Odtud je nejdříve ohlašována bouře náhlého božího hněvu a před' musí snášet první náraz. Odtud je nejdříve vyzván Bůh dobrých nebo zlých větrů o příznivé povětrí. Ano, svět je jako loď, plující z přístavu na nekonečnou pout', a kazatelna je před' této lodi.

IX. KÁZÁNÍ

Otec Javor se vzpřímil a mírným hlasem nevtíravé autority nařídil rozptýleným věřícím, aby se srazili k sobě. „Pravobok sem, sem! Levobok doprostřed, sem, k pravoboku! Do středu lodi, doprostřed!“

Ozval se tlumený zvuk těžkých námořnických bot mezi lavicemi a ještě tišší šoupání ženských botek a všechno se zas uklidnilo a všechny oči byly upřeny na kazatele.

Na chvíli se odmlčel; potom poklekl na přídi kazatelny, velké snědé ruce zkřížil přes prsa, a pozdvihnuv oči, modlil se tak hluboce zbožně, že se zdálo, jako by klečel a modlil se na dně mořském.

Skončil táhlými, slavnostními tóny, připomínajícími neustálé vyzvánění zvonu na lodi uváznuvší v mlze na skalisku – a v takovém tónu začal číst tuto hymnu. U závěrečných slok změnil však přednes a přešel v hlahol nadšený a radostný:

Já s hrůzou žebra velryby
nad hlavou zřel se rozklenout —
na vlnách sluncem zalitých,
jež zkázu nesly mi a soud.

Já temný jícen pekla zřel,
ta věčná muka, trýzně, zlo,
jež zná jen, kdo je vytrpěl.
Oh, zoufalství mne zmáhalo!

V bídě jsem Boha vyzýval,
když víra má dál nemohla —
a On mým nářkům sluchu přál
a velryba mne vyvrhla.

On pospíšil mi pomoci,
jak by jej delfín unášel,

strašnou, však bleskem planoucí
tvář měl Bůh Osvoboditel!

Má píseň navždy uchová
tu chvíli štěstí v zoufalství,
v ní zvučí, Bože, sláva Tvá,
Tvá moc i milosrdenství!

Téměř všichni zpívali tuto hymnu, která se vzdouvala vysoko nad skučení bouře. Potom nastala krátká přestávka; kněz pomalu obracel listy v bibli a konečně, položiv ruku na příslušnou stránku, řekl: „Milovaní námořníci, chopte se řádně prvního verše druhé kapitoly o Jonášovi – ‚Nastrojil pak byl Hospodin rybu velikou, aby pozřela Jonáše‘.

Námořníci, tato kniha, obsahující jen čtyři kapitoly – čtyři vlákna – je jedním z nejtenčích pramenů v mocném lanu Písma. A přece – jakých hlubin duše dosahuje Jonášova olovnice! Jak významným ponaučením je pro nás tento prorok! Jak úžasně působí chvalozpěv v břiše velryby! Připomíná vlny a je nespoutaně velkolepý. Cítíme, jak se vody valí přes nás, dotýkáme se jím travnatého dna moře; kolem nás jsou mořské řasy a všechno bahno dna. Čemu nás však *učí* kniha Jonášova? Námořníci, je to dvoupramenné naučení; naučení nám všem jakožto hříšným lidem a naučení mně jakožto lodivodu živého Boha. Naučení pro hříšníky se týká nás všech, poněvadž je to příběh o hříchu, o zatvrzelém srdci, o bázni náhle probuzené, o rychlém trestu, lítosti, modlitbách a konečném osvobození a radosti Jonášově. Jak tomu bývá u všech hříšníků mezi lidmi, hříchem tohoto syna Amatova bylo úmyslné neuposlechnutí příkazu božího – nezáleží teď na tom, jaký příkaz to byl, ani jak mu byl sdělen – Jonáš jej považoval za příkaz těžko proveditelný. Ale nám připadá nesnadné všechno, co od nás Bůh žádá – pamatujte si to – a proto nám častěji rozkazuje, než aby se snažil nás k něčemu přemluvit. Posloucháme-li Boha, musíme neposlušat sebe; a právě v tom, že sebe neposloucháme, záleží nesnadnost poslušenství Boha.

Obtížen tímto hříchem neposlušnosti se Jonáš ještě dále rouhá Bohu tím, že se snaží před ním uprchnout. Domnívá se, že loď, dílo lidských rukou, dopraví jej do krajin, kde Bůh nevládne, kde poroučejí jen mocní tohoto světa. Plíží se po přístavištích v Joppe a hledá loď plující do Tarsu. V tom je možná utajen smysl dosud nepostřehnutý. Podle všech známek Tars nemohl být jiné město než nynější Cadiz. Tak se domnívají učenci. A kde je Cadiz, námořníci? Cadiz je ve Španělsku, od Joppe po vodě tak daleko, jak jen mohl Jonáš v oněch dobách doplout, když Atlantik byl moře skoro neznámé. Vždyť Joppe, nynější Jaffa, námořníci, je na nejvýchodnějším pobřeží Středozemního moře, v Sýrii. Tars nebo Cadiz je od ní víc než dva tisíce mil na západ, nedaleko Gibraltarské úžiny. Nevidíte tudíž, námořníci, že Jonáš chtěl utéci před Bohem na druhý konec světa? Ubohý bloud! Ach! Člověk hodný nejhlubšího opovržení a obecného posměchu; klobouk si narazí přes provinilé oči, a tak se skrývá před Bohem; jako ohavný lupič slídí mezi loďmi, chtěje horempádem za moře. Jeho roztěkaný pohled ho tak usvědčuje, že kdyby tenkrát byli bývali strážníci, byli by Jonáše zatkli pro pouhé podezření z něčeho nekalého, ještě než by vstoupil na palubu. Jak je zřejmé, že je to uprchlík! Žádná zavazadla, ani krabici, kufřík nebo tlumok – bez přátel, kteří by ho doprovázeli k přístavišti na rozloučenou. Konečně po dlouhém hledání najde tarskou loď, nakládající poslední zboží. Když Jonáš vstoupí na loď a chce promluvit s kapitánem v kajutě, všichni námořníci na chvíli přestanou pracovat a pozorují cizincův zlý pohled. Jonáš to všechno vidí, ale marně se snaží, aby vypadal klidně a sebevědomě, marně se pokouší o žalostný úsměv. Cizincovy bodavé pohledy přesvědčují námořníky, že nemůže být nevinný. Rozpustile, jak oni hovoří, a přece vážně šeptá jeden druhému: ‚Poslechni, Jacku, ten okradl vdovu,‘ nebo ‚Joe, všimni si ho: je to bigamista,‘ nebo ‚Harry, myslím, že je to ten cizoložník, co se proboural z vězení ve staré Gomoře, nebo možná některý uprchlý vrah ze Sodomy.‘ Jiný si běží přeciť vyhlášku přibitou na kůlu na hrázi, u kterého je loď přivázána; nabízí se v ní pět set zlatáků za dopadení otcovraha a obsahuje popis jeho osoby. Čte a dívá se stří-

davě na Jonáše a na vyhlášku; zatím se všichni jeho stejně podezíraví kamarádi námořníci teď seskupili kolem Jonáše, připraveni chopit se ho. Polekaný Jonáš se chvěje a snaží se vypadat co nejsměleji, ale tím jen stupňuje zbabělý výraz. Nechce se přiznat, že je podezřelý, což samo o sobě je silně podezřelé. Tváří se, jak nejlépe dovede. Když námořníci zjistí, že to není hledaný muž, dovolí mu jít dál a Jonáš sestupuje do kabiny.

„Kdo tam?“ volá kapitán od psacího stolu, kde nakvap vyplňuje listiny pro celní úřad. „Kdo tam?“ Ach, jak tato nevinná otázka zkruší Jonáše! Už se chce obrátit a uprchnout. Ale vzpomíná se. „Rád bych se přeplavil na této lodi do Tarsu, kdy asi vyplujete, pane?“ Kapitán, pilně zaměstnaný, dosud ještě nepohlédl na Jonáše, třebas nyní stojí před ním; sotva však zaslechl jeho dutý hlas, už se naň zkoumavě podívá. „Vyplujeme s prvním přílivem,“ konečně pomalu odpovídá a stále si jej ostře prohlíží. „Ne dříve, pane?“ „To je dost brzo pro každého poctivého muže, který s námi popluje.“ Ha, Jonáši, to je nová rána! Avšak rychle kapitána odvádí od této stopy. „Pojedu s vámi,“ řekne, „kolik stojí cesta? Zaplatím ihned.“ Neboť je výslovně psáno, námořníci, jako by se to nemělo v tomto vyprávění přehlédnout, že přeplavbu zaplatil hned, dříve než loď vyplula. A podíváme-li se na to v souvislosti s ostatním textem, je to významné.

Nuže, námořníci, Jonášův kapitán patřil k těm, kteří poznají každého zločince, ale z chamtivosti jej odhalí jen tehdy, když je bez groše. Na tomto světě, námořníci, hřích, který si platí cestu, může putovat svobodně a bez pasu; kdežto ctnost, je-li nemajetná, je zadržována na každé hranici. Jonášův kapitán se tedy chystá vyzkoušet hloubku jeho měšce, než ho bude soudit veřejně. Počítá mu trojnásobek obvyklé sazby a Jonáš souhlasí. Tehdy už kapitán ví, že Jonáš utíká před spravedlností, ale zároveň se odhodlává být nápomocen při útěku, který za sebou nechává cestu dlážděnou zlatem. A přece, když Jonáš opravdu vytáhne měšec, kapitána ještě znepokojuje opatrné podezření. Zazvoní každou mincí, aby zjistil, není-li padělaná. Aspoň penězokaz to není, říká si v duchu a přijímá Jonáše za cestujícího. „Vykažte mi kajutu, pane,“ řekne Jonáš, „jsem unaven po cestě,

potřebuji se vyspat.' ,Vypadáš na to,' odpoví kapitán, ,tady je tvá kajuta.' Jonáš vstoupí a rád by zamkl dveře, kdyby byl v zámku klíč. Kapitán slyší jeho pošetilé šmátrání po dveřích; tiše se zasměje do vousů a zabručí něco v tom smyslu, že kobky odsouzenců se nikdy nezamykají zevnitř. V šatech a zaprášen, jak přišel, vrhá se Jonáš na lůžko a shledává, že strop malé kajuty mu téměř doléhá na čelo. Je tu dusno a Jonáš lapá po vzduchu. A tehdy, v této těsné díře pod ponornou čarou lodi, Jonáš cítí ohlašující se předzvěst oné dusivé hodiny, kdy ho velryba bude věznit v nejmenší prostore svých útrob.

Visací lampa v Jonášově kajutě, přišroubovaná k ose na stěně, se lehce pohupuje. Lod' se mírně naklání k přístavišti pod tíhou posledních naložených balíků a lampa, plamen a všechno se sice zlehka pohybuje, ale přece si stále zachovává šikmou polohu vzhledem k místnosti; ve skutečnosti ovšem lampa visí dokonale rovně, dokazujíc jen, že všechno kolem ní je klamné a lživé. Ta lampa Jonáše děsí a leká; leží na lůžku a jeho prokleté oči se rozhlížejí kajutou. Uprchlík, který až dosud měl štěstí, nenachází útočiště pro svůj neklidný pohled. A rozpor mezi lampou a okolím ho děsí čím dál tím víc. Podlaha, strop a stěny jsou nakřivo. ,Ach! Tak ve mně visí mé svědomí,' sténá, ,jeho plamen hoří zpříma, ale komůrky mé duše jsou všechny pokřiveny!'

Jonáš se podobal člověku, který po noční pitce chvátá na lůžko, ještě vrávoraje, ale kterého už začíná bodat svědomí, jako když se vzpíná římský závodní kůň a ocelový postroj do něho bije tím prudčeji; podobal se člověku, který se v té své mizérii pořád obrací a převrací zchvacován závratí a zoufalstvím, prose Boha o zničení, dokud záchvat nepřejde, až posléze v nejprudším víru pocitovaných béd zmocňuje se ho hluboká otupělost, otupělost člověka, který krvácí na smrt, protože je zraněno svědomí a není čím ránu ošetřit; tak po trýznivém zmítání na lůžku tíha zoufalství strhla Jonáše do spánku.

Tehdy nadešla doba přílivu; lod' zvedla kotvy, a nikým nepozdravována, odplouvá rozkymáceně od opuštěného mola do Tarsu. Ta lod', moji přátelé, byla první pašerácká lod', o níž máme záznam! Kontrabandem byl Jonáš. Ale moře se vzpírá; nechce nést břemeno

tak prokleté. Přichází hrozná bouře a loď ji asi nepřechká. Vrchní lodník teď volá mužstvo, aby zmenšilo náklad; bedny, balíky a nádoby padají přes palubu. Vítr skučí, muži křičí, každé prkno hřmí dupotem nohou právě Jonášovi nad hlavou a za tohoto divokého jeku spí Jonáš svým ohavným spánkem. Nevidí černou oblohu ani rozzuřené moře, necítí otřesy v trámovi a pramálo slyší nebo dbá o vzdálený spěch mocné velryby, která ho teď již s otevřenou tlamou hledá v moři. Ano, námořníci, Jonáš byl ukryt dole v boku lodi, na přístěnkovém lůžku v kajutě – také jsem na něm líhal – a tvrdě spal. Polekaný kapitán k němu přišel a křičel mu do hluchého ucha: ‚Jak si to představuješ, spáči, vstaň!‘ Vyburcován tím hrozným křikem ze své otupělosti, Jonáš se namáhavě staví na nohy, doklopýtá na palubu, chytí se zábradlí a dívá se na moře. Vtom se naň vrhne jako tygr mořská vlna, jež se převalila přes zábradlí. Vlna za vlnou se tak vrhá do lodi, a nemajíc kudy rychle odtéci, převaluje se s hukotem z přídi na zád, až námořníci bezmála tonou na lodi dosud plovoucí. A kdykoli bledý měsíc ukáže v temnotě nad hlavou svou zděšenou tvář mezi hlubokými průrvami, užaslý Jonáš vidí, jak zmítaná špice lodní přídi trčí vysoko vzhůru, ale brzo je sražena dolů do prokletých hlubin.

Děs za děsem se mu ječivě valí do duše. Podle jeho zbabělých posunků je až příliš zřejmé, že prchá před Bohem. Námořníci na něho ukazují; jejich podezření proti němu stále vzrůstá, až konečně, chtějíce vyzkoumat pravdu, nechávají rozhodnout samo nebe a metají los, aby zjistili, kdo je příčinou, že se nad nimi rozpoutala ta hrozná bouře. Los padne na Jonáše, je prozrazen. Jak zuřivě na něho útočí: ‚Jaké máš zaměstnání? Odkud přicházíš? Z které země? Tvá národnost?‘ Ale jen si všimněte, drazí námořníci, chování Jonášova! Zvědaví námořníci se ho jen ptají, kdo jest a odkud pochází, a dostane se jim odpovědi nejen na tyto otázky, ale odpoví jim i na otázku, kterou nevyslovili, neboť tuto nežádanou odpověď vynutí na Jonášovi tvrdá ruka boží, jež na něm spočívá.

‚Jsem Hebrej,‘ volá a dodává: ‚Bojím se Hospodina, Boha nebes, který stvořil moře a suchou zemi!‘ Bojíš se ho, ó Jonáši? Ano, *teh-*

dy ses měl báti Hospodina! Jonáš se teď začíná ze všeho zpovídat; námořníci se hrozí čím dál víc, ale stále ještě zůstávají soucitní. Když tedy Jonáš, který dosud neprosí Boha o milost, protože příliš dobře zná temnoty trestu za svůj čin – když nešťastný Jonáš na ně volá, aby se ho chopili a uvrhli ho rovnou do moře, poněvadž ví, že ta hrozná bouře byla na ně seslána jen kvůli němu, odvracejí se od něho milosrdně a hledí loď zachránit jinak. Ale všechno je marné; rozhořčená bouře vyje hlasitěji. Potom jednu ruku prosebně vztáhnou k Bohu a druhou váhavě uchopí Jonáše.

A nyní – hle! Jonáš je zvedán jako kotva a spuštěn do moře. Od východu se ihned šíří blahodějně utišení a moře je klidné, jak Jonáš odnáší bouři s sebou dolů a zanechává za sebou klidnou hladinu. Klesá dolů přímo uprostřed víru vod tak bezuzdně rozpoutaných, že sotva postřehl okamžik, kdy v tom vření dopadl do rozevřené tlamy na něho čekající. Velryba sklapne všechny bílé zuby jako bílé závary vězení. Potom se Jonáš z útrob velryby modlil k Hospodinu. Všimněte si však jeho modlitby a vezměte si z ní důkladné poučení. Jonáš, třeba hříšník, nepláče a nekvílí, aby byl osvobozen hned. Cítí, že tento strašný trest je spravedlivý. Ponechává své osvobození na vůli Hospodinu, spokojuje se s tím, že přese všechny bolesti a utrpení bude moci ještě vzhlížet k Jeho svatostánku. A v tom, námořníci, je pravé a upřímné pokání. Nehartusí o milost, nýbrž je vděčen za trest. Jak se Jonášovo chování Bohu líbilo, je zřejmé z toho, že byl později vysvobozen z moře a z velryby. Námořníci, neukazují vám případ Jonášův, abyste napodobili jeho hřích, nýbrž ukazují vám jej jako vzor kajícího. Nehřešte; ale zhřešíte-li, snažte se káti z toho jako Jonáš.“

Při těchto slovech jako by jekot burácející, dorážející vichřice dodával nové síly kazateli, jenž při popisu Jonášovy mořské bouře jako by sám byl zmítán bouří. Jeho objemná hrud' se vzdouvala jako vlnobití, rozhozené paže připomínaly rvoucí se živly. Z osmahlého čela vycházelo hřmění a blesky vyletovaly kazateli z očí, takže pohled na něho vyvolával u prostých posluchačů náhlou, dosud nepoznanou hrůzu.

Potom se jeho pohled uklidnil; kazatel opět mlčky obracel listy v bibli. Když konečně nehnutě stanul se zavřenýma očima, zdálo se na okamžik, že rozmlouvá s Bohem a se svou duší.

Ale už se zas naklání k lidu, a odevzdaně schýliv hlavu, s výrazem nejhlubší, a přece mužné pokory promlouvá takto:

„Námořníci, na vás Bůh položil jen jednu ruku, na mne však přitiskl ruce obě. Vykládal jsem vám podle svých schopností, třeba slabých, jaké poučení Jonáš dává všem hříšníkům; tedy také vám a ještě více mně, poněvadž jsem větším hříšníkem než vy. A jak rád bych teď sestoupil z tohoto hlavního stěžně a usedl ke světlíkům, kde sedíte vy, a poslouchal, jako vy posloucháte, zatímco někdo z vás by četl jiné a hroznější poučení, které Jonáš dává *mně*, lodivodu živého Boha! Jak se Jonáš, posvěcený prorocký lodivod nebo zvěstovatel pravdy, když byl vyzván Hospodinem, aby tyto nevítané pravdy křičel do uší zkaženému Ninive, zhrozil nepřátelství, které by proti sobě vzbudil, vyhýbal se svému poslání a pokoušel se uprchnout před povinností a před Bohem, uchýliv se na loď v Joppe. Ale Bůh je všude; do Tarsu Jonáš nedoplul. Jak jsme viděli, Bůh jej dostihl, seslav velrybu, srazil ho v živoucí propast zkázy a střemhlav jej strhl ‚doprostřed moře‘, kde ho hlubinné víry vtáhly deset tisíc sáhů dolů, takže ‚lekno otočilo se okolo hlavy jeho‘ a všechny hrůzy vodního světa se valily přes něho. A přece i tehdy, z míst, kde už k němu nedosáhla žádná olovnice – z břicha hrobu – když velryba narazila na nejspodnější kosti oceánu, i tehdy Bůh uslyšel výkřiky pohlčeného kajícího proroka. Potom Bůh promluvil k rybě a z mrazivého chladu a temnoty mořské vyrazila velryba vzhůru k teplému, milému slunci a všem radostem vzduchu a země, i vyvrátila Jonáše na břeh. Vtom Hospodin promluvil podruhé a Jonáš, odřený a potlučený – v uších mu ještě zněl mnohohlasý hukot oceánu jako ve dvou mořských lasturách – Jonáš se podrobil příkazu Všemohoucího. A jaký to byl příkaz, námořníci? Kázat pravdu do tváře falši! To byl ten příkaz!

To je, námořníci, ono druhé naučení. Běda lodivodovi živého Boha, který by se mu zpronevěřil! Běda tomu, koho půvaby tohoto světa odvedou od povinností hlásaných evangeliem! Běda tomu,

kdo se snaží uklidnit vody, když je Bůh rozvířil v bouři! Běda tomu, kdo se chce raději líbiti než děsiti! Běda tomu, komu více záleží na dobrém jméně než na dobru! Běda tomu, kdo na tomto světě neodporuje nečestnosti! Běda tomu, kdo nemluví pravdu i tehdy, když by mu lež přinesla záchranu! Běda tomu, kdo – jak říká velký lodivod Pavel – káže jiným, ač sám je vyvrhelem!“

Zmlkl na okamžik a pohřížil se v přemítání. Když potom zase zvedl obličej k posluchačům, hleděla mu z očí velká radost a on volal se zbožným nadšením: „Ach, námořníci, vždyť na pravoboku každého hoře je opravdová rozkoš; a vyšší je vrchol této rozkoše, než je hluboké dno moře. Což není hlavní stožár vyšší, než je hluboký kýl? Radost čeká každého – radost velmi, velmi povznášející a hřejivá – každého, kdo se nesmiřitelně postaví proti pyšným bohům a admirálům tohoto světa. Radovat se bude ten, koho ještě udrží nad vodou jeho silné paže, až loď tohoto nízkého, zrádného světa se pod ním potopí. Radovat se bude ten, kdo neustává hledat pravdu a zabíjí, pálí a ničí všechen hřích, i když jej musí vytrhávat z rouch senátorů a soudců. Radosti – svrchované radosti se dostane tomu, kdo neuznává jiného zákona ani pána kromě Hospodina, Boha svého, a nemá jiné vlasti nežli nebesa. Radost bude údělem tomu, koho ani všechny vlny přílivu v moři řvoucího davu nedovedou ode rvati od tohoto bezpečného kýlu věčnosti. Věčné radosti a potěšení se dostane tomu, kdo při posledním vydechnutí může říci – „Ach, Otče – známý mně hlavně metlou svého hněvu – ať jsem smrtelný či nesmrtelný, tady umírám. Snažil jsem se patřit Tobě – víc než tomuto světu nebo sobě samému. Ale to nic není, věčnost ponechávám Tobě, neboť který člověk by mohl žít tak dlouho jako jeho Bůh?““

Již nepromluvil. Pomalu udělal požehnání, zakryl si tvář rukama a tak zůstal klečet, až všichni lidé odešli a on zbyl v kapli sám.

X. DŮVĚRNÝ PŘÍTEL

Z kaple jsem se vrátil do hostince „U velryby“ a našel jsem tam Kvíkvega samotného. Odešel z kaple krátce před požehnáním. Seděl na lavici u ohně, nohy měl opřeny o krb a jednou rukou si držel u obličeje toho malého černého bůžka; upřeně se mu díval do tváře a zavírákem mu jemně přiřezával nos, brumlaje si přitom po pohansku.

Vyrušil jsem ho, takže bůžka odložil; po chvíli šel ke stolu, vzal si tam velkou knihu, položil si ji na klín a začal počítat stránky, rozvážně a opatrně. U každé padesáté stránky – jak se mi zdálo – se na okamžik zastavil, rozhlédl se nepřítomným pohledem a táhle, klokotavě hvízdal úžasem. Potom se zas pustil do další padesátky; podle všeho začínal vždy od jednotky, jako by nedovedl počítat dál než do padesáti, a teprve když napočítal mnoho padesátek, byl ohromen tím množstvím stránek.

Seděl jsem a pozoroval jsem ho s velkým zájmem. I když to byl divoch s obličejem odporně zhyzděným, přece – aspoň podle mého vkusu – bylo v jeho výrazu něco docela příjemného. Duši nelze ukrýt.

Měl jsem dojem, že zpod jeho příšerného tetování všude prosvítá prostá, poctivá mysl a že z jeho velkých, hlubokých očí, černých a ohnivě smělých, vyzařuje odvaha, která by se odvážila měřit s tisíci ďábly. Vedle toho všeho měl tento pohan jistou vznešenost v chování, kterou ani jeho neohrabanost nemohla úplně porušit. Podobal se člověku, který se nikdy před nikým nehrbil a nikdy nezůstal nikomu nic dlužen. Ovlivnila-li to i ta okolnost, že měl hlavu oholenou, takže čelo vystupovalo volnějším a zřetelnějším klenutím a vypadalo takto mohutněji, než kdyby měl vlasy, to si netroufám rozhodovat, avšak z hlediska frenologického byla jeho hlava zcela jistě znamenitá. Třeba to bude znít směšně, ale připomínala hlavu Washingtonovu, jak ji vídáme u známých bust prvního prezidenta. Měla týž táhlý, rovnoměrně stoupavý a svažující se oblouk; začínal

už nad obočím, jež také hodně vynikalo – jako dvě dlouhá předhoří, na vrcholku hustě zalesněná. Kvíkveg byl Jiří Washington v kani-balském vydání.

Zatímco jsem ho takto podrobně pozoroval, předstíraje tak trochu, že se zatím dívám z okna na bouři, Kvíkveg si vůbec nevšímal, že jsem tady, a neobdařil mě jediným pohledem; byl zřejmě zcela zabrán do počítání listů v té úžasné knize. Když jsem si vzpomněl, jak jsme minulé noci kamarádsky spali vedle sebe, a zejména jak jsem se ráno probudil v objetí jeho láskyplné paže, zdála se mi tato jeho nevšímavost velmi podivná. Ale divoši jsou zvláštní stvoření; zpočátku si s nimi nevíte rady, zastrašují vás; jejich klidná, zdrženlivá prostota připomíná sokratovskou moudrost. Všiml jsem si také, že se Kvíkveg v hostinci vůbec nepřátelil s jinými námořníky – nebo jen velmi málo. Nikoho sám neoslovil, jako by nechtěl zvětšovat okruh svých známých. To všechno mě zaráželo jako nápadná zvláštnost, ale když jsem si to promyslel, jevílo se v tom cosi téměř vznešeného. Tady je člověk, vzdálený přes dvacet tisíc mil od svého domova za mysem Hornem – kolem něhož vede jediná cesta, kudy se tam může vrátit; octl se mezi lidmi, kteří mu jsou stejně cizí, jako kdyby se dostal na planetu Jupiter, a přece je tu docela jako doma, zachovává naprostý klid, je nejraděj i sám a ničím se nedá vyrušit. Byly v tom nepochybně rysy ušlechtilé filozofie, i když on jakživ neslyšel, že něco takového vůbec existuje. Abychom byli pravými filozofy, snad si my smrtelníci nesmíme být vědomi, že tak žijeme či o něco takového usilujeme. Jakmile slyším, že se ten či onen člověk vydává za filozofa, hned usuzuji, že má – jako stařena, které už dosloužil žaludek – jistě „zažívací poruchu“.

Seděl jsem v této nálevně, nyní opuštěné, oheň hořel mírně, jak tomu bývá, když po prvním velkém vzplanutí zahřál vzduch a potom už jen slabě sálá, aby bylo nač se dívat. Večerní stíny a preludy se shlukovaly za okny a dívaly se dovnitř na nás dva mlčící a osamělé; venku se velkolepě vzdouval příboj vichřice; tehdy jsem si začal uvědomovat zvláštní pocity. Jako by ve mně něco tálo. Moje rozštěpené srdce a poblázněná ruka již nebyly obráceny proti vlčímu

světu, tento uklidňující divoch jej vykoupil. Seděl tu a právě jeho lhostejnost prozrazovala povahu, v níž se neskrývá žádné civilizované pokrytectví ani líbezný klam. Byl to divoch a nebylo nijak příjemné se na něho dívat, a přece jsem cítil, jak jsem k němu tajemně přitahován. Právě to, co by bylo většinu jiných odpuzovalo, mne přitahovalo jako magnet. Pokusím se o přátelství s pohanem, řekl jsem si, když se ukázalo, že křesťanská laskavost je prázdnou zdvořilostí. Přitáhl jsem svou lavici blízko k němu, a pokoušeje se o přátelská znamení a posunky, mluvil jsem přitom, jak nejlépe jsem dovedl. Zprvu si málo všímal mého namlouvání, ale když jsem se zmínil o jeho pohostinství minulé noci, vzmoohl se na otázku, zda budeme opět spolu spát. Řekl jsem mu, že ano; zatvářil se příjemně, a jak se mi zdálo, snad byl i trochu polichocen.

Obraceli jsme potom listy knihy společně a já se snažil vysvětlit mu účel tisku a smysl několika obrázků, jež byly v knize. Tak jsem brzo vzbudil jeho zájem; od knihy jsme pak přešli k různým zajímavostem tohoto slavného města – brebentili jsme, jak nejlíp jsme dovedli. Brzo jsem navrhl, abychom si spolu družně zakouřili. Vytáhl váček a tomahavk a klidně mi nabídl, abych si zakouřil. Potom jsme seděli, střídavě pokuřující z jeho divošské dýmky, kterou jsme si pravidelně podávali.

Skrývala-li pohanova hrud' ještě nějaký led lhostejnosti ke mně, tedy jej toto příjemné přátelské zakouření brzo roztavilo a byli jsme kamarády. Cítil ke mně touž přirozenou, nenucenou příchýlnost jako já k němu, a když jsme dokouřili, přitiskl své čelo k mému, objal mě kolem pasu a řekl, že od této chvíle jsme spolu oddáni. To znamenalo v řeči jeho země, že jsme důvěrnými přáteli, a kdyby bylo třeba, že by za mne ochotně dal život. U krajana by se tento náhlý plamen přátelství zdál příliš předčasný a nevzbuzoval by velkou důvěru, ale u prostého divocha naše stará pravidla neplatila.

Po večeři a dalším družném hovoru a kouření jsme šli do našeho pokoje společně. Daroval mi balzamovanou hlavu. Potom vytáhl ohromný pytlík na tabák a hrabal dole pod tabákem, až vylovil asi třicet stříbrných dolarů. Rozložil peníze po stole, a mechanicky je

rozděliv na dva stejné díly, přisunul jednu hromádku ke mně se slovy, že je moje. Začal jsem se tomu bránit, ale on mě umlčel: nasypal mi peníze do kapsy u kalhot. Nechal jsem je tam. Potom se chystal k večerní modlitbě, vytáhl svého bůžka a odstavil lepenkovou zástěnu. Podle některých znamení a náznaků jsem pochopil, že si přeje, abych se k němu připojil. Dobře věda, co bude následovat, uvažoval jsem chvíli, zda mám svolit či odepřít, pozve-li mě opravdu.

Jsem dobrý křesťan, narozený a vychovaný v lůně neomylné presbyteriánské církve. Jak bych se tedy mohl připojit k tomuto divošskému modloslužebníkovi a klanět se jeho kusu dřeva? Co však je bohoslužba? uvažoval jsem. Myslíš, Izmaeli, že velkomyslný Bůh nebes a země s pohany a se vším všudy – by mohl žárlit na bezvýznamný kousek černého dřeva? Vyloučeno! Vždyť co je bohoslužba? – Konat vůli boží, *to* je bohoslužba. A co je vůle boží? – Činit svému bližnímu, co bych si přál, aby bližní činil mně – *to* je vůle boží. Nuže, Kvíkveg je můj bližní. A co bych si přál, aby tento Kvíkveg pro mne udělal? Nu, aby spolu se mnou uctíval Boha po mém způsobu – po presbyteriánsku. Z toho plyne, že já musím Boha uctívat po jeho, čili musím se stát modloslužebníkem. Zapálil jsem tedy hoblovačky, pomohl postavit a podepřít nevinného malého bůžka a nabídl jsem mu, Kvíkveg a já, opečený suchar. Dvakrát či třikrát jsem se před bůžkem poklonil a políbil mu nos. Když jsme s tím byli hotovi, svlékli jsme se a šli do postele usmíření s vlastním svědomím a celým světem. Před spaním jsme ještě trochu rozprávěli.

Nevím, čím to je, ale pro důvěrná sdělení mezi přáteli se nejlépe hodí postel. Právě tady prý si muž se ženou navzájem otvírají duše dokořán. Některé staré manželské dvojice často leží a hovoří o starých časech téměř až do rána. Takto tedy jsme leželi v líbáncích našich srdcí, já a Kvíkveg – přátelská dvojice milenců.

XI. NOČNÍ KOŠILE

Leželi jsme takto v posteli, chvílemi hovoříce, chvílemi dřímajícíce, a Kvíkveg občas láskyplně přehodil své snědé tetované nohy přes moje a potom je zas odtáhl; dokonalá družnost, pohoda i pohova. Konečně naše povídání zapudilo poslední zbytky dřímoty a my si připadali už vyspalí, třebaš bylo do úsvitu ještě daleko.

Ano, všechna ospalost z nás spadla, takže nás unavovalo ležet a pomalu jsme se popošínovali, až jsme shledali, že oba sedíme. Přikrývkami jsme byli dobře obaleni, zády jsme se opírali o čelo postele, kolena jsme měli přitažena všechna čtyři dohromady a oba nosy k nim nakloněny, jako by v našich kolenou byla místo čěšek zahřívadla. Bylo nám blaze a teploučko, a to tím spíš, že venku bylo tak mrazivo; chlad obklopoval ovšem i naše přikrývky, když se ve světnici netopilo. Tím spíš, říkám, neboť máme-li mít opravdové potěšení z tělesného tepla, musí některá malá část těla zůstat v chladu. Není totiž na světě vlastnosti, která by své hodnoty nabývala jinak než protikladem. Nic neexistuje samo o sobě. Libujete-li si, že je vám po celém těle báječně, a trvá-li tento stav delší dobu, potom už nelze říci, že by vám bylo tak báječně. Ale když jste jako Kvíkveg a já v posteli a špička nosu nebo temeno hlavy vás trochu zebe, potom si to rozkošné a neklamné teplo uvědomujete nejhluběji. Z toho důvodu by v ložnici nikdy nemělo být vytápěcí zařízení, které je přepychovým nepohodlím boháčů. Tento druh rozkoše totiž dosáhne vrcholu, když je náš útulný pelíšek oddělen pouze přikrývkou od chladného vzduchu vnějšího. To pěkně ležíte jako jediná teplá jiskra v srdci arktického krystalu.

Když už jsme hezkou chvíli seděli takto skrčeni, napadlo mě náhle otevřít oči. Kdykoli se zabalím do přikrývek, ve dne nebo v noci, ať spím či bdím, vždycky zavírám oči, abych co nejvíce znásobil pocit útulnosti v posteli. Nikdo si opravdu neuvědomí své vlastní já, nemá-li oči zavřeny. Jako by tma byla vlastním živlem naší bytosti,

třebas světlo lépe vyhovuje naší podstatě z hlíny. Když jsem otevřel oči a probral se ze své příjemné a úmyslně vytvořené temnoty do vtíravého a drsného vůkolního přítmí neosvětlené půlnoci, pocítil jsem náhlou nelibost. Nenamítal jsem také nic proti návrhu Kvíkvegovu, že by snad bylo nejlepší rozsvítit, když už nepomýšlíme na spaní, a ostatně Kvíkveg dostal chuť trochu si zakouřit ze svého tomahavku. Ještě minulé noci jsem cítil veliký odpor k tomu, že kouří v posteli. A hle, jak zvláčnější naše zkostnatělé předsudky, když je vezme do ruky láska! Nic mi teď nemohlo být příjemnější, než když si Kvíkveg vedle mne pokuřoval, byť i v posteli, neboť ho to naplňovalo takovou zářivou domácí radostí. Už jsem neměl zbytečnou starost o požární pojistku hostinského. Jen jsem se radoval ze soustředěné, důvěrné pohody, pramenící z toho, že sdílím dýmku a přikrývku s opravdovým přítelem. Své ošumělé kazajky jsme si přehodili přes ramena a podávali jsme si teď tomahavk z ruky do ruky, až nad námi pomalu vyrostl modrý oblak kouře, osvětlovaný plamenem lampy znovu zapálené.

Nevím, zda právě tento vlnivý oblak odnášel divocha do dálek, ale začal hovořit o svém rodném ostrově, a jelikož jsem si přál zvědět jeho životní příběhy, prosil jsem ho, aby mi je vyprávěl. Rád mi vyhověl. Tenkrát jsem sice nerozuměl každému slovu, ale poznatky z pozdější doby, kdy jsem se lépe obeznámil s jeho lámaným vyjadřováním, dovoluji mi teď podat celý příběh, jak se o to pokouším v prostém náčrtku.

XII. ŽIVOTOPISNÁ

Kvíkveg se narodil na ostrově Rokovoko, daleko na jihozápadě. Na žádné mapě není vyznačen; správná místa nikdy nebývají.

Když ještě jako divoch nedávno narozený pobíhal bezstarostně po rodných lesích v zástěrce z trávy, sledován mlsnými kozami, jako by sám byl zeleným stromečkem, už tenkrát dřímala v Kvíkvegově ctižádostivé duši silná touha spatřit z křesťanského světa více než sem tam nějakého toho velrybáře. Jeho otec byl velkým náčelníkem, králem; strýc veleknězem; z matčiny strany měl tety, které byly manželkami nepřemožitelných válečníků. V jeho žilách proudila znamenitá krev – krev královská – i když, jak se obávám, hodně pokažená lidojedskými sklony, kterým holdoval v mládí, kdy na něho nikdo nedozíral.

Záliv jeho otce navštívila loď ze Sag Harboru a Kvíkveg si přál odjet na ní do křesťanských zemí. Ale loď měla úplnou posádku a odmítla jej, a ani všechen vliv královského otce nic nezmohl. Kvíkveg se však zapřisáhl. Sám v své kánoí pádloval k vzdálené úžině, o níž věděl, že tudy musí loď proplout, až odrazí od ostrova. Na jedné straně byl korálový útes, na druhé straně dlouhý pruh země, pokrytý hustým porostem kořenovníku, který rostl až do vody. Ukryl se s kánoí mezi houštinami, obrátil ji přídíl k moři a usedl na zádi; v ruce držel skloněné pádlo. Když loď pomalu proplouvala úžinou, vyrazil jako blesk; přirazil k boku lodi, prudkým odkopnutím převrhl a potopil svou kánoí, vyšplhal se po řetězech a lehl si na palubu, sevřel tam železný kruh a přísahal, že se nepustí, i kdyby ho rozsekali na kusy.

Marně mu kapitán vyhrožoval, že ho dá hodit do moře, marně přikládal meč k jeho nahým zápěstím. Kvíkveg byl syn královský a Kvíkveg se nepoddal. Konečně se kapitán obměkčil, pohnut jeho zoufalým odhodláním a divokou touhou navštívit křesťanské země, a řekl mu, aby se zařídil jako doma. Avšak mladý, krásný divoch – tento námořní princ Waleský – nikdy nespátřil kapitánovu kaju-

tu. Strčili ho dolů mezi námořníky a stal se z něho velrybář. Ale jako car Petr pracoval namáhavě v loděnicích cizích měst, tak ani Kvíkveg neopovrhoval žádným zdánlivým ponížením, jen aby tak získal schopnost povznést jednou své nevzdělané krajany. Neboť hlavně – jak mi řekl – byl veden hlubokou touhou učit se u křesťanů umění, jak učinit své lidi šťastnějšími, než jsou, a co víc, učinit je lepšími, než jsou. Ale žel! Chování lovců velryb ho brzy přesvědčilo, že i křesťané jsou ubozí a zkažení; nekonečně ubožejší a zkaženější než všichni pohané jeho otce. Když konečně připlul do Sag Harboru a tam viděl, co námořníci dovedou, a když potom připlul do Nantucketu a viděl, jak utrácení peníze zase takovým způsobem, vzdal se chudák Kvíkveg veškeré naděje. Pomyslel si: svět je zkažený na všech polednících, zemru jako pohan.

Zůstává tedy v srdci starým modloslužebníkem, přece žil mezi křesťany, oblékal se jako oni a pokoušel se mluvit jejich hatmatilkou. Proto si zachoval své podivné mravy, ačkoli byl už dlouho z domova.

Vyptával jsem se ho v náznacích, hodlá-li se vrátit domů a dát se korunovat, neboť nyní může počítat s tím, že otec je mrtev a pohřben; podle Kvíkvegova vyprávění byl jeho otec velmi stár a sláb. Odpověděl, že ne, ještě ne, a dodal, že se obává, že křesťanství, nebo spíše křesťané jsou vinni tím, že už nemůže dosednout na čistý a neposkvrněný trůn, na kterém sedělo před ním třicet pohanských králů. Ale jednou prý se vrátí – jakmile pocítí, že je opět posvěcen. Zatím hodlá ještě plout po moři a vybouřit se na všech čtyřech oceánech. Udělali z něho harpunáře a tu nabroušenou ocel má nyní místo žezla.

Zeptal jsem se ho, jaké plány má pro nejbližší budoucnost. Odpověděl, že půjde zas na moře a věnuje se svému řemeslu. Řekl jsem mu na to, že se chci také vydat na velrybářskou výpravu a že hodlám vyplout z Nantucketu, neboť je to nejslibnější přístav, z kterého může vyplout lovec velryb za dobrodružstvím. Okamžitě se rozhodl, že na ten ostrov pojede se mnou, dá se najmout na touž loď, půjde na touž hlídku, do téhož člunu, do téhož oddílu, který jí ze společné mísy, zkrátka a dobře – bude se mnou sdílet každý můj krok; ruku

v ruce se mnou se odvázně vrhne do jakéhokoli dobrodružství na moři i na souši. S tím vším jsem radostně souhlasil. Nejenže jsem cítil náklonnost ke Kvíkvegovi, ale on byl zkušeným harpunářem, a mohl tedy velmi prospět člověku jako já, který nevěděl nic o tajemstvích velrybaření, třeba se už důkladně obeznámil s mořem, ovšem jen při obchodních plavbách.

Když Kvíkveg při posledním, skomírajícím bafnutí z dýmky dokončil svůj příběh, objal mě, přitiskl čelo k mému čelu a sfoukl světlo. Potom jsme se překulili každý na svou stranu, jeden vpravo, druhý vlevo, a zanedlouho jsme spali.

XIII. TRAKAŘ

Příštího rána, v pondělí, zbavil jsem se balzamované hlavy, kterou jsem dal holičovi jako vlásenkářskou palici, a zaplatil jsem účet svůj a kamarádův, použiv ovšem přítelových peněz. Šklebící se hostinský a stejně i strážníci byli neobyčejně pobaveni náhlým přátelstvím, které jsme s Kvíkvegem uzavřeli, zvláště když mě předtím tak poplašily prolhané historky Petra Rakve právě o Kvíkvegově, k němuž jsem se teď přidružil.

Vypůjčili jsme si trakař, naložili své věci, můj ubohý cestovní tlumok a Kvíkvegův vak z plachtoviny a síťové lůžko, a ubírali jsme se dolů k *Mechu*, což byl malý nantucketský škuner, zakotvený u přístaviště. Cestou na nás lidé vyvalovali oči; nepřekvapoval je ani tak Kvíkveg – byli totiž zvyklí vidět podobné lidojedy na ulicích – jako spíš to, že jsme my dva spolu tak důvěrní. Nevšímali jsme si jich, střídavě jsme tlačili trakař a Kvíkveg se občas zastavil, aby urovnal pochvu na špici své harpuny. Zeptal jsem se ho, proč nosí takovou nepohodlnou věc na pevninu a nemají-li všechny velrybářské lodi vlastní harpunu. Na to odpověděl, že je sice v podstatě celkem pravda, co říkám, ale on že přece jen má rád svou harpunu, poněvadž je zhotovena ze spolehlivého materiálu, je dobře vyzkoušena v mnohých smrtelných utkáních a srdce velryb jsou jí důvěrně známa. Zkrátka, jako mnozí sekáči a ženci, kteří chodí k sedlákovi na luka vyzbrojeni vlastními kosami – ačkoli si je přinášet nemusí – tak i Kvíkveg z osobních důvodů dával přednost své vlastní harpuně.

Přebíraje mi trakař z ruky, vyprávěl mi směšnou příhodu o prvním trakaři, který kdy viděl. Stalo se to v Sag Harboru. Majitelé lodi mu půjčili trakař, aby si na něm podle všeho odvezl svou těžkou truhlu do hostince. Aby se nezdálo, že si neví rady – i když tomu tak ve skutečnosti bylo – jak s ním správně zacházet, Kvíkveg naložil truhlu na trakař a pevně ji přivázal. Potom zvedl trakař s truhlou

na ramena a vykračoval si nahoru z přístaviště. „Och,“ řekl jsem, „Kvíkvegu, tos přece jen mohl být chytřejší. Nesmáli se ti lidé?“

Potom mi vyprávěl jiný příběh. Obyvatelé jeho ostrova Rokovoko vytlačují při svatebních slavnostech z mladých kokosových ořechů libovonnou šťávu do velké, strakaté tykvvové nádoby, podobné míse na punč; tato mísa zdobí vždycky střed rohože, na níž se koná hostina. Jednou připlula k Rokovoku velká obchodní loď a její velitel – podle všech známek pán velmi hrdý a puntičkářský, na námořního kapitána jistě až přespříliš – tento velitel byl pozván na svatební slavnost Kvíkvegovy sestry, hezké mladé princezny, jíž bylo právě deset let. Nuže, když všichni svatební hosté byli shromážděni v bambusové chatrči nevěstině, vešel tento kapitán, a že mu bylo vykázano čestné místo, posadil se přímo proti míse, mezi velekněze a Jeho Veličenstvo krále, Kvíkvegova otce. Po modlitbě – tito lidé se modlí před jídlem právě tak jako my – ačkoli Kvíkveg mi řekl, že se modlí jinak než my, kteří přitom sklopíme oči k mísám; oni naopak se dívají jako kachny vzhůru k velkému Dárci všech hostin – nuže, jak povídám, když bylo po modlitbě, velekněz zahájil hostinu starodávným obřadem, obvyklým na ostrově: to jest, ponořil své posvěcené a posvěcující prsty do mísy, dříve než začne posvěcený nápoj kolovat. Kapitán, usazený hned vedle kněze, pozoroval ten obřad, a poněvadž si myslel, že on – jako kapitán lodi – má samozřejmě přednost před pouhým ostrovním králem, zvláště když je to ve vlastním domě králově – kapitán si tedy chladnokrevně umyl ruce v míse s nápojem. Domníval se patrně, že je to velká nádoba na omývání prstů. „Nuže, co myslíš?“ zeptal se Kvíkveg. „Smáli se naši lidé či ne?“

Konečně jsme zaplatili přeplavné, bezpečně uložili zavazadla a stáli jsme na palubě škuneru. Ten zvedl plachty a klouzal po řece Acushnet. Po jedné straně stoupaly terasovitě ulice New Bedfordu, jehož ojíněné stromy se třpytily v jasném, studeném vzduchu. Na jeho přístavních hrázích byly nakupeny ohromné kopce a hory samých sudů a velrybářské lodi, toulající se po celém světě, ležely tu konečně tiše a bezpečně zakotveny bok po boku. Z některých

se ozývalo bušení truhlářů a bednářů a s ním se mísil lomoz okolo ohňů a kovářských výhní, tavících železo; to všecko dosvědčovalo, že se připravují nové plavby. Sotva skončí jedna nebezpečná a dlouhá plavba, už začíná druhá; skončí-li, hned začíná třetí a tak dále, na věky věků. Takové je všechno pozemské usilování: bez konce, bez oddechu.

Jakmile jsme se dostali na otevřenější moře, příjemný větřík hodně zesílil; malý *Mech* rychle odhazoval pěnu od svých boků jako frkající mladý hřebec. Jak jsem vdechoval ten ostrý vzduch! – Jak jsem pohrdal zemí s celními závorami – tou obecní silnicí, všude poznamenanou otrockými poplatky a kopyty! Začal jsem se obdivovat ušlechtilosti moře, jež nedovolí, aby na jeho povrchu někdo zanechal stopy.

Kvíkveg zřejmě pil z téže pěnivé studnice a opíjela ho stejně jako mne. Jeho tmavé chřípí se rozšiřovalo; ukazoval obroušené a zašpičatělé zuby. Vpřed jsme letěli, vpřed; jakmile jsme se octli na širém moři, *Mech* se začal kořit větru, zvedal a potápěl svou příd' jako otrok před sultánem. Naklonil se na bok a naklonění jsme se řtili kupředu; každé lano zvonilo jako drát; dva štíhlé stěžně se nakláněly jako dosna indická ve vnitrozemském tornádu. Jak jsme tak stáli na přídi, jež brázdila moře, byli jsme tak zaujati tímto kymácivým výjevem, že jsme zprvu nepostřehli posměšné pohledy cestujících. To klackovité shromáždění se divilo, že dva lidští tvorové jsou spolu tak zadobře; jako kdyby běloch byl něčím důstojnějším než čistě umytý černocho. Byli to však nějakí hlupáci a neotesanci, kteří snad dosud nepřišli dál než za humna, tak byli neotrkaní. Kvíkveg přistihl jednoho z těch holobrádků, jak se mu za zády posmívá. Myslil jsem, že udeřila klackova poslední hodina. Osmahlý divoch pustil harpunu, popadl posměvážka do náruče a potom ho vymrštil vysoko do vzduchu s vypětím sil téměř zázračným. Chlapík sebou mírně škulbl, udělal přemet pozpátku a bez dechu dopadl na nohy. Kvíkveg se k němu obrátil zády, zapálil si tomahavkovou dýmku a podal mi ji, abych si zakouřil.

„Kaptáne! Kaptáne!“ ječel chasník, utíkaje k tomu důstojníkovi.
„Kaptáne, kaptáne, je tady ďábel!“

„Poslyšte, vy, pane!“ zvolal kapitán, vyzábly mořský vlk, a pyšně se nesl ke Kvíkvegovi. „Co to má, u čerta, znamenat? Což nevíte, že jste mohl toho chlapíka zabít?“

„Co on říkat?“ zeptal se Kvíkveg a pootočil se klidně ke mně.

„On povídá,“ odpověděl jsem, „že ty skoro zabít toho muže tam,“ a ukázal jsem na holobrádka ještě se chvějícího.

„Zabít,“ zvolal Kvíkveg, sešklebiv tetovaný obličej v příšerný výraz opovržení. „Ach, on moc malá ryba. Kvíkveg nezabíjet tak malá ryba. Kvíkveg zabíjet velká velryba!“

„Poslechni,“ řval kapitán, „já zabít *tebe*, jestli tady budeš provádět ještě nějaké lotroviny. Tak jen si dej pozor!“

Ale právě v tom okamžiku se stalo, že kapitán měl nejvyšší čas, aby si dal pozor sám. Nesmírný tlak na hlavní plachtu přetrhl provaz u spodního cípu a ohromné ráhno teď poletovalo ze strany na stranu, dokonale zametajíc celou zadní část paluby. Ten ubožák, který předtím dostal od Kvíkvega důkladně na pamětnou, byl smeten přes palubu. Posádky se zmocnila panika. Pokusit se ráhno zachytit a zastavit – to by bylo šílenství. Lítalo zprava nalevo a zase zpátky bezmála tak rychle, jako tikají hodinky, a každou chvíli se zdálo, že se roztříští. Nikdo nic nepodnikal a zdálo se, že se ani nedá nic dělat. Muži na palubě utíkali na příď a odtud pozorovali ráhno, jako by to byla spodní čelist rozzuřené velryby. Uprostřed toho zděšení Kvíkveg obratně poklekl a po kolenou se proplížil pod létajícím ráhnem, uchopil provaz a uvázal jeden konec na zábradlí, potom druhým koncem mrštil jako lasem, zachytil jím ráhno, když mu letělo nad hlavou, a dalším trhnutím bylo bidlo chyceno a vše bylo zase zabezpečeno. Škuner nabral opět vítr, a zatímco mužstvo odvazovalo člun na zádi, Kvíkveg, po pás svlečený, se vrhl z boku dlouhým obloukem do vody. Nějaké tři minuty jsme ho viděli, jak plave jako pes, vymršťuje dlouhé paže přímo před sebe a střídavě vynořuje hnědá ramena z mrazivé pěny. Díval jsem se na toho znamenitého a nádherného chlapíka, ale neviděl jsem toho, koho

by měl zachránit. Holobrádek zmizel pod vodou. Vtom se Kvíkveg vymrštil kolmo z vody, mžikem se rozhlédl kolem sebe, postřehl patrně, jak věci vypadají, potopil se a zmizel. Za několik minut se opět vynořil, jednou rukou plaval a druhou táhl nehybné tělo. Člun je brzo přijal na palubu. Chudák mladíček byl zachráněn. Všichni námořníci prohlašovali, že Kvíkveg je báječný chlap, a kapitán se mu omluvil. Od té chvíle jsem se držel Kvíkvega jako klíště; ano, až do té doby, kdy se chudák Kvíkveg dlouze ponořil naposled.

Slyšeli jste kdy o takové prostomyslnosti? Kvíkveg si zřejmě ani nepomyslel, že zaslouží medaili od Spolku pro záchranu tonoucích a Spolku pro podporování šlechetnosti. Jen požádal o vodu – o pitnou vodu, aby mohl smýt mořskou sůl. Když se omyl, oblékl si suchý oděv, zapálil si dýmku a opřel se o zábradlí, dívaje se mírně na lidi kolem sebe, jako by si říkal: „Svět je vzájemná akciová společnost pro spolupráci na všech polednicích. My lidojedi musíme pomáhat těmto křesťanům.“

XIV. NANTUCKET

Cestou se už nepříhodilo nic, co by stálo za zmínku, a po pěkné plavbě jsme tedy bezpečně přistáli v Nantucketu.

Nantucket! Vezměte si mapu a podívejte se na ni. Hled'te, jaký si to vybral kout; jak tam stojí vzdálen břehu, osamělejší než eddystonský maják. Podívejte se naň! Pouhý kopeček a ostroh písku; samé pobřeží, žádná krajina. Je tady více písku, než byste spotřebovali za dvacet let, kdybyste jím nahrazovali pijavý papír. Někteří vtipákové vám řeknou, že se tu musí sázet i plevel, neboť tady sám neroste; že sem dovážejí kanadský bodlák; že si musí poslat až do zámoří pro čep, chtějí-li zazátkovat sud s olejem; že v Nantucketu nosí kousky dříví právě s takovou úctou, jako v Římě nosí kousky pravého kříže; že si lidé sázejí před domy muchomůrky, aby v létě měli stín; že jedno stéblo trávy je již oázou, a minete-li za den tři stébla, je to už prerie. Že tu nosí zvláštní střevíce, aby se nebořili do sypkého písku – podobně jako nosí Laponci sněžnice; že jsou tak uzavřeni, tak izolováni, tak naprosto odříznuti a obklíčeni a mořem tak dokonale ohlodáni v ostrov, že se na jejich stolech a židlích často najdou přichycené malé mušličky jako na zádech mořských želv. Ale tyto nadsázky jen ukazují, že Nantucket není Illinois.

Všimněte si teď podivuhodné prastaré zkazky o tom, jak byl ostrov zalidněn rudochy. Legenda vypravuje: Za dávných časů se orel snesl nad pobřeží Nové Anglie a v drápech odnesl indiánské nemluvně. Rodiče se s velkým nářkem dívali, jak je jim dítě unášeno z dohledu nad širé moře. Rozhodli se, že se tím směrem za ním pustí. Sedli do kánoe a po nebezpečné plavbě objevili ostrov a našli tam prázdnou schránku ze slonoviny – kostřičku ubohého indiánka.

Proto není divu, že těmto Nantucketanům, narozeným na pobřeží, dávalo živobytí moře. Nejdříve sbírali kraby a škeble v písku; když se trochu osmělili, brodili se v moři a do sítí lovili makrely; když byli ještě zkušenější, odrazili v člunech od břehu a lovili tresky

a konečně spustili na moře flotilu velkých lodí, prozkoumali tento vodní svět, opásali jej nepřerušným pásem plaveb kolem světa, nahlédli do Behringovy úžiny a za všech ročních období a na všech oceánech vyhlásili věčnou válku nejmocnější oživené hmotě, která přežila potopu, nesmírně obludné a mohutné jako hora! Onomu himálajskému mastodontu slaných vod, vybavenému nevědomou silou tak ohromnou, že děs, který vzbuzuje, je hroznější než jeho nejzuřivější zlomyslné útoky!

A tak tito nazí Nantuckeťané, ti mořští poustevníci, vycházejíce ze svého mraveniště v moři, vpadli do vodního světa a dobyli ho, jako by to byli sami Alexandrové. Rozdělili si mezi sebou oceán Atlantický, Tichý a Indický, jako si tři pirátské velmoci rozdělily Polsko. Necht' Amerika připojí Mexiko k Texasu a přivěsí Kubu na Kanadu; necht' Angličané zaplaví celou Indii a vyvěsí svůj oslnivý prapor třeba na slunci; dvě třetiny naší zeměkoule patří Nantuckeťanům. Patří jim, jako patří říše císařům; ostatní námořníci mají jen průjezdní právo. Obchodní lodi – to jsou jen posuvné mosty; ozbrojené lodi – pouhé plovoucí pevnosti, a lodi pirátské a kaperské, třebaže se moře drží jako loupežníci svých silnic, ty pouze vykrádají jiné lodi, jiné odštěpky pevniny, jakými jsou samy, ale nepokoušejí se dobývat živobytí přímo z bezedných hlubin. Nantuckeťan jediný osidluje a oživuje moře; on jediný se na ně pouští, podle slov bible, v lodích; přeorává je jako svou plantáž. Tam je jeho domov; *tam je* jeho živnost, kterou by nezrušila ani Noemova potopa, třebaže by zaplavila všechny ty miliony lidí v Číně. Žije na moři jako prérijní kohout na prérui; skrývá se mezi vlnami a šplhá po nich jako lovci kamzíků v Alpách. Po léta nezná země; když se k ní konečně vrátí, působí na něho jako jiný svět, podivněji, než by působil na pozemšťana měsíc. Jako racek neznající země, který po západu slunce složí křídla a je vlnami ukolébán do spánku, tak za soumraku Nantuckeťan daleko od země svinuje plachty své lodi a ukládá se k odpočinku, zatímco se přímo pod jeho polštářem bystře prohánějí stáda mrožů a velryb.

XV. ŠKEBLÍ POLÉVKA

Za pozdního večera malý *Mech* pohodlně zakotvil a Kvíkveg vyšel se mnou na břeh. Toho dne jsme ovšem nemohli už nic podniknout, je-
nom si obstarat večeři a nocleh. Hostinský „U velryby“ nám doporu-
čil hostinec svého bratrance Hosey Husseye „U dvou kotlů“, o němž
pravil, že je nejlépe vedeným hotelem v celém Nantucketu. Také nás
ujistil, že bratranec Hosea je proslulý škeblí polévkou. Zkrátka, dal
nám jasně na srozuměnou, že uděláme nejlíp, zkusíme-li to „U dvou
kotlů“. Ale směr, který nám naznačil – jít podle žlutého skladiště
na pravoboku, až spatříme bílý kostel na levoboku, potom se držet
levoboku, až dojdeme k nároží, tři čárky k pravoboku; potom že se
máme zeptat prvního člověka, kterého potkáme, kde je ten hosti-
nec – toto spleťité určení směru nás zpočátku velmi mátló, zvláště
když Kvíkveg začal tvrdit, že žluté skladiště – naše první východis-
ko – musí nám zůstat po levoboku, kdežto já rozuměl Petru Rakvovi,
že říká na pravoboku. Ale když jsme se tak chvíli potloukali tmou
a zaklepáním občas vyburcovali některého pokojného obyvatele,
abychom se zeptali na cestu, konečně jsme došli k něčemu, co nás
nenechalo na pochybách.

Dva ohromné dřevěné hrnce, černě natřené a zavěšené za ucha,
houpaly se na příčném trámu přibitém k starému stožáru, který
stál před starým průjezdem. Ramena trámu byla na jedné straně
seříznuta, takže se ten starý stožár nemálo podobal šibenici. Snad
jsem byl tehdy příliš přístupný takovým dojmům, ale při pohledu
na tuto šibenici jsem se neubráníl neurčitým obavám. Cítil jsem div-
nou křeč v krku, když jsem se díval na přečnívající dva konce; ano,
byly *dva*, jeden pro Kvíkvega a druhý pro mne. To je zlé znamení,
řekl jsem si. Mým prvním ubytovatelem ve velrybářském přístavu
byl pan Rakev; v kapli lovců velryb na mne zíraly náhrobní desky
a tady šibenice! A ještě pár hrozných černých kotlů! Mají připomínat
pekelné kotle?

Z těchto úvah mě vyburcoval pohled na pihovatou blondýnu v žlutých šatech, stojící na verandě před hostincem. Nad ní se hou-pala kalně červená lampa, která se hodně podobala zraněnému oku. Žena se zuřivě hádala s mužem v červené vlněné košili.

„Táhni už,“ řekla mu, „nebo ti ukážu!“

„Pojď, Kvíkvegu,“ řekl jsem, „jsme na místě. To je paní Husseyová.“

Nemýlil jsem se; pan Hosea Hussey sice nebyl doma, ale mohl se spolehnout, že ho manželka ve všem dokonale zastane. Když jsme jí oznámili, že si přejeme večeři a nocleh, paní Husseyová prozatím odložila další vádu, uvedla nás do malé světnice, usadila nás ke stolu pokrytému zbytky nedávno skončené večeře a obrátila se k nám se slovy: „Škebli nebo tresku?“

„Jaké by byly ty tresky, paní?“ řekl jsem velmi zdvořile.

„Škebli nebo tresku?“ opakovala.

„Škebli k večeři? Studenou škebli? Myslíte opravdu škebli, paní Husseyová?“ otázal jsem se. „To je přece jen trochu studené a slizké přivítání v zimě, co, paní Husseyová?“

Ale paní Husseyová velice spěchala, aby se mohla zas pustit do muže v červené košili, který na to čekal před domem, a protože podle všeho zaslechla jen slovo „škeble“, chvátala k otevřeným dveřím do kuchyně, křikla tam: „Škebli pro dva!“ a zmizela.

„Kvíkvegu,“ řekl jsem, „myslíš, že nám dvěma stačí k večeři jedna škeble?“

Avšak teplá, vonná pára z kuchyně vyvracela naše tušení, zdánlivě chmurné. Když nám přinesli kouřící polévku, tajemství bylo příjemně vysvětleno. Ach, drazí přátelé, slyšte mě! Polévka byla uva-řena z malých šťavnatých škeblí, sotva větších než lískové oříšky, promíchaných s rozdrcenými lodními suchary a nasoleným vepřo-vým, nakrájeným na kostičky! To vše bylo omaštěno máslem a vy-datně opepřeno a osoleno. Poněvadž naše chuť k jídlu byla zostřena mrazivou plavbou, a zejména proto, že Kvíkveg viděl před sebou své oblíbené rybí jídlo a že polévka byla opravdu znamenitá, spořádali jsme ji velmi rychle. Když jsem se potom na chvilku opřel o lenoch židle a vzpomněl si, že paní Husseyová nabízela škebli a tresku,

řekl jsem si, že udělám malý pokus. Přistoupil jsem ke kuchyňským dveřím, pronesl velmi důrazně slovo „treska“ a vrátil jsem se na své místo. Za chvíli jsme opět ucítili vůni páry, ale poněkud odlišnou a netrvalo dlouho a před námi stála výtečná polévka z tresky.

Dali jsme se znovu do jídla, a zatímco potápíme lžíce do mísy, pomyslím si: To bych rád věděl, zda tohle jídlo nějak působí na mozek! Co se to říká, že kdo jí škeble, je hloupý? „Podívej se, Kvíkvegu, nemáš v míse živého úhoře? Kde máš harpunu?“

Nejrybnatější ze všech rybnatých míst byl hostinec „U dvou kotlů“, který si dobře zasloužil své jméno, neboť tady se v kotlích stále vařily polévky. Polévka k snídani, polévka k obědu a polévka k večeři, až se člověk ohlížel, nelezou-li mu skrze šaty rybí kosti. Okolí domu bylo vydlážděno lasturami škeblí. Paní Husseyová nosila náhrdelník z leštěných tresčích obratlů a Hosea Hussey si dal svázat účetní knihy do znamenité kůže ze starého žraloka. Mléko páchlo rybinou, což jsem si nedovedl vysvětlit, až jsem se jednou ráno procházel na pobřeží mezi rybářskými čluny a uviděl Hoseovu straku, jak se pase na rybích zbytcích; vykračovala si v písku, na každém paznehtu odříznutou tresčí hlavu, takže to vypadalo, jako by chodila v trepkách, na mou věru!

Po večeři jsme dostali od paní Husseyové lampu a poučení, kudy vede nejkratší cesta do postele, ale když Kvíkveg první vykročil ke schodům, hostinská natáhla ruku a žádala, aby jí vydal harpunu; ve svých světnicích nedovolí přechovávat harpunu. „Proč ne?“ zeptal jsem se. „Každý opravdový velrybář spí se svou harpunou – a proč by ne?“

„Protože je to nebezpečné,“ odpověděla. „Od té doby, co se mladý Stiggs vrátil z té nešťastné plavby, kdy byl půl páta roku pryč a přivezl jen tři sudy tuku, a potom jsme ho našli mrtvého vzadu v přízemí a v boku měl harpunu, nedovolím žádnému nocležníkovi, aby si na noc bral do světnice takové nějaké nebezpečné zbraně. Tak, pane Kvíkvegu (neboť už znala jeho jméno), já si vezmu to vaše železo a dám vám na ně pozor až do rána. Ale polévka – jakou chcete k snídani, lidi, škeblí nebo tresčí?“

„Obojí,“ řekl jsem, „a pro změnu si dáme pár uzených slanečků.“

XVI. LOŽ

V posteli jsme si umlouvali plány na zítřek. K mému překvapení a nemalé starosti mi teď Kvíkveg najednou naznačil, že se pilně radil s Jojem – tak se jmenoval jeho černý malý bůžek – a Jojo mu dvakrát nebo třikrát opakoval a důrazně na tom trval, abychom k velrybářské flotile v přístavu nechodili společně a nehledali loď oba dva. Jojo výslovně přikazoval, abych loď vybral já sám; Jojo prý zamýšlí být nám nápomocen, a proto nám už vybral loď, kterou já, Izmael, neomylně najdu, neboť je mi jakoby určena osudem. Na tuto loď se musím dát okamžitě najmout a o Kvíkvega se zatím nestarat.

Zapomněl jsem se zmínit, že v mnohých věcech Kvíkveg nesmírně důvěřoval Jojovu dobrému úsudku a překvapujícimu předvídání budoucnosti. Choval k Jojovi značnou úctu jako k dobrosrdečnému bůžkovi, který to možná myslí celkem dobře, ale nemá ve všech případech štěstí se svými blahovolnými úmysly.

Nuže, tento plán Kvíkvegův, či spíše Jojův, týkající se výběru lodi, se mi vůbec nezamlouval. Nemálo jsem spoléhal na Kvíkvegovu zkušenost při vybírání velrybářské lodi nejlépe způsobilé, abychom jí bezpečně svěřili sebe a své osudy. Když však žádná z mých námitek na Kvíkvega nepůsobila, musel jsem se podrobit, a byl jsem tedy ochoten pustit se do toho úkolu s rozhodnou, překypující energií a silou, abych tu maličkost vyřídil co nejrychleji. Nazítří časně zrána jsem nechal Kvíkvega zamknutého s Jojem v naší malé ložnici – zdálo se, že má jakýsi půst nebo ramadán (den postu, pokory a modliteb pro Kvíkvega a Joja), podrobnosti jsem nikdy nezjistil, neboť jsem nikdy nedovedl zvládnout jeho bohoslužebné obřady, ani 39 artikulů, ač jsem se tomu věnoval několikrát. Nechal jsem tedy Kvíkvega, aby se postil, odpíraje si tomahavkovou dýmku, a Joja, aby se ohříval u posvátného ohně z hoblovaček, a vydal jsem se k lodím. Po zdlouhavém bloudění a hojném náhodném vyptávání jsem se dověděl, že jsou tady tři lodi chystající se na tříletou plavbu – *Čertova hráz*,

Mlsek a Pequod. Proč se loď jmenovala *Čertova hráz*, to nevím. *Mlsek* nepotřebuje vysvětlení. *Pequod*, jak si nepochybně vzpomene-
te, bylo jméno proslulého kmene massachusettských indiánů, nyní
vymřelých jako staří Médové. Prohlížel jsem si a okukoval *Čertovu*
hráz; od ní jsem přešel k *Mlsku* a konečně vstoupil na palubu *Pe-*
quody; chvilku jsem se rozhlížel a potom rozhodl, že právě toto je
loď pro nás.

Snad jste viděli mnoho pěkných lodí za svého života – co já vím;
pobřežní plachetníky se širokým zobcem, japonské džunky vysoké
jako hora, lehké galioty podobné bednám na máslo a kdovíco ještě,
ale zaručuji se vám svým slovem, jakživi jste neviděli takové vzácné
staré plavidlo, jako byla tato vzácná stará loď *Pequod*. Byla to loď
ze staré školy, spíše malá, vypadající starosvětsky jako kus nábyt-
ku, jehož nohy končí dole prackami. Byla ošlehaná a poznamenaná
nečasem ve větrných smršťích i bezvětřím všech čtyř oceánů. Bar-
va jejího trupu byla ztmavělá jako tvář francouzského granátníka,
který bojoval v Egyptě i na Sibiři. Ctihodná příď vypadala, jako by
měla vousy. Její stěžně – uríznuté kdesi na pobřeží Japonska, kde
původní stěžně byly sraženy vichřicí přes palubu – její stěžně stály
strnule jako tři staří kolínští králové. Její starodávné paluby byly
opotřebované a hrbolaté jako kámen, uctívány poutníky v kated-
rále canterburské, na kterém vykrvácel Beckett. Ale ke všem těmto
starožitnostem jí přibýly nové podivuhodné rysy, vyplývající z divo-
kého zaměstnání, kterému se loď věnovala víc než půl století. Starý
kapitán Peleg, po mnoho let její velící důstojník, než začal velet jiné
lodi, své vlastní, a teď námořník na odpočinku a jeden z hlavních
majitelů *Pequody*, tento starý Peleg, pokud byl velitelem, budoval
na její grotesknosti, kterou všude ještě podivínsky zvýšil, ať už šlo
o materiál či o důmyslný nápad, takže se jí nic nevyrovnalo, leda
snad vyřezávaný štít nebo postel od Thorkill-Hakea. Loď byla vy-
šňořena jako nějaký divoký etiopský císař, jehož šíji tíží přívěsky
z leštěné slonové kosti. Byla plná trofejí. Loď podobná lidojedu,
ozdobená ukořistěnými kostmi svých nepřátel. Její zábradlí s nekry-
tými plaňkami, bez deštění, bylo kolem dokola vybaveno jako jediná

velká tlama dlouhými, ostrými zuby vorvaně; byly tam zaraženy místo kolíků k uvazování jejích starých konopných šlach a žil. Tyto šlachy však neběžely přes obyčejné kladky z prostého pevninského dřeva, nýbrž vinuly se úhledně kolem kladek z mořské slonoviny. Pohrdnuvši otáčivým kolem u ctihodného kormidla, měla tu držadlo, a to držadlo bylo z jednoho kusu, z úzké spodní čelisti jejího dědičného nepřítele, pozoruhodně vyřezávané. Kormidelník, který za prudké bouře řídil loď tímto držadlem, musel si připadat jako Tatar, který zadržuje svého ohnivého oře tím, že mu svírá čelist. Vznešená loď, ale nějak nadmíru zasmušilá! Všechny vznešené věci působí takovým dojmem.

Když jsem se na horní palubě vzadu rozhlížel po některém veliteli, abych se přihlásil jako kandidát plavby, neviděl jsem zpočátku nikoho, avšak mé pozornosti nemohl ujít podivný stan nebo spíše vigvam, postavený nedaleko hlavního stěžně. Zdálo se, že je to stan zřízený jen na čas, dokud je loď v přístavu. Měl tvar kuželovitý, byl asi deset stop vysoký a skládal se z dlouhých, velkých plátů ohebné černé kostice, pocházející z prostřední a nejvyšší části čelisti grónské velryby. Desky byly postaveny do kruhu, širšími konci na palubu, svázány šňůrou, navzájem o sebe opřeny a na vrcholku se spojovaly ve špici s chocholem, kde uvolněná trásnitá vlákna povívala jako chomáč vlasů na lebce pottowotamského náčelníka. Trojúhelníkovitý vchod vedl na přední lodi, takže kdo byl uvnitř, mohl dokonale přehlédnout všechno vpředu.

V tom zvláštním příbytku jsem konečně objevil muže zpola ukrytého, který vypadal jako velitel; bylo teď poledne, námořníci přerušili práci a muž odpočíval od břemene dohlížení. Seděl na starodávnejší dubové židli, celé zajímavě vyřezávané; sedadlo bylo vypleteno z téhož pružného pevného materiálu, z kterého byl udělán i vigvam.

Starší muž, kterého jsem uviděl, nevypadal nijak neobvykle; byl osmahlý a svalnatý jako většina starých námořníků a důkladně obalen modrým hrubým sukem, střiženým podle kvakerské módy. Jen kolem očí měl jemnou, téměř drobnohlednou síť vrásek, jež mu patrně vyryly ustavičné plavby v mnoha prudkých vichřicích

a stálé zírání proti větru – neboť to zaviňuje, že se svaly kolem očí stahují. Takové vrásky kolem očí jsou působivé, když se mračíme.

„Je tu kapitán *Pequody*?“ otázal jsem se, přistoupiv ke dveřím stanu. „A kdyby tu kapitán *Pequody* byl, co mu chceš?“ řekl.

„Zamýšlím se dát najmout na loď.“

„Ty zamýšlíš, opravdu? Vidím, že nejsi Nantuckeťan – byls už někdy na velrybářské lodi?“

„Ne, pane, nikdy.“

„Tak bych řekl, že o velrybaření nevíš vůbec nic – co?“

„Nic, pane, ale nepochybuji, že se to brzo naučím. Prodělal jsem několik plaveb na obchodních lodích a myslím, že –“

„Obchodní lodi mohou jít k čertu. Takové žvásty mi tu nepovídej. Vidíš tuhle nohu? Urazím ti ji, jestli mi ještě cekneš o obchodních lodích. Obchodní lodi, to tak! Nejspíš jsi na to náramně pyšný, že jsi sloužil na těch obchodních lodích. Ale čerta! člověče, proč se chceš pustit na lov velryb, co? Vypadá to trochu podezřele, ne? Nebyls pirátem? Neokradl jsi svého posledního kapitána, co? Nemáš v úmyslu povraždit důstojníky, až se dostaneš na moře?“

Bránil jsem se, že nic takového nemám na svědomí. Viděl jsem pod masku těchto zpola žertovných nárážek: tento starý mořeplavec je kvaker a pravý ostrovní Nantuckeťan, proto má plno svých ostrovanských předsudků a je poněkud nedůvěřivý ke všem cizincům, nepocházejí-li od mysu Cod nebo z Vineyardu.

„Proč se chceš dát na velrybaření? Musím to vědět, než o tobě začnu vůbec uvažovat.“

„Víte, pane, chci poznat, co je to vlastně velrybaření. Chci uvidět kus světa.“

„Chceš poznat, co je to velrybaření, vid’? Viděls už kapitána Achaba?“

„Kdo je to kapitán Achab, pane?“

„Ano, ano, to jsem si myslel. Kapitán Achab je velitel této lodi.“

„Tedy jsem se zmýlil. Myslel jsem, že mluvím s kapitánem osobně.“

„Mluvíš s kapitánem Pelegem – s tím mluvíš, mladíku. Já a kapitán Bildad máme na starosti vybavit *Pequod* na plavbu, opatřit jí všecko,

čeho potřebuje, posádku v to počítajíc. Jsme částečně majiteli a také jiné zastupujeme. Ale jak už jsem o tom začal, chceš-li vědět, co je velrybářství, a říkáš, že chceš, mohu ti zařídit, abys to poznal, dřív než se k tomu zavážeš a než nebudeš moci couvnout. Mrkni okem na kapitána Achaba, mladíku, a uvidíš, že má jen jednu nohu.“

„Co to znamená, pane? Připravila ho o druhou velryba?“

„Připravila velryba! Mladíku, pojd' ke mně blíž: tu nohu sežral, rozžvýkal, rozchroustal nejpříšernější vorvaň, jaký kdy roztříštil člun! Ach jo!“

Byl jsem poněkud poplašen jeho výbuchem, snad i trochu dojat upřímným zármutkem jeho závěrečného zvolání, ale řekl jsem co možná klidně: „Pane, co říkáte, je nepochybně pravda, ale jak jsem mohl předpokládat nějakou zvláštní zuřivost u té neobyčejné velryby, třebaže jsem si to mohl vyvodit už z nehody samé!“

„Poslechni, mladíku, mluvíš trochu moc jemně; vůbec nemluvíš dost ostře. *Opravdu* jsi byl už předtím na moři? Nemýlíš se?“

„Pane,“ odpověděl jsem, „myslím, že jsem vám řekl, že jsem prodělal čtyři plavby na obchodních –“

„Dost! Pamatuji si, co jsem ti řekl o obchodních lodích – nedopaluj mě – nestrpím to! Ale abychom si rozuměli. Naznačil jsem ti, co je velrybaření. Ještě k tomu máš chuť?“

„Ano, pane.“

„Velmi dobře. Ale jsi člověk, který dovede vrazit harpunu živé velrybě do chřtánu a pak za ní skočit? Odpověz mi rychle.“

„Jsem, pane, když by to bylo naprosto nutné, ale ne proto, aby se člověk odpravil, to asi není cílem.“

„Zase dobře. Jenže ty chceš jít nejen velrybařit, abys poznal velrybářství z vlastní zkušenosti – ty chceš také uvidět kus světa. Neřekl's to tak? Myslím, že ano. Tak tedy jdi tamhle dopředu a nakoukni přes zábradlí, vrať se ke mně a povíš mi, cos tam viděl.“

Na okamžik jsem byl poněkud zmaten tímto podivným příkazem, nevěda přesně, jak to přijmout, zda vážně či jako vtip. Ale kapitán Peleg zhustil všechny své vrásky v jediné zamračení a donutil mě uposlechnout.

Postoupil jsem vpřed a nahlédl přes zábradlí; shledal jsem, že zakotvená loď, houpající se pod nárazy přílivu, míří šikmo na širé moře. Rozhled byl neomezený, ale nesmírně jednotvárný a odpudivý; nikde ani stopy po nějaké rozmanitosti.

„Nu tak, jaké máš hlášení?“ řekl Peleg, když jsem se vrátil. „Cos tam viděl?“

„Mnoho ne,“ odpověděl jsem. „Nic než vodu. Pořádný kus obzoru – a myslím, že se žene vichřice.“

„Dobře, a co si myslíš o tom svém přání uvidět kus světa? Chceš jet kolem mysu Hornu, abys ho viděl větší kus, že? Což nevidíš svět z místa, kde stojíš?“

Byl jsem poněkud zaražen, ale řekl jsem si, že s velrybářskou výpravou jet musím a také pojedu; *Pequod* se vyrovná kterékoli jiné lodi – považoval jsem ji za nejlepší – a tohle všechno jsem teď opakoval Pelegovi. Vida moje odhodlání, vyslovil se, že je ochoten mě přijmout.

„Můžeš hned podepsat listiny,“ dodal, „pojď se mnou.“ Po těch slovech mě vedl dolů pod palubu do kajuty.

Na palubním nosníku seděla osoba, která mi připadala nesmírně zvláštní a překvapující. Ukázalo se, že je to kapitán Bildad, který je spolu s kapitánem Pelegem největším podílníkem na lodi. Ostatní podíly, jako to někdy bývá v těchto přístavech, měli v rukou různí staří důchodci, vdovy, děti bez otců a nezletilí sirotci; každému patřil podíl v ceně jednoho kolíku nebo stopy prkna nebo několika hřebíků. Nantuckeťané ukládají peníze do velrybářských lodí právě tak, jako vy je ukládáte do spolehlivých státních papírů, jež nesou dobré úroky.

Bildad stejně jako Peleg a ovšem i jiní Nantuckeťané byl kvaker, poněvadž ostrov byl původně osídlen touto sektou. A dodnes obyvatelé celkem zachovávají v neobvyklé míře zvláštnosti kvakerů, jen rozmanitě a nestejně pozměněné prvky naprosto cizími a různorodými. Někteří z těchto kvakerů jsou nejkrvelačnější ze všech plavců a lovců velryb. Jsou to kvakeři bojovní; jsou to kvakeři jaksepatří.

Vyskytují se mezi nimi lidé, kteří dostali biblická jména – což je na tomto ostrově běžným zvykem – a v dětství si ovšem osvojili dramaticky okázalé tykání podle kvakerského zvyku, a přece za výbojných, odvážných a nespoutaných dobrodružství svého pozdějšího života získávají vlastnosti, jež se podivuhodně mísí s vlastnostmi z mládí, tisíceré smělé povahové rysy, hodné skandinávského námořního krále nebo poetického římského pohana. A když se tyto vlastnosti spojují v člověku, kterému je dána velká vrozená síla, přemítavý mozek a vážné srdce a který se také naučil myslet za tiché osamělosti mnoha dlouhých nočních hlídek v odlehlých vodách a pod souhvězdími tady na severu nikdy neviděnými, myslet bez ohledu na tradici a samostatně; v člověku, který přijímal všechny lahodné nebo divoké dojmy přímo z panenských prsou přírody, štědrých a důvěřivých, a hlavně proto se naučil, ovšem přálo-li mu trochu jaké štěstí, používat řeči smělé a drsně výbojné – potom je takový muž jedincem vynikajícím v celém národě, mohutnou, okázalou postavou, stvořenou pro vznešené tragédie. Z hlediska dramatického mu také nijak neuškodí, když v hlubinách jeho povahy objevíme vrozené či získané chorobné sklony, kterými se dá zpola dobrovolně ovládat. Vždyť všichni lidé tragicky velcí se stávají velikými jen vlivem jakési chorobnosti. Věř tomu, mladistvá ctižádosti, všechna lidská velikost je jen choroba! Až dosud však nemáme co dělat s takovýmto člověkem, ale s někým docela jiným; a přece také s mužem, jehož podivínství vzešlo zase jen z jiného kvakerského stadia, pozměněného osobitými okolnostmi.

Stejně jako kapitán Peleg byl i kapitán Bildad zámožný velrybář na odpočinku. Ale na rozdíl od kapitána Pelega, který se vůbec nestaral o tak zvané vážné věci a pokládal je za největší malichernosti – kapitán Bildad byl nejen v dětství vychován v duchu nejprísrnější sekty nantucketských kvakerů, ale ani celý jeho pozdější život na moři, ani pohled na mnohé neoděné krasavice z ostrovů ležících kolem mysu Hornu, nic, pranic nepohnulo tímto rozeným kvakerem seabeméně, ba nezměnilo to ani jediný záhyb na jeho kabátě. Jenže přes všechnu neměnnost byl tento vážený kapitán Bildad trochu

nedůsledný. Náboženské ohledy mu bránily chopit se zbraně proti pozemním vetřelcům, a přece sám bez omezení přepadl Atlantický i Tichý oceán; jakkoli byl zapřisáhlým nepřítelem prolévání lidské krve, přece sám v svém přiléhavém kabátě prolil celé jezero krve leviatanů. Jak se teď v rozjímavém soumraku svého života mohl nábožný Bildad vyrovnat s těmito skutky ve vzpomínkách, to nevím, ale nezdálo se, že ho to příliš trápí, a podle všeho již dávno dospěl k moudrému a rozumnému úsudku, že náboženství člověka je jedna věc a tento praktický svět zase věc druhá. Tento svět platí dividendy. Vyšvihl se z malého plavčíka v krátkých kalhotkách z nejhrubší látky na harpunáře ve volné vestě, dole sestřižené do kulata; potom se stal velitelem člunu, prvním důstojníkem, kapitánem a konečně majitelem lodi; jak už jsem naznačil, Bildad uzavřel dobrodružnou životní kariéru odchodem z činného života v krásném věku šedesáti let a zbytek svých dnů zasvětil klidnému pobírání příjmu těžce zaslouženého.

Lituji, že to musím říci, ale Bildad si získal pověst nenapravitelného držgrešle, a pokud jezdil po moři, byl krutým a nemilosrdným velitelem. Vypravovali mi v Nantucketu, ač se to jistě zdá podivné, že když velel staré velrybářské lodi *Categut*, musela být jeho posádka po návratu domů většinou dopravena z mola rovnou do nemocnice, tak byla vysílená a zedřená. Na zbožného muže, a zvláště na kvake-
ra, měl jistě tvrdé srdce, neřekneme-li o něm už nic horšího. Svým lidem prý sice nikdy nenadával, ale nějak se mu podařilo vyždímat z nich nesmírné množství strašně namáhavé, kruté práce. Když byl Bildad prvním důstojníkem, upíral na vás soustředěně své žlutošedé oči, takže se člověk cítil nesvůj, dokud něco nepopadl – kladivo nebo kolík na splétání lan – a nedal se zuřivě do nějaké práce, ať už to bylo cokoli. Před ním mizela netečnost a zahálka. Jeho vlastní osoba byla přesným ztělesněním jeho prospěchářského charakteru. Na dlouhém, vyzáblém těle neměl ani kousek přebytečného masa, ani přebytečný vous; bradu mu vroubila jemná úsporná bradka, podobná ošoupanému okraji širokého klobouku.

Taková tedy byla osoba, kterou jsem viděl sedět na palubním nosníku, když jsem kráčet za kapitánem Pelegem dolů do kajuty. Prostora mezi palubami byla malá; a tady vzpřímeně seděl starý Bildad, který tak vždycky sedával a nikdy se neopíral, to aby šetřil šosy kabátu. Širák ležel vedle něho, nohy měl ztuhle zkříženy, hnědý kabát upjatý až pod bradu. Na nose měl brýle a byl, jak se zdálo, ponořen do čtení ve velké knize.

„Bildade,“ zvolal kapitán Peleg, „už jsi v tom zase, co? Ty už to Písmo studuješ aspoň třicet let, pokud vím. Jak jsi daleko, Bildade?“

Jako kdyby byl dávno zvyklý slyšet takové rouhavé řeči od starého námořníka, Bildad klidně vzhlédl, nevšímaje si ani nynější jeho neuctivosti, a spatřiv mě, podíval se opět tázavě na Pelega.

„Říká, že je náš člověk, Bildade,“ řekl Peleg, „chce se dát najmout na loď.“

„Chceš?“ řekl Bildad dutým hlasem a obrátil se ke mně.

„Chceš,“ opakoval jsem bezděčně, tak na mne působil tento kvaker.

„Co o něm soudíš, Bildade?“ zeptal se Peleg.

„Ujde to,“ řekl Bildad, prohlížeje si mě, a potom začal znovu slabikovat v knize, mumlaje přitom docela slyšitelně.

Měl jsem dojem, že je to nejpodivnější starý kvaker, jakého jsem kdy spatřil, zvláště když jeho přítel a starý druh na moři Peleg byl takový mluvka. Nic jsem neříkal, jen jsem se pozorně rozhlížel. Peleg ted' otevřel truhlu, vytáhl z ní smlouvy, položil přede mne pero a inkoust a usadil se u stolku. Napadlo mě, že mám svrchovaný čas rozhodnout se, za jakých podmínek se chci dát najmout na výpravu. Bylo mi už známo, že se při velrybářské živnosti neplatí mzdy; všichni pracovníci včetně kapitána dostávají určité podíly ze zisku, zvané *vklady*, a tyto podíly jsou odstupňovány podle toho, jak důležitou práci kdo vykonává. Rovněž jsem věděl, že nováček ve velrybaření, jako jsem já, nemůže očekávat velký podíl, uvážíme-li však, že jsem byl již na moře zvyklý, dovedl řídit kormidlo, spravovat lana a podobné práce, mohl jsem přece doufat, podle toho, co jsem slyšel, že mi bude nabídnuta nejméně dvěstěpětasedmdesátina vkladu – to je dvěstěpětasedmdesátý díl čistého výdělků výpravy, ať už bude

jakýkoli. A třebaš dvěstěpětasedmdesátý díl byl už tak zvaný *daleký vklad*, přece to bylo lepší než nic. Bude-li naše plavba úspěšná, mohu tím skoro zaplatit šaty, které na výpravě roztrhám, nemluvě o tom, že po tři léta nebudu musít pranic platit za stravu a byt.

Snad někdo namítne, že tohle byla špatná cesta k nahromadění královského jmění – a to je pravda, byla to velmi špatná cesta. Patřím však k lidem, kteří se nikdy nepachtí za královským jměním, a jsem docela spokojen, je-li někdo ochoten dávat mi stravu a byt, když se ubytuji pod tímto chmurným štítem „U bouřlivého mraku“. Vcelku jsem považoval dvěstěpětasedmdesátý díl za docela spravedlivý, ale nebylo by mě nijak překvapilo, kdyby mi nabídl díl dvoustý – vždyť jsem v ramenou hezky široký!

Přesto jsem příliš nevěřil v nějakou velkomyslnost při určování podílu ze zisku: na břehu jsem totiž zaslechl cosi o kapitánu Pelegovi a také o jeho nevypočitatelném druhu Bildadovi. Ti byli hlavními majiteli *Pequody*, proto jim ostatní rozptýlení a méně významní majitelé svěřili téměř zcela správu lodních záležitostí. Ale nevěděl jsem, zda ten starý skrbílek Bildad nemá hlavní slovo při najímání námořníků, zvláště když jsem ho teď zastihl na *Pequodě*, jak se v kajutě po domácku zařídil a čte si v bibli, jako by seděl u vlastního krbu. Ve chvíli, kdy se Peleg marně pokoušel upravit pero velkým zavírákem, starý Bildad si nás nevšímal; nemálo mě to překvapilo, když přece byl tak důležitou stranou v tomto jednání; nevšímal si nás ani trochu, nýbrž jen dále hučel pro sebe z knihy: „*Neskládejte sobě pokladů na zemi, kdež mol* –“

„Nuže, kapitáne Bildade,“ přerušil ho Peleg, „co říkáš, jaký vklad dáme tomuhle mládenci?“

„Sám nejlépe víš,“ zněla hrobová odpověď, „sedmsetsedmasedmdesátina by nebyla příliš mnoho, že? –, kdež mol a rez kazí, ale *skládejte* –“

Skládejte, tot' se rozumí, řekl jsem si, a takovýhle vklad! Sedmsetsedmasedmdesátina! Nu, starý Bildade, tys rozhodnut, že aspoň já *nenaskládám* mnoho vkladů tady na zemi, kde mol a rez je kazí. Tohle byl věru nesmírně *daleký vklad*! Velikost číslice mohla by snad na

první pohled oklamat obyvatele pevniny, jenže už nejprostší úvaha ukáže, že sedm set sedmdesát sedm je sice číslice vysoká, ale když udává pouze počet dílů, shledáme, že sedmistý sedmdesátý sedmý díl ze čtvrtpeníku je mnohem méně než sedm set sedmdesát sedm zlatých dublonů. To jsem si tenkrát také myslel.

„Bodejž jsi oslepl, Bildade!“ zvolal Peleg. „Přece nechceš toho mládence ošidit! Musí dostat víc než to.“

„Sedmistý sedmdesátý sedmý podíl,“ řekl opět Bildad, aniž pozvedl oči, a potom dále mumlal: „Neboť kdež jest poklad váš, tuť jest i srdce vaše.“

„Napíšu mu třístý díl,“ řekl Peleg, „slyšíš to, Bildade! Třístý vklad, povídám.“

Bildad odložil knihu, obrátil se vážně k němu a řekl: „Kapitáne Pelegu, ty máš štědré srdce. Musíš však myslet na svou povinnost k ostatním majitelům této lodi – vdovám a sirotkům, mnoho jich jest – a kdybychom příliš hojně odměnili práci tohoto mladíka, okrádali bychom ony vdovy a sirotky o chléb. Sedmistý sedmdesátý sedmý vklad, kapitáne Pelegu!“

„Ty, Bildade!“ zahřměl Peleg, vyskočil a pobíhal po kajutě. „Hrom tě zab, kapitáne Bildade! Kdybych byl v těchto věcech poslouchal tebe, byl bych už měl svědomí tak obtížené, že by potopilo největší loď, jaká kdy obeplula mys Horn.“

„Kapitáne Pelegu,“ řekl Bildad klidně, „tvé svědomí může mít ponor deset palců či deset sáhů, to nemohu říci; ale ty jsi stále ještě člověk zatvrzelý, proto se tuze obávám, že máš svědomí děravé, a to tě nakonec strhne do horoucích pekel, kapitáne Pelegu!“

„Do pekel! Do horoucích pekel! Človče, ty mě urážíš! Nesnesitelně mě urážíš. To je zatracená troufalost říci člověku, že přijde do pekla. Hrom a blesky! Bildade, řekni mi to ještě jednou a je konec mé trpělivosti, ale já – já – ano, spolknou živou kozu i s chlupy a rohy. Ven z kajuty, ty darebný, špinavý synu dřevěného děla – ať už jsi pryč!“ Když tohle vychrlil, vyrazil proti Bildadovi, který se však kupodivu svižně uhnul.

Polekán tímto hrozným výbuchem mezi dvěma hlavními a odpovědnými majiteli lodi, začal jsem kolísat: nemám se raději vzdát zamýšlené plavby na lodi, která má vlastníky tak povážlivé a velení tak dočasné? Ustoupil jsem stranou ode dveří, abych uvolnil cestu Bildadovi, o němž jsem nepochyboval, že touží zmizet před vzplanuvším hněvem Pelegovým. Ale k mému úžasu Bildad zase klidně usedl na nosník a nezdálo se ani v nejmenším, že by chtěl utéci. Byl patrně zvyklý způsobům zatvrzelého Pelega. A Peleg? Když se takto vyzuřil, jeho zlost zřejmě nadobro vyprchala, takže i on usedl jako jehňátko, třeba sebou trochu škubal, jako by měl nervy ještě rozehrané. „Hola!“ zahvízdl konečně, „myslím, že náhlá bouře odešla s větrem. Bildade, tys dovedl dobře přioštrovat kopí, oprav to pero, ano? Tenhle můj zavírák už potřebuje přibrousit. Tak vidíš, děkuji ti, Bildade. Tak tedy, mládenče, řekl jsi, že se jmenuješ Izmael, ano? Nuže, Izmaeli, popluješ tedy za třístý díl.“

„Kapitáne Pelegu,“ řekl jsem, „mám s sebou přítele, který chce také na loď – mám ho zítra vzít s sebou?“

„Toť se rozumí,“ odpověděl Peleg, „jen ho přiveď, podíváme se na něho.“

„Jaký chce vklad?“ zabručel Bildad, vzhlédnuv od knihy, do níž byl zase už zabrán.

„Ach, nestarej se o to, Bildade,“ řekl Peleg. „Byl už někdy na lovu velryb?“ obrátil se ke mně.

„Zabil víc velryb, než bych dovedl spočítat, kapitáne Pelegu.“

„Dobrá, tak ho přiveď.“

Podepsal jsem listinu a šel. Nepochyboval jsem, že jsem za dopoledne vykonal kus dobré práce a že právě *Pequod* je ta loď, kterou vybral Jojo pro mou a Kvíkvegovu plavbu kolem mysu Horn.

Ale ještě jsem nedošel daleko a už jsem se rozpomněl, že se mi kapitán, s kterým mám vyplout, dosud neukázal. Stává se to ovšem, že velrybářská loď je dokonale vybavena a má všechno mužstvo na palubě, dříve než přijde kapitán, aby se ujal velení. Někdy se totiž tyto plavby protáhnou a pobyt doma na pevnině je tak nesmírně krátký, že když má kapitán rodinu nebo nějakou starost, nevšímá si

příliš lodi v přístavu, nýbrž ponechává ji majitelům až do chvíle, kdy je připravena vyplout. Ale přece jen bývá vždycky dobře podívat se na něho, dřív než se člověk neodvolatelně svěří jeho rukám. Vrátil jsem se tedy, vyhledal kapitána Pelega a zeptal se ho, kde bych našel kapitána Achaba.

„A co chceš od kapitána Achaba? Už je všechno v pořádku, jsi přijat.“

„Ano, ale rád bych ho viděl.“

„Myslím, že to teď zatím nepůjde. Nevím přesně, co s ním je. Pořád se drží stranou, doma. Snad nějaká nemoc, a přece na to nevypadá. Vlastně není nemocen; ale ne, dobře mu také není. Ostatně, mládenče, nechce vidět ani mne, a pochybuji tedy, že by chtěl vidět tebe. Je to divný pavouk, ten kapitán Achab – říkají někteří lidé – ale dobrák. Ach, bude se ti moc líbit; žádné strachy, žádné strachy. Ten kapitán Achab je skvělý, bohorovný neznaboh, moc toho nenamluví, ale když promluví, hled' dobře natahovat uši. Pamatuj si to, dej si pozor už napřed. Achab není jen tak ledaskdo, Achab byl na univerzitě, ale také mezi lidojedy; je zvyklý na větší divy, než jaké skýtají vlny, a zatkl své ohnivé kopí do mocnějších a podivnějších nepřátel, než jsou velryby. Jeho kopí! Věru, nejostřejší a nejjistější z celého našeho ostrova! Ach, to není kapitán Bildad, kdepak! A kapitán Peleg taky ne! *Je to Achab*, hochu, a víš přece, že Achab za starodávna byl korunovaný král!“

„A velmi zkažený! Když byl ten zlotřilý král zabit, což neolizovali psi jeho krev?“

„Pojď blíž, sem ke mně – sem, sem,“ řekl Peleg s pohledem tak významným, že mě div nepolekal. „Poslechni, chlapče, tohle nikdy na lodi neříkej. Vůbec to nikde neříkej. Kapitán Achab si to jméno sám nedal. Byl to bláhový, neuvědomělý rozmar jeho bláznivé ovdovělé matky, která zemřela, když mu bylo sotva dvanáct měsíců. A přece stará indiánka Tistig v Gayheadu řekla, že to jméno bude do jisté míry prorocké. A jiní hlupáci, jí podobní, řeknou ti možná totéž. Chci tě varovat. Je to lež. Znáš dobře kapitána Achaba; před lety jsem s ním plul jako první důstojník; vím, že je to dobrý člověk – není to

sice nábožný dobrák jako Bildad, ale dobrák, který kleje – asi jako já – jenže ve větším měřítku. Ano, ano, vím, že nikdy nebyl opravdu veselý; také vím, že na zpáteční cestě byl po nějaký čas trochu pomatený; ale to zavinily prudké bodavé bolesti v jeho pahýlu, jak mohl každý vidět. Také vím, že od té doby, co ho za poslední plavby připravila o nohu ta prokletá velryba, byl trochu trudnomyslný – zoufale trudnomyslný a někdy až zuřivý, ale to všechno přejde. Jednou provždy ti musím říci a musím tě ujistit, mládenče, že je lepší plout s trudnomyslným dobrým kapitánem nežli s usměvavým špatným kapitánem. Tak tedy sbohem – a nehovoř špatně o kapitánu Achabovi, protože má náhodou nedobré jméno. Ostatně, hochu, má manželku – ani tři plavby není ženat – roztomilé, oddané děvče. A představ si: s onou milou dívkou má ten starý kapitán dítě; myslil bys tedy, že Achab je zlý, beznadějně špatný člověk? Ne, ne, hochu. Achab je snad postižený, poznamenaný, ale přece jen je to člověk!“

Odcházel jsem zabrán v myšlenky. Co jsem se náhodou dověděl o kapitánu Achabovi, naplňovalo mě zvláštním trapným neklidem. Cítil jsem zároveň účast a soucit k tomuto muži, ale proč, to nevím, leda snad, že tak krutým způsobem ztratil nohu. Také jsem měl z něho podivný strach, jenže strach takového rázu, že jej ani nedovedu popsat; vlastně to strach ani nebyl; nevím, co to bylo. Ale cítil jsem to – a nepopouzelo mě to proti němu; cítil jsem jen, že mě horečně vzrušuje to, co se mi u něho zdálo záhadné, přestože jsem ho tehdy znal tak nedokonale. Posléze se mé myšlenky zatoulaly jiným směrem a záhadný Achab mi prozatím zmizel z mysli.

XVII. RAMADÁN

Protože Kvíkvegův ramadán čili půst a pokora měl trvat po celý den, nechtěl jsem ho až do večera vyrušovat, neboť chovám největší úctu k náboženským povinnostem každého svého bližního, nechť jsou jakkoli komické, a nenašel bych v sobě odvahu posmívat se ani shromáždění mravenců uctívajících muchomůrku – ba dokonce ani oněm tvorům v některých našich krajinách, kteří se s lokajstvím, jemuž není rovno na jiných planetách, sklánějí před poprsím zemřelého boháče jen proto, že podle jména je dosud majitelem a pronajmatelem rozlehlých pozemků.

Pravím, že my dobří presbyteriánští křesťané máme být v těchto otázkách shovívaví, a ne se považovat za nesmírně povýšené nad ostatní smrtelníky, pohany a podobné tvory, protože mají polobláznivé názory na tyto věci. Kvíkveg má jistě pošetilé názory o Jojovi a svém ramadánu, ale co na tom? Podle mého si Kvíkveg myslel, že ví, co chce, a vypadal spokojen; proto ho nechme na pokoji. Jakékoli přesvědčování by u něho nic nezmohlo; nechme ho na pokoji, říkám. Bože, smiluj se nad námi nade všemi – jak nad presbyteriány, tak nad pohany, protože všichni jsme nějak hrozně pytle praštění a potřebujeme nutně nápravy.

K večeru, když jsem se již domníval, že všechny jeho obřady a úkony jsou skončeny, šel jsem k jeho světnici a zaklepal na dveře. Nikdo se neozval. Pokusil jsem se otevřít dveře, ale byly zevnitř zamčeny. „Kvíkvegu,“ zavolal jsem tiše klíčovou dírkou. Naprosté ticho. „Povídám, Kvíkvegu! Proč se neozýváš? To jsem já – Izmael.“ Opět ticho jako dříve. To mě znepokojovalo. Poskytl jsem mu přece tolik času! Napadlo mě, že ho ranila mrtvice. Nahlédl jsem klíčovou dírkou. Dveře vedly do odlehlého kouta pokoje, takže průhled dírkou byl jen omezený a zlověstný. Viděl jsem pouze kousek dolního čela postele a pruh stěny, nic jiného. Překvapilo mě, že o zeď je opřena dřevěná násada Kvíkvegovy harpuny, kterou mu hostinská včera

večer odebrala, než jsme odešli do světnice. To je podivné, pomyslí si, ale když tam stojí harpuna a on bez ní vychází jen málokdy nebo spíše nikdy, musí být uvnitř, o tom nemůže být pochyby.

„Kvíkvegu! Kvíkvegu!“ – Hrobové ticho. Jistě se něco stalo. Mrtvice! Pokusil jsem se vyrazit dveře, ale ty se ani nehnuly. Sběhnuv dolů, rychle jsem vypověděl své podezření první osobě, kterou jsem potkal – pokojské. „Ježíšmarjá!“ zvolala. „Hned jsem si myslila, že se něco přihodilo. Po snídani jsem šla ustlat a dveře byly zamčeny, ticho jako v hrobě a takové ticho tam bylo od té doby stále. Myslila jsem, že jste třeba oba odešli a pro jistotu si tam zamkli zavazadla. Ježíšmarjá! Madam! Paní Husseyová! Vražda! Paní Husseyová! Mrtvice!“ – s těmito výkřiky utíkala ke kuchyni a já za ní.

Paní Husseyová se brzo objevila, držíc v jedné ruce baňku s hořčicí a v druhé láhev s octem. Právě totiž prohlížela láhve s octem, olejem a kořením a přitom plísnila malého černošského chlapce.

„Kůlna,“ volal jsem, „kde máte kůlnu? Proboha, utíkejte a přineste něco, čím by šlo vyvrátit dveře – sekyru! sekyru! – ranila ho mrtvice, na mou duši!“ To volaje, hnál jsem se bez rozmyslu opět s prázdnýma rukama po schodech nahoru; vtom mi zastoupila cestu paní Husseyová s baňkou hořčice, lahví octa i celým svým baňatým zjevem.

„Co je vám, mladý muži?“

„Přineste sekyru! Proboha, utíkejte pro lékaře, pokusím se zatím vyrazit dveře!“

„Poslechněte,“ řekla hostinská a rychle postavila láhev s octem, aby měla jednu ruku volnou. „Poslechněte, to jako chcete vyrazit některé mé dveře?“ a přitom mě chytila za loket. „Co je vám? Co je vám, námořníku?“

Co možná klidně a rychle jsem jí oznámil, co se stalo. Bezděky si přiložila láhev s octem k jedné chrápi nosu a chvíli přemýšlela; potom vykřikla: „Ne! neviděla jsem ji od té doby, co jsem ji tam položila.“ Běžela ke komůrce pod schody, nahlédla tam a vrátila se s tím, že tam Kvíkvegova harpuna není. „Zabil se,“ zvolala. „Je to zase takové nadělení jako se Stiggsem – zase jedna příkrývka zniče-

na – potěš Pánbůh jeho matku! – To zničí můj dům! Měl ten chudák sestru? Kde je to děvče? – Slyšíš, Bětko, utíkej k malíři Snarlesovi a řekni mu, aby mi namaloval tabulku s nápisem: ‚Sebevraždy jsou tu zakázány a v sále se nesmí kouřit.‘ Můžeme docela dobře zabít dvě mouchy jednou ranou. Zabít? Bůh buď milostiv jeho duši! Jaký je to tam hluk? Vy, mladý muži, počkejte s tím!“

Utíkala za mnou a chytila mě právě ve chvíli, kdy jsem se pokoušel vyrazit dveře.

„Tohle nedovolím! Nedám si ničit majetek. Jděte pro zámečníka, jeden bydlí asi míli odtud. Ale počkejme!“ Sáhla do kapsy u zástěry, „tady je klíč, myslím, že se hodí. Hned uvidíme.“ Otočila klíčem v zámku, ale žel! Kvíkveg zastrčil také závoru a ta se nepohnula.

„Musíme vyrazit dveře,“ řekl jsem a ustoupil kousek do chodby, abych měl dobrý rozběh; jenže hostinská mě znovu chytila a zapřísahala, abych jí neničil majetek. Vytrhl jsem se jí a s prudkým rozběhem jsem se vrhl na svůj cíl.

Dveře se s praskotem otevřely a klika narazila na stěnu, až omítka vylétla ke stropu. A tady, dobré nebe! Tady seděl Kvíkveg; docela klidně dřepěl na bobku a držel na temeni hlavy Joja. Nedíval se ani vpravo, ani vlevo, nýbrž seděl jako vytesaná socha, jevící jen nepatrné známky života.

„Kvíkvegu,“ řekl jsem, přistoupiv k němu. „Kvíkvegu, co je s tebou?“

„Snad tady takhle neseseděl celý den?“ otázala se hostinská.

At' jsme však říkali cokoli, nedostali jsme z něho ani slůvko. Měl jsem sto chutí strčit do něho a změnit tak jeho polohu, poněvadž to bylo téměř nesnesitelné, trýznivě a nepřírozeně namáhavé; zvláště když podle všeho seděl takhle vzpřímen osm nebo deset hodin bez obvyklého jídla.

„Paní Husseyová,“ řekl jsem, „rozhodně je živý. Tak nás, prosím, nechte o samotě a já už tu podivnou věc skoncuji.“

Zavřel jsem dveře za hostinskou a pokoušel se přemluvit Kvíkvega, aby usedl na židli, ale nadarmo. Prostě tu seděl; mohl jsem se namáhat jakkoli – přese všechny zdvořilé prosby a lichocení – ani

brvou nehnul, neřekl jediné slovo, ani se na mne nepodíval a vůbec si nevšímal mé přítomnosti.

To bych rád věděl, říkal jsem si, patří-li tohle k jeho ramadánu. Postí se takto na bobku na jeho rodném ostrově? Asi ano, myslím, že to patří k jeho víře. Nuže, nechme ho s pokojem. Dříve či později jistě vstane. Věčně to trvat nemůže, díky Bohu, a ramadán má jen jednou za rok. A možná že ani nedodržuje přesné datum.

Šel jsem dolů k večeři. Seděl jsem tam dlouho a poslouchal rozvláčná vyprávění nějakých námořníků, kteří se právě vrátili z tak zvané pudinkové plavby (je to krátká velrybářská výprava v brize nebo ve škuneru, která loví na sever od rovníku a jenom v Atlantickém oceánu); poslouchal jsem ty pudinkáře téměř do jedenácti hodin a potom jsem šel nahoru spat, jsa přesvědčen, že teď už Kvíkveg jistě skončil svůj ramadán. Ale ne; seděl tam právě tak, jak jsem ho opustil. Nehnul se ani o vlásek. Už mě to dopalovalo, sedět po celý den a polovinu noci na bobku v studené světnici a držet kousek dřeva na hlavě, to mi připadalo přímo nesmyslné a bláznivé.

„Proboha, Kvíkvegu, vstaň a pohni se. Vstaň a navečeř se! Umřeš hladu, zabiješ se, Kvíkvegu!“ Neodpověděl ani slovem.

Nevěda si s ním rady, rozhodl jsem se jít na lůžko a spát; nepochybně mě bude brzo následovat. Než jsem ulehl, vzal jsem svůj kalmukový kabát a přehodil jej přes Kvíkvega, poněvadž se dalo očekávat, že noc bude velmi studená, a on měl na sobě jen obyčejnou přiléhavou kazajku bez šosů. Zpočátku jsem se marně namáhal usnout, ani zdřímnout jsem nemohl. Sfoukl jsem už svíčku. Trápilo mě pouhé pomýšlení, že Kvíkveg sedí osamělý – ani ne čtyři stopy ode mne – v tak nepohodlné poloze, v chladu a potmě. Jen si představte: spát celou noc v jedné světnici s bdícím pohanem, dřepícím na bobku při takovém úmorném a nevypočitatelném ramadánu!

Posléze jsem přece usnul a nevěděl už o ničem až do úsvitu. Tehdy jsem se podíval přes postel a hle, Kvíkveg tam seděl, jako by byl přišroubován k podlaze. Ale jakmile se první záblesk slunce objevil v okně, Kvíkveg vstal s klouby ztuhlými a praskajícími, ale s vese-

lou tváří, dobelhal se k místu, kde jsem ležel, přitiskl opět své čelo k mému a řekl, že jeho ramadán skončil.

Jak jsem se už zmínil, nemám námitek proti jakémukoli náboženství, pokud jeho vyznavač nezabíjí nebo neuráží některou jinou osobu jen proto, že ta osoba nevyznává jeho víru. Ale když někoho náboženství poblázní, když mu přináší jen opravdové utrpení a když mu zkrátka naši zemi proměňuje v nepohodlný hostinec k přespání, potom je, tuším, svrchovaný čas vzít si takového tvora stranou a pohovořit s ním o tom.

A právě tohle jsem teď zkusil s Kvíkvegem. „Kvíkvegu,“ pravil jsem, „pojď do postele, lež a poslouchej mě.“ Potom jsem mu začal vykládat o vzniku a vývoji primitivních náboženství, až jsem dospěl k různým vírám našich dob, a neustále jsem se snažil ukázat Kvíkvegovi, že všechny ty posty, ramadány a vytrvalé dřepění v studených, nevlídných světnicích jsou vyložená pitomost; tělu že škodí a duši neprospívají. Zkrátka a dobře, odporují uznaným zákonům zdravotnickým i zdravému rozumu. Také jsem mu řekl, jak mě bolí, jak hrozně mě bolí, když vidím, že si za tohoto směšného ramadánu počíná tak nesmírně hloupě, ačkoli v jiných věcech je divochem nesmírně rozumným a moudrým. Mimoto, vykládal jsem mu, půst vysiluje tělo, proto se oslabuje také duch a všechny myšlenky zrozené z postu jsou docela jistě nedoživené. To vysvětluje, proč větší na špatně zažívajících vyznavačů má takové melancholické názory o posmrtném životě. Jedním slovem, Kvíkvegu, řekl jsem trochu nadsazeně, peklo je myšlenka, která se zrodila z nestráveného jablkového knedlíku, a od té doby ji udržují dědičné zažívací obtíže živené ramadány.

Potom jsem se otázel Kvíkvega, byl-li kdy trápen zažívacími obtížemi. Vyjádřil jsem se velmi názorně, aby mi porozuměl. Odpověděl, že ne, jen při jedné památné události. Bylo to po velké slavnosti, pořádané jeho královským otcem po velké vítězné bitvě; padesát nepřátel bylo zabito kolem druhé hodiny odpolední a všichni byli upečení a snědeni ještě týž večer.

„Už dost, Kvíkvegu,“ řekl jsem, chvěje se hrůzou. „To stačí.“ Dovedl jsem si bez dalšího líčení představit, co následovalo. Mluvil jsem s námořníkem, který navštívil právě tento ostrov, a vyprávěl mi, že je tam zvykem po velkém vítězství v bitvě upéci všechny zabité na dvoře nebo v zahradě vítězově; potom jsou jeden po druhém klade-ni na veliké dřevěné mísy a ozdobeni jako pilav plody chlebovníku a kokosovými ořechy; do úst jim dají trochu petrželky a rozesílají je s vítězovým poručením všem jeho přátelům, asi jako my si o Vá-nocích posíláme darem krocany.

Myslím ostatně, že můj výklad o náboženství udělal na Kvíkvega dojem nevalný. Předně se zdálo, že nějak nedoslýchá, když jsem o té důležité věci mluvil, ledaže by byl uvažoval o svém vlastním stanovisku; za druhé rozuměl jen asi jedné třetině, ač jsem užíval nejprostších myšlenek; a konečně, myslil si nepochybně, že o pra-vém náboženství ví mnohem víc než já. Pohlížel na mne se shovíva-vou účastí a soucitem a snad si říkal, jaká je to škoda, že takového rozumného mladého muže není možno získat pro pohansky evan-gelickou zbožnost.

Nakonec jsme vstali a oblékli se. Kvíkveg posnídal důkladně polé-vek všeho druhu, aby hostinská příliš nezbohatla z jeho ramadánu, a potom jsme se vydali k *Pequodě*, loudajíce se cestou a štourajíce se v zubech kostmi z platejsa.

XVIII. JEHO ZNAČKA

Jak jsme tak kráčeli na konec přístaviště k lodi, Kvíkveg s harpounou v ruce, zavolal na nás drsným hlasem kapitán Peleg ze svého vigvamu, že prý netušil, že můj přítel je lidojed, a kromě toho prolašoval, že na loď nepustí žádného divocha, dokud se neprokáže svými papíry.

„Co to má znamenat, kapitáne Pelegu?“ otázal jsem se a vyskočil jsem na zábradlí, nechávaje svého přítele na břehu.

„To znamená,“ odpověděl, „že musí ukázat svoje listiny.“

„Ano,“ řekl Pelegovi za zády kapitán Bildad svým dutým hlasem a vystrčil hlavu z vigvamu. „Musí dokázat, že je obrácen na víru. Synu temnot,“ obrátil se ke Kvíkvegovi, „jsi nyní v lůně některé křesťanské církve?“

„Ovšemže,“ prohlásil jsem, „je přece členem První kongregační církve.“ Tady nutno podotknout, že četní tetovaní divoši plující na lodích z Nantucketu dají se nakonec obrátit na křesťanskou víru.

„První kongregační církev?“ zvolal Bildad. „Co! To chodí na služby boží do modlitebny jáhna Deuteronomie Colemana?“ To řka, sňal brýle, očistil je velkým žlutým šátkem, bíle kropenatým, nasadil si je opět pozorně, vyšel z vigvamu, a nahnul se prkenně přes zábradlí, zadíval se dlouhým, zkoumavým pohledem na Kvíkvega.

„Jak dlouho je členem?“ obrátil se potom ke mně, „myslím, že moc dlouho ne, mladíku.“

„Ne,“ řekl Peleg, „a jistě nebyl ani řádně pokřtěn, poněvadž by mu to bylo smylo z obličeje aspoň trochu té ďáblovy šmolky.“

„Nuže, řekněte nám,“ zvolal Bildad, „je tento Filištín řádným členem jáhnových biblických shromáždění? Jakživ jsem neviděl, že by tam chodil, ač chodím kolem každý den Páně.“

„Nevím nic o jáhnových biblických shromážděních,“ odpověděl jsem, „jenom vím, že tadyhle Kvíkveg jest rozeným členem První kongregační církve. Je sám jáhnem. Ano, to také Kvíkveg je.“

„Mladíku,“ řekl Bildad přísně, „ty si ze mne tropíš šašky – vyslov se zřetelněji, ty mladý Chetite! Kterou církev vlastně myslíš? Odpověz mi!“ Takto zahrnut do úzkých, odpověděl jsem: „Myslím, pane, tu starodávnou katolickou církev, k níž patříme vy a já a tamhle kapitán Peleg a tadyhle Kvíkveg a my všichni, zkrátka všichni lidé bez výjimky a vůbec každý; velká a věčná církev, shromáždění celého toho lidstva, které se modlí k Bohu; k té patříme; jen někteří z nás si libují ve vrtoších, jež se nijak nevztahují k této vznešené víře; v té si všichni podáváme ruce.“

„Spojujeme, to chceš říci, *spojujeme* ruce,“ zvolal Peleg, přistupuje blíže. „Mladý muži, ty bys měl jít spíše za misionáře než za námořníka; jakživ jsem neslyšel lepší kázání. Jáhen Deuteronomie – ani sám otec Javor by to lépe nedovedl, a ten už něco znamená. Pojď sem nahoru, pojď na palubu, nestarej se o dokumenty. Povídám, řekni tamhle Kvuhogovi – jakže se jmenuje? Řekni Kvuhogovi, aby sem šel. Při velké kotvě! Ten má ale harpunu! Zdá se, že je velmi dobrá. A dobře s ní zachází. Povídám, Kvuhogu, či jak se jmenuješ, už jsi někdy stál na přídi velrybářského člunu? Už jsi někdy harpunoval nějakou rybu?“

Nepromluviv ani slova, Kvíkveg podle svého divokého mravu vyskočil na zábradlí a odtud na před jednoho velrybářského člunu, visícího na boku lodi; potom ohnul levé koleno, a namířiv harpunu, zvolal asi toto:

„Kapitáne, vy vidět tu malou kapku dehtu na vodě tam? Vy ji vidět? Tak myslet si, že to velryba oko, tak!“ Namířil pečlivě, mrštil železem přímo nad širákem starého Bildada přes celou palubu a zasáhl třpytivou dehtovou skvrnu daleko z dohledu.

„Ták,“ řekl Kvíkveg klidně, přitahuje k sobě šňůru, „to být oko velryba; velryba mrtvá.“

„Rychle, Bildade,“ zvolal Peleg na svého společníka, který ustoupil ke schodům do kajuty, polekán blízkostí letící harpuny. „Povídám, pospěš si, Bildade, a připrav lodní papíry. Musíme toho Hehoka, totiž míním Kvohoka, získat pro jeden náš člun. Podívej se, Kvohoku,

dáme ti devadesátý vklad, a to je víc, než vůbec kdy dostal některý harpunář plující z Nantucketu.“

Šli jsme tedy do kajuty a k mému velkému potěšení byl Kvíkveg brzo najat do mužstva téhož člunu, ke kterému jsem patřil já.

Po skončení formalit, když Peleg měl listiny připraveny k podpisu, obrátil se ke mně a řekl: „Myslím, že Kvohok neumí psát, co? Povídám, Kvohoku, u čerta, podpisuješ se jménem nebo maluješ značku?“ Kvíkveg, který se již dvakrát nebo třikrát zúčastnil podobných obřadů, nevypadal při této otázce nijak zahanben. Chopil se nabídnutého pera a na patřičném místě obkreslil na papír přesnou napodobeninu zvláštního zaobleného obrazce, vytetovaného na paži; pokud šlo o divochovo jméno, kapitán Peleg umíněně setrval při svém omylu, takže to na papíře vypadalo asi takto:

Kapitán Bildad zatím vážně seděl a upřeně pozoroval Kvíkvega. Konečně důstojně povstal, prohledal důkladně kapsy svého širokého hnědého pláště, vytáhl balík traktátů, vybral jeden s titulem „Soudný den přichází čili Nelze ztrácet času“ a dal jej Kvíkvegovi do rukou. Potom sevřel divochovy ruce i s knížkou oběma svými rukama, a dívaje se mu vážně do očí, řekl: „Synu temnot, musím vykonat svou povinnost k tobě. Jsem podílníkem na této lodi a cítím se odpověden za duše celé její posádky. Přidržuješ-li se dosud pohanských způsobů, čehož se tuze obávám, důtklivě tě prosím, nezůstávej již déle ďáblovým nevolníkem. Odvrhni od sebe modlu Bála a ohavného draka; zachraň se před přicházejícím hněvem. Střež se, povídám ti! Ach, pro milosrdenství boží, stoč kormidlo pryč od horoucího pekla!“

V řeči starého Bildada se ještě ozývalo slané moře, a bylo nestejně pomícháno se slovními obraty z Písma a domácího života.

„Počkej, počkej, Bildade, počkej, nebo nám zkazíš našeho harpunáře,“ volal Peleg. „Pobožní harpunáři nikdy nejsou dobří lovci – ztratí všechnu výbojnost; harpunář nestojí za fajfku tabáku, není-li v něm kus lumpa. Mladý Nat Swaine býval kdysi nejsmělejším velitelem člunu z celého Nantucketu a Vineyardu; ale dal se na modlení a už z něho nic kloudného nebylo. Tolik se třásl o tu svou prokletou duši, že se před velrybami krčil a uhýbal ze samého strachu před nenadálým úderem, aby se snad člun nepřevrhl a on se neutopil.“

„Pelegu, Pelegu!“ řekl Bildad, pozdvihnuv oči a ruce, „ty sám stejně jako já prožils mnoho nebezpečných chvil, ty víš, Pelegu, co je to mít strach ze smrti. Jak tedy můžeš takhle bezbožně žvanit! Obelháváš své srdce, Pelegu. Řekni mi, když tuhle *Pequod* přišla o své tři stožáry, jak jí je tajfun smetl přes palubu u Japonska na té plavbě, kdy jsi byl prvním důstojníkem u kapitána Achaba, řekni, nemyslels tenkrát na smrt a na Poslední soud?“

„Slyšíte ho, slyšíte ho,“ křičel Peleg, přecházeje po kajutě a zarývá ruce hluboko do kapes, „jen si ho oba poslechněte! Představte si to! Když jsme mysleli, že se loď každým okamžikem potopí! Tehdy myslet na smrt a na Poslední soud? Co? Když všechny tři stožáry neustále jako údery hromu buší do boku lodi a moře se převaluje přes příď i zád’ – tehdy myslet na smrt a na Poslední soud? Ne, to nebylo kdy myslet na smrt. Na život jsme tehdy mysleli, kapitán Achab a já, a jak zachránit celou posádku – jak postavit nouzové stožáry a jak se dostat do nejbližšího přístavu, na to jsem tenkrát myslel.“

Bildad již neřekl ani slovo, ale zapjal si plášť až ke krku a kráčel na palubu, kam jsme ho následovali. Tam stál a zcela klidně pozoroval několik lodníků, kteří na střední palubě spravovali vrchní plachtu. Občas se sehnul a zvedl záplatu nebo kousíček dehtové příze, která by jinak přišla nazmar.

XIX.

PROROK

Plavci, dali jste se najmout na tu loď?”

Kvíkveg a já jsme právě opustili *Pequod* a vzdalovali jsme se pomalu od vody, každý na okamžik zabrán do svých vlastních myšlenek; vtom nás takto oslovil cizinec, který se před námi zastavil a ukázal těžkým ukazovákem na naši loď. Byl ošuměle oděn ve vybledlý kabátec a záplatované kalhoty; kolem krku měl cár černého šátku. Neštovice se mu rozlily všemi směry po obličeji a ten zůstal poznamenanán spleť vrásek jako koryto rozvodněné řeky, když proudící voda vyschla.

„Dali jste se na ni najmout?” opakoval.

„Myslíte asi loď *Pequod*“ řekl jsem, abych získal trochu času a mohl si ho nerušeně prohlédnout.

„Ovšem, *Pequod* – tamhleto loď,” pravil, a skrčiv svou zdravou paži, rychle jí vyrazil vpřed, takže nasazený bodák jeho ukazováku mířil přímo na loď.

„Ano,” odpověděl jsem, „právě jsme podepsali smlouvu.”

„Je v ní něco o vaší duši?”

„O čem?”

„Ach, třeba žádnou nemáte,” řekl rychle. „Ale na tom nezáleží. Zním mnoho lidí, kteří žádnou nemají – mnoho štěstí jim přeju, a ostatně, je jim proto líp. Duše, to je jakési páté kolo u vozu.”

„Co to blábolíte, námořníku?” otázal jsem se.

„*On* má věru dost, aby to nahradilo všechno, co chybí ostatním chlapíkům, pokud jde o duši,” vyhrkl náhle cizinec, zdůrazniv slovo *on*.

„Kvíkvegu,” řekl jsem, „pojďme; tenhle člověk odněkud utekl. Mluví o něčem a o někom, koho neznáme.”

„Počkejte!” zvolal cizinec. „Máte pravdu – vy jste ještě neviděli Starého hroma, že ne?”

„Kdo je to Starý hrom?” zeptal jsem se, opět upoután nepřičetnou vážností jeho vystupování.

„Kapitán Achab.“

„Cože! Kapitán naší lodi *Pequod*?“

„Ano, my staří námořníci mu tak říkáme, aspoň někteří. Ještě jste ho neviděli, že?“

„Neviděli. Slyšeli jsme, že je nemocen, ale už je mu lépe a zanedlouho bude zase zdrav.“

„Zanedlouho bude zase zdrav!“ zasmál se cizinec smíchem důstojně jízlivým. „Podívejte se, až kapitán Achab bude zdrav, potom bude zdráva tato moje levá ruka; dříve ne.“

„Co o něm víte?“

„Co vám o něm říkali? Povězte mi to!“

„Neříkali toho o něm mnoho; jen jsem slyšel, že je dobrým velrybářem a dobrým kapitánem své posádky.“

„To je pravda, to je pravda – ano, obojí je celkem pravda. Ale když on dá rozkaz, musíte sebou hodit. Přijít a zabručet, zabručet a jít – tak to chodí u kapitána Achaba. Ale nevíte nic o tom, co se mu přihodilo kdysi dávno u mysu Hornu, kdy ležel tři dny a tři noci jako mrtvý; nic o krvavé srážce se Španělem před oltářem v Santa? O tom jste nic neslyšeli, co? Také nic o stříbrné míse, do které plivl? A nic o tom, že při poslední plavbě ztratil nohu, jak mu bylo prorokováno. O těch věcech a ještě o jiných jste neslyšeli ani slova, co? Ne, myslím, že jste neslyšeli. A jak byste mohli? Kdopak to ví? Snad ani v Nantucketu ne všichni. Ale přece jen jste možná slyšeli o jeho noze a jak ji ztratil. Tak, to jste tedy slyšeli. Ach ano, *tohle* už ví každý; že totiž má jen jednu nohu a že mu druhou urval vorvaň.“

„Příteli,“ pravil jsem, „nevím, o čem to blábolíte, a ani se o to nestarám, zdá se mi totiž, že to v hlavě nemáte docela v pořádku. Mluvíte-li však o kapitánu Achabovi tam z té lodi, z *Pequody*, tedy vám musím říci, že vím všechno o tom, jak ztratil nohu.“

„Všechno o tom víte, co – opravdu? Všecko?“

„Zajisté.“

Ukazuje prstem a upíraje oči na *Pequod*, žebrácký cizinec chvíli stál, jako by byl pohroužen v neklidné snění, potom se s lehkým trhnutím obrátil a řekl: „Tak vy jste se dali najmout, co? Podepsali

jste se na smlouvy? Inu, co je podepsáno, to je podepsáno; a co se má stát, to se také stane; a konečně, možná že ani ne. Stejně je všechno již určeno a přichystáno; nějací námořníci s ním ovšem musejí. Bůh jim buď milostiv – jim i těm ostatním. Dobré jitro, plavci; nevyzpytatelný Bůh vám žehnej. Lituji, že jsem vás zastavil.“

„Poslechněte, příteli,“ spustil jsem, „chcete-li nám říci něco důležitého, tak ven s tím. Ale chcete-li nás jen balamutit, zmýlil jste se v adrese. To je vše, co vám chci říci.“

„Je to řečeno velmi dobře. Rád slyším chlapíka takhle mluvit; takový jako vy – to je pro něho ten pravý. Sbohem, plavci, sbohem! Och, až tam přijdete, řekněte jim, že jsem se rozhodl nedat se k nim.“

„Ó ne, milý kamaráde, tímhle nás nenapálíte – nás nenapálíte. Není nic snadnějšího než se tvářit, jako byste skrýval velké tajemství.“

„Tak dobré jitro, plavci, dobré jitro.“

„Dobré jitro už máme,“ prohodil jsem. „Pojď, Kvíkvegu, nechme toho blázna. Ale počkat, řekněte mi, jak se jmenujete, ano?“

„Eliáš.“

Eliáš! myslil jsem si a odcházeli jsme, posuzující každý po svém toho starého otrhaného námořníka; shodli jsme se v tom, že je to tluchuba, který se pokouší děsit jiné lidi. Ušli jsme sotva sto metrů, a když jsme zahýbali za roh, ohlédl jsem se a viděl jsem, jak nás Eliáš zpovzdálí sleduje. Pohled na něho mě nějak divně zarazil, ale Kvíkvegovi jsem neřekl, že je za námi, a šel jsem dále se svým přítelem – zvědav, zabočí-li cizinec také za roh jako my. Zabočil a potom se mi zdálo, že nás stopuje, ale zaboha jsem nedovedl pochopit, proč to dělá. Tato okolnost, spolu s jeho dvojsmyslným humorem, zpola naznačujícím, zpola odhalujícím i tajivým, vzbudila teď ve mně nejasné pocity podivu a podezření a všechno to souviselo s *Pequodou*, s kapitánem Achabem, s nohou, kterou ztratil, se záchvatem u mysu Hornu i se stříbrnou mísou a s tím, co o něm řekl kapitán Peleg, když jsem minulého dne odcházel z lodi, a s předpovědí indiánky Tistigy a s plavbou, ke které jsme se zavázali; a s mnoha jinými mlhavými otázkami.

Rozhodl jsem se, že zjistím, zda nás ten otrhaný Eliáš vskutku stopuje či ne, a s tím úmyslem jsme s Kvíkvegem přešli přes cestu a vraceli jsme se po druhé straně. Eliáš však kráčel dále a nevšímal si nás. To mě uklidnilo a znovu a podle mého s konečnou platností jsem si v duchu řekl, že je to tlučhuba.

XX. PŘÍPRAVY K ODPLUTÍ

Uplynul den nebo dva a na palubě *Pequody* nastala horečná činnost. Nejenom se spravovaly staré plachty, ale na palubu se přinášely nové plachty, balíky plátna a kola lanoví; zkrátka všechno naznačovalo, že se přípravy k vyplutí lodi spěšně dokončují. Kapitán Peleg snad vůbec ani nechodil na břeh; seděl ve svém vigvamu a bystře dohlížel na všechno mužstvo, zatímco Bildad obstarával nákupy a zásoby v obchodech. Přístavní dělníci zaměstnaní ve skladišti a na stožárech pracovali ještě dlouho po západu slunce.

Druhého dne po tom, kdy Kvíkveg podepsal smlouvu, bylo oznámeno ve všech hostincích, v kterých přespávala posádka lodi *Pequod*, že truhly námořníků musí být do večera na lodi, poněvadž se nedá říci, jak brzy loď vypluje. Kvíkveg a já jsme si tam dopravili své věci, ale byli jsme odhodláni spát na pevnině až do poslední chvíle. Jak se zdá, v těchto případech se dává výzva vždycky dlouho napřed; loď ještě několik dní nevyplula. A nebylo divu – bylo nutno ještě hodně udělat a nevědělo se, na kolik věcí si ještě kdo vzpomene, než bude *Pequod* plně vystrojena.

Každý víte, jakého množství věcí – postelí, pánví, nožů a vidliček, naběraček, kleští, ubrousků, louskáčků a tak dále je zapotřebí k vedení domácnosti. Stejně je tomu i při lovu velryb, kdy je nutno po tři léta vést domácnost na širém oceánu, daleko ode všech hokynářů, ovocnářů, lékařů, pekařů a bankéřů. I když tohle platí také pro lodi obchodní, přece ne do takové míry jako pro lodi velrybářské. Velrybářská výprava trvá dlouho, vyžaduje mnoha věcí, kterých je třeba k lovu a které není možno nahradit v odlehlých přístavech, kde loď obvykle přistává. Nadto ještě nutno mít na paměti, že lodi velrybářské jsou obyčejně ze všech nejvíc vystaveny všemožným nehodám, a zejména jim hrozí zkáza a ztráta právě toho, na čem úspěch nejvíce záleží. Proto také nutno brát s sebou náhradní čluny,

náhradní žebra, náhradní šňůry a harpuny, náhradní téměř všechno kromě náhradního kapitána a náhradní lodi.

Když jsme přibyli na ostrov, byly už naloženy skoro všechny hlavní zásoby *Pequody*, zahrnující maso, chléb, vodu, palivo a železné obruče a dýhy na sudy. Ale jak už jsem podotkl, po nějakou dobu bylo třeba stále ještě obstarávat a přinášet na loď rozmanité věci, velké i malé.

O nakupování a přinášení se nejvíce starala sestra kapitána Bildada, hubená stará dáma velmi odhodlaného a neúporného ducha, zároveň však velmi dobrosrdečná; ta se zřejmě rozhodla, že pokud to bude záležet na ní, nesmí na *Pequodě* pranic chybět, až se vydá na moře. Jednou přišla na loď se sklenicí naložených okurek pro stewardovu špižírnu. Jindy přinesla hrst brkových per na psací stolek prvního důstojníka, kde měl lodní deník; potřetí přiběhla se stučkou flanelu – některému revmatikovi na záda. Nikdy si žádná žena nezasloužila lépe svého jména – jmenovala se Charita – každý jí říkal teta Charita. A tato dobročinná teta Charita pobíhala sem a tam jako milosrdná sestra, ochotna s láskou přiložit ruku i srdce ke všemu, co mohlo poskytnout bezpečí, pohodlí a útěchu všem na palubě lodi, na které byl její milovaný bratr podílníkem; sama tu měla také dobře uloženo několik desítek poctivě ušetřených dolarů.

Ale bylo přece jen podivné, když tato dobrosrdečná kvakerka přišla na loď tak, jako se objevila posledního dne, v jedné ruce dlouhou sběračku na tuk a v druhé velrybářské kopí ještě delší. Bildad ani kapitán Peleg nezůstávali pozadu. Bildad s sebou nosil dlouhý seznam potřebných věcí, a sotva nějakou věc přinesli, hned ji na papíře vyškrtl. Peleg se každou chvíli vykolébal ze svého stanu z velrybích kostí, řval na lidi pod palubou, hulákal na muže v ráhnoví a potom s křikem zalézal opět do svého vigvamu.

V těchto dnech příprav jsme se s Kvíkvegem často přišli podívat na loď a já jsem se několikrát ptal na kapitána Achaba, jak se mu daří a kdy míní přijít na svou loď. Na tyto otázky mi vždycky odpovídali, že je mu čím dál tím lépe a že ho čekají každý den; zatím se oba kapitáni, Peleg a Bildad, postarají o vše, čeho je třeba k vystrojení lodi

na výpravu. Kdybych se nebyl bránil, mohl jsem už tenkrát v hloubi duše vidět docela jasně, že se mi moc nelíbí, jsem-li vázán vydat se na tak dlouhou plavbu, a přitom ani jednou nespátřit muže, který má být naprostým diktátorem lodi, jakmile vypluje na širé moře. Má-li člověk podezření, že něco není v pořádku, stane se někdy, je-li už do věci zatažen, že se nerozumně snaží zakrýt podezření i sám sobě. Tak tomu bylo i v mém případě. Neříkal jsem nic a hleděl jsem na nic nemyslit.

Konečně bylo oznámeno, že někdy druhého dne loď najisto vypluje. Nazítří ráno jsme tedy velmi časně vyrazili, Kvíkveg a já.

XXI. CESTOU NA LOĎ

Bylo již skoro šest hodin, ale v šedé mlze zatím jen slabě svítalo, když jsme docházeli k přístavišti.

„Vidím-li dobře,“ řekl jsem Kvíkvegovi, „tamhle před námi běží nějací námořníci, nejsou to přece stíny. Myslím, že loď vypluje při východu slunce, přidej do kroku!“

„Počkat!“ zvolal hlas, jehož majitel se k nám zároveň přiblížil zezadu, položil nám oběma ruku na rameno, a tak se vtlačil mezi nás. Stál tu mírně nakloněn dopředu a v nejasném ranním přísvitu podivně těkal očima z Kvíkvega na mne. Byl to Eliáš.

„Jdete na loď?“

„Nechte nás, ano?“ řekl jsem.

„Koukat,“ řekl Kvíkveg, setřásaje jeho ruku, „jít pryč.“

„Nejdete tedy na loď?“

„Ano, jdeme,“ odpověděl jsem, „ale co je vám do toho? Víte, pane Eliáši, že vás považuji tak trochu za drzého člověka?“

„Ne, ne, ne, to jsem netušil,“ řekl pomalu Eliáš a udiveně se díval hned na mne, hned zas na Kvíkvega nevyzpytatelným pohledem.

„Eliáši,“ řekl jsem, „zavděčíte se mně i mému příteli, když odejdete. Vydáváme se na Indický a Tichý oceán a byli bychom radši, kdybyste nás nezdržoval.“

„Ale, opravdu? A vrátíte se před snídaní?“

„Je praštěný, Kvíkvegu,“ pravil jsem. „Pojďme!“

„Hola!“ zvolal Eliáš nehýbaje se, když jsme poodešli o několik kroků.

„Nevšímej si ho, Kvíkvegu,“ opakoval jsem, „a pojď!“

Avšak Eliáš se k nám opět přikradl, náhle mě pleskl rukou po rameni a řekl: „Viděl jste něco před chvílí? Vypadalo to, jako by nějací muži šli k lodi.“

Zaražen touto zcela věcnou otázkou, odpověděl jsem: „Ano, myslím, že jsem viděl čtyři nebo pět mužů; bylo však ještě příliš šero, nevím to jistě.“

„Velmi šero, velmi šero,“ řekl Eliáš. „Dobré jitro.“

Opět jsme ho opustili, ale ještě jednou se tiše za námi připlížil, dotkl se opět mého ramene a řekl: „Schválně, jestli je teď dokážete najít, ano?“

„Koho najít?“

„Dobré jitro, dobré jitro vám přeji!“ řekl a odcházel. „Ach, chtěl jsem vás varovat před – ale co na tom, co na tom – je to všechno jedno a taky to všechno zůstane v rodině; pořádný mrazík dnes ráno, co? Tak sbohem. Myslím, že se tak brzy neuvidíme. Leda snad před Velkou porotou.“ A s těmito bláznivými slovy odešel; zůstavil mě pro tu chvíli v nemalém údivu nad tou svou šílenou drzostí.

Konečně jsme vstoupili na palubu *Pequody* a našli tam všechno v nejhlubším klidu. Živá duše se tu nehýbala. Vchod ke kajutám byl uzamčen zevnitř; poklopy byly všechny na místech a zatíženy kotouči lan. Krácejíce dále k přídi, našli jsme palubní otvor, jehož uzávěr nebyl zasunut. Poněvadž jsme tam spatřili světlo, sestoupili jsme dolů a našli tam jen starého lodního dělníka, zahaleného do rozedrané soukenné kazajky. Ležel natažen na dvou truhlách, tváří dolů a hlavu měl ve složených loktech. Byl pohřížen v hluboký spánek.

„Kam se jen poděli ti námořníci, které jsme viděli, Kvíkvegu?“ řekl jsem, dívaje se nedůvěřivě na spáče. Podle všeho si Kvíkveg v přístavišti vůbec nepovšiml toho, o čem jsem se teď zmiňoval, a byl bych si tedy myslel, že mě to klamal zrak, nebýt Eliášovy otázky, jinak nevysvětlitelné. Ale nechal jsem toho, a znova pohlédnuv na spáče, žertovně jsem Kvíkvegovi nadhodil, že snad by bylo nejlépe hlídat si toho člověka; ať jen se Kvíkveg podle toho zařídí. Kvíkveg položil ruku spáči na zadek, jako by chtěl zkusit, je-li dost měkký, a potom si naň bez okolků sedl.

„Dobré nebe! Kvíkvegu, nesedej si tam,“ řekl jsem.

„Och, sedadlo moc dobré,“ pravil Kvíkveg, „jako u nás; neublížit jeho obličej.“

„Obličej,“ zvolal jsem, „tomuhle ty říkáš jeho obličej? To je tedy moc hezký obličej. Ale jak těžko dýchá, jak se namáhá! Jdi dolů,

Kvíkvegu, jsi těžký, rozmačkáváš tomu chudákovi obličej. Slez, Kvíkvegu! Podívej se, brzy tě shodí. Divím se, že se ještě neprobudil.“

Kvíkveg se přestěhoval, usadil se spáči hned za hlavou a zapálil si tomahavkovou dýmku. Usedl jsem u nohou a podávali jsme si dýmku přes spícího. Vyptával jsem se ho a Kvíkveg mi svou lámanou řečí naznačoval, že u nich doma, poněvadž nemají dost sedadel a rozmanitých pohovek, král, náčelníci a vůbec hodnostáři mívají ve zvyku vykrmovat si některé lidi z nižších vrstev na otomany. Chcete-li si po této stránce pohodlně zařídit svůj dům, stačí, když si koupíte osm nebo deset líných chlapíků a rozložíte si je mezi okna a do výklenků. Také na výlet je to velmi příhodné, mnohem lepší než skládací židle, kterou lze proměnit ve vycházkovou hůl. Chce-li si náčelník sednout, zavolá svého služebníka a řekne mu, aby se rozložil jako sedadlo pod košatým stromem a třeba někde na vlhkém, bažinatém místě.

Kdykoli Kvíkveg při tomto vyprávění bral ode mne tomahavk, zamával jeho ostrím spáči nad hlavou.

„Proč to děláš, Kvíkvegu?“

„Moc lehké zabít; óh, moc lehké!“

Oddával se nějakým divošským vzpomínkám, spjatým s jeho tomahavkovou dýmkou, které bývalo zřejmě užíváno v obou jejích funkcích: rozbíjela hlavy jeho nepřátel a uklidňovala jeho duši. Vtom však upoutal naši pozornost spící lanovník. Hustý kouř, který teď naplňoval těsný prostor, začínal na něho působit. Dýchal, jako by se dusil; potom ho něco zlobilo v nose; obrátil se, a potom ještě jednou. Konečně se posadil a mnul si oči.

„Hola!“ vydechl posléze. „Kdopak jste, vy kuřáci?“

„Muži z posádky,“ odpověděl jsem. „Kdy vypluje?“

„A ták, tak vy na ní poplujete, opravdu? Dnes vypluje. Včera večer přišel kapitán na palubu.“

„Který kapitán? – Achab?“

„A kdo jiný než on?“

Chtěl jsem se vyptávat na Achaba, ale zaslechli jsme na palubě hluk. „Hola! Starbuck je vzhůru,“ řekl lanovník. „To je náš čiperný

první důstojník, dobrý člověk a nábožný. Ale už jsou všichni v práci, musím taky jít.“ Po těch slovech vyšel na palubu a my za ním.

Slunce už jasně vycházelo. Brzy přicházela posádka na palubu – po dvou, po třech, lanovníci se tužili, důstojníci měli plné ruce práce a několik lidí z města stále ještě pilně přinášelo na loď různé věci. Kapitán Achab zůstával nepřístupně uzavřen ve své kajutě.

XXII. VESELÉ VÁNOCE

Konečně k polednímu, když přístavní dělníci byli propuštěni a *Pequod* odtažena z přístaviště a když věčně starostlivá Charita připlula k lodi v jednom velrybářském člunu, aby odevzdala poslední dárek – noční čepici pro svého švagra Stubba, druhého důstojníka, a náhradní biblí pro stewarda – po tom po všem oba kapitáni, Peleg a Bildad, vyšli z kajuty. Peleg se obrátil k prvnímu důstojníkovi:

„Nuže, pane Starbucku, jste si jist, že je všechno v pořádku? Kapitán Achab je připraven – právě jsem s ním mluvil – nepotřebujeme už nic z města, co? Dobře, tak tedy svolajte mužstvo. Ať se shromáždí tamhle na zádi, aby je kat spral!“

„Netřeba klít, ani když je sebevětší spěch, Pelegu,“ poznamenal Bildad, „ale už utíkej, příteli Starbucku, a vykonej náš příkaz.“

Podívejme se! Dokonce i ve chvíli, kdy se loď chystá vyrazit na výpravu, kapitán Peleg a kapitán Bildad si na palubě počínají tak, jako by měli být i na moři spoluveliteli, jimiž podle všech známek byli v přístavu. Po kapitánu Achabovi nebylo ještě ani stopy, jen říkali, že je v kajutě. To ostatně mělo ukázat, že naprosto není nutno, aby byl při tom, když loď zvedá kotvy a je vedena na širé moře. To vlastně není starost kapitánova, nýbrž lodivodova, a protože kapitán Achab nebyl ještě zplna zotaven – jak říkali – zůstával tedy ve své kajutě. A všechno to vypadalo docela přirozeně, vždyť na obchodních lodích se mnozí kapitáni objeví na palubě teprve dlouho po tom, co loď zdvihla kotvu; setrvávají u stolu v kajutě a vesele se loučí se svými přáteli z pevniny, dokud hosté neopustí loď spolu s lodivodem.

Jenže na takové myšlenky nezbývalo mnoho času, poněvadž kapitán Peleg byl teď ve svém živlu. Zdálo se, že hlavně on mluví a poroučí, a ne Bildad.

„Sem dozadu, vy pancharti,“ křičel, když námořníci okouněli u hlavního stožáru. „Pane Starbucku, žeňte je dozadu.“

„Strhněte tady ten stan!“ – zněl další rozkaz. Jak jsem už dříve podotkl, stával tento stan z velrybích kostí jenom v přístavu; na palubě *Pequody* byl rozkaz k stržení stanu po třicet let dobře znám jakožto druhý povel hned po zdvižení kotvy.

„Mužstvo k vratidlu! Hrom a blesky! – Hněte sebou!“ zněl další rozkaz a mužstvo utíkalo k vratidlovým držadlům.

Jakmile se loď začne hýbat, lodivod obyčejně bývá na přední části lodi. A tady to byl Bildad, který s Pelegem – budiž to zde řečeno – měl vedle jiných funkcí také lodivodskou koncesi pro přístav. Podezírali ho, že se stal sám lodivodem jen proto, aby ušetřil poplatek za nantucketského lodivoda na všech lodích, na kterých měl podíl – poněvadž jinou loď nikdy neřídil při vyplouvání z přístavu. Nuže, Bildad se teď pilně díval přes bok lodi na zvedání kotvy a občas ho bylo slyšet, jak zpívá jakýsi smutný úryvek žalmu, aby svým příkladem povzbudil muže u rumpálu, kteří vesele hulákali sborem něco o dívkách ze Ztracené uličky. Před třemi dny jim Bildad řekl, že se na *Pequodě* nesmějí zpívat žádné světské písně, zvláště ne ve chvíli, kdy loď zvedá kotvy, a jeho sestra Charita vložila každému námořníkovi do lůžka Wattsův malý zpěvník nábožných písní.

Kapitán Peleg mezitím přehlížel ostatní části lodi a zuřil a hrozně klel na zádi. Myslil jsem si téměř, že potopí loď, než bude kotva vyzdvížena, a tak jsem bezděky přestal otáčet kolem a řekl jsem Kvíkvegovi, aby udělal totéž, uvažuje o nebezpečí, do kterého se oba vrháme, vydáváme-li se na cestu s takovým ďábelským lodivodem. Utěšoval jsem se však myšlenkou, že snad najdeme nějakou spásu ve zbožném Bildadovi, přes ten jeho sedmistý sedmdesátý sedmý vklad. Náhle jsem ucítil ostrou ránu v zádech a obrátiv se spatřil jsem s hrůzou kapitána Pelega, jak odtahuje nohu z přímé blízkosti mého těla. To byl můj první kopanec.

„Takhle zvedají kotvu na obchodní lodi?“ řval. „Mrskní sebou, ty beraní hlavo! Mrskní sebou a zlom si páteř! Proč si nepospíšíte, povídám, vy všichni – honem! Kvohoku! Hod' sebou, ty chlape se zrzavými vousy, skoč tam, ty s tou skotskou čepicí, mrskní sebou, ty v těch zelených kalhotách! Tak rychle, povídám, a hýbejte kostrou,

až vám polezou oči z důlků!“ To vykřikuje, chodil kolem rumpálu a tu a tam používal věru vydatně své nohy, zatímco nevyrušitelný Bildad předzpěvoval žalmy. Napadlo mě, že si dnes kapitán Peleg asi trochu přihnul.

Konečně byla kotva vyzdvižena, plachty napjaty a loď se hnula. Byl krátký, studený vánoční den, a když se ten krátký severní den ponořoval do noci, byli jsme již téměř na širém zimním oceánu, jehož mrazivá pěna nás pokrývala ledem jako leštěným brněním. Dlouhé zuby na zábradlí se třpytily v měsíčním světle a jako bílé kly nějakého obrovského slona visely z přídě velké, zahnuté střechýle.

Vyzábělý Bildad měl jako lodivod první hlídku. A zatímco se stará loď ponořovala do zeleného moře a zaplavovala palubu pronikavou zimou, zatímco větry skučely a lanová skřípala, ustavičně bylo slyšet pevný hlas lodivodův:

Za prudkou řekou samý sladký lán,
zelení svěží oděná zem.
Tak před Židy stál starý Kanaán,
oddělen valícím se Jordánem.

Nikdy mi tato lahodná slova nezněla lahodněji než tehdy. Byla plna naděje a pohody. Přestože byla chladná zimní noc na burácjícím Atlantiku, přestože jsem měl nohy mokré a kabát by se byl dal ždímat, přece se mi zdálo, že na mne čekají mnohé rozkošné přístavy a lučiny a palouky tak věčně zelené, že tráva vyrostlá na jaře zůstane nepošlapána a nezvadne až do pozdního léta.

Konečně jsme se dostali tak daleko na širé moře, že jsme obou lodivodů již nepotřebovali. Statný plachetní člun, který nás doprovázel, popojel k boku naší lodi.

Bylo to zajímavé a docela milé, jak byli Peleg a Bildad v této chvíli dojati, zvláště kapitán Bildad. Dlouho odkládal loučení; věru, nikterak se mu nechtělo nadobro opustit loď, vydávající se na cestu tak dlouhou a nebezpečnou – za oba bouřlivé mysy – loď, v níž měl uloženo několik tisíc svých těžce vydělaných dolarů, loď, které velel

jako kapitán jeho starý spoluplavec – muž bezmála tak starý, jako byl on, a znovu se vydával na cestu, aby se utkal se všemi hrůzami té nelítostné tlamy. Nerad dával sbohem lodi, která po každé stránce byla pro něho plna zajímavých věcí – chudák starý Bildad dlouho otálel, přecházel po palubě starostlivým krokem, seběhl do kajuty, aby ještě něco řekl na rozloučenou, a opět přišel na palubu a díval se proti větru. Rozhlížel se po širých, nekonečných vodách, ohraňovaných jen dalekými, neviditelnými východními světadíly, díval se k pevnině, díval se nahoru, díval se vpravo a vlevo, díval se všude a nikam. Konečně navinul mechanicky nějaké lano na naviják, křečovitě sevřel ruku rázného Pelega, a pozvednuv lucernu, chvíli stál a díval se mu hrdinsky do tváře, jako by chtěl říci: „Nic naplat, příteli Pelegu, vydržím to; ano, vydržím.“ Peleg se na to díval mnohem filozofičtěji, ale přes všechnu filozofii se mu v oku zatřpytila slza, když se lucerna příliš přiblížila. I on se nemálo naběhal z kajuty na palubu – něco řekl dole a teď zase rozmlouval se Starbuckem, prvním důstojníkem.

Konečně se obrátil k příteli a rozhlédl se naposledy kolem sebe. „Kapitáne Bildade – pojď, starý brachu, musíme jít. Utáhněte hlavní ráhno. Ahoj, člun! Přirazte až k lodi. Opatrně! Opatrně! Pojď, Bildade, hochu – rozluč se naposled. Mnoho štěstí, Starbucku – mnoho štěstí vám, pane Stubbe – mnoho štěstí vám, pane Flasku – sbohem a mnoho štěstí vám všem – a ode dneška za tři roky budu mít pro vás připravenou teplou večeři ve starém Nantucketu. Hurá a sbohem!“

„Bůh vám žehnej a provázej vás svou milostí, mužové!“ zamumlal starý Bildad téměř zajíkávě. „Doufám, že teď budete mít pěkné počasí, aby kapitán Achab mohl mezi vás brzy přijít. Jen sluníčko potřebuje, ano, a toho bude mít dost, když máte namířeno do tropů. Důstojníci, buďte opatrní při lovu! Harpunáři, nerozbíjejte zbytečně čluny, cena dobrého prkna z bílého cedru stoupá za rok o plná tři procenta. A nezapomeňte se také modlit! Pane Starbucku, dbejte, ať bednář neplývá náhradními obručemi. Ach! Ty jehly na plachty jsou v zelené zásuvce. V den Páně, muži, moc nelovte velryby, ale abyste zas nepropásli dobrou příležitost – to by bylo opovrhování

dary Hospodinovými. Pane Stubbe, dejte pozor na sud s melasou, myslím, že je trochu dřavý. Dostanete-li se na ostrovy, pane Flasku, nezapomeňte, že jste ženat! Sbohem! Sbohem! Ten sýr nenechávejte dlouho ve skladišti, pane Starbucku, zkazil by se. Neplýtvejte máslem – stojí dvacet centů jedna libra, a nezapomeňte, že –“

„Pojď, pojd', kapitáne Bildade, přestaň řečnit! Pojd' – půjdeme!“ S těmi slovy ho Peleg tlačil k okraji lodi a oba se spustili do člunu.

Lod' a člun se od sebe vzdalovaly. Studený, vlhký noční vítr fičel mezi nimi. Skřehotající racek letěl na hlavami. Oba lodní trupy se divoce zmítaly. Zvolali jsme třikrát s těžkým srdcem hurá a ponořili se slepě jako osud do osamělého Atlantiku.

XXIII. BŘEH NA STRANĚ ZÁVĚTRNÉ

V jedné dřívější kapitole jsme se zmínili o jakémsi Bulkingtonovi – byl to ten vytáhlý námořník, právě se vrátivší z plavby, s nímž jsem se setkal v hostinci v New Bedfordu.

Když za oné mrazivé noci vrážela *Pequod* mstivou příd' do studených, zlomyslných vln, koho jsem tu náhle nespatrił stát u kormidla jako Bulkingtona! Pohlížel jsem se soucitnou úctou a obavami na člověka, který se v polovině zimy vrátil na souš ze čtyřleté nebezpečné plavby a již se docela bez odpočinku vydává na novou bouřlivou výpravu. Jako by ho půda páčila pod nohama! Nejpodivuhodnější věci bývají ty, o kterých se nedá mluvit; hluboko vryté vzpomínky nemají pomníků. Tato šestipalcová kapitola je Bulkingtonovým hrobem bez pomníku. Dovolte jen, abych řekl, že se mu vedlo jako lodi zmítané bouří, jež bídne pluje podél břehu na straně závětrné. Přístav by ochotně poskytl útočiště; přístav je soucitný; v přístavu je bezpečí, pohodlí, krb, večeře, teplé přikrývky, přátelé, všechno, co blaží nás smrtelníky. Avšak v této bouři jsou přístav a země nejhorším nebezpečím, loď musí prchat před veškerou pohostinností a jediný dotek země, třeba by o ni kýlem jen zlehka zavadila, otrásl by jí skrz naskrz. Napíná všechny plachty a vši mocí usiluje, aby se dostala od břehu. Bojuje právě proti těm větrům, které by ji rády zahnalý domů, znovu vyhledává pustotu mořských plání bičovaných větrem a řítí se slepě do nebezpečí, hledajíc v něm útočiště. Její jediný přítel je jejím úhlavním nepřítelem!

Už tedy znáte Bulkingtona? Vidíte záblesky té hrůzné nesnesitelné pravdy, že všechno hluboké, opravdové myšlení je pouze statečným úsilím duše udržet si širou samostatnost svého moře, když se nejdivočejší větry nebes a země spiknou, aby ji vrhly na zrádné otrocké pobřeží?

Ale jako jedině v nesmírnosti vod přebývá nejvyšší pravda, nemající břehů a nekonečná jako Bůh – tak také je lépe zahynout v onom

skučícím nekonečnu než být neslavně vyvržen na závětrný břeh,
i kdyby to přineslo bezpečí! Neboť červu je podoben ten, kdo touží
plazit se zbaběle po zemi! O hrůzy hrůz! Jsou všechna ta muka zby-
tečná? Zmuž se, zmuž, Bulkingtone! Bud' statečný, polobohu! Z pěny
svého zániku v moři – budeš vzat rovnou do nebes!

XXIV. OBHÁJCE

Když jsme se tedy s Kvíkvegem doopravdy pustili do toho velrybářského podnikání, a poněvadž velrybářství je u lidí na pevnině považováno za zaměstnání nepoetické a nepočetné, chtěl bych vás, suchozemci, přesvědčit, jak jste nespravedliví k nám, lovcům velryb.

Předně: zdálo by se snad téměř zbytečné dokazovat, že široká veřejnost nestaví velrybářství na roveň tak zvaným svobodným povoláním. Kdyby byl cizinec uveden do kterékoli smíšené velkoměstské společnosti a představen jako harpunář, jistě by to pramálo zvýšilo obecnou úctu k jeho přednostem, a kdyby pak chtěl napodobit důstojníky válečného loďstva a připojil k svému jménu na navštívnence iniciálky L. V. – Lovec Vorvaňů, každý by to považoval za svrchovaně domýšlivé a směšné.

Hlavní důvod, proč svět odpírá pocty nám velrybářům, je nepochybně tento: domnívají se, že se naše zaměstnání rovná při nejlepším řezničině, a když je vykonáváme, že jsme obklopeni všemožnou nečistotou. Přiznávám, řezníky jsme. Ale řezníky, a to řezníky nejkrvavějšího typu, byli také všichni vojevůdcové, které svět vždy radostně zahrnuje poctami. A pokud jde o tvrzení, že je naše zaměstnání špinavé, brzy budete zasvěceni do určitých věcí, o kterých se dosud mnoho neví a které konec konců vítězně zařadí velrybářskou loď mezi nejčistší věci na této spořádané zemi. Ale i kdybychom připustili, že ona pomluva je pravdivá: lze srovnávat ošklivé, kluzké paluby velrybářské lodi s nepopsatelným mrchovištěm bojišť, odkud se vrací tolik vojáků, vítaných hlučným potleskem dam? Jestliže představa nebezpečí podle běžných názorů tolik povznáší povolání vojáků, dovolte, abych vás ujistil, že mnohý vysloužilce, který klidně kráčet na bojiště, honem by se obrátil, až by uviděl, jak mu obrovský ocas vorvaně rozvířuje nad hlavou vzdušné víry. Vždyť co jsou pochopitelné hrůzy lidské, srovnáme-li je s těmito spojenými hrůzami a divy božími!

Ačkoli se svět na nás velrybáře dívá s opovržením, přece jen nám nevědomky vzdává nejvyšší poctu, ba uctívá nás převelice! Vždyť skoro všechny sloupky, lampy a všechny svíčky, které hoří kolem celé zeměkoule, ty planou – každá jako před oltářem – k naší oslavě!

Ale podívejme se na tuto věc v jiném světle, zvažme ji na nejruznějších vážkách, podívejme se, co velrybáři jsou a čím bývali.

Proč Holanďané za De Witta měli pro velrybářská loďstva admirály? Proč Ludvík XVI., král francouzský, na svůj vlastní náklad vystrojil velrybářské lodi z Dunkerque a zdvořile pozval do toho města několik desítek rodin z našeho ostrova Nantucketu? Proč Británie v letech 1750 až 1788 vyplatila svým velrybářům na odměnách víc než milion liber šterlinků? A konečně – jak to, že my, velrybáři z Ameriky, převyšujeme počtem všechny ostatní velrybáře na celém světě dohromady; že máme loďstvo, jež čítá víc než sedm set lodí, s posádkami asi osmnáct tisíc mužů? Ročně spotřebujeme čtyři miliony dolarů, lodi na moři mají hodnotu asi dvaceti milionů dolarů a každoročně přivážejí do našich přístavů dobře sklizenou žeň asi sedmi milionů dolarů. Jak by to bylo možné, kdyby velrybaření nebylo něco mohutného?

Ale to není ani z poloviny všechno. Uvažujme dále!

Směle tvrdím, že světový filozof nedovede za nic na světě ukázat jediný případ mírumilovného vlivu, který v posledních šedesáti letech působil na širošířý svět vcelku mocněji než vznešené a mohutné podnikání velrybářské. Tak či onak z něho vzešly události tak pozoruhodné samy o sobě a tak trvale významné svými pozdějšími účinky, že velrybaření lze docela dobře považovat za onu egyptskou matku, která dala život potomkům, otěhotněvším už v jejím lůně. Bylo by nemožné chtít do nekonečna vypočítávat všechny ty věci. Stačí nám hrstka. Velrybářská loď měla po mnoho let v minulosti hlavní průkopnické zásluhy o propátrání nejvzdálenějších a nejméně známých končin světa. Prozkoumala moře a souostroví, která nebyla na žádných mapách, kam se Cook ani Vancouver jakživi nedostali. Jestliže dnes americké a evropské válečné lodi klidně vplouvají do přístavů dříve divošských, nechť tedy vypalují salvy

ke cti a slávě lodi velrybářské, která jim první ukázala cestu a první přispěla k dorozumění mezi nimi a divochy. Necht' si lidé po libosti oslavují hrdiny výzkumných výprav, ty Cooky a Krusensterny! Já však říkám, že z Nantucketu vypluly celé desítky neznámých kapitánů, kteří byli stejně velcí, ba větší než váš Cook a váš Krusenstern. Bez pomoci a s prázdnýma rukama, v pohanských vodách hemžících se žraloky, u pobřeží neznámých a zrádných ostrovů bojovali s neznámými divy a hrůzami, čehož by se Cook se všemi svými námořníky a mušketami dobrovolně neodvážil. Co se tak honosně vynáší při líčení někdejších plaveb do jižních moří, to všechno bylo pro naše hrdinné Nantucketany jen běžnou všedností. Dobrodružství, jakým Vancouver věnuje tři kapitoly, nepovažovali tito muži často ani za hodna, aby byla zapsána do lodního deníku. Ach ten svět! Ó ten svět!

Do té doby, než se lovci velryb dostali za mys Horn, nebylo mezi Evropou a dlouhou řadou bohatých španělských osad na tichomořském pobřeží jiného obchodu než obchod koloniální a jiné styky než koloniální se téměř neudržovaly. Velrybářská loď první prorazila tuto žárlivou politiku španělské koruny, když navázala styky s oněmi osadami, a kdyby na to bylo místo, mohl bych jasně ukázat, jak tyto velrybářské lodi nakonec přivodily osvobození Peru, Chile a Bolívie z jařma starého Španělska a nastolení věčné demokracie v oněch zemích.

Onu velikou Ameriku na druhé straně zeměkoule, Austrálii, dali osvětlenému světu velrybáři. Když první Holanďan tuto zemi náhodou objevil, všechny ostatní lodi se dlouho vyhýbaly oněm břehům barbarsky nebezpečným, ale velrybářské lodi se tam zastavovaly. Velrybářská loď je pravou matkou této dnes mocné kolonie. V počátcích osidlování Austrálie nadto vystěhovalce několikrát zachránily před hladem suchary darované velrybářskou lodí, která na štěstí zakotvila v tamních vodách. Nesčetné ostrovy celé Polynésie mohou dosvědčit totéž a vzdát poctu velrybářské lodi, která uvolnila cestu misionářům a obchodním lodím a v mnoha případech dopravila misionářské průkopníky na místa jejich prvotního určení. Bude-li Ja-

ponsko, ta země uzavřená dvojí závorou, někdy pohostinné, zaslouží se o to jedině loď velrybářská, protože ta už stojí na jeho prahu.

Jestliže přes to přese všechno dosud tvrdíte, že se k velrybaření nepojí žádné esteticky vznešené představy, tedy jsem ochoten potýkat se s vámi padesáti kopími a pokaždé vás srazit z koně s roztríštěnou přílbou.

Řeknete, že velryba dosud nenašla slavného spisovatele a velrybářství slavného kronikáře.

Velryba že dosud nenašla slavného spisovatele a velrybářství slavného kronikáře? Kdo první popsal našeho leviatana? Kdo jiný než silný Job! A kdo napsal první vyprávění o velrybářské výpravě? Nikdo méně vznešený než Alfred Veliký, který svým královským perem zaznamenal vyprávění Othera, norvěžského lovce velryb z oněch dob. A kdo proslovil v parlamentě zanícený chvalozpěv na nás? Kdo jiný než Edmund Burke!

To je sice pravda, ale velrybáři sami jsou jen ubožáci, v jejich žilách neproudí vznešená krev.

V jejich žilách že neproudí vznešená krev? Mají v sobě krev vznešenější, než je královská. Babička Benjamina Franklina byla Mary Morrelová, později provdaná Folgerová, jedna z nantucketských starousedlíků. Od ní se táhne dlouhá linie harpunářů Folgerů – kteří byli všichni pokrevně příbuzní se vznešeným Benjaminem – a ještě dnes vrhají nabroušené železo z jedné strany světa na druhou.

Nuže dobrá; ale všichni přiznávají, že velrybářství není jaksi počestné zaměstnání.

Velrybářství že není počestné? Velrybářství je královské řemeslo! Podle starého anglického zákona je velryba prohlášena za „královskou rybu“.

Ó, to jen podle jména. Velryba sama – tou se nikdy nikdo okázale nehonosil.

Velrybou se nikdy nikdo nehonosil? V jednom z nejvelkolepějších triumfálních průvodů, uspořádaném na počest římského generála při vjezdu do hlavního města světa, byly kosti velryby, dopravené

sem až ze syrského pobřeží, nejvýznamnějším předmětem slavnostního průvodu.¹

Budiž tedy, když to uvádíte. Ale říkejte si co chcete, ve velrybářství není pravé důstojnosti.

Ve velrybářství že není důstojnosti? Důstojnost našeho povolání dosvědčují sama nebesa. Delfín je souhvězdí na jižní obloze! Už dost! Smekněte klobouk v přítomnosti carově a smekněte před Kvíkvegem! Už dost! Známu muže, který za svého života zabil tři sta padesát velryb. Považuji toho muže za důstojnějšího, než byl onen velký starověký vojevůdce, který se chlubil, že dobyl stejného počtu ohrazených měst.

A pokud jde o mne, ukáže-li se náhodou, že ve mně dřímají jakési talenty dosud neobjevené, a já si opravdu vysloužím slušné jméno v tomto malém, ale nesmírně mlčenlivém světě, po němž jsem snad docela oprávněně zatoužil; udělám-li potom něco, co by člověk celkem vzato raději udělal, než neudělal; jestliže při mé smrti vykonavatelé mé poslední vůle – nebo lépe moji věřitelé – najdou v mém stolku nějaký cenný rukopis, tedy v něm asi připsí všechnu čest a slávu velrybaření: pro mne byla velrybářská loď Yalskou i Harvardovou univerzitou.

---

1 Viz v dalších kapitolách o této věci.

XXV. DODATEK

Pokud jde o důstojnost velrybaření, rád bych uvedl jenom ověřené skutečnosti. Kdyby chtěl obhájce před soudem úplně zamlčet dohad ne sice právě nerozumný, ale výmluvně svědčící o jeho případu – byl by jistě hoden pokárání.

Je dobře známo, že se při korunovaci králů a královen konají i v moderní době určité zvláštní obřady, které je mají uzpůsobit, aby řádně vykonávali své povinnosti. K tomu je tak zvaná korunní slánka a korunní olejnička. Jak užívali soli – kdo to může bezpečně říci? Najisto však vím, že při korunovaci je králova hlava slavnostně pokropena olejem docela jako hlávka salátu. Potírají ji snad proto, aby její vnitřek dobře běžel jako namazaný stroj? Zdali je tento královský obřad důstojný, o tom by se dalo hodně uvažovat, poněvadž ve všedním životě se díváme s opovržením na člověka, který si maže vlasy olejem a také jím páchne. Je pravda, že dospělý člověk, který používá oleje na vlasy, pokud mu to nepředepsal lékař, má podle všeho v hlavě něco v nepořádku. Obyčejně za mnoho nestojí.

Tady však máme uvažovat pouze o jediné věci, totiž – jakého oleje se používá při korunovacích. Jistě to není olej olivový, ani makasarský, ani ricinový, ani medvědí, ani olej na lokomotivy, ani olej z tresčích jater. Který jiný to tedy může být než olej vorvaní v nezpracovaném, nepoškozeném stavu, nejsladší ze všech olejů?

Přemýšlejte o tom, vy loyální Britové! My velrybáři zásobujeme vaše krále a královny korunovačním olejem!

XXVI. RYTÍŘI A PANOŠI

Prvním důstojníkem na *Pequodě* byl Starbuck, rodák z Nantucketu z kvakerské rodiny. Byl to dlouhý, vážný muž; a třeba se narodil na ledovém pobřeží, přece byl zřejmě znamenitě uzpůsoben, aby snášel tropická vedra, neboť jeho svaly byly tuhé jako dvakrát vypečený suchar. Ani v Indii by se jeho živá krev nezkazila jako lahvové pivo. Narodil se patrně za všeobecného sucha a hladu nebo v některý postní den, jimiž je jeho stát pověstný. Prožil jen asi třicet suchých let, a ta léta vysušila všechn přebytek jeho tuku. Avšak jeho tak zvaná hubenost nebyla patrně znamením ničivých starostí a útrap ani náznakem nějakého tělesného neduhu. Byl to prostě člověk jakoby zhuštěný. Nevypadal nezdravě, naopak. Jeho čistá, napjatá kůže mu padla jako ulitá; byl jí těsně obepjat a nabalzamován vnitřním zdravím a silou jako vzkříšený Egyptán; zdálo se, že Starbuck je připraven vydržet dlouhá léta a nezměnit se. Ať za polární vánice či v tropickém slunci, Starbuck byl jako spolehlivý chronometr: jeho vnitřní životnost se naprosto osvědčila ve všech podnebích. Při pohledu do jeho očí vám připadalo, že se v nich natrvalo zachytily obrazy oněch tisícerych nebezpečí, kterým za svého života klidně čelil. Vážný, klidný muž, jehož život byl většinou výraznou pantomimou činnosti, a ne bezobsažnou hrou zvuků. Ale přese všechnu tvrdou střízlivost a sílu měl jisté vlastnosti, které se občas uplatňovaly a v některých případech dokonce převažovaly všechno ostatní. Na námořníka byl neobvykle svědomitý a nadaný hlubokou přirozenou zbožností, a dobrodružná osamělost života na moři v něm vypěstovala sklon k pověřčivosti – byla to však ta zvláštní pověřčivost, jaká u některých bytostí pramení spíše z citlivého rozumu než z nevědomosti. Dovedl předvídat a tušit. A jestliže někdy tyto vlastnosti ohnuly kalenou ocel jeho duše, ještě silněji naň působily vzdálené vzpomínky na jeho mladou ženu a dítě. Ty vzpomínky ho ještě víc odváděly od původní drsnosti povahy a uleh-

čovaly přístup oněm skrytým vlivům, které někdy u mužů poctivého srdce potlačují výbuch bezohledné odvahy, jakou tak často vídáme při nebezpečném rybolovu. „Nechci mít v svém člunu muže,“ říkal Starbuck, „který z velryby nemá strach.“ Tím patrně mínil nejen to, že nejspolehlivější a nejužitečnější odvaha vyrůstá z rozumného odhadu náhlého nebezpečí, ale také že muž, který se vůbec nebojí, je druhem mnohem nebezpečnějším než zbabělec.

„Ano, ano,“ říkal Stubb, druhý důstojník, „Starbuck, to je muž tak opatrný, že byste podobného sotva kde našli v našem rybářském řemesle.“ Brzy uvidíme, co přesně znamená slovo „opatrný“, když ho použije člověk, jako je Stubb, nebo skoro každý jiný lovec velryb.

Starbuck nebyl křižák honící se za nebezpečím, jeho odvaha neměla citové zabarvení, ale byla mu užitečná a pohotově mu pomáhala při všech smrtelně vážných příležitostech. Patrně také mínil, že při velrybaření patří odvaha k hlavním složkám lodní výstroje jako hovězí maso a chléb a že se jí nesmí bláhově plýtvat. Proto se nikdy nepouštěl rád na lov velryb po západu slunce a ustoupil od souboje s velrybou, která příliš vytrvale chtěla bojovat s ním. Tady jsem, myslil si Starbuck, na tomto nebezpečném oceánu, abych si vydělával na živobytí zabíjením velryb, a ne proto, abych se pro jejich živobytí dal od nich zabít. Starbuck dobře věděl, že takto bylo zabito na sta mužů. Jak skončil jeho otec? Kde v bezedných hlubinách by našel urvané končetiny svého bratra?

Uvážíme-li, že měl takové vzpomínky a byl také, jak jsme řekli, poněkud pověřivý, měl jistě Starbuck odvalu opravdu nesmírnou, soudíme-li podle jejích projevů. Což nebylo zcela přirozené, že v člověku takto utvářeném, v člověku se zkušenostmi a vzpomínkami tak děsivými, tyto věci v skrytu vytvořily živel, který za příhodných okolností vyrazí ze svého uzavření a sežehne všechnu jeho odvalu? Starbuck byl statečný, ale byla to taková statečnost, jakou lze pozorovat u některých neohrožených mužů, kteří zpravidla zůstávají pevní v boji s mořem, větry, velrybami nebo jinými obvyklými nerozumnými netvory, ale nedovedou čelit děsnějším – poněvadž

duchovnějším – hrůzám, kterými vás někdy ohrožuje soustředěný výraz rozzuřeného mocného muže.

Ale kdyby mělo další líčení někde odhalit, že síla chudáka Starbucka se nadobro zhroutila, jistě bych sotva měl odvahu to napsat, neboť odhalit pád statečnosti v duši je nesmírně žalostné, ba pohoršující. Lidé nám mohou připadat odporní jako akciové společnosti a národy; mohou mezi nimi být darebáci, hlupáci a vrahové, mohou mít ničemné a vyzábblé obličej, ale člověk jakožto ideál je tvor tak vznešený a zářivý, tak nádherný a ušlechtilý, že když se na něm vyskytne nějaký hanebný kaz, všichni jeho bližní by se měli sběhnout a zakrýt jej nejdražšími rouchy. Tuto mužnost bez poskvrny cítíme sami v sobě tak hluboko v duši, že zůstává nedotčena, i když se celý charakter navenek zdá pošpiněn; krvácí s drásavou bolestí při nezahalené podívané na člověka se zničenou odvahou. Sama zbožnost nemůže při tak hanebné podívané zcela potlačit výčitky osudu, že něco takového dopustil. Ale ta vznešená důstojnost, o níž mluvíme, není důstojnost králů a rouch, nýbrž je to ona přebohatá důstojnost, která nepotřebuje honosný háv. Uvidíš ji zářit v rukou, jež svírají krumpáč nebo zatloukají hřeb; tu demokratickou důstojnost, která na všech stranách od věků do věků vyzařuje ze samého Boha. Z velkého, všeobsláhlého Boha! Středu i obvodu veškeré demokracie! Jeho všudypřítomnost – toť naše božská rovnost!

Jestliže tedy v další kapitole obdařím nejprostší námořníky – i odrodilce a vyvrhele – vlastnostmi vznešenými, třebaš temnými, jestliže je opředu tragickými půvaby, jestliže ti nejtruchlivější a nejpokleslejší mezi nimi se občas pozvednou k oblačným výšinám, spočine-li zásvit éterického světla na paži dělníkově, rozklenu-li duhu nad jeho neblahým západem slunce, pak mě v tom proti všem pozemským kritikům podporuj ty, spravedlivý Duchu rovnosti, který jsi rozprostřel královský plášť lidství nade všemi tvory, mně podobnými! Podporuj mě ty, velký demokratický Bože, který jsi neodepřel temnému odsouzenci Bunyanovi bledou básnickou perlu. Ty, jenž jsi paži starého Cervantesa, zubožený pahýl, přioděl lístky

z nejjemnějšího zlata dvakrát tepaného, Ty, jenž jsi pozdvihl Andrewa Jacksona z prachu, posadil ho na válečného koně, aby se hnal jako bouře a dospěl výše než na trůn! Ty, který sis pro všechny své mohutné pozemské činy vybral nejschopnější přeborníky z králových poddaných, podporuj mě v tom, ó Bože!

XXVII. RYTÍŘI A PANOŠI

Stubb byl druhým důstojníkem. Pocházel od mysu Cod, a tak mu podle místního zvyku říkali „muž od mysu Cod“. Byl to bezstarostný člověk, ani zbabělec, ani hrdina; s lhostejnou tváří čelil nebezpečím, jak přicházela. Když při honbě nastávala nejkritičtější situace, hleděl si své práce klidně a soustředěně jako truhlářský dělník najatý na celý rok. Měl dobrou náladu, jako kdyby nejnebezpečnější srážka byla pouze společenskou večeří a jeho posádka pozvanými hosty. Potrpěl si nesmírně na pohodlné zařízení své části člunu, jako dbá starý postilion, aby to měl na kozlíku útulné. Ve chvíli, kdy se octl u samé velryby, přímo tváří v tvář smrti, zacházel s nemilosrdným kopím chladnokrevně a zručně jako pohvizdující klempír s kladivem. Pobroukával si staré rozpustilé popěvky, i když stál proti nejzuřivější obludě. Náš Stubb dávno přivykl nebezpečí, takže tlama smrti mu připadala jako pohovka. Nedá se říci, co si myslel o smrti samé. Je otázka, zda na ni vůbec kdy myslel. A jestliže se mu po příjemné večeři myšlenky zatoulaly oním směrem, tedy to jako starý námořník jistě považoval za jakousi výzvu hlídky, aby vylezl nahoru a tam se čile něčím zabýval, něčím, co pozná, až uposlechne rozkazu, dříve ne.

Co vlastně, snad ještě spolu s jinými věcmi, udělalo ze Stubba takového pohodlného, nebojácného člověka, který tak vesele nese břímě života ve světě plném ustaraných podomních obchodníků, ohnutých k zemi pod svými ranci; co v něm probouzelo náladu dobrou, téměř bezbožně dobrou? Jistě to byla jeho dýmka. Krátká černá dýmčička patřila k normálním rysům jeho obličeje stejně jako nos. Spíše byste se byli nadáli, že vyleze z visutého lůžka bez nosu nežli bez dýmky. Měl stále pohotově celou řadu dýmek už nacpaných, seřazených na polici na dosah ruky, a kdykoli šel spat, vykouřil je všechny po pořádku, zapaluje jednu od druhé, a potom je znovu nacpal, aby byly připraveny. Když se Stubb oblékal, vstrčil dýmku do úst dřív než nohy do kalhot.

Říkám, že toto neustálé kouření bylo jistě aspoň jednou z příčin jeho zvláštní povahy. Každý ví, že náš zemský vzduch, ať již na pevnině či na moři, je hrozně prosycen neznámými smutky nesčetných smrtelníků, kteří zemřeli, vydechující jej. A jako v době cholery epidemie někteří lidé si při chůzi přidržují u úst kapesník napuštěný kafrem, tak možná Stubbův tabákový kouř působil jako dezinfekční prostředek proti všem lidským strastem.

Třetím důstojníkem byl Flask, rodák z Tisbury v Martha's Vineyardu. Krátký, zavalitý červený mladík, velmi bojovný, pokud šlo o velryby, jenž si zřejmě myslel, že velcí leviatani ho osobně a navždy urazili, a proto považoval za otázku své cti ničit je, kdekoli se s nimi setká. Byl tak dokonale prost vši úcty k mnohým divům jejich majestátní velikosti a tajemným způsobům a byl tak neschopen vůbec si představit jakékoli nebezpečí hrozící mu, když se s nimi utká, že ve své ubohé mysli považoval podivuhodnou velrybu jen za jakousi větší myš nebo nejvyšší vodní krysu, na jejíž zabití stačí jen trochu úskočnosti a trochu času a námahy. Ovládán nevědomou, nic netušící nebojácností, počínal si bezohledně, pokud šlo o velryby, pronásledoval je pro zábavu a tříletá plavba kolem mysu Hornu byla jen tříletou velkolepou kratochvílí. Tak jako tesařské hřebíky dělíme na hřebíky kované a hřebíky řezané, tak i lidstvo lze podobně rozdělit. Malý Flask patřil ke kovaným, které mají pevně sedět a dlouho vydržet. Na lodi *Pequod* mu říkali King-Post, poněvadž postavou připomínal to krátké, hranaté dřevo, známé tímto jménem u velrybářů v Arktidě, špalek, který četnými paprskovitě vybíhajícími kolíky do něho zasazenými ochraňuje loď před nárazy ledové tříště v oněch bouřlivých vodách.

Tito tři důstojníci – Starbuck, Stubb a Flask – zaujímali důležitá místa. Podle obecného předpisu veleli na *Pequodě* třem člunům. Až kapitán Achab povede v onom velkolepém bitevním šiku své síly k útoku proti velrybám, tito tři předáci budou kapitány rot. Či spíše, poněvadž budou ozbrojeni každý svým dlouhým ostrým velrybářským kopím, bude to vybraná trojice kopiníků, kdežto harpunáři – to budou vrhači oštěpů.

Při tomto slavném rybaření je každý důstojník nebo předák jako někdejší gotický rytíř doprovázen vždy svým kormidelníkem nebo harpunářem, který ho v určitých okamžicích vyzbrojuje novým kopím, když se mu staré zle zkroutlí nebo při útoku ohne, a mezi těmito dvěma muži také obyčejně vzniká svazek důvěrně přátelský; proto je pochopitelné, že na tomto místě uvádíme, kdo byli harpunáři na *Pequodě* a který patřil ke kterému předákovi.

První ze všech byl Kvíkveg, jehož si vybral Starbuck, první důstojník, za svého panoše. Kvíkvega již známe.

Další byl Taštego, čistokrevný indián z Gay Headu, nejzápadnější výspy Martha's Vineyardu, kde jsou dosud poslední zbytky vesnice rudochů, která dlouho vydatně zásobovala sousední ostrov Nantucket nejodvážnějšími harpunáři. Mezi rybáři jsou obyčejně známi souhrnným jménem Gayheaderů. Taštegovy dlouhé, hladké, černé vlasy, jeho vystouplé lícní kosti a černé, kulaté oči – u indiána orientální svou velikostí, ale antarktické svým výrazným třpytem – to vše dostatečně ukazovalo, že zdědil nepoškozenou krev oněch hrdých válečníků a lovců, kteří s lukem v ruce pronikali pralesy pevniny, hledající proslulého novoanglického losa. Taštego již nestopoval divokou zvěř v lesích, nýbrž lovil teď slavné velryby v moři. Synova bezpečně zasahující harpuna vhodně nahradila neselhávající luk jeho otců. Při pohledu na jeho tříslovou hněd' a jeho ohebné hadí končetiny byl by člověk bezmála uvěřil pověrám některých prvotních puritánů, že tento divoký indián je synem vládce vzdušných démonů. Taštego byl panošem druhého důstojníka, Stubba.

Třetím harpunářem byl Dagů, obrovitý, jako uhel černý divošský negr, mohutný jako lev, pravý Ahasver na pohled. Z uší mu visely dva zlaté kruhy tak veliké, že jim námořníci říkali kruhy na lana a žertovali, že jimi zajistí zdvíhací lana u hlavní plachty. Dagů se dal v mládí dobrovolně na velrybářskou loď kotvíci v jednom opuštěném zálivu na jeho rodném pobřeží. A poněvadž nebyl nikde jinde nežli v Africe, v Nantucketu a v pohanských přístavech nejvíce navštěvovaných rybářskými loděmi a poněvadž již po mnoho let žil odvážným velrybářským životem na lodích, jejichž majitelé zvlášť

bedlivě dbali o to, jaké muže najímají, uchoval si Dagů všechny své barbarské ctnosti a vykračoval si po palubách vzpřímen jako žirafa, v celé nádheře svých šesti stop a pěti palců, bez bot. Když se člověk na něho díval, cítil tělesné ponížení a běloch stojící před ním vypadal jako bílá vlajka, která přišla poprosit pevnost o přiměří. Je podivné, že tento majestátní černoch, Ahasver Dagů, byl panošem malého Flaska, který vedle něho vypadal jako šachová figurka. Pokud jde o zbytek posádky na *Pequodě*, budiž řečeno, že dnes každý druhý z mnoha tisíc mužů, zaměstnaných na lodích v americkém velrybářstvu, je cizinec, ač téměř všichni důstojníci jsou rodilí Američané. Tohle je v americkém velrybářství stejné jako v americké armádě a válečném i obchodním loďstvu i mezi dělníky při stavbě amerických průplavů a železnic. Říkám, že to je stejné, protože ve všech uvedených případech rodilí Američané doslova poskytují rozum a ostatní svět zase štědře dává svaly. Nemalý počet těchto námořníků velrybářů přísluší na Azory, kde se často zastavují velrybářské lodi, aby posílily své posádky otužilými venkovany z těchto skalnatých krajín. Stejně se grónští velrybáři, vyplouvající z Hullu nebo z Londýna, zastavují na Shetlandských ostrovech, aby doplnili posádku. Na zpáteční cestě je tam opět vysadí. Nevím, čím to je, ale nejlepšími lovci velryb jsou ostrované. Na *Pequodě* byli téměř sami ostrované čili, jak jim také říkám, *Isolati*: neuznávají, že je společná pevnina pro všechny lidi, ale každý *Isolato* žije na své vlastní pevnině. Jaká to byla sbírka osamělců, sdružených na jedné palubě! Jako nějaká deputace Anacharsise Clootse ze všech ostrovů moře a ze všech končin světa, doprovázejícího starého Achaba na *Pequodě*, aby předložila stížnosti lidí té soudné stoli, od které se přemnoží z nich už nevrátí. Černý malý Pip – ten se nevrátil, ach ne – ten odešel dříve! Chudák hoch z Alabamy! Brzy ho spatříte, jak na chmurné přídi *Pequody* bubnuje na tamburínu, připravuje se tak na čas věčný, až pro něho pošlou, aby společně s anděly na velké přídi ve výšinách tloukl v slávě na svou tamburínu. Tady byl nazýván zbabělcem, tam přivítán jako hrdina!

XXVIII. ACHAB

Po několik dnů od vyplutí z Nantucketu nespatriili jsme kapitána Achaba na palubě. Důstojníci se pravidelně střídali na hlídkách, a protože tu nic nesvědčilo o opaku, zdálo se, že oni jsou jedinými veliteli lodi; jenže někdy vyšli z kajuty s rozkazy tak nečekanými a rozhodnými, že bylo přece jen docela jasné, že velí jen jako zástupci. Ano, byl tu jejich nejvyšší pán a diktátor, i když jej dosud nespatriily oči nikoho, komu nebylo dovoleno proniknout do posvátného soukromí jeho kajuty.

Kdykoli jsem se z hlídky dole vrátil na palubu, hned jsem se rozhlédl po zádi, nespatriím-li nějakou cizí tvář, neboť prvotní nejasný neklid, týkající se nepoznaného kapitána, vystupňoval se teď v samotě na moři téměř v znepokojení. To bylo občas podivně zesilováno nežádoucí vzpomínkou na ďábelské nápovědi otrhaného Eliáše, které mě pronásledovaly s vtíravou vytrvalostí, jaké bych se byl dříve nenadál. Stěží jsem jim odolával, ačkoli v jiné náladě bych se byl nejspíš usmál velebnému podivínství toho zvláštního proroka z přístavu. Ale kdykoli jsem se rozhlédl po lodi, ať už jsem pociťoval obavy nebo stísněnost, přece mi takové pocity připadaly vždy nesmyslné. I když harpunáři a většina posádky byla společnost mnohem barbarštější, pohanštější a pestřejší než posádky, které jsem dosud poznal na krotkých obchodních lodích, přičítal jsem to – a docela právem – prazákladní divoké jedinečnosti tohoto dobrodružného skandinávského zaměstnání, jemuž jsem se tak docela oddal. Byli tu však tři důstojníci, a hlavně jejich zjev nejúčinněji přispíval k uklidnění oněch neurčitých obav a vzbuzoval důvěru a veselost při všem, co se týkalo plavby. Tři lepší muže a příjemnější námořní důstojníky, každého svým způsobem, lze sotva hned tak najít, a všichni byli Američané: jeden Nantuckeťan, jeden z Vineyardu a třetí z mysu Cod. Když loď opustila přístav, byly právě Vánoce, a proto jsme nějaký čas měli ostré polární počasí, ač jsme

před ním stále ujížděli na jih; s každým stupněm a minutou zeměpisné šířky, které jsme urazili, nechávali jsme postupně za sebou tu nemilosrdnou zimu a nesnesitelné počasí. Za jednoho z méně nevlídných, ale přece ještě šedých a zasmušilých jiter přechodu, kdy loď za příznivého větru rozrážela vody mstivými náporů a s pochmurnou prudkostí, vystoupil jsem na zavolání dopolední hlídky na palubu, a jakmile jsem zvedl oči k zábradlí na zádi, zamrazilo mě předtuchou. Skutečnost překonávala představu. Kapitán Achab stál na můstku.

Nezdálo se, že by byl nějak tělesně nemocen nebo že by se z nemoci zotavoval. Vypadal jako muž, který byl odříznut od kůlu, když mu oheň již olízal všechny údy, ale nestrávil je a neporušil ani v nejmenším jejich hutnou, vyžralou pevnost. Celá jeho vysoká, široká postava byla jakoby ulita z bronzu a zformována v nezměnitelném kadlubu jako Perseus od Celliniho. Zpod šedých vlasů mu vybíhalo úzké, sinavě bledé znamení, táhlo se jako prut rovně dolů po jedné straně osmahlé tváře a mizelo na krku pod oděvem. Připomínalo tu svislou rýhu, která se někdy objeví na rovném, vysokém kmeni velkého stromu, když po něm prudce sjede blesk, a nesraziv jediné větve, vyryje v kůře brázdu od vrcholku ke kořenům a zmizí v zemi, nechávaje strom dále žít, ale poznamenaný ohněm. Zda se s tímto znamením narodil, či byla-li to jizva po nějaké hrozné ráně, to nikdo jistě nevěděl. Jako by se všichni mlčky dohodli, po celou plavbu se o tom nikdo slůvkem nezmínil, zvláště ne důstojníci. Ale jednou Taštegův druh v posádce, starý indián z Gayheadu, pověřivě tvrdil, že starý Achab byl takto poznamenan, teprve když mu bylo čtyřicet let, a že se mu to stalo ne snad v nějaké rvačce s lidmi, nýbrž na moři při zápasu s živly. Avšak tato fantastická domněnka byla konečně vyvrácena tím, co prohodil šedivý muž z Manu, důstojný stařec, který předtím nikdy nevyplouval z Nantucketu, takže ještě nespatri divokého Achaba. Nicméně staré námořní tradice a pradávnné pověry obecně přisuzovaly starému muži z Manu nadpřirozené schopnosti poznávací. Proto mu žádný bílý námořník vážně neodporoval, když řekl, že kdyby se někdy stalo a kapitán Achab

měl být v klidu pohřben – k čemuž, jak zamumlal, sotva asi dojde – potom ten, kdo bude mrtvému prokazovat poslední službu, shledá, že má to mateřské znamení od hlavy až k patě.

Celý chmurný zjev Achabův a jeho zsinálé znamení působily na mne tak mocně, že jsem si v první chvíli sotva všiml, že nemálo z jeho pánovité chmurnosti dlužno přičítat cizí bílé noze, na níž také stál. Již dříve jsem se doslechl, že tato bílá noha byla zhotovena na moři z leštěné kosti, pocházející z vorvaní čelisti. „Ano, ztratil stožár u Japonska,“ pravil jednou starý indián z Gayheadu, „ale opatřil si jiný, stejně jako pro svou loď, a nemusel pro něj ani domů. Ten si vždycky pomůže.“

Byl jsem překvapen zvláštním postojem, v němž setrval. Na obou stranách velitelské paluby *Pequody* a velmi blízko u lan zadního stožáru byla v podlaze vyvrtána díra asi půl palce hluboká. Jeho kostěná noha stála pevně v této díře, jednu ruku měl pozdvíženu a držel se lana, a tak stál kapitán Achab zpříma a díval se kupředu přes příď stále se ponořující. V jeho upřeném pohledu, nebojácném, upjatém vpřed, byla nekonečná pevná odvaha, odhodlanost a nepoddajná vůle. Nepromluvil ani slovo, ani jeho důstojníci mu nic neříkali, ačkoli každým nepatrným pohybem a výrazem zřetelně prozrazovali rozpačité, ne-li trapné vědomí, že jsou pod dozorem znepokojeného pána. A nejen to: Achab, zachvácený neklidem, stál před nimi s mučednickou tváří a celá jeho nevýslovná královská důstojnost vyjadřovala hluboké utrpení.

Brzy po tomto prvním výletu na vzduch se vrátil do své kajuty. Ale od tohoto jitra jej posádka vídala každého dne. Buď stál ve vyvrtané díře, nebo seděl na své židli zhotovené z kostí, nebo těžkým krokem přecházel po palubě. Jakmile se obloha postupně vyjasňovala, opravdu, začala se tvářit přívětivěji, Achab čím dál méně pous-
tevníčil, takže se zdálo, že ho po vyplutí z přístavu jen mrtvá zimní nepohoda na moři nutila, aby byl sám. Poznenáhlu došlo k tomu, že byl skoro neustále na vzduchu; ale přese všechno, co říkal nebo co viditelně dělal na zadní palubě, konečně zalité sluncem, byl tam až dosud tak nepotřebný jako další stožár. Zatím totiž *Pequod* byla

jen na cestě a ještě se doopravdy nevydala na lov. Téměř na všechny přípravy k lovu velryb zplna stačili důstojníci, takže Achab se bezmála neměl čím zabývat nebo vzrušovat – leda sám sebou – a mohl tedy odhánět chmury, které se mu hromadily na čele, jako si všechny mraky vybírají vždy nejvyšší vrcholky, aby se na nich nakupily.

Přesto netrvalo dlouho a vřelé, švitořivé přemlouvání rozkošného svátečního počasí, v němž jsme se octli, vylákalo ho postupně z jeho chmurné nálady. Jako když červenolící roztančené dívky, duben a květen, přiběhnou domů do studených, nevlídných lesů, i ten nejodranější, nejdrsnější a bleskem nejvíc rozštípený starý dub konečně vyrazí nějaké zelené výhonky, aby uvítal veselé návštěvnice; tak se dal i Achab nakonec trochu obměkčit laškovným doléháním mladistvého vzduchu. Na tváři se mu nejednou objevil lehký náznak výrazu, který by byl u jiného člověka brzy rozkvetl v úsměv.

XXIX. VCHÁZÍ ACHAB, K NĚMU PŘISTUPUJE STUBB

Uplynulo několik dní, *Pequod* měla ledy a ledovce za sebou a brázdila teď vody v zářivém jihoamerickém jaru, které na moři panuje téměř neustále na prahu věčného srpna v tropech. Teple svěží dni, jasné, zvonivé, vonné, překypující a štědré dni byly jako křišťálové poháry, naplňované perským šerbetem až přes okraj, vypíjené do dna, se sněhem z růžové vody. Noci plné hvězd a nádhery vypadaly jako hrdé dámy v sametu, posázeném šperky, obírající se doma v pyšném osamění vzpomínkami na nepřítomné dobovačné rytíře, slunce se zlatými helmiciemi! Měl-li člověk spát, bylo nesnadno volit mezi takovými rozkošnými dny a svůdnými nocemi. Ale všechna čarovnost tohoto nepomíjejícího počasí nejen obdarovala vnější svět novými kouzly a novými silami – působila také niterně na duši, zvláště když nastaly tiché, lahodné hodiny večerní. Tehdy paměť vytvářela své krystaly, jako se průzračný led tvoří většinou za tichého soumraku. A všechny tyto jemné vlivy působily víc a víc na Achabovu mysl.

Stáří spí vždy málo. Jako kdyby člověk, čím déle je spjat se životem, chtěl mít tím méně společného s něčím, co se podobá smrti. Z námořních velitelů nejčastěji šediví vousáči opouštějí lůžko, aby se podívali na palubu zahalenou nocí. Achab nebyl výjimkou; jenže v poslední době pobýval tak často na vzduchu, že býval hostem spíše v kajutě, než aby z kajuty navštěvoval palubu. „Člověku se zdá, jako by sestupoval do hrobky,“ pobrukoval si, „když starý kapitán jako já sestupuje touhle úzkou chodbou, aby zalezl do svého lůžka, vyhloubeného jako hrob.“

Proto téměř každých čtyřiaadvacet hodin, když byly rozestaveny noční hlídky a skupina na palubě střežila spánek skupiny dole, a bylo-li třeba spustit lano na přední palubu, námořníci je neshazovali hrubě jako ve dne, nýbrž kladli je na pravé místo opatrně, aby

nevyrušili své spící kamarády; když tedy zavládl takový stálý klid, mlčenlivý kormidelník obvykle začal pozorovat schůdky ke kajutě a zanedlouho se vynořil starý muž, přidržující se železného zábradlí, aby si pomohl při belhavé chůzi. Přece jen v něm bylo trochu šetrné lidskosti; neboť v takových chvílích obyčejně nepřecházel po zvýšené palubě na zádi; jeho unaveným důstojníkům, odpočívajícím nějakých šest palců od jeho chodidla z velrybích kostí, bylo by se jistě zdálo o skřípajících zubech žraloků, až by uslyšeli dunění a vrzání této kostěné nohy. Avšak jednou ho přepadl neklid příliš mocný, aby mohl mít ohledy k bližním, a když těžkým, dunivým krokem měřil loď od zádi až k hlavnímu stožáru, Stubb, starý druhý důstojník, vystoupil zdola a omlouvaje se podotkl poněkud rozpačitě, když si kapitán Achab přeje chodit po palubě, že mu to nikdo nemůže zakazovat, ale snad by se ten hluk dal nějak ztlumit. Potom neurčitě a váhavě nadhodil, že by se kostěné chodidlo mohlo obalit chomáčem koudele. Ach, Stubbe, tys tehdy neznal Achaba!

„Copak jsem dělová koule, Stubbe,“ zvolal Achab, „že bys mě chtěl takhle obalit koudelí? Jdi si po svém, zapomněl jsem. Jdi dolů, do svého nočního hrobu, kde takoví, jako jsi ty, spí mezi rubáši, aby si zvykli, že nakonec jeden vyplní. – Dolů, pse, do boudy!“

Stubb, užaslý nad tím, co nakonec vykřikl stařec, tak nenadále rozezlený, na chvíli ztratil řeč. Potom odpověděl rozčileně: „Nejsem, pane, zvyklý, aby se mnou někdo takhle mluvil. To se mi ani trochu nelíbí, pane.“

„Dost!“ zasykl Achab mezi stisknutými zuby a prudce odcházel, jako by se chtěl vyhnout prchlivému pokušení.

„Ne, pane, ještě ne!“ řekl Stubb, nabyv smělosti. „Nedám si od nikoho jen tak beze všeho nadat psů, pane.“

„Tak budiž desetkrát nazván oslem, mulem a hlupákem a zmiz, nebo tě odklidím ze světa.“

Při těchto slovech k němu Achab kráčel s výrazem tak zuřivým, že Stubb bezděky ustoupil.

„Ještě nikdy se mi něco podobného nestalo, abych za to nedal pořádnou ránu,“ hučel Stubb, když sestupoval do své kajuty. „To je

tuze divné. Počkat, Stubbe! Ted' opravdu nevím, nemám-li se vrátit a udeřit ho, či spíš – copak to? – padnout tady na kolena a modlit se za něho. Ano, taková myšlenka mě právě napadla. Ale bylo by to poprvé, že bych se opravdu modlil. To je podivné; velmi podivné, a on je také podivný, ano, od přídě k zádi je to nejpodivnější muž, s kterým kdy Stubb plul na jedné lodi. Jak na mne zablýskal očima, jsou jako pánvičky s prachem! Je šilený? Jeho mysl jistě něco tíží, jako musí být něco těžkého na palubě, když praská. Vždyť ze čtyřia-dvaceti hodin nestráví na lůžku víc než tři hodiny; a ani tehdy nespí. Což mi neříkal steward, že ráno vždycky najde starcovo ložní prádlo nadobro zmačkané a uválené, pokrývky skopané v nohách lůžka a prostěradlo div ne svázané v uzly? A polštář bývá prý tak strašně horký, jako by na něm byla ležela rozpálená cihla. Rozpálený stařec! Myslím, že se v něm probudilo svědomí, jak tomu říkají někteří lidé na pevnině – je to jakési křečovitě škubání ve svalech, horší než bolest zubů. Ano, ano, nevím, co to je, ale Pánbůh mě chraň, abych to nechtyl. On je samá záhada: rád bych věděl, proč každou noc chodí do skladiště na zádi, jak ho steward podezírá. Co tam kutí, to bych rád věděl! Kdopak si s ním dává schůzky ve skladišti? Není to podivné? Ale nač si tím lámat hlavu, nic to nepomůže – hlavní je, aby se člověk vyspal! Ať jsem zatracený, člověku stojí za to se narodit, jen když může zrovna usnout. Když o tom přemýšlím, je to vůbec to první, co nemluvňata dělají, a to je také podivné. Ať jsem zatracený, všechno je podivné, když tak o tom přemýšlím. To je však proti mým zásadám. Moje jedenácté přikázání zní ‚Nemysli‘, a ‚Spi, kdy můžeš‘, to je moje dvanácté. Tak tady to zase máme. Ale jak to? Což mi nevy-nadal psů? Hrome! Řekl mi, že jsem desetkrát osel, a na *tohle* ještě naházel hromadu hlupáků! Mohl mě stejně dobře kopnout a tak to ukončit. Možná že mě kopl, a já si toho nevšiml, tak nějak jsem byl zaražen jeho čelem; zářilo jako vybílená kost. Nestojím pořádně na nohou. Nějak mě to vyšinulo, že se na mne ten staroch tak vrhl. Proboha, jistě to byl nějaký sen – Jakže? Jak? Jak? – Nejlépe bude nechat toho. Tak, půjdem zase do postele a ráno uvidíme, jak se na to tahle zpropadená hlava dívá při denním světle.“

XXX. DÝMKA

Když Stubb odešel, Achab chvíli stál, nahýbaje se přes zábradlí, a potom, jak si zvykl v poslední době, zavolal námořníka, který měl hlídku, a poslal ho dolů pro svou kostěnou stoličku a také pro dýmku. Zapálil si dýmku u kompasnicové lampy, a postaviv si stoličku na návětrné straně paluby, seděl a kouřil.

Za starých nordických časů, jak vypráví tradice, byly trůny dánských králů, milujících moře, zhotovovány z narvalích klů. Jak se potom člověk mohl dívat na Achaba sedícího na oné třínožce z kostí a nevzpomenout si na královský majestát, který symbolizovala? Vždyť Achab byl chánem na lodi, králem moře a velkým pánem leviatanů.

Po nějaký čas mu vycházel z úst hustý kouř v rychlých a pravidelných kotoučích, které mu vítr srážel zpátky do tváře, „čím to,“ pronesl nakonec sám k sobě a vyňal dýmku z úst, „kouření mě již neuklidňuje. Ach, má dýmko! Musí to se mnou být špatné, když už tvé kouzlo zmizelo! Tady jsem se nevědomky namáhal, a místo abych měl potěšení – věru, kouřil jsem nedopatřením ustavičně proti větru; proti větru a tak nervózně, jako by moje poslední výdechy – stejně jako u umírající velryby – byly nejsilnější a nejnamáhavější. Nač je mi tahle dýmka? Ta je určena pro klidnou mysl, aby vysílala lehké obláčky do poddajných bílých vlasů, ne do rozcuchaných pramenů ocelově šedých, jako mám já. Už nebudu kouřit –“

Odhodil dýmku dosud zapálenou do moře. Oheň zasyčel ve vlnách; v téže chvíli se loď přehnala mimo bublinu, kterou vytvořila potápějící se dýmka. Achab s kloboukem staženým do očí přecházel cíhavě po palubě.

XXXI.

KRÁLOVNA MAB

Příštího rána Stubb oslovil Flasku.

„Takový divný sen jsem ještě neměl, Flasku. Znáš kostěnou nohu našeho starého; tak tedy se mi zdálo, že mě jí kopl, a když jsem se pokusil oplatit mu to, na mou duši, človíčku, moje noha mi při tom rovnou odletěla! A potom, presto! Achab vypadal jako pyramida a já jako zuřivý blázen do ní kopal. Ale co je ještě podivnější, Flasku – víš přece, jak bývají sny podivné – při všem tom zuření jsem si nějak myslel, že konec konců takové kopnutí od Achaba nebylo ani velkou urážkou. ‚Nu tak,‘ myslel jsem si, ‚nač ten pokřik, vždyť to není opravdová noha, je to jen falešná noha.‘ A je přece velký rozdíl mezi živým pahýlem a mrtvým pahýlem. Proto nás, Flasku, rána rukou rozzuří padesátkrát víc než rána holí. Živá končetina – to je živá urážka, příteličku. A přitom jsem si stále myslel, víš, když jsem si okopával palce o tu mizernou pyramidu – tak zatraceně nesmyslné to všechno bylo, po celou tu dobu jsem si říkal, ‚vždyť jeho noha je teď jenom hůl – hůl z velrybí kosti! Ano,‘ myslím si, ‚udeřil mě jen žertem – opravdu, dal mi jen ránu velrybí kostí – a ne hrubý kopanec. Ostatně, podívej se na ni přece, vždyť její konec – na který našlapuje – vždyť je to takový malý koneček; kdyby mě takhle kopl farmář s velkou nohou, to by byla zatraceně velká urážka. Ale v tomhle případě se urážka scvrkla na malé píchnutí.‘ A teď přijde to nejlegračnější z celého snu, Flasku. Když jsem kopal do té pyramidy, chytil mě za rameno jakýsi mořský stařec, zarostlý jako jezevec a hrbatý, a otočil mě k sobě. ‚Co to děláš?‘ povídá. Panečku! člověče, to bylo leknutí. Takový obličej! Ale už v příští chvíli jsem se přestal bát. ‚Co dělám?‘ vyrazil jsem ze sebe konečně. ‚A co je ti do toho, pane Hrbáčku, to bych rád věděl! Chceš, abych kopl *tebe*?‘ Ale pro pána krále, Flasku, sotva jsem to dořekl, stařec se ke mně obrátil zády, ohnul se, nadzvedl spoustu mořských chaluh, které měl místo šatů – a co myslíš, že jsem viděl – u sta hromů, člověče, jeho záda byla hustě porostlá

bodlinami. Rozmyslil jsem si to a povídám: ‚Kamaráde, myslím, že tě nekopnu.‘ ‚Moudrý Stubb,‘ řekl ‚moudrý Stubb,‘ a bručel to stále, jako kdyby žvýkal vlastní dásně, jako pravá stará čarodějnice. Vida, že nepřestane s tím ‚moudrým Stubbem‘, pomyslil jsem si, že mohu docela dobře začít zase kopat do té pyramidy. Ale sotva jsem pozdvihl nohu ke kopnutí, muž zařval: ‚Přestaň kopat!‘ ‚Hola,‘ povídám, ‚copak zase, kamaráde?‘ ‚Podívej se,‘ odpovídá, ‚promluvejme si o té urážce. Kapitán Achab tě kopl, vid’?‘ – ‚Ano, kopl a právě semhle.‘ – ‚Dobře,‘ povídá, ‚kostěnou nohou, ano?‘ – ‚Ano, tak to bylo,‘ přisvědčím. ‚Nu, moudrý Stubbe, nač si chceš stěžovat? Což tě nekopl z dobré vůle? Přece tě nekopl obyčejnou dřevěnou nohou! Ne, tys byl kopnut velkým mužem a krásnou nohou z bílé kosti, Stubbe. To je pocta; považuji to za čest. Poslouchej, moudrý Stubbe! V staré Anglii největší šlechtici měli za velké vyznamenání, když dostali od královny políček a stali se jejími rytíři podvazkového řádu; nuže, budiž zase *tvou* chloubou, Stubbe, žes byl kopnut starým Achabem a tak pasován na moudrého muže. Nezapomeň, co ti říkám; *dej* se od něho kopat, pokládej jeho kopnutí za vyznamenání a neopovaž se chtít kopnutí oplatit. Ty si nemůžeš pomoci, moudrý Stubbe. Nevidíš tu pyramidu?‘ Při těchto slovech se mi najednou podivně rozplynul ve vzduchu. Zachrápal jsem, převalil jsem se a byl jsem v svém visutém lůžku! Nu, co si o tom snu myslíš, Flasku?“

„Nevím. Víš, připadá mi tak trochu hloupý.“

„Možná, možná. Ale zmoudřel jsem z něho, Flasku. Vidiš Achaba, jak tam stojí a ze strany se dívá přes zád? Nejlepší, co můžeš udělat, Flasku, je nechat starého na pokoji. Nikdy mu neodmlouvej, ať říká, co chce! Haló! Co to křičí? Poslouchej!“

„Hlídky ve strážním koši! Dívejte se bystře, vy všichni! Jsou tady v okolí velryby! Uvidíte-li bílou velrybu, křičte, až vám prasknou plíce!“

„Co si o tom myslíš, Flasku? Není v tom něco trochu podivného, co? Bílá velryba – všiml sis toho, člověče? Poslechni, něco se chystá. Bud’ na to připraven. Achab má něco krvavého za lubem. Ale už ani slovo! Jde sem.“

XXXII. CETOLOGIE

Již jsme odvážně daleko nad hlubinami oceánu, ale brzy budeme ztraceni v jeho nesmírnosti bez břehů a přístavů. Než se tak stane, nežli se trup *Pequody*, ověšený řasami, požene podle trupu leviatana pokrytého vilejší, je třeba hned na začátku důkladně probrat látku téměř nezbytnou, máme-li dokonale pochopit všemožné odbornější narážky a výklady o leviatanech, které se později vyskytnou.

Nyní bych vám rád systematicky předvedl velrybu, její hlavní druhy. Není to snadný úkol. Nejde o nic menšího než o pokus roztrdit chaos. Poslechněte si, co soudí nejlepší a nejnovější znalci.

„Žádné odvětví zoologie není tak spleťtí jako odvětví nazvané cetologie,“ praví kapitán Scoresby roku 1820.

„Není mým úmyslem, i kdyby to bylo v mých silách, pokoušet se najít pravou metodu, jak roztrdit kytovce ve skupiny a rody. U badatelů vládne naprostý zmatek, pokud jde o toto zvíře (vorvaně),“ praví lékař Beale roku 1839.

„Nemožnost konat zkoumání v nezbadatelných hlubinách mořských.“ – „Neproniknutelný závoj, bránící nám poznat kytovce.“ –

„Pole pokryté trním.“ – „Všechny tyto neúplné údaje jen mučí nás přírodopisce.“

Tak mluví o velrybě slavný Cuvier, John Hunter a Lesson, tato světla zoologie a anatomie. I když je skutečných vědomostí málo, přece knih máme mnoho a to platí, i když v menší míře, také o cetologii neboli vědě o velrybách. Mnoho mužů, malých i velkých, starých i mladých, suchozemců i mořeplavců, hodně nebo málo psalo o velrybě. Uvedeme jich několik: pisatelé bible, Aristoteles, Plinius, Aldrovandi, sir Thomas Browne, Gesner, Ray, Linné, Rondeletius, Willoughby, Green, Artedi, Sibbald, Brisson, Marten, Lacépède, Bonnetterre, Desmarest, baron Cuvier, Frederick Cuvier, John Hunter, Owen, Scoresby, Beale, Bennet, J. Ross Browne, autor Miriama Coffina, Olmstead a dp. T. Cheever. Uvedené již citáty ukazují, k jakému konečnému úsudku povšechně dospěli.

Z autorů tady vyjmenovaných jen ti, kteří jsou uvedeni za Owenem, viděli živé velryby, a jen jeden byl opravdovým harpunářem a lovcem velryb z povolání. Míním kapitána Scoresbyho. Je nejlepším odborníkem vůbec, pokud jde o grónskou neboli pravou velrybu. Scoresby však nevěděl nic a také nic neříká o velkém vorvaňovi; vedle něho grónská velryba téměř nestojí za zmínku. Budiž tady řečeno, že grónská velryba neprávem uchvátila mořský trůn. Není dokonce ani největší z velryb. Jenže její nároky mají dávno přednostní právo a o vorvaňovi se ještě před nějakými sedmdesáti lety dohromady nic nevědělo – považovali ho tenkrát za tvora vybájeného nebo ho vůbec neznali – a tato nevědomost celkem ještě trvá do dneška; výjimkou je několik odloučených vědeckých pracoven a velrybářských přístavů; proto byla vláda grónské velryby absolutní. Téměř všechny zmínky o leviatanech u slavných básníků minulých dob nás přesvědčují, že jen grónskou velrybu pokládali za vládkyni moře. Konečně přišel čas pro nové prohlášení. Zde je ta velká křižovatka; slyšte, všichni dobří lidé – grónská velryba je sesazena – nyní vládne vorvaň!

Existují jen dvě knihy, které se vůbec snaží ukázat živého vorvaňe, a jakž takž se jim to daří. Je to kniha Bealova a Bennetova. Oba byli kdysi lékaři na anglických velrybářských lodích v Jihomoří a oba byli lidé přesní a spolehliví. Původního materiálu o vorvaňovi najdeme v jejich svazcích jen málo, ale zato je výborný, i když se omezuje většinou jen na vědecký popis. Až dosud však vorvaň nežije vědecky ani básnicky v žádné literatuře. Jeho život je popsán ještě daleko méně než život všech ostatních lovených velryb.

Různé druhy velryb potřebují určité, obecně srozumitelné rozřazení, i když prozatím jen lehce načrtnuté, které by ve všech svých odvětvích mohlo být později doplněno dalšími pracovníky. Poněvadž se o tento úkol nehlásí nikdo lepší, nabízím své chabé síly. Neslibuji nic dokonalého; vždyť každá lidská věc, považovaná za dokonalou, musí být právě z toho důvodu nezbytně pochybená. Nebudu se ani pokoušet o podrobný anatomický popis různých druhů a nebudu – na tomto místě aspoň – vůbec mnoho popisovat. Mým

úkolem tady je pouze načrtnout roztrídění kytovců. Jsem architektem, ne stavitelem.

Ale je to namáhavá práce; žádný obyčejný třídič dopisů na poště by ji nezmohl. Tápat po nich na dně mořském, hrabat se v chaotických základech, v žebrech a samé pánvi světa – to je hrozná práce. Kdo jsem, že se chci pokusit vbodnout hák do chřípí leviatana! Hrozná posměšky v Jobovi mě mohou snadno zastrašit. „Učiní-liž (leviatan) smlouvu s tebou? Aj, naděje o polapení jeho mylná jest!“ Ale proplaval jsem knihovnami a plul po oceánech. Měl jsem s velrybami co dělat těmto viditelnýma rukama. Myslím to vážně. Pokusím se o to. Nejprve je nutno vyřídit několik předběžných věcí.

Především: Tento nejistý, neurovnaný stav vědy o kytovcích již na samém okraji prokazuje skutečnost, že v některých pramenech je dosud věcí sporu, zdali velryba je ryba. Ve své „Soustavě přírody“ z roku 1776 Linné prohlašuje: „Tímto odlučuji velryby od ryb.“ Ale pokud sám vím, až do roku 1850 proti výslovnému ustanovení Linnéovu žraloci a placky, makrely a sledi se ještě podíleli s leviatanem o stejná moře.

Linné stanoví důvody, proč by byl rád vypověděl velryby z vod, takto: „Poněvadž mají teplé dvoukomorové srdce, plíce, pohyblivá oční víčka, duté uši, penem intrantem feminam mammis lactantem“, a konečně „ex lege naturae iure meritoque“. To vše jsem předložil svým přátelům Simeonovi Maceyovi a Charleyovi Coffinovi z Nantucketu, kteří byli mými druhy na jedné plavbě, a oba se shodovali v úsudku, že uvedené důvody jsou zcela nedostatečné. Charley neuctivě podotkl, že je to pitomost.

Prohlašuji, že přes všechny námitky se přidržuji starodávného názoru, že velryba je ryba, a žádám svatého Jonáše, aby se mne zastal. Po urovnání této základní věci je další otázkou, v čem se velryba vnitřně liší od jiné ryby. Linné to uvedl. Krátce jsou to tyto rozdíly: plíce a teplá krev, kdežto všechny ostatní ryby jsou bez plic a mají studenou krev.

Dále: Jak máme definovat velrybu podle viditelného zevnějšku, abychom ji provždy řádně označili? Tedy stručně, velryba je *ryba, která chrlí vodu a má vodorovný ocas*. Tak, tady ji máte. Tato definice, třeba stručná, je výsledkem dlouhého přemýšlení. Mrož chrlí vodu dosti podobným způsobem jako velryba, ale mrož není ryba, protože je obojživelník. Ale druhá část definice jest ještě závažnější, když je spojena s první částí. Téměř každý člověk si jistě všiml, že žádná ryba známá obyvatelům pevniny nemá ležatý, nýbrž svislý, stojatý ocas. Kdežto u ryb chrlících vodu mívá sice ocas podobný tvar, ale má vždy polohu vodorovnou.

Avšak svou definicí velryby nevyklučuji z bratrstva leviatanů žádného mořského živočicha, který byl až dosud považován za velrybu Nantucketany nejlépe informovanými. Naproti tomu zase nechci k nim připojovat žádnou rybu považovanou dosud autoritami za jiný druh.² Proto všechny menší ryby chrlící vodu a mající vodorovný ocas musí být zařazeny do tohoto základního plánu kytovců. Nuže, tady jest velké rozdělení všech velryb.

Předně: Podle velikosti rozdělují velryby na tři základní KNIHY (dělitelné na KAPITOLY) a v těch budou zahrnuty všechny, jak malé, tak velké.

I. VELRYBA FOLIO; II. VELRYBA OCTAVO; III. VELRYBA DUODECIMO.

Jako typ FOLIOVÝ představuji *vorvaň*; jako typ OKTÁVOVÝ *gram-puse* a jako typ DUODECIMOVÝ *delfína*.

FOLIA. Do nich tu zahrnuji tyto kapitoly: I. *Vorvaň*; II. *Velryba grónská nebo pravá*; III. *Velryba s hřbetní ploutví*; IV. *Velryba hrbatá*; V. *Velryba se hřbetem jako břitva*; VI. *Velryba se sírovým podbřiškem*.

KNIHA I. (*Folio*), KAPITOLA I. (*Vorvaň – velryba spermová*). Tato velryba, známá starým Angličanům pod neurčitým jménem vel-

---

2 Jsem si vědom, že až po naše dny bývají ryby zvané ochechule a sirény (Goffinové z Nantucketu jim říkají mořské krávy a mořské panny) mnohými přírodopytci zahrnovány mezi velryby. Jelikož tyto mořské krávy tvoří hlučná, opovrženihodná stáda, číhající většinou u ústí řek a krmící se mokřým senem, a hlavně proto, že nechrlí vodu, odpírám jim nárok říkat si velryby. A tímto jim vystavuji pasy, aby mohly opustit království kytovců.

ryba trumpa a physeter nebo velryba s kovadlinovou hlavou, je dnešní cachalot ve Francii, Pottfisch v Německu a macrocephalus v učeném světě. Není pochyby, že to je největší obyvatel zeměkoule, nejstrašnější velryba, s kterou se člověk může potkat, nejmajestátnější zjev; a konečně daleko nejcennější z obchodního hlediska, neboť je to jediný tvor, z kterého se získává ta cenná látka, vorvanina neboli spermacet. O všech jeho zvláštностech se rozhovoříme na mnoha jiných místech. Ted' se zabýváme hlavně jeho jménem. Z hlediska filologického je nesmyslné. Před několika stoletími, kdy vlastní hodnota vorvaně byla téměř naprosto neznáma a kdy se jeho tuk získával jen náhodou z ryby vyvržené na břeh, tehdy bylo patrně všeobecně usuzováno, že vorvaninu lze vytěžit z tvora totožného s velrybou grónskou neboli pravou, v Anglii už známou. Dále převládal názor, že tato vorvanina neboli spermacet je sražená šťáva grónské velryby, ta, kterou označuje první půlka cizího slova. V oněch dobách bývala vorvanina nesmírně vzácná a neužívalo se jí k svícení, nýbrž jen jako masti a léku. Kupovala se jen v lékárně, jako tam dnes kupujeme unci reveně. Když pak byla, jak se domnívám, postupem doby objevena pravá podstata vorvaniny, obchodníci nezměnili její jméno, nepochybně proto, aby zvýšili její cenu tak podivným náznakem její vzácnosti. A tak to pojmenování posléze musí být dáno velrybě, z které spermacet skutečně pochází.

KNIHA I. (*Folio*), KAPITOLA II. (*Velryba grónská nebo pravá*). Po jedné stránce je nejctihodnější z leviatanů, poněvadž ji člověk první pravidelně lovil. Poskytuje surovinu obecně známou jako kostice nebo „fišpan“ a tuk, známý v obchodě jako „rybí tuk“, méně hodnotné zboží. Rybáři ji označují bez rozdílu těmito různými jmény: velryba, grónská velryba, černá velryba, obrovská velryba, skutečná velryba, pravá velryba. Ta mnohost jmen ukazuje, jak těžko se dá určit tento druh. Jaká je tedy velryba, kterou zahrnují do druhého oddílu svých folií? Je to velká záhada anglických přírodopisců, grónská velryba anglických velrybářů, baleine ordinaire francouzských velrybářů a valfisk švédských velrybolovců. Je to

velryba, kterou víc než po dvě století lovili Holanďané a Angličané v arktických mořích; je to velryba, kterou američtí rybáři dávno pronásledovali v Indickém oceánu, u brazilského pobřeží, u severozápadního pobřeží a v různých částech světa, označených jimi za loviště grónské velryby.

Někteří badatelé se snaží najít nějaký rozdíl mezi grónskou velrybou Angličanů a pravou velrybou Američanů. Obě se však ve všech hlavních rysech přesně shodují. Dodnes nebyl uveden jediný rozhodující fakt, který by zdůvodňoval podstatné rozlišování. Právě proto jsou některé obory přírodních věd tak odpudivě spleťté, že mají nekonečné množství podskupin, založených na rozdílech zcela nepřesvědčivých. O pravé velrybě bude obšírnější zmínka jinde, až budeme vykládat o rozdílu mezi ní a vorvaněm.

KNIHA I. (*Folio*), KAPITOLA III. (*Velryba s hřbetní ploutví*). Pod tímto titulem uvádím nestvůru rozmanitě jmenovanou, jako velryba s hřbetní ploutví, velryba vysoko chrlící a Dlouhý John, která byla spatřena téměř v každém moři a obvykle bývá tou velrybou, jejíž vzdálenou fontánu často líčí cestující plující přes Atlantik na newyorských poštovních lodích. Svou délkou a kosticemi se tato velryba s hřbetní ploutví podobá velrybě grónské, ale není tak objemná v pase a má světlejší barvu, skoro olivovou. Její pysky se podobají lanu, neboť jsou křížem krážem zbrázděny změtí nesčetných vrásek. Hřbetní ploutev, její hlavní význak, který jí také dal jméno, bývá často velmi nápadná. Tato ploutev je tři až čtyři stopy dlouhá, vyrůstá kolmo ze zadní části hřbetu, má podobu trojúhelníku a velmi ostrý, zašpičatělý konec. I když není z celé velryby vidět pranic, tato osamělá ploutev se někdy jasně rýsuje nad hladinou. Je-li moře mírně klidné a lehce zčeřené kruhovými vlnami a tato ploutev, vypadající jako pidimužík, vyčnívá nad zvlněnou hladinu a vrhá na ni stín, může vás snadno napadnout, že se vodní kruh kolem ní trochu podobá slunečním hodinám s ručičkou, na kterých je ciferník vyryt vlnami. Na těchto slunečních hodinách Achazových se stín často vrací. Velryba se hřbetní ploutví nežije ve stádech. Zdá se, že zanevřela na velryby, tak jako někteří lidé zanevřeli na lidi.

Je velmi plachá, pluje vždy o samotě a neočekávaně se vynořuje na hladině nejvzdálenějších a nejchmurnějších vod. Její přímá, jediná fontána se zdvíhá nad pustou plání jako štíhlý samotářský oštěp. Je obdařena tak podivuhodnou silou a rychlostí při plavbě, že ji člověk posud vždy pronásledoval marně. Tento leviatan se podobá vyhoštěnému a nepřemožitelnému Kainovi své rasy, který jako své znamení nosí na hřbetě onen bodec. Poněvadž má v tlamě kostice, bývá velryba s hřbetní ploutví často teoreticky zařazována s grónskou velrybou do skupiny nazvané *kosticové velryby*. Těchto tak zvaných kosticových velryb jest patrně mnoho odrůd, jež jsou však většinou málo známy. Velryby s tlamou tupou a velryby s tlamou zobákovitou, velryby se špičatou hlavou, velryby hrbaté, velryby se zakrnělou spodní čelistí, velryby s rypákem, to jsou jména, která rybáři dali několika druhům.

Při tomto názvu „velryby kosticové“ je nutno zvláště připomenout, že takové pojmenování sice může přispět, abychom se dorozuměli o nějakém druhu velryb, přece však je marné pokoušet se o jasné roztržidění leviatanů založené buď na kosticích nebo hrbu, na ploutvi nebo na zubech, přestože se zdá, jako by tyto nápadné části těla či znaky zjevně poskytovaly pro řádnou soustavu kytovců základ mnohem lepší než kterékoli jiné jednotlivé tělesné rysy, kterými se vyznačují různé druhy velryb. Jak to? Kostice, hrb, hřbetní ploutev a zuby se najdou porůznu u všech druhů velryb, bez zřetele k tomu, jaká je jejich stavba v jiných a důležitějších jednotlivostech. Tak vorvaň a hrbatá velryba mají oba hrb; ale dál podobnost nejde. Hrbatá velryba a velryba grónská mají obě kostice, ale opět jiné podobnosti není. Podobně tomu je i s ostatními částmi výše uvedenými. Tvoří tak nepravidelné kombinace u různých druhů velryb, anebo tam, kde jde o části ojedinělé, tak výjimečný samostatný znak, že se naprosto vymykají jakémukoli všeobecnému třídění, založenému na takové základně. Každý badatel o velrybách ztroskotal na tomto úskalí.

Můžeme se však domnívat, že alespoň útroby velryby, její anatomie – ta že nám poskytne něco, co umožní správné roztržidění? Není

tomu tak. Co je například v anatomii grónské velryby nápadnější než její kostice? A přece jsme viděli, že podle kostic nelze grónskou velrybu správně zařadit. A sestoupíme-li do útrob různých leviatánů, nenajdeme tam rozdíly, jež by pořadateli byly jen z padesátiny tak prospěšné, jako jsou ony vnější znaky již vyjmenované. Co tedy zbývá? Nic než přidržet se tělesné velikosti velryb, jejich celkového objemu, a tak je odvážně třídit. Takovou bibliografickou soustavu jsme přijali my. Ta jediná má totiž naději na úspěch, poněvadž je jediná praktická. Pokračujeme.

KNIHA I. (*Folio*), KAPITOLA IV. (*Velryba hrbatá*). Tuto velrybu vídáme často na pobřeží Severní Ameriky. Tady byla nejčastěji chycena a dovlečena do přístavu. Má na sobě velký ranec jako podomní obchodník; také jí můžeme říkat velryba sloní nebo velryba s věží. Bud' jak bud', její lidové jméno ji dosti dobře nevymezuje, poněvadž vorvaň má také hrb, třeba menší. Její olej nemá valné ceny. Má kostice. Je to nejhravější a nejlehkomyslnější ze všech velryb, neboť vytváří více bujaré pěny a zčeřené vody než kterákoli jiná velryba.

KNIHA I. (*Folio*), KAPITOLA V. (*Velryba se hřbetem jako břitva*).

O této velrybě je kromě jejího jména málo známo. Viděl jsem ji zdáli u mysu Hornu. Je samotářské povahy a vyhýbá se jak lovcům, tak filozofům. I když není zbabělá, přece neukázala dosud jiné části svého těla než záda, z nichž vystupuje dlouhý, ostrý hřeben. Nechme ji. Nevím o ní o mnoho víc, a jiní také ne.

KNIHA I. (*Folio*), KAPITOLA VI. (*Velryba se sírovým podbřiškem*). Jiná samotářská dáma, která nepochybně nabyla sírového podbřišku, když se otírala o střechy Tartaru, potápějíc se ve velkých hloubkách. Člověk ji zřídka spatří. Já alespoň jsem ji nikde jinde neviděl než v nejodlehlejších jižních mořích, a to vždy ze vzdálenosti příliš veliké, abych snad mohl pozorovat její zevnějšek. Nikdy se neloví. Vždy by utekla s vrženými harpunami. Vypravují se o ní pravé divy. Sbohem, velrybo se sírovým podbřiškem! Pravdivého o tobě nemohu říci už nic víc – a ani nejstarší Nantuckeťan ne.

Tím končí KNIHA I. (*Folio*) a začíná KNIHA II. (*Octavo*).

OKTÁVY³ zahrnují velryby střední velikosti, mezi něž se dnes může počítat: I. velryba *grampus*, II. velryba černá, III. narval, IV. velryba zabíják, V. velryba mlatec.

KNIHA II. (*Octavo*), KAPITOLA I. (*Grampus*). Ačkoli tato ryba, jejíž hlasité a zvukné dýchání či spíše funění se stalo obyvatelům pevniny přísluvečným, je tak dobře známou občankou hlubin, přece není obecně uváděna mezi velrybami. Ale poněvadž má všechny hlavní význačné rysy leviatana, většina přírodopisců ji uznala za velrybu. Je střední oktávové velikosti, dlouhá patnáct až pětadvacet stop, a délce odpovídá míra kolem pasu. Plove ve stádech. Velrybáři ji nikdy pravidelně neloví, třebaš mívá hodně tuku dost vhodného k svícení. Někteří rybáři považují její příchod za předzvěst, že se blíží velký vorvaň.

KNIHA II. (*Octavo*), KAPITOLA II. (*Velryba černá*). Uvádím u všech těchto ryb lidová jména, daná jim rybáři, protože jsou obvykle nejlepší. Tam, kde některé jméno je snad neurčité nebo nevýrazné, řeknu to a navrhuji jiné. Činím tak právě u této tak řečené velryby černé, protože černá barva se pravidelně vyskytuje téměř u všech velryb. Chcete-li, říkejte jí tedy velryba hyení. Její dravost je dobře známa, a poněvadž jsou koutky její tlamy obráceny nahoru, má na tváři věčný mefistofelský úšklebek. Tato velryba bývá dlouhá průměrně šestnáct až osmnáct stop. Vyskytuje se téměř ve všech zeměpisných šířkách. Mívá ve zvyku ukazovat při plování zahnutou hřbetní ploutev, která se dost podobá římskému nosu. Nemají-li lovci vorvaňů na práci nic výnosnějšího, chytí někdy velrybu hyení, aby si udělali zásoby horšího tuku pro domácí potřebu – jako některé šetrné hospodyně, nemají-li návštěvu a jsou-li samy doma, svítí nepříjemnou lojovkou místo vonnou voskovicí. Ačkoli vrstva tuku je u těchto velryb velmi tenká, přece některé dají víc než třicet galonů oleje.

---

3 Proč tato kniha není označena jako kvartová, je velmi jasné. Velryby tohoto druhu, i když jsou menší než velryby předešlé, přece v proporcích zachovávají s nimi podobnost; ale knihařské kvartové svazky v své zmenšené formě nezachovávají tvar svazku foliového, kdežto svazek oktávový ano.

KNIHA II. (*Octavo*), KAPITOLA III. (*Narval*), to jest *velryba chřípatá*. Jiný příklad podivně pojmenované velryby, nazvané tak nejspíš podle zvláštního rohu, jenž byl původně omylem považován za špičatý nos. Ten tvor bývá dlouhý asi šestnáct stop, jeho roh mívá průměrně pět stop, třebaže některé jsou delší než deset stop, ba dokonce dosáhnou i patnácti. Přesně řečeno, tento roh je jenom prodloužený kel, vyrůstající z čelisti v poloze poněkud odkloněné od směru vodorovného. Ale najdeme jej pouze na levé straně, takže tvor se na pohled podobá nemotornému levákovi. Těžko říci, k čemu je tento kostěný roh nebo kopí. Nezdá se, že by ho užíval tak, jako mečoun a jeho příbuzní užívají své čepele. Někteří námořníci tvrdí, že narval rohem hrabe a ryje na mořském dně, když hledá potravu. Charley Coffin říkal, že ryba užívá rohu k rozrážení ledu – když se vynoří k povrchu Polárního moře a shledá, že je zamrzlé, vrazí do ledu svůj roh, a tak se proláme ven. Ale pravdivost žádné z těchto domněnek se nedá dokázat. Ať už narval užívá rohu k čemukoli, podle mého názoru by se mu znamenitě hodil k rozřezávání, čte-li brožované knihy. Slyšel jsem nazývat narvala velrybou s klem, velrybou s rohem a velrybou jednorožcem. Je zajisté podivným příkladem jednorožectví, které nacházíme téměř v každém kmenu živočišné přírody. U některých starých klášterních spisovatelů jsem našel, že tento roh mořského jednorožce byl za starých časů pokládán za skvělý protijed a platily se zaň obrovské peníze. Také se z něho vyráběly silné voňavky pro omdlévající dámy, jako se z jeleních parohů vyrábí silice čpavková. Původně byl považován za velkou zvláštnost. Ve starobylé knize jsem se dočetl, že sir Martin Frobisher po návratu z oné cesty, na kterou mu královna Alžběta milostivě mávala rukou ozdobenou šperky z okna greenwichského paláce, když jeho statečná loď plula dolů po Temži, že „po návratu z této plavby“, jak praví staré frakturové písmo, „sir Martin na kolenou nabídl Jejímu Veličenstvu zázračně dlouhý roh z narvala, roh, který potom po dlouhou dobu visel v zámku windsorském“. Jeden irský spisovatel tvrdí, že hrabě z Leicestru podobně na kole-

nou nabídl Jejímu Veličenstvu jiný roh, patřící pozemnímu zvířeti z rodu jednorožců.

Narval je na pohled velmi malebný, podobný leopardu, poněvadž má základní barvu bílou jako mléko a po ní rozseté kulaté a obdélníkové skvrny. Jeho tuk je znamenitý, jasný a čistý, ale je ho málo, a tak velrybáři zřídka narvala loví. Většinou se vyskytuje v mořích kolem točny.

KNIHA II. (*Octavo*), KAPITOLA IV. (*Velryba zabiják*). O této velrybě Nantucketané vědí jen málo a odborní přírodopisci vůbec nic. Podle toho, co jsem z dálky viděl, řekl bych, že je asi tak velká jako *grampus*. Je nesmírně dravá – jakýsi druh ryby fidžijské. Někdy chytne velkou foliovou velrybu za pysk a visí na ní jako klíště, až je mohutný tvor utýrán k smrti. Zabiják se nikdy neloví. Vůbec jsem neslyšel, jaký má tuk. Můžeme se pozastavit nad jménem, kterého se této velrybě dostalo, poněvadž je tak neurčité. Zabijáky jsme všichni, na zemi i na moři – Bonapartové stejně jako žraloci.

KNIHA II. (*Octavo*), KAPITOLA V. (*Mlatec*). Tento pán je proslulý svým ocasem, jehož užívá jako rákosky, když vyplácí své nepřátele. Vymrští se na hřbet velryby foliové, a jak pluje, veze se na ní a platí za svezení tím, že ji mrská. Někteří učitelé si na tomto světě podobně pomáhají k úspěchu. O mlatci je známo ještě méně než o zabijáku. Oba jsou mimo zákon i v mořích, kde není zákona.

Tím končí KNIHA II. (*Octavo*) a začíná KNIHA III. (*Duodecimo*).

DUODECIMY. – K nim patří menší velryby. I. *Delfín hravý*, II. *Delfín pirátský*, III. *Delfín moučnohubý*.

Kdo neměl dosud příležitost věnovat se tomuto tvorstvu, bude asi překvapen, že ryby, nepřesahující obvykle čtyři nebo pět stop, jsou zahrnovány mezi VELRYBY – jejichž jméno v běžné mluvě vždy znamená něco ohromného. Avšak tvorové uvedení jako duodecimy jsou naprosto jistě velryby podle definice, kterou jsem pro velrybu stanovil – to jest, jsou to chrlící ryby s vodorovným ocasem.

KNIHA III. (*Duodecimo*), KAPITOLA I. (*Delfín hravý*). Je to obvyčný delfín, s kterým se setkáváme téměř na celé zeměkouli. Jméno jsem mu dal sám; je totiž několik druhů delfínů a nutno je nějak rozlišit.

Nazývám ho tak, poněvadž plave vždycky ve veselých skupinách a na širém moři neustále vyskakuje k obloze, jako když Čtvrtého července lidé vyhazují do výšky čepice. Námořník obvykle radostně vítá, když se objeví. Překypující dobrou náladou, připlouvají pokaždé z větrných brázd k návětrí. Jsou to braši, kteří se stále pohybují před větrem. Jsou považováni za dobré znamení. Dovedete-li odolat a sami nezvoláte třikrát hurá při pohledu na tyto rozpustilé ryby, tedy vám pomoz Pánbůh: nemáte v sobě ani jiskru božské hravosti. Dobře živený tlustý delfín vydá plný galon dobrého tuku. Ale neobvyčejnou cenu má jemná a lahodná tekutina, která se získá z jeho čelisti. Zvláště klenotníci a hodináři ji shánějí. Námořníci si jí potírají tenké krajíčky sušeného chleba. Maso delfínů se také dá dobře jíst, to víte. Možná že vás nikdy nenapadlo, že delfín také chrlí. Opravdu, jeho vodotrysk je tak malý, že ho dost zřetelně nerozeznáte. Ale až se vám opět naskytne příležitost, pozorujte delfína, a uvidíte samého velkého vorvaně ve zmenšeném měřítku.

KNIHA III. (*Duodecimo*), KAPITOLA II. (*Delfín pirátský*). Pirát. Velmi dravý. Vyskytuje se tuším jen v Tichém oceánu. Je o něco větší než delfín hravý, ale je mu dost podobný. Dráždíme-li ho, vypne hřbet jako žralok. Mnohokrát jsem se za ním pustil, ale jakživ jsem ho neviděl chyceného.

KNIHA III. (*Duodecimo*), KAPITOLA III. (*Delfín moučnohubý*). Největší druh delfínů, pokud je známo, vyskytuje se pouze v Tichém oceánu. Jediné anglické jméno, pod nímž byl až dosud znám, mu dali rybáři; ti mu říkají delfín grónské velryby, a to proto, že ho nacházíme hlavně v blízkosti onoho folia. Tvarem se poněkud liší od delfína hravého, je méně oblý a blahobytný, opravdu, má pěknou a elegantní postavu. Na hřbetě nemá ploutev (u ostatních delfínů se většinou vyskytuje), má roztomilý ocas a sentimentální indiánské oči hnědé barvy. Ale pomoučená tlama jej hyzdí. Ačkoli celá jeho záda až k postranním ploutvím jsou úplně černá, přece hraniční čára, zřetelná jako ponorová čára u lodí, zvaná 'bílý pás', dělí jej od přídě až k zádi ve dvě různobarevné části, černou nahoře, bílou dole. Bílá barva zasahuje část hlavy a celou tlamu, takže delfín vypadá,

jako by se vrátil z loupežné návštěvy v moučnici. Velmi žalostné na pohled! Jeho olej je velice podoben oleji obyčejného delfína.

* * *

Za DUODECIMU již tato soustava nejde, poněvadž delfín je nejmenší velryba. Tady máte všechny významné leviatany. Ale ještě existuje spousta neurčitých, nestálých a zpola vybájených velryb, které znám jako americký velrybář z doslechu, ale ne osobně. Vyjmenuji je podle toho, jak jim říká mužstvo na lodní přídi. Možná že se takový seznam dobře hodí budoucím badatelům, kteří snad doplní, co jsem jen začal. Budou-li některé z těchto velryb později chyteny a popsány, mohou být snadno zařazeny do naší soustavy podle velikosti jako folio, octavo nebo duodecimo: velryba s pijáckým nosem, velryba džunka, velryba pitomá, velryba kapská, velryba velitelská, velryba dělová, velryba kostnatá, velryba mědibarvá, velryba sloní, velryba ledovcová, velryba mušlová, velryba modrá atd. Z pramenů islandských, holandských a starých anglických lze uvést další seznam nejistých velryb, obdařených všemožnými podivínskými jmény. Vynechám je jako zcela zastaralé. Stěží se mohu ubránit podezření, že jsou to pouhé zvuky plné leviatanismu, ale nic neznamenantající.

Konečně: Na začátku bylo řečeno, že tato soustava nemůže být vytvořena hned napoprvé a hned dokonale. Vidíte docela jasně, že jsem splnil slovo. Nyní opustím svou soustavu kytovců takto nedokončenou – stejně jako nechali velkou katedrálu kolínskou, na jejíž nedokončené věži dosud stojí jeřáby. Malé stavby mohou být dokončeny prvními jejich staviteli; avšak stavby velké a spolehlivé odkazují vždy budoucnosti, aby zasadila vrcholný kámen. Bůh chraň, abych někdy něco dokončil! Tato celá kniha je pouhý náčrtek – ne, pouhý náčrtek k náčrtku. Ach, mít tak čas, sílu, peníze a trpělivost!

XXXIII. VRCHNÍ HARPUNÁŘ

Pokud jde o důstojníky velrybářské lodi, zdá se, že tady je vhodné místo, abych popsal drobnou zvláštnost domácího zřízení na palubě, jež vznikla z harpunářské třídy důstojníků, třídy ovšem neznámé u jiného loďstva než u velrybářské flotily.

Velká důležitost povolání harpunářského je prokázána tím, že už víc než před dvěma sty lety staří holandští velrybáři nesvěřovali velení nad velrybářskou lodí pouze osobě nazývané teď kapitán, nýbrž rozdělili je mezi kapitána a důstojníka zvaného *specksynder*. Znamená to doslova kráječ tuku, avšak v praxi začal během času tuto práci zastávat vrchní harpunář. V oněch dobách byla kapitánova autorita omezena na řízení plavby a celkovou správu lodi; nad lovem velryb a nade vším, co k tomu patří, měl svrchovanou moc vrchní harpunář. Angličtí rybáři lovící kolem Grónska dosud uchovávají tuto starou holandskou hodnost pod zkomoleným názvem *specksioneer*; její dřívější důstojnost však je žalostně omezena. Dnes je *specksioneer* prostě nejstarší harpunář, a je tedy pouze jedním z nižších kapitánových podřízených. Poněvadž však na řádném vykonávání povinností harpunářů záleží do značné míry úspěch velrybářské výpravy a protože v americkém velrybářství je harpunář nejen důležitou osobou v člunu, nýbrž za jistých okolností (noční hlídky na velrybářských lovištích) má v rukou velení na lodi, vyžaduje hlavní zásada námořní diplomacie, aby žil odděleně od mužstva a byl od nich nějak odlišen jako nadřízený odborník, i když ho po stránce společenské považují za sobě rovného.

Hlavní rozdíl mezi důstojníkem a prostým námořníkem je tento: důstojník bydlí na zádi, mužstvo na přídi. Proto jsou na velrybářských i na obchodních lodích důstojníci ubytováni vedle kapitána, a tedy také na většině amerických velrybářských lodí jsou harpunáři ubytováni na zádi. To znamená, že jedí v kapitánově kajutě a spí v místnosti nepřímě s ní spojené.

Údobí velrybářské výpravy na jih je dlouhé (dosud nejdelší ze všech plaveb, dnes nebo kdykoli jindy lidmi podnikaných), výprava bývá ohrožena zvláštními nebezpečími. Na jejím zdaru má zájem celá posádka, z níž všichni, nadřízení i podrízení, jsou, pokud jde o výdělek, odkázáni ne na pevné mzdy, nýbrž na společné štěstí i na společnou bdělost, neohroženost a pracovitost. Ačkoli to všechno v některých případech vede k uvolnění disciplíny ve srovnání s obchodním loďstvem, a třeba tito velrybáři v některých primitivních případech žijí družně jako stará mezopotamská rodina, přece aspoň vnější formy na zádi úzkostlivě zachovávají, málokdy je podstatně uvolní a nikdy zcela neopustí. Opravdu, na mnohé nantucketské lodi vidíte, jak si kapitán vykračuje po velitelské palubě s hrdou vznešeností, s jakou se nesetkáte v žádném válečném loďstvu, a vynucuje si skoro takové okázalé pocty, jako by měl na sobě vladařský purpur, a ne ošumělý oblek z hrubého sukna.

Těžkomyslný kapitán *Pequody* byl ovšem ze všech lidí nejméně náchylný k takovéto mělké domýšlivosti a jediná pocta, kterou kdy vymáhal, byla samozřejmá a okamžitá poslušnost. Od žádného námořníka nežádal, aby si zul boty, než vstoupí na zvýšenou zadní palubu; a třebaže v některých výjimečných chvílích, které později podrobně vyličím, mluvil na své lidi nezvyklým způsobem, ať už blahosklonně, *in tenore* nebo jinak, přece ani kapitán Achab nijak neopomíjel suverénní způsoby a zvyky námořního života.

Rovněž snad nesmí nakonec ujít naší pozornosti, že se za těmito ustálenými zvyklostmi někdy schovával on sám a že jich občas používal pro jiné a soukromější cíle, než k jakým byly právem určeny. Jeho nepochybný rozumový despotismus, který by se jinak značnější měrou neprojevil, nabýval těmito zvyklostmi tvaru a měnil se v samovládu nesnášející odporu. I kdyby člověk intelektuálně sebevíc převyšoval ostatní lidi, nikdy nemůže získat skutečnou nadvládu nad nimi a uplatnit ji, nepoužije-li k tomu nějakých vnějších úskoků a klamů, které samy o sobě jsou vždy více méně bídne a nízké. Právě toto bude právě vladaře z boží milosti vždycky oddalovat od lidského hemžení, a nejvyšších poct, které tento svět může poskytnout, se

dostane spíše lidem, kteří jsou ve srovnání s hrstkou skrytých nečin-
ných vyvolenců nekonečně horší, než lidem, kteří neklamně vynikají
nad úroveň davu. Tak velká síla je skryta v těchto maličkostech,
když se o to přičiní nejpůsobivější politické pověry, že v některých
královských případech obdařily mocí – idiotskou blbost. Když však
okrouhlá koruna nesmírné říše objímá imperátorský mozek jako
u cara Mikuláše, tehdy se plebejské davy plazí před mocí ohromně
soustředěnou. Spisovatel tragédie, který by líčil lidskou nezkrotnost
v plném rozmachu a síle, nikdy nezapomene naznačit to, o čem jsme
se právě zmínili – pro jeho umění je to ostatně věc velmi důležitá.

Ale Achaba, svého kapitána, stále vidím před sebou v celé jeho
nantucketské drsnosti a tvrdosti. A v této odbočce o vladařích a krá-
lích nesmím zatajit, že jsem přišel do styku jen s ním, s chudákem
starým velrybářem, a proto jsou mi odepřeny všechny vnější ma-
jestátní cetky a baldachýny. Ach, Achabe! Co bude v tobě velkého,
musí být strženo z oblohy, vyneseno z hlubin nebo vykouzleno z ne-
hmotného vzduchu!

XXXIV. STŮL V KAJUTĚ

Je poledne; zpod poklopu, kryjícího schody do kajuty, se vynořil bledý bochníkovitý obličej – to steward ohlašuje oběd svému pánu a veliteli, jenž právě pozoroval slunce, sedě v člunu na levoboku paluby, a teď mlčky vypočítává zeměpisnou šířku na černé tabulce, podobné medailonu, kterou k tomuto účelu stále nosí na horní části kostěné nohy. Podle toho, jak si naprosto nevšímá oznámení, domníval by se někdo, že zamračený Achab volání neslyšel. Ale pojednou, chopiv se lana, přehoupl se na palubu a klidným, ne právě nadšeným hlasem řekl: „Oběd, pane Starbucku,“ a zmizel v kajutě.

Když poslední ozvěna jeho sultánského kroku dozní a Starbuck, první emír, se může právem domnívat, že kapitán sedí u stolu, probere se Starbuck z klidu, několikrát přejde po palubě, a pohlédnuv vážně na kompasnici, řekne s názvukem radosti: „Oběd, pane Stubbe,“ a sejde po schodech. Druhý emír otálí chvíli u lanoví, potom lehce zatřese hlavním lanem, aby se přesvědčil, je-li tento důležitý provaz v pořádku, rovněž na sebe vezme staré břemeno a s rychlým: „Oběd, pane Flasku,“ následuje své předchůdce.

Ale když třetí emír upozoruje, že je teď na zadní palubě sám, připadá si zřejmě jako osvobozen od nějakého zvláštního tlaku. Chytrácky mrkaje na všechny strany, shodí střevíce s nohou a začne si ostře, ale nehlučně pohvizdovat divokou taneční melodii přímo nad hlavou velkého sultána; potom obratným kejklířským pohybem mrští čepicí vzhůru do koše zadního stožáru místo do přihrádky a rozpustile, aspoň pokud je ho vidět z paluby, sestupuje dolů jakožto zadní voj s hudbou právě naopak než při jiných průvodech. Ale nežli dole vejde do kajuty, zastaví se, nasadí zcela jinou tvář a potom nezávislý, rozjařený malý Flask předstoupí před krále Achaba v úloze zavržence nebo otroka.

K podivnostem vzešlým z vyumělkovanosti námořních mravů patří i to, že se venku na palubě důstojník, byl-li vydrážděn, postaví

dosti odvážně a výbojně svému veliteli, ale vsadím deset proti jedné, že za okamžik tentýž důstojník, když usedne k jídlu v kajutě téhož velitele, bude se hned chovat krotce, ba pokorně, až poníženě vůči kapitánovi, jenž sedí v čele stolu. Je to neuvěřitelné a někdy velice zábavné. Proč taková změna? Záhada? Ani ne. Být Belšazarem, králem babylonským, a Belšazarem ne nadutým, nýbrž dvorným, v tom je nepochybně nádech světské velikosti. Kdo však opravdu po královsku a rozumně sedí v čele svého soukromého jídelního stolu s pozvanými hosty, ten má nepopíratelnou moc a převahu osobního vladařství po tu dobu; jeho okázalá královská důstojnost převyšuje Belšazarovu, poněvadž Belšazar nebyl největší. Kdo jen jednou hostil své přátele, okusil, co znamená být Caesarem. Kouzlu společenské nadvlády nelze odolat. Přidáte-li k tomu ještě úřední svrchovanost pána lodi, uhodnete snadno příčinu oné zvláštnosti života na moři, o níž jsme se právě zmínili.

Achab předsedal u svého stolu, vykládaného kostí, jako mlčenlivý hřívnatý tuleň na bílém korálovém pobřeží, obklopený svými bojovnými, ale stále ještě uctivými mláďaty. Každý důstojník čekal, až bude obsloužen. Byli před Achabem jako malé děti, a přece v Achabovi nebylo ani stopy po společenské nadutosti. Důstojníci svorně upírali pozorný pohled na nůž starého muže, jak rozkrojoval hlavní jídlo. Myslím, že by nebyli znesvětili tento okamžik za nic na světě ani nejprostší poznámkou třeba o věci tak neutrální, jako je počasí. Ne! A když Achab pozvedl nůž a vidličku, kterými svíral řízek hovězího masa, a vyžádal si pokynem Starbuckův talíř, důstojník přijal svou porci masa, jako by přijímal almužnu, krájel je opatrně, a zaskřípěl-li náhodou nůž o talíř, trhl sebou; žvýkal sousta tiše a polykal je pozorně. Jako korunovační hostina ve Frankfurtu, kde německý císař vznešeně obědvá se sedmi říšskými kurfiřty, tak i tato jídla v kajutě byla vážnými hostinami, při nichž vládlo uctivé ticho. A přece Achab nezakázal hovor u stolu; jenže on sám mlčel. Jak se ulehčilo Stubbovi, jemuž zaskočilo, když ve skladišti pod nimi náhle zašramotila krysa! A chudák malý Flask byl nejmladším synem, oukropečkem při nudné rodinné hostině. On dostával maso

od kosti z nakládaného hovězího; on by byl také dostal stehýnko. Kdyby se byl sám opovážil vzít si jídlo, byl by měl jistě dojem, že se dopustil velké krádeže. Kdyby si byl u stolu sám posloužil, nepochybně by už nikdy nemohl chodit se vzpřímenou hlavou po tomto počestném světě, ačkoli mu to Achab nezakázal. A kdyby si byl Flask něco vzal sám, je docela možné, že by si toho Achab byl ani nevšiml. Ze všeho nejméně si Flask bral máslo. Snad myslel, že majitelé lodi mu je odpírají, aby neuškodilo jeho čisté, osmahlé pleti, nebo se domníval, že na takové dlouhé plavbě, když nejsou nikde obchody, máslo je příliš vzácné, a proto není pro něho, podřízeného – buď jak buď, Flask, bohužel, nikdy nejedl máslo.

A ještě něco. Flask přicházel k jídlu poslední a první odcházel. Považte! Tak měl Flask na jídlo opravdu velmi málo času. Starbuck a Stubb začali oba jíst dříve než on a ještě měli výsadu, že mohli zůstat déle u stolu. Stubb je jen o kousíček větší než Flask; má-li náhodou malou chuť k jídlu a dá brzy najevo, že už poobědval, Flask si musí pospíšet, jinak toho dne nepozří víc než tři sousta, neboť se přičí posvátným zvykům, aby Stubb odešel na palubu dříve než Flask. Proto jednou v soukromí Flask přiznal, že od té doby, co byl povýšen na důstojníka, cítí se vždy více nebo méně hladov. To, co snědl, mu nezahnalo hlad, nýbrž jej věčně udržovalo. Mír a pocit uspokojení, říkal Flask, navždy opustily můj žaludek. Jsem důstojník, ale jak si přeji, abych mohl popadnout kousek starodávného hovězího masa na přídi, jako jsem to dělával, dokud jsem byl prostý námořník! Takové je ovoce povýšení, to je marnost slávy, tak bláznivý je život! Ostatně, měl-li některý prostý námořník zlost na Flaska jako na důstojníka a chtěl-li mít pocit dokonalé pomsty, stačilo, aby šel při obědě na zád, světlíkem nakoukl do kajuty a viděl Flaska, jak sedí všecek zkroušený a oněmělý před strašným Achabem.

Nuže, Achab a jeho tři první důstojníci tvořili tak zvanou první tabuli v kajutě *Pequody*. Po jejich odchodu, který se dál v obráceném pořadí nežli příchod, byl prostřený stůl sklizen – nebo lépe řečeno, bledý steward jej dal nakvap do pořádku. Potom pozval k jídlu tři

harpunáře jakožto univerzální dědice. Ze vznešené a slavné kajuty udělali na chvíli jídelnu pro služebnictvo.

Podivným protikladem k těžko snesitelné upjatosti a nevýslovnému neviditelnému despotismu tabule kapitánovy bylo zcela bezstarostné chování a nenucenost, téměř bezuzdná demokracie těchto podřízených harpunářů. Zatímco jejich velitelé, důstojníci, se zřejmě báli, aby nebylo slyšet pohyb jejich čelistí, harpunáři žvýkali potravu s takovou chutí, že se to jen rozléhalo. Hodovali jako lordi, plnili si žaludky jako indické lodi, když celý den nakládají koření. Kvíkveg a Taštego měli tak nezřízený apetit, že chtěl-li bledý steward nahradit, co už z jídla ubylo, musel často přinést dva celé hovězí hřbety, vyseknuté patrně ze statného býka. A jestliže si při tom nepočínal dost rychle, neběhal-li, jako by mu za zády hořela koudel, Taštego byl zvyklý neslušně ho popohánět tím, že po něm vždy mrštil vidličkou, jako by to byla harpuna. Jednou Dagů v záchvatu rozjaření pomáhal stewardově paměti tím, že ho doopravdy popadl a položil mu hlavu do prázdné velké dřevěné mísy na krájení masa, a Taštego mu začal nožem rýsovat na hlavě kruh, jako by ho chtěl skalpovat. Tento steward s těstovitou tváří byl od přírody velmi nervózní, vyděšený malý chlapík, potomek zkrachovaného pekaře a ošetřovatelky z nemocnice. Ustavičná podívaná na zachmuřeného, hrozného Achaba a pravidelné bouřlivé návštěvy těchto tří divochů způsobily, že steward žil v neustálém strachu. Když harpunáři dostali vše, co chtěli, steward obyčejně unikl jejich drápům do malé přilehlé spíže a odtud po nich bázlivě pokukoval štěrbínou ve dveřích, dokud se nenajedli.

Byla to podívaná, když Kvíkveg seděl naproti Taštegovi a cenil na indiána obroušené zuby! Stranou od nich seděl Dagů na podlaze, protože kdyby byl seděl na lavici, byl by černou chundelatou hlavou narážel na strop. Při každém pohybu jeho obrovských končetin se trámy nízké kajuty otřásaly, jako by na lodi cestoval africký slon. Ale přes to přese všechno se choval tento obrovský černoch neobyčejně zdrženlivě, neřku-li upejpavě. Zdálo se téměř nemožné, že sousty poměrně tak malými se může udržovat život rozptýlený

v těle tak mohutném, statném a nádherném. Není pochyby, že se tento ušlechtilý divoch dosyta krmil a zhluboka napájel ze štědrého zdroje čerstvého vzduchu; rozšířenými chřípěmi vdechoval posvátnou substancí, oživující světy. Hovězí ani chléb neudělá ani nevyživí obra. Kvíkveg naproti tomu při jídle ukrutně mlaskal – byl to odporný zvuk – takže ustrašený steward si bezmála prohlížel hubené paže, neobjeví-li na nich otisky zubů. A když slyšel, jak Taštego na něho huláká, aby vylezl, že mu oberou kosti, tu prostáček steward v náhlém záchvatu třesavky div nesrazil všechno nádobí visící kolem něho ve spíži. Harpunáři nosili po kapsách brousky na kopí a na jiné zbraně a na brouscích si při obědě okázale brousili nože; ten skřípavý zvuk nijak nepřispíval k uklidnění chudáka stewarda. Jak mohl zapomenout, že zejména Kvíkveg, když žil na rodném ostrově, jistě měl na svědomí nějaké vražedné hodovní darebáctví! Ten ubohý hoch! Zle je bělošskému číšníkovi, který musí obsluhovat lidojedy! Místo ubrousku by měl nosit přes ruku štít. Ale konečně k jeho velké radosti tři námořní bojovníci přece jen vždycky vstali a odešli. V jeho důvěřivém sluchu, postrašeném báchorkami, chřestily všechny jejich válečnické kosti při každém kroku jako maurské handžáry v pochvách.

Ačkoli tedy tito barbaři jedli v kajutě a domněle tam bydlili, přece se přičilo jejich zvykům někde vysedávat, a proto se tam ukazovali jen při jídle a krátce před spaním, kdy kajutou prošli do své zvláštní místnosti.

V této věci se Achab zřejmě nelišil od většiny amerických velrybářských kapitánů, kteří jako celek jsou spíše toho názoru, že lodní kajuta právem patří jim a že je to jen zdvořilý ústupek, když tam někdy někoho pustí. Máme-li tedy povědět čistou pravdu, důstojníci a harpunáři *Pequody* žili víc mimo kajutu než v ní. Když do ní vstoupili, bylo to asi tak, jako když se domovní dveře otevřou do domu: dveře se obrátí na okamžik dovnitř, ale za chvíli se zavrou a trvale zůstanou na čerstvém vzduchu. Muži tím o mnoho nepřišli, v kajutě nebylo kamarádké ovzduší a společensky byl Achab nepřístupný. Třeba podle matriky patřil ke křesťanům, přece mu byli

cizí. Žil na světě, jako žil poslední ze šedých medvědů v osazeném Missouri. A když jaro a léto odešly, ukryl se do dutého stromu jako onen divoký kanadský geolog Logan a přežíval tam zimu, dumlaje vlastní pracky. Podobně se Achabova duše za nevlídného, skuhravého období stáří uzavírala do dutého kmene jeho těla a živila se tam neblahými prackami svých chmur.

XXXV. VRCHOL STOŽÁRU

Bylo už příjemnější počasí, když na mne došlo v povinném střídání s ostatními námořníky, abych konal hlídku na vrcholu stožáru.

U většiny amerických velrybářských lodí bývá zvykem, že se téměř hned při vyplutí lodi z přístavu stavějí na vrchol stožáru hlídky, třebaže loď má před sebou patnáct tisíc mil i víc, než dospěje k vlastnímu lovišti. A když se po třech, čtyřech nebo pěti letech plavby blíží k domovu a má někde ještě něco prázdného, řekněme jen prázdnou láhev – tedy jsou vrcholky jejich stožárů obsazeny hlídkami do poslední chvíle, a teprve když se její nejvyšší plachty ztrácejí mezi věžemi přístavu, vzdává se zcela naděje, že chytne ještě jednu velrybu.

Protože stráž na vrcholku stožáru, ať už u břehu či na moři, je povinnost velmi stará a zajímavá, věnujme jí trochu víc pozornosti. Myslím, že první hlídky na vrcholky stožárů stavěli staří Egypťané, poněvadž při veškerém pátrání nenacházím žádné jejich předchůdce. Třebaže praotcové Egypťanů, stavitelé babylonské věže, nepochybně chtěli touto věží vztyčit nejvyšší stožár v celé Asii nebo i v Africe, přece (než na vrchol nasadili poslední kotouč) ten jejich velký kamenný stožár zmizel přes palubu za hrozné bouře božího hněvu; proto nemůžeme stavitelům babylonské věže přiznat prvenství před Egypťany. A že Egypťané byli národem stožárních hlídek, to dokládá obecný názor archeologů, že první pyramidy byly postaveny k účelům hvězdářským. Tuto teorii jedinečně potvrzuje zvláštní tvar oněch staveb: všechny čtyři stěny jsou uzpůsobeny jako schodiště, aby po nich, zvedající nohy podivuhodně vysoko, mohli ti staří astronomové vystupovat na vrcholek a hlasitě oznamovat nové hvězdy – stejně jako hlídky na dnešních lodích ohlašují voláním plachetnici nebo velrybu, když se zjeví na obzoru. Za starých dob si svatý Simeon, proslulý křesťanský poustevník, postavil vysoký kamenný sloup v poušti a strávil na jeho vrcholku celý pozdější ži-

vot, vytahuje si potravu zdola provazem. To je pozoruhodný příklad neúnavného hlídače v stožárovém koši, neboť se nedal zahnat ze svého místa ani mlhami, mrazem, deštěm, krupobitím ani plískanicí, hrdinně všechno snášel do poslední chvíle a doslovně zemřel na svém stanovišti. Dnešní strážcové na vrcholcích stožárů – ti nejsou z rodu živých: samí muži z kamene, železa a bronzu. I když jsou zcela schopni odolávat prudké bouři – jsou naprosto neschopni zavolat, objeví-li se na obzoru něco nápadného. Například Napoleon, jenž stojí se založenýma rukama na vrcholku vendômského sloupu nějakých sto padesát stop nad zemí – nedbá nyní o to, kdo panuje nad palubami dole, ať je to Ludvík Filip, Ludvík Bourbon nebo Ludvík Ďábel. Rovněž velký Washington stojí na vysokém stožáru v Baltimore a jeho sloup označuje jako jeden ze sloupů Herkulových onu hranici lidské velikosti, za níž dospěje jen málo smrtelníků. Admirál Nelson na vratidle z děloviny stojí na vrcholku stožáru na Trafalgarském náměstí; i když je sebevíce zahalen londýnským kouřem, přece to znamená, že se zde skrývá hrdina, neboť tam, kde je kouř, musí být i oheň. Ale ani velký Washington, ani Napoleon, ani Nelson neodpovědí na jediné zvolání zdola, i kdyby byli sebevášnivěji žádáni o radu zmatenými palubami, na něž upírají svůj pohled, jakkoli lze mít za to, že jejich duch proniká hustou mlhou budoucnosti a zvidá, kterých mělčin a úskalí nutno se varovat.

Snad by se zdálo nevhodné přidružovat jakkoli stožárové hlídky na pevnině k hlídkám na moři, ale že to nevhodné není, vysvítá jasně z okolnosti, za kterou je odpovědný Obed Macy, jediný dějepisec Nantucketu. Ctihodný Obed nám vypráví, že v raných dobách velrybářství, dříve než byly lodi pravidelně vysílány na lov, obyvatelé tohoto ostrova postavili podél pobřeží vysoké stožáry, na něž hlídky vystupovaly po přibitých kolících, asi jako když leze drůbež do kurníka. Tentýž způsob byl před několika lety zaveden velrybáři v zálivu na Novém Zélandu; jakmile hlídka spatřila velrybu, oznámila to mužům v připravených člunech u pobřeží. Ale tento zvyk se již přežil, a proto si všimněme vrcholku stožáru pravého, stožáru na velrybářské lodi na moři. Tři stožárové vrcholky jsou obsazeny

od východu slunce do západu, námořníci se pravidelně střídají jako u kormidla a směna je vždy po dvou hodinách. V lahodném podnebí tropů je hlídka na stožáru nesmírně příjemná, pro snílka a člověka dumavého dokonce rozkošná. Stojíte tam sto stop nad ztichlými palubami, pohybujete se nad hlubinou, jako kdyby stožáry byly obrovské chůdy, zatímco pod vámi a bezmála mezi vašima nohama plují největší mořské obludy, stejně jako kdysi lodi pluly mezi botami proslulého kolosa rhodského. Stojíte tam, ztraceni v nekonečnosti moře, zčeřeného jen vlnami. Lod' se pohybuje líně, jako by spala, ospalý pasátní vítr pofukuje a všechno vás ukolébává v sladký klid. Za tohoto velrybářského života v tropech se vás většinou zmocní podivuhodné omámení z toho pokoje. Neslyšíte žádné zprávy. Nečtete noviny. Zvláštní vydání s úžasným líčením všedních událostí vás nikdy nesvede k zbytečnému rozčilování, neslyšíte o domácích tragédiích, o poklesu cenných papírů a akcií, nikdy se netrápíte myšlenkou, co seženete k večeři – protože všechno vaše jídlo na tři léta i déle je pečlivě uschováno v bednách a váš jídelní lístek se nedá měnit.

Plavíte-li se po dlouhá tři nebo čtyři léta na jedné z těch jiho-mořských velrybářských lodí, stává se, že součet hodin strávených na vrcholu stožáru by vydal za několik celých měsíců. Bohužel, ono místo, kterému věnujete tak značnou část celého období svého přírodního života, přežalostně postrádá všeho, co by aspoň trochu připomínalo pohodlné ubytování nebo dovedlo vzbudit pocit příjemné útulnosti, jako třeba postel, visuté lůžko, pohřební vůz, strážní budka, kazatelna, kočár nebo jiné malé a útulné zařízení, v jakém se lidé dočasně uzavírají. Nejobvyklejším místem hřadování jest vrchol nadkošové čnělky, kde stojíte na dvou tenkých rovnoběžných ráhnech (příznačných právě pro velrybářské lodi), zvaných nadkošový příčný můstek. Tady má začátečník, zmítaný mořem, asi takový pocit, jako kdyby stál býkovi na rozích. Ovšem za chladného počasí si s sebou můžete vzít nahoru svůj dům v podobě krátkého námořnického kabátu, ale upřímně řečeno, nejsilnější námořnický kabát se nepodobá domu o nic víc než neoděné tělo, neboť jako je

duše přiklášena uvnitř svého tělesného svatostánku a nemůže se v něm volně pohybovat ani z něho vyjít, nemá-li se vystavit velikému nebezpečí, že zahyne (jako nezkušený poutník, přecházející zasněžené Alpy v zimě), tak ani námořnický kabát není domem, nýbrž pouhým obalem nebo další kůží na vašem těle. Do těla si nemůžete vestavět poličku nebo prádelník se zásuvkami, a právě tak si nemůžete z námořnického kabátu udělat pohodlnou komůrku.

Musíme tedy jen litovat, že vrcholky stožárů jihomořské velrybářské lodi nemají ty malé stany nebo kazatelny, zvané *vraní hnízdo*, v nichž jsou hlídky grónské velrybářské lodi chráněny před nevlídným počasím ledových moří. V nenáročném vyprávění kapitána Sleeta, nazvaném „Plavba mezi ledovci za grónskou velrybou, při níž byly náhodou znovu objeveny ztracené islandské kolonie starého Grónska“, v tomto obdivuhodném svazku se líčí s půvabnými podrobnostmi, že všechny hlídky na stožárech jsou opatřeny *vráním hnízdem*, nedávnou novotou lodi *Ledovec*, jak se jmenovalo dobré plavidlo kapitána Sleeta. Na svou počest je nazval *Sleetovo vrání hnízdo*. Byl jeho původním vynálezcem, měl na ně patent, a nezatížen nijakým směšným falešným ostychem, tvrdil, že když své jméno dáváme dětem (my otcové jsme původními vynálezci a máme na ně patent), máme také po sobě pojmenovat každou jinou věc, kterou jsme vynalezli. Sleetovo vrání hnízdo se tvarem podobá velkému soudku nebo dýmce; nahoře je však otevřeno a opatřeno pohyblivou zástěnou, aby byla hlava chráněna před prudkým větrem. Je připevněno na vrcholek stožáru a vstupuje se do něho malým poklopem ve dně. Na zadní straně, čili na straně k lodní zádi, je pohodlné sedadlo, které má vespod skříňku pro deštníky, vlněné šály a pláště. Vpředu je kožený věšák, kde lze pověsit hláskou troubu, dýmku, dalekohled a jiné námořní přístroje. Když kapitán Sleet sám hlídkoval v svém vráním hnízdě, míval prý s sebou pušku (také zavěšenou na věšáku), roh s prachem a broky, aby mohl střílet na zabloudilé narvaly nebo potulné mořské jednorožce, zamořující tyto vody. Z paluby na ně totiž nemůžete s úspěchem střílet pro odpor vody, ale střílet na ně shora, to je něco docela jiného. Kapitánu Sleetovi zřejmě působilo

velkou radost, když mohl vyličít všechny drobné příjemnosti vraního hnízda, ale přestože mnohé z nich tak obšírně rozvádí a přestože nás častuje opravdu vědeckou zprávou o svých pokusech ve vraním hnízdě, jak tam s malým kompasem opravoval chyby vznikající z toho, čemu říká „místní odchylka“ všech kompasnicových magnetů, úchylky, které nutno přičíst horizontálnímu sousedství železa v lodních prknech a u *Ledovce* snad i tomu, že v posádce bylo tolik zkrachovaných kovářů; jak říkám, třebaže kapitán byl v těchto věcech velmi rozšafný a vědecký, přece jen – přes všechny učené „místní odchylky kompasnicové“, „azimutální kompas a jeho pozorování“ a „přibližné omyly“ – a kapitán Sleet to jistě dobře ví –, nikdy nebyl tak dokonale zabrán do těchto hlubokých magnetických úvah, aby jej občas k sobě nepřitahovala malá bednička s lahvemi, dobře naplněná a příhodně umístěná po jedné straně jeho vraního hnízda, snadno na dosah. Ačkoli se mu celkem nesmírně obdivuji, a dokonce i miluji toho statečného, poctivého a učeného kapitána, přece jen mu velmi vyčítám, že tak naprosto opominul onu bedničku s lahvemi, která by mu jistě byla věrnou přítelkyní a utěšitelkou, když se jeho hlava zahalená v kapuci a ruce v palčákách obíraly matematikou v ptačím hnízdě vysoko na stožáru, padesát či šedesát stop nad palubou.

Nejsme-li my, jižní velrybáři, nahoře tak útulně ubytováni jako kapitán Sleet a jeho grónské mužstvo, přece tato nevýhoda je do značné míry vyvážena podnebím zcela opačným, neboť my jižní velrybáři se ponejvíc plavíme po mořích líbezně mírných. Já například jsem rád lelkoval v ráhnoví, odpočívaje nahoře, popovídal si s Kvíkvegem nebo s někým jiným, kdo měl službu a byl nablízku, a teprve potom, vystoupiv trochu výš a nedbale přehodiv nohu přes ráhno horní plachty, podíval jsem se předběžně na vodní pastviny, až jsem se konečně vyšplhal k určenému místu.

Musím zde otevřeně a upřímně přiznat, že jsem nijak dobře nehlídkoval. Jak jsem si mohl počínat jinak, když mi v hlavě vířila záhada vesmíru a já byl odkázán jen sám na sebe v takové výši, nutící k přemýšlení – jak jinak to mohlo dopadnout, nežli že jsem

nedbale plnil základní pravidlo velrybářských lodí: „Buď na stráží a ustavičně hlas, co vidíš!“

Dovolte, majitelé lodí z Nantucketu, abych vás na tomto místě důtklivě varoval! Střežte se najímat do bdělých rybářských posádek mladíky s hubeným obličejem a vpadlými očima, kteří se oddávají nevhodnému přemítání a nabízejí se k práci na lodi, ač mají v hlavě spíše Phaedona než Bowditcha. Pravím, chraňte se takových mládenců; vaše velryby nemohou být chyceny, dokud je někdo nespatří, a tento mladý platoník se zapadlými očima desetkrát zbrázdí moře kolem světa a neobohatí vás ani o jediný žejdlík vorvaniny. Tohle varování není nijak zbytečné. Vždyť velrybářství skýtá dnes útočiště mnoha romantickým, melancholickým a zapomnětlivým mladým mužům, kterým se znechutily trampoty na pevnině a kteří hledají smysl života v ovzduší dehtu a rybího ruku. Childe Harold vyleze často na vrchol stožáru některé nešťastné a smolařské velrybářské lodi a zádumčivě vykřikuje:

„Vzduj se, hluboké modré moře, vzduj!
Desetitisíce velrybářů tě brázdí marně.“

Kapitáni takových lodí velmi často vezmou roztržité mladé filozofy na paškál a vyčítají jim, že nemají dost „zájmu“ o plavbu; naznačují jim, že nikdy nepocítí čestnou ctižádost, poněvadž si v hloubi duše přejí velrybu raději nevidět nežli uvidět. Ale je to všechno marné. Tito mladí platoníkové se domnívají, že jejich zrak je nedokonalý, jsou krátkozrací; proč by si tedy měli namáhat oční nerv? Divadelní kukátko nechali doma.

„Jak to, ty opičáku,“ řekl jeden harpunář takovému mladíkovi, „křižujeme už ve vodách poctivě na třetí rok, a tys ještě ani jednou neohlásil velrybu! Když jsi na stožáru ty, pak jsou velryby tak vzácné jako slepičí zuby!“ Možná že vzácné byly; ale možná že jich na vzdáleném obzoru plula celá stáda. Takový roztržitý mladík je však ukolébáván oslnivým splýváním myšlenek s vlnami do netečnosti tak opiově omamné, do snění tak číře bezvědomého, že nakonec ztratí

pocit své individuality, mystický oceán u svých nohou považuje za viditelný obraz té hluboké, modré, bezedné duše pronikající lidstvo a přírodu a každá nezvyklá krása jen zpola viditelná, která před ním uniká, každá vyčnívající ploutev, spíš tušená než spatřená, jejíž tvar nelze rozeznat – to všechno mu připadá jako ztělesnění prchavých myšlenek, které zabydlují duši jen tak, že jí ustavičně prokmitávají. V tomto okouzlení tvůj duch uniká tam, odkud přišel, rozplývá se v čase a v prostoru jako rozvátý panteistický popel Cranmerův, stává se nakonec součástí každého pobřeží kolem celé zeměkoule.

Není v tobě života kromě onoho kolébání, způsobeného mírným houpáním lodi, a loď má zase pohyb od moře, a tomu jej udílí nevyzpytatelný boží příliv a odliv. Ale ve chvíli, kdy tě ovládá toto snění, pohni nohou nebo hlavou jen nepatrně, přestaň se držet a s hrůzou si zas uvědomíš, kdo jsi. Vznášíš se nad descartovskými víry. A třeba uprostřed dne, za nejkrásnějšího počasí, propadneš se průzračným vzduchem s přidušeným výkřikem do letního moře a již se nikdy nevynoříš. Dejte si dobrý pozor, panteisté!

XXXVI. VELITELSKÁ PALUBA

[Vstoupí Achab, potom všichni.]

Nedlouho po té události s dýmkou vystoupil Achab, jak bývalo jeho zvykem, jednoho rána, hned jak posnídal, po schodech od kajuty na palubu. Tam se v tu dobu obvykle prochází většina námořních kapitánů, jako se venkovští páni po snídani několikrát projdou po zahradě.

Brzy bylo slyšet jeho pevný kostěný krok, jak přechází na obvyklém místě, po prknech tak uvyklých jeho kročejům, že každé z nich bylo křížem krážem poznamenané osobitými stopami jeho chůze a celé rýhované jako geologické kameny. A kdybyste se upřeně zadívali na Achabovo vrubované a rýhované čelo, spatřili byste tam stopy ještě podivnější – stopy jedné věčně bdělé, neustále se vracející myšlenky.

Ale ve chvíli, o které mluvíme, zdály se rýhy na čele hlubší a také jeho nervózní krok zanechával toho jitra hlubší otisky. Achab byl tak zcela zaujat svou myšlenkou, že při každém navyklém obratu, který udělal jednou u hlavního stožáru, jednou u kompasnice, bylo téměř vidět, že se v něm i ta myšlenka obrací jako on a kráčí s ním krok za krokem. Ovládala ho vskutku tak dokonale, až se téměř zdála vnitřním kadlubem každého vnějšího pohybu.

„Pozoruješ ho, Flasku?“ zašeptal Stubb. „Něco mu vrtá hlavou a brzo se to dovíme.“

Hodiny ubíhaly; Achab byl hned uzavřen v kajutě, hned zase rázoval po palubě a na tváři se mu zračilo stále stejné horečné zaujetí pro nějaký záměr.

Den se chýlil ke konci. Náhle se Achab zastavil u zábradlí, a vsunuv kostěnou nohu do vydlabané jamky, chopil se jednou rukou úpony a nařídil Starbuckovi, aby svolal mužstvo na zád'.

„Pane!“ namítl důstojník překvapený rozkazem, který se na lodi skoro nikdy nedává, leda v nějakém mimořádném případě.

„Svolej všechny na zád!“ opakoval Achab. „Hlídky na stožárech, hola, slezte dolů!“

Když se celá lodní posádka shromáždila a pozorovala ho s výrazem zvědavým a poněkud postrašeným – vypadal totiž jako návětrný obzor, když se žene bouře – Achab se chvatně podíval přes zábradlí, potom vrhl pohled na posádku, vyrazil ze svého stanoviště, a jako by kolem něho nebylo živé duše, začal si znovu těžce vykračovat po palubě. Se skloněnou hlavou a staženým kloboukem se stále procházel, nevšímaje si udiveného šepotu posádky, až konečně Stubb zašeptal Flaskovi, že je sem Achab svolal, aby se dívali na chodecký výkon. Ale to netrvalo dlouho. Prudce se zastavil a zvolal:

„Co uděláte, námořníci, když spatříte velrybu?“

„Ohlásíme ji!“ zněla horlivá sborová odpověď mnoha hlasů.

„Dobře!“ zvolal Achab s přízvukem divokého souhlasu, postřehnuv, že jeho nenadálá otázka posádku přímo zelektrizovala a vzbudila živý a upřímný ohlas.

„A co potom, námořníci?“

„Spustíme čluny a za ní!“

„A co voláte, námořníci?“

„Mrtvou velrybu, nebo rozbitý člun!“

Každé zvolání jen stále stupňovalo výraz podivné vášnivé radosti a souhlasu na tváři starého muže, zatímco námořníci se na sebe dívali tázavě, jako by se sami divili, že se dovedli tak vzrušit při otázkách zdánlivě bezúčelných.

Ale byli opět plni dychtivosti, když se Achab pootočil v jamce, jednou rukou se chytil úpony vysoko nahoře, a svíraje ji pevně, téměř křečovitě, takto k nim promluvil:

„Všichni, kdo jste hlídkovali na stožárech, slyšeli jste už mé rozkazy o bílé velrybě. Podívejte se! Vidíte tuto španělskou unci zlata?“ a pozdvihl velký zářící peníz proti slunci, „je to šestnáctidolarová mince, hoši. Vidíte ji? Pane Starbucku, podejte mi tamhleto kladivo!“

Zatímco důstojník šel pro kladivo, Achab již nemluvil, ale pomalu třel zlatý peníz o šos kabátu, jako by chtěl zvýšit jeho lesk, a něco si pro sebe pobroukával beze slov, vydávaje přitom zvuk tak podivně tlumený a nečláňkovaný, že se zdálo, jako by to mechanicky hučelo soukolí jeho životních sil.

Přijal od Starbucka kladivo, postoupil k hlavnímu stožáru, pozdvihl kladivo jednou rukou a druhou ukazoval zlatý peníz. Potom pronikavým hlasem zvolal: „Kdokoli z vás mi ohlásí velrybu s bílou hlavou, s vrásčitým čelem, křivou čelistí a se třemi dírami na pravoboku – podívejte se, kdokoli z vás mi oznámí právě tu bílou velrybu, dostane tenhle zlatý peníz, moji hoši!“

„Hurá! Hurá!“ křičeli námořníci a pochvalně mávali klobouky, když přibíjel zlatou minci na stožár.

„Povídám, je to bílá velryba,“ pokračoval Achab, když odhodil kladivo. „Bílá velryba. Napínejte zrak, hoši, bedlivě pátrejte po bílé vodě. Uvidíte-li jen bublinu, zavolejte!“

Taštego, Dagů a Kvíkveg po celou tu dobu přihlíželi se zájmem a překvapením ještě větším nežli ostatní a při zmínce o vrásčitém čele a křivé čelisti sebou trhli, jako by každý z nich byl vzrušen nějakou zvláštní vzpomínkou.

„Kapitáne Achabe,“ řekl Taštego, „vaše bílá velryba, to bude jistě ta, které říkají Moby Dick.“

„Moby Dick?“ vzkřikl Achab. „Tak ty znáš bílou velrybu, Taštego?“

„Nekrouť tak trochu divně ocas jako vějíř, pane, než se potopí?“ zeptal se muž z Gay Headu uvážlivě.

„A má také podivný vodomet!“ zvolal Dagů. „Velmi silný i na vorvaně a hezky prudký, že ano, kapitáne Achabe?“

„A on má taky jeden, dva, tři – och! hodně moc želez v jeho kůže, kapitáne,“ volal Kvíkveg přerývavě, „a každá zkroucena, jako – jako –“ lapal po slově a kroutil rukou, naznačuje tak vytahování zátky z láhve – „jako – ta –“

„Vývrtka!“ zvolal Achab, „ano, Kvíkvegu, harpuny v něm trčí celé zkroucené a zaseknuté. Ano, Dagů, jeho vodomet je veliký jako celý mandel pšeničných snopů a bílý jako hromada naší nantucketské

vlny po velké výroční střížii. Ano, Taštego, ocasem mrská vějířovitě – jako bouře roztrženou kosátkou. U všech dáblů, mužové, viděli jste Moby Dicka, to je Moby Dick – Moby Dick!“

„Kapitáne Achabe,“ řekl Starbuck, jenž doposud se Stubbem a Flaskem pozoroval svého představeného se vzrůstajícím údivem, ale nakonec zřejmě připadl na myšlenku, která trochu vysvětlovala celý ten div. „Kapitáne Achabe, slyšel jsem o Moby Dickovi – není Moby Dick ten vorvaň, který vám urval nohu?“

„Kdo ti to řekl?“ vzkřikl Achab a potom se odmlčel. „Ano, Starbucku, ano, moji milí vespolek. Byl to Moby Dick, ten mě připravil o můj stožár; Moby Dick mi dopomohl k tomuto mrtvému pahýlu, na kterém teď stojím. Ano, ano,“ vzkřikl s hrozným, hlasitým, zvířecím zaštkáním, jako když je los zasažen do srdce, „ano, ano, byla to ta prokletá bílá velryba, ta mě zničila, ta ze mne udělala nadosmrti takového nebožáckého mrzáka!“ Potom, rozhodiv obě paže, s bezuzdným proklínáním vykřikoval: „Ano, ano! Budu ji pronásledovat kolem Dobré naděje a kolem mysu Hornu a kolem norského Malstromu a třebas až do plamenů pekelných, než bych se jí vzdal. A proto jste se, námořníci, vydali na cestu, lovit onu bílou velrybu po obou březích pevniny a všemi směry přes celou zeměkouli, dokud nebude chrlít sedlou krev a nerozestře ploutve. Tak co tomu říkáte, námořníci, budete mi pomáhat? Myslím, že vypadáte statečně.“

„Ano, ano!“ zvolali harpunáři a námořníci a přiběhli blíže k rozčilenému starému muži. „Pozor na bílou velrybu, ostré kopí Moby Dickovi!“

„Bůh vám žehnej!“ zpola zaštkal a zpola zavýskl. „Bůh vám žehnej, námořníci! Stewarde, připrav hodně velkou dávku grogu. Ale Starbucku, proč jsi tak protáhl obličej? Ty nechceš pronásledovat bílou velrybu? Neodvážíš se na Moby Dicka?“

„Pustím se do jeho křivé čelisti a odvážím se i do tlamy samé smrti, kapitáne Achabe, bude-li se to jen trochu srovnávat s účelem našeho podniku, ale jsem tady, abych lovil velryby, a ne abych vykonával pomstu svého velitele. Kolik sudů vydá tvá pomsta, kapitáne

Achabe, i když zabijeme bílou velrybu? Nevynese ti to mnoho pro náš nantucketský trh.“

„Nantucketský trh! K čertu s ním! Pojd' blíž, Starbucku; ty si říkáš o bližší vklad! Jsou-li peníze měřítkem, člověče, a jestliže účetní odhadli zeměkouli jako velkou banku a hustěji posázeli zlatými mincemi, potom dovol, abych ti řekl, že má pomsta vynese velkou odměnu *tady!*“

„Buší se do prsou,“ šeptal Stubb, „nač to? Myslím, že to duní mohutně, ale dutě.“

„Mstít se němé tváři!“ zvolal Starbuck. „Podlehl jsi slepému pudu! Bláznovství! Dát se vyprovokovat k zuřivosti nerozumným zvířetem, kapitáne Achabe, to mi připadá jako rouhání.“

„Poslyš ještě – muži s bližším vkladem! Vše, co vidíme, jsou jenom lepenkové masky. Ale při každé události – když jde o skutečný zásah, opravdový čin – tu pak neznámé, avšak rozumně uvažující cosi ukáže svou pravou podobu za tupou maskou. Chce-li člověk zasáhnout, musí udeřit skrz masku! Jak může vězeň uniknout ze žaláře, neprobourá-li zeď? Pro mne je bílá velryba takovou zábranou zdí. Někdy si myslím, že za ní nic není. Ale je tam dosti. Volá mě, zastrašuje mě, vidím v ní rozpínavou sílu, kterou umocňuje nevyzpytatelná zášť. Nenávidím hlavně to nevyzpytatelné. Ať už je bílá velryba jen nástrojem, či ať je bílá velryba samým pánem, vybijí na ní svou zášť. Nemluv mi o rouhání, člověče! Vrhli bych se na slunce, kdyby mě urazilo. Vždyť kdyby to slunce dovedlo, i já bych mu dokázal odplatit. V tomhle je totiž stále kus poctivé hry, poněvadž všemi tvory vládne řevnivost. Ale nade mnou, člověče, nade mnou nemá moci ani ten zákon poctivé hry. Kdo je přese mne? Pravda nemá hranic. Přestaň se na mne dívat! Hloupé, vyjevené civění je nesnesitelnější než upřený pohled ďábla. Tak, tak, červenáš se a bledneš. Můj hněv tě rozpálil do zlobného žáru. Ale podívej se, Starbucku, co je řečeno v hněvu, to neplatí. Jsou lidé, jejichž prudká slova jsou jen nepatrně urážlivá. Nechtěl jsem tě popudit. Nechme toho! Podívej se tamhle na ty barbarské tváře s hnědými skvrnami – na ty živé, dýchající obrazy namalované sluncem! Na pohanské leopardy, na ty

bezstarostné nemodlence, kteří prostě žijí a nepátrají po příčinách, proč cítí život tak žhavě! Posádka, člověče, posádka! Což nejsou všichni zajedno s Achabem, pokud jde o tu velrybu? Podívej se na Stubba, směje se! Podívej se tamhle na Chilijce. Řehtá se, sotva na to pomyslí. Starbucku, nemůžeš se v strašlivé bouři udržet, ty osamocený zmítaný stromečku. A oč jde? Přemýšlej o tom! Jde o to, abys pomohl zasáhnout jednu ploutev; to přece není nic těžkého pro Starbucka. Jde o něco víc? Nejlepší kopí z celého Nantucketu jistě nezůstane nečinné při tomto jediném lovu, až každý námořník sevře svůj brousek. Ach, vidím, že jsem tě vehnal do úzkých. Vidím, jak se ti vaří žluč. Mluv, jen promluv. – Ano, ano. Tvé mlčení, *to* tedy mluví za tebe. (*Stranou.*) Z mého rozšířeného chřípí cosi vyrazilo a on to vdechl do svých plic. Starbuck je teď můj; teď se mi nemůže postavit na odpor, aby to nebyla vzpoura.“

„Bůh mě ochraňuj – a nás všechny!“ zamumlal tiše Starbuck. Ale Achab v své radosti nad učarováním, mlčenlivým souhlasem důstojníkovým neslyšel jeho předvídavý povzdech ani tlumený smích z podpalubí, ani věštecké záchvěvy větru v lanoví, ani tupé pleskání plachet o stožáry, jak jejich srdce na okamžik poklesla. Starbuckovy sklopené oči se znovu zapálily životním vzdorem, podpalubní smích odumřel, vítr znovu zadul, plachty se naplnily a loď se nadnesla a valila se vpřed jako dříve. Ach, vy napomenutí a výstrahy! Proč nezůstanete, když jste přišly? Jste však spíše předpověďmi nežli výstrahami, vy stíny! Ani ne tak předpověďmi zvenčí jako spíš potvrzením toho, co se chystá uvnitř. Při nepatrném omezení naší osobnosti vlivy zvenčí nás žene vpřed nejvnitřnější nutkání naší bytosti.

„Džbán! Džbán!“ volal Achab.

Podali mu vrchovatý cínový džbán a on se obrátil k harpunářům a nařídil jim, aby tasili zbraně. Potom si je u vratidla postavil před sebe, s harpunami v rukou, kdežto tři důstojníci mu stáli po boku s třemi kopími, a celou skupinu obklopovali v kruhu ostatní námořníci. Achab chvíli stál a pátravě si prohlížel každého člena své posádky. Ale ty divoké oči čelily jeho pohledu, jako krví podlité

oči préríjních vlků se střetávají s očima svého vůdce, nežli se v jejich čele vyřítí po stopě bizona – a zatím, běda! upadne do skryté indiánské pasti.

„Napij se a dej dál!“ zvolal, podávaje těžký naplněný džbán nejbližším námořníkům. „Ať pije nyní jen posádka! Podávejte si to kolem! Rychlý doušek, ale zhluboka, námořníci! Je to horké jako ďáblovu kopyto. Tak, tak, obchází pěkně dokola. Zakrouží to ve vás spirálovitě, rozdvojí se to jako hůl na chytání hadů. Výborně – téměř do dna! Tamtudy vyšel, tudy se vrací. Podejte mi ten džbán! Je prázdný. Mužové, jste jako roky; tak je překypující život zhltnut a ten tam. Stewarde, nalij znova!

Poslyšte, moji stateční! Shromáždil jsem vás všechny tady kolem vratidla. Vy, důstojníci, postavte se mi po bok se svými kopími, a vy, harpunáři, stůjte tam se svými železy; a vy, statní námořníci, obklopte mě kolem dokola, abych mohl do jisté míry oživit jeden vznešený obyčej našich rybářských otců. Och, mužové – ještě to uvidíte. Cože, hochu, už jsi zpátky? Ani falešný peníz se tak rychle nevrátí. Podej mi to! Nádobu mohla být zase vrchovatá, kdybys neměl třesavku – táhni, ty zimnice!

Přistupte, důstojníci! Zkřížte kopí přímo přede mnou! Tak je to dobře! Dovolte, dotknu se osy.“ Při těchto slovech se napraženou rukou chopil tří vodorovných zářících kopí v místě, kde se stýkala, a přitom je náhle a nervózně stiskl, těkaje dychtivým pohledem ze Starbucka na Stubba a ze Stubba na Flaska. Zdálo se, že do nich chce nějakým úžasným výbojem vnitřní vůle vpravit totéž vášnivé vzrušení, jakým byla nabita leydenská láhev jeho vlastní přitažlivé energie. Tři důstojníci se chvěli před jeho pevným, vytrvalým a tajemným vzezřením. Stubb a Flask od něho odvrátili zrak; poctivé oko Starbuckovo se sklopilo.

„Nadarmo!“ zvolal Achab, „ale snad je to tak dobře. Vždyť kdybyste vy tři byli jen jednou zasaženi plným výbojem, potom by třeba byl můj elektrický zdroj docela vybit. Nadto by vás ten zásah snad i usmrtil. Snad ho ani nepotřebujete. Dolů kopí! A teď, důstojníci, jmenuji vás číšníky mých tří pohanských příbuzných – těchto tří

velmi úctyhodných pánů a šlechticů, mých chrabrých harpunářů. Pohrdáte tím úkolem? Což velký papež neumývá nohy žebrákům, používaje při tom místo konvice své tiáry? Ach, moji drazí kardinálové, vaše vlastní laskavost, ta vás k tomu přiměje. Nenařizuji vám to; sami to chcete. A vy, harpunáři, přeřízněte úvazky a stáhněte násadce!“ Harpunáři mlčky uposlechli rozkazu a stáli tu s obnaženými železnými vršky svých harpun – dlouhými asi tři stopy – držíce je před ním špicemi vzhůru.

„Neprobodněte mě tou ostrou ocelí! Skloňte je, obraťte je ostrím dolů! Což nevíte, kde má číše konec? Obratťe tuleje vzhůru. Tak, tak, a teď přistupte, číšníci! Chopte se harpun! Držte je, až budu nalévat!“ Kráčeje od jednoho důstojníka k druhému, naplňoval tuleje harpun ohnivou vodou ze džbánu.

„Nyní stojíte tři proti třem. Zvedněte vražedné číše! Nabídněte si je jako členové tohoto nového nerozlučného svazku! Hola! Starbucku! Už se stalo! Slunce na vás nyní spočine, aby to potvrdilo. Pijte, vy harpunáři! Pijte a přisahejte, vy mužové, kteří řídíte smrtonosný velrybářský člun – smrt Moby Dickovi! Bůh nechť nás všechny uštve, neuštve-li Moby Dicka k smrti!“

Dlouhé ocelové číše zakončené ostnem byly pozdviženy a za volání a proklínání bílé velryby kořalku naráz vypili, jen to syklo. Starbuck zbledl, obrátil se a zachvěl. Ještě jednou a naposled si rozohněná posádka podávala naplněný džbán dokola a potom na ně Achab zamával volnou rukou a všichni se rozešli. Achab se uchýlil do své kajuty.

XXXVII. ZÁPAD SLUNCE

[*Kajuta, u oken na zádi; Achab sedí sám a zírá ven.*]

Kudy pluji, všude za sebou nechávám bílou a bouřlivou stopu, blede vody a ještě bledší tváře. Závistivé vlny z boku se vzdouvají, aby zakryly mé stopy, nechť si; já kráčím první. Tamhle, na okraji toho věčně přetékajícího poháru, vláhé vlny se rdí jako víno. Zlatá olovnice se spouští do modrých vod. Slunce – potápěč – zvolna klesá – zapadá; můj duch stoupá vzhůru; je unaven stoupáním do nekonečného vrchu. Je snad koruna, kterou nosím, příliš těžká – ta železná koruna lombardská? A přece září mnoha drahokamy; já, její nositel, nevidím její daleké záření, jen temně tuším, že nosím něco oslnivého, co uvádí v úžas. Je ze železa – to vím – ne ze zlata. Je také puklá – cítím to, nerovný okraj mě dře do krve; můj mozek jako by narážel na pevný kov, ano, mám ocelovou lebku. Ta nepotřebuje helmice v boji, kdy mozek je nejvíc ohrožen.

Cítím na čele suchý žár. Ach, bývaly doby, kdy mě východ slunce nádherně vzrušoval a západ zase uklidňoval. Už tomu tak není. Toto líbezná světlo mi už nedává úlevu; všecka líbeznost je pro mne mukou, poněvadž se už nedovedu radovat. Jsem obdařen vyšším chápáním, proto mi chybí nižší schopnost těšit se z něčeho. Jsem proklet nesmírně rafinovaně a zákeřně, zatracen uprostřed ráje! Dobrou noc – dobrou noc! (*Mává rukou a odchází od okna.*)

Nebylo to tak nesnadné. Myslil jsem si, že najdu aspoň jednoho tvrdohlavce; ale mé jediné ozubené kolo zapadá znamenitě do všech jejich různých koleček a ona se točí. Nebo, chcete-li, všichni stojí přede mnou jako samá mraveniště střelného prachu a já jsem jejich zápalka. Ach, jak je to kruté! Aby druhí byli zapáleni, nutno sirku samu zničit. Ale čeho jsem se odvážil, to jsem chtěl; co jsem chtěl, to udělám! Myslí si, že jsem šílený – Starbuck si to myslí; ale já jsem posedlý, jsem šílený šílenec. Ta divoká šílenost, která se uklidní, jen

aby porozuměla sama sobě! Podle proroctví mám být roztrhán. Ach ano, ztratil jsem tuto nohu. A já teď prorokuji, že roztrhám toho, kdo potrhal mne. Jsem tedy prorokem a vykonavatelem zároveň. To je víc, než čím jste kdy byli vy, velcí bohové. Směji se a vypískávám vás, vy hráči kriketu, vy pěšní zápasníci, vy hluší Burkové a zaslepení Bendigové! Neřeknu, jako říkají školáčkové velkým klackům z vyšší třídy – jdi si na někoho ze své třídy a nebij *mne*! Ne, tys mě srazil k zemi, a já jsem zase vstal, ale *tys* utekl a schoval se. Vylez ze své skrýše! Nemám dalekonosnou pušku, abych tě mohl zasáhnout. Pojd', Achab se ti zdvořile poroučí, pojd' a zkus, svedeš-li něco se mnou! Nehneš mnou, porazil bys sám sebe. Stezka k mému vytčenému cíli je pokladena železnými kolejnicemi a můj duch je schopen po nich jet. Přes závratné propasti, prorvanými srdci hor, pod řečišti dravých proudů – neodvratně poletím vpřed! Železná dráha nezná překážek, železná dráha se neuhne!

XXXVIII. SOUMRAK

[U hlavního stožáru, o který se opírá Starbuck.]

Můj duch potkal víc než sobě rovného; je přemožen, a nadto šílenec! Nesnesitelně palčivé pomyšlení, že zdravý rozum musel složit zbraně na tomto bojišti! On však zaryl příliš hluboko a vyrazil ze mne všechn rozum! Tuším jeho bezbožný konec, ale cítím, že musím přispět svou pomocí, aby k němu dospěl. Ať chci nebo nechci, cosi nevyslovitelného mě k němu připoutalo; táhne mě to jako lano a já nemám nůž, aby je přeřízl. Hrozný stařec! Křičí: Kdo je nade mne? – Ano, je demokratický vůči všem nahoře; a hle, jak se vypíná nade všechny, kdo jsou dole! Ach! Vidím zřetelně svůj žalostný úděl – poslouchat a bouřit se proti tomu, a co horší, nenávidět, a přitom litovat. Vždyť v jeho očích čtu jakýsi temný žal, který by mě zkrušil, kdybych jím trpěl sám. A přece je tu naděje. Čas a příliv se rozlévají do široka. Nenáviděná velryba může plout ve vodách celé zeměkoule, jako může zlatá rybička plavat ve skleněné kouli. Snad ho Bůh odvrátí od jeho záměru, který uráží nebesa. Rád bych se vzmužil, kdybych neměl srdce jako z olova. Ale můj hodinový stroj došel; nemám klíček, kterým bych jej opět natáhl a zdvihl závaží svého srdce, jež řídí celý stroj.

[Výbuch bujného veselí z místnosti mužstva na přídí.]

Ach bože! Plout s takovou pohanskou posádkou, s muži, kteří byli kdesi zrozeni spíše žraločím mořem než lidskou matkou! Bílá velryba je jejich Gorgona. Slyšme! Ty ďábelské orgie! To rozpustilé veselí na přídí, a naproti tomu nerušený klid na zádi! Myslím, že je to obraz života. Jiskřivým mořem letí vpřed veselá, bojovná a škádlivá příd', ale jen proto, aby táhla za sebou chmurného Achaba, jenž přemítá na zádi ve své kajutě, nad zbrázděnou vodou, která ji o kousek dál pronásleduje vlčím jekotem. To táhlé vytí mi proniká až do kostí. Ticho, vy hýřilové, a postavte hlídky! Ach, živote! Právě v takovéto

hodině, kdy duše zdeptaná musí pít z pramene poznání – jako se násilně krmí divocí, nevzdělaní ještě tvorové – ach, živote, právě nyní cítím, že je v tobě skrytá hrůza. Ale to nejsem já! Ta hrůza není ve mně, a pokud budu cítit jako člověk, dotud se budu snažit bojovat s vámi, vy strašné přízraky budoucnosti. Stůjte při mně, podpírejte mě, poutejte mě, ó vy požehnané síly!

XXXIX.

PRVNÍ NOČNÍ HLÍDKA

PŘEDNÍ KOŠ

[*Stubb samotén, opravuje zvratné lano.*]

Ha! ha! ha! ha! hm! Konečně mám čisté hrdlo! – Přemýšlel jsem o tom neustále, a tohle ha-ha je konečný výsledek. Proč to? Poněvadž smích je nejmoudřejší a nejlehčí odpověď na všechno, co je podivné, a ať se stane co chce, jedna útěcha člověku vždycky zbývá – bezpečná útěcha, že je to všechno předurčeno. Neslyšel jsem všechno, co mluvil se Starbuckem; ale jak jsem to viděl, Starbuck potom vypadal tak trochu jako já tenkrát večer. Jistě ho starý Mogul také položil na lopatky. Tušil jsem to, věděl jsem to. Mít takovou schopnost, mohl jsem to snadno prorokovat – poněvadž jsem to zpozoroval, když jsem se upřeně díval na jeho lebku. Nuže, Stubbe, *moudrý* Stubbe – to je můj titul – nuže, Stubbe, co na tom, Stubbe? Páchne to zdechlinou. Nevím, co všechno se stane, ale ať je to co chce, půjdu tomu vstříc se smíchem. S takovým šibalským úsměvem, jaký se skrývá ve všem, co nám připadá hrozné! Je mi veselo. Tralala, la, la. Copak asi doma dělá má šťavnatá hruštička? Pláče, div si oči nevypláče? Nebo, dejme tomu, hostí harpunáře, kteří se právě vrátili, a je veselá jako vlajka na fregatě, a já tady – tralala, la, la la, ach –

Dnes večer lásce připijem,
ohnivé lásce, která mívá
jak pěna na okraji pohárů,
jež zašumí, když rty z nich pijí.

Tohle je skvělá sloka – kdo volá? Pan Starbuck? Ano, ano, pane – (*stranou*) je to můj nadřícený, a nemýlím-li se, dostal také svůj díl. – Ano, ano, pane – právě jsem dodělal tu práci – už jdu.

XL. PŮLNOC NA PŘÍDI

HARPUNÁŘI A NÁMOŘNÍCI:

(Čelní plachta se zvedá a je vidět hlídku – muži stojí, leží, opírají se a povalují v různých polohách a všichni sborem zpívají.)

Sbohem a adieu, španělské dámy,
sbohem a adieu, dámy ze Španěl!
Náš kapitán již rozkaz dal —

PRVNÍ NANTUCKETSKÝ NÁMOŘNÍK:

Ale hoši, nebuďte sentimentální! To se pak špatně tráví. Něco posilujícího! Tak za mnou!

(Zpívá a všichni se přidávají.)

Kapitán na palubě stál
a dalekohled k očím pozvedal,
zda velryby tam někde běží,
co chrlí vodu u pobřeží.

Ej, hoši, bubny do člunů,
a lan se chopte, hoj!
Dnes ulovíme tučnou velrybu,
jen každý ruku s rukou spoj!

Vesele, braši, do díla, ať zjasní se vám tvář,
až zasáhne svou velrybu statečný harpunář!

HLAS DŮSTOJNÍKA Z VELITELSKÉ PALUBY:

Osmá půlhodina padla, střídat!

DRUHÝ NANTUCKETSKÝ NÁMOŘNÍK:

Počkejte s tím sborem! Osmá padla! Slyšíš, zvoníku? Odbij na zvon osm, Pipe, ty černý uličníku! A já zavolám hlídky! Mám hubu jako na to dělanou – hubu jako vrata. Tak, tak (*vstrčí hlavu do palubního otvoru*). Hlíd-ky z pra-vo-bo-ku, a-hoj! Osmá padla, vy tam dole! Vyvalte se!

HOLANDSKÝ NÁMOŘNÍK:

To se to dnes chrápe, brachu; ohromně správná noc. To dělá to víno našeho starého Mogula: někoho oddělalo, někoho rozdělalo. My zpíváme; oni spí – už jo, leží tam a chrní jako štěňata. Zahulákej na ně ještě jednou. Vem si tuhle měděnou rouru a skrz ni na ně zahulákej. Řekni jim, ať už nechají těch snů o holkách. Řekni jim, že přišlo vzkříšení; musí dát poslední hubičku a jít k poslednímu soudu. Tak to má být – to je ono. Ty nemáš hrdlo pokažené amsterodamským máslem.

FRANCOUZSKÝ NÁMOŘNÍK:

Pst, hoši! Skočme si trochu, než zakotvíme pod pokrývkou. Co tomu říkáte? Přichází druhá hlídka. Všichni na nohy. Pipe! Pipíčku! Hurá, břinkni do té tamburíny!

PIP (*nevrle a ospale*):

Copak já vím, kde je!

FRANCOUZSKÝ NÁMOŘNÍK:

Tak bubnuj na břicho a hýbej ušima. Jen do tance, kamarádi; všichni vesele, tak to má být, hurá! Zatraceně, vy nechcete tancovat? Postavte se teď do řady, hezky za sebou, a spustte dupáka. Natřásejte se! Od podlahy! Jen hezky od podlahy!

ISLANDSKÝ NÁMOŘNÍK:

Ta tvá podlaha se mi nelíbí, kamaráde. Je to pro mne moc jarní. Jsem zvyklý na podlahy z ledu. Lituji, že vám tak kazím náladu, ale omluvte mě.

MALTSKÝ NÁMOŘNÍK:

Mě taky. Kde máte děvčata? Leda blázen popadne pravou rukou svou vlastní levici a řekne sám sobě: „Těší mě.“ Kde jsou partnerky? Musíme mít partnerky!

SICILSKÝ NÁMOŘNÍK:

Ano, děvčata a zeleň! To bych si s vámi skočil! Jistě, poskočil bych jako luční kobylka.

NÁMOŘNÍK Z LONG ISLANDU:

Nu, nu, dobrá, bručouni, vždyť je nás tady dost. Kujte železo, dokud je žhavé, jak já říkám. Všechny nohy budou brzy okované! A, tady přichází hudba! Tak do toho!

AZORSKÝ NÁMOŘNÍK *(vylézá z palubního otvoru a vyhodí ven tamburínu):*

Tady ji máš, Pipe. A tady je místo na rumpálu. Vylez si nahoru. Tak, hoši, do toho!

(Polovina jich tančí při tamburíně. Někteří slézají pod palubu. Někteří spí nebo leží mezi svinutými lany. Všude se ozývá klení.)

AZORSKÝ NÁMOŘNÍK *(tančí):*

Jen do toho, Pipe! Brnkni na to, muzikante! Brnkej, drnkej, řinkej, zvonečkáři! Ať z toho jiskry lítají! Ať třeba rolničky prasknou!

PIP:

Rolničky? Tady se právě jedna utrhla a upadla. Moc do toho třískám.

ČÍNSKÝ NÁMOŘNÍK:

Tak cvrnkej na zuby, jen spust'! Udělej ze sebe pagodu.

FRANCOUZSKÝ NÁMOŘNÍK:

Jen zvesela! Drž se, Pipe, dokud si to neodskáču! Jen do toho, ať třísky lítají! Mrskněte sebou!

TAŠTEGO *(klidně pokuřuje)*:

A tomuhle říká běloch zábava. Uf! Ušetřím si pot.

STARÝ NÁMOŘNÍK Z MANU:

Rád bych věděl, zda si ti veselí mládenci dovedou představit, nad čím tancují. Zatančím si nad tvým hrobem – na mou duši – to bývá nejhorší vyhrůžka povětrných žen, co čekávají v noci na nárožích. Ach, Ježíši! Když jen pomyslím na ta nezkušená loďstva a ty nezkušené posádky! Inu, ba, celý svět je možná kulatý a točí se dokola, jak to vy učení říkáte, a pak je to docela v pořádku, udělat si z něho tančírnu. Jen tančete, hoši, vždyť jste mladí; také jsem byl kdysi mlád.

TŘETÍ NANTUCKETSKÝ NÁMOŘNÍK:

Hrome! Pf! Tohle je horší než veslovat za velrybou v bezvětrí. Dej mi bafa, Taši!

(Přestanou tancovat a utvoří skupiny. Zatím obloha ztemní a zvedne se vítr.)

VÝCHODOINDICKÝ NÁMOŘNÍK:

Při Brahmovi! Brzy budeme mít zase mokrou plavbu, hoši. Posvátný Ganges s vysokou vodou se proměnil ve vítr. Ukázals své chmurné čelo, Šivo!

MALTSKÝ NÁMOŘNÍK *(naklání se a mává čapkou)*:

To jsou vlny – pěnové čepičky se teď daly do tance. Brzy budou třepat třásněmi. Kdyby tak všechny vlny byly ženské, to bych se tam vrhl a věčně bych s nimi tancoval. Nic na světě není tak sladké – nebe se tomu nevyrovná! – jako letmý pohled na teplá, dmoucí se řadra při tanci, když rozestřené paže skrývají takové zralé, pukající hrozny.

SICILSKÝ NÁMOŘNÍK (*opírá se o loket*):

Nemluv mi o tom! Ach, chlapče – prchavé spletení údů – sladké kolébání – laskání – vzruchy. Ret, srdce, bok – o všechno zavadíš – ustavičné doteky a oddalování! Dej pozor, nesmíš ochutnat, jinak by ses přesytil. Co, pohane? (*Strčí do něho.*)

TAHITSKÝ NÁMOŘNÍK (*spočívá na rohoži*):

Bud' pozdravena posvátná nahota našich tanečnic! Híva, híva! Ach, Tahiti s nízko spuštěnými závoji a vysokými palmami! Dosud odpočívám na tvé rohoži, ale tvá měkká půda mi unikla. Viděl jsem, jak tě v lese pletli, má rohoži! Bylas zelená prvního dne, když jsem tě odtamtud přinesl; teď jsi odřená a docela uschlá. Ach – ty ani já nedovedeme snášet tu změnu! Což kdybychom se tak přenesli pod tvou oblohu? Slyším hučet bystřiny z vrcholku Pirohiti, když se v kaskádách řítí po skalách dolů a zaplavují vesnice. Vichřice, vichřice! Vzhůru, člověče, postav se jí! (*Vyskočí.*)

PORTUGALSKÝ NÁMOŘNÍK:

Jak se moře valí a naráží na bok! Bud'te pohotově, chlapci, ať ská-sáme plachty! Větry právě kříží meče, co nevidět se do sebe pustí.

DÁNSKÝ NÁMOŘNÍK:

Praskej, praskej, stará lodi! Dokud praskáš, dotud držíš. Výborně! Kormidelník tě drží dobře za uzdu. Nebojí se o nic víc než ostrovní pevnost v Kategatu, kterou tam postavili, aby proti Baltu bojovala děly bičovanými bouří, na nichž se usazuje mořská sůl.

ČTVRTÝ NANTUCKETSKÝ NÁMOŘNÍK:

Má rozkazy, na to nezapomeňte. Slyšel jsem, jak mu starý Achab říkal, že musí vždycky rozbít náraz větru, asi jako se rozbije vodotrysk pistolí! – Vpal svou loď přímo do něho!

ANGLICKÝ NÁMOŘNÍK:

Prokletě! Ale ten starý je přece jen ohromný chlap! Máme mu chytat jeho velrybu! K tomu jsme tady!

VŠICHNI:

Ano! Ano!

STARÝ NÁMOŘNÍK Z MANU:

Jak sebou ty tři jedle zmítají! Jedle je nejhouževnatější ze všech stromů; když je přenesena do jakékoli jiné půdy, snese to, a tady má jenom prokletou hlínu – posádku. Jen pevně, kormidelníku, jen pevně! Tohle je počasí, kdy chrabrá srdce na moři zatouží po břehu a lodi obrácené kýlem vzhůru pukají. Náš kapitán má mateřské znamení – a podívejte se tamhle, hoši, na obloze je také znamení, a příšerné, vidíte? Vše ostatní je černé jako smola.

DAGŮ:

Co na tom? Kdo se bojí černého, ten se bojí mne. Jsem vytesán z černí!

ŠPANĚLSKÝ NÁMOŘNÍK (*stranou*):

Chce se vytahovat – ach, ten starý protiva mě dopaluje. (*Postoupí vpřed.*) Ano, harpunáři, tvoje rasa je nepopíratelně temnou stránkou lidstva – opravdu, ďábelsky temná. Nic ve zlém!

DAGŮ (*zachmuřeně*):

Vůbec ne.

NÁMOŘNÍK ZE SANTIAGA:

Ten Španěl je blázen nebo opilý. Ale to není možné, ledaže by v jeho případě kořalka našeho starého Mogula účinkovala moc pomalu.

PÁTÝ NANTUCKETSKÝ NÁMOŘNÍK:

Co jsem to viděl? Zablýsklo se? Ano.

ŠPANĚLSKÝ NÁMOŘNÍK:

Ne. To Dagů vycenil zuby.

DAGŮ (*vyskočí*):

Spolknu tě, panáku! Bledá tvář, bledý zbabělec!

ŠPANĚLSKÝ NÁMOŘNÍK (*postaví se proti němu*):

Probodnu tě ze srdce rád. Velké tělo, malý duch!

VŠICHNI:

Rvačka! Rvačka! Rvačka!

TAŠTEGO (*vyfoukne oblak kouře*):

Rvačka dole, rvačka nahoře. Bohové a lidé – obojí se rvou! Uf!

PLAVČÍK Z BELFASTU:

Rvačka! Hurá, ať je rvačka! Chválabohu, rvačka. Jen do toho!

ANGLICKÝ NÁMOŘNÍK:

Ale poctivě! Vemte Španělovi nůž! Udělejte kolo! Kolo!

STARÝ NÁMOŘNÍK Z MANU:

Už je hotovo! Tam! Kruh obzoru. V tom kruhu zabil Kain Abela.
Čistá práce, řádná práce, či ne? Proč jsi tedy, Bože, udělal to kolo?

HLAS DŮSTOJNÍKA Z MŮSTKU:

K zvedacím lánům! Nadkošové plachty! Skasat košovky!

VŠICHNI:

Vichřice! Vichřice. Hod'te sebou, mariňáci! (*Rozběhnou se.*)

PIP (*krčící se pod rumpálem*):

Mariňáci? Bůh pomáhej takovým mariňákům! Prásk! Bum! Tam letí kosatkový stěh! Bum, prásk! Nebesa! Skrč se ještě víc, Pipe, tady letí horní ráhno! Je to horší než být v lese za vichřice poslední den v roce. Kdo by teď lezl pro kaštany? Ale tamhle lezou, všichni proklínají, ale já nelezu. Mají pěkné vyhlídky, jsou na cestě do nebe. Drž se pořádně! Jemináčku, to je vichřice! Ale tam ti braši – těm je ještě hůř – tady máte tu bílou bouři! Bílá bouře! Bílá velryba, ach, ach! Slyšel jsem právě celé jejich povídání, a bílá velryba, ach, ach – o té se mluvilo jen jednou a teprve dnes večer – třesu se po celém těle jako má tamburína – ten hroznýš, ten starý muž je zapřísahal, aby ji ulovili! Ach, ty velký bílý Bože někde tam nahoře v té temnotě, měj slitování s malým černým hochem tady dole! Zachraň ho přede všemi lidmi, kteří nemají srdce, aby pocítili strach!

XLI.

MOBY DICK

Já, Izmael, jsem patřil do této posádky, mé výkřiky splývaly s výkřiky ostatních, má přísaha se spájela s jejich přísahou; křičel jsem hlasitěji a svou přísahu jsem kul a vyztužoval pevněji, protože mi v hloubi duše bylo úzko. Měl jsem fantastický, tajemný pocit spřízněnosti; Achabova neuhasitelná zášť jako by byla záští mou. Lačným sluchem jsem lapal příběh o vražedné obludě, které jsme já a všichni ostatní přísahali boj a pomstu.

V poslední době, i když jen občas, samotářská bílá velryba se s oblibou osaměle proháněla v oněch necivilizovaných mořích, která nejčastěji navštěvují lovci vorvaňů. Ne všichni věděli o její existenci; jen poměrně málo lovců velryb ji určitě spatřilo a počet těch, kteří se s ní opravdu a vědomě dali do boje, byl velmi malý. Velrybářských lodí je sice mnoho, ale jsou bez všeho řádu rozptýleny po širých mořích, mnohé se za lovem dobrodružně ženou do opuštěných zeměpisných šířek, takže se za celý rok nebo ještě déle skoro nikdy nesetkají s jedinou plachetnicí, od níž by se něco dověděli. Neobyčejná délka každé jednotlivé výpravy, nepravidelnost, s jakou lodi vyplouvají z mateřského přístavu, to všechno s jinými ještě okolnostmi dlouhý čas přímo nebo nepřímo zabraňovalo, aby se podrobnější zprávy o Moby Dickovi rozšířily po celé velrybářské flotile rozptýlené po světě. Beze vší pochyby přinesly některé lodi zprávu, že se v tu a tu dobu, na tom a tom poledníku setkaly s vorvaněm neobvykle velikým a zákeřným a že tato velryba způsobila útočníkům velké škody a potom jim zcela unikla. Někteří lidé se zcela právem domnívali, že to nemohl být žádný jiný vorvaň než právě Moby Dick. Ale v poslední době velrybáři při lovu vorvaňů v různých případech zjistili, že napadená obluda je velmi zuřivá, úskočná a lstivá, a proto ti, kdo se náhodou nevědomky pustili do boje s Moby Dickem, byli obyčejně ochotni připisovat tu zvláštní hrůzu, kterou obluda vzbuzovala, spíše na vrub nebezpečí lovu

vorvaňů vůbec než jednotlivému zvířeti. Tak také až dosud většina námořníků pohlížela na Achabovo nešťastné utkání s velrybou.

Pokud jde o ty, kteří už slyšeli o bílé velrybě a potom ji náhodou zahlédli, skoro všichni zpočátku proti ní spustili čluny, odvážně a nebojácně jako proti každému jinému vorvaňovi. Postupně docházelo při těchto útocích k dalším neštěstím – neomezovala se jen na vykloubená zápěstí a kotníky, zlámané končetiny nebo dravé amputace, byly to pohromy zcela a naprosto záhubné, nová a nová neblahá ztroskotání hromadila a kupila děs na jméno Moby Dicka – takže nakonec mnozí odvážní lovci ztráceli statečnost, když se k nim donesla zvěst o bílé velrybě.

Všemožné divoké pověsti nepochybně přeháněly a pravdivým historkám o těchto vražedných utkáních dodávaly ještě větší děsivosti. Vybájené pověsti totiž vyrůstají přirozeně ze všech překvapivých hrozných událostí – tak jako na hniјícím stromě vyrůstá houba – a mimo to v životě námořním daleko častěji než na pevnině vybuchují spousta pověstí, jakmile se jen naskytně vhodný reálný podklad, kterého se mohou zachytit. A jako moře překonává po této stránce pevninu, tak zase velrybářství překonává ostatní obory námořního života, pokud jde o fantastičnost a děsivost pověstí, které na moři někdy kolují. Velrybáři jako celek nejsou oproštěni od tradiční nevědomosti a pověřčivosti všech námořníků; ale nejen to: velrybáři ze všech námořníků nejčastěji přicházejí v nejužší styk se všemi otřesně úžasnými jevy, co jich moře má, a jeho největší divy nejen poznávají zblízka, ale musejí s nimi také bojovat tváří v tvář. Velrybář, osamocený ve vodách tak dalekých, že i kdyby urazil tisíce mil a plul kolem tisícerych břehů, přece by tam nenašel jediný zděný krb ani cokoli jinak pohostinného pod onou částí oblohy; velrybář, jenž v takových šířkách a délkách ještě vykonává své řemeslo, je tedy obklopen samými vlivy, které povzbuzují jeho představivost, aby si vybájila četné historky.

Proto není divu, že stále zmnožované pověsti o bílé velrybě, pověsti zveličované už jen cestou po těch divokých vodních prostorách, soustředily v sobě nakonec všemožné nedonošené výplody

fantazie a chorobné povídky o nadpřirozených silách, takže Moby Dick se posléze stal vtělením neznámých hrůz vzešlých z něčeho neviditelného. V mnohých případech vyvolal takový panický strach, že z těch, kdo se doslechli pověstí o bílé velrybě, jen málokterí byli ochotni se utkat s jejími nebezpečnými čelistmi.

Avšak uplatňovaly se tu ještě jiné vlivy, mnohem životnější a praktické. Dodnes ještě z mysli velrybolovců nevymizela původní klamná představa, že se vorvaň hrůzně liší ode všech ostatních velryb. Ještě teď se vyskytují velrybáři, kteří jsou docela rozumní a odvážní při půtkách s velrybou grónskou neboli pravou, ale kteří odmítnou pustit se do boje s vorvaněm, ať již z nedostatku odborné zkušenosti, z neschopnosti nebo ze strachu. Rozhodně je mnoho lovců velryb, zvláště u velrybářských společností plujících pod jinou vlajkou než pod americkou, kteří vorvaně nikdy nepřátelsky nenapadli a jejichž znalosti leviatana se omezují pouze na všední obludu, primitivně pronásledovanou na severu. Usazení na poklopech, budou tito muži s dětinskou radostí a úctou poslouchat divoké, neuvěřitelné historky o velrybaření na jihu. Nikde nechápou strašlivost obrovského vorvaně s větším porozuměním než právě na těch přídích, které jej pronásledují.

A jako kdyby jeho síla, nyní opravdu dokázaná, vrhala z dřívějších legendárních dob před sebe stín, najdeme u některých knižních přírodopisců – Olassena a Povelsona – tvrzení, že vorvaň je postrachem všech ostatních mořských tvorů a je tak neuvěřitelně dravý, že ustavičně žízni po lidské krvi. Ještě ani v době tak nedávné jako za Cuviera nevymizely takové názory. Vždyť sám tento baron ve svém přírodopise tvrdí, že při spatření vorvaně jsou všechny ryby (i žraloci) „zachváceny největší hrůzou“ a „v bezhlavém útěku se často vrhnou na skály s takovou prudkostí, že si způsobí okamžitou smrt“. A třebaš všeobecné zkušenosti rybářů mohou takové zprávy opravit, přece podobné pověry i Povelsonovo tvrzení o vorvaní krvežíznivosti ožívají v myslích lovců ve vši své děsivosti, jak k tomu přispívá i zvláštní povaha jejich zaměstnání.

Rybáři byli tak postrašeni pověstmi a předpověďmi o Moby Dickovi, že se mnozí rozpomínali na lov vorvaňů v dřívějších dobách, kdy často bylo těžko přimět i nejzkušenější lovce grónských velryb, aby se vydali v nebezpečí tohoto nového a odvážného námořního boje. Tito lovci namítali, že jiné velryby lze sice pronásledovat se zdarem, ale pronásledovat a vrhnout kopí na takovou obludu, jako je vorvaň, to že pro smrtelníka není. Pokusit se o to prý nezbytně znamená kvapnou pouť na věčnost. O této věci existují některé pozoruhodné doklady, které lze prostudovat.

Vyskytli se však lidé, kteří bez ohledu na tato varování byli ochotni se pustit za Moby Dickem; a ještě víc bylo těch, kteří jen náhodou o něm zaslechli cosi neurčitého, bez podrobnějšího popisu některého neštěstí, bez pověřčivých příkras, a byli dosti otužilí, aby neutekli před bojem, kdyby se naskytl.

Jedním z těch fantastických výmyslů, o kterých jsme se zmínili, byla příšerná představa, že Moby Dick je všudypřítomný; že v jednu a touž chvíli byl opravdu spatřen v protilehlých zeměpisných šířkách.

Ale i když připustíme, že takové mozky musely být příliš důvěřivé, přece ta představa má slabý nádech pověřčivé pravděpodobnosti. Vždyť ani nejdůkladnější bádání ještě neprozkoumalo tajemství proudů v mořích a také skryté cesty vorvaně, když se ponoří pod hladinu, zůstávají do značné míry nevysvětlitelné jeho pronásledovatelům. Čas od času se vyskytly nejpodivnější a rozporné dohady o těchto cestách, a zvláště o té záhadě, jak se vorvaň, sestoupiv do obrovské hloubky, dostává tak nesmírně rychle na místa velmi vzdálená.

Americkým i anglickým velrybářským lodím je velmi dobře známo, a potvrdil to také před lety spolehlivě Scoresby, že některé velryby, chycené daleko na severu v Tichém oceánu, měly v těle zarostlé hroty harpun vržených v moři kolem Grónska. Nelze také popírat, co se v některých těch případech tvrdilo, že mezi oběma útoky uplynulo pouze několik dnů. Z toho se potom dovozovalo, a mnozí velrybolovci tomu věřili, že Severozápadní cesta, jež byla tak dlouho

problémem pro člověka, není vůbec problémem pro velrybu. Tady se opravdová živá zkušenost žijících lidí téměř vyrovnala pověstem o divech starých dob, například o vnitrozemské hoře Estrella v Portugalsku (při jejím vrcholu bylo prý jezero, na jehož hladinu vyplouvaly vraky ztroskotaných lodí), a ještě podivuhodnějšímu vyprávění o prameni Arethusa u Syrakus (o jehož vodách se věřilo, že přicházejí podzemní cestou až ze Svaté země); tato vybájená vyprávění byla téměř dostižena pravdivými zkušenostmi velrybářů.

Poněvadž někteří velrybáři byli obeznámeni s takovými divy a věděli, že bílá velryba po opakovaných odvážných útocích vždy unikla živá, není divu, že byli ve své pověřivosti ještě více utvrzeni a prohlašovali, že Moby Dick je nejen všudypřítomný, ale také nesmrtelný (neboť nesmrtelnost je jen všudypřítomnost v čase) a že i tehdy, když se mu do boků zabodnou celé háje kopí, odpluje nezraněn. Kdyby opravdu měl jednou chrlit hustou krev, takový pohled by byl jen strašidelným přeludem, neboť mnoho set mil odtud, ve vodách krví nezkalených, bylo by opět vidět jeho čistý vodotrysk.

I když odvrhneme tyto nadpřirozené dohady, měla tělesná stavba a nepopíratelný charakter této obludy dosti znaků, jež mohly velmi mocně zapůsobit na obrazivost. Od jiných vorvaňů ho neodlišovaly ani tak jeho neobvyklé rozměry, jako spíš – jak už jinde naznačeno – zvláštní, sněhobílé, vrásčité čelo a vysoký hrb, podobný bílé pyramidě. To byly jeho význačné rysy, znamení, kterými i v nekonečných nezbadaných mořích a na velké vzdálenosti dokazoval svou totožnost těm, kteří ho znali.

Ostatní jeho tělo bylo tak bíle pruhované, skvrnité a mramorované, že se mu nakonec dostalo příznačného pojmenování bílá velryba. Jméno věru plně pochopili ti, kdo viděli na vlastní oči, jak klouzá v pravé poledne temně modrým mořem, nechávaje za sebou mléčnou brázdu bělavé pěny, jiskřící zlatými záblesky.

Skutečnou hrůzu však nevyvolávala ani neobvyklá velikost této velryby, ani nápadné zbarvení, ani znetvořená spodní čelist, jako spíš bezpříkladná inteligentní zlomyslnost, která se, jak očití svědkové tvrdili, projevovala vždy znovu a znovu v jejích útocích.

Větší strach než všechny ostatní naháněly ovšem její zrádné úniky. Mnohdy totiž plula před svými jásajícími pronásledovateli se všemi zřejmými známkami zděšení, ale dovedla se náhle obrátit, vrhla se na lovce – a buď roztráстила jejich člun na kusy, nebo je zahнала zděšeně zpět k lodi.

Při lovu na ni došlo k několika smrtelným neštěstím. Takové nehody, i když se o nich na pevnině skoro nemluvalo, nejsou pro rybáře ničím neobvyklým, ale ve většině případů se každá zuřivost bílé velryby zdála tak pekelně promyšlená, že každé zmrzačení nebo smrt, kterou způsobila, byly do značné míry připisovány tvoru nadanému rozumem.

Posuďte tedy, k jakým záchvatům rozhořčené, nepřítelny zuřivosti byli doháněni zoufalí lovci, když mezi troskami rozbitých člunů a potápějících se končetin roztrhaných kamarádů plovali z dosahu bílé pěny, vytvořené hroznou zuřivostí velryby, do jasného, žhavého slunečního světla, které se usmívalo jako o křtinách nebo na svatbě!

Jeden kapitán, jehož tři čluny byly roztráštěny poblíž něho a vesla a námořníci se zmítali ve vírech, chopil se nože z rozbité přídě a vrhl se na velrybu jako zápasník z Arkansasu na svého soupeře, v šíleném úsilí proniknout šestipalcovou čepelí na sáh hluboko, až na kořen života velryby. Tím kapitánem byl Achab. A tehdy se stalo, že Moby Dick po něm náhle sekl srpovitou spodní čelistí a utál Achabovu nohu jako sekáč stéblo polní trávy. Ani Turek v turbanu, ani najatý Benátčan nebo Malajec by ho nebyl mohl zasáhnout zlomyslněji. Nelze se tedy nijak divit, že od onoho utkání téměř smrtelného Achab v sobě živil divokou touhu pomstít se velrybě a že čím dál víc propadal chorobné zběsilosti, až se mu konečně ve velrybě soustřeďovaly nejen všechny jeho tělesné strasti, ale i všechno rozhořčení rozumové a duchovní. Bílá velryba před ním plula jako monomanické vtělení všech těch skrytých příčin zla, kterými se někteří hloubaví lidé sžírají, až konečně žijí dál jen s oslabeným zájmem a s oslabenou energií. Od počátku světa tu existuje nepostižná zloba; ani moderní křesťané jí neupírají vládu nad půlí světa; staří východní ofitové ji uctívali v soškách představujících

dábla. Achab se tak nesnížil a neuctíval onu zlobu jako oni, nýbrž blouznivě přenesl pojem zla na nenáviděnou bílou velrybu a postavil se, všecek zmrzačen, proti ní. Všechno, co nejvíc dohání k šílenství a mučí; vše, co bouří hladinu věcí; všechna zlomyslná pravda; vše, co trhá nervy a drtí mozek; všechny skrytý démonismus života a myšlenky; všechno zlo šílenému Achabovi viditelně ztělesňoval Moby Dick a v něm je bylo prakticky možno napadnout. Na jeho bílý hrb nakupil všechnu zlobu a nenávist, kterou pociťovalo lidstvo od Adama, a potom – jako by jeho hrud' byla moždířem – vypaloval na něj střely svého žhavého srdce.

Nepodobá se pravdě, že této monomanii podlehl hned v okamžiku, kdy byl tělesně zmrzačen. Když se s nožem v ruce vrhl na obludu, tehdy jen popustil uzdu prudké, vášnivé fyzické nenávisti, a když ho zasáhla rána, která mu utrhla nohu, cítil asi jen bolest tělesného zmrzačení, ale nic víc. Tato srážka ho donutila obrátit loď k domovu a Achab a muka leželi spolu nataženi v jednom visutém lůžku po nekonečně dlouhé dny a týdny a měsíce, obeplovávající uprostřed zimy onen pustý, skučící mys Patagonský. Teprve tehdy se promísila krev zmrzačeného těla s krví raněné duše a Achab zešílel. Teprve tehdy, když se po tom utkání vracel domů, ovládla ho zhoubná monomanie, jak vysvítá i z toho, že občas za plavby propadal záchvatům šílenství. Ač neměl jednu nohu, přece v jeho egyptské hrudi byla dosud utajena taková životní síla, ještě zvýšená jeho třeštěním, že ho důstojníci museli pevně spoutat, kdykoli za plavby zuřil ve visutém lůžku. Ve svěrací kazajce se houpal v rytmu šíleného kolébání vichřice. A když se loď dostala do snesitelnějších šířek a s plachtami mírně vzduťmi plula po klidných vodách tropů, přestalo podle vnějších známek blouznění starého muže trápit, zapadlo někam do vln mysu Hornu a on vyšel ze svého temného doupěte na požehnané světlo a na vzduch; ale i tenkrát, když pevně vztyčoval odhodlané čelo, dosud bledé, a opět dával klidné rozkazy a když jeho důstojníci děkovali Bohu, že zuřivé šílenství zmizelo, i tehdy Achab v skrytu svého já třeštil dál. Lidské šílenství je často velmi zchytralé a potměšilé. Když myslíte, že prchlo, tehdy třeba jen přijalo podobu ještě klamavější.

Achabovo úplné šílenství neutuchlo, nýbrž skrylo se hluboko do jeho nitra, jako když nezmarná řeka Hudson, tento ušlechtilý Seveřan, protéká zúžený, ale nezbadatelný úžlabími vysočiny. Ale jako se v úzkém toku Achabovy monomanie neztratilo nic z jeho úplného šílenství, tak ani v tomto úplném šílenství nezašla jediná částička jeho velkého přirozeného intelektu. Jenže dřívější živý původce se teď stal živoucím nástrojem. Možno-li se vyjádřit tak smělým obrazem, zvláštní šílenství se zmocnilo útokem jeho celého rozumu, ovládlo jej a obrátilo všechna soustředěná děla na vlastní šílený cíl, takže Achab nejen nepozbyl síly, nýbrž měl teď k onomu jedinému úkolu tisíckrát víc energie, než vůbec kdy dokázal věnovat kterékoli rozumné věci v době, kdy byl zdrav.

Hodně jsme toho řekli, a přece ještě větší, temnější, hlubší oblast Achabovy bytosti zůstává nevysvětlena. Je marné vykládat přístupně hloubky vědění, a všechna pravda je hluboká. Sestupte hluboko ze samého srdce toho věžovitého paláce v Paříži, zvaného Hotel de Gluny, kde teď stojíme – ať je sebekrásnější a úchvatný – opustíme jej teď; a odeberte se, vy duše ušlechtilé a smutné, do těch rozsáhlých sálů římských lázní, na nichž palác stojí; tam, hluboko pod fantastickými věžemi lidské nadzemní stavby, spočívají kořeny jeho velikosti; celá jeho děsivá podstata ve věkovité důstojnosti; starožitnost pohřbená pod starožitnostmi a trůnící na torzech! Velcí bohové se posmívají zajatému králi na rozbitém trůnu a on trpělivě sedí jako karyatida a na ztuhlém čele má nakupeno sloupoví věků. Sejděte tam dolů, vy hrdé, smutné duše! Tažte se toho hrdého, smutného krále! Rodinná podoba! Ano, zplodil vás, mladé vypovězené syny královské, a jen od svého hrozného předka se dovíte staré státní tajemství.

Nuže, Achab si v hloubi duše poněkud uvědomoval asi toto: všechny mé prostředky jsou ve shodě se zdravým rozumem, můj podnět a můj cíl jsou šílené. Nemaje však moci odčinit nebo změnit tento fakt, ani se mu vyhnout, uvědomoval si také, že se před lidmi už dávno přetvařuje, a do jisté míry to dělal i dál. Ale to jeho přetvařování bylo podřízeno pouze jeho vnímavosti, a ne jeho od-

hodlané vůli. Nicméně se dovedl přetvařovat tak znamenitě, že když konečně vystoupil s kostěnou nohou na břeh, žádný Nantucketan ho nepokládal za nikoho jiného než za muže přirozeně zkrúšeného strašným neštěstím, které jej stihlo a dotklo se ho velmi citelně.

Rovněž o jeho nepopíratelném blouznění na moři lidé soudili, že mělo podobný důvod; tomu připisovali i všechnu další trudnomyslnost, jež mu potom stále zachmuřovala tvář až do chvíle, kdy se *Pequod* vydala na nynější plavbu. Není také zcela nepodobné pravdě, že vypočítaví lidé z toho rozšafného ostrova – místo aby nedůvěřovali v jeho schopnost řídit novou velrybářskou výpravu s těmito příznaky trudnomyslnosti – byli spíše nakloněni myšlence, že se právě z těchto důvodů jen tím lépe hodí pro zaměstnání tak plné zuřivosti a divokosti, jako je krvavý lov na velryby. Kdyby bylo lze najít člověka vnitřně rozervaného a zevně poznamenaného, který se zmítá v neúprosných spárech nějaké nevyhléditelné představy, byl by podle nich takový člověk nejvhodnější k tomu, aby vrhal harpuny a pozvedal své kopí proti nejpříšernější obludě světa. A kdyby se snad z nějakých důvodů domnívali, že na to tělesně už nestačí, přece by se jim zdálo, že takový člověk je nejlépe schopen povzbuzovat a rozněcovat podřízené k útoku. Ale ať je tomu jakkoli, jisté je, že se Achab se svým šíleným tajemstvím neukojitelné zuřivosti, uzavřeným a uzamčeným v jeho nitru, záměrně vydal na tuto plavbu jen a jen za jediným cílem, který ho neustále zaměstnával, totiž ulovit bílou velrybu. Kdyby byl kdokoli z jeho starých známých na pobřeží jen vzdáleně tušil, co se v něm teď skrývá, jak rychle by byly ty užaslé a spravedlivé duše vyrvaly loď z rukou takového ďábelského člověka! Jim šlo o výnosné plavby, jejichž výtěžek se dá počítat v dolarových mincích. Achabovi šlo o odvážnou pomstu, nemilosrdnou a nadpřirozenou.

Nuže, tady stál tento šedivý, bezbožný starý muž, pronásledující s proklínáním neblahou velrybu kolem světa, v čele posádky, kterou tvořili většinou pochybní odpadlíci, vyvrhelové a lidojedi. Achab byl přitom také mravně oslaben bezmocností Starbuckovy zcela bezbranné ctnosti a spravedlivosti, Stubbovou nezranitelnou

a ke všemu lhostejnou veselostí a bezstarostností a Flaskovou dokonalou průměrností. Taková posádka s takovými důstojníky jako by byla zvlášť vybrána a sebrána s jakousi pekelnou osudovostí, aby Achabovi pomáhala v jeho monomanické pomstě. Proč se tak radostně všichni připojili k hněvu starého muže – jaké zlé kouzlo ovládalo jejich duše, že se někdy jeho nenávisť zdála skoro jejich nenávisť a bílá velryba stejně nesnesitelným nepřítelem jejich jako Achabovým? Jak k tomu ke všemu došlo? Co pro ně znamenala bílá velryba nebo jak to, že také jejich podvědomému chápání se mohla nějakým záhadným, netušeným způsobem jevit jako úskočný mocný zloduch na mořích života? Vysvětlit to vše by znamenalo ponořit se hlouběji, než Izmael dokáže. Jak můžeme říci o podzemním horníku, jenž pracuje v každém z nás, kam vede jeho jáma, když se zastřený zvuk špičáku stále mění? Kdo nepocítil, že ho vleče neодолатelná moc? Což se může zastavit člun ve vleku válečné lodi? Pokud jde o mne, vzdal jsem se na milost a nemilost času a prostoru; ač jsem si však horlivě přál setkat se s onou velrybou, přece jsem v té obludě nemohl vidět nic jiného než nejzákladnější zlo.

XLII. BĚLOST VELRYBY

Čím byla bílá velryba Achabovi, to už jsme naznačili; čím byla někdy mně, to dosud řečeno nebylo.

Vedle oněch dost pochopitelných úvah o Moby Dickovi, jež musely čas od času vyvolat poplach v duši každého člověka, byla tu ještě jiná myšlenka, či spíše neurčitá, bezejmenná hrůza, jíž byl obestřen a která někdy svou mohutností zcela přehlušila všechno ostatní. A přece to bylo něco tak mystického a téměř nevyslovitelného, že skoro ztrácím naději, že bych to dovedl srozumitelně vyjádřit. Ze všeho nejvíc mě totiž děsila právě bělost velryby. Jak mohu doufat, že vyjádřím své dojmy? A přesto je, třebas nejasně a zkusmo, vyjádřit musím, jinak by všechny tyto kapitoly byly bezcenné.

Ačkoli u mnohých výtvorů přírody bělost rafinovaně zvyšuje krásu, jako by jim udílela něco ze své zvláštní působivé síly, jako je tomu u mramorů, japonérií a perel; ačkoli různí národové uznávali tuto barvu za jakousi královskou výsadu a barbarští vznešení králové v Pegu dokonce dávali přednost titulu „Pán bílých slonů“ před mnohomluvností všech ostatních svých mocenských přívlastků; ačkoli nynější králové Siamu rozvinují své standarty s tímto sněhobílým čtvernožcem, ač na hannoverské vlajce je postava sněhobílého koně, a říšskou barvou velké říše rakouské, císařské dědičky všemocného Říma, byla rovněž tato císařská barva; ačkoli se tato zvláštní výsada přenáší i na lidskou rasu a dává bělochovi pomyslnou nadvládu nad kteroukoli rasou barevnou; ačkoli kromě toho všeho bělost často značila veselí, neboť u Římanů bíle označený den znamenal radostný den; ačkoli pro různé pozemské tajemné síly a symboly se stala tato barva odznakem mnoha dojmavých a ušlechtilých vlastností – nevinnosti nevěst a požehnaného stáří; ačkoli u amerických rudochů nejzávažnější čestnou zárukou bylo darovat bílý vampumový pás; ačkoli v mnohých zeměpásech bělost v soudcově hermelínu označuje majestát spravedlnosti a dodává

denně vznešenosti králům a královnám, jejichž kočár táhnou sněhobílí oři; ačkoli bělost i v nejvyšších mystériích nejvznešenějších náboženství symbolizuje božskou neposkvrněnost a moc; ač perští uctívači ohně pokládali bílý rozvětvený plamen za nejposvátnější na oltáři a ač se v řeckém bájesloví sám velký Zeus vtělil v sněhobílého býka; ačkoli pro šlechtné Irokézy byla oběť posvátného bílého psa za zimního slunovratu největší slavností jejich náboženství, poněvadž toho neposkvrněného věrného tvora považovali za nejčistšího posla, jakého mohou vyslat k Velkému duchu s výročním poselstvím své věrnosti; ačkoli přímo z latinského výrazu pro bělost všichni křesťanští kněží odvozují název jedné části svého liturgického roucha, alby neboli tuniky, která se nosí pod rouchem duchovního; ačkoli se při posvátných obřadech římského vyznání užívá barvy bílé zvláště při oslavě utrpení Kristova; ačkoli ve zjevení svatého Jana jsou dána bílá roucha vykoupeným a čtyřiaadvacet starců stojí v bílých rouchách kolem velkého bílého trůnu a Hospodin tam sedí bílý jako vlna – přese všechny tyto nahromaděné představy toho, co je líbezné, čestné a vznešené, tají se v nejzákladnější představě této barvy přece jen něco úskočného, co vzbuzuje v duši větší zděšení než rudost, kterou nás leká krev.

Právě tato úskočnost způsobuje, že je-li pojem bělosti odloučen od příjemnějších představ a spojen s kterýmkoli předmětem, který je už sám sebou hrozný, stupňuje jeho hrůzu až do krajnosti. Vzpomeňte na bílého polárního medvěda a bílého žraloka z tropů. Nevzbuzuje snad právě jejich hebká bělost tak nesmírnou hrůzu? Příšerná bělost dodává jejich mlčenlivému pohledu tak ohavné mírnosti, že vypadají spíše odporně než strašlivě. Proto na heraldickém štítu tygr s tesáky zuřivě vyceněnými tolik nepodrývá odvahu jako bílý medvěd nebo bílý žralok.⁴

---

4 Kdo by se chtěl touto otázkou zabývat podrobněji, pokud jde o polárního medvěda, mohl by dokazovat, že nesnesitelný odpor k šelmě nezvyšuje bělost sama o sobě. Rozebereme-li zvýšenou odpornost této šelmy, zjistíme její původ v tom, že neodpovědná dravost tohoto tvora je oděna do hávu andělské nevinosti a lásky. Právě proto, že se v naší mysli spojují dva pojmy navzájem si tak

A vzpomeňte si na albatrosy. Kde se vzala ta oblaka duchovního obdivu a bledé hrůzy, jimiž tyto bílé přeludy plují ve fantazii každého z nás? První, kdo nám vnukl toto očarování, nebyl Coleridge, nýbrž největší nelichotící dvorní básník boží, příroda.⁵

---

odporující, děsí nás polární medvěd tímto nepřírozeným protikladem. Připustíme-li, že je to všechno pravda, přece musíme přiznat, že nebýt jeho bělosti, nepocítovali bychom onu zvýšenou hrůzu.

Pokud jde o bílého žraloka, když ho spatříme v jeho normální náladě, jeho bělostný, klouzavý, přízračný klid kupodivu souhlasí s dojmem, jakým působí polární čtvernožec. Tu zvláštnost velmi živě vystihuje francouzský název této ryby. Římská mše za zesnulé začíná slovy „*Requiem aeternam*“ (věčný klid) a jménem requiem se potom označuje celá ta mše i jiná smuteční hudba. A narážejíce na bílý, mlčenlivý, smrtelný klid u tohoto žraloka a mírnou záhubnost jeho návyků, říkají mu Francouzi *requin*.

5 Pamatuji se, jak jsem spatřil prvního albatrosa. Bylo to za dlouhotrvající bouře ve vodách nedaleko Antarktického moře. Po dopolední hlídce dole jsem vystoupil na zamračenou palubu a tam jsem spatřil na hlavním poklopu královského opeřence neposkvrněné bělosti se zahnutým, nádherným římským zobákem. Občas obloukovitě roztáhl svá archandělská křídla, jako by chtěl obejmout nějakou posvátnou archu. Úžasně se chvěl a zmítal. Ačkoli nebyl fyzicky raněn, vyražel ze sebe skřeky jako duch nějakého krále v nadpřirozeném zoufalství. Připadalo mi, že jeho nepopsatelnýma, podivnýma očima nahlížím do tajemství samého Boha. Poklonil jsem se jako Abraham andělům. Tento bílý tvor byl tak bělostný, jeho křídla tak široká, že jsem v těchto navždy zavržených vodách ztratil ubohé předivo vzpomínek na staré zvyky a městský život. Dlouho jsem se díval na tu záplavu peří. Nemohu vyjádřit, nýbrž jen naznačit, co jsem si tehdy myslel. Konečně jsem procítl. Obrátil jsem se a otázal se námořníka, jaký je to pták. Ťulpas, odpověděl. Ťulpas, to jméno jsem předtím jakživ neslyšel. Je možné, že tento nádherný tvor je lidem na pevnině zcela neznám? To jistě ne. Později jsem se dověděl, že ťulpas říkájí námořníci albatrosovi. Není proto nijak možné, že by byla Coleridgeova fantastická báseň odpovědná za mystické dojmy, které jsem prožíval při spatření tohoto ptáka na naší palubě. Vždyť jsem onu báseň ještě nečetl, ani jsem nevěděl, že ten pták je albatros. Ale tím chci jen nepřímou dodat jasnějšího lesku ušlechtilým hodnotám básně i básníka.

Tvrdím tedy, že tajemství kouzla toho ptáka záleží hlavně v nádherné bělosti jeho těla. To dotvrzuje ještě okolnost, že existují ptáci, kteří byli protimluvně pojmenováni šedí albatrosi, a ty jsem také často viděl, ale nikdy jsem neměl

Nejslavnější v našich kronikách Západu a v indiánských zkazkách je bílý oř prérijní, nádherný, jako mléko bílý kůň s velkýma očima, s malou hlavou a mohutnou hrudí, kůň, jehož vznešené a přezíravé chování mělo důstojnost tisíce mocnářů. Byl to zvolený Xerxes ohromných stád divokých koní, jejichž pastviny v oněch dobách byly ohraničeny jenom Skalistými horami a Alleghanským pohořím. Jako plamen klusal v jejich čele na západ, jako ta vyvolená hvězda, která každého večera přivádí světelné zástupy. Svítivý vodopád jeho hřívy a zahnutá kometa ocasu dávaly mu ozdobu nádhernější, než by mu byli mohli dát zlatníci a stříbrotepci. Byl to nejkrálovštější a nejarchandělštější zjev toho nepodmaněného světa na západě, zjev, který v očích starých traperů a lovců oživoval slávu oněch pradávných dob, kdy Adam kráčet majestátně jako Bůh, odvážně a hrdě jako tento statný oř. Kráčeje mezi svými pobočníky a maršály v čele nespočetných kohort, které proudily ustavičně po pláních jako nějaká řeka Ohio, nebo obklopen svými poddanými, kteří se pásli kol dokola na obzoru, bílý oř je v trysku přehlížel a teplé nozdry se rděly na jeho chladné mléčné běli. Ať se objevil v jakékoli situaci, vždy byl pro statečné indiány předmětem rozechvělé úcty a posvátné bázně. Podle toho, co se dochovalo v legendách o tomto ušlechtilém koni, nelze vůbec pochybovat, že hlavně jeho duchová bělost jej obestírala božstvím a že si toto božství sice vynucovalo zbožňování, ale zároveň vzbuzovalo jakousi nevyslovitelnou hrůzu.

Jsou však i jiné případy, kdy tato bělost ztrácí všechnu neobvyklou a podivnou slávu, jakou jsme viděli u bílého oře a albatrosa.

Co tak zvláště odpuzuje a často uráží zrak při pohledu na člověka albína, že často budí odpor i u svých přátel a příbuzných? Působí

---

takový pocit, jako když jsem spatřil onoho ptáka v Antarktiku.

Avšak jak byl tento mystický tvor lapen? Nešeptejte, povím vám to: na zrádný hák a šňůru, jak plul po moři. Kapitán si z něho nakonec udělal listonoše, uvázal mu kolem krku kožený lístek se jménem lodi a udáním času a místa a potom jej pustil na svobodu. Nepochybují o tom, že ten kožený lístek, určený člověku, byl odnesen do nebe, kam ten bílý pták odlétl, aby se připojil k okřídleným cherubům, vzývajícím a chválícím Boha!

tak bělost, kterou je poznamenán, vyjádřená i jménem, jímž se označuje. Albín bývá stejně urostlý jako jiní lidé – nemá podstatné tělesné vady – a přece bělost vše pronikající činí z něho tvora ohyzdnějšího, než je nejošklivější zrůda. Proč to?

Ale i za okolností zcela jiných užívá příroda tohoto vrcholného příznaku děsu – sice méně nápadně, ale neméně zlomyslně. Podle svého sněžného vzhledu byl bojovný duch jižních moří nazván bílá bouře. Ani v některých historických případech zchytralá lidská zlomyslnost nezavrhlá prostředek tak mocný. Jak divoce se zvyšuje účinek oné partie v kronice Froissartově, když v Gentu vraždí starostu na tržišti Bílé kapuce, smělci zahalení v bílá roucha své radikální strany!

V některých případech i společná dědičná zkušenost celého lidstva vydává svědectví o nadpřirozenosti bílé barvy. Není pochyby, že při pohledu na mrtvého děsí nejvíc jeho mramorová bledost; ta jako by vskutku byla známkou zděšení na onom světě, stejně jako tady je známkou smrtelného strachu. A z oné bledosti mrtvého jsme přejali výraznou barvu rubáše, do něhož mrtvé zahalujeme. Dokonce i naše pověřivost halí přízraky do sněhobílého pláště. Všichni duchové se vynořují v mléčné, bílé mlze. – A když už jsme v těch hrůzách, dodejme ještě, že i král děsu, jak ho líčí evangelista, jede na bílém koni.

Necht' si člověk v jiné náladě dává bělost za symbol čemukoli vznešenému nebo laskavému, přece nemůže popřít, že tato barva v svém nejhlubším, idealizovaném významu budí v jeho duši zvláštní strašidelný dojem.

Tato skutečnost je sice nesporná, ale jak si ji má smrtelník vysvětlit? Analyzovat ji, to se zdá nemožné. Můžeme uvést některé případy, kdy bělost – i když je právě buď zcela, nebo z valné části zbavena vší přímé souvislosti s něčím strašlivým – přece jen na nás působí stejným kouzlem, třebaže v menší míře. Můžeme tedy doufat, že náhodou najdeme klíč, který by nás dovedl ke skryté příčině, po níž pátráme?

Zkusme to. Avšak při takovém pátrání důvtipnost volá po důvtipu a bez obraznosti nemůže člověk následovat jiného do těchto síní. Ačkoli aspoň některé z těch pomyslných dojmů, jež uvedeme, nepochybně zažila většina lidí, přece jen málokterí si je tehdy docela uvědomili, a proto si teď na ně ani nevzpomenou.

Proč u člověka, který se nikdy nezabýval abstraktními myšlenkami a je jenom nepatrně obeznámen se zvláštní povahou svatodušní neděle, u Angličanů zvané Bílá, pouhá zmínka o tom dni vzbuzuje představu dlouhého, smutného, mlčenlivého procesí poutníků, kráčejících pomalu, se skloněnými hlavami, jež pokrývají kápě bílé jako padlý sníh? Nebo proč v duši prostého a neučeného protestanta ze středních amerických států letmá zmínka o bílém mnichu nebo bílé jeptišce vzbuzuje představu sochy bez očí?

Anebo co způsobuje, kromě pověstí o žalařovaných válečnících a králích (a ty všechno plně nevysvětlují), že Bílá věž v Londýně působí na obraznost nezcestovalého Američana dojmem silnějším než jiné vysoké stavby v jejím sousedství, jako věž Byward nebo dokonce Krvavá věž? Čím to je, že při pouhé zmínce o vznešených vrcholcích Bílých hor v New Hampshiru zavalí duši představa gigantické duchovitosti, kdežto vzpomínka na Modré pohoří ve Virginii je plna tiché, rosné, mlžné zasněnosti? Nebo proč bez ohledu na zemskou šíři a délku vzbuzuje jméno Bílého moře dojem přízračnosti, kdežto Žluté moře nás ukolébává pozemskými představami o mírných odpoledních na vlnách, po nichž přicházejí neobyčejně barvitě, a přece zasněné západy slunce? Nebo abychom vybrali případ zcela nehmotný, zasahující jediné obraznost: když čteme staré pohádky ze střední Evropy, proč onen „vysoký bledý muž“ z harckých lesů, jehož neměnná bledost se nehlučně plíží zelení hájů – proč se nám tento přízrak zdá hroznější než všichni povykující šotkové z Blocksburgu?

A copak způsobuje, že bezdeštná Lima je nejpodivnější a nejsmutnější město, jaké lze spatřit? Není to nikterak vzpomínka na její katedrály, jež se zhroutily při zemětřesení, ani vzedmuté vlny jejího bouřlivého moře, ani bezcitnost suché oblohy, z níž nikdy

neprší, ani pohled na širé pole nakloněných štíhlých věží, sražených pokrovních kamenů a nachýlených křížů (jako sehnutá ráhna zakotvených lodí), ani její předměstské ulice, v nichž domovní zdi leží přes sebe jako rozhozené karty – tyhle skutečnosti samy nejsou nejpodstatnější. Avšak Lima se zahalila bílým závojem, a z té běli jejího smutku vychází větší děs. Tato bělost, stará jako Pizarro, vzbuzuje dojem, že její zříceniny se nemění, jako by vznikly teprve včera, a nedopouští, aby veselá zeleň dokonala rozklad; prostírá nad rozbořenými hradbami strnulou bledost mrtvice, jež zpevňuje své vlastní znetvořeniny.

Vím, že bělost není běžně považována za hlavního činitele, který zvyšuje hrůzu předmětů jinak hrozných; pro člověka bez obraznosti nejsou hrůzné ani ty případy, kdy jiné lidi poděsí téměř výlučně tato jediná vlastnost, zvláště vyskytne-li se v jakékoli formě blízké mlčení nebo univerzálnosti. Co těmito dvěma tvrzeními myslím, vysvitne snad nejlépe z těchto příkladů.

Předně: Když se námořník blíží k pobřeží cizí země a za noci slyší hukot příboje, probudí se jeho bdělost a pocituje tolik strachu, kolik je třeba, aby se zbystřily všechny jeho smysly. Ale vyvolejme jej přesně za týchž okolností z jeho visutého lůžka, aby se podíval, jak jeho loď pluje půlnočním mořem mléčné bělosti – jako by kolem něho plulo množství bílých medvědů z okolních pobřeží – potom pocítí němou pověřčivou hrůzu. Zastřený přízrak zbělených vod ho vyděsí jako skutečné strašidlo. Marně ho olovnice ujišťuje, že je ještě daleko od písčin. Odvaha i kormidlová páka klesají a on se neuklidní, dokud nemá pod sebou opět modrou vodu. Ale který námořník by ti řekl: „Pane, to na mne nepůsobil ani tak strach, že narazíme na skrytá skaliska, jako strach z oné odporné bělosti!“

Za druhé: indiánovi narozenému v Peru nevnuká ani trochu strachu stálý pohled na Andy pokryté sněhem, leda snad tehdy, když si představí věčnou mrazivou pustotu v těch ohromných výškách a samozřejmě se zachvěje při pomyslení, jaká by to byla hrůza, kdyby se sám ztratil v tak nehostinných pustinách. Podobně zálesák ze západu se celkem lhostejně dívá na nekonečné prerie zaváté sněhem,

kde ani jediný stín stromu nebo větvičky neporuší jednotvárnou bělost. Jinak je námořníkovi, který pozoruje scenérii v antarktických mořích; tady se občas zachvěje – při nějakém ďábelském kousku kejklířských mocností mrazu a vzduchu – a blízek ztroskotání nevidí duhu, slibující naději a úlevu v jeho neštěstí, nýbrž jen to, co vypadá jako nekonečný hřbitov, šklebící se na něho ostrými ledovými pomníky a roztrštěnými kříži.

Snad si řekneš, že tato bělobová kapitola o bělosti je jen bílou vlajkou, kterou vyvěsila duše zbabělá. Izmaeli, přemohla tě trudnomyslnost.

Něco mi ale pověz. Toto mladé, silné hříbě bylo zrozeno v některém klidném údolí Vermontu, daleko ode všech divokých šelem, a když za ním zatřepeš čerstvou kůží buvola, takže ji ani nevidí, nýbrž jen z ní cítí pach divokého zvířete, začne se plašit za plného denního slunce, frká a s vytřeštěnými očima začne dupat v šíleném strachu. Proč? Ze svého zeleného severního domova si neodneslo žádnou vzpomínku na dravou a ničivou zvěř, takže podivný pach, který cítí, mu nemůže připomínat nic, co by bylo ve spojení s dřívějšími nebezpečími. Co také toto novoanglické hříbě může vědět o černých bizonech vzdáleného Oregonu?

Neví ovšem nic; ale u tohoto nerozumného zvířete jste viděli instinktivní pocit démonických sil ve světě. Je od Oregonu vzdáleno tisíce mil, ale když ucítí onen divoký pach, jsou pro ně ta trhající a bodající stáda bizonů stejně přítomna jako pro zaběhlé divoké hříbě prérijní, které snad v této chvíli bizoni zadupávají do prachu.

Tlumený hukot valícího se mléčného moře, hrůzný šelest mrazových závěsů na horách, bezútěšné přesouvání sněhových závějů na préríích – to všechno znamená pro Izmaela tolik, co pro polekané hříbě šustot buvolí kůže!

Třebaže nikdo neví, kde leží bezejmenné věci naznačované takovými mystickými znameními, přece pro mne stejně jako pro to hříbě někde existovat musí. I když se tento viditelný svět v mnohém ohledu zdá stvořen v lásce, přece neviditelné oblasti byly stvořeny ve strachu.

Nerozřešili jsme však ještě otázku čaromoci této bělosti a nedověděli se, proč tak mohutně působí na duši. A co je ještě podivnější a významnější – proč, jak jsme viděli, je nejvýmluvnějším symbolem věcí duchovních, ba víc, pravým závojem křesťanského božstva a zároveň také umocňujícím činitelem věcí, které lidstvo nejvíc děsí.

Je to snad proto, že svou neurčitostí předznamenává nemilosrdné pustiny a nekonečnosti vesmíru a že nás tedy zezadu lstivě probodává myšlenkou na zkázu, když se díváme do bílých hloubek Mléčné dráhy? Nebo snad proto, že bělost není v podstatě ani tak barva, jako spíš viditelný nedostatek barvy, a přitom sloučenina všech barev? Je to proto, že v zasněžené širé krajině nás ovane zvláštní nemá prázdnota, plná významu – bezbarvost a všebarevnost bezbožectví, jehož se děsíme? A když uvažujeme o druhé teorii přírodních filozofů, že totiž všechny ostatní pozemské barvy – každá nádherná či původní okrasa, něžné zbarvení nebe a lesů při západu slunce, ano, i ozdobný samet motýlů a motýlokvěť líčka mladých dívek – to všechno že jsou jen důmyslné klamy, které vlastně nejsou v hmotě obsaženy, nýbrž jen zvenčí na ni nanесeny, takže celá zbožňovaná příroda je nalíčena jako nevěstka, jejíž lákadla nekryjí nic než márnici uvnitř; a jdeme-li dále a uvažujeme, že ona mystická kosmetika, která vyrábí každou barvu, totiž onen veliký princip světla sám v sobě, navždy zůstává bílá nebo bezbarvá, a kdyby působila na hmotu zcela bezprostředně, že by pokryla všechny předměty, i tulipány a růže, svým vlastním bílým zbarvením – přemýšlíme-li o tom všem, leží před námi ochromený vesmír jako malomocný. A jako oni tvrdohlaví cestující po Laponsku, kteří odmítnou nosit na očích barevné a zbarvující brýle, tak se i ubohý nevěrec sám oslepí zíráním na velkolepý bílý povlak, který zahaluje celý obzor kolem něho. A symbolem toho všeho byla bílá velryba. Divíte se ještě vášnivé honbě za ní?

XLIII. SLYŠ!

Psst! Slyšels ten hluk, Cabaco?"

Byl čas popůlnoční hlídky. Měsíc jasně svítil. Námořníci stáli v řadě, která se táhla od jedné kádě s pitnou vodou uprostřed lodi až ke kádi u zábradlí na zádi. Takto si podávali kbelíky s vodou, aby naplnili zadní kád'. Stáli většinou na posvátném území velitelské paluby, proto si dávali pozor, aby ani nemluvili, ani nešoupali nohama. Kbelíky šly z ruky do ruky v nejhlubším tichu, přerušovaném občas jen plesknutím plachty a stálým šumem neúnavně postupujícího kýlu.

Za tohoto ticha Archy, jeden z mužů v řadě, jehož místo bylo u zadních poklopů, zašeptal sousedovi, původem Cholovi, slova výše uvedená.

„Psst! Slyšels ten hluk, Cabaco?"

„Vezmi ten kbelík, Archy, ano? Jakýpak hluk?"

„Už zase – pod poklopy – cožpak to neslyšíš – zakašlání – znělo to jako zakašlání.“

„Jaké zakašlání, k čertu. Podej mi ten prázdný kbelík!"

„Už zas – je to tamhle. Ted' zas, jako když se převracejí dva nebo tři spáči.“

„Caramba! Tak už dost, kamaráde, přestaň! To se v tobě obracejí ty tři vypečené suchary, co jsi snědl k večeri – nic jiného. Hled' si kbelíku!"

„Říkej si, co chceš, kamaráde, mám tenké uši.“

„Toť se rozumí, ty jsi přece ten chlapík, co slyšel starou kvakerku cvakat pletacími dráty ještě padesát mil po moři od Nantucketu. Tos přece byl ty!"

„Jen se pošklebuj, uvidíme, co se z toho vyklube! Poslechni, Cabaco, tam dole v zadním skladišti je někdo, koho jsme ještě na palubě neviděli, a mám dojem, že náš starý Mogul o tom taky bude něco vědět. Při jedné ranní hlídce jsem slyšel, jak Stubb říká Flaskovi, že něco takového je ve vzduchu.“

„Pst! Hled' si kbelíku!"

XLIV. MAPA MOŘE

Kdybyste byli následovali kapitána Achaba do kajuty po oné bouři, která zuřila v noci po tom večeru, kdy posádka nadšeně schválila jeho záměr, byli byste viděli, že přistoupil k zásuvce v nosníku, vyňal z ní velký svitek pomačkaných, zežloutlých námořních map, rozprostřel je před sebou na stole přišroubovaném k podlaze a potom si k nim sedl. Bedlivě zkoumal různé čáry a stínování, které na nich bylo vidět, a potom pomalu, ale jistou rukou zakresloval tužkou další kurzy na místa dosud prázdná. Občas nahlížel do kupy starých lodních deníků vedle sebe; byla v nich zaznamenána roční období a místa, kdy a kde byli za různých dřívějších plaveb různých lodí chyceni nebo spatřeni vorvani.

Při této práci se mu podle pohybu lodi ustavičně houpala nad hlavou těžká cínová lampa, zavěšená na řetěze, a stále mu vrhala na vrásčité čelo přelétavé záblesky a stíny čar, takže se téměř zdálo, že ve chvíli, kdy kreslí čáry a kurzy na krabatých mapách, rýsuje neviditelná tužka čáry a kurzy na mapě jeho čela, poznamenaného hlubokými rýhami.

Nebylo to však nic výjimečného, že Achab té noci v samotě své kajuty takto přemítal nad mapami. Vytahoval je skoro každé noci a téměř vždy vymazal některé značky zakreslené tužkou a nahradil je jinými. Maje před sebou mapy všech čtyř oceánů, Achab se totiž prodíral bludištěm proudů a vírů, aby se jistěji přiblížil k uskutečnění oné monomaničké myšlenky, která jej ovládala.

Někomu, kdo není plně obeznámen se zvyky leviatanů, může se zdát, že je to úsilí nesmyslně beznadějně chtít takto vypátrat jediného osamělého tvora v nekonečných mořích naší planety. Nezdálo se to však nesmyslné Achabovi, který znal soustavu všech mořských pohybů a proudů, a vypočítáváje si podle nich, kudy je unášena potrava vorvaňů, a připomínaje si také pravidelné, zjištěné sezony lovu na vorvaně v určitých zeměpisných šířkách, mohl dojít

k rozumným dohadům, ba skoro s jistotou určit nejvhodnější čas, kdy má v kterém lovišti pátrat po své kořisti.

Že se vorvani periodicky vracejí do určitých vod, je pravda tak nepochybná, že podle přesvědčení mnohých lovců by se potvrdilo – kdyby vorvani byli pečlivě pozorováni a studováni po celém světě a kdyby byly pečlivě srovnány lodní záznamy o každé plavbě celé velrybářské flotily – že se vorvani stěhují stejně neproměnně jako sledi nebo jako vlaštovky. Podle tohoto náznaku byly již učiněny pokusy vypracovat složité mapy tahu vorvaňů.⁶

Vorvaně vede na cestě z jednoho naleziště potravy do druhého jakýsi neklamný pud – řekněme raději tajemná moudrost od Boha – plují většinou *po tratích*, jak se tomu říká, a konají cestu podle určité mořské linky s takovou neúchylnou přesností, že žádná loď, plující podle mapy, nikdy ani z desetiny nedosáhla přesnosti tak úžasné. Ačkoli je směr, kterým se velryby ubírají, v těchto případech přímý jako přímka zeměměřiče a třeba je linie plavby přesně omezena na jejich rovnou, neúchylnou brázdu, přesto zabírá domnělá trať, po níž v tuto dobu vorvaň pluje, obvykle několik mil šířky (více nebo méně, podle toho, jak se žíla rozšiřuje nebo zužuje), ale nikdy nepřesahuje oblast, kterou lze přehlédnout z hlavního stožáru velrybářské lodi, když obezřetně proplouvá tímto magickým pásmem. Z toho plyne, že v určitých ročních obdobích lze v rozpětí této šířky a podél této dráhy pátrat s velkou důvěrou po táhnoucích velrybách.

Proto mohl Achab nejen doufat, že v ověřených časech zastihne svou kořist na jednotlivých jejích známých lovištích, ale za stálého křižování po nekonečné vodní pláni mezi těmi lovišti mohl po ces-

---

6 Od té doby, co jsem toto napsal, byl návrh potvrzen úředním oběžníkem poručíka Mauryho z Národní observatoře ve Washingtonu 16. dubna 1851. Oběžník uvádí, že tato mapa je již dokončována; některé úseky jsou v oběžníku uvedeny. „Tato mapa rozděluje moře v oblasti o pěti stupních zeměpisné šířky a pěti stupních zeměpisné délky. Svisle probíhá každou z těchto oblastí dvanáct sloupců pro dvanáct měsíců. Vodorovně jsou každou oblastí vedeny tři čáry. Jedna ukazuje počet dní strávených každého měsíce v každé oblasti, ostatní dvě ukazují počet dní, v kterých byli spatřeni vorvani nebo grónské velryby.“

tě svým důvtipem vystihnout i čas i místo, kde bude mít přece jen naději na setkání.

Byla tu však okolnost, která jako by na první pohled mařila jeho šílený, ale přece jen soustavný plán. Ale ve skutečnosti snad přece ne. Třeba tito vorvani, žijící pospolitě, mají svá pravidelná údobí pro určitá loviště, přece jen se z toho nedá všeobecně usuzovat, že stáda, která loví na té a té zeměpisné šířce nebo délce, dejme tomu, letos, jsou opravdu táž, která jsme tu zastihli v údobí předešlém, neboť v některých zvláštních a nesporných případech byl dokázán pravý opak. Tato poznámka, ač v menším rozsahu, platí všeobecně také o vorvaních osamělých a poustevnických, dospělých a zestárlých. Byl-li tedy Moby Dick spatřen loni například v lovišti v Indickém oceánu, zvaném Seychelly, nebo v Sopečném zálivu u japonského pobřeží, nedalo se z toho ještě usuzovat, že se s ním *Pequod* jistě setká, navštíví-li v stejné roční době jedno z těchto lovišť. Totéž platilo i pro jiná jeho loviště, kde se občas objevoval. Každé naleziště potravy bylo jen příležitostnou zastávkou, řekněme zájezdním hostincem na moři, a ne místem trvalého pobytu. A pokud se tu mluvilo o Achabových nadějích na to, že dosáhne svého cíle, byly to jen náznaky, kde všude cestou mohl mít se vší pravděpodobností zvlášť dobré vyhlídky do té doby, než nastane nejpříznivější sestava místa a času, kdy se všechny možnosti promění v pravděpodobnosti a každá možnost bude, jak si Achab zbožně přával, jen krokem k jistotě. Ta nejpříznivější sestava času a místa byla shrnuta v jeden technický výraz: údobí na lince. Neboť tam a tam, v ten a ten čas byl Moby Dick už po několik let pravidelně spatřován a zdržel se v oněch vodách na chvíli, jako slunce za své roční okružní pouti prodlí v každém znamení zvěrokruhu po dobu, kterou lze předpovědět. Tam také docházelo k většině smrtelných zápasů s bílou velrybou; tamější vlny byly proslulé jejími činy; tam také bylo to tragické místo, kde starý monomaniak našel hrozný důvod k své pomstě. Ale při vší opatrné bystrosti a neúnavné bdělosti, s níž Achab vrhl celé své zachmuřené já do této vytrvalé štvance, neodvážil se založit všechny své naděje jen na onom vůdčím faktu, o kterém jsme se

zmínili, byť těmto nadějím vyhovoval sebelíp. A poněvadž měl stále na paměti svou přísahu, nebyl s to uklidnit své nepokojné srdce tou měrou, aby nepátral i jinde.

Pequod vyplula z Nantucketu právě na začátku „údobí na lince“. Žádné sebevětší úsilí nemohlo proto jejímu kapitánu umožnit, aby vykonal velkou plavbu na jih, obeplul mys Horn, a překonav potom šedesát stupňů zeměpisné šířky, octl se v rovníkovém Tichém oceánu včas a mohl tam lovit. Proto bude muset počkat až na sezonu příští. *Pequod* tedy vyplula předčasně, a přece si Achab možná zvolil pravou chvíli, právě se zřetelem na samu povahu okolností. Vždyť měl před sebou tři sta pětasedesát dnů a nocí volného času; a místo aby netrpělivě čekal na pevnině, stráví tento volný čas rozmanitým lovem; neobjeví-li se ovšem náhodou bílá velryba s vrásčitým čelem, trávící prázdniny v mořích daleko od obvyklých lovišť, kdesi v Perském zálivu nebo v Bengálském zálivu, v mořích čínských nebo v kterýchkoli jiných vodách vyhledávaných vorvani. Monzuny, pampery, větry severozápadní, horké větry ze severní Afriky, pasátní a vůbec všechny větry kromě středomořského a samumu mohou zahnat Moby Dicka do křivolakého kurzu *Pequody*, jež obeplouvá svět.

Ale i když toto všechno připustíme, přece jen, uvažujeme-li rozumně a klidně, připadá nám ta myšlenka šílená: i kdyby se loď setkala s tou jedinou osamělou velrybou v širém oceánu bez břehů – cožpak by ji lovec mohl poznat jako třebaš bělovousého muftiho v přelidněných ulicích Cařihradu? Mohl. Nebylo možno se zmýlit, vždyť Moby Dick měl zvláštní sněhobílé čelo a sněhobílý hrb tak jedinečný. Cožpak jsem svou velrybu nepoznamenal? mumlal si Achab, když se po prohlížení map dlouho po půlnoci hroužil do vzpomínek – poznamenal jsem ji, a má mi uniknout? Její široké ploutve jsou provrtané a zoubkované jako ucho ztracené ovce! Nyní se jeho šílená mysl hnala bez dechu jako o závod, až ho přepadla únava a slabost. Tehdy hledal zotavení a sílu na čerstvém vzduchu na palubě. Ach bože! Jaká muka vytrpí člověk, který je sžírán nespl-

něnou touhou po pomstě! Spí se zaťatými pěstmi, a když se probudí, má na dlaních krvavé stopy po svých vlastních nehtech.

Často ho vyštvaly z visutého lůžka vysilující a nesnesitelně živé noční sny, které navazovaly na divoké myšlenky jeho dní, s výbuchem zuřivosti je rozprádaly dál a vířily jimi v jeho hořícím mozku bez ustání dokola, až mu sám tlukot vlastního srdce naháněl nesnesitelnou úzkost. Někdy se stávalo, že ho tato smrtelná duševní muka vyšinula z rovnováhy a v nitru jako by se mu otvírala propast, z níž vyšlehují rozeklané plameny a blesky a z níž na něho prokletí ďáblové kývají, aby mezi ně skočil; když se pod ním šklebilo toto niterné peklo, tehdy se rozlehl po celé lodi divoký výkřik a Achab s planoucím zrakem vyrazil ze své kajuty, jako kdyby prchal z hořícího lůžka. Ale toto snad byly jen nejzřetelnější znaky jeho pevného odhodlání a ne nepotlačitelné příznaky skryté slabosti nebo děs z vlastního rozhodnutí. Vždyť v takových chvílích bláznivý Achab, osnující plány, nesmiřitelně pevný lovec bílé velryby, takový Achab, jaký se odebral na lůžko, nemohl sám za to, že z lůžka opět s hrůzou utekl. To způsobila jeho věčná živoucí podstata čili duše a ve spánku tato duše – prozatím odpoutaná od formující vůle, která jí jindy užívala navenek jako prostřednice či jednatelky – hleděla bezděky uniknout z drásavé blízkosti oné divoké družky, s níž už nesplývala vjedno. Vůle však může žít jen ve spojení s duší. Když Achab zaměřil všechny své myšlenky a snahy k jedinému cíli, tento cíl již pouhou úporností vlastní vůle si na bozích a ďáblech vydobyl jakousi samozvanou a nezávislou vlastní existenci. Ba dokonce tato samozvaná bytost dovedla strašně žít a planout, i když běžná životnost, k níž byla připojena, zděšeně prchala od zplozence tak nežádoucího a nepřírozeného. Proto když to, co se zdálo Achabem, prchalo z kajuty, jeho zmučený duch, planoucí z tělesných očí, byl po tu dobu jen čímsi bezobsažným, jen beztvarou náměšičnou bytostí, paprskem živého sice světla, který však neměl co osvětlovat – a proto prázdnota sama. Bůh ti pomoz, starče, tvé myšlenky v tobě stvořily nového tvora! Sup užírá neustále srdce tomu, koho hluboké přemýšlení změnil v Promethea; a tím supem bývá právě tvor, kterého stvořil.

XLV. OSVĚDČENÍ

Pokud snad má tato kniha nějaké dějové pásmo, je pro ně ze všech kapitol, co jich svazek má, nejdůležitější kapitola předchozí, neboť se v prvních svých odstavcích nepřímou dotýká několika velmi zajímavých a pozoruhodných zvláštností ve zvycích vorvaňů, ale její hlavní námět si žádá ještě dalšího a zasvěcenějšího zevrubného výkladu, má-li být dokonale pochopen a má-li být také odstraněna všechna nedůvěra, pokud jde o nelíčenou pravdivost hlavních bodů tohoto vyprávění, nedůvěra, kterou může u někoho vzbudit naprostá neznalost celé látky.

Nejde mi o to, abych se této části svého úkolu zhostil metodicky, spíše hodlám vzbudit žádoucí dojem tím, že uvedu jednotlivě několik případů, které jsem jako velrybář skutečně poznal v praxi nebo o nichž vím z hodnověrných pramenů, a z těchto případů, jak doufám, vyplyne potom závěr sám sebou.

Předně: Z vlastní zkušenosti znám tři případy, kdy se velrybě zasažené harpunou podařilo uniknout; po nějaké době (v jednom případě po třech letech) ji opět stejná ruka zasáhla, zabila a z jejího těla byla vyňata dvě železa, obě označená stejnou soukromou značkou. V tomto případě uplynula tři léta mezi oběma vrhy harpunou – myslím, že snad ještě o něco víc – a muž, který harpunu vrhl, vydal se v tom mezidobí na cestu do Afriky po obchodní lodi, vystoupil tam na břeh, připojil se k výzkumné výpravě a pronikl hluboko do vnitrozemí, kde cestoval asi dvě léta, často ohrožován hady, divochy, tygry, zhoubnými nákazami a všemi ostatními běžnými nebezpečími, s kterými je spojeno cestování v srdci neznámých krajin. Zatím velryba jím zasažená jistě také cestovala, nepochybně třikrát obeplula zeměkouli, otírajíc se boky o všechna pobřeží Afriky, ale nebylo to nic platné. Muž a velryba se opět setkali, jeden zvítězil nad druhým. Říkám, že jsem sám poznal tři podobné případy. Po dvakrát jsem viděl, jak byly velryby zasaženy a jak byla při druhém

útoku dvě železa s příslušnými vyrytými značkami později vytažena z mrtvé velryby. V onom tříletém případě se stalo, že jsem byl poobakrát v člunu, poprvé i podruhé, a nakonec jsem pod velrybím okem docela zřetelně poznal zvláštní obrovskou bradavici, které jsem si všiml již před třemi lety. Říkám před třemi, ale jsem si jist, že to bylo mnohem déle. Nuže, to jsou tři případy, o kterých jsem se přesvědčil. Ale slyšel jsem o mnoha jiných případech od osob, o jejichž věrohodnosti v této věci není proč pochybovat.

Za druhé: Mezi lovci vorvaňů je velmi dobře známo – i když lidé na pevnině o tom pranic nevědí – že bylo několik památných historických případů, kdy zvláštní velrybu bylo možno v různých dobách a na různých místech snadno poznat. Proč ta velryba byla nápadná? Nikterak jen a jen svými tělesnými zvláštnostmi, kterými se liší od ostatních velryb. – Ať je velryba po této stránce jakkoli zvláštní, lidé brzy skončují s jejími zvláštnostmi, když ji zabijí a vyškvaří na tuk zvláště cenný. Ne, příčina je jiná: taková velryba bývá po osudných zkušenostech velrybářů obestřena hrůznou pověstí jako třebaš Rinaldo Rinaldini, takže většina velrybolovců na znamení, že ji poznali, raději jen zasalutuje, když ji spatří odpočívát na moři, a nesnaží se navázat s ní důvěrnější známost. Stejně si počínají někteří chudáci na pevnině, kteří náhodou znají popudlivého slavného muže; když ho potkají na ulici, pěkně ho jen zdáli skromně pozdraví, protože kdyby nějak usilovali o důvěrnější seznámení, mohli by za svou odvážlivost dostat pořádný štulec.

A nejenže každá z těchto pověstných velryb nabyla velké osobní proslulosti – ba možno mluvit o slávě hvězd se dotýkající – nejenže byla slavná zaživa a je teď po smrti nesmrtelná v historkách vyprávěných na přídi, ale dostalo se jí práv, výsad a vyznamenání slavné osobnosti; věru, získala jméno stejně jako Kambyse nebo Caesar. Vid', Timorský Tome, proslulý leviatane, kterého se báli jako ledovce, ty, který jsi tak dlouho číhal ve východních úžinách toho jména a jehož vodomety často viděli z palmového pobřeží v Ombay! Vid', Novozélandský Jacku, postrachu všech lodí křižujících nablízku země Tattoo! Vid', Morquane, králi Japonska, tvůj vysoký vodo-

met se prý podobal sněhobílému kříži na obloze! Nebylo tomu tak, ó done Migueli, ty chilský vorvani, poznamenaný jako stará želva mystickými hieroglyfy na zádech? Docela prozaicky řečeno, tady máte čtyři velryby, které znalci dějin kytovců znají tak dobře jako znalci starověku Maria a Sullu.

Ale to není všecko. Když Novozélandský Tom a don Miguel působili v různých dobách pravou spoušť mezi čluny z různých lodí, velrybáři na ně nakonec podnikli lov; soustavně po nich bylo pátráno a byli pronásledováni a zabiti chrabřími velrybářskými kapitány, kteří zvedali kotvy jen a jen s tímto úmyslem, stejně jako se za starých časů kapitán Butler vydal na pochod Narragansettskými lesy s odhodláním polapit pověstného vražedného divocha Annawona, čelného bojovníka indiánského krále Filipa.

Nevím, kde bych našel vhodnější příležitost než právě tady, abych se mohl zmínit o několika málo věcech, které považuji za důležité, neboť vytištěny potvrzují po všech stránkách pravděpodobnost celého vyprávění o bílé velrybě a zejména závěrečné katastrofy. Je to totiž jeden z těch skličujících případů, kdy je třeba pravdu podpírat stejnou měrou jako omyl. Obyvatelé pevniny jsou většinou tak neznalí některých nejprostších a nejhmatatelnějších divů světa, že nepodáme-li tu několik prostých pravdivých příběhů z dějin rybářství a jiné podrobnosti, budou považovat Moby Dicka za nestvůrnou bajku nebo, což je ještě horší a odpornější, za ošklivý a nesnesitelný jinotaj.

Předně: Třeba většina lidí má jakési neurčité, prchavé tušení o povšechných nebezpečích při velrybářství, přece jen nemá ustálenou a živou představu o těchto nebezpečích a o tom, jak často k nim dochází. Jedním důvodem snad je, že z nynějších velrybářských neštěstí a úmrtí po úrazu není snad ani padesátina doma veřejně oznámena, i když je i taková zpráva jen pomíjivá a brzy upadne v zapomenutí. Myslíte snad, že ten chudák, který byl v tuto chvíli možná zachycen provazcem harpuny někde u pobřeží Nové Guineje a kterého potápějící se velryba stahuje dolů, ke dnu moře – myslíte snad, že se jméno toho chudáka objeví ve sloupci úmrtí

v novinách, které budete číst zítra při snídani? Neobjeví, poněvadž poštovní spojení mezi vaším městem a Novou Guinejí je velmi nepravdělné. Ostatně, slyšeli jste vůbec, že by se dalo mluvit přímo nebo nepřímou o pravidelných zprávách z Nové Guineje? A přece vám mohu říci, že při jedné výpravě v Tichém oceánu jsme mluvili mimo jiné také s třiceti loděmi, a na každé byl někdo usmrčen velrybou – na některé lodi měli víc než jedno úmrtí a tři lodi dokonce ztratily celou posádku jednoho člunu! Proboha, šetřte lampami a svíčkami! Vždyť nespálíte jediný galon tuku, aby proň nebyla prolita aspoň jedna kapka lidské krve.

Za druhé: Lidé na pevnině mají ovšem jakousi neurčitou představu o tom, že velryba je ohromný tvor ohromné síly, ale kdykoli jsem jim vyprávěl o nějaké zvlášť významné ukázce této dvojí ohromnosti, vždy jsem shledal, že mi významně blahopřejí k mé vtipnosti, a já přece na svou duši prohlašuji, že jsem neměl o nic větší chuť být vtipný nežli Mojžíš, když líčil egyptské rány.

Ale naštěstí tu speciální zvláštnost, kterou chci ukázat, lze potvrdit svědectvím, s nímž nemám nic společného. Ta zvláštnost záleží v tom, že vorvaň je v některých případech až dost mohutný, rozumný a rozvážně zlomyslný, aby mohl i velkou loď přímo promyšleně překotit, naprosto zničit a potopit. A co víc, vorvaň to už dokázal.

Především: Roku 1820 křižovala v Tichém oceánu loď *Essex*, které velel kapitán Pollard z Nantucketu. Jednou spatřila vodomety, spustila čluny a pronásledovala stádo vorvaňů. Netrvalo dlouho a několik velryb bylo poraněno, náhle však neobyčejně velký vorvaň na útěku před čluny vyrazil ze stáda a zaútočil přímo na loď. Vrazil čelem do lodního boku tak silně, že proražená loď ani ne „v deseti minutách“ byla zaplavena vodou a překotila se. Nenašlo se z ní jediné prkno. Část posádky se po velkých útrapách dostala na pevninu v svých člunech. Po návratu domů kapitán Pollard vyplul znovu do Tichého oceánu jako velitel jiné lodi, ale z vůle bohů opět ztroskotal na neznámých úskalích a útesech a jeho loď byla podruhé nadobro zničena. Kapitán se ihned zapřísáhl, že už nikdy nepůjde na moře, a opravdu se o to již nepokusil. Žije ještě dnes v Nantucketu. Mluvil

jsem s Owenem Chacem, jenž byl prvním důstojníkem na *Essexu*, když došlo k tragédii; četl jsem jeho prosté a pravdivé vyprávění, hovořil jsem s jeho synem, a to jen několik mil od místa katastrofy.⁷

Za druhé: Loď *Union*, rovněž z Nantucketu, úplně zmizela roku 1807 při podobném útoku u Azorských ostrovů, ale nikdy se mi nepodařilo sehnat podrobnosti o této katastrofě, ačkoli jsem od velrybářů občas o ní slyšel nahodilé zmínky.

Za třetí: Před osmnácti nebo dvaceti lety obědval náhodou komodor J..., velící tehdy americké korvetě první třídy, se společností velrybářských kapitánů na nantucketské lodi v přístavu Oahu na ostrovech Sandwichských. Mluvílo se o velrybách. Komodor ráčil projevit nedůvěru, pokud jde o úžasnou sílu, kterou jim přisuzovali přítomní páni odborníci. Například rozhodně vylučoval, že by kterákoli velryba mohla jeho statnou korvetu zasáhnout tak, aby do ní vnikl třeba jen náprstek vody. Nu dobrá, ale pokračování teprve přijde. Za několik týdnů vyplul komodor se svou nezničitelnou lodí

---

7 Zde jsou výňatky z Chaceova vyprávění: „Všechny okolnosti jako by potvrzovaly můj úsudek, že její počínání naprosto nebylo jen náhodné. Velryba podnikla dva samostatné útoky na loď rychle za sebou a oba útoky, soudě podle jejich směru, byly vypočítány, aby nám způsobily největší škody, neboť plula zpředu, a tak využila k nárazu spojené rychlosti obou těles. K tomu bylo třeba přesného manévrování. Velryba vypadala velmi hrozivě a dávala najevo zlost a zuřivost. Vyrasila přímo ze skupiny, do které jsme právě vnikli. Zasáhli jsme tři její spoléčnice a zdálo se, že jejich utrpení ji dohnalo k pomstě.“ – Dále: „Bud' jak bud', uvážíme-li všechny okolnosti, vše, co se mi odehrávalo před očima a co na mne působilo dojmem rozvážného a vypočítaného útoku (na mnohé dojmy si teď ani nevzpomenu), utvrzuje mě to v názoru, že moje mínění bylo správné.“

Dále uvádím Chaceovy myšlenky ve chvílích, kdy již opustil loď a seděl za temné noci v nekrytém člunu, téměř bez naděje, že dosáhne nějakého pohostinného břehu: „Tmavý oceán a vzedmuté vlny, to nebylo nic. Strach, že budeme pohlčeni nějakou hroznou bouří nebo vrženi na skryté skály, spolu s obvyklými obavami jiného původu, ty byly sotva hodny jediného pomyslení. Truchlivý vrak a hrozný vzhled vorvaně a jeho mstivost zcela upoutaly mé myšlenky, než konečně nastal den.“

Na jiném místě, str. 45, mluví Chace o „*tajemném a smrtonosném útoku toho zvířete*“.

do Valparaísa. Na cestě ho zastavil statný vorvaň, který si s ním chtěl na chvíli důvěrně pohovořit. To pohovoření způsobilo v komodorově korvetě takovou trhlinu, že musel se všemi pumpami v činnosti zamířit rovnou do nejbližšího přístavu, aby tam korvetu obrátili kýlem vzhůru a opravili. Nejsem pověřivý, ale komodoro setkání s vorvanem považuji za dílo Prozřetelnosti. Nebyl Saul z Tarsu obrácen na víru podobným úlekem? Říkám vám, vorvaň si nedá líbit žádné hloupé žerty.

Ted' vás upozorním na drobnou zajímavost v Langsdorffových Cestách, pro autora zvlášť významnou. Podotýkám, že Langsdorff byl přidělen k pověstné výzkumné výpravě ruského admirála Kruzensterna na počátku našeho století. Kapitán Langsdorff začíná kapitolu sedmnáctou takto:

„Třináctého května byla naše loď připravena k odplutí a příštího dne jsme už byli na širém moři na cestě do Ochotska. Počasí bylo velmi jasné a pěkné, ale tak nesnesitelně chladné, že jsme museli obléci kožichy. Po několik dní jsme měli velmi slabý vítr a teprve devatenáctého se zvedla prudká vichřice ze severozápadu. Neobyčejně mohutná velryba, jejíž trup byl větší než sama loď, ležela téměř na hladině vodní, ale nikdo na palubě ji nepozoroval až do té chvíle, kdy loď, plující plnými plachtami, byla téměř u ní, takže nebylo možno zabránit srážce. Takto jsme se octli v hrozivém nebezpečí, poněvadž ten obrovský tvor zvedl hřbet a vyzvedl loď aspoň tři stopy nad vodu. Stožáry se zakymácely a plachty docela spadly a my, kteří jsme byli dole, vyběhli jsme ihned všichni na palubu v domnění, že jsme najeli na skalisko. Místo toho jsme viděli, jak se ten netvor od nás vzdaluje nadmíru důstojně a velebně. Kapitán D'Wolf poslal ihned mužstvo k pumpám, aby zjistil, zda loď při nárazu nebyla poškozena. Shledali jsme, že našťěstí vyvázla úplně bez pohromy.“

Kapitán D'Wolf, o němž je tu zmínka, že byl velitelem této lodi, pochází z Nové Anglie a po dlouhém životě námořního kapitána, plném neobyčejných dobrodružství, žije nyní ve vesnici Dorchester u Bostonu. Mám čest být jeho synovcem. Vypytať jsem se ho zvlášť

podrobně na citované místo v Langsdorffovi. Potvrzuje každé slovo. Lod' však nebyla nijak velká; bylo to ruské plavidlo, postavené na sibiřském pobřeží, a můj strýc je koupil, když prodal lod', v které připlul z domova.

V oné veskrze mužné knize starodávných dobrodružství, kde je rovněž plno poctivých divů – v knize Lionela Wafera, jednoho ze starých přátel dávného Dampiera – našel jsem událost tolik podobnou příhodě Langsdorffově, že si nemohu odepřít, abych ji zde neuvedl na dotvrzení, je-li ho vůbec třeba.

Lionel zřejmě plul k „John Ferdinando“, jak on nazývá nynější ostrovy Juan Fernandez. „Na cestě tam,“ praví, „když jsme byli asi sto padesát mil od americké pevniny, pocítila naše lod' kolem čtvrté hodiny ranní hrozný náraz, který uvedl mužstvo do takového zděšení, že nevěděli, kde jim hlava stojí, a všichni se připravovali na smrt. A opravdu, rána byla tak náhlá a prudká, že jsme měli za jisté, že lod' narazila na skálu. Když jsme se trochu vzpamatovali z úžasu, spustili jsme olovnici, ale nedosáhli jsme dna. Prudkost nárazu způsobila, že děla poskočila na svých lafetách a několik mužů vypadlo z visutých lůžek. Kapitán Davis, jenž ležel s pistolí pod hlavou, byl vymrštěn ze své kajuty!“ Lionel potom přičítá náraz na vrub zemětřesení a svou domněnku zdůvodňuje tím, že asi v touž dobu velké zemětřesení skutečně způsobilo těžké pohromy podél španělského pobřeží. Ale nedivil bych se, kdyby v temnu oné časně ranní hodiny náraz způsobila přece jen nespátřená velryba, která zesponu kolmo udeřila do kýlu.

Porůznu jsem seznal a mohl bych uvést ještě další případy svědčící o velké síle a občasně zlomyslnosti vorvaně. Víme, že víc než jednou nejen zahnal útočící čluny až k jejich lodím, ale pronásledoval i samu lod' a dlouho odolával všem kopím, která na něho z paluby vrhali. Takovou příhodu může vyprávět anglická lod' *Pusie Hall*. Pokud jde o sílu vorvaně, byly prosím případy, kdy přitáhli lana harpun zabodnutých do prchajícího vorvaně na klidném moři na lod' a zajistili; velryba vlekla celou lod' za sebou, jako kůň táhne káru! Rovněž lovci často zpozorovali, že dopřeje-li se zasaženému vorva-

ni, aby se vzpamatoval, potom jedná ani ne tak ve slepé zuřivosti, jako spíše s pevným, rozvážným úmyslem zničit své pronásledovatele. Jeho povahu také výmluvně charakterizuje to, že při napadení často otevře tlamu a nechá ji po několik minut hrozivě otevřenou. Musím se však omezit už jen na jeden závěrečný obraz, pozoruhodný a velmi významný, při němž jistě uznáte, že nejpodivuhodnější událost v této knize je nejen potvrzena jasnými fakty z přítomnosti, ale že tyto divy (jako všechny divy) jsou pouhým opakováním divů starých, takže lze pomiliontě skončit Šalomounovým: Opravdu, nic nového pod sluncem.

V šestém století po Kristu, když Justinián byl císařem a Belisar vojevůdcem, žil v Cařihradě křesťan Procopius, městský úředník. Jak je mnohým známo, psal dějiny své doby, dílo v každém směru neobyčejně cenné. Nejlepší autority ho vždy pokládaly za dějepisce svrchovaně spolehlivého, který nenadsazuje – až na několik detailů, jež se však nijak netýkají toho, o čem se teď bude mluvit.

Nuže, v těchto svých dějinách se Procopius zmiňuje, že za jeho prefektury v Cařihradě byla v sousední Propontidě neboli v moři Marmarském chycena velká mořská obluda, která čas od času ničila lodi v oněch vodách déle než padesát let. Událost, která je takto zapísána ve věrohodných dějinách, nemůže prostě být popřena. A ani není proč ji popírat. Není uvedeno, ke kterému druhu ta mořská obluda patřila. Ale poněvadž ničila lodi, a také z ještě jiných důvodů, byla to jistě velryba a vážně se kloním k domněnce, že to byl právě vorvaň. Povím vám proč. Dlouho jsem se domníval, že vorvaň je odjakživa ve Středozemním moři a v hlubokých vodách s ním spojených naprosto neznámý. I teď jsem si jist, že za nynějšího uspořádání světa tato moře nejsou a snad nikdy nebudou shromaždištěm obvyklých velrybích stád. Ale další bádání mě nedávno přesvědčila o tom, že v moderní době se v ojedinělých případech vorvaň vyskytl i ve Středozemním moři. Vím z důvěryhodných pramenů, že na berberském pobřeží našel komodor Davis z britského námořnictva kostru vorvaně. Válečná loď dokáže snadno proplout Dardanelami,

proto by i vorvaň mohl touž cestou proniknout ze Středozemního moře do Propontidy.

Pokud jsem mohl zjistit, v Propontidě se nevyskytuje zvláštní látka zvaná *plankton*, potrava velryby grónské. Ale všechno nasvědčuje tomu, že potrava vorvaně – plotice nebo sépie – skrývá se na dně toho moře, poněvadž na jeho hladině byli nalezeni velcí tvorové toho druhu, i když ne největší. Spojíte-li správně tyto údaje a uvažujete-li o nich trochu, určitě shledáte, že podle lidského rozumu Procopiova mořská obluda, která půl století potápěla lodi římského císaře, byl se vší pravděpodobností vorvaň.

XLVI. DOHADY

Ačkoli Achab, šířaný žhavým ohněm svého záměru, měl při všech myšlenkách a činech neustále na zřeteli konečné polapení Moby Dicka, ačkoli byl zřejmě ochoten obětovat této jediné vášni všechny pozemské zájmy, přece se mohlo stát, že byl povahou a dlouhým zvykem natolik srostlý s velrybářským řemeslem, že se nedovedl zcela vzdát vedlejšího cíle plavby. Nebo aspoň, bylo-li tomu jinak, nechyběly tu jiné pohnutky, které naň měly větší vliv. Zašli bychom asi příliš daleko, kdybychom při zmínce o jeho monománii i jen naznačili, že se mstivá nenávisť k bílé velrybě snad mohla do jisté míry vztahovat na všechny vorvaně, a tudíž čím více těchto oblud zabije, tím že je pravděpodobnější, že každá příští velryba, s níž se utká, bude ta nenáviděná, kterou pronásleduje. Takové domněnce můžete odporovat, ale zůstávají tu další úvahy, jež ho přece jen mohly ovlivňovat, ač se snad přímo nesrovnávaly s divokostí jeho hlavní vášně.

Aby Achab dosáhl svého cíle, musí použít nástrojů, a ze všech nástrojů používaných k temným účelům jsou právě lidé nejméně spolehliví. Achab například věděl, že i když ovládá Starbucka sebevíc svým magnetismem, přece tento vliv nezasáhne celou jeho duchovní bytost, stejně jako pouhá převaha tělesná ještě nezahrnuje nadvládu duševní. K čisté duchovnosti má totiž intelekt jen jakýsi vztah tělesný. Starbuckovo tělo a Starbuckova ovládnutá vůle patřily Achabovi jen tak dlouho, dokud Achab přidržoval svůj magnet Starbuckovi u mozku; přesto však kapitán věděl, že i tehdy se první důstojník v hloubi duše hrozí jeho plánu, a kdyby mohl, s radostí by se z něho vyvlekl nebo jej dokonce zmařil. Možná také, že uplyne ještě mnoho času, než bude bílá velryba spatřena. V tomto dlouhém mezidobí se může Starbuck postavit v čelo otevřeným výbuchům vzpoury proti vedení kapitána Achaba, nebudou-li na něho působit obvyklé vlivy, přiměřené účelu a okolnostem. Nejen to, ale důmysl-

nost Achabova šílenství, pokud šlo o Moby Dicka, neprojevovala se ničím jasněji než právě neobyčejnou vnímavostí a chytrostí, s níž vytyšil, že lov musí být prozatím nějak zbaven té zvláštní fantastické bezbožnosti, která ho obklopovala. Celou hrůzu výpravy bylo třeba zahalit temným závojem (poněvadž jen u málo lidí odvaha dovede odolávat ustavičnému přemítání, není-li přerušováno činností), a když důstojníci a mužstvo stojí na dlouhých nočních hlídkách, musí myslet na něco bližšího, než je Moby Dick. Necht' divošská posádka uvítala sebedychtivěji a sebebouřlivěji oznámení o jeho záměru, přece všichni námořníci všech oborů jsou více méně vrtkaví a nespolehliví – žijí venku v měnlivém počasí a nadýchají se jeho nestálosti – a zůstávají-li ve službě pro nějaký vzdálený cíl, pro jehož dosažení se zatím nedá nic dělat, i když nakonec slibuje vášnivé vzrušení – je nade vše nutné, aby prozatím měli jiné zájmy a jiné práce, které by je udržely v zdravé pohotovosti k závěrečnému prudkému útoku.

Achab nezapomínal ani na jinou věc. Ve chvíli velkého vzrušení lidé odhazují všechny nízké pohnutky, ale takové chvíle jsou pomíjivé. Tuctový člověk je od přirozenosti chamtivý, říkal si Achab. I když připustíme, že bílá velryba plně vzrušuje srdce mé divošské posádky, a dráždící jejich divokost, probouzí v nich i jistou velkodušnost potulných rytířů, přece jen, když se námořníci z této šlechtnosti pouštějí za Moby Dickem, musí mít také potravu pro své všední, denní choutky. Vždyť ani urození a vznešení křižáčtí rytíři za starých dob nebyli ochotni projet dva tisíce mil, aby bojovali o Svatý hrob, kdyby cestou nebyli mohli loupit, krást nebo si jinak bohabojně přivydělávat. Kdyby byli přísně přidržováni jen k svému konečnému a romantickému úkolu, příliš mnoho by se jich bylo od onoho konečného romantického úkolu s odporem odvrátilo. Nepřipravím tyto muže – uvažoval Achab – o všechnu naději na peníze, ano, na hotové peníze. Nyní snad peníze pohrdají; ale až uplyne několik měsíců a jim se nedostane žádné naděje na zisk, vzbouří se v nich najednou spící hlad po penězích, a to by byl Achabův konec.

Kromě toho nechyběl ani jiný důvod k opatrnosti, týkající se spíš Achaba samého. Patrně v prudkém vzkypění a snad i trochu předčasně prozradil Achab hlavní, ale soukromý cíl výpravy *Pequody* a nyní si byl plně vědom, že se tím nepřímou vystavil nevývratnému obvinění, že se bezprávně zmocnil lodi, a kdyby se jeho posádce zachtělo, mohla mu plným právem a zcela beztrestně, a to z hlediska mravního i zákonného, odeprít další poslušnost, ba dokonce jej i násilím zbavit velení. Achab se ovšem musel mít na pozoru, aby nebyl ani v nejmenším nařčen z uchvácení moci, a bedlivě se chránit před možnými následky, kdyby takový utajovaný dojem šíře pronikal. Takovou ochranu mu mohla poskytnout jen převaha vlastního mozku, srdce a ruky, podepřená bdělou a přesně počítající pozorností ke každému sebemenšímu povětrnostnímu vlivu, kterému by mohlo jeho mužstvo podléhat.

Ze všech těchto důvodů a snad ještě z jiných, které jsou příliš analytické, abychom je tu obsírně vykládali, Achab jasně viděl, že se musí stále ještě horlivě věnovat původnímu účelu, za kterým *Pequod* vyplula; musí nejen zachovávat všechny běžné zvyklosti, ale nadto ještě usilovně vzbuzovat dojem, že se svému povolání oddává vášnivě.

Buď jak buď, tehdy bylo často slyšet jeho hlas, jak volá na tři vrcholy stožárů a nabádá muže na hlídce, aby pozorovali bystře obzor a neopominuli hlásit ani delfína. Tato bdělost nezůstala dlouho bez odměny.

XLVII. TKADLEC

Bylo zamračené, dusné odpoledne. Námořníci se líně ploužili po palubě nebo tupě civěli na olověnou vodu. Kvíkveg a já jsme byli příjemně zaměstnáni pletením tak zvané mečové rohože, kterou jsme chtěli ještě připevnit na svůj člun. Všude bylo takové ticho a klid nabitý očekáváním a ve vzduchu se vznášela taková zakletá nálada, že každý zamlklý námořník se zdál pohroužen do svého neviditelného já.

Byl jsem pomocníkem nebo pážetem Kvíkvegovým při pletení té rohože. Jak jsem protahoval tam a zpět útek tenkého provázku mezi dlouhá vlákna osnovy, užívaje své ruky jako člunku, Kvíkveg, stojící vedle mne, znovu a znovu vsouval mezi provázky těžký meč z dubového dřeva a lhostejně se díval na vodu, nedbale a bezmyšlenkovitě přirážející každé vlákno, kam patřilo. Jak říkám, na celé lodi i na moři zavládla podivná ospalost, přerušovaná jen tupými údery meče, takže se zdálo, jako by to byl tkalcovský stav času a já sám jen pouhý článek, který ustavičně mechanicky tká osud. Tam ležela upevněná vlákna osnovy, vystavená jen jedinému, stále se opakujícímu, neměnnému záchvěvu, a tento záchvěv stačil jen propustit jiné vlákno, tažené napříč, až se potom spojilo s druhým vláknem. Ta osnova mi připadala jako nutnost; tady, uvažoval jsem, si sám posunuji člunek a vetkávám svůj vlastní osud do těch nezměnitelných vláken. Mezitím na útek dopadal Kvíkvegův meč, neuvažující, lhostejný, jednou šikmo, jednou nakřivo, silně nebo slabě, jak kdy, a tato rozmanitost závěrečného úderu dávala hotovému předivu konečný vzhled obdobně rozmanitý. Ten divochův meč, který dává konečnou podobu a tvar jak osnově, tak útku, ten bezstarostný a lhostejný meč zajisté představuje náhodu. Ano, náhoda, svobodná vůle a nutnost pracují společně a nerozcházejí se. Napjatá osnova nutnosti nemůže být odchýlena od svého základního směru – ač o to usiluje každý její opětovný záchvěv, svobodné vůli pak je dovoleno, aby

svým člunkem pohybovala mezi danými vlákny, a náhoda, třebaže je omezena napjatými liniemi nutnosti a je v svých pohybech jen postranně řízena svobodnou vůlí, třebaže je takto určována oběma činiteli, náhoda střídavě ovládá oba a posledním zásahem mění tvářnost událostí.

* * *

Takto jsme tkali a tkali, až mě náhle vyburcoval zvuk tak zvláštní, protáhlý, divoký a nezemský, že mi klubko svobodné vůle vypadlo z ruky a já stál, dívaje se do oblak, odkud se ten hlas snášel jako pták. Vysoko na stožáru stál potrhlý Taštego z Gay Headu. Horlivě se nahýbal kupředu, ruku měl nataženou jako taktovku a v krátkých intervalech vyrážel výkřiky. Pravda, stejný zvuk se možná v téže chvíli ozýval po všech mořích z několika set hrdel velrybářských hlídek, stojících vysoko ve vzduchu, ale jen málokteré z těch hrdel umělo dát obvyklému starému pokřiku tak podivuhodný spád jako indián Taštego.

Když tak stál nad námi, zpola se vznášeje ve vzduchu, a tak divoce a dychtivě se rozhlížel po obzoru, člověk měl bezmála dojem, že je to prorok nebo jasnovidec, který spatřil stíny osudu a těmi divokými výkřiky oznamuje jejich příchod.

„Tamhle chrlí! Tam! Tam! Tam! Chrlí! Chrlí!“

„Kde je to?“

„Na straně závětrné, asi dvě míle odtud! Jejich celé stádo.“ Rázem byli všichni vzhůru.

Vorvaň vyráží vodomety s pravidelností stejně nezvratnou a spolehlivou, jako hodinky tikají. Proto velrybáři hned rozeznají tyto ryby od ostatních velrybích odrůd.

„Zvedají ocasy!“ volal nyní Taštego. A velryby zmizely.

„Rychle, stewarde!“ křičel Achab. „Kolik je hodin? Čas, čas!“

Steward utíkal dolů, podíval se na hodiny a ohlásil Achabovi přesný čas.

Loď byla teď řízena tak, aby se odvrátila od větru, a mírně plula vpřed. Taštego hlásil, že velryby zamířily směrem závětrným, proto

jsme doufali, že je opět uvidíme přímo před naší přídílí. Někdy ovšem vorvaň projeví jedinečnou lstivost: po hlavě se potopí jedním směrem, ale pod vodou se obrátí a rychle pluje směrem opačným, avšak nás teď takto klamat nemohly; nebylo totiž proč se domnívat, že ryby, které Taštego viděl, byly nějak poplašeny nebo že vůbec vědí, že jsme jim nablízku. Jeden muž vybraný pro službu na lodi – to jest jeden z těch, kteří nejsou přiděleni do člunů – v tuto chvíli už vystřídal indiána na vrcholu hlavního stožáru. Námořníci z předního a zadního stožáru slezli dolů, bubny se stočeným provazcem upevnili na místa v člunech, vysunuli jeřáby, hlavní ráhna pošinuli nazad; tři čluny se houpaly nad mořem jako tři trsy přímořského motaru nad vysokými skalisky. Jejich nedočkavé posádky se jednou rukou přidržovaly vnějšího zábradlí a jednou nohou vyčkávavě balancovaly na okraji člunu. Tak to vypadá na válečné lodi, když se dlouhá řada mužů chystá skočit na palubu lodi nepřátelské.

Ale v tomto kritickém okamžiku bylo slyšet nenadálé zvolání, které odvrátilo všechnu pozornost od velryby. Všichni se užasle podívali na chmurného Achaba, obklopeného pěti přízraky, které jako by se právě byly zhmotnily ze vzduchu.

XLVIII. PRVNÍ SPUŠTĚNÍ ČLUNŮ

Přízraky – jak se v té chvíli všem zdálo – vrhly se na druhou stranu paluby a s nehlučnou hbitostí uvolnily lana a závěsy člunu, který se tam houpal. Tento člun byl vždy považován za náhradní, i když se mu odborně říkalo kapitánský, poněvadž visel na pravoboku. Postava, která teď stála u jeho přídě, byla vysoká, snědá, z ocelových rtů jí vyčníval zlověstný jediný bílý zub. Zmačkaná čínská kazajka z černé bavlněné látky a široké černé kalhoty z téže tmavé látky ji smutečně zahalovaly. A tuto ebenovou osobnost podivně korunoval zářivě bílý zřasený turban, kolem něhož se vinuly spletené vlasy. Její společníci nebyli tak tmaví, ale měli jasnou, tygrově žlutou pleť, příznačnou pro některé domorodce z Filipín – kterážto rasa je pověstna jakousi ďábelskou chytrostí: někteří poctiví bílí námořníci je považují za placené vyzvědače a tajné donašeče ďáblů ve vodách jejich pána, jenž prý má svou úřadovnu jinde.

Zatímco překvapená loďní posádka upřeně hleděla na cizince, Achab křikl na muže v bílém turbanu, který je vedl: „Hotovo, Fedallahu?“

„Hotovo,“ zněla odpověď zpola zasyknutá.

„Tak je spustíte, slyšíte?“ volal přes palubu. „Spustíte, povídám!“ Achab tak zaburácel, že užaslí námořníci honem skočili přes zábradlí. Kladkové kotouče se otáčely, ve chvílce dopadly tři čluny s plesknutím na vodu a námořníci obratně a lehce, s odvahou, jaké nezná jiné povolání, naskákali jako kamzíci z kolébajícího se boku lodi do zmítaných člunů dole.

Sotva odrazili od závětrné strany, objevil se ze strany návětrné čtvrtý člun, obeplouvající zád', a bylo vidět pět veslujících cizinců. Achab, vzpřímen na zádi člunu, hlasitě volal na Starbucka, Stubba a Flaska, aby se rozvinuli co nejšíře a zabrali tak větší vodní plochu. Ale námořníci v ostatních člunech jen upírali oči na snědého Fedallaha a jeho posádku a neuposlechli rozkazu.

„Kapitáne Achabe –?“ řekl Starbuck.

„Rozviňte se!“ křičel Achab. „Jed'te od sebe, všechny čtyři čluny. Ty, Flasku, odraz víc na levobok!“

„Ano, ano, pane,“ volal vesele malý Flask, rozmachuje se velkým kormidlovým veslem; a na svou posádku: „Zaberte! Tam – tam – tam zase! Tam chrlí, právě před námi, hoši! – Zabírejte!“

„Nevšímej si těch žlutých kluků, Archy!“

„Mě nezajímají, pane,“ odpověděl Archy. „Já už to věděl předtím. Cožpak jsem je neslyšel ve skladišti? A neříkal jsem to tadyhle Cabacovi? Tak co, Cabaco? Jsou to slepí pasažéři, pane Flasku.“

„Veslujte, veslujte, moji zlatíčkové; veslujte, děťátka; veslujte, drobečkové!“ protahovaně a mazlivě volal Stubb na své mužstvo, poněvadž někteří projevovali známky neklidu. „Koukejte prohnout pořádně hřbet, kluci! Na co pořád čumíte? Na ty chlapíky tamhle v tom člunu? Pět dalších párů rukou vám přišlo na pomoc – co na tom, odkud – čím je nás víc, tím to bude veselejší. Veslujte, jen veslujte! Nevšímejte si těch pekelníků – čerti jsou moc dobří braši. Tak, tak; tak to má být. Takovéhle zabrání stojí za tisíc liber. Takovéhle zabrání vyhrává závody! Hurá, ať žije zlatý pohár vorvaního tuku, moji hrdinové! Třikrát zdar, hoši – tisíc hromů! Pomalu, pomalu; jen tak moc nespěchejte – jen se tak do toho nežeňte! Neumíte pořádně zmáčknout vesla, vy ničemové? Kousněte do toho, vy psi! Tak, tak, tak, no, jen lehce, lehce! To je ono – to je ono! Zaberte, no tak zaberte! Pořádně, pořádně! Čert vás vzal, vy holomci, šibeničníci! Vždyť všichni chrníte. Přestaňte chrápat, vy hnípalové, a veslujte! Veslujte, ano? Zaberte, copak to nedovedete, co? Proč u všech čertů pořádně nezaberete? – zaberte a zlomte se, zabírejte, až vám oči polezou z důlků! Takhle!“ zvolal, vytasiv ostrý nůž z opasku, „každý vytáhni nůž a vesluj s ostřím mezi zuby! To je ono – to je ono! Ted' se vám to daří! Tak to má být, moji hoši z ocele! Rozjed'te ho, rozjed'te ho, moji zlatíčkové! Rozjed'te ho, klackové!“

Podáváme tu obšírně Stubbův proslov k mužstvu, poněvadž k nim vůbec hovořival zvláštním způsobem, a to zejména když jim vtloukal do hlavy veslařské desatero. Z této ukázky jeho kázání však

nesmíte usuzovat, že se kdy dopálil na své ovečky. Vůbec ne, a právě to byl zvláštní rys jeho povahy. Říkával své posádce nejstrašnější věci tónem, v němž se podivně mísilo žertování a zloba, a zloba byla jen přidána k okořenění žertu, takže žádný veslař nedovedl poslouchat takové podivné pobízení, aby při tom nevesloval do roztrhání, a vlastně spíš jen z legrace. Stubb sám po celý ten čas vypadal tak klidně a netečně, tak pohodlně řídil kormidlové veslo a tak široce zíval – často na celé kolo – že pouhý pohled na takového zívajícího velitele působil na posádku kouzelně už svou protikladností. Ostatně Stubb také patřil k zvláštním humoristům, jejichž veselost je někdy tak podivně dvojsmyslná, že si všichni podřízení dají pozor, aby uposlechli.

Na pokyn Achabův plul nyní Starbuck šikmo napříč přes dráhu Stubbova člunu. Když byly oba čluny na minutku velmi blízko u sebe, Stubb zavolal na důstojníka.

„Pane Starbucku! Ahoj, člun na levoboku! Na slovíčko, pane, budete tak laskav!“

„Haló!“ odpověděl Starbuck, neobrátil se za řeči ani o vlas. Stále horlivě pobádal posádku, ale šeptem. Obličej měl jako z kamene.

„Co říkáte těm žlutým, pane?“

„Byli nějak propašováni na palubu, nežli loď vyplula. (Jen rádně, rádně, chlapci!)“ zašeptal své posádce a potom zase hlasitě promluvil: „To je smutná věc, pane Stubbe! (Mrskněte sebou, prožeňte ho, braši!) Ale na tom nesejde, pane Stubbe, všechno v nejlepším pořádku! Hled'te, ať vaše posádka ze všech sil vesluje, ať se stane cokoli. (Jen do toho, chlapci, jen do toho!) Před námi jsou vorvaní čumáky, pane Stubbe, a to je náš cíl. (Veslujte, chlapci!) O vorvaně nám jde, o vorvaně! To je aspoň povinnost, povinnost a přitom taky výdělek.“

„Ano, ano, také jsem si to myslel,“ uvažoval pro sebe Stubb, když se čluny od sebe vzdálily, „jak jsem se na ně podíval, hned jsem si to pomyslel. Tady to máme, proč chodil tak často do skladiště na zádi, jak ho steward dávno podezíral. Schoval si je tam dole. A za tím vším je bílá velryba. Nu, ať si je. Co se dá dělat! Dobře! Jen do toho, chlapci! Dnes to není bílá velryba. Jen do toho!“

Objevení těch cizokrajných osob v okamžiku tak kritickém, jako je spouštění člunů z lodi, vzbudilo právem jakýsi pověřčivý úlek u některých členů lodní posádky, ale poněvadž se mezi nimi už dříve rozneslo, co měl Archy za to, že objevil, byli na to už trochu připraveni, i když tehdy Archymu nevěřili. Otupilo to však ostří jejich údivu, a když za těchto okolností také Stubb klidně vysvětlil, proč se tu objevili, námořníci byli zatím zbaveni pověřčivých dohadů, ačkoli se mohly i nadále jen rojit všemožné fantastické domněnky, co vlastně chmurný Achab od začátku v té věci dělal. I já jsem si v duchu připomněl, jak jsem viděl tajemné stíny plížit se na palubu *Pequody* za mlhavého úsvitu v Nantucketu, a také záhadné nárážky podivného Eliáše.

Zatím se Achab dostal z doslechu důstojníků, a octnův se nejdále na straně návětrné, držel se stále v čele ostatních člunů, což bylo nejlepším svědectvím, jak zdatné veslaře má jeho člun. Ti tygrově žlutí tvorové byli jako z oceli a kostic; zvedali se a dopadali jako šest perlíků a pravidelné prudké záběry rovnoměrně hnaly člun po vodě, jako parní kotel žene parník na řece Mississippi. Fedallah, který vesloval na sedadle harpunářském, shodil už černou kazajku a stavěl na odiv nahou hrud' i celou horní část těla, jež se ostře rýsovalo nad obrubní plaňkou člunu na měnlivých proláklínách vodního obzoru, zatímco na druhém konci člunu stál Achab, zvednův jednu paži po šermířsku vzhůru nazad, jako by chtěl vyvážit každé zakolísání. Bylo vidět, že Achab vládne kormidlovou pákou tak spolehlivě jako v tisíci případech před tím, než mu bílá velryba urvala nohu. Napřažená paže najednou učinila zvláštní pohyb a pak zůstala trčet, zatímco se pět vesel současně zvedlo do výše. Člun s posádkou spočíval nehnutě na moři. Tři čluny v rozvinuté linii vzadu se také zastavily. Velryby zůstávaly porůznu celé ponořeny do modré vody a ničím tedy neprozrazovaly, že se pohybují, ale Achab to přece zpozoroval, když byl tak blízko nich.

„Každý muž se dívej podle svých vesel!“ zvolal Starbuck. „Ty, Kvíkvegu, vstaň!“

Divoch vyskočil svižně na trojhranný výstupek na přídi, stál vzpřímen a dychtivýma očima se upřeně díval na místo, kde naposled spatřili velrybu. Podobně na druhém konci člunu, kde také byla trojhranná plošina v jedné rovině s okrajem člunu, Starbuck zatím obratně a klidně udržoval rovnováhu při každém prudkém zakolísání plavidla a mlčky přehlížel obrovskou modrou plochu moře.

Flaskův člun vyčkával v nevelké vzdálenosti rovněž tiše, jako bez dechu, a jeho velitel stál nebojácně nahoře na kůlu, který je zapuštěn do kýlu a vystupuje tak na dvě stopy nad plošinu na zádi. Užívá se ho k zachycení smyček provazce vrženého na velrybu. Plošina nahoře není větší než mužská dlaň a Flask na takové základně vypadal, jako by stál na stožáru nějaké lodi, která je již celá pod vodou. Ale Flask byl malý a krátký, a přitom pln velké a vysoké ctižádosti, takže místo, na kterém stál, ho nijak neuspokojovalo.

„Nevídím ani tři vlny odtud; postavte mi sem veslo, vylezu na ně.“ Po těchto slovech Dagů, chytaje se oběma rukama okraje člunu, aby udržel rovnováhu, rychle se přesmykl na záď, tam se vzpřímil a dobrovolně nabídl svá široká ramena za podstavec.

„Dobré jako každý jiný stožár, pane! Chcete si vylézt?“

„To udělám a mockrát ti děkuji, jsi skvělý chlapík. Jen bych si přál, abys byl o padesát stop vyšší.“

Obrovský černoch opřel nohy pevně o dvě protilehlé plaňky člunu, potom se nahrbil, Flaskově noze nastavil dlaň a Flaskovu ruku si položil na černou kudrnatou hlavu, a vybídnuv ho, aby vyskočil, vymrštil si malého muže obratným švihem pěkně vysoko na ramena. Tam tedy Flask stál a Dagů mu udělal ze zvednuté paže zábradlí, o něž se mohl opřít, aby stál pevně.

Pro nováčka je vždy zvláštní pohled na to, s jakou podivuhodnou, navyklou a bezděčnou obratností udržuje velrybář vzpřímený postoj ve člunu, i když jím sebevíc zmítají zrádné a proti sobě bijící vlny. Ještě podivnější je, vidíme-li, jak za takových okolností vzdoruje na kůlu závratí. Ale když si malý Flask stoupl na obrovského Dagů, byla to podívaná ještě zvláštnější. Nádherný černoch zachovával klidnou, lhostejnou, nedbalou a samozřejmě majestát-

nost barbarů, kolébaje svým pěkným tělem harmonicky s každým pohybem moře. Plavovlasý Flask vypadal na jeho širokých zádech jako sněhová vločka. Nosič vypadal ušlechtleji než jezdec. Věčně čilý, pohyblivý a hřmotný Flask dupal občas netrpělivostí, ale na černochova široká ramena to nijak nepůsobilo. Tak jsem viděl Vášň a Samolibost dupat na živoucí šlechtnou Zemi, ale Země proto nezměnila své přílivy a odlivy ani svá roční období.

Zatím Stubb, třetí důstojník neprojevoval takovou nedočkavou touhu vidět do dálky. Velryby se mohly ponořit podle svého obyčeje, a ne se potopit jen ze strachu. V takovém případě byl Stubb odhodlán zpříjemnit si přestávku jako obvykle svou dýmkou. Vytáhl ji zpod stuhy na klobouku, kde ji měl vždy šikmo zastrčenou jako péro. Nacpal ji a přitlačil tabák špičkou palce; sotva však rozškrtl sirku o drsný skelný papír své ruky, Taštego, jeho harpunář, jehož oči byly jako dvě stálíce upřeny na návětrnou stranu, náhle ze svého vztyčeného postoje bleskem sletěl na sedadlo a zvolal vzrušeně: „Na místa, všichni na místa – a veslujte jako diví – tamhle jsou!“

Obyvatel pevniny by v tomto okamžiku neviděl velrybu, ba ani stopu po sledi; nebylo vidět nic než kousek zčeřené, zelenavě bílé vody, nad níž se vznášely slabé obláčky páry, vanoucí jako dech k závětrné straně, jen jako mlhavá prška z bílých, tříštících se vln. Vzduch kolem se náhle chvěl a pálil jako vzduch nad silně rozpálenými železnými pláty. Pod tímto atmosférickým vlněním a vířením a zčásti pod tenkou vrstvou vody plovaly velryby. Obláčky páry, kterou vyrážely, předcházely všechny ostatní náznaky a ohlašovaly je jako kurýři, jako rychlé přední hlídky.

Všechny čtyři čluny teď čile mířily k tomuto jedinému místu zčeřené vody a vzduchu. Ale bylo těžko je dohonit. Prchalo dál a dále, spousta mísících se bublin, unášených proudem horské bystřiny.

„Veslujte, hoši, veslujte, moji dobří chlapci,“ zavolal na své muže Starbuck šepotem velmi tlumeným, ale velmi naléhavým, zatímco ostře upřený pohled jeho očí mířil přímo dopředu, bezmála jako dvě viditelné jehly ve dvou přesných kormidelních kompasech. Neřekl toho ovšem své posádce mnoho, a posádka mu také nic neříkala.

Mlčení ve člunu občas překvapivě přerušoval jen jeho zvláštní šepot, hned drsný, rozkazovací, hned naléhavě povzbuzující.

Jak jinak si počínal křiklavý malý Flask! „Křičte a povídejte něco, miláčkové! Hulákejte a veslujte, moji junáci! Vysad'te mě, vysad'te mě na jejich černé hřbety, hoši; jen tohle mi udělejte, a já vám dám upsat svou plantáž v Martha's Vineyardu, hoši, i s manželkou a dětmi! Vysad'te mě – vysad'te mě! Ach bože, bože! Já se zblázním, dočista zblázním! Vidíte! Vidíte tu bílou vodu!“ Při těch výkřicích strhl klobouk z hlavy, hodil jej na palubu a dupal po něm, potom jej zvedl a odhodil jej daleko na moře a konečně začal na zádi člunu vyskakovat a kopat jako splašené prérijní hříbě.

„Jen se podívejte na toho chlapíka,“ filozofoval zvolna Stubb, který plul v malé vzdálenosti za ním, mechanicky dosud svíraje v zubech nezapálenou dýmku. „Má záchvaty, ten Flask, na mou duši, má. Záchvaty? Ano, záchvaty, to je to pravé slovo – ať jim také dá záchvaty. Vesele, vesele, srdíčka moje! K večeři bude pudink, však víte. Jen vesele, to je naše heslo. Opřete se o vesla, děťátka – pořádně, nemluvnátka, jen táhněte, všichni! Co, u ďábla, tak spěcháte? Mírně, mírně a vytrvale, mužové. Jen zabírat, vytrvale zabírat, nic víc. Ohýbejte hřbet a nůž překousněte v půli – nic jiného. Jen klid – proč byste se dřeli, povídám, nezničíte si přece játra a plíce!“

Ale co říkal nevyzpytatelný Achab své tygrově žluté posádce – bude líp tady neuvádět, vždyť žijete pod požehnaným sluncem evangelické země. Jen nevěřící žraloci ve výbojných mořích mohou popřát sluchu takovým slovům, jaká chrlí Achab; tváří se jako tornádo, v očích má krvavou vraždu a rty zpěněné, když se řítí za svou kořistí.

Všechny čluny se zatím hnaly kupředu. Flask stále dělal příznačné poznámky o „té velrybě“, jak nazýval smyšlenou obludu, o níž tvrdil, že ocasem ustavičně naráží na před' jeho člunu – tyto zmínky byly někdy tak živé a podobné pravdě, že přiměly sem tam některého muže, aby se bázlivě ohlédl přes rameno. To však bylo proti pravidlům. Veslaři musí nevidět a spolknout pravítko. Říkává se, že

v těchto kritických okamžicích nesmějí mít jiné smyslové orgány než uši a jiné údy než paže.

Celá ta podívaná vnukala prudký úžas a bázeň. Mohutné vlnobití mocného moře; vzmáhající se dunivý hukot vln, když se valí podél osmi lodních boků jako obrovské koule v nekonečné kuželně; vteřina úzkosti, kdykoli se člun na okamžik octne na hřbetě vlny ostré jako nůž, která jej div nerozřízne ve dvě; náhlé hluboké ponoření do vodních dolin a roklin; ostré pobídky a štvání, aby se dospělo na vrchol protějšího kopce; sklouznutí střemhlav jako na saních po druhém úbočí – to všechno a ještě výkřiky důstojníků a harpunářů, vzdechy chvějících se veslařů, nádherný pohled na *Pequodu*, svítící mořskou slonovinou, která se s napjatými plachtami žene za svými čluny jako poplašená kvočna za pištícími kuřaty – všechno bylo vzrušující. Ani když rekrut odchází z ženiny náruče do horečného ohně první bitvy, ani duch mrtvého, potká-li poprvé neznámý přízrak na onom světě – žádný z nich nemůže mít podivnější a silnější dojmy nežli muž, který se poprvé octne v tomto zpěněném začarovaném kruhu pronásledovaného vorvaně.

Bylo nyní čím dál zřetelněji vidět tančící bílou vodu, zčeřenou stíhanými velrybami, neboť obloha se zatáhla tmavými mraky a ty vrhaly temné stíny na moře. Výtrysky páry již nesplývaly, nýbrž rozbíhaly se napravo a nalevo. Velryby se patrně od sebe vzdalovaly. Čluny se rozdělily: Starbuck pronásledoval tři velryby, prchající divoce na stranu závětrnou. Napjali jsme teď plachtu a za větru stále se vzmáhajícího jsme letěli vpřed, člun se řítí vodou tak šíleně, že vesla na straně závětrné mohla jen stěží zabírat tak rychle, aby nebyla vyvrácena z vidlice.

Brzy jsme proplouvali dusivou clonou mlhy. Nebylo vidět ani loď, ani žádný člun.

„Jen do toho, muži,“ zašeptal Starbuck a ještě dál utahoval provaz u spodního cípu plachty, „ještě je čas zabít velrybu, než přijde bouře. Tamhle je zas bílá voda! – Jen za ní! Honem!“

Brzy potom zazněly rychle za sebou dva výkřiky vpravo a vlevo od nás; to druhé čluny propluly mimo. Ale sotva jsme je zaslechli,

už Starbuck bleskurychle zašeptal: „Vstaň!“ a Kvíkveg s harpunou v ruce vyskočil.

Třeba žádný z veslařů nevěděl, že nebezpečí na život a na smrt je tak blízko před nimi, přece poznali, že vrcholná chvíle nastala. Pověděl jim to pohled na soustředěnou tvář důstojníka na zádi člunu, slyšeli také mohutný pleskavý hřmot, jako kdyby se převalovalo padesát slonů v koupadle. Člun se stále řítil mlhou a vlny se svíjely a syčely kolem nás jako vzpřímené hřbety rozzuřených hadů.

„Tady je jeho hrb. *Tam, tam*, dej mu to!“ šeptal Starbuck.

Krátký sykavý zvuk vyrazil z člunu; byla to Kvíkvegova vržená harpuna. Potom jako by se veškerý pohyb soustředil v neviditelný poryv zezadu a současně jako když člun vpředu narazí na trám. Plachta spadla a roztrhla se, sloup horké páry vyrazil nedaleko nás a pod námi se cosi převalovalo a dunělo jako zemětřesení. Napolo zadušená posádka byla vržena střemhlav do bílé pěny, zahoustlé poryvem větru. Bouře, velryba a harpuna – vše splynulo dohromady. A velryba, harpunou jen škrábnutá, utekla.

Člun byl sice plný vody, ale téměř nepoškozený. Plovouce kolem něho, sebrali jsme na hladině vesla, naházeli je přes okraj člunu a vlezli jsme na svá místa. Seděli jsme po kolena ve vodě, jež pokrývala všechna žebra a prkna, takže plavidlo při pohledu dolů nám připadalo jako korálový člun, vyrostlý k nám až ze dna oceánu.

Vítr vzrostl ve vichřici, vlny bily o sebe hřbety, bouře hučela, skučela a praskala kolem nás jako bílý požár na prérii, v němž jsme hořeli, nestravováni, nesmrtelní v tomto jícnu smrti. Marně jsme volali na druhé čluny – v této bouři to bylo jako křičet do komína rozžhavené pece na planoucí uhlí. Zatím plující obláčky páry, mraky a mlha ztemněly nočním stínem a po lodi nebylo ani stopy. Vzdouvající se moře vůbec nedovolovalo vyčerpat vodu z člunu. Veslovat se nedalo, vesla teď sloužila jen za záchranné pásy. Starbuck rozřízl uzávěr nepropustného soudečku se zápalkami a po mnoha marných pokusech se mu podařilo zažehnout světlo v lucerně; potom ji upevnil na dlouhou tyč a podal Kvíkvegovi jako praporečnicku této poslední zoufalé naděje. Kvíkveg seděl, drže zpříma tuto bláhovou

svíci v samém středu všemocné pustoty. Seděl tu tedy jako symbol člověka bez víry, který beznadějně podpírá svou naději uprostřed zoufalství.

Promočení skrz naskrz, třesouce se zimou a pozbyvše naděje, že uvidíme loď nebo člun, pozdvihli jsme oči, když se začalo rozednívat. Mlha stále ještě pokrývala moře; prázdná svítlna ležela rozbita na dně člunu. Náhle Kvíkveg vyskočil a nastavil dlaň k uchu. Všichni jsme slyšeli slabé praskání – jako slabý praskot lan a prken, dosud přehlušovaný bouří. Zvuk se víc a více přibližoval; hustou mlhu nejasně rozrážel obrovský, nezřetelný tvar. Zděšeně jsme všichni vyskákali do moře, když se nám konečně zjevila loď, valící se rovnou na nás, ve vzdálenosti o nic větší, než byla její délka.

Plovouce ve vlnách, spatřili jsme, jak se opuštěný člun na okamžik zmítá a potápí pod přídí lodi jako tříska pod vodopádem; potom přes člun přejel mohutný lodní trup a už ho nebylo vidět, až se zas vynořil za lodí a převaloval se. Opět jsme k němu plovali, byli jsme k němu vrženi vlnami a konečně nás šťastně vytáhli do bezpečí na palubu. Ostatní čluny se odpoutaly od ryb, ještě než nastala bouře, a vrátily se včas na loď. Na lodi pozbyli naděje, že nás ještě spatří, ale přece jen křižovali, zkoušejíce, neobjeví-li se náhodou nějaká známka potvrzující naši zkázu – veslo nebo násada kopí.

XLIX. HYENA

V této podivné, ztřeštěné motanici, které říkáme život, jsou jisté zvláštní chvíle a okolnosti, kdy člověk považuje celý náš vesmír za nesmírně podařený šprým, i když tuší jeho vtip jen nejasně a spíš má podezření, že se tu šprýmuje jen a jen na jeho účet. A přece mu nic nevezme odvahy a nic mu nestojí za to, aby ztrácel čas nějakými námitkami. Spolkne všechny události, všechna přesvědčení, názory a přemlouvání, všechny útrapy viditelné a neviditelné, nechť jsou mu sebevíc proti mysli, jako pštros dobře trávící spolýká kule a křesací kameny. A pokud jde o drobné nesnáze a starosti, vyhlídky na náhlé pohromy, na smrtelné nebezpečí nebo úraz, to všechno, i sama smrt, připadá mu jen jako lehké, dobromyslné štulce a rozjařená rýpnutí do boku, která mu uštědruje neviděný a nevypočitatelný starý vtipálek. Takováto podivně vrtošivá nálada, o níž mluvím, přepadá člověka jen v době největšího trápení, přichází, když je člověk nejvážnější, takže záležitost, která se mu právě předtím snad zdála nesmírně významná, vypadá teď jen jako složka toho celkového šprýmu. Pro tenhle bezstarostný a nenucený způsob utěšené filozofie zoufalců není lepší živné půdy než nebezpečí lovu na velryby. A právě z tohoto hlediska jsem se začal dívat na celou plavbu *Pequody* a na její velký cíl, bílou velrybu.

„Kvíkvegu,“ řekl jsem, když mě posledního vytáhli na palubu a když jsem se ještě v kazajce otřepával, abych se zbavil vody: „Kvíkvegu, můj skvělý příteli, jsou takové příhody časté?“ Ačkoli byl promočen jako já, dal mi bez velkého vzrušení na srozuměnou, že se stávají často.

„Pane Stubbe,“ obrátil jsem se k tomuto výtečníkovi, který byl upjat do nepromokavého kabátu a v dešti teď klidně kouřil svou dýmku. „Pane Stubbe, slyšel jsem od vás, tuším, že náš první důstojník, pan Starbuck, je nejopatrnější a nejrozumnější ze všech velrybářů, které jste kdy poznal. Z toho soudím, že řídit se s plach-

tou za prchající velrybou, v bouři a mlze, je vrcholem velrybářské rozšafnosti.“

„Jistě. Jednou za vichřice u mysu Hornu jsem spustil čluny ke stíhání velryb z lodi, do které teklo.“

„Pane Flasku,“ obrátil jsem se k malému důstojníkovi, jenž stál vedle mne, „vy jste v těchto věcech zkušený, já ne. Řekl byste mi, pane Flasku, je-li v tomto rybaření nezměnitelným zákonem, aby si veslař zlomil páteř samou horlivostí, když se pozpátku žene rovnou smrti do tlamy?“

„Nemůžeš to říci stručněji?“ řekl Flask. „Ano, takový je zákon. Rád bych viděl posádku člunu, která by veslovala k velrybě tváří v tvář! Ha, ha, velryba by jim ten pohled oplatila, až by se jim zjiskřilo v očích.“

Zde jsem tedy měl od tří nestranných svědků rozvážné prohlášení o celém případu. Uváživ proto, že náhlé bouře, převržené čluny a z toho vyplývající táboření nad hlubinami je při tomto způsobu života zcela běžné; uváživ, že v okamžiku nejvyšší kritickém, při útoku na velrybu, musím svůj život odevzdat do rukou toho, kdo člun řídí – často chlapíkovi, který právě v tomto okamžiku samou netrpělivostí div nepotopí člun svým zuřivým dupáním; uváživ, že pohroma, která stihla náš člun, byla zaviněna tím, že se Starbuck řítí za velrybou téměř již v zuřící bouři, a uváživ, že Starbuck je přesto proslulý velkou opatrností při lovu; uváživ dále, že patřím do člunu tohoto neobvykle rozšafného muže, a konečně uváživ, do jakého ďábelského lovu jsem zapleten s tou bílou velrybou; všechno toto postupně uváživ, pomyslil jsem si, že udělám nejlíp, když půjdu do podpalubí a zhruba si načrtnu poslední vůli. „Kvíkvegu,“ řekl jsem, „pojd’ se mnou, budeš mým notářem, vykonavatelem závěti i dědicem.“

Může se zdát divné, že se námořníci ze všech lidí nejvíc zabývají psaním posledních vůlí a závětí, ale nikdo na světě si tím tak rád nekrátí čas. V mém plaveckém životě to bylo již počtvrté, co jsem to dělal. Po skončeném obřadu se mi ulevilo, kámen mi spadl ze srdce. Kromě toho celý můj budoucí život mi teď bude tak vzácný

jako Lazarovi život po vzkříšení. Každý měsíc nebo týden, který ještě prožiji, bude nyní čistým ziskem. Přežil jsem sám sebe a má smrt a pohřeb jsou uzavřeny v mé hrudi. Rozhlédl jsem se klidně a spokojeně jako tichý duch, sedící s čistým svědomím za mřížemi útulné rodinné hrobky.

Nyní tedy, myslil jsem si, vyhrnuje si přitom bezděčně rukávy kabátu, nyní se chladnokrevně, s rozmyslem vrhneme v náruč smrti a zkázy, a po nás potopa!

L. ACHABŮV ČLUN A POSÁDKA — FEDALLAH

„Kdo by si to byl pomyslel, Flasku,“ zvolal Stubb, „kdybych měl jen jednu nohu, nedostali byste mě do člunu, leda snad že bych tou dřevěnou nohou ucpával díru. Ach, on je báječný stařec!“

„Tohle se mi konec konců nezdá tak zvláštní,“ odpověděl Flask. „Kdyby měl nohu pryč v kyčli, to by pak bylo něco jiného. To by byl neschopný. Ale jak víš, jedno koleno má a z druhého mu pěkný kus zbývá.“

„O tom nevím, můj milý. Klečet jsem ho ještě nikdy neviděl.“

* * *

Mezi zkušenými lovci velryb se často debatovalo o tom, zda je správné, aby kapitán lodi, jenž je přece tak nesmírně důležitý pro úspěch plavby, dával svůj život v sázku tím, že se osobně vrhá do nebezpečí při lovu. Tamerlanovi vojáci také často se slzami v očích rokovali, je-li nutno, aby jeho neocenitelný život byl vystavován nejprudší bitevní vřavě.

Ale u Achaba nabývala tato otázka poněkud jiného odstínu. Uvážíme-li, že i člověk se dvěma nohama je v takovém nebezpečí jako pápěrka, že pronásledování velryb je vždy spojeno s velkými a mimořádnými nesnázemi a že opravdu každý okamžik přináší nebezpečí, je za těchto okolností moudré, aby zmrzačený člověk vstupoval do člunu na lov? Spolumajitelé *Pequody* by jistě usoudili, že ne.

Achab dobře věděl, že by jeho přátelé doma sice mnoho nenamítali, kdyby chtěl vstoupit do člunu za okolností, kdy je lov poměrně málo nebezpečný, jen aby byl blízko jevišti zápasu a mohl osobně dávat rozkazy; ale aby kapitán Achab měl člun jemu osobně přidělený jako skutečnému vůdci lovu – a nadto aby kapitán Achab měl ještě pět nadpočetných mužů jakožto posádku toho člunu, tak velkomyslné nápady se nerodily v hlavách majitelů *Pequody*, to věděl

docela dobře. Proto od nich nežádal posádku pro člun, ani jim jinak nenaznačil, co by si v tom směru přál. Celou tu věc si však soukromě zařídil po svém. Dokud se nerozšířila zpráva o Cabacově objevu, námořníci pramálo tušili, co se děje, ač ovšem zakrátko po vyplutí, když všichni skončili obvyklé přípravy, aby velrybářské čluny byly pohotově, bylo Achaba občas vidět, jak se sám stará o různé drobnosti na člunu, o němž soudili, že je náhradní, ba dokonce vlastní rukou starostlivě přiřezával kolíky, které jsou zapichovány do otvorů v přídi, když tudy běží šňůra k velrybě. Při tom všem ho pozorovali a zejména si všimli jeho péče, aby člun měl na dně zvláštní plátování, snad aby lépe snášel ostrý tlak jeho kostěné nohy. Také jednou projevoval starost o to, aby byla přesně zhotovena opěrná deska na přídi člunu, vodorovné prkno, o které se opírá koleno při vrhu harpunou nebo při bodání do velryby; pozorovali také, jak si často stoupne do toho člunu a svým jediným kolenem zkouší půlkruhový výřez v desce a tesařským dlátem jej tu a tam trochu vyhlubuje a zarovnává. To všechno, pravím, vzbudilo tehdy velký zájem a zvědavost. Ale skoro každý se domníval, že Achabova zvláštní starost o přípravy se týká jedině závěrečného lovu na Moby Dicka, poněvadž sám už prozradil svůj úmysl osobně se pustit za touto vražednou obludou. Ale při takové domněnce ani v nejmenším netušili, jaka posádka je určena pro tento člun.

Když se služebné přízraky objevily, údiv brzy vyprchal; na velrybářské lodi každý div brzy zevšední. Ostatně takové nevídané ukázky divných národů se občas vynořují z různých neznámých koutů a děr světa a přidružují se k plujícím vyděděncům z velrybářských lodí, a lodi samy často vyloví takové zvláštní ztroskotance, zmítané po širém moři na prknech, vracích, veslech, velrybářských člunech, kánoích, na japonských džunkách, zahnaných větrem, a na podobných plavidlech, že by se mohl vyšplhat přes zábradlí sám Belzebub a sestoupit dolů do kajuty, aby si popovídal s kapitánem, a na přídi u mužstva by to nezpůsobilo žádné velké vzrušení.

Ale ať již je tomu jakkoli, jisté je, že i když si posádka brzo zvykla na podřízené přízraky, třeba se od ní ještě poněkud odlišovaly, přece

onen Fedallah s turbanem na vlasech zůstal až do poslední chvíle zahalen tajemstvím. Odkud přišel do tohoto slušného světa, jakým nevysvětlitelným poutem se brzy svázal s Achabovým zvláštním osudem; proč dokonce měl i jakýsi nenápadný vliv, a kdož ví, zda vůbec neovládal Achaba – to všechno nikdo nevěděl, ale nikdo nemohl zůstat k Fedallahovi lhostejný. Byl to tvor, jakého civilizovaní, usedlí lidé v mírném pásmu vídají jenom ve svých snech, a to ještě mlhavě. Ale takoví tvorové se tu a tam vyskytnou v neměnných obcích asijských, zejména na ostrovech na východ od pevniny – v těch prastarých, nezměnitelných krajinách, od světa odloučených, které si dokonce i dnes ještě v mnohém zachovávají duchovou rázovitost praobyvatelů země, těch generací, kdy první člověk žil dosud v paměti jasnou vzpomínkou a všichni lidé se pokládali za jeho potomky, a poněvadž nevěděli, odkud přišel, dívali se na sebe jako na přeludy a ptali se slunce a měsíce, proč byli stvořeni a k jakému účelu: těch generací, kdy podle Geneze andělé vskutku vcházel k dcerám lidským a ďáblové, jak připojují nekanoničtí rabíni, rovněž si dopřávali světských lásek.

LI. PŘÍZRAČNÝ VODOMET

Míjely dny a týdny a *Pequod*, svítící mořskou slonovinou, jen s několika plachtami projela pomalu čtyřmi lovišti: jedním u Azurových ostrovů, druhým u mysu de Verdes, dále lovištěm u ústí řeky Rio de la Plata a konečně lovištěm Carrolovým, které nebývá zakresleno a je jižně od Svaté Heleny.

Při plavbě těmito vodami posledně jmenovanými, za jedné jasné měsíčné noci, kdy se všechny vlny valily jako svitky stříbra a svým jemným, splynulým šumotem ztvářely stříbrné ztišení, ne samotu, za takové ztichlé noci jsme spatřili stříbrný sloup daleko před bílými bublinami naší přídě. Osvětlen měsíční září vypadal božsky; zdálo se, že zářící bůh ozdobený pery se zvedá z moře. Fedallah první objevil tento vodotrysk. Míval ve zvyku za takových měsíčných nocí vylézat na vrchol hlavního stožáru a tam stát na stráži tak svědomitě, jako kdyby byl den. A přece, i kdyby loď v noci spatřila celá stáda velryb, ani jeden ze sta velrybářů by se neodvážil spustit čluny na lov. Dovedete si představit, s jakými pocity se asi námořníci dívali na toho starého orientálce, když stál nahoře v takovou nezvyklou dobu; a jeho turban a měsíc se zdály souputníky na téže obloze. Ale když tam po několik nocí za sebou prostál svůj vymezený čas, nevydav ze sebe jediného zvuku, a když po všem tom mlčení pojednou uslyšeli, jak jeho příšerný hlas oznamuje onen stříbrný vodotrysk ozářený měsícem, tu každý odpočívající námořník vyskočil na nohy, jako by se byl v ráhnovi zjevil okřídlený duch a volal na pozemskou posádku. „Tam chrlí!“ Kdyby byla zazněla polnice volající k Poslednímu soudu, nebyli by se muži chvěli víc, a přece neměli strach, spíše se radovali. I když to byla naprosto nežádoucí hodina, volání bylo tak působivé a tak opojně vzrušovalo, že téměř každý na lodi bezděčně zatoužil spustit čluny.

Achab přecházel po palubě rychlými, trhavými kroky a rozkázal rozvinout brámovky, plachty nadbrámové a všechny závětrovky.

Nejlepší muž musel ke kormidlu. Potom obsadil všechny stožáry hlídkami a pustil loď po větru. Vítr, nadouvaje plochy tolika plachet, jako by loď nadnášel, takže jste místo plující rozkolébané paluby cítili pod nohama vzduch. Zatímco loď takto letěla vpřed, jako by v ní zápasily dva protichůdné vlivy: jeden ji nutkal, aby stoupala přímo do nebe, a druhý, aby se kolísavě hnala k nějakému cíli na obzoru. A kdybyste byli pohlédli oné noci Achabovi do tváře, byli byste si pomyslili, že také v něm bojují dvě různé síly. Jeho živá noha dopadala s živým ozvukem na palubu, kdežto každý úder jeho mrtvé končetiny zněl jako úder rakve. Po životě a smrti kráčel ten starý muž. Ač loď plula tak rychle a ze všech očí vyletovaly dychtivé pohledy jako šípy, přece té noci již nikdo nespatřil stříbrný vodotrysk. Každý námořník přísahal, že jej spatřil jednou, ale podruhé již ne.

Na tento půlnoční vodotrysk se pomalu skoro zapomnělo; a hle, za několik dní byl v touž hodinu ticha opět hlášen! Opět jej všichni spatřili, ale když se loď hnala k němu, opět zmizel, jako by ho nikdy nebylo. To nám prováděl noc za nocí, až se o něj už nikdo nestaral, jen se mu podívovali. Tajemně tryskal do jasného světla měsíčního nebo hvězdného, podle toho, jaká byla obloha, někdy zmizel na celý jeden den nebo na dva na tři dny, a kdykoli se znovu objevil, pokaždé se zdálo, že se ten osamělý vodotrysk od nás čím dál víc vzdaluje, jako by nás vábil stále dál.

Při odvěké pověřivosti námořníků a ve shodě s tím, že některé věci na *Pequodě* se zdály nepřírozené, nebylo divu, jestliže mnozí námořníci přísahali, že ten nedostižný vodotrysk chrlí jedna a táž velryba, kdykoli a kdekoli v kteroukoli nezvyklou hodinu nebo v kterýchkoli od sebe vzdálených zeměpisných šířkách a délkách, a tato velryba že je Moby Dick. Po nějakou dobu námořníky také tísnil zvláštní pocit hrůzy při pohledu na ten prchavý zjev, jako kdyby nás zrádně lákal dál a dál, aby se potom obluda mohla obrátit proti nám a roztrhat nás nakonec v nejvzdálenějších a nejdivočejších mořích.

Působivost těch dočasných obav, neurčitých, ale hrozných, ještě úžasně stupňoval kontrast s nádherným počasím, pod jehož modrou blankytností někteří tušili kouzlo ďábelské, neboť po celé dni

a noci jsme pluli po moři tak únavně a osaměle mírném, že všechen prostor před naší přídí – podobnou urně – jako by sám sebe zbavoval života – odsuzuje tak naše pomstychtivé poslání.

Ale když jsme se konečně obrátili k východu a kolem nás začaly váť větry od mysu a my se zvedali a klesali na dlouhých rozbouřených tamních vlnách, a když se *Pequod*, vyzbrojená tesáky z velrybích kostí, prudce klaněla vichřici a zuřivě prorážela tmavé vlny, až jí přes zábradlí přeletovaly pěnové vločky jako pršky stříbrné tříště, tehdy ze života zmizela všechna ta pustota a prázdnota, ale vystřídalaly ji vyhlídky ještě chmurnější než dřív.

U samé přídě se před námi ve vodě kmitali sem a tam podivní tvorové. Přímo za zádí poletovali nevyzpytatelní mořští krkavci. A každého rána bylo vidět hejno těchto ptáků usazených na našich ráhnech a přes náš pokřik zůstávali dlouho a vytrvale přilepeni k provazům, jako by naši loď považovali za vrak hnaný větrem, opuštěný lidmi a předurčený k zpusnutí, který je proto vhodným místem, aby na něm hřadovali oni, tvorové bez domova. A černé moře se vzdouvalo a vzdouvalo, bez odpočinku se vzdouvalo, jako kdyby jeho ohromné přílivy byly svědomím a jako by se ohromná duše světa mučila výčitkami pro své nekonečné hříchy a pro utrpení, které způsobila.

Říkají ti mys Dobré naděje? Raději by ti měli říkat mys Muk jako za starodávných dob. Lákání po dlouhou dobu proradným tichem kolem sebe, octli jsme se najednou v rozbouřeném moři, kde jsou provinilci zakleti v ptáky a ryby a patrně odsouzeni věčně plout a nikdy nedospět do nějakého přístavu nebo jen mávat křídly v černém vzduchu, který nemá obzoru. Ale klidný, sněhobílý a neměnný vodotrysk, stále ještě vrhající svou fontánu per k obloze a stále nás za sebou lákající, tento osamělý vodomět jsme ještě občas spatřili.

Ve vši té temnotě živlů projevoval Achab velmi chmurnou zdrženlivost, ačkoli téměř neustále velel na promočené a nebezpečné palubě a řídčeji než jindy oslovoval důstojníky. V dobách tak bouřlivých, jako byly tyto, když je všecko nahoře i dole zabezpečeno, nedá se dělat nic jiného než trpně čekat, až bouře přejde. V takovou

dobu se kapitáni i posádka odevzdávají do rukou osudu. Zasunuv kostěnou nohu do obvyklé jamky a drže se jednou rukou pevně lana, stával tak Achab po celé hodiny a díval se tupě proti větru, zatímco občasné závan deště se sněhem nebo vánice mu div neslepily řasy ledem. Posádka, zahnaná z příde nebezpečnými vlnami, které se divoce tříštily o boky lodi, stála uprostřed *Pequody* podél zábradlí, a každý muž, aby se lépe chránil proti zásahům vln, navlékl na sebe smyčku přivázanou k zábradlí a pohyboval se v ní jako v uvolněném pásu. Mluvil se jen málo, skoro vůbec ne. Mlčenlivá loď, jež jako by měla posádku námořníků vymodelovaných z vosku, prodírala se den po dni tou prudkou zběsilostí a dravostí ďábelských vln. V noci trvalo stejné oněmění člověka před jekotem oceánu, muži se stále mlčky pohybovali ve smyčkách; Achab stále beze slova čelil vichru. Ani když se zdálo, že unavené tělo si žádá odpočinku, obvykle ten odpočinek nehledal na lůžku. Starbuck nikdy nemohl zapomenout na starcovu tvář, jak ji viděl jedné noci, když se šel dolů do kajuty podívat na barometr. Achab seděl se zavřenýma očima zpříma na své židli přišroubované k podlaze; z nesvlečeného kabátu a klobouku mu pomalu odkapával déšť a zpola roztálý sníh větrné bouře, z níž se před chvílí vynořil. Na stole vedle něho ležela rozvinuta jedna z těch map mořských proudů a vírů, o kterých jsme se již zmínili. Svítilna se mu kolébala v zaťaté ruce. Ačkoli tělo bylo vzpřímené, měl hlavu hozenou nazad, takže oči směřovaly k jehle kompasu vyzrazovače – který se houpal z trámu na stropě.⁸

Strašný starče! pomyslí si Starbuck a zachvěl se. I když usneš za takové bouře, přece neúchylně upíráš oči k svému cíli.

---

8 Kompas v kajutě je zván vyzrazovač, poněvadž kapitán ani nemusí chodit ke kompasu u kormidla a může se informovat o kurzu lodi, i když je dole.

LII.

ALBATROS

Jihovýchodně od Mysu, u vzdálených ostrovů Crozetských, kde je dobré loviště velryb grónských, objevila se před námi plachta lodi pojmenované *Albatros*. Z mého vysokého stanoviště na předním stožáru bylo dobře vidět, jak se pomalu přibližuje – zajisté pozoruhodná podívaná pro nováčka v dalekých mořských lovištích: velrybářská loď na moři, tak dlouho z domova.

Lod' byla vybílena jako kostra mrože vyvrženého z moře na břeh, jako by ji měli v práci valcháři. Po celé délce boků byl tento strašidelný přízrak poznamenán dlouhými pásy zčervenalé rzi a ráhnové trámce a lanová vypadaly jako silné větve stromů obalené jinovatkou. Měla rozvinuty jen spodní plachty. Fantasticky vypadaly na vrcholech tří stožárů její hlídky, muži s dlouhými plnovousy. Zdálo se, že vězí ve zvířecích kůžích, tak rozedrané a záplatované byly jejich oděvy, které přetrvaly skoro čtyři léta plavby. Stojíce v železných kruzích přibitých ke stožáru, houpali se a kolébali nad bezedným mořem. Když se loď pomalu sunula k naší zádi, nás šest mužů ve vzduchu se k sobě tak přiblížilo, že jsme téměř mohli přeskočit ze stožáru jedné lodi na stožár lodi druhé, a přece se tito sešlí rybáři na nás klidně dívali, když nás míjeli, a neřekli ani slůvko našim hlídkám, kdežto z velitelské paluby bylo slyšet pozdravy.

„Ahoj, lodi! Viděli jste bílou velrybu?“

Ale když cizí kapitán, nahýbaje se přes vybledlé zábradlí, chtěl přiložit hlásnici k ústům, vypadla mu z ruky do moře. Vítr se znovu zvedl a kapitán se marně namáhal, aby ho bylo slyšet bez hlásnice. Mezitím se vzdálenost mezi námi stále zvětšovala. Zatímco námořníci na *Pequodě* dávali všemožnými posunky beze slov najevo, že si všimli této zlověstné nehody, která se stala, sotva jsme se poprvé jiné lodi jen zmínili o bílé velrybě, Ahab se na okamžik odmlčel; zdálo se skoro, že by rád spustil člun a navštívil cizí loď, kdyby tomu nezabraňoval vzrůstající vítr. Ale využil toho, že mluví po větru,

chopil se opět hlásnice, a poněvadž podle vzhledu cizí lodi poznal, že je z Nantucketu a zakrátko že bude doma, hlasitě volal: „Ahoj, vy tam! Tady je *Pequod* na cestě kolem světa! Vyříd'te jim, aby všechny dopisy napříště adresovali do Tichého oceánu! A od nynějška za tři léta, nebudu-li do té doby doma, řekněte jim, ať je adresují do...”

V té chvíli se již brázdy od obou lodí zkrřížily a hejna malých, neškodných ryb, které po několik dní klidně pluly po našem boku, zachovala se po svém zvláštním způsobu a ihned prchala s chvějícími se ploutvemi a seřadila se kolem boků cizí lodi. I když Achab za svých neustálých plaveb jistě už často viděl podobné případy, přece právě nejvšednější maličkosti mají pro každého monomana svévolně skrytý význam.

„Vy tedy plujete ode mne, což?“ zahučel Achab, dívaje se do vody. Slova mnoho neříkala, ale zvuk hlasu prozrazoval hluboký, beznadějný smutek, jaký ten pomatený stařec ještě nikdy předtím nedal najevo. Ale obrátil se ke kormidelníkovi, jenž doposud udržoval loď proti větru, aby brzdil její rychlost, a zavolal na něho svým starým lvím hlasem: „Kormidlo rovně! Namiř ji kolem světa!”

Kolem světa! Mnoho v těchto slovech vzbuzuje hrdé pocity. Ale kam vede všechno to obeplouvání světa? Přes nesčetná nebezpečí jen k místu, odkud jsme vyrazili, kde všichni, které jsme zanechali v bezpečí, byli po celý ten čas před námi.

Kdyby tento svět byl nekonečnou rovinou a kdybychom se, plující na východ, mohli dostávat do dálek vždy nových a objevovat pohledy líbeznější a podivnější než nějaké ty Kyklady nebo Šalomounovy ostrovy, tehdy by taková plavba něco slibovala. Ale při honbě za těmi dalekými tajemstvími, o nichž sníme, nebo při mučivém pronásledování onoho démonického přízraku, který se občas vznáší před každým člověkem, při takové honbě kolem naší kulaté země jsme buď zavedeni do prázdného bludiště, nebo nás na půl cestě pochovávají ve vlnách.

LIII. GAM

Proč Achab nešel na palubu oné velrybářské lodi, o níž jsme se zmínili? Zdánlivě proto, že vítr a moře věštily bouři. Ale byl by na ni patrně nevstoupil ani za příznivějšího počasí – soudě podle jeho jednání při podobných příležitostech pozdějších – kdyby byl dostal při rozmluvě zápornou odpověď na svou otázku. Jak se později ukázalo, nestál totiž o společnost žádného cizího kapitána ani na pět minut, ledaže mu kapitán mohl dát nějakou zprávu o tom, co tak zaujatě hledal. Ale to všechno by se neobjevilo v plném významu, kdybychom tu neřekli něco o zvláštních zvycích velrybářských lodí, když se potkají v cizích mořích, a zejména ve společném lovišti.

Setkají-li se dva cizinci v lesích Pine Barrens ve státě New York nebo na stejně pusté Salisbury Plains v Anglii, potkají-li se náhodou v těchto nehostinných divočinách, tedy se ti dva za nic na světě nemohou dobře vyhnout tomu, aby se nepozdravili; zastaví se na chvíli, povědí si nejnovější zprávy a snad dokonce nakrátko usednou a odpočinou si spolu. Je tedy jistě mnohem přirozenější, že na nekonečných pustinách oceánu, na mořských Pine Barrens a Salisbury Plains, spatří-li se dvě velrybářské lodi na konci světa – u osamělého Fanningova ostrova nebo u vzdálených King's Mills, jářku, je ještě přirozenější, že se za takových okolností tyto lodi nejen pozdraví, ale i navážou styky ještě důvěrnější, přátelštější a družnější. A zejména by tak měly jednat lodi z jednoho přístavu, jejichž kapitáni, důstojníci a mnozí z mužstva se osobně znají a mohou si tedy pohovořit o mnoha milých zážitcích z domova.

Pro loď dlouho vzdálenou mívá loď plující do světa třebaš dopisy na palubě – a v každém případě jí může dát nějaké noviny, které jsou o nějaký rok novější než její vlastní vybledlé a ohmatané časopisy. Za tuto laskavost zase dostane vyplouvající loď nejnovější velrybářské novinky z lovišť, do kterých snad směřuje, pro ni velmi významné. Do jisté míry to všechno platí také pro velrybářské lodi, které se

náhodou setkají v lovišti samém, i když jsou z domova stejně dlouho. Vždyť jedna z nich mohla dostat dopisy od jiné lodi, teď už velmi vzdálené, a některé dopisy jsou určeny pro lidi na lodi, s kterou se právě setkala. Také si obvykle vymění zprávy o lovu velryb a příjemně si popovídají. Setkají se nejen se vzájemným pochopením námořníků, ale i s celou tou zvláštní spřízněností, jež pochází ze společného povolání a společně sdílených strastí a nebezpečí.

Ani různost národností nic neznamená, pokud ovšem obě strany mluví jednou řečí, jak tomu je u Američanů a Angličanů. Anglických velrybářských lodí je však málo, proto taková setkání nebývají častá, a dojde-li k nim, mívají obě strany sklon k jakési nedůvěřivosti, neboť Angličan bývá dosti uzavřený a Yankee nemá rád, že se velrybaření věnuje někdo jiný. Kromě toho angličtí velrybáři často dávají najevo jakousi velkoměstskou převahu nad velrybáři americkými, považujíce dlouhé, hubené Nantucketany pro jejich podivné krajinské zvláštnosti za jakési námořní venkovany. Dalo by se však těžko říci, v čem opravdu záleží převaha anglických velrybářů, když Yankeeové za jediný den zabijí dohromady více velryb než všichni Angličané dohromady za deset let. Ale to je nevinná slabůstka anglických lovců velryb, kterou se Nantucketan příliš netrápí; patrně si uvědomuje, že sám má také některé slabůstky.

Vidíme tedy, že ze všech lodí, plujících osaměle po moři, mají velrybářské lodi nejvíc důvodů k družnosti – a družné vskutku jsou. Zato některé obchodní lodi se při setkání uprostřed Atlantického oceánu často minou bez jediného slova pozdravu, navzájem se ignorujíce na vysokých mořích jako domýšliví hejskové na Broadwayi, a přitom nejspíš obě po hejskovsku kritizují výstroj cizí lodí. A potkají-li se náhodou na moři lodi válečné, pustí se nejdříve do tak dlouhého přezdvořilého poklonkování a podrobují se takové obřadné komedii s vlajkami, že to všechno ani nevypadá jako projev opravdové, srdečné náklonnosti a bratrské lásky. Setkají-li se lodi otrokářské, ty zas mají tak příslovečně naspěch, že od sebe utíkají, jakmile je to jen možné. A když se zkříží cesty zkřížených hnátů na pirátských lodích, jejich první pozdrav zní: „Kolik lebek?“ stejně

jako velrybáři praví: „Kolik sudů?“ A jakmile dostanou odpověď na tuto otázku, piráti hned od sebe odrazí, protože na obou stranách jsou ďábelští ničemové, a ti se neradi zhlížíjí v ničemné podobě druhých darebáků.

Podívejme se však na bohabojnou, poctivou, skromnou, pohostinnou, družnou a nenuceně veselou loď velrybářskou! Co udělá velrybářská loď, když za počasí jen trochu slušného potká jinou velrybářskou loď? Mají *gam*, cosi, co je naprosto neznámé všem ostatním lodím, které toto slovo jakživy ani neslyšely, a kdyby je náhodou zaslechly, jenom se při něm ušklíbnou a budou opakovat nejapné vtipy o „vodotryskáčích“ a „škvaříčích tuku“ a podobné roztomilosti. Proč všichni námořníci z obchodních lodí a rovněž námořníci z válečných, pirátských a otrokářských lodí smýšlejí tak opovržlivě o lodích velrybářských? Na tuto otázku je těžko odpovědět. Vždyť pokud jde o piráty, rád bych věděl, zda jejich povolání je nějak zvlášť slavné. Někdy ovšem končí neobvyklým povýšením, ale jen na šibenici. A když je člověk takto podivně povýšen, nemá zrovna zvláštní důvod, aby se vyvyšoval nad jiné. Dovožuji z toho, že vychloubá-li se pirát, že je postaven vysoko nad lovce velryb, nemá pro toto své tvrzení pevný podklad.

Ale co jest *gam*? Můžete přejíždět po sloupcích naučných slovníků nahoru a dolů, až si ošoupáte ukazovák, a toto slovo nenajdete. Dr. Johnson nedospěl tak daleko ve svém vzdělání. Archa slovníkáře Noema Webstera je nechová v svých útrobách. A přece tohoto výrazného slova už po mnoho let trvale užívá nějakých patnáct tisíc pravých rodilých Yankeeů. Jistě vyžaduje definice a mělo by být zařazeno do slovníku. Dovolíte-li, pokusím se o takovou učenou definici.

GAM. Podstatné jméno. – *Společenská schůzka dvou (nebo více) velrybářských lodí, obyčejně na lovišti. Po výměně pozdravů se navzájem navštěvují posádky v člunech; oba kapitáni zůstávají po tu dobu na palubě lodi jedné a oba první důstojníci na palubě lodi druhé.*

Mluvíme-li o gamování, nesmíme zapomenout na jednu významnou podrobnost. Všechna povolání mají své drobné zvláštnosti, má

je i velrybářství. Když kapitán pirátské, válečné nebo otrokářské lodi jede někam v člunu, sedí vždy na zádi, na pohodlném, někdy vypoštěřovaném sedadle a často sám kormidluje hezkým šviháckým malým držadlem, pestře ozdobeným šňůrami a stuhami. Ale velrybářský člun nemá vzadu žádné sedadlo ani pohovku a kormidlové držadlo také ne. To by byla švanda, aby se velrybářští kapitáni dávali vozit po vodě v lenošce na kolečkách jako staří radní, stížení dnou, v kožených křeslech! Pokud jde o držadlo u kormidla, velrybářský člun vůbec nepřipouští takové zženštilosti. A poněvadž při gamu musí opustit loď celá posádka jednoho člunu a poněvadž k ní přísluší i kormidelník člunu nebo harpunář, kormidluje ovšem tento podřízený a kapitán nemá, kam by si sedl, a musí stát jako jedle, když ho vezou na návštěvu. Uvědomuje si přitom, že z boků obou lodí se na něho upírají oči celého viditelného světa, proto často postřehnete, že tento stojící kapitán je všecek zaujat jen tou důležitou věcí, aby se udržel pevně na nohou a tak zachoval svou důstojnost. Není to opravdu nijak snadné, neboť vzadu ho každou chvíli udeří do kříže obrovské vyčnívající kormidlové veslo a jiné veslo vpředu mu tlučí do kolen. Tak je zaklínován zpředu i zezadu a může se volně pohybovat jen bočně a opírat se jen o své rozkročené nohy. Ale náhlé a prudké zvednutí člunu ho často div neporazí, poněvadž délka základny není nic, nemá-li i příslušnou šířku. Jen spojte dvě tyče do takového úhlu a nedokážete, aby vám zůstaly zpřima stát. Také by vůbec nevypadalo dobře, když se na kapitána zplna upírají oči světa, pravím, nevypadalo by dobře, kdyby se rozkročený kapitán chytal něčeho rukou, jen s bídou udržuje rovnováhu. Naopak, na důkaz naprosto dokonalého sebeovládání má kapitán obvykle ruce v kapsách u kalhot; ale bývají to většinou ruce neobyčejně velké a těžké, a proto je tam má možná jako přítěž. Staly se však i případy věrohodně prokázané, že v nějaké neobyčejně kritické chvíli, řekněme při náhlém poryvu vichřice – kapitán se chytil nejbližšího veslaře za vlasy a držel se jich jako zubatá s kosou.

LIV.

PŘÍBĚH LODI TOWN-HO

[Podle vyprávění ve Zlatém hostinci.]

Mys Dobré naděje a celá vodní oblast kolem něho se hodně podobá některé známé křižovatce velkých silnic, kde potkáte víc cestujících než kdekoli jinde.

Nedlouho po rozhovoru s *Albatrosem* potkali jsme jinou velrybářskou loď, *Town-Ho*⁹, která se vracela domů. Její posádku tvořili téměř samí Polynésané. Při krátkém gamu nám dala závažné zprávy o Moby Dickovi. Všeobecný zájem mužstva o bílou velrybu teď u některých prudce vystupňovala jedna okolnost z příběhu *Town-Ho*, z níž nejasně vysvítala spojitost mezi velrybou a tím, že byl podivně převráceně dokonán jeden z tak zvaných božích soudů, které prý občas stihnou některé lidi. Právě tato okolnost – se svými průvodními zvláštnostmi – tvoří, abychom tak řekli, skrytou složku tragédie, kterou vyličíme; o ní se však kapitán Achab a jeho důstojníci nikdy nedověděli. Vždyť o této tajné části příběhu nevěděl ani sám kapitán lodi *Town-Ho*. Tajemství bylo soukromým vlastnictvím tří kamarádů, bílých námořníků na oné lodi, a podle všeho jeden z nich je svěřil Taštegovi s papeženským zaklínáním, aby je nikomu nevyzradil. Ale příští noci Taštego mluvil ze spaní a prozradil tolik, že ráno už nemohl odepřít dopovědět zbytek. Vyprávění mocně zapůsobilo na námořníky z *Pequody*, kteří je slyšeli celé, a byli v této věci vedeni tak neobvyklým jemnocitem – jak jinak to pojmenovat? – že zachovali tajemství pro sebe; nikdy neproniklo dozadu za hlavní stožár *Pequody*. Vylíčím teď celou tu podivnou historii, vplétaje na příslušných místech onu temnější nit do příběhu, jak byl vyprávěn na lodi veřejně.

---

9 *Town-Ho!* starodávný velrybářský výkřik při prvním spatření velryby ze stožáru. Dosud ho užívají velrybáři při lovení proslulých želv z ostrovů Galapagos.

Vyhovím svému rozmaru a zachovám styl, jakým jsem příběh kdysi vyprávěl v Limě v předvečer jednoho svátku v kroužku svých španělských přátel, pokuřuje si přitom na verandě Zlatého hostince, jehož krytina byla silně pozlacena. Dva mladí uhlazení kavalíři, don Pedro a don Sebastian, byli mými dobrými přáteli, a proto mě občas přerušovali otázkami, na které se tu vždy náležitě odpovídá.

„Asi dvě léta předtím, než jsem se poprvé dověděl o událostech, které vám tu, pánové, líčím, křižovala *Town-Ho*, nantucketská loď lovící vorvaně, tady ve vašem Pacifiku, jen několik dní plavby na východ od pohostinné střechy tohoto Zlatého hostince. Byla někde na sever od rovníku. Jednoho dne zpozorovali při každodenním pumpování, že do lodního prostoru proniká více vody než obvykle. Myslili si, pánové, že ji probodl nějaký mečoun. Ale kapitán se z jakéhosi zvláštního důvodu domníval, že ho v těchto šířkách čeká neobyčejné štěstí, a nechtěl je opustit. Díru nepovažovali za nebezpečnou, i když ji nemohli najít, ač hledali, jak hluboko jen mohli za počasí velmi nepříznivého, a loď pokračovala v křižování. Námořníci čerpali vodu v intervalech bezstarostně dlouhých. Štěstí jim však nepřálo. Další dny uplynuly a šterbina nejenže nebyla objevena, ale zřejmě se zvětšila. A zvětšovala se dál, takže kapitán, do jisté míry zneklidněn, napjal všechny plachty a zamířil do nejbližšího přístavu na ostrovech, aby tam dal loď vyzvednout a opravit.

Třebaže loď měla před sebou nemalou plavbu, přece se kapitán vůbec neobával, že by mohla za normálních okolností cestou ztroskotat, poněvadž měl velmi dobré pumpy a jeho šestatřicet mužů mohlo při pravidelném střídání loď snadno udržet, i kdyby se trhlina třeba zdvojnásobila. Je pravda, že téměř po celou cestu měla *Town-Ho* velmi příznivý vítr a byla by jistě doplula bezpečně do přístavu, nebýt toho, že surová pánovitost důstojníka Radneye, rodilého z Vineyardu, rozhořčila k pomstě Steelkila, jezeřana z Bufalla, člověka ke všemu odhodlaného.“

„Jezeřan! – Buffallo! Prosím vás, co je to jezeřan a kde je Buffallo?“ otázal se don Sebastian, vzpřímiv se na své pohupující se sítinové rohoži.

„Na východním břehu našeho Erijského jezera, done, ale prosím vás snažně o laskavé strpení – možná že o tom brzo uslyšíte víc. Nuže, pánové, tento jezeřan, pracující na brigách s ráhnovými plachtami a na trojstěžnících někdy tak velkých a statečných jako loď, která pluje z vašeho Callaa do vzdálené Manily, tento jezeřan byl v srdci naší Ameriky, obklopeném kol dokola zemí, odkojen ještě všemi venkovskými představami o námořních lupičích, jaké lid spojuje s širým mořem. Naše velká sladkovodní jezera, spojená vodními cestami – Erijské, Ontario, Huronské, Hořejší a Michiganské – mají totiž rozlohu jako oceán a mnoho nejušlechtilejších znaků moře, vždyť kolem jejich pobřeží najdete rozmanitost ras i podnebí; mají celé skupiny ostrovů tak romantických, jako jsou v Polynésii, na jejich protilehlých březích obývají dva velké odlišné národy právě tak jako při Atlantiku; po jejich vodách máme od východu přístup daleko do četných teritoriálních osad, rozložených všude kolem jejich břehů; tu a tam se na ně mračí baterie a skalní, kamzíkům podobná děla domýšlivé pevnosti Mackinaw. Slyšela hřmění vítězných námořních bitev; čas od času postoupila své břehy divokým barbarům, jejichž rudě pomalované obličeje probleskují z kožišinových vigvamů. Na dlouhé míle jsou vroubena starými panenskými pralesy, kde vysoké borovice stojí v stěsnaných řadách jako králové v gotických rodokmenech. V těchto pralesích žijí divoké africké šelmy a zvířata s hedvábnou srstí, jejichž kožišina se vyvážá a odívá tatarské císaře. V jezerech se zrcadlí dlážděná velkoměsta Buffallo a Cleveland i indiánské vesnice kmene Winebago. Pluje po nich plně vystrojená loď obchodní, ozbrojený americký křižník, parník a bukové kánoe. Vanou na nich severní větry a vichřice tak prudké, že rvou stožáry jako kterékoli větry bičující slané vody. Vědí, co to je ztroskotání, neboť v nedohledné dálce od země, i když uprostřed pevniny, potopila se tu za noci nejedna loď i s křičící posádkou. Tak, pánové, Steelkilt, třeba pocházel z vnitrozemí, přece byl synem divokého moře a divokým mořem odkojen; odvahou se vyrovnal každému jinému námořníkovi. A Radney, ten sice v mládí léhal na osamělém pobřeží nantucketském, byl odchován tamním mořem

a později se ovšem dlouho plavil po našem drsném Atlantiku a vašem zadumaném Pacifiku, ale přece byl tak mstivý a hádavý jako nějaký námořník z divokého Západu, který se právě vrátil z míst, kde vládnu tesáky s jeleními střenkami. A přece měl tento Nantucketan některé rysy dobrosrdečnosti a náš jezeřan, námořník, třebas věru čertův chlap, mohl být dlouho udržován na uzdě neochvějnou pevností, jen když ji zmírňovala ta prostá lidská ohleduplnost, na kterou má právo i nejnižší otrok; při takovém zacházení Steelkilt se dlouho jevil neškodný a povolný. Alespoň takový byl až dosud, Radney byl však předurčen ke zkáze a šíleně rozzuřen, a Steelkilt – ale o tom uslyšíte, pánové.

Uplynul den nebo nejvýše dva dni od té doby, co *Town-Ho* zamířila přídí k ostrovnímu přístavu, a trhlina v lodi se podle všeho stále zvětšovala, ale jen natolik, že bylo třeba strávit denně u čerpadel asi o hodinu víc. Víte, pánové, na klidném a civilizovaném oceánu, jako je například náš Atlantický, někteří kapitáni si mnoho nedělají z toho, když je nutno po celou plavbu pumpovat, takže když za tiché, ospalé noci důstojník na palubě náhodou zapomene na tuto povinnost, je docela možné, že on a jeho spoluplavci si na ni už nikdy nevzpomenou, protože celá posádka klesne pěkně až ke dnu. Ani v opuštěných a divokých mořích daleko od vás na západ, pánové, není to nic tak nezvyklého nechávat čerpadla neustále znít plným sborem i při plavbě značně dlouhé, to jest pokud vede podle pobřeží dosti přístupného, nebo mají-li vyhlídku na nějaké jiné vhodné útočiště. Jen tehdy, když zatékající loď je někde v odlehlých vodách, v zeměpisné šířce, kde není žádná země, začíná kapitán být trochu znepokojen.

Dosti podobně tomu bylo s lodí *Town-Ho*. Když se zjistilo, že se trhlina opět zvětšila, někteří členové posádky vskutku projevíli jakési znepokojení, zejména důstojník Radney. Rozkázal rozvinout horní plachty, řádně je upevnit a všemožně je vystavit větru. Nuže, tento Radney nebyl myslím žádný zbabělec a byl tak málo náchylný k nějaké nervózní starostlivosti o svou vlastní osobu jako každý jiný nebojácný, nemyslíci tvor na zemi nebo na moři, kterého si, páno-

vé, dovedete vůbec představit. Když tedy projevil takovou starost o zabezpečení lodi, prohlásili někteří námořníci, že to dělá jen proto, že je zčásti jejím majitelem. A když pak onoho večera pracovali u pump, s chutí mezi sebou o téhle věci potouchle vtipkovali. Přitom jim nohy neustále zaplavovala voda jasná jako z horského pramene, jež vytékala z čerpadel, tekla po palubě a ze žlabů se vlévala stálým proudem do jícnu odtokové roury na straně závětrné.

Jak je vám známo, není to nic zvláštního na tomto všedním světě – na vodě i jinde – že najde-li nadřízená osoba mezi svými podřízenými někoho, kdo ji významně převyšuje celkovou mužnou pýchou, hned proti němu pocítí nepřekonatelný odpor a zatrpkllost. A naskytne-li se nadřízenému příležitost, srazí takového muže k zemi a rozdrťí tuto podřízenou věž na malou hromádku prachu. Ať už je tento můj názor správný či nikoli, pánové, pravda je, že Steerkilt byl vysoký a ušlechtilý tvor s hlavou Římana a s plnovousem zlatým a vlajícím jako třásnitě čabraky na frkajícím oři vašeho posledního místokrále a takový mozek a srdce a duši, pánové, měl Steerkilt, že by z něho mohl být Karel Veliký, kdyby se byl narodil jako syn otce Karla Velikého. Kdežto důstojník Radney byl ošklivý jako mul a právě tak vytrvalý, tvrdohlavý a zlomyslný. Neměl rád Steerkilta a Steerkilt to věděl.

Když zpozoroval, že důstojník přichází k místu, kde pracoval s ostatními u pump, jezeřan Steerkilt se tvářil, jako by ho neviděl, a pokračoval vesele ve svém vtipkování.

„Ano, ano, zlatí kamarádi, tohle je báječná trhlina, nastavte někdo konvičku a dejte nám ochutnat! Na mou duši, mělo by se to stáčet do lahví. Povídám vám, hoši, ten podíl starého Radneye stojí za to. Nejlépe by udělal, kdyby svou část lodního trupu odřízl a odtáhl si to domů. Nelžu, hoši, ten mečoun svou práci jen načal. Teď se vrátil s partou lodních tesařů, pilounů, ostenců a vůbec; celá parta je teď v plné práci, rozřezává a rozsekává dno. Myslím, že dělají zlepšovací opatření. Kdyby tu tak byl starý Radney, hned bych mu poradil, aby skočil přes zábradlí a rozehnal je. Ti krásně zacházejí s jeho majetkem! Ale Radney je starý dobrák – a taky fešák. Víte,

hoši, uložil prý ostatní své jmění do zrcadel! Rád bych věděl, jestli by takovému chudákovi, jako jsem já, dal model svého nosánu.'

„U všech d'asů, proč tahle pumpa nepracuje?“ zařval Radney, předstíraje, že neslyšel námořníkovu tlachání. „Hrom aby do toho uhodil!“

„Ano, ano, pane,“ řekl Steerkilt, veselý jako cvrček. „Tak jen do toho, hoši, jen do toho.“ A pumpa rachotila jako padesát požárních stříkaček. Muži odhodili klobouky a zanedlouho bylo slyšet to zvláštní sípání z plic, které prozrazuje největší vypětí životní energie.

Steerkilt konečně opustil s ostatními pumpu, šel na před, těžce oddychuje, a usedl na rumpál. Obličej měl rudý, oči podlité krví a z čela si stíral záplavu potu. Který úskočný ďábel posedl Radneye, pánové, že si začal s mužem ve stavu takového tělesného vysílení, to nevím. Ale stalo se to. Protivně si vykračuje po palubě, nařídil Steerkiltovi, aby vzal koště a zametl prkna a také aby lopatou odstranil několik urážlivých hromádek, které se tam objevily, poněvadž vepříkovi bylo dovoleno se proběhnout.

Nuže, pánové, zametání lodní paluby na moři je kus domácí práce, která se každého večera pravidelně vykonává, v každé době, pokud zrovna nezuří bouře. Dokonce se stalo, že zametali palubu, když se loď už potápěla. Taková je, pánové, nezměnitelnost námořních zvyklostí a pudová námořnická záliba v čistotě; vždyť někteří by ani nebyli ochotni se utopit, kdyby si napřed neumyli obličej. Ale na všech lodích patří práce s košťaty výhradně hochům, jsou-li na lodi. Mimoto byli na *Town-Ho* k pumpám přiděleni silnější muži, kteří byli sdruženi v party střídající se u čerpadel, a poněvadž Steerkilt byl námořník ze všech nejsilnější, byl pravidelně určován za kapitána jedné party. Proto měl být osvobozen od všech drobných prací, jež se netýkaly přímo námořnických povinností, jak tomu bylo u jeho kamarádů. Uvádím všechny tyto podrobnosti, abyste správně pochopili, k čemu mezi oběma muži došlo.

Bylo v tom ještě něco víc: rozkaz o lopatě měl Steerkilta zřejmě dopálit a urazit, jako kdyby mu Radney plivl do obličeje. Tomu porozumí každý, kdo byl námořníkem na velrybářské lodi, a také

Steelkilt pochopil to všechno a nepochybně i mnohem víc, když mu důstojník dal tento rozkaz. Ale jak tak ještě chvíli klidně seděl a upřeně se díval důstojníkovi do zlomyslných očí, postřehl, že má v sobě nahromaděné sudy prachu, k nimž se neslyšně a zvolna blíží oheň po zápalné šňůře, a jak si to všechno pudově uvědomoval, zmocnila se ho ta zvláštní zdrženlivost a nechut' vyvolat ještě větší rozvášnění v bytosti, již tak dost rozlícené – odpor, jaký pociťují, pokud jej vůbec cítí, lidé opravdu stateční, když jsou dopáleni – tento nepostižný, přízračný pocit, pánové, nenadále přepadl Steelkila.

Proto hlasem klidným jako jindy, jen trochu rozechvělým tělesnou únavou, odpověděl, že zametat podlahu nepatří k jeho povinnostem a že to dělat nebude. A potom, nezmíniv se vůbec o lopatě, ukázal na tři hochy, kteří obvykle podlahu zametali; ti nepracovali u čerpadel a po celý den nedělali skoro nic. Na to Radney odpověděl zaklením a nadmíru pánovitě a urážlivě opakoval svůj bezpodmínečný rozkaz. Přitom postupoval k jezeřanovi, jenž dosud seděl, s napřaženým bednářským kladivem, které popadl z nedaleké bedny.

Jak byl rozpálen a podrážděn namáhavou prací u pump, Steelkilt, přes ten nepostižný pocit zdrženlivosti, dovedl jen stěží snášet důstojníkovu jednání, ale přece jen v sobě plamen ještě uhasil a beze slova setrval nehnutě na svém sedadle, dokud mu rozzuřený Radney nezahrozil kladivem sotva několik palců od obličeje, vztekla mu přitom poroučeje, aby vykonal jeho příkaz.

Steelkilt vstal, pomalu ustupoval za rumpál, vytrvale sledován důstojníkem s napřaženým kladivem, a rozvázně opakoval, že neposlechne. Vida však, že jeho zdrženlivost nemá nejmenšího účinku, mlčky a hrozivě varoval zaťatou pěstí bláhového zuřivce. Nebylo to nic platné. Takto oba pomalu obešli rumpál, až se jezeřan nakonec rozhodl, že už nebude ustupovat, a domnívaje se, že již snesl, co mohl unést, zastavil se u poklopů a řekl důstojníkovi:

„Pane Radney, neposlechnu vás. Dejte pryč to kladivo, nebo se mějte na pozoru!“ Ale důstojník, jak předurčeno, přistupoval blíže k místu, kde stál nehnutě jezeřan, a zahrozil mu teď těžkým kladi-

vem přímo u úst, opět s nesnesitelným klením. Steelkilt neustoupil ani o tisícinu palce; vbodnuv se mu do očí dýkou neústupného pohledu, sevřel pravici za zády v pěst, a zvolna ji odtahuje od těla, řekl svému pronásledovateli, zavadí-li mu kladivo o tvář, on (Steelkilt) že ho zabije. Jenže, pánové, ten blázen byl předurčen bohy k porážce. Kladivo se v té chvíli dotklo tváře; ve vteřině měl důstojník spodní čelist vraženou do hlavy a padl na poklop, chrle krev jako velryba.

Dříve než se pokřik donesl na zád', třásl Steelkilt provazovým žebříkem vedoucím vysoko nahoru, kde měli dva jeho kamarádi hlídku na stožárech. Oba byli Kanálané.“

„Kanálané!“ zvolal don Pedro. „Už jsme viděli mnoho velrybářských lodí v našich přístavech, ale jakživi jsme neslyšeli o vašich Kanálanech. Promiňte, kdo jsou ti lidé?“

„Kanálané, done, jsou plavci na našem velkém kanálu Erie. Jistě jste už o nich slyšel.“

„Ne, señore, v této klidné, teplé, svrchovaně líné dědičné zemi víme jen málo o vašem průbojném severu.“

„Tak? Dobrá, done, naplňte mi číši. Vaše chicha je znamenité. Než budu pokračovat, povím vám, co to jsou naši Kanálané. Vždyť taková informace může nepřímou osvětlit můj příběh.“

Přes tři sta šedesát mil, pánové, přes celou šíři státu New York, přes mnohá lidnatá města a vzkvétající vesnice, přes dlouhé, chmurné, neobydlené bažiny a žírná obdělávaná pole, jimž se úrodností jiná půda nevyrovná, kolem kulečnickových heren a hostinců, přes posvátné pralesy, po římských obloucích na indiánských řekách, sluncem a stínem, kolem srdcí šťastných nebo zlomených, celou tou širokou a nesouroudou scénérií ušlechtilých krajín při Mohawku a zejména kolem řad sněhobílých kaplí, jejichž vížky stojí téměř jako milníky, teče ustavičný proud života benátsky zkaženého a často bezzákonného. Tam je pravá země vašich Ašantů, pánové. Tam skučí vaši pohané – hned vedle vašich dveří, pod protáhlými stíny a v příjemném závětří kostelů. Neboť jakousi zvláštní hrou osudu, pánové, bývají hříšníci usídleni v okolí nejposvátnějších míst, jako lze často

pozorovat, že lupiči ve velkoměstě se vždycky utáboří okolo sídel spravedlnosti.“

„Nechodí tu kolem mnich?“ otázal se don Pedro, zhlížeje na zalidněné náměstí s líčenou starostí.

„Naštěstí pro našeho přítele ze severu mizí už z Limy inkvizice paní Isabely,“ zasmál se don Sebastian. „Pokračujte, señore.“

„Okamžik! Promiňte!“ zvolal jiný člen společnosti. „Jménem nás všech obyvatelů Limy chci vám jen říci, pane námořníku, že nám nikterak neušlo, s jakou ohleduplností jste v svém přirovnání o zkaženosti zaměnil zdejší Limu za vzdálené Benátky. Ach, neuklánějte se a netvařte se překvapeně! Znáte přece úsloví, jehož se užívá po celém pobřeží: ‚Zkažený jako Lima.‘ To také jen potvrzuje váš výrok; kostelů víc než kulečníků a pořád otevřených – a ‚Zkažený jako Lima.‘ Benátky jsou také takové. Byl jsem tam; posvátné město blahoslaveného evangelisty svatého Marka! – Svatý Dominiku, vyčišť je! Vaši číši! Díky, naplním ji. Tak, nyní pokračujte!“

„Kdyby mohl být Kanálan živě vylíčen ve svém povolání, byl by to, pánové, znamenitý hrdina dramatu, tak neobyčejně a malebně je prohnáný. Jako Marcus Antonius po dlouhé dny pluje netečně po svém kvetoucím Nilu, vroubeném zelení, pohrávaje si neskrývaně se svou růžolící Kleopatrou a dávaje si na výsluní paluby opalovat stehna do barvy zralých meruněk. Na břehu však mizí všechna tato změkčilost. Loupežnické chování, kterým se Kanálan tak pyšně chlubí, prozrazuje již jeho ošumělý klobouk ozdobený pestrou stuhou. Je postrachem pro smavou nevinnost vesnic, kterými proplouvá; v městech se obávají jeho snědé tváře a drzého chvastounství. Když jsem se kdysi toulal po Kanále, prokázal mi jeden Kanálan dobré služby a děkuji mu za vše srdečně. Neraď bych byl nevděčný, ale často bývá jednou ze základních polehčujících vlastností takového násilníka, že dovede někdy poskytnout pomoc potřebnému neznámému chudákovi stejně odhodlaně, jako dovede obrát bohatého cizince. Zkrátka, pánové, o divokosti života na Kanále svědčí nejvýmluvněji to, že naše divoké velrybářství má mezi mužstvem tolik dokonalých jeho představitelů a naproti tomu sotva které lid-

ské plemeno, kromě mužů ze Sydney, vzbuzuje tak málo důvěry u našich velrybářských kapitánů. Nijak to ovšem neoslabuje ten pozoruhodný zjev, že pro mnoho tisíc našich venkovských hochů a mladých mužů z krajin podél průplavu bývá zkušební život na Velkém kanálu jediným přechodem od klidných žnů v křesťanských obilních polích k bezohlednému brázdění vod v nejbarbarštějších mořích.“

„Rozumím! Rozumím!“ zvolal prudce don Pedro a vylil si přitom chicha na stříbrné náběry. „Vůbec není třeba cestovat! Celý svět je jedna jediná Lima. A já jsem se domníval, že na vašem mírném severu jsou pokolení chladná a svatá jako hory. – Ale váš příběh!“

„Přestal jsem, pánové, tam, kde se jezeřan vrhl k žebříku na stožár. Sotva to udělal, už byl obklopen třemi mladšími důstojníky a čtyřmi harpunáři, kteří ho zatlačili zpět na palubu. Ale oba Kanálané sklouzli po provazech jako zhoubné komety, vrhli se do skupiny a snažili se odtáhnout svého kamaráda k přídi. Jiní námořníci se k nim v tomto úsilí připojili a nastala zmatená vřava. Statečný kapitán, který stál mimo rvačku, poskakoval hned sem, hned tam s velrybářským kopím a volal na své důstojníky, aby toho ohavného lotra spoutali a hnali ho na velitelskou palubu. Občas přiběhl až k samému živému klubku, a bodaje do středu kopím, snažil se zasáhnout předmět svého rozhořčení. Na Steelkila a jeho odvážlivce však nestačili. Těm se podařilo uniknout na příď, tam narychlo postavili tři čtyři velké bedny do řady s rumpálem, a hned byli tito námořní Pařížané opevnění za barikádou.

„Vylezte odtud, vy piráti!“ řval kapitán a mířil na ně dvěma pistolemi, které mu právě přinesl steward. „Vylezte odtamtud, vy hrdlořezové!“

Steelkilt vyskočil na barikádu, a přecházeje po ní dlouhými kroky, vzdoroval tomu nejhoršímu, co mohly pistole dokázat. Dával kapitánovi zřetelně najevo, že jeho (Steelkiltova) smrt by byla pro všechno mužstvo znamením k vražedné vzpouře. Tajně se obává, aby k tomu doopravdy nedošlo, kapitán poněkud povolil, ale přesto rozkazoval povstalcům, aby se okamžitě vrátili k své práci.

„Slíbíte, že se nás nedotknete, když poslechneme?“ zeptal se jejich vůdce.

„Vraťte se! Vraťte se! – Nic neslibuji. – K své práci! Chcete potopit loď, když v takovéhle chvíli přestanete pracovat? Do práce!“ a znovu pozvedl pistoli.

„Potopit loď?“ křičel Steerkilt. „Jen ať se potopí! Ani jeden z nás se nehne, dokud neodpřísáhnete, že proti nám nezvednete provaz. Co říkáte, hoši?“ obrátil se k svým kamarádům. Odpověděli divokým hurá.

Jezeřan byl na stráži na barikádě, ustavičně pozoroval kapitána a vyrážel takovéto věty: Není to naše vina. My jsme to nechtěli. Já mu říkal, aby dal to kladivo pryč. Měli to udělat chlapci. Mohl vědět už dávno, jaký jsem. Řekl jsem mu, aby nedráždil buvola. Zdá se mi, že jsem si zlomil prst o tu prokletou čelist. Hoši, nejsou ty sekací nože tady dole na přídí? Podívejte se po těch Sochorech, miláčkové! Kapitáne, proboha, vzpamatujte se! Dejte své slovo! Nebud'te blázen! Zapomeňte, co se stalo! Jsme ochotni dát se do práce. Nakládejte s námi slušně a budeme poslouchat jako hodiny. Ale mrskat se nedáme!

„Do práce! Nic vám neslibuji, ale povídám, do práce!“

„Poslechněte,“ křičel Jezeřan, vztáhnuv k němu ruku, „je nás tu několik (a já také), kteří jsme se dali najmout na lov, víte; jakmile bude kotva spuštěna, můžeme žádat o propuštění, to je vám dobře známo, pane, proto nechceme žádné hádky, není to v našem zájmu. Chceme zachovat klid. Jsme ochotni pracovat, ale mrskat se nedáme.“

„Do práce!“ řval kapitán.

Steerkilt se na okamžik rozhlédl kolem sebe a potom řekl: „Já vám něco povím, pane kapitáne. Místo abych vás zabil a byl pověšen pro tak mizerného darebáka, nezvedneme proti vám ruku, dokud na nás nepodniknete útok. Ale dokud neslíbíte, že nás nedáte mrskat, na nic ani nesáhneme.“

„Tak dolů, táhněte pod palubu, podržím vás tam, až z toho zmodráte. Táhněte dolů.“

„Máme?“ zvolal vůdce k svým lidem. Většina z nich byla proti tomu, ale konečně uposlechli Steelkilta, kráčeli před ním do své temné místnosti, a bručící mizeli jako medvědi v jeskyni.

Když se nepokrytá hlava jezeřanova dostala do stejné roviny s palubou, kapitán a jeho lidé vyskočili na barikádu a rychle spustili poklop, rukama jej tiskli k otvoru a křičeli na stewarda, aby přinesl těžký mosazný zámek, který byl u spojovací chodby. Potom kapitán pootevřel poklop, zašeptal něco skulinou, uzavřel jej a zamkl je na klíč – bylo jich deset; na palubě mu zbylo něco přes dvacet mužů, kteří zůstali celkem neutrální.

Celou noc všichni důstojníci svědomitě konali hlídky na přídi i na zádi, zvláště u poklopu na přídi a u předního východu, neboť se obávali, že by vzbouřenci mohli dole prorazit dřevěné pažení a objevit se ve výstupním otvoru. Ale hodiny tmy uběhly v klidu. Muži, kteří nadále pracovali, dřeli se u čerpadel, jejichž pravidelný rachot a klapot se za dlouhé noci chmurně rozléhal po lodi.

Při východu slunce se kapitán odebral na příď, zaklepal na podlahu, volal vězně do práce, ale ti s křikem odmítli. Podali jim vodu a hodili jim několik hrstí sucharů. Kapitán otočil klíčem, dal jej do kapsy a vrátil se na velitelskou palubu. To se opakovalo dvakrát denně po tři dny. Ale čtvrtého rána po obvyklé výzvě bylo slyšet zmatenou hádku a potom jako tahanici. Náhle čtyři muži vyrazili z místnosti a prohlásili, že jsou ochotni pracovat. Smrdutý vzduch uzavřené místnosti a hladová strava a snad také obavy před konečným trestem je přiměly, aby se vzdali na milost a nemilost. Kapitánovi to dodalo odvahy, opakoval svou výzvu ostatním, ale Steelkilt na něho zařval hrozivě, aby nechal žvanění a táhl, kam patří. Pátého rána vyrazili na vzduch další tři vzbouřenci, když se vyrvali zoufalým pažím dole, které je chtěly zadržet. Ted' už tam zbývali jen tři muži.

„Tak se radši vzdáte, co?“ řekl kapitán s nemilosrdným pošklebkem.

„Jen nás zase zavřete, ano?“ křičel Steelkilt.

„Ale ovšem,“ odpověděl kapitán a klíč opět zarachotil.

Tehdy, pánové, Steelkilt, rozzuřen odpadlictvím sedmi svých dřívějších druhů a podrážděn posměvačným hlasem, který mu naposled odpověděl, a šílející dlouhým uvězněním v místě tak temném jako útroby zoufalství, navrhl oběma Kanálanům, kteří s ním dosud, jak se zdálo, souhlasili, aby při příštím volání do práce vyrazili ze svého žaláře, ozbrojeni ostrými sekacími noži (dlouhými, srpovitými, těžkými nástroji s rukojetí na obou koncích), aby se prosekali z přídě na zád', a půjde-li to jen trochu, zmocnili se lodi. On sám, řekl, to udělá, ať se k němu připojí nebo nepřipojí. Tohle je poslední noc, kterou stráví v této díře. Druzí dva muži nic nenamítali proti jeho plánu a přísahali, že jsou hotovi udělat to nebo provést jiný šílený kousek, zkrátka že udělají cokoli, jen se nevzdají. A co víc, každý z obou chtěl vyrazit na palubu první, až dojde k výpadu. Jejich vůdce se tomu stejně prudce vzpíral, trváje na tom, že on bude první, zvláště když žádný z obou společníků nechtěl ustoupit druhému. Oba nemohli být první, protože žebřík stačil jen pro jednoho člověka. A tehdy, pánové, musela u těchto netvorů vzklíčit myšlenka na zradu.

Když uslyšeli zoufalý návrh svého vůdce, patrně každý sám přišel náhle na týž proradný nápad, totiž vyrazit první ven, aby tak byl první ze tří – třeba poslední z desíti – který se vzdá. Takovým chováním si chtěli zajistit alespoň nepatrnou naději na odpuštění. Když jim však Steelkilt oznámil své rozhodnutí, že je povede až doposledka, důmyslná chemie darebáctví sloučila obojí tajnou zradu vjedno, a když jejich vůdce usnul, dohovořili se třemi větami. Spáče svázali provazy, dali mu do úst roubík a o půlnoci křičeli, aby přišel kapitán.

Domnívaje se, že byla spáchána vražda, a čichaje ve tmě, neucítí-li krev, kvapil kapitán a jeho ozbrojení důstojníci a harpunáři na příd'. V několika minutách byl poklop otevřen a vůdce vzpoury, spoutaný na rukou i nohou, ale stále ještě se vzpírající, byl vytažen na vzduch svými proradnými spojenci, kteří si okamžitě přičítali zásluhu, že vydali člověka, jenž byl zcela připraven vraždit. Ale byli spoutáni všichni, vlečeni po palubě jako poražený dobytek a zavěšeni vedle sebe do úpon zadního stožáru jako kusy masa. Tam viseli až do rána.

„Zatracenci!“ křičel kapitán, přecházeje sem a tam před nimi. „Ani supi se vás netknou, ničemové!“

Při východu slunce svolal kapitán celou posádku, a odděliv vzbouřence od těch, kteří se povstání nezúčastnili, řekl povstalcům, že má chuť všechny je dát zmrskat – jednu chvíli si myslel, že to udělá – a měl by to udělat – spravedlnost si toho žádá, ale protože se včas vzdali, spokojí se pro tentokrát důtkou, a tu jim také nevybíravými slovy udělil.

„Zato vás, vy hnusní mizerové,“ obrátil se k trojici v lanoví, „vás hodlám rozsekat na guláš do kotlů.“ A chopil se provazu a mrskal jím plnou silou záda obou zrádců, až už nekřičeli, ale mrtvě viseli s hlavou na stranu, tak, jak jsou malováni oni dva ukřižovaní lotři.

„Až jsem si vymkl ruku v zápěstí!“ vzkřikl nakonec, „ale zůstalo tu ještě dost provazu pro tebe, ty prohnáný skrčku, a ten se neroztře-pí. Vytáhněte mu ten roubík z huby; poslechneme si, jak se dovede obhajovat.“

Vysílený vzbouřenec chvíli škubavě pohyboval čelistí křečovitě strnulou, a potom otočiv s bolestí hlavu, řekl sykavě: „Řeknu vám jen to – a pamatujte si to dobře – budete-li mě mrskat, zabijí vás!“

„Tak *to* tedy říkáš? Tak se podívej, jak mě polekal,“ a kapitán se rozpráhl provazem, aby udeřil.

„Raději to nedělejte,“ zasykl jezeřan.

„Ale když musím“ – a provaz byl opět napřažen k úderu.

Tu Steelkilt zasykl něco, co zaslechl jen kapitán, jenž k úžasu všech shromážděných ustoupil, přešel několikrát rychlým krokem po palubě a potom náhle odhodil provaz se slovy: „Neudělám to – pusťte ho – odřízněte ho. Slyšíte?“

Ale když mladší důstojníci spěchali splnit rozkaz, zastavil je bledý muž s ovázanou hlavou – byl to první důstojník, Radney. Od chvíle, kdy dostal ránu, ležel na lůžku, ale když toho jitra uslyšel hluk na palubě, vylezl a zatím pozoroval celý výjev. Jeho ústa byla v takovém stavu, že mohl sotva mluvit, ale zamumlal něco v tom smyslu, on že je ochoten a schopen udělat, čeho se kapitán neodvážil, popadl provaz a přistoupil k připoutanému nepříteli.

„Jsi zbabělec!“ zasyčel jezeřan.

„To jsem, ale tu máš!“ Důstojník už chtěl udeřit, vtom však nové syčení zadrželo jeho napřaženou paži. Zaváhal, ale potom už bez okolků provedl svou, přes Steelkiltovu hrozbu, ať byla jakákoli. Všichni tři muže potom odřízli, posádka byla poslána do práce a železné pumpy, mlčky obsluhované zamračenými námořníky, rachotily jako dřív.

Sotva se toho dne setmělo a první hlídka se odebrala dolů, bylo slyšet hluk na přídi v místnosti pro mužstvo. Dva třesoucí se zrádci vyběhli nahoru, tlačili se ke dveřím kajuty a volali, že nemohou zůstat pohromadě s posádkou. Důtklivé domluvy, štulce ani kopance je nedokázaly zahnat zpět, a tak nakonec byli na vlastní žádost dáni do výběžku na zádi, aby byli chráněni. Ale ostatní neprojeвили už žádné známky vzpoury. Naopak, zdálo se, že na popud Steelkiltův se odhodlali zachovávat nejpřísnější klid, poslouchat všech rozkazů až do poslední chvíle a potom, až loď dosáhne přístavu, společně zběhnout. Aby však dosáhli nejrychlejšího zakončení plavby, dohodli se všichni na něčem jiném – že totiž nebudou hlásit žádné velryby, kdyby se náhodou nějaké objevily. Přestože loď měla trhlinu a přes všechna ostatní nebezpečí *Town-Ho* dosud stavěla hlídky na stožárech a kapitán byl tehdy právě tak ochoten spustit čluny na lov velryby, jako když se loď octla v lovišti. A důstojník Radney byl rovněž připraven zaměnit lůžko za člun a s obvázanými ústy se pokusit smrtelně zasáhnout důležitou čelist velryby.

Ačkoli jezeřan přiměl námořníky k takové pasivitě, neříkal nic o svých plánech (aspoň dokud nebylo všechno skončeno), jak se náležitě a tajně pomstí muži, který ho urazil až do hlubin srdce. Byl členem čety podléhající prvnímu důstojníku Radneyovi a tento zaslepený muž, jako by chtěl jít na půl cesty vstříc své zkáze, naléhal po onom výjevu v lanoví, nedbaje rady kapitánovy, že opět převezme velení noční stráže. Na tom a ještě na jiných okolnostech Steelkilt soustavně vybudoval plán své pomsty.

Radney měl nenámořnický zvyk sednout si za noci na zábradlí na velitelské palubě a opírat se paží o okraj člunu, který tam byl

zavěšen kousek nad lodním bokem. Vědělo se, že v této pozici někdy dřímá. Prázdný prostor mezi člunem a lodí byl značný a pod ním bylo moře. Steelkilt si vypočítal svůj čas a shledal, že příští směnu u kormidla bude mít ve dvě hodiny v noci, tři dny od toho dne, kdy byl zrazen. Když měl hlídku dole, zabýval se ve volném čase tím, že velmi pečlivě cosi pletl.

„Co to tam kutíš?“ zeptal se jeden kamarád.

„Co myslíš? Čemu se to podobá?“

„Vypadá to jako tenké lano k tvému vaku. Ale je nějaké divné, zdá se mi.“

„Ano, dost divné,“ prohodil jezeřan, přidržíte to na délku paže před sebou. „Ale myslím, že to bude dobré. Kamaráde, nemám dost příze – máš nějakou?“

Ale příze tam nebyla.

„Tak si ji musím opatřit od starého Rada.“ Vstal a chtěl jít na zád’.

„Snad nechceš žebrat u něho?“ zvolal námořník.

„Proč ne? Myslíš, že mi to odepře, když to nakonec prospěje jemu, kamaráde?“ Šel k důstojníkovi, klidně se na něho podíval a požádal ho o kousek příze, aby si mohl opravit visuté lůžko. Dostal ji – a potom již nebylo vidět ani přízi, ani lano, ale příští noci, když si jezeřan rovnal na visuté lůžko kazajku pod hlavu, povyklouzla z její kapsy železná koule, těsně obepjatá sít’kou. Za čtyřiaadvacet hodin měl mít službu u mlčenlivého kormidla – blízko muže, jenž byl schopen dřímat nad hrobem, který je pro námořníka vždy pohotově – a tehdy měla udeřit ona osudná hodina. V duši Steelkiltově, předurčující, co přijde, ležel již důstojník s roztříštěným čelem, ztuhlý a natažený jako mrtvola.

Ale, pánové, blázen zachránil člověka, chystajícího se k vraždě, před zamýšleným krvavým činem. A on se přece dožil plné pomsty, aniž se stal mstitelem, neboť tajemným řízením osudu jako by zakročilo samo nebe, aby přejalo z jeho rukou do svých onen ortel, který chtěl provést.

Když druhého dne ráno umývali paluby – bylo to právě mezi rozedněním a východem slunce – jeden hlupák z Tenerify, nabíraje

vodu z hlavní nádrže, najednou začal křičet: „Tamhle se valí! Tamhle se valí!“ Ježíši, to byla velryba! Byl to Moby Dick.“

„Moby Dick!“ zvolal don Sebastian. „Svatý Dominiku! Pane námořníku, což jsou velryby pokřtěné? Komu říkáte Moby Dick?“

„Nejvražednější nesmrtelné obludě, velmi bílé a proslulé, done – ale to by byla příliš dlouhá historie.“

„Jak to? Jak to?“ volali všichni mladí Španělé, tlačíce se kolem mne.

„Ne, pánové, pánové – ne, ne. Ted' vám o ní nemohu vyprávět. Musím si trochu oddychnout, pánové!“

„Chicha, chicha!“ zvolal don Pedro. „Náš statný přítel vypadá, jako by chtěl omdlít. Naplňte jeho prázdnou číši!“

„Není třeba, pánové. Malý okamžik, a budu pokračovat. Když tedy, pánové, muž z Tenerify tak náhle spatřil bílou velrybu asi padesát yardů od lodi, zapomněl na úmluvu mezi posádkou a v té vzrušující chvíli instinktivně a mimovolně vykřikl, že obluda je tady, ačkoli ji už před chvilkou zřetelně uviděly tři mlčenlivé hlídky na stožárech. Všichni ted' byli šíleně vzrušeni. ‚Bílá velryba, bílá velryba!‘ křičel kapitán, důstojníci i harpunáři, kteří se nedali nijak zastrašit strašidelnými pověstmi a dychtili ukořistit rybu tak proslulou a vzácnou. Mrzutá posádka klela, nedůvěřivě pozorujíc děsivou krásu té ohromné mléčné hmoty, kterou žíhaly vodorovné paprsky slunce, takže se měňavě blyštěla jako živý opál v modrém ranním moři. Pánové, celým sledem těchto událostí se vine zvláštní osudovost, jako kdyby to všechno bylo již vyznačeno na mapě ještě dříve, než byl stvořen sám svět. Rebel byl v posádce důstojníkově prvním veslařem, a byl-li člun připoután k velrybě, bylo jeho povinností sedět vedle Radneye, který stál na přídi s kopím, a přitahovat nebo povolovat provazec podle rozkazu. Když byly čtyři čluny spuštěny, získal důstojníkův člun náskok a nikdo neřval radostí zuřivěji než Steelt, když zabíral veslem. Po usilovném veslování se jejich harpunáři podařil zásah a Radney s kopím v ruce vyskočil na příď. Zdá se, že byl v člunu vždy zuřivý. A tentokrát zpod obvazu křičel, aby ho vysadili velrybě na hřbet. Nijak neváhaje, jeho první veslař ho

vezl stále blíž a blíž oslepující pěnou, která splývala s bělostí velryby, až náhle člun narazil jako na potopenou kládu, vyletěl kýlem vzhůru a vyhodil stojícího důstojníka přes okraj. V tom okamžiku, kdy dopadl na kluzký hřbet velryby, člun se narovnal a vlna jej odhodila stranou, zatímco Radney byl vržen do moře na druhém boku velryby. Prorazil pěnivou tříšť a tou mlhou bylo na okamžik nejasně vidět, jak se divoce snaží uniknout oku Moby Dicka. Ale velryba se náhle v prudkém zavíření otočila, chytila plavce do tlamy, zvedla ho do výšky a potom se s ním po hlavě ponořila.

Jezeřan zatím při prvním nárazu na dno člunu uvolnil provazec, aby unikl z víru, klidně se díval a myslel si své. Ale náhlé, prudké trhání člunem dolů ho rychle přimělo, aby přiložil k provazu nůž. Přeřízl jej a velryba byla volná. Ale o kus dál se Moby Dick opět vynořil, několik círů Radneyovy červené vlněné košile v zubech, které důstojníka zničily. Všechny čtyři čluny se opět pustily za ním, ale Moby Dick jim unikal, až konečně zmizel úplně.

Town-Ho včas dospěla do přístavu – do divokého, osamělého přístavu, kde nebyl usazen žádný civilizovaný tvor. Tady pod Steelkiltovým vedením zběhli všichni muži z posádky, až na pět nebo šest námořníků, a zmizeli mezi palmami. Později, jak se ukázalo, zmocnili se veliké dvojité válečné kánoe divochů a vydali se do jiného přístavu.

Když se lodní posádka takto zmenšila na hrstku mužů, kapitán požádal obyvatele ostrova o pomoc při těžkém úkolu – obrátit loď kýlem vzhůru, aby mohl dát opravit trhlinu. Ale ten malý hlouček bělochů musel dnem i nocí neúnavně bdít nad svými nebezpečnými spojenci. Nadřeli se strašně a všichni byli tak zesláblí, že se kapitán s nimi neodvážil vyplout v tak těžké lodi, i když byla opět schopna plavby. Poradil se s důstojníky, zakotvil loď co nejdále od břehu, nabil a postavil dvě děla na příď a připravil muškety na velitelské palubě. Potom varoval ostrovany, aby se nepřibližovali k lodi, vzal s sebou jednoho muže, zvedl plachtu na svém nejlepší velrybářském člunu a zamířil rovnou po větru k ostrovům Tahitským, vzdáleným pět set mil. Tam chtěl najmout posilu pro svou posádku.

Čtvrtého dne plavby zpozorovali velikou kánoi u břehu nízkého korálového ostrova. Kapitán se snažil od ní vzdálit, ale divošská kánoe se pustila za nimi a brzy je Steerkiltův hlas vyzval, aby zastavili, jinak že je potopí. Kapitán namířil pistoli. Jezeřan, stojící rozkročmo na přídi, se opovržlivě smál a ujistil ho, že natáhne-li jen kohoutek, pohrbí ho v hlubinách zpěněné vody.

„Co ode mne chcete?“ zvolal kapitán.

„Kam míříte? A proč?“ tázal se Steerkilt. „Žádné lži!“

„Jedu na Tahiti pro mužstvo.“

„Tak dobře. Dovolte, abych k vám na okamžik vstoupil – přicházím v míru.“ Po těchto slovech vyskočil z kánoe, doplaval k člunu, a vyšplhav se přes okraj, stál kapitánovi tváří v tvář.

„Zkřížte paže, pane, a pozvedněte tvář k nebi. A teď opakujte po mně. Přísahám, že vytáhnu člun tamhle na pobřeží ostrova a zůstanu tam šest dní, jakmile mě Steerkilt opustí. Neudělám-li to, ať do mne hrom udeří!“

„Jste dobrý žák,“ zasmál se jezeřan. „Adios, seňore!“ Skočil do moře a plovat zpět k svým kamarádům.

Steerkilt pozoroval člun, dokud nebyl vytažen na břeh a přivázán ke kořenům kokosovníku. Potom se znovu vydal na moře a v příslušný čas doplul na Tahiti, kam mířil. Měl štěstí; dvě lodi se chystaly vyplout do Francie a šťastnou náhodou potřebovaly právě tolik námořníků, kolika velel Steerkilt. Odpluli, a tak navždy získali náskok před svým dřívějším kapitánem, kdyby ho snad přece jen napadlo dát je stíhat.

Asi za deset dní po odjezdu francouzských lodí připlul velrybářský člun a kapitán byl nucen najmout některé civilizovanější Tahitany, kteří již trochu přivykli moři. Na malém domorodém škuneru se s nimi vrátil k své lodi. Nalezl tam vše v pořádku a vydal se potom znovu na lov velryb.

Nikdo neví, pánové, kde je nyní Steerkilt. Ale na ostrově Nantucketu se vdova Radneyova stále obrací k moři, jež odpírá vydat mrtvého, a ve snu vidí ustavičně onu strašnou bílou velrybu, která manžela zničila.“

„Skončil jste?“ otázal se don Sebastian klidně.

„Ano, done.“

„Nuže, vybízím vás, abyste mi řekl podle svého nejlepšího přesvědčení, je-li tento váš příběh v základě skutečně pravdivý. Zní nadmíru podivuhodně. Máte jej ze spolehlivého pramene? Promínete mi, jestliže naléhám.“

„Promiňte i nám, pane námořníku. Všichni se připojujeme k žádosti dona Sebastiana!“ volala společnost s velkým zájmem.

„Pánové, máte tu v Zlatém hostinci Písmo svaté?“

„Ne,“ řekl don Sebastian, „ale vím o důstojném knězi tady nedaleko a ten mi je rychle opatří. Jdu pro ně. Ale rozvážil jste si to dobře? Mohlo by to být vážné.“

„Byl byste tak laskav a přivedl toho kněze, done?“

„Třebaže dnes už v Limě nezasedá inkvizice,“ řekl jeden ze společnosti druhému, „obávám se, že náš přítel námořník se vydává v nebezpečí, že bude mít nepříjemnosti s arcibiskupstvím. Hledme se raději dostat z měsíčního světla. Myslím, že není oč stát.“

„Promiňte, done Sebastiane, že běžím za vámi, ale smím-li vás prosit, snažte se opatřit evangelium pokud možno největší.“

* * *

„Tady je kněz a přináší s sebou evangelium,“ řekl don Sebastian vážně, když se vrátil a s ním vysoká a velebná postava.

„Dovolte, abych sňal klobouk. Nuže, důstojný otče, postupte více do světla a držte přede mnou Písmo svaté, abych se ho mohl dotýkat.“

K tomu mi dopomáhej Bůh a na mou čest: příběh, který jsem vám, pánové, vyprávěl, je v základě a v svých hlavních bodech pravdivý. Víím, že je pravdivý. Stal se na této zeměkouli, byl jsem na oné lodi, znal jsem její posádku a viděl jsem Steelkila a mluvil s ním po smrti Radneyově.“

LV.

O NESTVŮRNÝCH ZOBRAZENÍCH VELRYB

Vymaluji vám zanedlouho, pokud je to bez plátna možné, skutečnou podobu velryby, jak se opravdu jeví zraku velrybáře, když je přivázána podél velrybářské lodi, takže si na ni může klidně stoupnout. Proto snad bude záhodno, abych vás nejdříve upozornil na ty podivné, vymyšlené podoby velryby, které jsou obyvatelům pevniny podnes drze předkládány k věření. Je na čase, aby se v této věci svět dověděl pravdu a zjistil, že takové podoby velryb jsou docela falešné.

Původní pramen všech těchto obrazových klamů lze podle všeho hledat mezi nejstaršími skulpturami indickými, egyptskými a řeckými. Od těch vynalézavých, ale nesvědomitých dob, kdy byla velryba zpodobována na mramorových vlysech chrámových, na podstavcích soch, na štítech, medailonech, pohárech a mincích, kdy delfín byl zobrazován na brnění, jako bylo Saladdínovo, i na přílbě svatého Jiří, od těch dob neustále převládala určitá umělecká volnost, a to nejen u většiny lidových obrazů velryby, ale i v mnohých vědeckých vyobrazeních.

Podle všeho najdeme nejstarší známou podobiznu něčeho, co má být zřejmě velryba, v proslulém jeskynním chrámu na ostrově Elephanta v Indii. Bráhmani tvrdí, že v nekonečných téměř skulpturách této jeskynní pagody, stojící od nepaměti, byla zobrazena všechna řemesla a zaměstnání a všechna myslitelná povolání lidská již celé věky předtím, než vpravdě vznikla. Není proto divu, že tu bylo předem nastíněno i naše ušlechtilé povolání velrybářské. Indická velryba, o níž se tu zmiňujeme, vyskytuje se na stěně ve zvláštním poli, zobrazujícím vtělení boha Višnu v podobu leviatana, učeně známého pod jménem Matsja Avatár. Ačkoli toto sochařské dílo je napůl člověk a napůl velryba, z níž je tu pouze ocas, přece je i tato malá její část naprosto nesprávná. Vypadá spíše jako hrotné zakončení hroznýše anakondy nežli jako široké vějíře majestátních ploutví opravdové velryby.

Zajděte však do starých galerií a podívejte se, jak slavný křesťanský malíř zobrazil tuto rybu! Nepodařilo se mu to o nic lépe než předpotopnímu Indovi. Je to Guidův obraz Persea, zachraňujícího Andromedu před mořskou obludou nebo velrybou. Odkud měl Guido model k takovému podivnému tvorů? Ani když Hogarth maloval totéž v „Sestoupení Perseově“, neudělal to o nic lépe. Obrovské tělo Hogarthovy obludy, šplíchající se na hladině, vytlačuje sotva na píd' vody. Na zádech má cosi jako vysoké sedadlo pro jízdu na slonu a její rozevřenou tlamu s tesáky, do níž se valí vlny, bychom mohli považovat za Zrádcovu bránu, vedoucí z Temže po vodě do Toweru. Potom tu jsou velryby z „Prodromu“ starého skotského Sibbalda a velryba Jonášova, jak je zobrazována v ilustracích starých biblí a na dřevorytech starých čítanek. Co máme říci o těch velrybách? Pokud jde o knihařskou velrybu, která se vine jako réva kolem řetězu spouštěné kotvy – bývá vytlačena a vyzlacena na hřbetech a titulních stranách mnohých knih jak starých, tak nových – tento tvor je velmi malebný, ale čistě vybájený a je, myslím, napodobeninou podobných obrazů na antických vázách. Ačkoli bývá všeobecně nazýván delfínem, přece podle mého soudu je tato knihařská ryba pokusem o velrybu, protože tu mínili zobrazit, když tuto značku poprvé zaváděli. Značky bylo poprvé použito italským nakladatelem někdy v patnáctém století, kdy ožívala učenost. Za oněch dob, a ještě poměrně donedávna, lidé totiž delfíny považovali za zvláštní druh leviatana.

Na vinětách a jiných okrasách některých starých knih najdete někdy velmi podivné pokusy o velrybu, přičemž všechny možné druhy vodotrysků, vodomětů, studených i horkých vřidel, Saratoga i Baden-Baden, bublají z jejího nevyčerpatelného mozku. Na titulní stránce původního vydání „Pokroku ve vědách“ najdete několik podivných velryb.

Ale opusťme všechny tyto neodborné pokusy a podívejme se na ty obrazy leviatanů, které jsou prohlašovány za střízlivé vědecké nákresy z ruky lidí věci znalých. Ve staré Harrisově sbírce cestopisů jsou některé rytiny velryb, vyňaté z holandské cestopisné kni-

hy z roku 1671, nazvané „Velrybářská plavba na Špicberky na lodi *Jonáš ve velrybě*, kapitán Peter Peterson z Fríska“. Na jedné rytině jsou velryby zpodobeny jako ohromné vory, ležící mezi ledovými ostrovy, a po zádech jim pobíhají polární medvědi. Na jiné rytině je úžasný omyl, neboť velryba je tu představována se svislými ocasními ploutvemi.

Potom je tu zas imponující kvartová kniha, napsaná jakýmsi kapitánem Golnettem z anglického námořnictva; má název „Plavba kolem mysu Hornu do jižních moří za rozšířením lovišť vorvaňů“. V této knize je náčrtek, který se vydává za „obraz physetera neboli vorvaně, nakreslený podle rozměrů velryby zabité na pobřeží Mexika v srpnu 1793 a vytažené na palubu“. Nepochybuji, že kapitán dal tento obrázek nakreslit pro poučení svých námořníků. Abych uvedl jen jedinou věc, dovolím si poznámku, že kdybychom podle udaného měřítka zvětšili oko zobrazené velryby, musel by mít dospělý vorvaň oko veliké jako světlík na přídi, to jest nějakých pět stop dlouhé. Ach, můj šlechtný kapitáne, proč jsi nám nepřidal Jonáše, jak vyhlíží z toho oka?

Ani nejsvědomitější přírodopisné kompilace pro poučení nedospělé mládeže nejsou prosty stejných odporných omylů. Podívejte se jen na populární dílo „Goldsmithova oživená příroda“. V zkráceném londýnském vydání z roku 1807 jsou rytiny domnělé „velryby“ a „narvala“. Nechci být neslušný, ale tato nevzhledná velryba vypadá spíše jako amputovaná svině, a pokud jde o narvala, jediný pohled na obrázek vzbudí ve vás úžas. Jak je možné, že v našem devatenáctém století vydávají inteligentním školákům takového okřídleného koně za skutečného tvora?

Pak zase roku 1825 vydal velký přírodopisec Bernard Germain hrabě de Lacépède vědecky uspořádanou knihu o velrybách, v které je několik obrázků různých leviatanů. Všechny jsou nejen nesprávné, ale obrázek mysticeta neboli grónské velryby (to znamená pravé velryby) považuje i Scoresby, jenž má veliké zkušenosti s těmito druhy, za cosi, co nemá v přírodě vzoru.

Ale nasadit korunu všem těmto omylům, to bylo dopřáno teprve vědci Fredericku Cuvierovi, bratru slavného barona. Roku 1836 vydal „Přírodopis velryb“, v němž přináší něco, čemu říká obraz vorvaň. Nežli ukážete tento obrázek některému Nantucketanovi, raději si nejdříve zajistěte volný ústup z Nantucketu! Zkrátka, vorvaň Fredericka Cuviera vůbec není vorvaň, nýbrž dýně. Autorovi nebylo ovšem nikdy dopřáno zúčastnit se velrybářské výpravy (takoví lidé to nemívají ve zvyku), ale kdo nám poví, odkud vzal ten obraz? Možná že jej získal tak, jako jeho vědecký předchůdce v témž oboru Desmarest získal své autentické zmetky, totiž z čínských kreseb. A jak veselými kreslíři jsou tito Číňané, to nám ukazují mnohé podivné čajové servisy.

A co máme říci o velrybách na vývěsních štítech, jež visí nad krámy obchodníků s olejem? Jsou to obyčejně velryby Richarda III., s velbloudími hrby, velmi divoké; k snídani mívají tři nebo čtyři námořnické dorty, to jest velrybářské čluny plné námořníků. Jejich znetvořená těla se pohybují v mořích krve a kobaltu.

Ale tyto rozmanité omyly při zpodobování velryb nás konec konců nijak nepřekvapují. Uvažte jen; většina vědeckých obrázků byla nakreslena podle velryb vyvržených na břeh, a jsou asi tak věrné, jako kdyby kresba vraku s rozdrcenou záďí měla přesně představovat vznešenou loď ve vší neporušené slávě. Sloni už sice stáli modelem pro portrét v životní velikosti, ale živý leviatan ještě nikdy neplul tak, aby jej malíř mohl namalovat. Živou velrybu v její plné vznešenosti a významnosti lze spatřit jenom v mořích s nezbadatelnými hloubkami. Když plove, je její ohromný trup neviditelný jako u bitevní lodi spuštěné na vodu a pro smrtelníka je navždy nemožné vyzvednout ji z tohoto živlu do vzduchu a přitom zachovat všechnu její mohutnou pružnost a ohebnost. Pomiňme nejvyšš pravděpodobné tvarové rozdíly mezi velrybím kojencem a dospělým platonským leviatanem; ale i když je takové velrybí mládě vytaženo na palubu lodi, má tvar tak nezvyklý, úhořovitý, pružný a měnlivý, že by ani sám ďábel nedovedl zachytit jeho pravý výraz.

Někdo si ovšem může myslit, že z obnažené velrybí kostry, vyvržené na břeh, je možno si vyvodit přesnou představu o velrybí pravé podobě. Vůbec ne. To právě patří ke zvláštnostem leviatana, že jeho kostra jen velmi málo naznačuje celkovou podobu. Kostra Jeremiáše Benthama, visící jako lustr v knihovně jednoho z vykonavatelů jeho poslední vůle, dává sice správnou představu o mohutném čele starého utilitaristy i o ostatních jeho hlavních osobitých znacích, ale nic takového se nedá vyčíst ze skloubených kostí kteréhokoli leviatana. Ve skutečnosti, jak praví velký Hunter, pouhá kostra velryby a zvíře plně vyvinuté a obrostlé mají se k sobě asi jako hmyz k zaoblené kukle, která jej obaluje. Platí to zejména o hlavě, jak v kteréši části této knihy mimochodem ukážeme. Ta zvláštnost je také podivuhodně doložena boční ploutví, jejíž kosti skoro úplně odpovídají kostem lidské ruky, ale bez palce; má čtyři normální prsty s kostmi: ukazovák, prostředník, prsteník a malík, ale všechny jsou trvale uloženy v masité pokrývce jako lidské prsty vsunuté do umělého chránítka. „I když s námi velryba zachází hodně bezohledně,“ řekl humorný Stubb jednoho dne, „přece se o ní nedá říci, že by s námi jednala bez rukaviček.“

Ze všech těchto důvodů – ať už se na to díváte jakkoli – musíte dospět k názoru, že velký leviatan je jediný tvor na světě, který až do konce zůstane nevymalován. Je pravda, že se některý obraz přibližuje skutečnosti více než jiný, přece však není opravdu věrný. Neznáme tedy na světě způsob, jak přesně zjistit pravou podobu velryb. A jediný způsob, jak si můžete utvořit aspoň přibližnou představu o jejích živých obrysech, je to, že se sami vydáte na velrybářskou výpravu; při tom se ovšem vydáváte nemalému nebezpečí, že vás leviatan navěky stáhne a potopí. Proto se mi zdá, že uděláte nejlíp, nebudete-li příliš nenasytně zvědaví, pokud jde o toho leviatana.

LVI.

O MÉNĚ NESPRÁVNÝCH OBRAZECH VELRYB A O PRAVDIVÝCH ZOBRAZENÍCH LOVU NA VELRYBY

Zmiňuji-li se o obludných obrazech velryb, velmi mě to láká, abych se tu zabýval ještě obludnějšími příběhy o nich, které lze najít v jistých knihách jak starých, tak moderních, zvláště v Pliniovi, Purchasovi, Hackluytovi, Harrisovi, Cuvierovi atd. Ale ponechám to stranou.

Znám jen čtyři uveřejněná díla o vorvaňovi: Colnettovo, Hugginsovo, Fréderica Cuviera a Bealeovo. V předchozí kapitole byla zmínka o Colnettovi a Cuvierovi. Hugginsovo dílo je mnohem lepší než práce oněch dvou, ale daleko nejlepší je dílo Bealeovo. Všechny Bealeovy kresby velryby jsou dobré, až na prostředního tvora na obraze tří velryb v různých polohách, který je v čele druhé kapitoly. Frontispice představuje čluny napadající vorvaně; je sice nakreslen tak, že může vzbudit vážné pochybnosti u některých lidí ze salonů, ale přece je obdivuhodně správný a celkový dojem odpovídá skutečnosti. Některé kresby vorvaňů u J. Rossa Browna jsou v obrysech dosti správné, ale jsou to špatné rytiny. To ovšem není jeho chyba.

Nejlepší obrázky grónské velryby jsou ve Scoresbym; ale jsou nakresleny v měřítku příliš malém, takže nedávají žádoucí dojem. Má jen jeden obrázek lovu na velryby, a to je žalostně málo, protože právě jen takové obrazy, když jsou aspoň trochu zdařilé, mohou vám dát přibližně pravdivou představu o živé velrybě, jak ji vidí živí lovci.

Ale celkem vzato nejlepší, i když v některých podrobnostech ne právě nejpřesnější zobrazení velryb a výjevů z lovu velryb nacházíme na dvou velkých francouzských rytinách, znamenitě provedených podle maleb jakéhosi Garneryho. Jedna představuje útok na vorvaně a druhá útok na grónskou velrybu. První rytina zobrazuje vznešeného vorvaně v plném majestátu jeho moci: vynořil se právě pod člunem z hlubin mořských a zvedá na hřbetě vrak proražené-

ho člunu vysoko do vzduchu. Příd' člunu je zčásti neporušena a je zachycena právě v okamžiku, kdy balancuje na páteři vorvaně. Na přídi v tomto jedinečném, nezachytitelném okamžiku vidíte vzpřímeného veslaře, zpola zahaleného zlobným vodotryskem z velryby, jak se chystá ke skoku jako ze strmého útesu. Celkové uspořádání je podivuhodně dobré a pravdivé. Poloprázdňý buben s provazcem pluje po zběleném moři, v němž se kymácejí také dřevěné násady vyhozených harpun. Hlavy plovoucí posádky jsou rozptýleny kolem velryby; tváře plné hrůzy; v černé, bouřlivé dálce spěchá loď k místu zkázy. V některých anatomických podrobnostech této velryby lze najít vážné omyly, ale toho nedbejme, vždyť já bych za nic na světě nedovedl namalovat obraz tak dobrý.

Na druhé rytině člun právě přiráží k boku prchající velryby grónské; její bok je pokryt vilejší a černé tělo, obalené chaluhami, se valí mořem jako mechem obrostlá skála, která se utrhla od Patagonských útesů. Její přímé silné vodomety jsou černé jako saze; podle tak hustého dýmu v komíně byste soudili, že se dole v útrobách vaří znamenitá večeře. Mořští ptáci klovou do malých krabů, hlemýžďů a jiných mořských cukrovinek a mlsků, které grónská velryba někdy nosí na svém zamořeném hřbetě. A neustále se tento leviatan s odulými pysky řítí hlubokými vodami, nechávaje za sebou spoustu vzbouřené bílé pěny, a zmítá člunem na vlnách, jako by to byla lodička zachycená u lopatkových kol zaoceánského parníku. Takto je popředí výjevu celé divoce rozbouřené, kdežto vzadu, v obdivuhodném uměleckém protikladu, je skelná hladina moře uklidněna, plachty bezmocné lodi visí skleslé a zplihlé a nehybná je masa mrtvé velryby – dobytá pevnost s vlajkou dobyvatelů líně visící na tyči, zasazené do dýchacího otvoru.

Nevím, kdo je nebo byl malíř Garnery. Ale na to bych vsadil krk, že svůj námět buď poznal z vlastní zkušenosti, nebo byl znamenitě poučen některým zkušeným lovcem velryb. Francouzi jsou chlapíci v malování rušného pohybu. Jděte se podívat na všechny obrazy v Evropě – kde najdete takovou galerii živých a vzrušením dýchajících pláten jako ve vítězné síni ve Versailích, kde se divák probo-

jovává postupně všemi velkými bitvami Francie? Kde každý meč vypadá jako záblesk severní záře a kde ozbrojení králové a císařové po řadě pádí okolo, jako by tu hnali útokem korunovaní kentauři? Garneryho znázornění bitev na moři by věru patřila do té galerie.

Francouzi mají vrozenou schopnost zachytit malebnost jevů, což jak se zdá dosvědčují zvláště jejich malby a rytiny s velrybářskými výjevy. Ačkoli nemají v rybářství ani desetinu zkušeností Anglie a ani tisícinu zkušeností Američanů, přece zásobili oba tyto národy vzácně dokonalými kresbami, jež dovedou vyjádřit samu podstatu velrybářského lovu. Angličtí a američtí kreslíři se spokojují většinou jen s mechanickým načrtnutím obrysů věcí, například bezduchého velrybího profilu, což je asi stejné, pokud jde o malebnost účinku, jako kdyby někdo nakreslil profil pyramidy. I Scoresby, právem proslulý lovec grónských velryb, předloží nám nejdřív ztuhlou grónskou velrybu v plné délce a snad tři čtyři jemné miniatury narvalů a delfínů a potom před námi rozvine celou řadu klasických rytin, zobrazujících háky člunů, sekací nože a trojramenné kotvy. S drobnouhlednou pečlivostí Leuwenhoeckovou nám předkládá k prohlídce zářivý svět šestadevadesáti zvětšených arktických sněhových krystalů. Nechci se nijak dotknout toho znamenitého cestovatele (ctím ho jako zkušeného muže), ale při tak důležité látce bylo jistě nedopatřením, že si pro každý krystal neopatřil přísežné potvrzení u grónského smírčího soudce.

Kromě těch pěkných rytin Garneryových zasluhují zmínky ještě další dvě francouzské rytiny, jejichž autor se podpisuje „H. Durand“. Jedna sice nesouvisí přímo s naším vyprávěním, ale zasluhuje zmínky z jiného hlediska. Je to klidný polední výjev mezi ostrovy Tichého oceánu: francouzská velrybářská loď kotví v bezvětrí u břehu a lenivě zásobuje palubu vodou; uvolněné plachty na lodi a dlouhé listy palem v pozadí visí zplihle v úplném bezvětrí. Dojem je neobyčejně krásný, neboť obraz představuje otužilé rybáře při jednom z mála odpočinků v tropech. Druhá rytina je zcela odlišná: loď se zvrácenými plachtami na otevřeném moři a v samém ohnisku leviatanského života, podél boku grónskou velrybu. Paluba se při

rozsekávání velryby naklonila k obludě, jako by to bylo molo. Člun spěšně odráží od tohoto rušného výjevu a chystá se pronásledovat vzdálenější velryby. Harpuny a kopí leží připraveny k zásahu, tři veslaři právě nasazují stožár do otvoru. Náhlé zvlnění moře člun zpola vyneslo z vody, takže se vzpíná jako kůň. Z lodi stoupá kouř ze škvařené velryby a podobá se kouři nad vesnicí kotlářů. Od návětrné strany se zvedá černý mrak, jenž s sebou nese bouři a déšť a zřejmě pobádá vzrušené námořníky, aby pracovali rychleji.

LVII. O VELRYBÁCH NA PLÁTNĚ, NA ZUBECH, NA DŘEVĚ, NA PLECHU, NA KAMENI, NA HORÁCH A VE HVĚZDÁCH

Sestupujete-li do londýnských doků, můžete spatřit na Tower-hillu zmrzačeného žebráka (nebo kotvaře, jak říkají námořníci), jenž před sebou drží pomalovanou tabuli, představující tragickou scénu, kdy ztratil nohu. Jsou na ní tři velryby a tři čluny; jeden člun (obsahující prý ztracenou nohu ve vši původní neporušenosti) je drcen vpředu čelistmi velryby. Každého dne po celých deset let, jak mi bylo řečeno, držel žebrák před sebou onen obraz a ukazoval pahýl své nohy nevěřícímu světu. Nyní přišel čas, kdy bude ospravedlněn. Jeho tři velryby jsou určitě stejně dobré jako kterékoli jiné velryby, o kterých si kdy vyprávěli v námořnických krčmách, a jeho pahýl je stejně nepochybný jako všechny pařezy, které najdete na mýtinách na západě. Ač místo nohy má navždy pahýl, přece ten chudák velrybář o něm nikdy neřeční, nýbrž stojí se sklopenýma očima a smutně uvažuje o své ztrátě.

Podél Tichého oceánu a také v Nantucketu i New Bedfordu, jakož i a v Sag Harboru se setkáte s životnými kresbami velryb a velrybářských výjevů, jak je vyryli sami velrybáři na zuby vorvaně nebo na kostice z grónské velryby pro dámské šněrovačky a na jiné podobné důmyslné předměty, které velrybáři pracně vyřezávají z hrubého materiálu ve chvílích prázdny na moři. Někteří mají malé skřínky s nářadím podobným zubařským nástrojům, které je určeno právě k té výrobě ozdobných předmětů. Většinou však pracují pouze svými zavrácáky a tímto snad všemohoucím nástrojem námořníků vyrobí, co si jen vymyslí námořnická obraznost.

Dlouhé vyhnanství ze světa křesťanské civilizace nevyhnutelně vrací člověka do onoho stavu, v kterém ho zanechal Bůh, jinými

slovy do tak zvaného divoštství. Opravdový lovec velryb je právě takový divoch jako nějaký Irokéz. Já sám jsem divoch, který nepodléhá nikomu než králi lidojedů a je hotov každou chvíli se proti němu vzbouřit.

Jedním z osobitých rysů, příznačných pro divocha v hodinách soukromí, je jeho ohromná pracovní trpělivost. Starodávný havajský válečný kyj nebo kopinaté pádlo je v celé složitosti a uměleckém zpracování svých rytin stejným triumfem lidské vytrvalosti jako latinský slovník. Vždyť této zázračné spletnosti kresby bylo dosaženo jen úlomkem škeble nebo žraločím zubem a vyžádala si mnoha let vytrvalé práce.

Podobně jako havajský divoch si počíná i bílý námořnický divoch. Se stejnou podivuhodnou trpělivostí a stejným žraločím zubem, svým jediným ubohým křivákem, vyryje vám na kost sošku snad ne tak uměleckou, ale stejně přeplněnou spletným vzorkem, jako je práce řeckého divocha na Achillově štítě, sošku plnou barbarského ducha a sugestivnosti, jako mají rytiny toho skvělého německého divocha Albrechta Dürera.

Na přídí, kde spí mužstvo, najdete na amerických velrybářských lodích často dřevěné velryby nebo profily velryb, vyřezané z malých černých desek ušlechtilého jihomořského dřeva, a někdy jsou provedeny dosti přesně.

U některých starých venkovských domů se štíty najdete často na venkovních dveřích mosazné velryby zavěšené za ocas a sloužící jako klepadla. Když je vrátný ospalec, hodí se nejlépe velryba s hlavou jako kovadlina. Ale tato klepátka jsou málokdy věrným obrazem originálu.

Na věžích některých starosvětských kostelů najdete plechové velryby místo korouhvičky; ale jsou tak vysoko, a nadto patří tak zřetelně k předmětům opatřeným výstrahou: „Nedotýkati se!“, že si je nemůžete zblízka prohlédnout a posoudit jejich hodnotu.

Ve vyschlých, kostrbatých krajinách, kde při úpatí vysokých, rozeklaných skalisek leží hromady kamení, rozprostřené ve fantastických seskupeních na planině, objevíte často tvary podobné

zkamenělému leviatanu, zpola vnořenému do trávy, jež za větrných dnů naráží na kameny jako příboj zelených vln.

A zase v hornatých krajinách, kde je cestující neustále obklopen amfiteatrálními výšinami, tu a tam nakrátko zachytíte z některého příznivého místa profily velryb, vytvářené zvlněnými horskými hřebety. Musíte však být velrybář tělem duší, abyste je poznal, a nejen to: chcete-li se vrátit k této podívané, musíte stanout na správném průsečíku zemské šíře a délky, přesně na svém prvotním stanovišti, jinak jsou tyto výhledy na hory tak nahodile měnivé, že své dřívější postavení budete muset znovu pracně objevovat; je tomu tak jako s ostrovy Šalomounovými, jež dosud zůstávají zemí nepoznanou, třeba po nich kdysi chodil neklidný Mendanna a starý Figueroa je zaznamenal.

A máte-li o svůj předmět zájem opravdu hluboký, nemůžete ani na hvězdné obloze nenajít velké velryby a čluny, které je pronásledují; stejně východní národové vídali v oblacích bojující armády, když se dlouho obírali válečnými záměry. Tak jsem na severu pronásledoval leviatana kolem dokola pólu zároveň s kruhovými pohyby jasných bodů, které mi ho nejdřív označily. A pod zářivým nebem antarktickým jsem vsedal na loď Argo a připojil se k lovu na hvězdnatého Cetuse daleko za nejvzdálenější dráhou Hydry a Létařící ryby.

Fregatní kotvy místo uzdy, svazek harpun místo ostruh – kéž bych mohl vsednout na onu velrybu, vyhoupnout se do nejvyšších prostor nebeských a podívat se, zda vybájená nebesa se všemi nespočetnými stany opravdu mají svůj tábor mimo dosah mého smrtelného zraku!

LVIII. PLANKTON

Plujíce na severovýchod od Crozetských ostrovů, dostali jsme se do obrovské louky planktonu, té drobounké žluté látky, která je hlavní potravou grónských velryb. Vlnila se kolem nás na celé míle, takže se zdálo, že plujeme nekonečnými poli zralé zlaté pšenice.

Druhého dne bylo vidět několik grónských velryb, jež se neměly čeho obávat od lodi lovící vorvaně, jako byla *Pequod*, a proto s otevřenými tlamami pomalu plovaly planktonem, který se přilepoval na třapcovitá vlákna oněch podivuhodných benátských žaluzií v jejich tlamách a byl takto oddělován od vody unikající u pysků.

Jako sekáči, kteří za jitra zvolna postupují bok po boku s kosami a namáhavě se prosekávají dlouhou vlhkou trávou na bažinatých lukách, tak se pohybovaly i tyto obludy, vydávající zvláštní zvuk sekané trávy a nechávající za sebou nekonečné pruhy modři na žlutém moři.¹⁰

Ale jenom zvuk při rozrážení planktonu připomínal sekáče. Z vrcholu stožáru vypadaly tyto obrovské černé tvary nejspíše jen jako neživé hromady skal, zvláště když se velryby zastavily a chvíli ležely nehybně. A jako v rozlehlých lovištích v Indii si cizinec mnohdy na dálku nevšimne slonů odpočívajících na rovině, nevěda, že jsou to sloni, a má je za holé, tmavé vyvýšeniny půdy, tak se často stane něco podobného člověku, který poprvé spatří tento druh mořských leviatanů. I když je nakonec rozezná, jejich nesmírná velikost jen stěží připustí představu, že tak obrovská těla by mohla být nadána po všech stránkách týmž životem jako pes nebo kůň.

---

10 Ona část moře, známá velrybářům pod jménem „Brazílské břehy“, nedostala toto jméno jako „Břehy Novofundlandské“ proto, že by tam byly mělčiny a měřitelné hloubky, nýbrž pro tuto pozoruhodnou podobnost s lukami, kterou způsobují ohromné nánosy planktonu, plovoucí neustále v oněch zeměpisných šířkách, kde velrybáři často loví grónskou velrybu.

Jinak se ovšem sotva dovedete dívat na tvory z hlubin se stejnými pocity jako na tvory na pevnině. Někteří staří přírodopisci sice tvrdili, že každý tvor pozemský má obdobu v druhu mořském, a povšechně vzato, může tomu tak být; jenže jakmile se dostaneme k jednotlivostem, kde například je v moři ryba, jejíž vlastnosti odpovídají moudré přítulnosti psa? Snad pouze v ohavném žraloku můžeme vidět jeho protějšek, který se mu rodově podobá.

Ačkoli se obyvatelé pevniny většinou dívají na obyvatele moří s pocity nevýslovně nedružnými a odmítavými, ačkoli víme, že moře je věčně terra incognita, takže Kolumbus plul přes nesčetné neznámé světy, když objevoval svůj západní svět na povrchu; ačkoli nejstrašnější ze všech smrtelných neštěstí od nepaměti bez výběru postihují desítky a sta z tisíců těch, kdo se odvažují na moře; ačkoli už pouhý okamžik přemýšlení nás poučí, že byt' se dětinský člověk sebevíc vychloubal svou vědou a zručností a nechť se v slibné budoucnosti tato věda a zručnost zdokonalí sebevíc, moře bude vždy znovu až do soudného dne člověka napadat a vraždit a bude na prach drtit nejmajestátnější a nejpevnější fregaty, jaké dokáže postavit – přece ustavičným opakováním těchto stále stejných dojmů člověk otupěl a necítí už nesmírnou hrůznost moře, kterou je obdařeno od stvoření světa.

První člun, o kterém jsme četli, plul po oceáně, jenž s pravou portugalskou mstivostí zatopil celý svět, nenechav naživu ani jedinou vdovu. A tento oceán se valí dosud; týž oceán zničil lodi, které ztroskotaly loni. Ano, bláhoví smrtelníci, Noemova potopa ještě neopadla; dvě třetiny milého světa dosud pokrývá.

Čím se od sebe liší moře a pevnina, že zázrak na jednom z nich není zázrakem na druhém? Nadpřirozená hrůza zachvátila Židy, když se země rozestoupila pod nohama Chóre a jeho družiny a navždy je pohltila, avšak ani dnes nezapadá nové slunce a moře pohlcuje naprosto stejně lodi a posádky.

Moře je nejen takovým nepřitelem člověka, který je mu cizí, nýbrž zlovolně ničí i své vlastní potomky. Je horší nežli perský hostitel, který vraždil své vlastní hosty; nešetří ani tvorů, které samo

zplodilo. Jako divoká tygřice při hravém válení v džungli zalehne svá mláďata, také moře vrhává i nejmocnější velryby na skály a nechává je tam vedle roztráštěných vraků lodí. Nevládne jím žádná moc, žádná síla kromě jeho síly vlastní. Prudce oddychuje a supaje jako šílený válečný oř, který ztratil svého jezdce, řítí se nezkrotný oceán kolem zeměkoule.

Všimněte si zchytralosti moře; jak jeho nejobávanější tvorové plují pod vodou, většinou neviditelní, a zrádně se skrývají pod nejlíbeznějšími odstíny azuru. Všimněte si také ďábelské nádhery a krásy mnohých jeho nejdravějších kmenů, například půvabné modelace četných druhů žraloka. Připomeňme si také znovu všeobecné kanibalství moře, jehož všichni tvorové se navzájem požírají a válčí mezi sebou od počátku světa.

Všimněte si toho všeho, a potom se vraťte k této zelené, vlídné a nejvýš poddajné zemi a uvažujte o obou, o zemi i o moři. Nenajdeme snad sami v sobě cosi podivuhodně obdobného? Jako tento hrůzostrašný oceán obklopuje zelenající se pevninu, tak leží kdesi v duši lidské jeden osamělý ostrov Tahiti, plný míru a radosti, ale obklopený všemi hrůzami života zpola neznámého. Bůh tě opatruj! Neodplouvej od tohoto ostrova, nikdy se nemůžeš vrátit!

LIX.

CHOBOTNICE

Pomalů se brouzdajíc planktonovými lukami, *Pequod* se stále držela svého směru na severovýchod k ostrovu Jávě. Mírný vítr poháněl její kýl klidnými vodami, takže se její tři vysoké hrotité stožáry lehce kývaly v slabém vánku jako tři vlídné palmy na rovině. A dosud – v dlouhých mezidobích – bylo za měsíčných nocí stále vidět lákající vodotrysk.

Ale jednoho průzračného modrého rána, kdy se nad mořem prostíral klid téměř nepřírozený, ač to nebylo ticho nijak tíživé, a kdy se na vodách leskla táhlá sluneční stezka, jako by se přes hladinu položil zlatý prst, ukládající zachovat nějaké tajemství; ve chvíli, kdy si lehké vlnky šeptaly, jak tiše ubíhaly, za takového hlubokého ticha viditelné sféry spatřil Dagů z vrcholu hlavního stožáru podivný přízrak.

V dálce se lenivě zvedala obrovská bílá hmota, stoupala výš a výš z azurového moře, rozvíjejíc se do šíře, až konečně zazářila před naší přídílí jako sněhová lavina právě spadnuvší z hor. Tak na okamžik zasvítila a potom zvolna mizela a potápěla se. Ještě jednou se pozvedla a tiše zářila. Nepodobala se velrybě; a přece – je to Moby Dick? uvažoval Dagů. Přízrak se opět ponořil, ale když se objevil znovu, zaječel černochem hlasem, který každého muže protkl jako dýka: „Tam! Tam zase! Tamhle vystupuje! Přímě před námi! Bílá velryba, bílá velryba!“

Na tento pokřik se námořníci hnali k ráhnovým hrotům, jako se včely při rojení ženou k větším stromům. V parném slunci stál Achab s obnaženou hlavou na šikmém čelenu na přídili, jednu ruku napřáhl daleko za sebe, aby byl připraven dávat rozkazy kormidelníkovi, a dychtivě se zahleděl směrem, který nahoře označovala napjatá, nehybná paže Dagůva.

Působilo snad poznenáhlu na Achaba prchavé zjevení jednoho klidného a osamělého vodotrysku? Působilo na něho do té míry, že

byl nyní hotov spojovat představy mírnosti a klidu s prvním pohledem na tu jedinečnou velrybu, kterou pronásledoval, či ho svedla jeho nedočkavost? – Ať už tomu bylo jakkoli, sotva zřetelně spatřil bílou masu, hned horlivě a zprudka dával rozkazy k spuštění člunů.

Brzo byly čtyři čluny na vodě. Achab plul v čele a všichni hbitě veslovali k své kořisti. Brzy se potopila, a zatímco jsme s připravenými vesly čekali, až se opět vynoří, hle! znovu se začala pomalu zvedat na témž místě, kde se potopila. V tu chvíli jsme bezmála ani nevzpomněli na Moby Dicka, a jen se dívali na ten zjev – nejpodivuhodnější, jaký kdy tajemná moře doposud lidstvu odhalila. Na vodě plula obrovská měkká hmota, osminu míle dlouhá a široká, barvy svítivě smetanové. Nesčetná dlouhá ramena jí paprskovitě vybíhala ze středu a kroutila a svíjela se jako hnízdo hroznýšů anakonda; zdálo se, že chtějí slepě popadnout každý nebohý předmět, na který dosáhnou. Nebylo možno rozeznat na ní hlavu ani předek, ani žádnou známku vnímání nebo pudů. Kolébána vlnami ležela tu jako nezemské zjevení života, beztvaré, náhodné.

Když opět pomalu zmizela se slabým srknutím, Starbuck, dívaje se stále ještě do zvířených vod, kde se potopila, zvolal divoce: „Raději bych byl viděl Mody Dicka a bojoval s ním, než tebe, ty bílý duchu!“

„Co to bylo, pane?“ otázal se Flask.

„Obrovská živá chobotnice, kterou prý spatřilo jen málo velrybářských lodí, jimž pak bylo dopřáno vrátit se do přístavu a vyprávět o ní.“

Ale Achab nepromluvil. Obrátil svůj člun a vracel se k lodi. Ostatní ho stejně mlčky následovali.

Ať už lovci vorvaňů obecně spojovali s podívanou na tohoto tvora pověry jakékoli, pohled naň je nesporně tak nezvyklý, že ho konečně začali považovat za zlověstné znamení. Chobotnici lze spatřit jen zřídka; ač ji všichni do jednoho prohlašují za největšího tvora žijícího v oceáně, přece jen málokterý má poněkud jasnější představu o její pravé podobě a podstatě. Přesto však věří, že chobotnice je vorvaňovi jedinou potravou. Jiné druhy velryb nacházejí potravu na hladině a lidé je mohou při krmení pozorovat; vorvaň však shání

všechnu svou potravu v neznámých oblastech pod hladinou a jen dohadem se může nepřímým způsobem zjistit, čím se vlastně živí. Je-li příliš vytrvale pronásledován, někdy vyvrhne cosi, co je možno považovat za jednotlivá ramena chobotnice. Některé z kusů takto ukázaných byly dlouhé dvacet i třicet stop a víc. Předpokládá se, že obluda, jíž ramena patřila, se jimi obvykle přidrží u mořského dna a že vorvaň, na rozdíl od ostatních druhů, má zuby proto, aby mohl napadnout chobotnici a roztrhat.

Jsou již důvody k domněnce, že obluda *kraken* biskupa Pontoppidana bude nakonec určena jako chobotnice. Jak ji biskup líčí, její střídavé vynořování a potápění a ještě jiné podrobnosti, o kterých se zmiňuje, jsou společné oběma těmto tvorům. Ale je třeba velké zdrženlivosti, pokud jde o jeho údaje o neuvěřitelných rozměrech té obludy.

Někteří přírodopisci, mlhavě obeznámení s pověstmi o tajemném tvorů, o kterém se tu mluví, zařadili chobotnici mezi sépie, kam, jak se zdá, podle některých vnějších znaků opravdu patří, ale jen jako Anak, obr svého rodu.

LX. PROVAZEC

Se zřeteltem k velrybářské scéně, kterou zakrátko vylíčím, a také abyste lépe porozuměli všem podobným výjevům uvedeným jinde, musíme zde promluvit o magickém, často hrozném velrybářském provazci.

Původně se v rybářství používalo provazce z nejlepšího konopí, který býval lehce napouštěn dehtovou párou, ale ne dehtem samým, jak tomu bývá u obyčejných lan. Obvyklé dehtování sice dodá konopí poddajnosti, provazník je snáze zvládne a námořník dostane lano vhodnější pro běžnou potřebu na lodi, ale při obvyklé dávce dehtu by velrybí provazec příliš ztuhl, neboť musí být navíjen hustě. Jak většina námořníků začíná poznávat, dehet lanu nijak nepřidává trvanlivosti ani síly, byť mu dodával tuhosti a hladkosti sebevíc.

Americké konopí jako materiál na velrybí provazec bylo v americkém velrybářství v posledních letech skoro úplně nahrazeno konopím z Manily. I když není tak trvanlivé jako americké konopí, je silnější a mnohem měkčí a pružnější. A já dodávám (poněvadž všechno je svým způsobem krásné), že je mnohem krásnější a pro člun ozdobnější než konopí americké. Americké konopí je osmahlý černý chlapík, jakýsi indián, kdežto manilské vypadá jako zlatovlasý Čerkes.

Velrybářský provazec je silný toliko dvě třetiny palce. Na první pohled byste ani neřekli, že je opravdu tak pevný. Při zkoušce unese každé z jednapadesáti soukaných vláken zatížení sto dvaceti liber, takže celý provaz snese tah rovnající se váze skoro tří tun. Na délku měří obyčejný provazec k lovu vorvaňů něco přes dvě stě sáhů. Na zádi člunu je spirálovitě stočen v otevřeném bubnu, ne však jako točitá roura destilačního přístroje, nýbrž tak, aby tvořil jedinou cívkovitou slitinu z „kotoučů“ hustě natlačených nebo z vrstev soustředných, plných spirál. Jen „srdce“ čili malá svislá trubice tvoří osu této cívky. Poněvadž nejmenší uzel nebo smyčka by mohly při

vytáčení někomu snadno utrhnout paži nebo nohu nebo strhnout celé tělo, je třeba největší opatrnosti při ukládání provazce do bubnu. Někteří harpunáři tomu věnují skoro celé dopoledne: vysoko zvednou provazec a potom jej stácejí přes kladku do bubnu, aby ho při svinování zbavili všech přehybů a zkroucenin.

Anglické čluny užívají místo jednoho bubnu dvou, přičemž je do obou bubnů svinut jeden provazec na pokračování. Má to určitou výhodu. Tyto podvojně bubny jsou tak malé, že se do člunu snáze vpraví a nepůsobí takový tlak. Zato americký buben, který má téměř tři stopy v průměru a výšku tomu odpovídající, bývá trochu velkým nákladem pro plavidlo, jehož prkna jsou jen půl palce silná. Dno velrybářského člunu je totiž jako tenký led, který snese značné zatížení rozptýlené, ale nemnoho soustředěné tíhy. Když je přes americký buben přehozen barevný přehoz z plachtoviny, vypadá to, že vyplouvající člun veze podivuhodně velký svatební koláč jako dárek pro velryby.

Oba konce provazce vyčnívají. Dolní konec končí okem nebo smyčkou na kličku, stoupá ode dna bubnu k okraji a visí přes okraj zcela ničím nepoután. To je nutné ze dvou důvodů. Předně: aby bylo snazší připoutat k němu další provazec ze sousedního člunu, jestliže se zasažená velryba potopí tak hluboko, až je nebezpečí, že odnese celý provazec připevněný na první harpunu. V těchto případech bývá velryba zpravidla přesunuta takřka jako džbánec piva z jednoho člunu na druhý, přičemž první člun zůstává stále nablízku, aby svému druhu pomáhal. Za druhé: toto opatření je nutné pro bezpečnost, neboť kdyby byl spodní konec provazce nějak připoután k člunu a kdyby velryba rozvinula provazec až do konce v jediné palčivé minutě, jak se často stává, velryba by se nezastavila, nýbrž strhla by nevyhnutelně člun do mořských hlubin. V tom případě by ho už nikdo nespatriil, i kdyby jeho ztráta byla třeba stokrát veřejně vyvolána.

Nežli se člun spustí na lov, vytáhne se horní konec svinutého provazce z bubnu na zádi, otočí se tam kolem kůlu a táhne se zas dopředu po celé délce člunu, přičemž přetíná rukojeť neboli drža-

dlo vesla každého plavce, takže mu při veslování naráží na zápěstí. Prochází také mezi muži, jak střídavě sedí u protilehlých vidlic pro vesla, běží olověnými žlábků na nejzazší špici přídě, kde mu nevelký dřevěný kolík či vřeteno zabraňuje, aby nevyklouzl. Ze žlábků visí malými girlandami přes okraj přídě a vrací se zase do člunu. Asi deset nebo dvacet sáhů bývá omotáno kolem výstupku na přídi, odtud se táhne ještě kousek dál podél okraje k zádi. Potom je připevněn na tak zvanou krátkou šňůru, která se váže přímo na harpunu. Nežli nastane toto spojení, krátká šňůra prochází různými klamavými cestami, jejichž podrobné líčení by bylo příliš únavné.

Takto provazec obtáčí celý člun složitými křivkami, kroutě a svíjeje se kolem něho snad všemi směry. Všichni veslaři jsou zapleteni do jeho nebezpečných závitů, takže bázlivému oku suchozemců připadají jako indiští kouzelníci, kterým nejedovatější hadi neškodně obtácejí údy. A žádný smrtelník si nedovede poprvé sednout do těchto konopných smyček a lopotit se s vypětím všech sil a nepomyšlit přitom na to, že v každém příštím okamžiku může být harpuna vržena a všechny ty hrozné závity se začnou rozvinovat jako kruhové blesky, a nedovede se v této situaci ubránit hrůze, která ho roztrásá až do morku kostí jako třesoucí se huspeninu. A přece zvyk – podivná věc! Co všechno zvyk nedokáže! Nikdy jste při víně neslyšeli veselejší vtipy, radostnější žertování, než uslyšíte na půlpalcovém prkně z bílého cedru ve velrybářském člunu, kde veslaři takto visí v katových smyčkách. A jako šest měšťanů z Calais před králem Eduardem, tak – možno říci – se řítí šestičlenná posádka člunu do tlamy smrti, každý s oprátkou na krku.

Stačí snad jen na chvilku se zamyslet, abyste pochopili, proč při velrybářství dochází znovu a znovu k neštěstím – jen málo jich je tu a tam zaznamenáno – při nichž je některý muž stržen provazcem z člunu a ztracen. Sedět v člunu ve chvíli, kdy se šňůra rozvíjí, je jako sedět v mnohonásobném hvízdání parního stroje v plném chodu, kdy se o vás otírá každá pohybující se páka, píst a kolo. A je to horší: uprostřed tohoto vrcholného nebezpečí nemůžete sedět nehnutě, poněvadž se člun houpe jako kolébka a hází člověkem sem a tam

docela nepředvídaně, takže jen zásluhou jakési přizpůsobivé čilosti a souladu vůle a činu se vyhnete osudu Mazeppovu a nejste strženi tam, kde vás ani vševidoucí slunce nikdy nevypátrá.

A dále: tak jako hluboké ticho, které zřejmě jen předchází a věští bouři, bývá snad hroznější než bouře sama, poněvadž ticho je jen pláštěm a obalem bouře a bouři v sobě jen skrývá, jako puška na pohled neškodná v sobě nese osudný prach, kulku a výbuch – tak i půvabný klid provazce, který se tiše vine kolem veslařů, než je opravdu uveden v činnost – ten v sobě mívá více skutečné hrůzy než kterákoli jiná stránka tohoto nebezpečného zaměstnání. Ale nač o tom ještě mluvit! Všechny lidi ovíjí velrybářský provazec; všichni se narodili s oprátkou na krku. Ale teprve tehdy, když jsou zachvázeni prudkým, náhlým děsem smrti, uvědomují si smrtelníci mlčenlivá, skrytá a stále přítomná nebezpečí života. A jste-li filozof, tedy ani na sedadle velrybářského člunu neucítíte v srdci o nic větší hrůzu, než kdybyste seděli u svého večerního ohně a měli vedle sebe pohrabáč, a ne harpunu.

LXI.

STUBB ZABÍJÍ VELRYBU

Bylo-li pro Starbucka objevení chobotnice zlověstným znamením, pro Kvíkvega znamenalo něco docela jiného.

„Jak vidět ta ,botnice,“ řekl divoch, když si brousil harpunu na přídi svého zavěšeného člunu, „tak potom brzy vidět vorvaně.“ Příští den byl nezvykle klidný a dusný, a poněvadž nebylo nic zvláštního na práci, posádka *Pequody* stěží dovedla odolávat ospalosti, vyvolané mořem tak prázdným. Tato část Indického oceánu, kterou jsme nyní pluli, není tak zvaným živým lovištěm, jak říkají velrybáři; to znamená, že tu zahlédneme mnohem méně plískavic, delfínů, létajících ryb a jiných čilých občanů vod živějších, nežli jsou vody u Rio de la Plata nebo za peruánským pobřežím.

Došla řada na mne, abych měl hlídku na vrcholu předního stožáru. Opíraje se rameny o povolené nadkošové úpony, kolébal jsem se nečinně ve vzduchu jakoby očarováném. Nemohlo tu obstat žádné odhodlání, v snové náladě se všechno vědomí rozplývalo a konečně má duše vystoupila z těla, třebaže se tělo nadále kolébalo jako kyvadlo ještě dlouho potom, co byla odvolána síla, která je uvedla v chod.

Nežli mě zapomnění obestřelo úplně, všiml jsem si, že námořníci na hlavním a na zadním stožáru již bezmála klímají. Tak jsme se nakonec všichni tři mrtvě kývali na ráhnových trámčích a každému našemu výkyvu odpovídalo zdola kývnutí hlavy dřímajícího kormidelníka; i vlny kývaly svými netečnými hřebínky a nad hlubokým spánkem moře pokyvoval východ západu a slunci nad tím nade vším.

Náhle se mi zdálo, že pod mýma zavřenýma očima praskají bubliny. Mé ruce sevřely stěžňové úpony pevně jako svěráky. Nějaká neviditelná milostivá moc mě zachránila. Trhnutím jsem se vrátil k životu. A hle! Na straně návětrné ve vzdálenosti necelých čtyři-

ceti sáhů se převaloval ve vodě obrovský vorvaň jako překocný kýl fregaty; jeho široký, lesklý hřbet etiopské barvy zářil v slunečních paprscích jako zrcadlo. Velryba, obracející se líně v klínu moře a občas klidně vyrážející páru do výše, podobala se blahobytnému měšťákovi, který si za teplého odpoledne pokuřuje z dýmky. Ale ta dýmka, chudáčku velrybo, byla tvoje poslední. Jako by čaroděj mávl kouzelným proutkem, procitla pojednou ospalá loď i každý spáček na ní k plné bdělosti. Přes dvacet hlasů ze všech částí lodi a ještě tři hlasy shora volaly obvyklý pokřik, jak velká ryba pomalu a pravidelně chrlila do vzduchu jiskřící vodu.

„Připravte čluny! Loď proti větru!“ křičel Achab. A uposlechnuv vlastního rozkazu, strhl kormidlo dolů, dříve než kormidelník mohl sáhnout na držadla.

Náhlé výkřiky posádky asi velrybu poplašily. Než byly čluny spuštěny, velryba se majestátně obrátila a plula pryč na stranu závětrnou, ale s klidem tak vytrvalým a tak málo čeríc vodu při plování, až Achab, domnívaje se, že snad přece jen není poplášena, zakázal použít vesel; nikdo nesměl mluvit hlasitě, nýbrž jen šeptem. Usazení tedy jako indiáni z Ontaria na okrajích člunů, pádlovali jsme rychle, ale tiše kupředu. Bezvětrí nedovolovalo užít nehlučných plachet. Jak jsme klouzali po hladině, obluda pojednou vymrštila ocas kolmo do výšky asi čtyřicet stop a potom se potopila a zmizela z očí, jako když se propadne věž.

„Zvedá ocas!“ zněl výkřik a po tomto hlášení Stubb ihned vytáhl sirku a zapálil si dýmku, poněvadž teď nastala chvíle odpočinku. Když uplynula plná doba jejího ponoru, velryba se opět vynořila, a poněvadž teď byla před kuřákovým člunem a mnohem blíž k němu než k ostatním člunům, Stubb počítal, že mu bude dopřána čest ji ukořistit. Velryba si zřejmě už konečně uvědomila, že má kolem sebe pronásledovatele. Nebylo již třeba mlčenlivé opatrnosti. Pádla byla odložena a vesla se dala hlučně do práce. Stubb posud bafal z dýmky a povzbuzoval svou posádku k útoku.

Ano, s velrybou se stala velká změna. Větríc nebezpečí, hnala se splašeně pryč, přičemž jí hlava šikmo vyčnívala nad vodou, kterou prudce rozvířovala.¹¹

„Jen za ní, chlapci! Neukvapujte se; dejte si na čas, ale za ní! Vrhněte se na ni jako hromobití, a to stačí,“ křičel Stubb, vypouštěje při řeči kouř. „Tak jen za ní; dej jí silnou, dlouhou ránu, Taštego! Jen do toho, Taštego, můj hochu – jen do toho, všichni za ní; ale jen buďte klidní, buďte klidní – chladní jako rampouch – pomaloučku, pomaloučku – jen se na ni vrhněte jako děsivá smrt, jako rozšklebení ďáblové a zvedněte zahrabané mrtvé pěkně vzhůru z jejich hrobů, hoši – nic víc. Jen za ní!“

„Vů-hů! Va-hí!“ ječel indián v odpověď, vyráží k obloze jakýsi starý válečný pokřik. Každý veslař v letícím člunu bezděky zabíral stejně zprudka jako dychtivý indián, který čeřil vodu vpředu mocnými údery.

Na jeho divoké výkřiky odpovídaly jiné, neméně divoké. „Ký-hý! Ký-hý!“ řval Dagů, napínaje se na svém sedadle vpřed a vzad jako tygr přecházející v kleci.

„Ka-la! Ku-lu!“ křičel Kvíkveg, jako kdyby pomlaskával nad soustem znamenitého bifteku. A tak kýly člunů prorážely vodu za pomoci vesel a výkřiků. Stubb, setrvávající i nadále na svém místě vzadu, zatím stále povzbuzoval své lidi k větší výkonnosti, dýmaje přitom bez ustání. Lopotili se a namáhali jako zoufalci, až najednou se ozval vítaný výkřik – „Taštego, vstaň! – dej jí to!“ Harpuna byla vržena. „Všichni nazpátek!“ Muži veslovali nazad; v tom okamžiku přejelo přes všechna zápestí cosi horkého a syčícího. Byl to kouzelný provazec. Malou chvíli předtím jej Stubb rychle otočil dvakrát kolem

---

11 Na jiném místě uvidíme, z jaké lehounké látky je celý vnitřek obrovské vorvaní hlavy. Ačkoli je na pohled částí nejmasivnější, je přece jen nejschopnější plout nad vodou. Proto vorvaň snadno zvedá hlavu do vzduchu a vždycky ji zvedne, když se řítí největší rychlostí. Mimoto má předek hlavy horní část tak širokou a spodní tak zúženou, že dobře proráží vodu; když vorvaň zvedne šikmo hlavu, lze o něm říci, že se proměnil z lodice s tupou přídílí v zašpičatělý člun newyorského lodivoda.

kolíku, odkud nyní vystupoval konopně modrý dým jako následek neobyčejně rychlého otáčení a mísil se s kouřem z jeho dýmky. Jak provazec ustavičně obíhal kolem kůlu, tak také, právě než dospěl k tomu místu, probíhal oběma Stubbovými rukama a odíral je, protože z nich náhodou vypadla látka, dva čtverce prošívané plachtoviny, kterých se někdy za takových okolností užívá. Bylo to tak, jako byste drželi nepřítelův dvojsečný meč za čepel a nepřítel se stále snažil vyrvat jej z vašeho sevření.

„Namoč provazec! Namoč provazec!“ křičel Stubb na veslaře sedícího u bubnu. Muž strhl klobouk z hlavy a šplíchal na provazec mořskou vodu.¹² Další závit se rozvinuly a provazec se napjal. Člun nyní letěl vařící se vodou jako žralok všemi ploutvemi. Stubb a Taštego si teď vyměnili místa – ze špice na zád’ – výkon při takovém kolébání člunu obdivuhodný.

Podle chvění šňůry, táhnoucí se podél celé horní části člunu, a podle toho, že teď byla napjata víc než struna na harfě, mohli jste soudit, že člun má dva kýly – jeden brázdí vodu, druhý vzduch – neboť člun byl teď zmítán oběma protikladnými živly zároveň. Na příď neustále narážela kaskáda vody; za člunem voda stále vířila. Při nejmenším pohybu uvnitř, třeba se jen hnulo malíčkem, praskající člun se zachvěl a naklonil okrajem do moře. Takto letěli vpřed. Každý muž se vši silou přidržoval sedadla, aby nebyl vyhozen do zpěněné vody. Vysoký Taštego u kormidlového vesla se skrčil téměř na polovinu, aby své těžiště posunul níž. Zdálo se, že celé Atlantiky a Pacifiky prolétly mimo ně, když tak letěli, až konečně velryba poněkud zmírnila let.

„Přitáhnout – přitáhnout!“ volal Stubb na veslaře. Všichni se obrátili tváří k velrybě a začali k ní přitahovat člun, který byl až dosud vlečen. Brzy se dostali k jejímu boku a Stubb, kolenem pevně opřen o hrubý výkroj v sedadle, vrhal kopí za kopím do letící velryby, člun

---

12 Abychom zčásti ukázali nutnost tohoto počínu, chceme tady připomenout, že v starém holandském rybářství se užívá hadru k namokření vrženého provazce, na jiných lodích dřevěné sběračky, zvlášť k tomu určené. Klobouk však bývá nejpříhodnější.

se na povel střídavě vzdaloval od hrozného těla velryby a pak se zase přibližoval k novému útoku.

Z obludy se nyní ze všech stran řinuly rudé proudy jako potoky s kopce. Její mučené tělo se už nepřevalovalo v slané vodě, nýbrž v krvi, která bublala a pěnila se v její stopě ještě daleko za ní. Šikmé sluneční paprsky dopadaly na toto rudé jezero v moři a odrážely je v každém obličejí, takže všichni vypadali jako rudoši. A po celý ten čas vyrážel z dýchacího otvoru velryby bílý kouř, bolestně, výtrysk za výtryskem, a z úst vzrušeného velitele člunu prudké obláčky dýmu, jeden za druhým. Po každém bodnutí Stubb vytáhl kopí (za šňůru k němu připevněnou), znovu a znovu je narovnával několika rychlými ranami o okraj a zas a znovu je vrhal na velrybu.

„Přirazit – přirazit!“ křičel teď na veslaře, když umírající velryba zmírnila svou zuřivost. „Přirazte k ní – až k ní!“ A člun přilnul k boku velryby. Stubb se nahnul daleko přes okraj, zarazil zvolna dlouhé, ostré kopí do ryby, držel je v ní a opatrně jím otáčel znovu a znovu, jako by pozorně pátral po nějakých zlatých hodinkách, které snad velryba spolkla a o něž on se bojí, aby je nerozbil, nežli je vytáhne ven. Ale zlatými hodinkami, které hledal, byl nejvnitřnější orgán života velryby. A nyní jej zasáhl, neboť obluda se probudila z dřívější dřímoty do nevyhléditelného stavu předsmrtného záchvatu a začala se strašlivě válet ve vlastní krvi, zahalivši se v neproniknutelnou, mohutnou, vařící spršku, takže ohrožená posádka měla co dělat, aby unikla z toho šíleného přitímní ven do jasného denního světla.

Velryba, ochabující v zuřivosti, se vynořila ještě jednou. Převalovala se z boku na bok, křečovitě roztahovala a stahovala dýchací otvor, vydechujíc ostře, chrčivě a bolestně. Konečně vyrazilo několik pramenů sražené červené krve, podobné rudé usazenině červeného vína, krev vylétla do tetelícího se vzduchu, a když dopadla zase na velrybu, stékala po jejích nehybných bocích po kapkách do moře. Velrybě puklo srdce!

„Je mrtva, pane Stubbe,“ řekl Dagů.

„Ano, dokouřeno, tam i tady.“ A vytáhnuv dýmku z úst, Stubb vyklepal vyhaslý popel na vodu a chvíli se zamyšleně díval na obrovskou mrtvolu, která byla jeho dílem.

LXII.

VRH HARPUNOU

Malé vysvětlení o události líčené v minulé kapitole.

Podle neměnného velrybářského zvyku odráží člun od lodi, dočasně kormidlován velitelem neboli velrybobijcem; harpunář neboli chytač velryby vesluje nejpřednějším veslem zvaným veslo harpunářovo. K zaražení prvního železa do velryby je třeba silné a rázné paže, vždyť často při tak zvaném dlouhém vrhu nutno vrhnout těžký nástroj až do vzdálenosti dvaceti nebo třiceti stop. Ať je honba jakkoli dlouhá a vyčerpávající, čeká se od harpunáře, že při veslování vynaloží všechnu svou sílu. Opravdu, očekává se od něho, že bude pro ostatní příkladem nadlidské výkonnosti, a to nejen neuvěřitelnými záběry při veslování, ale také opětovnými hlasitými a pronikavými výkřiky. A co znamená křičet z plna hrdla, když všechny ostatní svaly jsou napjaty a ve střehu – to vědí jen ti, kdo to jednou zkusili. Já například nedovedu z plna hrdla křičet a přitom s vypětím sil pracovat. Při takové námaze a za stálého křiku uslyší pojednou vysílený harpunář, obrácený k velrybě zády, rozčilený výkřik: „Vstaň a dej jí to!“ Tehdy musí pustit a zajistit své veslo, obrátit se napolo, vzít harpunu z vidlice a pokusit se posledním zbytkem síly ji vrhnout někam do velryby. Není proto divu, vezmeme-li velrybářské loďstvo jako celek, že z padesáti dobrých příležitostí k vrhu bývá sotva pět úspěšných. Není divu, že se na tolik smolařských harpunářů tak zuřivě nadává a že pozbývají svého postavení. Není divu, že některým z nich v člunu opravdu prasknou krevní cévy. Není divu, že některé velrybářské lodi přivezou z lovu vorvaňů za čtyři léta čtyři sudy. Není divu, že pro mnohé majitele lodí je velrybářství podnikáním ztrátovým, neboť zdar cesty závisí právě na harpunáři, a vezmete-li mu poslední dech z těla, jak můžete očekávat, že ho bude mít ve chvíli, kdy je ho nejvíce zapotřebí!

Když se naopak vrh podařil, nastává druhý kritický okamžik, to jest, když se velryba dá na útěk a harpunář si vyměňuje místo s ve-

litelem člunu, přičemž nebezpečně ohrožují jak sebe, tak všechny ostatní. Harpunář se dostane na zád' a velitel, první důstojník malého plavidla, zaujme své místo na přídi člunu.

Nezáleží mi na tom, má-li někdo opačné mínění, ale podle mého je to všechno bláhové a zbytečné. Velitel člunu by měl stát na přídi od začátku do konce. Měl by vrhat jak harpunu, tak kopí a nemělo by se od něho žádat, aby vesloval, leda za okolností, kdy je to pro každého rybáře samozřejmé. Vím, že by to snad někdy o trochu zmenšilo rychlost při pronásledování. Ale obsáhlá zkušenost na rozmanitých velrybářských lodích několika národností mě přesvědčila, že velká většina neúspěchů ve velrybaření nebyla zaviněna ani tak rychlostí velryby, jako vyličeným už vysílením harpunáře.

Aby si harpunáři tohoto světa zajistili největší výkonnost při vrhu, musí se k němu stavět odpočínutí, a ne udření.

LXIII. VIDLICE

Z kmene vyrůstají větve, z větví větvičky. Tak u obsáhlého námětu vznikají kapitoly.

Vidlice, o níž jsme se zmínili na jedné z předcházejících stránek, zasluhuje samostatné zmínky. Je to vroubkovaná hůl zvláštního tvaru, dlouhá asi dvě stopy, svisle vsazená do hráze člunu po pravé straně od kormidla blízko příďe; slouží k tomu, aby v ní spočinula dřevěná násada harpuny, jejíž kovový konec s obnaženým ostřím šikmo vyčnívá z příďe. Tak má vrhač tuto zbraň hned po ruce a chopí se jí stejně hbitě, jako zálesák strhne se stěny svou pušku. Obvykle bývají ve vidlici dvě harpuny, kterým se říká první a druhá ocel.

Obě harpuny jsou přivázány k provazci, každá svou šňůrou, a účelem tohoto opatření jest, aby bylo možno vrhnout je obě – pokud možno rychle po sobě – do téže velryby: vytrhne-li se jedna harpuna, když začne velryba člun vléci, může se druhá udržet. Tak je zdvojnásobena naděje na úspěch. Velmi často se stává, že velryba zasažená první ocelí dá se v tu chvíli na útěk, letí prudce a křečovitě a s veškerým vypětím sil, takže je harpunáři nemožné vrhnout do ní ocel druhou, i kdyby byl rychlý jako blesk. Ale poněvadž je druhá ocel už připojena k provazci a provazec se rozvíjí, musí být i tato zbraň za všech okolností tak či onak vymrštěna z člunu, jinak by celé posádce hrozilo strašné nebezpečí. V takových případech bývá obyčejně vhozena do vody; jsou tu zásobní smyčky okolo výstupku na přídi (o nichž jsem psal v minulé kapitole), takže tento čin lze většinou rozvážně provést. Někdy však tento nouzový zákrok provázají nehody velmi smutné a osudné.

Dále musíte vědět, že když je druhá ocel vhozena do vody, stává se z ní tančící ostří, jež splašeně poskakuje jak kolem člunu, tak kolem velryby, zamotává provazec nebo jej přetíná a vzbuzuje děs na všech stranách. Obyčejně není možno harpunu uchopit, dokud velryba není opravdu chycena a usmrcena.

Představte si teď, jak to vypadá, když všechny čtyři čluny napadnou velrybu neobyčejně silnou, čilou a chytrou a když jednak tyto její vlastnosti, jednak tisíceré nehody, které se přiházejí při podniku tak odvážném, způsobí, že kolem ní tančí ještě osm nebo deset volných druhých ocelí. Každý člun je ovšem vybaven několika harpunami, které lze přivázat na provazec, když první byla vržena bez úspěchu a není možno se jí zmocnit. Všechny tyto okolnosti jsou tady věrně vylíčeny, poněvadž nám ve scénách později zobrazených vysvětlí mnohé události velmi důležité, i když spleťté.

LXIV. STUBBOVA VEČEŘE

Stubb zabil velrybu v nevelké vzdálenosti od lodi. Bylo bezvětrí, proto jsme utvořili ze tří člunů tandem a pustili se do zdlouhavé práce, totiž přitahovat kořist k *Pequodě*. A teď jsme se my, osmnáct mužů se šestatřiceti pažemi a se sto osmdesáti prsty, pomalu dřeli po celé hodiny s touto nehybnou, nemotornou mrtvolou v moři; zdálo se nám, jako by se skoro ani nehýbala z místa, leda vždycky za dlouhý čas – to bylo výmluvným důkazem, jak ohromné tělo vlečeme. Po velkém čínském kanále Hang-Ho – nebo jak mu říkají – může táhnout asi pět nádeníků na břehu velkou naloženou džunku rychlostí jedné míle za hodinu. Ale tento velký koráb jsme za sebou vlekli tak těžce a namáhavě, jako by byl plně naložen olovem.

Nastala tma, ale tři světla, prokmitávající v horním lanoví *Pequody*, nám mdle svítila na cestu, a když jsme se přiblížili, spatřili jsme Achaba, jak spouští přes zábradlí jednu z mnoha dalších svítilen. Chvilí si lhostejně prohlížel taženou velrybu, dal obvyklé rozkazy, jak ji zajistit na noc, a potom podal svítilnu námořníkovi, odešel do kajuty a neukázal se na palubě až zase ráno.

Pravda, kapitán Achab dohlížel na lov této velryby a tak splnil, řekněme, svou běžnou povinnost; ale když teď byl vorvaň mrtev, zdálo se, že Achaba hlodá temná nespokojenost, netrpělivost nebo zoufalství, jako by mu pohled na toto mrtvé tělo připomínal, že Moby Dick musí být teprve zabit; a kdyby mu k lodi námořníci přitáhli tisíc jiných velryb, to všechno by ho ani o vlásek nepřiblížilo k jeho velikému monomaničkému cíli. Podle zvuků na palubě *Pequody* byste byli velmi brzy usoudili, že se všichni námořníci chystají vrhnout kotvu do hlubin, neboť po palubě byly vláčeny těžké řetězy a řinčivě provlékány lodními otvory. Ale těmito zvonivými články měla být připoutána obrovská mrtvola, ne loď. Přivázali ji hlavou k zádi a ocasem k přídi a černé velrybí tělo leželo přímo u lodi. Když jste se na ně dívali temnotou noci, v níž se ztrácela ráhna a plachtoví

nahoře, tu se zdálo, že obě – loď a velryba – jsou spřaženy jako dva ohromní býci, z nichž jeden ulehl a druhý zůstal stát.¹³

Byl-li náladový Achab nyní zosobněný klid, aspoň pokud to mohli vědět na palubě, druhý důstojník Stubb, rozechvěný úspěchem, dával najevo neobvyklé vzrušení a dobrý rozmar. Bylo v něm tolik nevybité živosti, že usedlý Starbuck, jeho nadřízený, klidně mu na čas postoupil řízení všech záležitostí. Brzo se podivně projevila jedna malá vedlejší příčina veškeré této Stubbovy čilosti. Stubb byl velký labužník a poněkud nestřídmý milovník velryb, které považoval za lahůdku.

„Biftek, jeden biftek, než půjdu spat! Ty, Dagů! Skoč přes zábradlí a uřízni mi kousek svíčkové od kříže!“

Budiž zde řečeno, že tito divocí rybáři sice nedávají obecně a podle slavného vojenského pravidla zaplatit nepříteli všechny běžné útraty války (aspoň ne dřív, než dostanou výdělek z plavby), ale přece jen najdete některé Nantucketany, kteří si tuze rádi pochutnají na mase z té části vorvaně, kterou označil Stubb, to jest z bederní, zužující se části jeho těla.

Kolem půlnoci byl vyříznutý biftek upečen. Při světle dvou svítilen s vorvaním tukem se Stubb energicky dal do své vorvaní večeře na palubě u vratidla, jako kdyby seděl u prostřeného stolu. Ale Stubb nebyl jediným hodovníkem, který si oné noci pochutnával na velrybím mase. Tisíce a tisíce žraloků žvýkalo spolu s ním, obléhali mrtvého leviatana a mlaskavě hodovali na jeho tuku. Několik spáčů

---

13 Je docela na místě zmínit se tady o jedné drobnosti. Loď k sobě může velrybu připoutat nejpěvněji a nejspolehlivěji buď za ocasní ploutve, nebo za ocas, a poněvadž je tato část těla pro svou hutnost poměrně těžší než všechny ostatní (až na postranní ploutve) a je ohebná i po smrti, klesá hluboko pod hladinu vodní, takže z člunu se k ní nemůžete rukou dostat, abyste kolem ní upevnili řetěz. Ale tato nesnáz se důmyslně překonává: připraví se tenké, pevné lano, na jehož konci je dřevěný plovák a uprostřed závaží; na druhém konci je lano přivázáno k lodi. Obratným manévrováním se nechá dřevěný plovák vyplout na druhé straně těla, takže řetěz může potom následovat lano, které obepíná tělo. Řetěz je posunován po těle, až konečně pevně obemkne nejužší část ocasu na místě, kde se spojuje se širokými ploutvemi neboli laloky.

dole v palandách bylo často vylekáno prudkými údery jejich ocasů o lodní bok, jen několik palců od srdcí spáčů. Když jste nahlédli přes palubu, mohli jste je vidět (tak jako jste je předtím slyšeli), jak se otáčejí v posupných černých vodách a převracejí se na záda, kdykoli z velryby urvali notný kulatý kus, velký jako lidská hlava. Tato zvláštní obratnost žraloka se zdá skoro zázračná. Jak mohou z toho zdánlivě neuchopitelného povrchu vyrvat sousta tak symetrická, to patří k záhadám vesmíru. Po takovém žraločním zakousnutí zůstane na velrybě stopa podobná nejspíše otvoru, který vyhloubil tesař, aby do něho zapadl šroub.

Uprostřed každé dýmem zahalené, dábelsky hrůzné námořní bitvy spatříte ovšem žraloky, jak se lačně dívají k lodním palubám jako hladoví psi kolem stolu, na kterém se krájí čerstvé maso, připraveni vrhnout se na každého zabitého muže, který jim bude hozen; a když si udatní rezníci na stole paluby takto lidojedly navzájem ořezávají živé maso pozlacenými a ošapovanými noži, tehdy se ovšem pod stolem divoce rvou o mrtvé maso také vyšperkované žraločí tlamy; a kdybyste celou scénu obrátili vzhůru nohama, bylo by to ovšem stále totéž, ti i oni totiž mají stejné pohoršlivé, žraločí zaměstnání. Žraloci doprovázejí neúnavně každou otrokářskou loď, která pluje přes Atlantický oceán, a soustavně se drží jejího boku, aby byli pohotoví, kdyby bylo nutno někam dopravit nějaký balík nebo slušně pohřbít mrtvého otroka; a třebaže je možno uvést ještě asi dva podobné případy, kdy se za určitých okolností na určitých místech v určité době žraloci docela společensky scházejí a neobyčejně ve se le hodují, přece jen v žádné jiné době nebo situaci je nemůžete najít v množství tak nesčetném a v náladě tak veselé a rozjařené, jako když se hemží kolem mrtvého vorvaně, připoutaného v noci k velrybářské lodi na moři. Jestliže jste dosud nespátřili tuto podívanou, tedy počkejte se svým rozhodnutím, zda je vhodné uctívat dábla a nutné usmiřovat ho.

Ale Stubb si doposud nevšímal hluku hostiny, která se konala tak blízko něho, a ani žraloci si o nic víc nevšíмали mlaskání jeho labužnických rtů.

„Kuchaři! Kuchaři! Kde je ten starý Chundela?“ zvolal konečně, roztáhnuv ještě více nohy, jako by chtěl mít pevnější základnu pro večeři, a současně zabodl vidličku do masa, jako by ji nabodával kopím. „Kuchaři, kuchaři! Poplav ke mně, kuchaři!“

Starý černochoch nebyl právě v růžovém rozmaru, poněvadž ho předtím vytáhli z teplého lůžka v nejnevhodnější hodinu; teď se šoural ze své lodní kuchyně, neboť mu jako mnoha starým černochům nějak nesloužily kolenní česky, jež neměl v takovém pořádku jako jiné číše. Tento starý Chundela, jak mu říkali, vláčivě se belhal kupředu, podpíraje se nemotorně vidlicí, kterou si zhotovil z narovnaných železných ráfů. Starý Eben se tedy přištrachal, a čekaje na rozkaz, postavil se nehybně proti Stubbovu stolu, zkřížil před sebou obě ruce, a opíraje se o svou dvojitou hůl, nachýlil shrbený hřbet ještě dále dopředu a zároveň naklonil hlavu na stranu, jako kdyby chtěl co nejlépe slyšet.

„Kuchaři,“ pravil Stubb, spěšně zvedaje k ústům kousek poněkud červený, „nemyslíš, že tenhle biftek je trochu přepečený? Moc jsi jej naklepával, kuchaři; proto je moc měkký. Což pořad neříkám, že velrybí biftek musí být tuhý, aby byl dobrý? Tamhle ve vodě jsou žraloci; nevidíš, že mají radši maso krvavé a tuhé? Ti tam dělají pěknou paseku! Kuchaři, jdi a promluv k nim; řekni jim, že jsou tady vítáni a mohou se slušně a střídme krmit, ale že musí být zticha. Ať mne hrom zabije, vždyť neslyším vlastní slova! Jdi, kuchaři, a vyříd' můj vzkaz. Na, vezmi si lucernu,“ a vzal jednu se stolu. „Nu tak, jdi a udělej jim kázání!“

Starý Chundela se zachmuřeně chopil lucerny a belhal se přes palubu k zábradlí. Potom jednou rukou spustil světlo nízko nad vodu, aby lépe viděl na své shromáždění, druhou slavnostně zamával vidlicí, vyklonil se daleko přes zábradlí a huhňavým hlasem promlouval k žralokům. Stubb se tiše připlížil za něho a poslouchal, co všechno jim řekne.

„Spolubližní, nařízeno povědět vám, že musí přestat ten zatracený kravál tady. Slyšíš? Přestat s tím sakramentská mlaskat pysky!

Pan Stubb povídá, že vy může ta zatracená panděra nacpat, až praskáš, ale na mou duši, musíš přestat s tím zatraceným kraválem!“

„Kuchaři,“ zasáhl teď Stubb, doprovázejí slova náhlým plácnutím na rameno, „kuchaři, ty chlape zatracená, to nesmíš takhle klít, když kážeš. Takhle se hříšníci neobracejí, kuchaři!“

„Jak to? Tak mu kázat sám,“ dopáleně se obrátil k odchodu.

„Ne, kuchaři, pokračuj, jen pokračuj.“

„Nu, tak teda, milovaní spolubližní –“

„Správně!“ zvolal Stubb pochvalně, „jen jim maž med okolo huby, zkus to!“

A Chundela pokračoval:

„Vy všichni samá žraloci a od přírody moc žraví, a přece já vám říká, spolubližní, že ta žravost – zatraceně, přestaneš mrskat tím ocasem! Jak chceš slyšet, když takhle zatraceně plácát a kousat?“

„Kuchaři,“ zvolal Stubb, chytiv ho za krk, „nechci, abys takhle klel. Mluv k nim přece slušně!“

Kázání opět pokračovalo.

„Vaše žravost, spolubližní, tu já vám vůbec nevyčítá, to je příroda a to se nedá dělat nic. Ale ovládat tu zlou povahu, to je ta věc! Vy jsou žraloci, pravda; ale když ovládnout žraloka v sobě, tak potom vy andělé. Přece anděl není nic víc než žralok, ale dobře ovládaný. No tak, podívejte se, bratří, jen to zkusit a slušně se chovat, když tady jíš tu velrybu! Povídám, nervat ten velrybí tuk z huby sousedovi! Nemá jeden žralok takové právo na velrybu jako ten druhý? A na mou duši, nikdo od vás neměla právo na tu velrybu. Ta velryba patřit někomu jinému. Já vím, některý od vás má tlama hodně moc velká, větší než ostatní. Ale ty velké tlamy má někdy malá břicha. Proto, kdo máš velká tlama, nemáš ji k tomu, aby polykal velké kusy, ale aby trhal sousta pro menší žraloky, co se k nim v tlačenci sami nedostanou.“

„Správně řečeno, starý Chundelo!“ zvolal Stubb. „To je křesťanství. Jen pokračuj.“

„Pokračovat nemá smysl. Ta holota zatracená pořád se rvát a mlátit, pane Stubb. Neslyšíš jedno slovo. Nemá smysl jim kázat, zatracená hltoni, jak vy jim říká, dokud nemít břicha plná, a jejich břicha

beze dna. A až je budou mít plná, tak vás budou neslyšet, protože potom se budou potopit do moře nebo se jít vyspat na korál a neslyšet už naprosto nic, a nikdy vůbec.“

„Na mou duši, taky jsem toho názoru. Dej jim tedy požehnání, Chundelo, a já se vrátím k večeři.“

Nyní Chundela napřáhl obě ruce nad rybí shromáždění, pozvedl svůj řezavý hlas a křičel:

„Mizerná spolubližní! Perte se, jak nejlíp umíte! Nacpěte si ta zatracená panděra, až praskat – a potom zcípněte!“

„Nuže, kuchaři,“ řekl Stubb, obíraje se večerí na vratidle, „stoupni si tam, kdes stál předtím, a dávej dobrý pozor.“

„Dám pozor moc,“ řekl Chundela, opíraje se opět o svou podpěru na vykázaném místě.

„Tak,“ řekl Stubb, pojídaje plnými ústy, „vracím se k tomuhle bifteku. Předně, kolik je ti let, kuchaři?“

„Co to má co dělat s biftekem?“ zeptal se starý černocho suše. „Ticho! Kolik je ti let, kuchaři?“

„Asi tak devadesát, povídá se,“ zabručel zachmuřeně.

„Tak tys žil na tomhle světě už skoro sto let, kuchaři, a ještě nevíš, jak připravit velrybí biftek?“ Při posledním slově rychle vstrčil do úst nový kus masa, takže se to sousto zdálo pokračováním otázky. „Kde ses narodil, kuchaři?“

„Vzadu za palubním otvorem na převozním člunu, když plul přes Roanoke.“

„Tak ty ses narodil na převozním člunu! To je taky divné. Ale já chci vědět, kuchaři, v které zemi ses narodil.“

„Copak já neříká, že v kraji Roanoke?“ odsekl ostře.

„Ne, tos neřekl, kuchaři. Ale řeknu ti, kuchaři, co mám na mysli. Musíš se vrátit domů a znova se narodit. Ještě nevíš, jak se má udělat velrybí biftek.“

„Na mou duši, já už žádný neudělá,“ zavrčel hněvivě, obrátil se a chtěl odejít.

„Počkej ještě, kuchaři – tak, podej mi tu vidlici – a teď vezmi tenhle kousek bifteku a řekni mi, jestli podle tvého soudu je to maso

upečeno tak, jak by mělo být. Vezmi, povídám –“ podával mu vidlici – „tu máš a ochutnej.“

Chvilí se starý černocho vrásčítými rty lehce dotýkal masa a pak zamumlal: „Nejlepší upečený biftek, jaký já kdy chutnal. Šťavnatý, moc šťavnatý.“

„Kuchaři,“ začal znovu Stubb. „Patříš k nějaké církvi?“

„Jednou v Kapském Městě jsem zašel do kostela,“ řekl starý muž vzdorovitě.

„Tak tys jednou v životě zašel do posvěceného kostela v Kapském Městě a tam nepochybně poslouchal posvěceného kazatele, který své posluchače oslovoval milovaní spolubližní, vid', kuchaři? A přece přijdeš sem a řekneš mi takovou hroznou lež, jako jsi řekl před chvílí co?“ řekl Stubb. „Kam myslíš, kuchaři, že se dostaneš?“

„Dostanu – moc brzo do postele,“ zabručel a zpola se při těchto slovech obrátil.

„Počkej, zaraz! Já myslím, kam přijdeš, až umřeš, kuchaři. To je strašná otázka. Tak co odpovíš?“

„Až tenhle černý staroch umřeš,“ odpověděl černocho pomalu, změniv zcela svůj hlas a chování, „tak nejde nikam. Jeden velebný anděl přijít a vzít ho.“

„Vezme ho? Jak? V kočáře se čtyřspřežím, jako odvezli Eliáše? A jak ho odvezou?“

„Tam nahoru,“ řekl Chundela, ukázal vidlicí přímo nad hlavu a držel ji tam vážně.

„Tak, ty tedy soudíš, že půjdeš na vrchol našeho hlavního stožáru kuchaři, až umřeš? Copak nevíš, že čím výš lezeš, tím je ti větší zima? Tak na hlavní stožár?“

„To neříká,“ prohlásil Chundela zas už dopáleně.

„Tys řekl, že tam nahoru, ne? A teď se sám podívej, kam tvá vidlice ukazuje. Ale snad myslíš, že se dostaneš do nebe podfukem, že se tam vplížíš otvorem ve stožárovém koši, kuchaři; ale ne, ne, kuchaři, nedostaneš se tam, leda když jdeš po pravé cestě, totiž po lanoví. Je to ošemetné, ale musí to být, jinak to nejde. Nikdo z nás ještě není v nebi. Polož tu vidlici, kuchaři, a poslechni si mé rozka-

zy. Slyšíš? V jedné ruce drž klobouk a druhou si pěkně přitiskni na srdce, když já dávám rozkazy, kuchaři! Cože! Tam máš srdce? Tam máš žaludek! Výš – výš – to je ono – teď jsi na to kápl. Tak ji tam drž a dávej pozor.“

„Dávám pozor,“ řekl starý černocho, drže obě ruce, jak Stubb žádal, a pošetile kroutil šedivou hlavou, jako kdyby chtěl nastavit obě uši najednou.

„Tak tedy, kuchaři, vidíš, tenhle tvůj velrybí biftek byl tak mizerný, že jsem ho musel co nejrychleji odklidit z dohledu. To vidíš, ne? Nuže, pro příště, až budeš zase dělat velrybí biftek pro mou soukromou tabuli tady nahoře na vratidle, povím ti, co máš udělat, abys jej nezkazil a nepřepekl. Drž maso v jedné ruce a druhou rukou k němu přistrč žhavé uhlí. Když to takhle máš, servíruj, rozumíš? A zítra, kuchaři, až budeme rozsekávat velrybu, nezapomeň být u toho, abys dostal špičky jejích ploutví. Naložíš je do láku. A pokud jde o konec ocasu, pěkně ho nasol, kuchaři. A teď už můžeš jít!“

Chundela udělal sotva tři kroky a už byl zase volán zpět.

„Kuchaři, uděláš mi zítra večer řízky k večeři, až budu mít střední hlídku. Slyšíš? Tak, a teď už plav. – Haló! Počkej. Pokloň se, než odejdeš! – Stůj ještě! K snídani karbanátky z velrybího masa – nezapomeň!“

„Tak bych rád, aby velryba jedla jeho, a ne on velrybu. Na mou duši, vždyť on je víc žralok než pan žralok sám,“ bručel starý muž, belhaje se odtud. A s tímto moudrým povzdechem zalezl do visutého lůžka.

LXV.

VELRYBA JAKO JÍDLO

Že se smrtelník může živit tvorem, který živí jeho lampu, a jako Stubb jej jíst, možno říci, při jeho vlastním světle, to se zdá tak neobvyklé, že je třeba zabrat se trochu do dějin a filozofie této věci.

Je zaznamenáno, že před třemi sty lety byl jazyk grónské velryby považován ve Francii za vybranou lahůdku a platily se tam za něj velké peníze. V dobách Jindřicha VIII. dostal jakýsi kuchař u jeho dvora krásnou odměnu za to, že vynášel znamenitou omáčku, s níž lze jíst plískavice pečené na rožni, které, jak si vzpomínáte, jsou odrůdou velryb. Plískavice se ostatně až do dnešních dob považují za dobré jídlo. Z masa se dělají kuličky asi jako kulečnickové koule, a jsou-li dobře osoleny a okořeněny, mohou být považovány za karbanátky z masa želvího nebo telecího. Staří mniši z Dunfermlinu je jedli tuze rádi. Koruna jim darovala velkou výsadu lovit plískavice.

Je pravda, že by celá posádka velrybářské lodi považovala velrybu za znamenité jídlo, kdyby jí nebylo takové množství. Zasednete-li však k paštice téměř sto stop dlouhé, zajde vám všechna chuť. Jen muži naprosto nepředpojatí, jako Stubb, si pochutnávají ještě teď na pečených velrybách. Eskymáci nejsou tak vybíraví. Všichni dobře víme, jak se živí velrybami a mívají vzácné staré zásoby znamenitého velrybího tuku. Zogranda, jeden z jejich nejslavnějších lékařů, doporučuje pro děti proužky tuku jako neobyčejně šťavnaté a výživné. To mi všechno připomíná, že jistí Angličané, které kdysi velrybářská loď náhodou zanechala v Grónsku, po několik měsíců opravdu žili ze starých zbytků velryb, jež zůstaly na pobřeží po stažení tuku. Holandští velrybáři říkají těmto zbytkům „kobližky“; kobližkám se vskutku hodně podobají, poněvadž jsou hnědé a křehké a voní jako čerstvé koblihy nebo šišky, jak je smaží staré amsterodamské hospodyně. Vypadají tak chutně, že se i nejzdrženlivější cizinec sotva ubrání, aby po nich nesáhl.

Velrybu jako jídlo civilizovaného světa znehodnocuje však její neobyčejná mastnota. Vorvaň je velký, cenou poctěný mořský býk, příliš tučný, aby mohl být zvláště chutný. Pohled'te na jeho hrb; mohl by být stejně chutným jídlem jako hrb buvolí (který se považuje za pochoutku), kdyby nebyl takovou tuhou pyramidou tuku. Ale jak bílý a smetanový je vorvaní tuk! Podobá se průhlednému, zpola rosolovitému bílému jádru kokosového ořechu v třetím měsíci růstu, ale už je tak tučný, že nemůže nahradit máslo. A přece si s ním mnozí velrybáři dovedou poradit: nechají jej vsáknout do jiného jídla a potom jej požívají. Za dlouhých nočních hlídek při škváření tuku bývá zvykem, že námořníci namáčejí suchary do velkých hrnců s tukem a nechávají je tam chvilku smažit. Sám jsem si tak připravil mnoho dobrých večeří.

Mozek malého vorvaně bývá pokládán za chutné jídlo. Lebeční kost se prorazí sekýrou a dva kulaté, bělavé laloky se vyjmou (podobají se dvěma velkým pudinkům). Potom se k nim přidá mouka a upeče se z nich znamenité jídlo; chutí trochu připomíná telecí hlavu, kterou labužníci mají za znamenitou lahůdku. A každý přece ví, že zhýčkaní mladí pánové, kteří se neustále živí telecími mozečky, poznenáhlu se přece jen zmohou na malý vlastní mozek, takže až dokážou rozeznat hlavu telecí od hlavy své, k čemuž je opravdu zapotřebí neobyčejné rozeznávací schopnosti. Na mladého labužníka, který má před sebou rozumně vypadající telecí hlavu, bývá nejsmutnější pohled, jaký lze si představit. Hlava se na něho dívá jaksi vyčítavě, s výrazem „Et tu, Brute?“

Neobyčejná tučnost velryby není snad jedinou příčinou, proč obyvatelé pevniny pohlížejí na jídlo z ní s odporem. Tento odpor, zdá se, vzniká do jisté míry z úvahy dříve uvedené, že totiž člověk má jíst čerstvě zabitého mořského tvora, a to při jeho vlastním světle. Není pochyby, že první člověk, který zabil býka, byl považován za vraha – možná, že byl oběšen. A kdyby ho byl soudil skot sám, jistě by oběšen byl; a jestliže některý vrah zasloužil smrti, tedy jí on jistě zasloužil. Jděte v sobotu večer do tržnice a podívejte se na zástupy živých dvounožců, očumujících dlouhé řady zabitých čtvernožců.

Zda ten pohled poněkud neomlouvá dravost kanibala? Kanibalové? Kdo vlastně není kanibal? Říkám, že více milosrdenství se dostane obyvateli Fidži, jenž si nasolil hubeného misionáře a uchovával jej ve sklepech, až zase bude hlad; pravím, tomuto prozíravému Fidžijci se při Posledním soudu dostane více milosrdenství nežli tobě, civilizovaný a vzdělaný labužníku, jenž přibíjíš husy k zemi a hoduješ na jejich ztučnělých játrech v své pâté de foie gras.

Ale Stubb jí velrybu při jejím vlastním světle, že ano? A tak zločin ještě zvětšuje o urážku, což? Podívej se na střenku svého nože, můj civilizovaný a vzdělaný labužníku, když si pochutnáváš na hovězí pečení! Z čeho je ta střenka? Z čeho jiného než z kosti bratra právě toho vola, kterého jíš! A čím se páráš v zubech, když sis pochutnal na tučné huse? Brkem z téhož ptáka. A jakým perem psal své oběžníky tajemník Společnosti pro ochranu hus proti krutosti? Teprve před nějakými dvěma měsíci se tento spolek usnesl, aby se používalo jen ocelových per.

LXVI. MASAKR ŽRALOKŮ

Když rybáři na jihu přivlekou uloveného vorvaně po dlouhé a namáhavé práci pozdě na noc k lodi, nebývá zpravidla zvykem pustit se okamžitě do rozsekávání ryby. Tato práce je neobyčejně těžká, trvá dlouho a vyžaduje úsilí celé posádky. Proto bývá zvykem svinout všechny plachty, připoutat kormidlo na stranu závětrnou a nechat jen nezbytné strážce u kotev. Vždy dva a dva z posádky se po hodině vystřídají na palubě, aby dohlédli, zda je vše v pořádku.

Ale někdy se toto uspořádání vůbec neosvědčuje, zvláště na lince v Tichém oceáně, poněvadž se kolem připoutané velryby shromáždí neslýchané množství žraloků, a kdyby je nechali v plné práci řekněme šest hodin, do rána by z velryby nezbylo o mnoho víc než kostra. V mnoha jiných částech oceánu, kde není takový nadbytek těchto ryb, lze občas jejich úžasnou žravost podstatně omezit tím, že se na ně útočí ostrými velrybářskými rýči, avšak toto opatření je v některých případech jen ještě vydráždí k zvýšené činnosti. Ale nebylo tomu tak tentokrát u žraloků kolem *Pequody*; ačkoli nutno přiznat, že každý, kdo není zvyklý tomuto divadlu, mohl si oné noci při pohledu přes lodní zábradlí pomyslit, že celé moře kolem dokola je jediným obrovským sýrem a ti žraloci že se v něm hemží jako červi.

Když Stubb po večeri určil kotevní strážce a když se podle jeho rozkazu první dostavili na palubu Kvíkveg a jeden námořník z přídě, nastalo mezi žraloky nemalé vzrušení. Tato dvojice totiž okamžitě spustila na bok lodi lešení, jehož se užívá při dělení velryby; osvětlili zvířené moře v širokém okruhu třemi lucernami, píchali svými dlouhými velrybářskými rýči a tak neustále vraždili žraloky,¹⁴ po-

---

14 Velrybářský rýč, kterého se užívá při rozsekávání velryby, je vyroben z nejlepší oceli. Bývá velký jako rozevřená lidská ruka a celkovou formou se podobá zahradnímu nástroji, podle kterého dostal jméno. Toliko jeho strany jsou naprosto ploché a vrchní konec o hodně užší nežli dolní. Tento nástroj je vždy co

nořujícíce ostrou ocel hluboko do jejich lebek, které jsou podle všeho jedinou částí těla, kde mohou být smrtelně zasaženi. Ale ve zpěném zmatku pomíchaných a lopotících se nepřátel muži nemohli vždycky zasáhnout svůj cíl, a tehdy se jen znovu ukazovalo, jak neuvěřitelně dravý je tento nepřítel. Žraloci zuřivě chňapali nejen po vnitřnostech svých druhů, ale ohýbali se jako pružné luky a rvali si vnitřnosti vlastní, až se zdálo, že jedna a táž tlama vnitřnosti znovu a znovu polyká a ze zející rány zase vytahuje. Ale to nebylo všechno. Bylo nebezpečné plést se mezi mrtvoly a duchy těchto tvorů. Jakási zvláštní rodová nebo panteistická životnost se skrývala v samých jejich kloubech a kostech i potom, když z nich vyprchalo to, čemu se říká individuální život. Jednoho zabitého žraloka vytáhli na palubu, aby z něho stáhli kůži; a byl by málem utrhl ruku chudákovi Kvíkvegovi, když se pokusil zavřít mrtvé čelisti jeho vražedné tlamy.

„Kvíkvegovi jedno, který bůh udělat žraloka,“ prohodil divoch, bolestivě zvedaje a spouštěje svou ruku, „ať bůh z Fidži nebo bůh z Nantucketu. Ale bůh, co dělal žraloka, on musí být jeden zatracený indián.“

---

nejvíce nabroušen a při práci bývá obtahován jako břitva. Jeho násadou je rovná tyč dlouhá dvacet až třicet stop.

LXVII. ROZSEKÁVÁNÍ VELRYBY

Byla to sobotní noc, a po ní takováhle neděle! Všichni velrybáři jsou ex officio zastánci porušování neděle. Kostěná *Pequod* se proměnila v jakési jatky a každý námořník se stal řezníkem. Byli byste si mohli myslet, že jsme obětovali deset tisíc červených volů mořským bohům.

Nejprve jsme vztyčili obrovské kladkostroje pro rozsekávání, které mimo jiné těžké předměty mají spoustu kladek, obvykle zeleně natřených – jeden člověk je nemůže uzvednout – a tento obrovský chuchvalec hroznů jsme pevně připoutali k dolnímu stožáru, nejpevnějšímu místu nad lodní palubou. Konec lana podobného kabelu se proplétal spleťtými kladkami, potom jsme jej zavedli k rumpálu a obrovský dolní kotouč kladkostroje jsme spustili nad velrybu. K této kladce je připoután ohromný hák na tuk, vážící asi sto liber. Důstojníci Starbuck a Stubb teď na lešení po boku lodi dlouhými rýči vysekávali v těle díru na zastrčení háku nad bližší ploutví. Vysekali širokou půlkruhovou rýhu kolem otvoru, zastrčili hák a teď většina posádky začala s divokým pokřikem otáčet rumpálem. Celá loď se ihned naklonila na bok, každý šroub z ní vylézal jako ve starém domě hlavičky hřebíků za mrazivého počasí, třásla se a kývala poděšenými stožáry k obloze. Víc a víc se nakláněla k velrybě, každou skřípavou obrátku rumpálu provázelo pomocné vzdutí vln, až konečně bylo slyšet rychlé, ohromující prasknutí a loď se s mocným zašplíchnutím narovnala, odskočila od velryby a vítězný kladkostroj zvedal do výše odtržený polokruhovitý konec prvního tukového pásu. Protože tuk obaluje velrybu stejně jako kůra pomeranč, odlupuje se z těla ve spirálách docela tak, jako někdy loupeme pomeranč. Pod stálým tahem rumpálu se velryba ve vodě ustavičně otáčela a tuk se v jednom pravidelném pruhu odlupoval podle rýhy zvané „šál“, kterou současně vysekával rýč Starbuckův i Stubbův. A stejně rychle, jak se tuk odlupuje, a právě tím pohybem

se odlupovaný pás zvedá stále výš a výš, až se jeho konec dotýká vrcholu hlavního stožáru. Tehdy přestanou muži u rumpálu točit, na chvíli se obrovská masa houpá, jako by byla spuštěna z oblohy, a každý si musí dát dobrý pozor, aby ho nezasáhla, poněvadž by mu dala pořádný pohlavek, mohla by ho shodit střemhlav přes palubu.

Jeden z přítomných harpunářů teď přistoupí s dlouhým, ostrým nástrojem zvaným zlezačský meč, vyčká vhodné příležitosti a vyřízne obratně dost velkou díru do spodní části kývajícího se pásu. Do této díry se pak zarazí hák na konci druhého výpomocného kladkostroje, aby byl tukový pás upevněn a tak přichystán pro další úkon. Potom obratný harpunář s mečem všechny napomene, aby se nepřibližovali, znovu se zkušeně vrhne k vrstvě tuku a rozřízne ji několika příčnými, odvážnými a prudkými řezy ve dvě, takže zatímco krátká spodní část je stále ještě upevněna, dlouhá horní část, zvaná pokrývkový pás, se houpá volně a je možno ji spustit. Plavci u rumpálu se opět dají do zpěvu, jeden kladkostroj loupe a zvedá druhý pruh z velryby, druhý kladkostroj se pomalu spouští a odtržený pás prochází hlavním palubním otvorem rovnou dolů, do prázdného prostoru v podpalubí zvaného tukárna. V tomto setmělém podpalubí stále svinují rozličné hbité ruce dlouhý pás pokrývky, jako by to byla mohutná živá spleť hadů. Tak práce pokračuje. Oba kladkostroje současně zvedají a spouštějí. Velryba i rumpál sténají, zvedači prozpěvují, muži v tukárně svinují pás, důstojníci odsekávají šál, loď praská a námořníci občas klejí, aby si tak ulevili při všeobecné dřině.

LXVIII. POKRÝVKA

Věnovali jsme nemalou pozornost onomu předmětu velmi spornému, totiž kůži velryby. Mluvil jsem o ní se zkušenými velrybáři na vodě a s učenými přírodopisci na souši. Můj původní názor zůstává nezměněn, ale je to jenom názor.

Otázka zní, co a kde je vlastně velrybí kůže? Již víte, co to je velrybí tuk. Tento tuk je svou stavbou cosi na způsob pevného, hustě vláknitého svalu, ale je houževnatější, pružnější a hutnější; vrstva bývá vysoká od osmi až deseti do dvanácti až patnácti palců.

I když se zprvu zdá pošetilé říkat o kůži určitého tvora, že má takovou tuhost a takovou tloušťku, přece tím takový předpoklad není vyvrácen. Vždyť z velrybího těla nemůžeme odtrhnout jinou soudržnou obalovou vrstvu než právě tento tuk, a čím jiným než kůží může být svrchní obalová vrstva každého zvířete, je-li dostatečně pevná? Pravda, z neporušeného těla zabitě velryby můžete rukou seškrabat neobyčejně tenkou, průhlednou látku, která se trochu podobá nejtenčí vrstvě slídy, ale je skoro tak poddajná a měkká jako atlas – ovšem, jen dokud neuschne, protože potom se nejen smrští a srazí, ale je také tvrdá a křehká. Mám několik takových suchých kousků a používám jich jako záložek do svých knih o velrybách. Je to látka průhledná, jak jsem již řekl, a když jsem ji přiložil na potištěnou stránku, někdy jsem si liboval v představě, že zvětšuje písmena. Je přece zajímavé číst o velrybách, abychom tak řekli, jejich vlastními brýlemi. Chci však říci tolik: tato neobyčejně tenká, slídotvitá látka, která, jak přiznávám, obaluje celé tělo velryby, nemůže být považována za kůži toho tvora, ale spíše za kůži kůže, možno-li se tak vyjádřit. Vždyť by bylo prostě směšné tvrdit, že vlastní kůže obrovité velryby je tenčí a křehčí nežli kůže novorozeněte. Ale již o tom nemluvme.

Považujme tuk za kůži velryby; tato kůže u vorvaně neobyčejně velkého vydá sto sudů tuku, a uvážíme-li, že množstvím či spíše

váhou je tento tuk jen třemi čtvrtinami, a ne celým obsahem obalu, to už si můžeme udělat jakousi představu o ohromnosti této oživené hmoty, když sama část pouhé její kůže vydá takový rybník tekutiny. Počítáme-li, že deset sudů váží tunu, máme deset tun čisté váhy jen ze tří čtvrtin velrybí kůže.

Viditelný povrch živého vorvaně není nejmenším z mnoha divů, které u něho člověk nalézá. Téměř vždy je po celém těle křížem krážem pokryt nesčetnými řadami rovných čar tak hustě, že se to někdy podobá nejjemnější italské rytině, provedené linkovou manýrou. Ale nezdá se, že by byly vyryty na onu slídovitou vrstvičku, nýbrž spíše touto látkou prosvítají, jako kdyby byly vyryty přímo na tělo. Ale to ještě není všechno. V některých případech, máme-li ostrý a pozorný zrak, bývají tyto linky jako u skutečné rytiny jen podkladem pro kresbu docela jinou. Tyto kresby jsou hieroglyfické; totiž, nazýváte-li ony tajemné znaky na stěnách pyramid hieroglyfy, je toto slovo pravým výrazem pro náš případ. Moje spolehlivá paměť si zvláště dobře udržela vzpomínku na hieroglyfy jednoho vorvaně, a tak jsem byl velmi překvapen deskou zobrazující staré indiánské znaky, vytesané na pověstných hieroglyfických palisádách na březích horního Mississippi. Jako ony tajemné skály zůstávají nerozluštěny i velryby tajemně poznamenané. Tato zmínka o indiánských skalách mi připomíná ještě něco jiného. Vedle všech ostatních jevů, jež nacházíme na povrchu vorvaně, najdeme nezřídka na jeho zádech a ještě častěji na bocích stopy četných oděrek, nepravidelných a nahodilých, které z valné části zničily pravidelné čárkování. Chtěl bych říci, že ony skály na mořském pobřeží Nové Anglie, o nichž se Agassiz domnívá, že jsou poznamenány prudkými drásavými nárazy obrovských plujících ledovců – rád bych řekl, že ty skály se po této stránce jistě nemálo podobají vorvaňům. Rovněž se mi zdá, že tyto jizvy na velrybě jsou patrně způsobeny nepřátelským dotekem jiných velryb, neboť jsem je našel nejčastěji u velkých, vyspělých velrybích býků.

Ještě několik slov o velrybí kůži neboli tuku. Jak už bylo řečeno, trhá se z ní v dlouhých kusech zvaných pokrývkové pásy. Jako vět-

šina námořních výrazů je i tento název zvolen velmi šťastně a je výrazný. Velryba je totiž opravdu do svého tuku zabalena jako do skutečné pokrývky nebo příkrývky. Nebo, ještě lépe, jako by si přes hlavu přehodila indiánský plášť poncho, který ji celou zahaluje. V této útulné pokrývce, obalující celé tělo, může mít velryba pohodlí za každého počasí, ve všech mořích, ve všech ročních obdobích a ve všech proudech. Jaký by byl osud, řekněme, takové grónské velryby v mrazivých, ledových mořích na severu, kdyby ji nechránil tento teploučký župan? Najdou se ovšem v severních ledových vodách také jiné čilé ryby, ale to jsou, jak si nutno uvědomit, vaše studenokrevné ryby bez plic, jejichž útroby jsou vlastně ledničkami; tvorové, kteří se ohřívají ve stínu ledovce, jako se cestující v zimě ohřívá v hostinci u ohně. Velryba, stejně jako člověk, má plíce a teplou krev. Zmrazte jí krev, a zemře. Jak podivuhodné je proto – pokud si věc takto nevysvětlíme – že tato velká obluda, která potřebuje tělesné teplo tak nutně jako člověk, jak je to podivuhodné, že se cítí doma právě v oněch arktických vodách, ponořena do nich po celý život až po pysky, v místech, kde námořníci, spadnou-li náhodou přes palubu, bývají často nalezeni po několika měsících kolmo zamrzlí uprostřed ledového pole jako moucha v jantaru. Ještě více nás však překvapí, když se dovíme, že krev polární velryby je teplejší než krev černocho na Borneu v létě. Bylo to dokázáno pokusem.

Zdá se mi, že v tom je vidět, jak vzácnou předností je silná životnost jednotlivce, jak vzácně výhodné jsou silné stěny a jak vzácným věnem je vnitřní prostornost. Ó člověče, obdivuj se velrybě a utvářej se podle ní! Zůstávej také ty teplý mezi ledem. Žij také na tomto světě, ale nepatři k němu. Bud' chladný na rovníku a zachovej si teklou krev u pólu. Jako ohromný svatopetrský dóm a jako ohromná velryba zachovej si, ó člověče, za všech období svou teplotu.

Ale jak je to snadné a zároveň beznadějně, dávat tato pěkná naučení! Kolik staveb je tak klenutých jako dóm svatého Petra a jak málo tvorů je tak obrovských jako velryba!

LXIX. POHŘEB

Vytáhněte řetězy! Pust'te mrchu na zád'!"

Obrovské kladkostroje už vykonaly svou povinnost. Oloupané bílé tělo bezhlavé velryby svítí jako mramorový náhrobek. Ačkoli změnilo barvu, neztratilo znatelně na objemu. Je dosud ohromné. Pomalu odplouvá dál a dál, vodu kolem něho tříští a rozstříkují nenasytní žraloci a vzduch nad ním rozvířují dravým letem skřečící ptáci, jejich zobáky se zabodávají jako samé proradné dýky do velryby. Ohromná, bílá, bezhlavá příšera pluje od lodi dál a dál a s každými několika yardy, o něž zůstává za námi, vzrůstá strašlivý lomoz, jež tropí ty čtverečné yardy žraloků a kubické yardy ptactva. Po celé hodiny můžeme z lodi, téměř nehybné, pozorovat tuto příšernou podívanou. Pod jasnou a vlídnou azurovou oblohou, na klidné hladině rozkošného moře, zametané rozmarnými vánky, pluje dál a dále tato obrovská masa smrti, až se konečně ztratí v nedozírnu.

Je to přežalostný a nesmírně pitvorný pohřeb! Mořští supi jsou všichni v bohabojném tmavém obleku, žraloci vzduchu jsou všichni v obleku pečlivě černém nebo kropenatém. Jen málokterý by byl, tuším, pomohl velrybě zaživa, kdyby toho snad byla potřebovala, ale její pohřební hostiny se všichni velmi nábožně zúčastní. Ach, strašná supí povahy pozemská, již není ušetřena ani nejmocnější velryba!

Ale to ještě není konec. Třebaže je tělo takto zhanobeno, mstivý duch žije dál a vznáší se nad ním, aby zastrašoval. Kdykoli nějaká bojácná válečná loď nebo zbloudilá loď výzkumná spatří z daleka mrtvolu, když dálka sice zastírá hejna poletujících ptáků, ale přesto ukazuje bílou masu plující na slunci a bílou spršku vody, stříkající vysoko kolem ní, ihned bývá neškodná velrybí mrtvola zaznamenána třesoucími se prsty do lodního deníku – *měličiny, skály a útesy v okolí; pozor!* A napříště snad po celá léta se lodi tomu místu vyhýbají; přeskakují je, jako pošetilé ovce skáčí přes trávu, kde nic není, poněvadž jejich vůdce tam kdysi skočil přes nastavenou hůl.

Tady je váš zákon precedentu. Tady jsou vaše užitečné tradice. Tady je příběh vašeho tvrdohlavého přežívání starých věr vůbec neza-
kotvených na zemi, které se nyní ani nevznášejí ve vzduchu! To je
pravověrnost!

A tak velryba, jejíž velké tělo bývalo zaživa pravým postrachem
jejích nepřátel, ještě po smrti vyvolává svým duchem u mnohých
bezmocnou paniku.

Příteli, věříte v duchy? Jsou ještě jiní duchové, nežli je pověstné
londýnské strašidlo z ulice Cock-Lane, a ještě učenější lidé, nežli je
doktor Johnson, kteří v ně věří.

LXX. SFINGA

Neměli bychom vynechat zmínku o tom, že dříve než jsme tělo leviatanovo úplně stáhli, oddělili jsme mu hlavu. Useknout vorvaňovi hlavu je vědecký, anatomický výkon, jímž se zkušený velrybářští chirurgové velmi pyšní, a mají proč.

Představte si, že velryba nemá nic, co by se právem dalo nazvat krkem. Naopak, tam, kde se trup a hlava podle všeho spojují, právě tam je velryba nejtlustší. Pamatujte také, že chirurg musí operovat svrchu, že mezi ním a mrtvolou je nějakých osm nebo deset stop a že je téměř skryta v měňavém, zvlněném a často vzbouřeném a dorážejícím moři. A nezapomeňte, že za těchto nepříznivých okolností musí řezat mnoho stop hluboko do masa, nemůže jedinkrát nahlédnout do řezu takto způsobeného, který se ustavičně svírá, a při této podzemní práci se musí obratně vyhýbat všem přilehlým a zakázaným částem a oddělit páteř přesně v určitém místě, právě tam, kde vniká do lebky. Už se tedy nepodivíte Stubbovu vychloubání, že potřebuje jen deset minut k useknutí vorvaní hlavy?

Odříznutá hlava je zavlečena na zád' a tam visí na laně, dokud námořníci stahují trup. Jakmile skončí, vyzvednou hlavu na palubu, jde-li o hlavu malé velryby, a tam ji beze spěchu zpracovávají. Ale u leviatana úplně vyspělého to není možné, poněvadž vorvaní hlava zabírá téměř třetinu celého jeho těla, a zplna zavěšovat takovou tíhu, třebas má velrybářská loď obrovské kladkostroje, to by bylo stejně nemožné, jako chtít zvážit holandskou stodolu na klenotnických vážkách.

Když jsme velrybu, ukořistěnou *Pequodou*, zbavili hlavy a tělo oloupali, nadzdvihli jsme hlavu podle lodního boku – takže zpola vyčnívala z moře, a byla tak ještě do značné míry nadlehčována svým rodným živlem. Loď, sténající námahou, nakláněla se k ní, stahována obrovskou vahou upevněnou na dolním stožáru, a každé ráhno na

oné straně vyčnívalo nad vodu jako jeřáb. Krvácející hlava visela u pasu *Pequody* jako obrovská hlava Holofernova u pasu Juditina.

Skončili jsme tento poslední úkol v poledne a námořníci sešli dolů k obědu. Ticho zavládlo nad palubou nedávno hlučnou, ale nyní opuštěnou. Mohutný, žhavý klid jako vesmírný žlutý lotos rozvinoval na moři šír a šír své nehlukné, nezměrné listy.

Po chvíli do toho ticha vyšel Achab ze své kajuty, sám. Prošel se několikrát po zadní palubě, stanul, aby se podíval na bok, potom přišel k závěsným řetězům, vzal Stubbův dlouhý rýč – zůstal tam ještě po odříznutí velrybí hlavy – zabodl jej do spodní části masy napolo zavěšené, jeho druhý konec vsunul pod paži jako berli a stál tak opřen, pozorně upíraje oči na velrybí hlavu.

Byla to hlava černá a jakoby s kápí. Jak tu tak visela uprostřed nesmírného klidu, podobala se sfinze na poušti. „Mluv, ty ohromná, úctyhodná hlavo,“ zašeptal Achab, „i když tě nezdobí vous, vypadáš, jako bys byla zarostlá mechem. Mluv, mocná hlavo, a pověz mi tajemství, které skrýváš! Ty ses potápěla nejhluběji ze všech potápěčů. Ty, hlavo, na kterou teď svítí shora slunce, pohybovala ses až v základech tohoto světa. Tam, kde rezavějí nezaznamenaná jména a loďstva, kde tlejí nevyřčené naděje a kotvy, tam, kde tato fregata země je v strašlivém mezipalubí zatížena kostmi milionů utonulých, tam, v oné hrozně vodní říši, byl tvůj domov. Tys byla tam, kam se nikdy nedostane potápěčský zvon ani potápěč. Spalas po boku mnoha plavců, jejichž matky ani nezdrímnou, a daly by život za to, aby tam mohly ulehnout. Vidělas milence v objetí, když vyskočili z hořící lodi. Srdce na srdci klesali pod vzbouřené vlny, věrni sobě, i když je nebe snad zradilo. Vidělas zavražděného důstojníka, když ho piráti o půlnoci svrhli z paluby. Celé hodiny padal do hlubší ještě půlnoci nenasytné propasti a jeho vražové nerušeně pluli dál – zatímco prudké blesky otřásaly sousední lodí, která mohla donést poctivého manžela do otevřené toužící náruče. Ó hlavo, vidělas tolik, že by to i planety roztříštilo a připravilo Abrahama o víru – a přece neřekneš ani slova!“

„Lod' na obzoru!“ ohlásil vítězný hlas z vrcholku hlavního stožáru. „Opravdu? Nu tak, to je potěšující,“ zvolal Achab, náhle se vzpřímil a všechna bouřlivá mračna mu prchla z čela. „Takový živý výkřik za mrtvého klidu by dovedl obrátit na víru i lepšího muže. – Kde je?“

„Tři čárky od pravoboku vpředu, pane, a míří s větrem k nám!“

„Čím dál tím líp, hochu. Kdyby tak svatý Pavel připlul tím směrem a přinesl do mého bezvětrí pěkný větrík! Ó přírodo, ó duše lidská! Slovy nelze vyjádřit, kam až sahá řetěz vašich obdob! Ani nejmenší živý atom se nepohne v hmotě, aby neměl svého lstivého dvojence v mysli.“

LXXI.

PŘÍBĚH JEROBOAMŮV

Ruku v ruce se blížily loď a vítr. Vítr však byl rychlejší než loď a *Pequod* se brzy začala kolébat.

Ponenáhlu bylo lze dalekohledem rozeznat podle člunů a obsazených vrcholků stožárů, že je to loď velrybářská. Ale poněvadž byla tak daleko na straně návětrné a hnala se mimo, jako by měla namířeno do jiného loviště, nebylo naděje, že se s ní *Pequod* setká. Vyvěsili proto signál a čekali, jaká bude odpověď.

Budiž tu řečeno, že jak lodi vojenského námořnictva, tak i lodi amerického velrybářského loďstva mají každá svůj signál. Všechny signály jsou zaznamenány do knihy se jmény příslušných lodí a každý kapitán tu knihu má. Proto se mohou velitelé velrybářských lodí dosti snadno navzájem poznat na moři i na značnou vzdálenost.

Na signál *Pequody* odpověděl konečně signál z cizí lodi a podle něho poznali, že je to loď *Jeroboam* z Nantucketu. Natočila ráhna na koso, zamířila k *Pequodě*, postavila se na závětrnou stranu a spustila člun. Ten zakrátko přirazil. Když byl na Starbuckův rozkaz rozvinován žebřík, aby po něm mohl vystoupit kapitán přicházející na návštěvu, tu onen cizinec zamával ze zádi člunu rukou na znamení, že toho není vůbec třeba. Ukázalo se, že na *Jeroboamu* vypukla nebezpečná epidemie a že se její kapitán Mayhew obává, aby nenakazil posádku *Pequody*. I když epidemie nepostihla kapitána a posádku člunu a *Jeroboam* byl vzdálen na poloviční dostřel z pušky a mezi lodí a námi se valilo a proudilo nenakazitelné moře a vzduch, přece kapitán svědomitě zachovával úzkostlivou karanténu jako na souši a rozhodně odmítl dostat se do přímého styku s *Pequodou*.

To však naprosto nevyklučovalo, že bychom si nemohli pohovořit. Zachovávaje vzdálenost několika yardů mezi sebou a lodí, dovedl se člun *Jeroboamu* udržet občasným zaveslováním vedle *Pequody*, která těžce brázdila vlny (poněvadž nyní vál velmi silný vítr) se zvrácenou košovou plachtou; někdy ovšem náhlý útok velké vlny

zahnal člun poněkud dopředu, ale obratným veslováním jej opět dostali do správné polohy. Obě strany spolu hovořily dál, ač byl hovor tímto způsobem občas přerušován a někdy došlo k vyrušení ještě docela jinému.

V člunu z *Jeroboamu* seděl u jednoho vesla muž, který se zdál zjevem zvláštním i v tomto divokém velrybářském životě, kde každý jednotlivec svým způsobem přispívá k zajímavosti celku. Byl to malý, sporý mladší muž s tváří úplně pokrytou pihami a s bujnými plavými vlasy, zahalený v dlouhý, černokněžnický střižený kabát vybledlé ořechové barvy; plandavé rukávy měl na zápěstí ohrnuty. Z očí mu vyzíralo hluboké, trvalé fanatické vytržení.

Sotva jsme ho upozorovali, Stubb zvolal: „To je on! To je on! Ten chvastoun v šosatém kabátě, co nám o něm vyprávěla posádka z *Town-Ho*.“ Stubb tím myslel zvláštní příběh o *Jeroboamu* a jistém muži z jeho posádky, který nedávno slyšel, když *Pequod* mluvila s *Town-Ho*. Z tohoto vyprávění a podle toho, co jsme se dověděli později, bylo zřejmé, že onen chvastoun získal podivuhodnou nadvládu téměř nade všemi na *Jeroboamu*. Jeho příběh byl tento:

Od mládí vyrůstal v bláznivé sektě kvakerů třesavců v Neskyeuně, kde byl velkým prorokem a při jejich bláznovských tajných schůzích několikrát sestoupil z nebe padacími dveřmi a oznamoval brzké otevření sedmé lahvičky, kterou nosil v kapse u vesty a která neobsahovala střelný prach, nýbrž podle všeho opium. Když se ho zmocnila podivná apoštolská touha, opustil Neskyeunu a odebral se do Nantucketu, kde s příznačnou zchytralostí šilenců vzal na sebe docela normální vzhled a nabídl se jako nováček na velrybářskou výpravu *Jeroboamu*. Vzali ho. Sotva loď zmizela z dohledu země, propuklo jeho šílenství jako povodeň. Prohlásil se za archanděla Gabriela a poručil kapitánovi, aby skočil do moře. Vydal manifest, jímž se prohlásil za osvoboditele ostrovů v moři a za generálního vikáře celé Oceánie. Neústupná vážnost, s níž to oznamoval, temná a odvážná hra jeho neklidné, vzrušené obraznosti a všechny nepřírozené hrůzy skutečné choromyslnosti, to spojenými silami obestřelo Gabriela v očích většiny nevzdělané posádky ovzduším

posvátnosti. A co víc, báli se ho. Poněvadž takový námořník nebyl na lodi nijak užitečný, zejména když odpíral pracovat, leda kdy se mu zlíbilo, skeptický kapitán by se ho byl rád zbavil, ale sotva se archanděl dověděl, že ho chce kapitán v prvním vhodném přístavu vysadit, ihned otevřel všechny své zapečetěné lahvičky, zasvětiv loď a celou posádku bezpodmínečnému zatracení, bude-li kapitánův úmysl uskutečněn. Působil tak mocně na své učedníky mezi posádkou, že se nakonec hromadně dostavili ke kapitánovi a sdělili mu, že ani jediný z nich nezůstane na lodi, bude-li Gabriel propuštěn. Proto musel kapitán upustit od svého úmyslu. Mužstvo ani nedovolilo, aby se s Gabrielem nějak špatně zacházelo, ať říkal nebo dělal cokoli, a tak se stalo, že měl Gabriel na lodi úplnou volnost. Výsledkem toho bylo, že archanděl skoro nedbal o kapitána a důstojníky. Od té doby, co vypukla epidemie, měl ještě větší vliv, neboť prohlásil, že mor, jak tomu říkal, je tu jen na jeho rozkaz a nemůže být zastaven, dokud se mu nezlíbí. Námořníci, většinou ubožáci, se před ním plazili, někteří mu podlízavě lichotili, a poslouchající jeho rozkazů, vzdávali mu někdy osobní poctu jako bohu. Vypadá to neuvěřitelně, nicméně je to pravda. Příběhy fanatiků nás ohromují ne tak bezmezným sebeklamem fanatika samého, jako spíše jeho bezmeznou schopností klamat a očarovávat tolik jiných lidí. Ale je čas vrátit se k *Pequodě*.

„Nebojím se tvé epidemie, člověče,“ řekl Achab od zábradlí kapitánu Mayhewovi, který stál na zádi člunu. „Pojď na palubu.“

Gabriel teď vyskočil.

„Pomysli, pomysli na horečky, žloutenku a zimnici! Chraň se hrozného moru!“

„Gabrieli! Gabrieli!“ zvolal kapitán Mayhew, „bud' musíš –“ Ale v tomto okamžiku prudká vlna vrhla člun daleko vpřed a její šum pohltit slova.

„Viděls bílou velrybu?“ zeptal se Achab, když se člun vrátil.

„Pamatuj, pamatuj na svůj velrybářský člun, jak byl převrácen a potopen! Sřež se strašného ocasu!“

„Říkám ti znovu, Gabrieli, že –“ člun zase vyletěl dopředu, jako kdyby ho táhli démoni. Nějakou chvíli nikdo nepromluvil a zatím

proběhla kolem lodi řada bouřlivých vln, které se podle občasného rozmaru moře jen valí, ale nezvedají. Povytažená hlava vorvaňova sebou velmi prudce házela a bylo vidět, jak si ji Gabriel prohlíží se znepokojením mnohem větším, než by slušelo jeho archandělství.

Po této přestávce kapitán Mayhew počal vyprávět chmurný příběh o Moby Dickovi. Byl však často přerušován Gabrielem, kdykoli se ozvalo jeho jméno, i bláznivým mořem, které jako by s ním bylo spolčeno.

Nedlouho po vyplutí z domova hovořila prý posádka *Jeroboamu* s velrybářskou lodí, a ta ji spolehlivě poučila o existenci Moby Dicka i o pohromě, kterou vorvaň způsobil. Gabriel se lačně chopil této zprávy a varoval slavnostně kapitána, aby na bílou velrybu neútočil, kdyby snad obludu spatřili. V svém šíleném tlachání prohlašoval, že bílá velryba není nikdo menší než vtělený bůh třesavců; třesavci mají úctu k autoritě. Když za rok za dva spatřily hlídky opravdu Moby Dicka z vrcholků stožárů, první důstojník Macey zahorel touhou utkat se s ním. Poněvadž kapitán sám mu nechtěl odepřít příležitost, podařilo se Maceyovi přes veškeré archandělovo odsuzování a varování přemluvit pět lidí, aby veslovali v jeho člunu. Odrazil s nimi a po dlouhém, namáhavém veslování a mnoha neúspěšných útocích se mu nakonec podařilo zabodnout pevně jedno železo do bílé velryby. Gabriel zatím vystoupil na vrcholek hlavního stožáru, mával zuřivě jednou rukou a chrлил proroctví o brzké zkáze rouhačů, kteří napadli jeho božstvo. Když potom Macey stál na přídi člunu a se vši bezohlednou energií svého kmene chrлил divoké výkřiky na velrybu a vyvažoval zvednuté kopí ve snaze o úspěšný zásah, hle! Z moře se zvedl široký bílý stín a rychlým vějířovým pohybem na okamžik vzal veslařům dech. V mžiku byl nešťastný důstojník, plný dravosti, vržen do vzduchu a dlouhým obloukem dopadl do moře ve vzdálenosti asi padesáti yardů. Ani tříska nebyla poškozena, veslařům nebyl zkřiven ani vlásek na hlavě, ale důstojník navždy utonul.

Nutno tu ovšem poznamenat, že z osudných nehod při lovu vorvaňů bývá takovéto neštěstí stejně časté jako jiná. Někdy není zraňen nikdo než muž, který je takto zahuben; častěji se utrhne příd'

nebo zvýšený stupínek, na kterém stojí velitel člunu, a provází jeho tělo. Ale ze všeho nejpodivnější je okolnost, že nejednou bylo tělo vyloveno, a nenašli na něm jedinou známku násilí, přestože byl muž dokonale mrtev.

Celé neštěstí i pád Maceyova těla bylo zřetelně vidět z lodi. Pronikavým výkřikem: „Lahvička, lahvička!“ odradil Gabriel vyděšenou posádku člunu od dalšího pronásledování velryby. Tato strašná událost zvýšila vliv archandělův, poněvadž se jeho důvěřiví stoupenci domnívali, že ji výslovně předpověděl, a nevěřili, že prorokoval jen mlhavě, což by dovedl kdokoli, a že přitom náhodou trefil jeden z mnoha možných cílů v širokém okruhu. Na lodi z něho měli nevýslovný strach.

Když Mayhew skončil vyprávění, Achab se ho tak vyptával, že si cizí kapitán nemohl odepřít otázku, nemá-li Achab v úmyslu lovit bílou velrybu, kdyby se naskytla příležitost. Na to Achab odpověděl: „Ano.“ Gabriel hned znovu vyskočil, upřeně se díval na starého muže a prudce zvolal, ukazuje prstem dolů: „Pamatuj, pamatuj na rouhače, je mrtev a tam dole v hlubinách! – Chraň se rouhačova konce!“

Achab se lhostejně odvrátil a potom řekl Mayhewovi: „Kapitáne, právě jsem si vzpomněl na pytel s dopisy. Je v něm dopis pro jednoho tvého důstojníka, nemýlím-li se. Starbucku, prohlédni ten pytel.“

Každá velrybářská loď s sebou bere množství dopisů pro různé lodi; jejich doručení osobám, kterým jsou adresovány, závisí na pouhé náhodě, že se s nimi setká na některém ze čtyř oceánů. Většina dopisů nikdy není doručena adresátům a mnohé jsou doručeny, teprve když dosáhly stáří dvou, tří nebo i více let.

Starbuck se brzy vrátil s dopisem v ruce. Obálka byla žalostně zmačkaná, vlhká a pokrytá smutnou, skvrnitou zelenou plísní, poněvadž ležela v tmavé zásuvce v kajutě. Sama smrt by mohla doručit takový dopis.

„Nemůžeš to přečíst?“ zvolal Achab. „Dej mi ho, člověče. Ano, ano, je to jen nezřetelná škrabanice – ale co je tohle?“ Zatímco dopis luštil, Starbuck vzal dlouhou násadu z rýče a nožem lehce nařízl její

konec, aby mohli dopis vsunout do štěrbiny a podat do člunu tak, aby se nemusel přiblížit k lodi.

Achab zatím držel dopis v ruce a slabikoval: „Pan Har- ano, pan Harry (ženská nevypsaná ruka – sázím se, že je to mužova manželka), ano, pan Harry Macey, loď *Jeroboam*: vždyť je to Macey, a ten je mrtev.“

„Chudák, chudák; a je to od jeho ženy,“ povzdychl Mayhew. „Ale dej mi jej!“

„Ne, nech si ho sám!“ zvolal Gabriel na Achaba. „Ty půjdeš brzy tou cestou.“

„Zalkni se kletbami!“ zařval Achab. „Kapitáne Mayhewe, přiraz trochu a vezmi si jej.“ Vzal osudný dopis ze Starbuckových rukou, zasunul jej do štěrbiny v tyči a podával jej do člunu. Když to učinil, veslaři v očekávání přestali veslovat a člun byl trochu unášen k zádi naší lodi, takže se dopis jako z učarování octl náhle v dosahu Gabrielovy lačné ruky. V mžiku se ho chopil, popadl nůž, nabodl na něj dopis a vrhl jej takto zatížený zpátky na loď. Dopadl k Achabovým nohám. Potom Gabriel zavřískl na své kamarády, aby zabrali vesly, a rebelující člun rychle odrazil od *Pequody*.

Když se po této mezihře námořníci zase ujali své práce na pokrývce velryby, dělali narážky na mnohé zvláštnosti toho podivného příběhu.

LXXII. OPIČÍ ŠŇŮRA

Při lomozném rozsekávání a zpracovávání velryby musí mužstvo posádky často přebíhat z přídě na zád'. Hned je třeba pomocníka tady, hned zas chtějí někoho jinde. Nikdo nemůže zůstat stále na jednom místě, protože je třeba udělat všechno všude najednou. Podobně se vede i tomu, kdo se snaží vylíčit tyto výjevy. Musíme se nyní trochu vrátit. Už jsme řekli, že při prvním záseku do zad velryby se hák na tuk vsunuje do zvláštní díry vysekané rýči důstojníků. Ale jak se věc tak nemotorná a těžká, jako je hák, do oné díry upevňuje? Zasadil jej tam můj důvěrný přítel Kvíkveg, který měl jako harpunář povinnost sestoupit kvůli tomu na hřbet obludy. V přemnohých případech však okolnosti vyžadují, aby harpunář zůstal na velrybě, dokud se neskončí celé odlupování nebo odkrajování. Podotýkám, že velryba je skoro celá ponořena, až na ony části, které se právě zpracovávají. Tam dole tedy, nějakých deset stop pod úrovní paluby, zmítá se chudák harpunář zpola na velrybě, zpola ve vodě, jak se ohromná masa pod ním otáčí jako kolo šlapacího mlýna. Při této příležitosti Kvíkveg vystupoval ve skotském úboru – měl košili a ponožky – v nichž se, aspoň mému zraku, jevil neobyčejně výhodně, a nikdo neměl lepší příležitost ho pozorovat, jak hned uvidíme.

Poněvadž jsem byl divochovým veslařem, to jest osobou, která sedí v člunu hned za harpunářem (u druhého vesla od přídě), bylo mou radostnou povinností, abych ho opatroval, když provádí tento obtížný úkol, při němž se plazí po čtyřech na hřbetě mrtvé velryby. Viděli jste italské kluky s kolovrátkem, jak drží poskakující opičku na dlouhém provázku? Právě tak, stoje nad srázným bokem lodi, držel jsem Kvíkvega dole na moři provazem, který se v rybářství odborně nazývá opičí šňůra; ta byla přivázána k silnému pruhu plachtoviny, jímž byl divoch opásán.

Bylo to zábavně nebezpečné zaměstnání pro nás pro oba. Než budeme pokračovat, je nutno říci, že opičí šňůra byla upevněna

na obou koncích: ke Kvíkvegovu širokému pásu z plachtoviny a k mému úzkému pásu koženému. A tak jsme byli na čas spojeni, abychom spolu snášeli dobré i zlé, a kdyby se chudák Kvíkveg tak potopil, že by už nevyplaval, potom jak zvyk, tak čest vyžadovaly, abych nepřeřízl šňůru, ale dal se za ním stáhnout do vody. Takto nás tedy pojila jakási prodloužená šňůra siamských dvojčat. Kvíkveg byl mým neodlučitelným dvojčetem a já jsem se nemohl nijak zbavit nebezpečných závazků, které mi ukládalo toto konopné pouto.

Chápal jsem svou situaci tak vážně a metafyzicky, že jsem při bedlivém hlídání jeho pohybů zřetelně poznával, že má vlastní osobnost s ním teď splynula v akciovou společnost dvou; má svobodná vůle byla smrtelně zasažena a jeho přehmat nebo neštěstí by mohlo i mne nevinného strhnout nezaslouženě do zkázy a smrti. Proto jsem tady v tom viděl jakési mezivládí Prozřetelnosti; vždyť její nestranná spravedlnost by byla nikdy nemohla schválit tak velké bezpráví. A uvažuje o tom ještě dále – zatímco jsem chvílemi vytahoval Kvíkvega mezi velrybou a lodí, která hrozila rozdrtit jej na kaši – uvažuje ještě dál, dospěl jsem k názoru, že se mé postavení přesně podobá situaci každého dýchajícího smrtelníka, jenom s tím rozdílem, že ve většině případů on tak či onak bývá v tomto siamském spojení s mnoha jinými smrtelníky. Položí-li se váš bankéř, jste hotov; pošle-li vám lékárník v pilulkách omylem jed, zemřete. Pravda, namítnete možná, že při nesmírné opatrnosti můžete snad těmito a rozmanitým jiným neštěstím v životě uniknout. Ale ať jsem dohlížel na Kvíkvegovu opičí šňůru jakkoli pozorně, někdy jí trhl tak, že jsem div nesklouzl do moře. Také jsem nijak nemohl zapomenout, že kdybych dělal nevím co, přece ovládám jen jeden konec provazu.¹⁵

Již jsem podotkl, že jsem musel často trhnutím vyzvednout chudáka Kvíkvega, když při stálém otáčení velryby a kymácení lodi

---

15 Opičí šňůra bývá na všech velrybářských lodích, ale jen na *Pequodě* byla opička a její ochránce k sobě připoutáni. Toto zlepšení původního zvyku nezavedl nikdo menší než Stubb; chtěl tak zajistit harpunáři v nebezpečí záruku, že jeho strážce ho bude věrně a bděle opatrovat.

někdy zapadl mezi velrybu a loď. Rozdrcení však nebylo jediným nebezpečím, v kterém se ocital. Žraloci se nedali odstrašit nočním masakrem; znovu a mocněji lákáni krví dříve uzavřenou v mrtvém těle, která z něho teď začala prýštit – zuřiví žraloci se hemžili kolem jako včely v úlu.

A právě uprostřed nich byl Kvíkveg. Často je odkopl nohama. Je opravdu neuvěřitelné, že žralok, jinak nevybíravý masožravec, málokdy se dotkne člověka, láká-li ho taková kořist, jako je mrtvá velryba.

Přesto však možno věřit, že bylo jen rozumné ostře je pozorovat, když si tak dravě pochutnávali. Proto měl Kvíkveg ještě jinou ochranu kromě opičí šňůry, kterou jsem občas trhl, abych odtáhl chudáka kamaráda z příliš blízkého sousedství žraločí tlamy zvlášť zuřivé. Taštego a Dagů, zavěšení na jednom z lešení po boku lodi, ustavičně mávali nad jeho hlavou párem ostrých velrybářských rýčů a pobíjeli tolik žraloků, kolik jich jen mohli zasáhnout. Toto jejich konání bylo dozajista velmi nezištné a blahovolné a připouštím, že měli s Kvíkvegem nejlepší úmysly, jenže při nadměrné horlivosti, s níž mu chtěli pomoci, i z toho důvodu, že jak Kvíkveg, tak žraloci byli občas napolo ukryti vodou krvavě zkalenou, mohly pak jejich nevybíravé rýče mnohdy amputovat spíše nohu než ocas. Ale chudák Kvíkveg, hekající a lopotící se s velkým železným hákem – chudák Kvíkveg se patrně modlil jen k Jojovi a život poroučel do rukou svých bohů.

Dobrá, dobrá, drahý kamaráde a blížence, uvažoval jsem, když jsem přitahoval a uvolňoval šňůru při každém vzednutí moře, co na tom celkem záleží? Což nejsi výtečným obrazem každého člověka, nás všech v tomto velrybářském světě? Neprozkoumaný oceán, na který se díváš, je život. Žraloci jsou tvoji nepřátelé, rýče – tvoji přátelé; a mezi těmi žraloky a rýči, ubohý hochu, jsi v pěkné kaši!

Ale odvahu! Chystají ti něco dobrého, Kvíkvegu. Neboť ve chvíli, kdy se vysílený divoch se zmodralými rty a očima podlitýma krví konečně vyšplhá po řetězu a zastaví se nad lodním bokem – teče z něho a chvěje se proti své vůli – v tu chvíli k němu přistoupí ste-

ward a s dobromyslným, utěšujícím pohledem mu podává – co? Trochu horkého koňaku? Ne! podává mu – nebesa! – sklenici vlažného zázvorového čaje!

„Zázvor? Cítím opravdu zázvor?“ ptal se podezíravě Stubb, přistupuje blíže. „Ano, to je jistě zázvor,“ pravil, nahlížeje do netknuté dosud sklenice. Chvilí postál, jako by nevěřil svým očím, potom klidně přikročil k užaslému stewardovi a pomalu říkal: „Zázvor? Zázvor? Budeš tak laskav, pane stewarde, a povíš mi, jakou přednost má zázvor? Zázvor! Je snad zázvor nějaký druh paliva, kterého, pane stewarde, užíváš, abys zažehl oheň v tomhle lidojedovi, třesoucím se zimou? Co, u ďábla, je zázvor? – kamenné uhlí? – palivové dříví? – zápalky? – troud? – střelný prach? – Povídám, co je k čertu zázvor, že tadyhle chudáku Kvíkvegovi nabízíš sklenici zázvorové břečky!“

„V tomhle má jistě prsty nějaká záludná abstinentní společnost,“ dodal náhle a přistoupil k Starbuckovi, jenž právě přišel z přídě. „Podívejte se na tu břečku, pane! Čichněte k ní, prosím!“ Potom, pozoruje důstojníkův obličej, dodal: „Pane Starbucku, tento steward měl tu drzost, že takovou medicínu nabídl Kvíkvegovi právě teď, když se vrátil z velryby. Cožpak je steward nějaký lékárník? A ostatně, smím-li se zeptat, je tohle pravý lék, kterým lze vdechnout znovu život do člověka napolo utopeného?“

„Myslím, že ne,“ odpověděl Starbuck, „je to pěkná brynda.“

„No počkej, stewarde,“ zvolal Stubb, „já tě naučím, jak léčit harpunáře! Žádné tvé lékárnické lektvary! Chceš nás otrávit, co? Dals nás pojistit na život a teď nás chceš všechny otrávit a shrábnout peníze, vid’?“

„To já neudělal,“ zvolal steward, „to teta Charita přinesla ten zázvor na loď a nařídila mi, abych harpunářům nikdy nedával žádné lihoviny, ale jen tuhle zázvorovku – jak tomu říkala.“

„Zázvorovku! Ty zázvorový darebáku! Tu máš a utíkej pěkně do skříně a přines něco lepšího. Doufám, že nedělám nic špatného, pane Starbucku! Je to kapitánův rozkaz – grog pro harpunáře na velrybě.“

„Správně,“ odpověděl Starbuck, „ale už ho nebij, radši –“

„Ach, já nikomu neublížím, když udeřím, leda když udeřím velrybu nebo něco takového. Ale ten chlapík je lasička. Co jste chtěl říci, pane?“

„Jen tohle: Jdi s ním dolů a vezmi si sám, co potřebuješ.“

Když se Stubb znovu objevil, měl v jedné ruce tmavou láhev a v druhé jakousi krabici na čaj. Láhev obsahovala silnou kořalku a podal jí Kvíkvegovi. Krabice byla dar tety Charity a byla radostně věnována vlnám.

LXXIII.

STUBB A FLASK

ZABIJÍ GRÓNSKOU VELRYBU A POTOM O NÍ ROZMLOUVAJÍ

Nesmíme zapomenout, že po celý ten čas nám visela po boku *Pequody* obrovská hlava vorvaňova. Musíme ji tam nechat viset, dokud se nenaskytne příležitost, abychom se jí zabývali. Pro tuto chvíli spěchají jiné věci a jediné, co nyní pro tu hlavu můžeme udělat, je prosit nebe, aby kladkostroj vydržel.

Za uplynulou noc a za dopoledne *Pequod* pomalu doplula na moře, které občasnými plochami žlutého planktonu dávalo neobvyklé znamení, že jsou nablízku grónské velryby, druh leviatanů, o kterých by jen málokdo předpokládal, že v tuto roční dobu budou někde poblíž. Ačkoli všichni námořníci obyčejně pohrdali lovem těchto nižších tvorů a třeba *Pequod* vůbec neměla za úkol je lovit, a přestože jsme jich u Crozetských ostrovů mnoho minuli a nespustili člun, přece nyní, když jsme přivlekli k lodi vorvaně a zbavili ho hlavy, k obecnému překvapení jsme uslyšeli, že onoho dne má být chycena grónská velryba, naskytne-li se příležitost.

Dlouho jsme na to nemuseli čekat. Na závětrné straně spatřila hlídka vysoké vodotrysky. Dva čluny, Stubbův a Flaskův, byly vyslány na lov. Vzdalovaly se čím dál víc, až konečně se téměř ztratily z dohledu i hlídkám na stožárech. Náhle však hlídky spatřily v dálce obrovskou hromadu rozbouřené bílé vody a brzy potom zazněla ze stožárů zpráva, že jeden nebo oba čluny se jistě zachytily. Po nějaké době bylo zřetelně vidět, jak velryba vleče čluny přímo k lodi. Obluda se dostala tak blízko ke kýlu, že se nejprve zdálo, že se chystá něco zlého. Náhle se však potopila víříc vodu asi patnáct yardů od lodi a úplně nám zmizela z očí, jako kdyby se potopila pod kýl. „Odříznout, odříznout!“ křičeli z lodi do člunů, neboť se na okamžik zdálo, že strašlivou prudkostí narazí na bok lodi. Ale čluny měly

ještě dost provazce v bubnech, a protože se velryba nepotápěla příliš rychle, rozvínovaly provazec a přitom se vši silou snažily dostat před loď. Po několik minut byl tento zápas nesmírně kritický, neboť zatímco muži stále popouštěli napjatý provazec jedním směrem, veslovali stále směrem opačným, takže jim hrozilo, že budou v tom protichůdném úsilí potopeni. Ale jim šlo pouze o to, aby postoupili jen o několik stop, a nepovolili, dokud se jim to nepodařilo. Vtom už jsme pocítili prudký otřes, letící podél kýlu jako blesk, a napjatý provazec, otírající se o spodek lodi, vynořil se náhle pod její příď; trásl se a pleskal o vodu a tak prudce se oklepával, že kapky dopadaly na vodu jako střípky skla. Velryba za lodí se zatím také vynořila a čluny se mohly opět volně pohybovat. Vysílená velryba teď zmírnila rychlost, změnila slepě směr a plovla kolem zádi lodi, táhnouc oba čluny za sebou, takže takto opisovaly úplný kruh.

Čluny se přitahovaly blíž a blíže, až byly velrybě těsně po bocích. Stubb odpovídal Flaskovi na každou jeho ránu kopím novou ranou. Tak zuřila kol dokola *Pequody* bitva a množství žraloků, kteří dříve obeploovali mrtvolu vorvaně, spěchalo k čerstvé krvi, právě prolévané, a hltavě pilo z každé nové rány, jako pili dychtiví Izraelité u pramenů vytryskujících ze skály, do níž bylo udeřeno.

Konečně její vodotrysk zhoustl a velryba se po hrozném převrácení a vrhnutí obrátila mrtva na záda.

Zatímco oba velitelé člunů upevňovali provazy k ocasním ploutvím a ještě jinak připravovali mrtvolu k vleku, rozpředl se mezi nimi tento rozhovor:

„Rád bych věděl, co chce starý s tímhle kusem zkaženého sádla,“ řekl Stubb, rozmrzelý při pomyšlení, že se musí zabývat leviatanem tak nedůstojným.

„Co s ním chce?“ opakoval Flask, stáčeje zbývající zásobní šňůru do příde člunu. „Neslyšel jsi, že loď, která jednou měla na pravoboku hlavu vorvaně a současně na levoboku hlavu grónské velryby, neslyšel jsi, Stubbe, že taková loď se nikdy nemůže překotit?“

„Proč ne?“

„To nevím, ale slyšel jsem, když to povídal ten gumigutový duch Fedallah, a ten ví všechno o lodních kouzlech, jak se zdá. Někdy si však myslím, že jeho kouzla nakonec lodi nepřinesou nic dobrého. Ten chlapík se mi, Stubbe, vůbec nezamlouvá. Všiml sis, Stubbe, že ten jeho Špičák vypadá jako hadí hlava?“

„Nevšímej si ho! Já se na něho nikdy ani nepodívám. Naskytne-li se mi někdy za tmavé noci příležitost a on bude stát přímo u zábradlí a nikdo jiný tam nebude, pak – podívej se semhle, Flasku“ – a zvláštním pohybem obou rukou ukázal na moře – „ano, to udělám! Flasku, já si myslím, že ten Fedallah je přestrojený ďábel. Věříš snad té povídačce, že byl ukryt na lodi? Říkám ti, je to ďábel. Jeho ocas nevidíš jen proto, že jej schovává. Myslím, že jej nosí stočený v kapsě. Hrom aby ho zabil! Když tak o tom mluvím, napadá mi, že stále žádá o cupaninu na vycpání špiček u bot.“

„Spí v botách, co? Nemá vůbec žádné visuté lůžko. Ale v noci jsem ho viděl ležet ve svinutém lanu.“

„O tom nepochybují, a dělá to pro ten svůj zatracený ocas. Svinuje ho, víš, do smyčky lana.“

„Co to s ním náš starý pořád má?“

„Patrně jde o nějakou výměnu nebo obchod, myslím.“

„Obchod? – Jaký?“

„Inu, víš, starý se pevně rozhodl dostat bílou velrybu a ten ďábel se snaží vlichotit se mu a vylákat na něm jeho stříbrné hodinky nebo jeho duši nebo něco takového, a potom mu vydá Moby Dicka.“

„Nepovídej! To jen vtipkuješ, Stubbe! Jak by to Fedallah dokázal?“

„Nevím, Flasku, ale řeknu ti, ďábel je zvláštní chlapík a mazaný, to mi věř! Vypravuje se, že se jednou zatoulal na starou admirálskou loď, a mrskaje ocasem ďábelsky nenuceně a elegantně, zeptal se, je-li starý pán doma. Nu, byl doma a otázel se, čeho si čert přeje. Ďábel zadupal kopyty a popuzeně řekl: ‚Chci Jana.‘ ‚Nač?‘ zeptal se starý pán. ‚Co je ti po tom? osopil se naň ďábel rozlíceně, ‚chci ho k něčemu použít.‘ ‚Vezmi si ho,‘ řekl starý pán – a přísámbůh, Flasku, nenakazil-li ďábel Jana asijskou cholerou, nežli s ním byl hotov, pak

tuhle velrybu spolknou najednou. Ale dej dobrý pozor! Ještě s tím nejsi hotov? Nu tak, vesluj dopředu a zavlčeme velrybu na bok lodi.“

„Myslím, že si pamatuji něco podobného tomu, cos vyprávěl,“ řekl Flask, když konečně oba čluny postupovaly se svým břemenem k lodi, ale nemohu si vzpomenout, kde jsem to slyšel.“

„O třech Španělech? Dobrodružství těch tří krvežíznivých pirátů? Četls to, Flasku? Myslím, že ano.“

„Ne, takovou knihu jsem nikdy neviděl, ale slyšel jsem o ní. Řekni mi, Stubbe, myslíš si, že ďábel, o kterém jsi právě mluvil, byl tentýž, který podle tebe je teď na palubě *Pequody*?“

„Jsem já tentýž člověk, který pomáhal zabít tuhle velrybu? Cožpak ďábel nežije věčně? Kdo to jakživ slyšel, že by ďábel zemřel? Viděls už někdy, že by některý farář nosil smutek po ďáblovi? Má-li ďábel klíč, aby se dostal do admirálovy kajuty, myslíš, že nemůže prolézt světlíkem? Nu, co tomu říkáš, pane Flasku?“

„Kolik myslíš, že je tomu Fedallahovi let, Stubbe?“

„Vidíš tamhle ten hlavní stožár?“ pravil, ukazuje k lodi, „tak to je jednička. A teď vezmi všechny obruče ze skladiště *Pequody* a seřaď je pěkně za ten stožár jako nuly, rozumíš; tak, a to ještě ani zdaleka nebude Fedallahovo stáří. Ani všichni bednáři na světě by nedovedli sehnat tolik obručí, aby nadělali dost nul.“

„Podívej se, Stubbe, před chvílí ses myslím trochu vychloubal, že bys chtěl hodit Fedallaha do moře, kdyby se ti naskytla vhodná příležitost. Je-li však opravdu tak starý, jak naznačují všechny ty tvé obruče, a má-li žít věčně, řekni mi, co by to pomohlo, hodit ho přes palubu?“

„Aspoň ho pořádně zkoupat.“

„Vždyť by vylezl zpátky.“

„Hodil bych ho tam znova a koupal bych ho pořádkem.“

„Což kdyby on si usmyslil vykoupat tebe – ano, a utopit tě – co potom?“

„To bych ho rád viděl, kdyby se o to pokusil! Tak bych mu zbouloval obličej, že by se hezky dlouho neopovážil ukázat ho v admirálově kajutě, neřku-li tam dole na nejspodnější palubě, kde žije, a tady na

horních palubách, kde se tak často plíží. Zatracený ďábel! Tak ty si myslíš, Flasku, že já se toho ďábla bojím? Kdo jiný se ho bojí než ten starý pán, který se neopovází ho polapit a hodit ho do dvojitých pout, jak zasluhuje, a radši ho nechá obcházet a unášet lidi? Ano, dokonce s ním podepsal smlouvu, že všechny lidi, které čert unese, pro něho upeče. To je potom pán!“

„Myslíš, že Fedallah chce unést kapitána Achaba?“

„Jestli si to myslím? Brzy se to dovíš, Flasku. Ale teď ho budu dobře hlídat, a kdybych uviděl, že se děje něco podezřelého, pěkně ho chytnu za krk a řeknu: Podívej se, Belzebube, to neuděláš! Bude-li se vzpírat, tak mu na mou duši hrábnu do kapsy pro ocas, ten přidělám na vratidlo a budu točit a zvedat, až se mu ocas utrhne od těla – víš, a až potom uvidí, jaký mu zbyl mizerný pahýl, myslím, že pěkně zmizí a nebude už mít ani to chabé uspokojení, že cítí oháňku mezi nohama.“

„A co s tím ocasem uděláš, Stubbe?“

„Co s ním udělám? Prodám ho jako bič na voly, až se vrátíme domů. Co taky s ním?“

„Myslíš to doopravdy, co říkáš a cos říkal předtím, Stubbe?“

„Myslím, nemyslím, už jsme u lodi.“

Z lodi volali na čluny, aby zatáhli úlovek na levobok, kde už připravovali řetězy a jiné nářadí k zajištění velryby.

„Neříkal jsem ti to?“ ozval se Flask. „Ano, brzy uvidíš, že hlava téhle grónské velryby bude vyzvednuta naproti hlavě vorvaní.“

Zakrátko se ukázalo, že Flask měl pravdu. Jestliže se předtím *Pequod* příkře klonila k vorvaní hlavě, teď, když se obě hlavy vyvážily, lod' se narovnala. Můžete si snadno představit, že byla řádně zatížena. Stejně tak, když proniknete do podstaty učení Lockova, přikloníte se k tomu směru; ale pusťte se potom do filozofie Kantovy, a poletíte zase zpět; jenže vám přitom bude tuze bídno. Takto některé myslí neustále vyrovnávají svůj člun. Ach, vy bláhoví, hod'te všechny ty pobuřující hlavy přes palubu a poplujete lehce a správně!

Při zpracovávání těla grónské velryby, když je upevněno podél lodi, dochází k stejným předběžným opatřením jako u vorvaně.

Jenže hlava vorvaně se odřízne celá, kdežto u grónské velryby se pysky a jazyk oddělí zvlášť a vyzvednou na palubu se všemi dobře známými černými kosticemi, přirostlými k takzvané koruně. Tentokrát však jsme neučinili nic podobného. Zdechliny obou velryb jsme pustili za zád', takže se loď, obtížená hlavami, nemálo podobala mule nesoucí dva velmi těžké košíky.

Zatím Fedallah klidně prohlížel hlavu grónské velryby a zalétal ustavičně zrakem od hlubokých vrásek na ní k čarám na své ruce. Achab náhodou stál tak, že Pársí Fedallah zabíral jeho stín. Měl-li Pársí vůbec nějaký stín, zdálo se, že splývá se stínem Achabovým a prodlužuje jej. Posádka se lopotila a pronášela o všem, co se dělo, divoké názory.

LXXIV. HLAVA VORVANĚ — Z HLEDISKA SROVNÁVACÍHO

Zde tedy jsou dvě velké velryby a jejich hlavy leží vedle sebe. Přistupme k nim a dejme i my hlavy dohromady.

Z velkého řádu foliových leviatanů jsou vorvaň a velryba grónská daleko nejpozoruhodnější. Jsou to jediné velryby, na které člověk pořádá pravidelný lov. Pro Nantucketana jsou to dvě krajnosti všech známých velrybích odrůd. Vnější rozdíl mezi nimi je nejpatrnější na hlavě, a protože v této chvíli visí hlavy obou velryb z boků *Pequody* a my můžeme pohodlně přecházet od jedné k druhé – máme to jen přes palubu – rád bych věděl, kde by se nám naskytla lepší příležitost k praktickému studiu cetologie nežli tady.

Především je nápadný celkový protiklad mezi oběma hlavami. Obě jsou nesporně mohutné, ale vorvaní hlava je jistým způsobem matematicky symetrická – to hlava grónské velryby žalostně postrádá. Hlava vorvaně je osobitější. Podíváte-li se na ni, chtěj nechtěj přiznáte vorvaňovi nesmírnou nadřazenost, pokud jde o celkovou důstojnost. V našem případě je ta důstojnost ještě zvýšena zbarvením hlavy, na vršku šedě stříkané, což svědčí o pokročilém věku a velké zkušenosti. Zkrátka, je to vorvaň, kterému velrybáři odborně říkají „velryba šedohlavá“.

Všimněme si toho, čím se ty hlavy liší nejméně – totiž obou nej důležitějších orgánů, očí a uší. Po straně hlavy daleko vzadu a nízko dole, blízko úhlu obou velrybích čelistí, spatříte konečně po bedlivém hledání oko bez brv, o kterém byste si řekli, že je to oko hříbete; tak zcela neúměrné je obrovským rozměrům hlavy.

Z této zvláštní bočné polohy očí vysvítá, že velryba nikdy nemůže vidět předmět, který je přímo před ní, ani předmět přesně za ní. Stručně řečeno, umístění velrybích očí odpovídá umístění lidských uší, a můžete si sami představit, jak by se vám vedlo, kdybyste museli pozorovat předměty bočně ušima. Zjistili byste, že máte rozhled

pouze asi třicet stupňů dopředu od přímé zorné linie bočné a asi třicet stupňů dozadu. Kdyby váš úhlavní nepřítel krácel přímo proti vám s napřaženou dýkou za bílého dne, nemohli byste ho vidět o nic lépe, než kdyby se kradl za vámi zezadu. Prostě, měli byste takřka dvoje záda; ale zároveň také dvě čela (boční čela), neboť co vlastně tvoří čelo člověka, když ne jeho oči?

Dále: u většiny jiných zvířat, na která se teď rozpomínám, jsou oči postaveny tak, aby nepozorovaně slučovaly svou zrakovou schopnost a vytvářely tak v mozku obraz jeden, a ne dva, kdežto ta zvláštní poloha velrybích očí, účinně od sebe oddělených mnoha kubickými stopami pevné hlavy, jež mezi nimi ční jako velká hora oddělující dvě jezera v údolích, ta poloha zajisté úplně rozlučuje vjemy, které zprostředkuje každý ten smyslový orgán samostatně. Proto velryba jistě vidí jeden zřetelný obraz na této straně a druhý zřetelný obraz na straně opačné, ale všechno mezi tím je pro ni jen čirá tma a prázdnota. Dalo by se vlastně říci, že člověk se dívá do světa ze strážní budky dvěma spojenými posuvnými tabulkami, které tvoří okno. U velryby jsou tyto tabulky zasazeny samostatně, takže jsou to vlastně okna dvě, ale výhled z nich je žalostně omezen. Tuto zvláštnost velrybích očí nutno mít při lovu stále na mysli. Čtenář si ji musí při pozdějších událostech připomenout.

Jak vlastně velryba vidí – z toho by mohl být zajímavý hlavolam, ale my se musíme spokojit jen náznakem. Pokud jsou lidské oči otevřeny za světla, vidění je bezděčné, to jest, nemůžeme zabránit, abychom mechanicky neviděli všechny předměty před sebou. Přesto však zkušenost každého poučí, že sice může jedním pohledem zběžně obsáhnout množství věcí, ale je pro něho zcela nemožné zkoumat pozorně a zevrubně dvě věci najednou – ať jsou sebevětší nebo sebemenší – i když leží třeba vedle sebe a dotýkají se. Oddělte však tyto dva předměty a obklopte každý kruhem hluboké temnoty; máte-li jeden z nich vidět tak, abyste se naň mohli myšlenkově soustředit, musí být druhý zcela vyloučen z vašeho současného vědomí. Jak je to tedy u velryby? Obě její oči musí být ovšem činné současně. Ale má její mozek o tolik větší schopnost chápat, kombinovat, je

o tolik bystřejší nežli mozek lidský, že může pozorně zkoumat dva různé obrazy zároveň, jeden na této straně a druhý na straně právě opačné? Dovede-li to, je to tak podivuhodné, jako kdyby některý člověk mohl současně sledovat výklad dvou samostatných problémů Euklidových. V tomto srovnání není nic nepřiměřeného, ani když je zkoumáte velmi kriticky.

Je to možná jen bláhový nápad, ale vždycky se mi zdálo, že neobyčejná pohybová vrtkavost některých velryb, když byly napadeny třemi nebo čtyřmi čluny, jejich bojácnost a sklon ke zvláštní panice, která je u velryb tak obvyklá, to všechno, myslím, nepřímo pochází z bezmocného chaosu vůle, který v ní musí vznikat touto rozdělenou a diametrálně protikladnou schopností zrakovou.

Ale uši velryby jsou stejně podivné jako oči. Nejste-li vůbec obeznámeni s velrybím plemenem, můžete ty dvě hlavy prohlížet po celé hodiny, a sluchový orgán nenajdete. Ucho nemá prázdný vnější boltec a do otvoru samého stěží zapíchnete husí brk – tak je podivuhodně malý. Ucho je umístěno kousek za okem. Mezi ušima vorvaně a velryby grónské je významný rozdíl. Vorvaní ucho má vnější otvor, kdežto ucho velryby grónské je úplně a hladce pokryto blánou, takže je zvenčí naprosto nelze postřehnout.

Není podivné, že tvor tak velký jako velryba vidí svět tak malýma očima a slyší bouři ušima menšíma, než jsou uši zajíce? Ale kdyby měla oči tak široké jako čočky velkého Herschelova dalekohledu a uši tak prostorné jako vchody do katedrál, dalo by jí to snad schopnost vidět dál nebo slyšet líp? Naprosto ne. Proč se tedy snažíte „rozšířit“ svůj duševní obzor? Prohlubte jej!

A teď všemi pákami a parními stroji, které máme po ruce, převraťme vorvaňovu hlavu, aby ležela spodem nahoru. Potom vystupme po žebříku na její vršek a nahlédněme dolů do tlamy. Kdyby tělo nebylo od hlavy úplně odloučeno, mohli bychom s lucernou sestoupit do velké kentucké mamutí jeskyně, totiž do jejího žaludku. Ale přidržme se tady toho zubu a rozhlédněme se, kde vlastně jsme. Jaká to opravdu krásná a čistá tlama! Od podlahy ke stropu je

potažena nebo spíše vyčalounována zářivě bílou blánou, lesknoucí se jako atlas nevěstin.

Vyjděme nyní a podívejme se na zlověstnou spodní čelist, podobnou dlouhému, úzkému víku nesmírné tabatěrky, která má závěsy na jednom konci místo po jedné straně. Vypáčíte-li ji nahoru, takže ji máte nad hlavou, a odhalíte přitom řadu zubů, podobá se strašné padací mříži a takovou se, běda! jeví při lovu mnohem ubohému smrtelníku, na kterého tyto špice zprudka dopadnou. Ale pohled na ni bývá mnohem hroznější, když mnoho sáhů pod hladinou vidíte mrzutou velrybu, jak se tam nehybně vznáší, a obrovská čelist, dlouhá patnáct stop, jí visí rovně dolů v pravém úhlu od těla – docela jako čelenní čnělka na lodi. Taková velryba není mrtva. Má jen špatnou náladu. Není ve své kůži nebo je to třeba hypochondr. A je tak lenivá, že jí čelistní klouby povolily; je tak nevzhledná – hotová výčitka všem členům jejího kmene, kteří na ni nepochybně svolávají křečovitě strnutí čelisti.

Ve většině případů tuto spodní čelist – kterou zkušený odborník snadno vykloubí – námořníci oddělí a vytáhnou na palubu, aby z ní vytrhli zuby ze slonoviny. Zuby tvoří zásobu tvrdé bílé velrybí kosti, z níž rybáři vykouzlují všelijaké podivné předměty, jako hole, držadla deštníků a rukojeti k jezdeckým bičíkům.

Čelist bývá namáhavě a zdlouhavě vytažena na palubu, jako by to byla kotva; když přijde pravý čas – několik dní po ostatní práci – Kvíkveg, Dagů a Taštego, všichni se jako vycvičení zubaři pustí do vytahování zubů. Kvíkveg otevře dásně ostrým sekacím rýčem. Potom čelist uvážou dole ke svorníkům, shora spustí kladkostroj a zuby trhají tak, jako v Michiganu volí vytahují pařezy starých dubů v lesní divočině. Obvykle tam bývá dvaadvacet zubů; staré velryby mívají zuby hodně ubroušené, ale nezkažené; a také ne uměle plombované jako my. Čelist se potom rozřeže na desky, které se složí jako trámce na stavbu domů.

LXXV. HLAVA VELRYBY GRÓNSKÉ — Z HLEDISKA SROVNÁVACÍHO

Přejděme teď přes palubu a důkladně si prohlédněme hlavu velryby grónské.

Jako lze vznešenou hlavu vorvaně v celkové její podobě srovnat s římským válečným vozem (zejména vpředu, kde je tak široce zakrouhlena), tak zase hlava velryby grónské vypadá zhruba jako obrovská vysoká bota – podobnost poněkud neelegantní! Před dvěma sty lety holandský cestovatel přirovnal její tvar k ševcovskému kopytu. A v takovém kopytě nebo botě – jako je to v té chůvině pohádce o staré ženě s celým rojem dětí – může být velmi pohodlně ubytována ta žena i všechno její potomstvo.

Ale jak se k oné obrovské hlavě přibližujete, začíná se vám před očima různě měnit, podle toho, odkud se díváte. Stojíte-li na jejím temeni a díváte-li se na dva esovité chrlicí otvory, mohli byste celou hlavu považovat za obrovskou basu a ony otvory za průřezy v její ozvučné desce. Když zas upřete oči na zvláštní hřebenový výrůstek navrchu – na tu zelenou škeblovitou věc, které obyvatelé Grónska říkají „koruna“ a rybáři v jižních mořích „čepec“ grónské velryby, upřete-li oči na tuto věc, budete hlavu pokládat za kmen obrovského dubu s ptačím hnízdem v rozsoše. Jistě vám taková představa vytahe, když budete pozorovat živé kraby, kteří hnízdí na tomto čepci, pokud ovšem nebude vaše obraznost upoutána druhým odborným výrazem „koruna“; v tomto případě vás velmi zaujme myšlenka, že mocná obluda je opravdu korunovanou královnou moře a její zelená koruna že byla pro ni udělána takovýmto podivuhodným způsobem. Je-li však velryba královnou, vypadá příliš nevrle, aby nosila královskou čelenku. Jen se podívejte na ten předsunutý spodní pysk! Jakou strašnou zarytost a nevrlost vyjadřuje to vyšpulení! Zarytost a nevrlost, jež vydá nějakých pět set galonů tuku i víc.

Je opravdu škoda, že tato nešťastná velryba má zaječí pysk. Jizva je asi stopu široká. Matka nejspíš plula v důležité době podle pobřeží Peru, když zemětřesení roztrhlo břeh. Po tomto pysku jako po kluzkém prahu vklouzneme do tlamy. Na mou věru, kdybych byl v Mackinawě, považoval bych to za vnitřek indiánského vigvamu. Dobrý Bože, tudy vedla cesta Jonášova? Strop je asi dvanáct stop vysoký a sklání se v ostrý úhel, jako by tu byly opravdu stanové tyče; žebrované, klenuté, srstnaté strany nám ukazují ony podivuhodné, zpola svislé lišty kostic, podobných křivým tureckým šavlím, řekněme po třech stech na jedné straně; splývají s horní částí kosti hlavové čili korunní, takže tvoří ony benátské žaluzie, o kterých jsme se už jinde letmo zmínili. Okraje kostic jsou porostlé vlasovými vlákny, jimiž grónská velryba procezuje vodu a v jejichž změti zachycuje malé rybky, když s otevřenou tlamou pluje planktonovým mořem v době krmení. Na středních kosticích žaluzií, pokud zůstávají v přirozeném pořadí, najdou se zvláštní podivné značky, křivky, dolíky a hrboly, podle nichž někteří velrybáři vypočítávají, jak je velryba stará, asi tak jako se zjistí stáří dubu podle kruhových let na průřezu. Ačkoli lze těžko dokazovat spolehlivost tohoto kritéria, přece jen má nádech pravděpodobnosti podle obdoby. V každém případě, uvěříme-li mu, musíme grónské velrybě přičíst věk mnohem větší, než by se na první pohled zdálo rozumné.

Za starých dob převládaly podle všeho velmi zajímavé představy o velrybích žaluziích. Jeden cestovatel v Purchasově knize je nazývá podivuhodnými „licousy“ v tlamě velryby,¹⁶ jiný „prasečími štětina-mi“ a třetí starý pán užívá u Hackluyta tohoto elegantního obratu: „Na každé straně horní čelisti jí roste asi dvě stě padesát ploutví, které se jí klenou nad jazykem po obou stranách tlamy.“

Jak je každému známo, tyto „prasečí štětiny“, „ploutve“, „licousy“, „žaluzie“, nebo jak tomu chcete říkat, poskytují dámám jejich šňero-vačky a jiná vyztužovací opatření. Ale poptávka po nich už dlouho

---

16 To nám připomíná, že grónská velryba má opravdu jakési vousy či spíše kníry, jež tvoří několik roztroušených bílých vlasů na horní části vnějšího konce spodní čelisti. Někdy tyto štětičky dodávají jejímu jinak slavnostnímu zjevu po-někud lupičského výrazu.

klesá. Kostice byly na vrcholu své slávy v dobách královny Anny, kdy bývala krinolína nejvíc v módě. A jako se tyto dámy starých časů ve-sele pohybovaly, ačkoli byly, možno říci, v čelistech velryby, právě tak i my se dnes za deště utíkáme stejně bezmyšlenkovitě pod ochranu těchto čelistí; neboť deštník je stan napjatý na týchž kosticích.

Nyní však zapomeňme na okamžik všechny výroky o žaluziích a vousech; a stojíce v tlamě grónské velryby, rozhlédněme se znovu kolem sebe. Když se tak díváte na všechna sloupořadí kostic tak metodicky seřazených, nenapadlo by vás, že jste se octli uvnitř velkých varhan, jaké jsou v holandském městě Haarlemu, a že se díváte na jejich tisíc píšťal? Za koberec před varhanami slouží nejměkčí turecký přehoz – jazyk, který je přiklizen na spodek tlamy. Je velmi tučný a měkký a při vytahování na palubu se snadno roztrhá na kusy. Právě tento jazyk máme nyní před sebou. Zběžným pohledem bych jej odhadl tak na šest sudů, to jest, že vynese asi tolik tuku.

Už jste tedy museli jasně poznat pravdivost toho, čím jsem začal – že vorvaň a grónská velryba mají hlavy téměř úplně odlišné. Nuže, shrnujeme: u grónské velryby není žádná studně vorvaniny, vůbec žádné zuby ze slonoviny a žádná dlouhá, tenká spodní čelist jako u vorvaně. Vorvaň zase vůbec nemá kosticové žaluzie ani obrovský spodní pysk a sotva jaký jazyk. Grónská velryba má dva vnější chrliče, kdežto vorvaň má jen jeden.

Pohledme tedy naposled na tyto ctihodné hlavy s kapucí, dokud ještě leží pohromadě, neboť jedna zakrátko klesne zapomenuta do moře a druhá ji bude brzo následovat.

Dovedete zachytit výraz tohoto vorvaně? Právě s tímto výrazem zemřel, snad jenom některé delší vrásky na čele se teď vyhladily. Zdá se mi, že po jeho širokém čele se rozprostírá préríjní klid, zrozený z přemítavé lhostejnosti k smrti. Ale všimněte si výrazu hlavy druhé! Podívejte se na ten úžasný spodní pysk, náhodou přitisknutý k lodnímu boku, takže pevně objímá čelist. Nevyjadřuje tato celá hlava obrovské praktické odhodlání čelit smrti? Grónskou velrybu považuji za bývalého stoika a vorvaně za platonika, který si v pozdějších letech třeba oblíbil Spinozu.

LXXVI. BERAN

Nežli navždy opustíme hlavu vorvaně, chtěl bych, aby si každý z vás jako rozumný fyziolog zvlášť dobře povšiml, jak vypadá její přední část ve vší své pevné soustředěnosti. Chtěl bych, abyste ji teď zkoumali jen z toho hlediska a mohli bez nadsázky rozumně odhadnout, jaká drtivá síla v ní asi je utajena. Je to velmi důležitá věc, poněvadž tuto otázku si musíme buď sami uspokojivě vyřešit, nebo navždy zůstat nevěřící, pokud jde o jednu z nejděsivějších a přitom neméně pravdivých událostí, jaké kdy najdeme v písemných památkách minulých dob.

Všimli jste si, že pluje-li vorvaň normálně, předek jeho hlavy naráží na vodu plochou téměř svislou; pozorujete, že spodní část hlavy značně ustupuje dozadu, takže tvoří jakýsi přístřešek pro dlouhou dutinu, do níž zapadá trámcovitá dolní čelist; vidíte dále, že tlama je úplně pod hlavou, asi jako kdyby vaše ústa byla úplně pod bradou. Pozorujete, že velryba nemá žádný vnější nos, a pokud nějaký nos má – dýchací otvor – je umístěn na temeni hlavy. Pozorujete, že vorvaní oči a uši jsou po stranách hlavy, téměř ve třetině celé jeho délky od čela. Proto jste teď jistě seznali, že čelo vorvaňovy hlavy je prázdná, slepá stěna bez jediného ústroje a vůbec bez jakéhokoli citlivého výrůstku. Musíte si dále všimnout, že pouze na spodním kraji té části čela, která ustupuje dozadu, rýsuje se nezřetelně kost, a teprve když proniknete asi dvacet stop od čela, přijdete na plný útvar lebeční. Tato obrovská masa bez kostí je tedy jen jakýmsi nárazníkem. Ačkoli, jak se brzy ukáže, její obsah zčásti tvoří velmi jemný tuk, musíte se teď konečně seznámit s povahou látky, která tak nedobytně uzavírá všechnu tuto zdánlivou změkčilost. Již dříve jsem vám vylíčil, že tuková vrstva obaluje tělo vorvaně jako kůra pomeranč. A stejně obaluje hlavu, jen s tím rozdílem, že obal okolo hlavy není sice tak silný, ale je ze zvláštní odolné hmoty, v které nejsou kosti, a kdo s ní ne-

měl co dělat, nedovede dobře pochopit, v čem ta odolnost záleží. Nejlépe nabroušená harpuna, nejostřejší kopí, vržené nejsilnější lidskou rukou, odskakují od něho bezmocně. Vypadá to, jako by čelo vorvaně bylo vydlážděno koňskými kopyty. Nemyslím, že by se v něm skrýval nějaký cit.

Vzpomeňte si ještě na jinou věc. Co dělají námořníci, když v dokách mají náhodou na sebe narazit dvě velké naložené lodi z Indického oceánu? Nestrkají mezi ně tam, kde má dojít k doteku, prostě nějakou tvrdou hmotu, jako železo nebo dřevo. Ne, přidržují tam velký kulatý nárazník z provazů a korku, obalený velmi tuhou a tlustou volskou kůží. Tento nárazník snese statečně a zcela beze škody náraz, který by rozdrtil dubové páky a železné sochory. To samo o sobě dostatečně ozřejmuje nepopiratelný fakt, k němuž směřuji. Ještě mě napadlo toto: Obyčejná ryba má v sobě tak zvaný plovací měchýř, který se podle nutnosti stahuje nebo roztahuje; a pokud je mi známo, vorvaň nic takového v sobě nemá. Uvažujeme-li o věci jinak nevysvětlitelné, že totiž dovede stlačit hlavu úplně pod hladinu a hned ji zase vyzvednout vysoko nad vodu, uvážíme-li, že obal vorvaně je neomezeně pružný a vnitřek hlavy jedinečný, je nasnadě domněnka, že snad tyto mystické plástve jakýchsi plicních sklípků mají neznámé dosud a netušené spojení s vnějším vzduchem, takže se mohou vzduchem stahovat a roztahovat. Je-li tomu tak opravdu, představte si nezdolnost oné síly, podporované živlem nejméně hmatatelným a ze všech nejzlobivějším!

Dejte pozor. Plovoucí vorvaň před sebou neúchylně žene tuto mrtvou, nedobytnou, nezranitelnou stěnu i tu nesmírně živou věc uvnitř a za tím pluje celá masa obrovského těla, které bývá měřeno jen jako narovnané dříví – na sáhy – a celé to tělo je poslušno jediné vůli jako tělo nejmenšího hmyzu. Až vám tedy později budu podrobně vykládat o všech těch zvláštностech a soustředění síly, utajené všude v té mohutné velrybě, až vám ukáži některé z jejích méně závažných rozumových činů, doufám, že se odřeknete vši nedůvěry, pramenící z neznalosti, a budete hotovi při tom setrvat, takže ani brvou nehnete, i kdyby si vorvaň našel průchod šíjí Panamskou

a smísil oceán Atlantický s Tichým oceánem. Vždyť dokud neuznáte velrybu, jste pouhými maloměšťáky a snílky, pokud jde o pravdu. S čistou pravdou se mohou setkat jen obři, kterých se oheň netkne; jaké malé vyhlídky mají potom maloměšťáci! Co se stalo slabošskému mladíkovi, který pozdvihl závoj obávané bohyně v Sais?

LXXVII.

VELIKÝ SUD HEIDELBERSKÝ

Nyní přijde stáčení sudu. Abychom je správně pochopili, musíme se dovědět něco o zvláštní vnitřní stavbě oné věci.

Považujeme-li vorvaňovu hlavu za pravoúhlý plný hranol, můžeme ji šikmou rovinou rozdělit ve dva klíny¹⁷, z nichž spodní tvoří kostěná stavba lebky a čelisti, kdežto vrchní klín je z tukové hmoty naprosto bez kostí a jeho široký přední konec tvoří rozšířené, svislé zdánlivé čelo velryby. Rozdělte tento vrchní klín vodorovně uprostřed čela, a dostanete dvě skoro stejné části, které už příroda rozdělila vnitřní stěnou z tuhé, šlachovité látky.

Takto oddělená spodní část, zvaná džunka, je jedinou obrovskou pláští oleje, vytvořenou mnohonásobným překřížením tuhých, pružných bílých vláken, která v celém jejím prostoru utvářejí desetitisíce naplněných buněk. Horní část, známou jménem nádrž, můžeme pokládat za proslulý heidelberský sud vorvaně. A jako je ona pověstná ohromná bečka vpředu mysticky vyřezávaná, tak i obrovské zploštělé čelo této velryby tvoří nesčetné zvláštní vzorky, okrašlující různými symboly její podivuhodnou nádrž. A jako býval heidelberský sud vždy naplněn nejlepšími víny z rýnského údolí, tak i tento velrybí sud obsahuje nejdrahocennější ze všech jejích olejnatých sklizní: totiž onen velmi drahý olej, vorvaninu, ve stavu naprosto čistém, průzračném a vonném. V jiných částech vorvaního těla nenajdeme už onu vzácnou látku v čistém stavu. Pokud je zvíře naživu, zůstává sice olej dokonale tekutý, ale jakmile je po jeho smrti vystaven působení vzduchu, začíná brzy tuhnout a vyráží krásné krystalové výhonky, jako když se na vodě tvoří první tenký povlak ledový. Nádrž velké velryby dává obyčejně asi pět set galonů vor-

---

17 Klín tu není termín euklidovský. Patří do matematiky čistě námořnické. Nevím, že by byl už definován. Tento klín je těleso, jehož jedna stěna svírá se základnou úhel ostrý, druhá úhel pravý. Tím se liší od jiných klínů, jejichž obě stěny svírají stejný úhel ostrý.

vaniny, ačkoli se jí značná část nevyhnutelně vyšplíchá, hodně se jí vylije, vykape nebo se jinak nenahraditelně ztratí při ožehavém zabezpečování toho, co se dá.

Nevím, jakým jemným a drahým materiálem byl uvnitř potažen heidelberský sud, ale necht' byl vyložen jakkoli drahocenně, nikdy se ten potah nemohl vyrovnat hedvábné bláně perlové barvy, podobné podšívce krásného roucha, jíž je uvnitř povlečena vorvaňova nádrž.

Viděli jsme, že heidelberský sud vorvaně zabírá celou délku povrchu hlavy. A poněvadž – jak jsme jinde poznamenali – hlava zabírá jednu třetinu celé délky toho tvora, tedy považujeme-li osmdesát stop za slušnou délku velryby, máme více než šestadvacet stop na hloubku nádrže, když je zvednuta nadél k lodnímu boku.

Poněvadž se při odsekávání hlavy dostává námořníkův nástroj blízko k místu, kde se později vysekává otvor do skladiště vorvaniny, musí být námořník nesmírně opatrný, aby neopatrným předčasným seknutím nevníkl do svatyně a nenechal marnotratně uniknout její drahocenný obsah. Právě tento odsekнутý konec hlavy se vytáhne nakonec z vody a udržuje se nahoře obrovskými kladkostroji, jejichž konopné spoje na jedné straně tvoří pravou divočinu provazů.

Když jsem tohle všechno uvedl, zvu vás teď k účasti na této báječné – a v našem zvláštním případě – téměř osudné operaci, totiž na narážení velkého heidelberského sudu vorvaního.

LXXVIII. CISTERNY A OKOVY

Mrštňě jako kočka stoupá Taštego vzhůru, a stále vzpřímen, běží po přečnávajícím rameni hlavního ráhna rovnou k místu, kde stane vysoko nad zdviženou nádrží. Nese s sebou lehký kladkostroj zvaný houpačka, skládající se jen ze dvou lan probíhajících jednoduchou kladkou. Upevniv kladku, takže visí z ráhnového hrotu, spustí jeden konec lana, jež zachytí a pevně drží jeden muž na palubě. Pak ručkuje indián dolů, až obratně přistane na temeni hlavy. A tam – stále ještě hodně vysoko nad ostatními, na které živě pokřikuje – vypadá jako turecký muezzin, vybízející z vrcholu minaretu zbožné lidi k modlitbě. Pošlou mu nahoru ostrý rýč s krátkým držadlem a Taštego pilně hledá vhodné místo, kudy by pronikl do nádrže. Počíná si přitom neobyčejně soustavně – jako člověk, který hledá poklad v starém domě a klepá na stěny, aby zjistil, kde je zlato zazděno. Když skončí toto obezřelé pátrání, silný okov, pobitý železem – úplně podobný okovu studničnímu – je přivázán k jednomu konci lana běžícího přes kladku houpačky. Druhý konec natažený přes palubu tam drží dva nebo tři čilí námořníci. Ti nyní vyzvednou okov indiánovi na dosah a jiný námořník mu podá velmi dlouhou tyč. Taštego zavěsí okov na tyč a spouští jej dolů do nádrže, až tam úplně zmizí. Když potom dá znamení námořníkům u lana, okov se znovu vynořuje, plný bublinek jako vědro, do kterého děvečka právě nadojila mléko. Plný okov se spouští opatrně dolů, námořník k tomu určený jej zachytí a rychle vyprázdní do velkého sudu. Potom se opět zvedá a prochází týmž otvorem, a to tolikrát, až hluboká cisterna už nic nevydává. Ke konci musí Taštego tlačit dlouhou tyč silněji a silněji a potápět ji hlouběji a hlouběji do nádrže, až se ponoří na nějakých dvacet stop své délky.

Takto tedy lidé na *Pequodě* po nějaký čas čerpali a několik sudů naplnili libovonnou vorvaninou, když znenadání došlo k podivné nehodě. Nedá se říci, jak to vlastně bylo, zda divoký indián Taštego

byl tak nerozvážný a lehkomyšlný, že se na okamžik pustil provazů velkého kladkostroje, na kterém byla hlava zavěšena, či zda bylo místo, kde stál, tak zrádné a kluzké, či zda si sám ďábel přál, aby se to přihodilo, neudávaje pro to zvláštní důvod. Náhle však, když se osmdesátý nebo devadesátý okov mlaskavě vynořil – můj bože! chudák Taštego – jako by byl jedním ze spojitě dvojice okovů protisměrně se pohybujících v opravdové studni, spadl rovnou po hlavě do toho velkého heidelberského sudu a se strašným olejovým zabubláním zmizel z očí!

„Muž přes palubu!“ křičel Dagů, jenž se uprostřed všeobecného zděšení první vzpamatoval. „Podejte sem honem okov!“ Stoupl do něho jednou nohou, aby se tak lépe udržel rukou na kluzkém laně, a druzí ho vyzvedli na vrchol hlavy bezmála ještě dřív, než Taštego mohl dopadnout na dno nádrže. Zatím nastal hrozný zmatek. Když pohlédli přes zábradlí, spatřili, jak se hlava, dříve neživá, začala pohybovat a zmítat právě pod samou hladinou, jako by ji právě napadla nějaká významná myšlenka. Byl to ovšem jen chudák indián, jenž těmito záškuby nevědomky naznačoval, do jaké osudné hlubiny klesl.

V tomto okamžiku, zatímco Dagů na vrcholku hlavy rozmotával lano houpačky – které se nějak zapletlo do velkého kladkostroje –, bylo slyšet ostrý, praskavý zvuk a k nevýslovné hrůze všech mužů vytrhl se jeden z obrovských háků držících hlavu a strašlivá masa odskočila mohutným výkyvem stranou, až se nahnutá loď zakymácela a otrásla, jako by narazila na ledovec. Celá tíha teď visela na jednom zbylém háku a zdálo se, že i ten se každou chvíli uvolní, a to tím spíše, že se hlava nyní prudce pohybovala.

„Slez dolů, slez dolů!“ křičeli námořníci na Dagů, ale ten se držel jednou rukou těžkého kladkostroje – tak, aby on zůstal viset, i kdyby hlava spadla – vymotal provaz a spustil okov do pokleslé nyní studně, domnívaje se, že potopený harpunář se okovu zachytí a že ho tak vytáhnou.

„Proboha, člověče,“ křičel Stubb, „copak vrážíš náboj do děla? Přestaň! Jak mu tohle může pomoci? Třískat ho do temene okováním vědrem! Nech toho, slyšíš?“

„Pryč od kladkostroje!“ zvolal hlas jako vystřelená raketa.

Téměř současně spadla obrovská hlava s hromovou ranou do moře jako niagarská Stolová skála do víru. Lod' náhle uvolněná vyletěla z vody skoro až po svítivou měď. Všichni zatajili dech, když hustou mlhou rozprášené vody zahlédli, jak se Dagů pevně drží rozkývaného kladkostroje, komíhaje se hned nad hlavami námořníků a hned nad vodou, zatímco chudák Taštegova zaživa pohřbený klesal beznadějně ke dnu moře. Ale sotva se mlžná clona rozptýlila, na kratičký okamžik jsme zahlédli nahou postavu, jak se s palubním mečem v ruce vznáší nad zábradlím. Hned potom hlasité šplíchnutí ohlašovalo, že se můj statečný Kvíkveg potopil, spěchaje zachránit kamaráda. Všichni svorně se hnali v tu stranu a dychtivě sledovali každé sebemenší zvlnění, neboť prchal okamžik za okamžikem a nebylo vidět ani potopeného, ani potápěče. Několik mužů teď skočilo do člunu po boku a odrazilo trochu od lodi.

„Ha, ha!“ zvolal najednou Dagů ze své nyní klidné, houpající se hřady nahoře. Když jsme pohlédli kousek dál od boku, viděli jsme paži vyčnívající z modrých vln. Byl to podivný pohled, jako kdyby paže vyrazila z trávy nad hrobem.

„Oba! Oba! – Jsou oba!“ znovu křičel Dagů radostným hlasem. Brzy potom bylo vidět Kvíkvega, jak jednou rukou rozráží statečně vodu a druhou drží indiána za dlouhé vlasy. Taštegovi trvalo dlouho, než se vzpamatoval, a Kvíkveg také nevypadal zrovna čile.

A teď, jak byla provedena ta šlechetná záchrana? Kvíkveg se ponořil za hlavou pomalu klesající a ostrým mečem vysekal ze strany několik děr blízko dna, aby se utvořil velký otvor. Potom pustil meč, vstrčil dlouhou paži hluboko dovnitř a nahoru, a tak vytáhl chudáka Taštega za hlavu. Tvrdil, že když po něm sáhl poprvé, nahmátl nohu, ale věděl, že takhle to být nemá a že by to mohlo působit nesnáze; proto vstrčil nohu zpět a obratným zvednutím a nadhozením indiána překotil, takže při druhém pokusu přišel na svět starým osvědčeným způsobem – hlavou napřed. Pokud šlo o velkou hlavu, ta dělala, co se dalo očekávat.

Tak byl Kvíkvegovou statečností a velkou zručností v porodnictví úspěšně proveden Taštegův porod, přes překážky skoro nepřekonatelné a zdánlivě beznadějně, což je naučení, které se nesmí zapomínat. Porodnictví se má učit zároveň se šermováním, rohováním, jízdou na koni a veslováním.

Vím, že toto zvláštní Taštegovo dobrodružství bude pro mnohé obyvatele pevniny neuvěřitelné, ačkoli sami viděli nebo slyšeli, že někdo spadl do studně na souši. Bývá to událost, ke které dochází nezdědky a z příčin mnohem méně závažných než u našeho indiána; musíme si uvědomit, že svah vorvaní studně je nesmírně kluzký.

Ale můžete snad vážně namítnout: Jak to? Domnívali jsme se, že jemná, tukem prosycená tkáň vorvaní hlavy je nejlehčí a nejkorroktivější částí velryby, a přece jí dáváš klesnout v živlu, který má mnohem větší specifickou váhu než ona sama. Teď jsme tě usadili! Ale kdepak, já usadím vás! Ve chvíli, kdy chudák Taštego spadl do nádrže, byl z ní její lehčí obsah už skoro vybrán a zůstala bezmála jen hutná, šlachovitá stěna studně – dvakrát svářená, kovaná hmota, mnohem těžší, jak už jsme řekli, než mořská voda; kousek této látky klesá ve vodě téměř jako olovo. Ale její sklon k rychlému klesání byl tentokrát podstatně zmírněn jinými částmi hlavy, které od ní nebyly odtrženy, takže klesala velmi pomalu a rozvážně, dopřávajíc Kvíkvegovi vhodnou příležitost, aby provedl svoje hbité porodnické zákroky, možno říci, v letu. Ano, byl to opravdu porod střelhibitý.

Kdyby však byl Taštego zahynul v oné hlavě, byla by to velmi vzácná smrt; byl by se býval udusil v nejbělejší a nejčistší vonné vorvanině, uložen do rakve, vezen v pohřebním voze a pochován v nejtajnější vnitřní komnatě a nejposvátnější svatyni velryby. Pouze jeden sladší konec života je možno si představit – a to sladkou smrt vybírače medu v Ohiu, jenž hledal med v dutém stromě; našel ho tam velikou zásobu, a když se nad otvor příliš naklonil, spadl celý do medu, takže v něm zemřel nabalzamován. Kolik lidí, pomyslete si, podobně padlo do medové hlavy Platonovy a sladce v ní zahynulo?

LXXIX. PRÉRIE

Zkoumat rysy v obličeji nebo vyhmatávat hrboly na hlavě tohoto leviatana, tím se nezabýval dosud žádný fyziognom ani frenolog. Takový podnik by měl asi stejnou naději na úspěch, jako kdyby byl Lavater zkoumal vrásky na skále gibraltarské nebo Gall vystoupil po žebříku a ohmatával kupoli Panteonu. Lavater však ve svém slavném díle pojednává nejen o různých lidských tvářích, nýbrž studuje pozorně také tváře koní, ptáků, hadů a ryb a zabývá se dopodrobna změnami, které lze pozorovat v jejich výrazu. Také Gallovi a jeho žáku Spurzheimovi se podařilo zjistit stopy frenologických význaků i u jiných tvorů než u člověka. Proto se přece jen pokusím aplikovat ty dvě polovědy na velrybu, i když na průkopníka mám špatnou kvalifikaci. Pokusím se o všechno a dosáhnu toho, co se dá.

Z hlediska fyziognomického je vorvaň tvor výjimečný. Nemá vlastně nos, a poněvadž nos je ústřední a nejnápadnější z rysů tváře a sám snad nejvíc pozměňuje a s konečnou platností určuje celý její výraz, zdálo by se, že naprostá neexistence tohoto vnějšího výčnělku musí velmi podstatně ovlivňovat výraz velryby. Jako při pohledu na krajinu považujeme kostelní věž, kupoli, pomník nebo nějaký hrad téměř za nepostradatelné doplňky scenérie, tak žádná tvář nemůže být fyziognomicky dokonalá bez vyvýšené zvonice volně stojící, bez nosu. Urazte nos mramorovému Diovi Feidiovu, a jaká ubohá troska z něho zbude! Jenže leviatan je zjev tak mohutný, všechny jeho rozměry jsou tak velkolepé, že mu nijak neškodí onen nedostatek, který by z Diovy sochy učinil obludu. Naopak, stupňuje to jeho vznešenost. Nos by byl u vorvaně nevhodný. Když na své fyziognomické výpravě plujete v lodičce kolem jeho obrovské hlavy, vaše vznešené představy o něm nikdy nemohou být uraženy pomyšlením, že by bylo možno zatahat ho za nos. Zatrachtílá představa, která se vám tak často neodbytně vtírá, pozorujete-li třeba i nejmocnějšího královského trubce na trůně.

V některých podrobnostech je snad nejnádhernější fyziognomický pohled na vorvaně zepředu, stojíme-li přímo proti jeho hlavě. Tento pohled je velebný.

Pěkné lidské čelo se v zamyšlení podobá východu, když je zčeřen svítáním. Kudrnaté čelo býka při odpočinku na pastvě má nádech velikosti. Čelo slona, tlačícího těžké dělo do horských úvozů, je majestátní. Mystické čelo, ať lidské či zvířecí, je jako velká zlatá pečeť, kterou připevňovali němečtí císařové k svým dekretům. Znamená – „Dokončeno dnes vlastní rukou. Bůh.“ Ale u většiny tvorů i u člověka samého bývá velmi často jen pouhým pruhem alpské země podél sněhové čáry. Jen málo je čel, která se zdvíhají jako čelo Shakespearo-vo nebo Melanchthonovo tak vysoko a sestupují tak nízko, že oči samy vypadají jako jasná, věčná, klidná horská jezera; a nad nimi všude ve vráskách čela stopujete mnohotvárné myšlenky, sestupující tam, aby se napily, jako horští lovci sledují ve sněhu stopy jelena. Ale tato urozená a mocná božská důstojnost, vepsaná na čelo, je u velkolepého vorvaně tak nesmírně umocněna, že díváte-li se mu na čelo přímo zpředu, cítíte božství a vznešené síly mnohem mocněji než při pohledu na kterýkoli jiný předmět v živé přírodě. Nevidíte totiž pranic přesného; žádný určitý rys nerozeznáte; žádný nos, oči, uši nebo ústa; žádný obličej; vorvaň vlastně nemá tvář. Má jen onu širokou klenbu čela zbrázděného záhadami, jež se němě sklání nad zkázou člunů, lodí a lidí. Ani z profilu toto podivuhodné čelo nic neztrácí, třeba vás jeho vznešenost při pohledu ze strany tak nepodmaňuje. Z profilu jasně postřehnete onu vodorovnou, mírně srpovitou proláklinu uprostřed čela, která podle Lavatera bývá u člověka známkou génia.

Ale jak to? Vorvaň géniem? Cožpak vorvaň někdy napsal knihu nebo pronesl přednášku? Ne. Jeho veliká genialita se projevuje v tom, že nedělá nic zvláštního, čím by ji dokazoval. Projevuje ji nadto svou nesmírnou mlčenlivostí. To mi připomíná, že kdyby byl vorvaň znám mladému východnímu světu, byly by ho představy jeho dětinské magie povýšily na božstvo. Zbožňovali nilského krokodýla, protože krokodýl nemá jazyk. Vorvaň také nemá jazyk; nebo je to

aspoň jazyk tak nesmírně malý, že jej nemůže vysunout. Kdyby se ještě někdy některý vysoce kulturní a básnivý národ dal zlákat, aby se vrátil k svému rodnému právu, k pradávným radostným jarním bohům, a chtěl je oživené znovu nastolit v nebi nyní samoučelném, na hoře nyní opuštěné - tehdy by jistě vládl Velký Vorvaň, povýšený na trůn Diův.

Champollion rozluštil oprýskané hieroglyfy v kameni. Ale není Champolliona, který by rozluštil Egypt na tváři každého člověka a každé bytosti. Jako každá jiná lidská věda je fyziognomie jenom přechodným výmyslem. Jestliže Sir William Jones, jenž četl ve třiceti řečech, nedovedl vyčíst z tváře nejprostšího venkovana hlubší a bystřejší soudnost, jak by mohl nevzdělaný Izmael doufat, že přečte strašnou chaldejštinu na čele vorvaně? Kladu prostě toto čelo před vás. Čtěte v něm, dovedete-li.

LXXX. ZÁVITNICE

Je-li vorvaň z hlediska fyziognomického sfingou, tedy se jeho mozek zdá frenologovi takovým problémem jako neuskutečnitelná kvadratura kruhu.

U dospělého vorvaně měří lebka na délku přinejmenším dvacet stop. Vysaďte z kloubů spodní čelist a podívejte se na tuto lebku ze strany: je to jako pohled na mírně nakloněnou rovinu, plně spočívající na vodorovné základně. Ale zaživa – jak jsme jinde viděli – spočívá na této nakloněné rovině ohromná klínovitá výplň z vorvaniny – výplň tak mohutná, že má přední stěnu téměř čtvercovou. U vyššího konce lebky je kráter, v němž je uložena vorvanina, kdežto pod dlouhou podlahou tohoto kráteru – v jiné dutině, obvykle jen deset palců dlouhé a asi stejně hluboké – je uložena pouhá hrstka mozku tohoto netvora. Zaživa je mozek aspoň dvacet stop od zdánlivého čela, je ukryt za jeho obrovskými předními baštami jako nejvnitřnější citadela v mohutném pevnostním pásu Quebeku. Je schován jako drahocenná krabička, takže někteří moji známí velrybáři zcela popírají, že by vorvaň vůbec měl jiný mozek nežli ten zdánlivý, jež tvoří krychlové yardy jeho skladiště vorvaniny. S představou o jeho celkové síle se podle všeho lépe srovnává, považujeme-li za sídlo jeho inteligence onen mystický úkryt; pak také pochopíme, proč leží mezi podivnými záhyby, chodbičkami a závity.

Je jasné, že hlava leviatana ve stavu živém a neporušeném je frenologicky naprosto klamná. Pokud jde o jeho pravý mozek, tedy jeho obrysy nemůžete ani vidět, ani nahmatat. Jako vše, co je mocné, tak i velryba nastavuje obyčejnému světu nepravé čelo.

Zbavíte-li lebku vrstev vorvaniny a podíváte se pak na ni zezadu, kde je nejvyšší, překvapí vás její podobnost s lidskou lebku, pozorovanou ve stejné poloze a ze stejného hlediska. Opravdu, postavte tuto obrácenou lebku (zmenšenou na lidskou velikost) mezi lebky lidí, a bezděky ji s nimi zaměníte. A kdybyste si všimli proláclin na

jedné straně jejího temene, řekli byste jazykem frenologů, že tento člověk neměl žádnou sebeúctu a nikoho nectil. Uvědomíte-li si tyto záporné vlastnosti a zároveň kladnou realitu vorvaňova obrovského těla a jeho mohutnost, můžete si nejlépe vytvořit nejpravdivější, ač ne právě nejpozbudivější představu, která moc je nejvznešenější.

Soudíte-li však podle poměrně malých rozměrů vlastního velrybího mozku, že jej nelze řádně prozkoumat, mám pro vás ještě jiný nápad. Prohlížíte-li si pozorně páteř čtvernožce, překvapí vás téměř každá tím, že se obratle podobají růženci trpasličích lebek, v základě podobných lebce vlastní. Je to německá teorie, že obratle jsou nedokonale vyvinuté lebky. Ale myslím, že Němci nebyli první, kdo postřehli tuto pozoruhodnou vnější podobnost. Jeden cizokrajný přítel mi ji kdysi ukázal na kostře nepřítel, kterého zabil a jehož obratlů použil k výzdobě své kánoe: vytvořil z nich na zobcovité přídi jakousi polovypuklou plastiku. Domnívám se tedy, že frenologové opominuli něco důležitého, když svůj výzkum nerozšířili od malého mozku na páteřní kanál. Věřím totiž, že mnoho náznaků o povaze určitého člověka najdeme v jeho páteři. Raději bych vyhmatal vaši páteř než vaši lebku, ať jste kdokoli. Slabá páteř nikdy nepodpírala silnou, šlechetnou duši. Mám radost ze své páteře, neboť mi připadá jako pevná, smělá žerd' oné vlajky, kterou vyzývavě mávám světu.

Použijme tohoto páteřního odvětví frenologie u vorvaně. Jeho lebeční dutina souvisí s prvním krčním obratlem, v tomto obratli měří dno páteřní dutiny deset palců napříč, osm na výšku a má podobu trojúhelníku se základnou dole. Jak páteřní kanál postupuje ostatními obratli, zužuje se, ale do značné délky zůstává velmi prostorný. A páteřní kanál je ovšem vyplněn skoro stejnou podivně vláknitou látkou – míchou – jako mozek a je s mozkem přímo spojen. K tomu přistupuje ta zvláštnost, že mícha ještě mnoho stop od místa, kde vybíhá z mozkové dutiny, zůstává stejně široká, takže se objem téměř rovná mozku. Bylo by za všech těchto okolností nerozumné, kdybychom si prozkoumali a vymapovali velrybí páteř frenologicky? Díváme-li se totiž na věc takto, je podivuhodná po-

měrná nepatrnost velrybího mozku víc než vyvážena podivuhodnou poměrnou velikostí její míchy.

Ale tímto nápadem ať se po libosti zabývají frenologové; sám na chvíli přijmu teorii páteře, jen abych jí použil na vorvaní hrb. Tento vznešený hrb, nemýlím-li se, zvedá se nad jedním z větších obratlů, a je proto do jisté míry jeho vnější vypuklinou. Podle polohy bych tento vysoký hrb nazval orgánem vorvaňovy síly a nezdolnosti. A že je tato obrovská obluda nezkrotná, o tom se ještě přesvědčíte.

LXXXI.

PEQUOD POTKÁVÁ PANNU

Nastal předurčený den, a jak se mělo stát, potkali jsme loď *Jungfrau* z Brém, jíž velel Derick De Deer. Holanďané a Němci, kdysi největší velrybářští národové na světě, jsou dnes mezi posledními. Ale tu a tam se dosud náhodou setkáte s jejich vlajkou na Tichém oceáně, ve velmi dlouhých rozmezích zeměpisné šíře a délky.

Zdálo se, že *Jungfrau* by nás z nějakého důvodu velmi ráda navštívila. Ještě byla dosti daleko od *Pequody*, a již stočila plachty na jalovo, kapitán si dal spustit člun a zamířil k nám, stoje netrpělivě na přídi místo na zádi člunu.

„Co to má v ruce?“ zvolal Starbuck, ukazuje na něco, čím Němec mával. „To není možné! – Konev na petrolej!“

„To ne,“ pravil Stubb, „kdepak, je to kávová konvice, pane Starbucku. Ten Němec nám přichází nabídnout kávu. Což nevidíte tu velkou plechovou konev vedle něho? Tam má vařící vodu. Ach, ten Němec je správný chlap.“

„Nesmysl,“ zvolal Flask, „je to konev na petrolej a konev na olej. Došel mu olej a chce si ho od nás vyžebrot.“

I když se zdá podivné, že olejářská loď si dluží olej na lovišti velryb, a i když to sebevíc odporuje obrácenému starému přísloví o nošení dříví do lesa, přece se někdy něco takového opravdu přihodí. V tomto případě si kapitán Derick De Deer zcela nepochybně nesl konev na petrolej, jak to tvrdil Flask.

Sotva vystoupil na palubu, Achab se ho začal chvatně vyptávat, nevšímaje si, co má příchozí v ruce. Němec však svou lámanou hatmatilkou brzo projevil naprostou nevědomost o bílé velrybě a ihned převedl řeč k své konvici na petrolej a konvi na olej; vykládal, že musí v noci chodit na lůžko v čiré tmě – poslední kapka brémského petroleje mu došla a dosud nechytily ani jedinou létavou rybu, která by nahradila tento nedostatek. Skončil poznámkou, že jeho loď je opravdu lodí, které se v rybářství odborně říká čistá

(to znamená prázdná), a že si proto plně zaslouží názvu *Jungfrau* neboli *Panna*.

Derick dostal potřebné zásoby a odplul, ale ještě ani nepřirazil k boku své lodi a už byly hlášeny velryby skoro současně ze stožárových vrcholků obou lodí. Derick se tak nemohl dočkat lovu, že ani nedopravil konvici s olejem a s petrolejem na palubu, nýbrž otočil člun a pustil se za olejovými konvemi leviatanskými.

Poněvadž velryby se zvedly na straně závětrné, měli Derick a jeho tři německé čluny, které brzy za ním vyrazily, značný náskok před čluny *Pequody*. Bylo tu osm velryb, tedy průměrné stádo. Vědomy si nebezpečí, pluly vedle sebe největší rychlostí přímo proti větru, otírajíce se boky o sebe jako spřežení osmi koní v postroji. Nechávaly za sebou velkou, širokou stopu, jako kdyby na moři neustále rozvínovaly obrovský, široký pergamen.

Uprostřed této letící stopy a o mnoho sáhů pozadu plul obrovský hrbatý starý býk, který se zdál postižen žloutenkou nebo jinou nemocí, soudě podle plavby poměrně pomalé i podle neobvyklých žlutavých míst na hřbetě. Bylo sporné, patří-li tato velryba k těm osmi vpředu, neboť takoví úctyhodní leviatani obvykle nebývají nijak společenští. Přesto se však držel v jejich stopě, i když ho zvířená voda musela zdržovat, poněvadž na širokém čumáku měl bílý otok či bouli, opravdu zatrachtitou, asi jako když se vytvoří vysoká vlna při srážce dvou protisměrných proudů. Jeho vodotrysk byl krátký, pomalý, byl vyrážen namáhavě, s jakýmsi dusivým chrčením, a tříštil se v potrhane pramínky, provázen zvláštními podzemními otřesy těla, které jako by vycházely z jiné potopené části zvířete a způsobovaly, že voda za ním bublala.

„Kdo má trochu žaludečních kapek?“ řekl Stubb, „obávám se, že má bolení. Můj bože, jen si představte, mít tak půl akru bolení! Nepříznivé větry v něm slaví bláznivé Vánoce, hoši. To je první nepříznivý vítr od zádi, který jsem kdy poznal. Už jste někdy viděli velrybu, aby sebou házela sem tam? Zdá se, že ztratila vládu nad svým kormidlem.“ Jako se cestou naklání, potápí, valí a kymácí přetížená loď obstarávající obchodní spojení s Indií, když pluje podél

hindustánského pobřeží s nákladem poděšených koní na palubě, tak se kymácelo letité tělo této staré velryby; občas se pootočila na nemotorných žebrech a ukázala příčinu své nerovné stopy, nepřírozený pahýl po ploutvi na pravé straně. Ztratila-li ploutev v boji či narodila-li se bez ní, bylo těžko říci.

„Jen chvíli počkej, starochu, dám ti pásku na tu poraněnou ruku,“ křičel krutý Flask, ukazuje na velrybí provazec vedle sebe.

„Dej si pozor, ať tě neplácne,“ zvolal Starbuck. „Rychle, nebo ji dostanou Němci.“

Všechny soupeřící čluny směřovaly jednomyslně k této velrybě, poněvadž byla nejen největší a tedy nejceněnější, ale byla k nim také nejbližší; a nadto se ostatní velryby hnaly takovou rychlostí, že zatím bylo téměř nemožné pustit se za nimi. Za této situace proletěly čluny *Pequody* mimo tři německé čluny spuštěné později, jenže Derickův člun, který měl od začátku velký náskok, byl stále v čele honby, ačkoli se k němu jeho cizí soupeři blížili každým okamžikem. Poněvadž už byl tak blízko svému cíli, báli se jen toho, aby nevrhl harpunu dříve, než jej dohoní a předstihnou. Derick si byl podle všeho naprosto jist, že se mu to podaří, a občas na ostatní čluny posměšně kýval konvicí s petrolejem.

„Ten nezdvořilý, nevděčný hulvát!“ křičel Starbuck. „Vysmívá se nám a dráždí nás právě tou konvicí, kterou jsem mu naplnil sotva před pěti minutami.“ Potom svým obvyklým vybízivým šepotem: „Jen rychle, moji chrti! Za ním!“

„Já vám řeknu, hoši,“ volal Stubb na svou posádku, „přičí se mému náboženství, abych se vztekal, ale toho darebáckého Němce bych rád sežral! Zabírejte – ano? Chcete dopustit, aby nás ten darebák doběhl? Pijete rádi kořalku? Nejlepší muž jí dostane celý sud. Honem, proč někomu z vás nepraskne céva? Kdopak to spouští kotvu přes palubu – nehleme se ani o píd' – jsme na mrtvé vodě. Haló, na dně člunu roste tráva! A pro krista pána, stožár se začíná zelenat! Takhle to nepůjde, chlapci. Podívejte se na toho Němce! Krátce a dobře, chlapi, budete chrlit oheň, nebo ne?“

„Podívejte se, jaké dělá mydliny!“ křičel poskakující Flask. „Jaký je to hrb! – Ach, navezte se do té hověziny – leží jako kláda! Ach, mládenci, skočte – lívance a mušle k večeři, víte, mládenci – pečené mlže a vdolečky, tak dělejte, mrskněte sebou – má sto sudů tuku – neztraťte ho – ne – ne! Vidíte toho Němce – Ach, že pořádně nezaberete, moji hoši – takový sud – takový chlapák! Což nemáte rádi vorvaninu? Tam utíkají tři tisíce dolarů, lidičky! – banka – celá banka! Anglická banka! – Ach, dělejte, dělejte, dělejte! Co ten Němec má teď za lubem?“

V tom okamžiku Derick právě hodil svou konvici s petrolejem proti blížícím se člunům a konev s olejem rovněž; sledoval tím patrně dvojí cíl, jednak zpomalit postup svých soupeřů, jednak zvýšit rychlost svého člunu náhlým trhnutím zezadu.

„Ten nevychovanec! Ten tuleň holandská!“ zvolal Stubb. „Kluci, teď veslujte jako padesát tisíc bitevních lodí, plných zrzavých ďáblů. Co říkáš, Taštego? Jsi ochoten rozlomit si páteř na dvaadvacet kousků ke cti a slávě starého Gayheadu? Co říkáš?“

„Říkám veslovat jako zatracení,“ odpověděl indián.

Vztekle a všichni stejně popuzeni posměšky německého kapitána hnali se muži z *Pequody* ve třech člunech kupředu, až se dostávali téměř do jedné linie s člunem soupeřovým. Tak rozohněni se k němu každým okamžikem přibližovali. Tři důstojníci stáli hrdě v té krásné, volné, rytířské pozici velitelů, blížících se ke kořisti, a občas povzbuzovali veslaře voláním: „Tamhle běží! Ať žije veslování do strhání! K čertu s Němcem! Přejeďte ho!“

Ale Derickův původní náskok byl tak rozhodující, že přese všechnu jejich statečnost byl by zvítězil v tomto závodu, kdyby ho nebyl postihl spravedlivý soud v podobě kraba, který se zakousl do vesla jeho prostředního veslaře. Zatímco se tento nemotorný nešika snažil uvolnit své jasanové veslo a Derickův člun se proto div nepřevrhl, kapitán hrozně zuřil a láteřil na své mužstvo; a to byla vhodná chvíle pro Starbucka, Stubba a Flaska. S křikem mocně vyrazili kupředu a utvořili šikmou linii směrem k německému člunu. V dalším okamžiku byly všechny čtyři čluny úhlopříčně seřazeny ve stopě velry-

by, přímo za ní, a po obou stranách se jim vzdouvala pěna, kterou velryba za sebou nechávala.

Byl to strašný, přežalostný pohled k zbláznění. Velryba nyní plavala, hlavu nad vodou, vyrážela vodotrysk stálým zmučeným proudem a přitom jednou ubohou ploutví bila o bok ve smrtelném strachu. Převalovala se při svém potácivém útěku hned na tu, hned na onu stranu a s každou vlnou, kterou prorážela, zapadala křečovitě do moře nebo se převracela, vztyčujíc k obloze jedinou zmítající se ploutev. Kdysi jsem viděl ptáka s přistřiženým křídlem, jak se stejně polekaně pokoušel kroužit ve vzduchu a marně se snažil uniknout lupičským jestřábům. Jenže pták má hlas a projeví svůj strach žalostným křikem, ale hrůza tohoto obrovského, němého mořského tvora v něm byla spoutána a zakleta. Neměl hlasu mimo dusivý chrapot dýchacího otvoru, a proto byl pohled na něho nevýslovně žalostný. A přece jeho ohromný trup, čelist podobná padací mříži a všemocný ocas, to všechno stále ještě čímsi děsilo i nejstatečnějšího muže, který ho takto litoval.

Derick věděl, že už pouhých několik okamžiků by poskytlo člunům *Pequody* výhodu, a než by se dal takto připravit o svou kořist, raději se rozhodl riskovat vrh, který se jemu nepochybně zdál vrhem zcela mimořádně dlouhým, nežli mu navždy unikne ta poslední příležitost.

Ale sotva se jeho harpunář postavil k vrhu, již všichni tři tygři – Kvíkveg, Taštego a Dagů – bez rozkazu skočili na nohy, a stojíce v úhlopříčné řadě, všichni najednou namířili svá železa, a nantucketské tři harpuny, vržené přes hlavu německého harpunáře, vnikly do velryby. Oslepující pára a bílý oheň! Tři čluny narazily v první zuřivosti střemhlavého velrybího úprku s takovou silou na německý člun, že jak Derick, tak jeho zmatený harpunář byli z člunu vymršťeni a kýly tří člunů přes ně přeletěly.

„Nebojte se, Němci,“ zvolal Stubb, který se na ně za letu letmo podíval, „hned vás někdo vyloví – to je v pořádku – viděl jsem vzhledu nějaké žraloky – bernardýni, však víte – pomáhají pocestným v tísní. Hurá, takhle to má letět! Každý kýl jako sluneční paprsek!

Hurá! Letíme jako tři plechovky přivázané na ocas zuřivé pumy. To mi připomíná, hoši, jak to je, když se slon zapřáhne na rovině do dvoukolového kočárku – to potom loukotě lítají, hoši, když si ho takhle zapřáhnete! A bývá přitom nebezpečí, že vás vyklopí, když narazíte na kopec. Hurá! Takovýhle pocit člověk mívá, když jede k čertu, ke dnu – všechno se řítí po nekonečné nakloněné ploše dolů. Hurá! Tahle velryba je nezmar, vůbec se neunaví!”

Ale úprk zvířete byl krátký. Velryba náhle vydechla a hřmotně se potopila. S hlučným vrzáním se tři provazce otáčely kolem kolíků s takovou silou, že do nich vyrývaly hluboké rýhy. Harpunáři se obávali, aby jim při náhlém potápění brzy nedošly provazce, takže vynakládali všechnu svou obratnost a lanem přidržovali opakované kouřící otáčky, aby odvíjení zpomalili, až konečně – když svislý tah na vzpěrách s olovnicovou šňůrou naznačoval, že tři provazy klesly přímo dolů do modré vody – přídě byly již téměř v jedné rovině s vodou, kdežto zádi člunů trčely vysoko do vzduchu. Velryba se brzy přestala ponořovat; čluny zůstaly nějaký čas v nezměněném postavení, protože harpunáři se obávali rozvinout víc provazce, i když postavení bylo trochu choulostivé. Ačkoli čluny bývaly takto staženy pod vodu a ztraceny, přece tato tak zvaná „výdrž“, při níž se postranní hroty harpun tahem vzhůru zadírají do živého masa na zádech, často přinutí mučeného leviatana, aby se opět vynořil a čelil ostrým kopím svých nepřátel. Nemluvě o nebezpečí tohoto postupu a při vší nejistotě, zda je to vždy nejlepší prostředek, je totiž jen rozumné předpokládat, že čím déle zůstane zasažená velryba pod vodou, tím bude vysílenější. Pro její obrovský povrch – u dospělého vorvaně o něco méně než dva tisíce čtverečních stop – je tlak vody nesmírný. Všichni víme, jak úžasný atmosférický tlak sami snášíme dokonce i tady nahoře, na povrchu, ve vzduchu. Jak obrovské je potom břemeno velryby, když nese na zádech sloup dvou set sáhů oceánu! To se přinejmenším rovná tlaku padesáti atmosfér. Jeden velrybář to odhadl na váhu dvaceti bitevních lodí se všemi děly, zásobami a muži na palubě.

Když tři čluny spočívají na moři lehce se vlnícím, když muži upřeně hledí dolů do jeho věčné polední modři a není slyšet jediného zasténání nebo výkřiku a z hlubin nevystupuje ani vlnka, ani bublina, kterýpak obyvatel pevniny by si pomyslel, že pode vším tím tichem a mírem se zmítá a svíjí v agonii největší mořská obluda! Na přídích bylo vidět sotva osm stop provazce visle napjatého. Je možno uvěřit, že na třech takových tenkých šňůrách je zavěšen ohromný leviatan jako velké závaží u týdenních hodin? Zavěšen – a k čemu? Ke třem kocábkám. To je ten tvor, o kterém bylo kdysi tak vítězně řečeno: „Zdaž naplníš háky kůži jeho a vidlicemi rybářskými hlavu jeho? Meč stíhající jej neobstojí, ani kopí, šíp neb i pancíř. – Pokládá železo za plevy, ocel za dřevo shnilé. Nezahání ho střela, za stéblo počítá střelbu a posmívá se šermování kopím.“ To je ten tvor? Je to on? Ach, jak málo se vyplňují slova proroků! Třebaže má leviatan sílu tisíce koňských sil v ocasu, zabořil hlavu pod mořské hory, aby se ukryl před kopími z *Pequody*.

Stíny tří člunů, vrhané dolů pod hladinu šikmým odpoledním sluncem, byly jistě dost dlouhé a široké, aby zaclonily polovinu Xerxova vojska. Kdo může říci, jak děsivé jsou pro zraněnou velrybu tyto obrovské přízraky, které se jí kmitají nad hlavou!

„Pozor, hoši, už se hýbe,“ vykřikl Starbuck, když se tři provazce ve vodě náhle zachvěly, přivádějíce k nim nahoru jako po magnetických drátech zřetelné záchvěvy velrybího života a smrti, takže je každý veslař cítil ve svém sedadle. Hned potom už na přídích tah do hloubky hodně polevil a čluny se náhle vymrštily do výše, jako se vymrštil malá ledová kra, když z ní postrašeně naskáče do moře shluklé stádo bílých medvědů.

„Přitahujte! Přitahujte!“ volal Starbuck znovu. „Vynořuje se.“

Provazce, které se ještě před chvilkou nedaly povytáhnout ani o dlaň, teď námořníci vrhali mokré, v dlouhých, rychlých smyčkách nazad do člunů a velryba brzy rozrazila vodu asi na dvě lodní délky od lovců.

Její pohyby zřejmě prozrazovaly krajní vysílení. Většina pozemních zvířat má v mnohých cévách zvláštní chlopně nebo stavidla,

kterými se krev při poranění aspoň do jisté míry a v některých směrech ihned zastavuje. U velryby tomu tak není. Jednou z jejích zvláštností je, že má krevní cévy naprosto bez chlopní; když je probodnuta i tak malým hrotem, jaký má harpuna, začíná proto ihned smrtelně krváčet z celé cévní soustavy. A když se toto krvácení ještě stupňuje neobyčejným tlakem vody, je-li velryba ponořena hluboko pod hladinu, lze říci, že z ní život utíká nepřetržitým proudem. Ale má v sobě takové množství krve a její vnitřní prameny jsou tak četné a vzdálené, že vydrží takto neustále krváčet po dlouhou dobu, stejně jako teče i za sucha řeka, kterou napájají prameny ukryté kdesi ve vzdálených a neviditelných horách. I teď, když čluny přiveslovaly k velrybě a nebezpečně se přiblížily k pohybujícím se ocasním ploutvím a když důstojníci do ní vrhali kopí, tryskaly z nových ran ustavičně další proudy krve, kdežto její přirozený dýchací otvor v hlavě vyřázel do vzduchu zděšený proud páry toliko v přestávkách, třeba krátkých. Z tohoto otvoru ještě neprýštila krev, poněvadž ve velrybě nebyl dosud zasažen žádný orgán, jehož zranění znamená smrt. Její životní podstata, jak se tomu významně říká, nebyla ještě dotčena.

Když ji teď čluny obklopile těsněji, vynořil se velmi zřetelně celý hořejšek jejího těla i s velkou částí trupu obvykle ponořeného. Bylo vidět její oči nebo spíše místa, kde oči bývaly. Jako se v sukových dutinách nejnádhernějšího dubu, je-li poražen, shluknou podivné zakrsliny, tak z míst, kde bývaly kdysi velrybí oči, vyčnívaly slepé bulvy, strašlivě ubohé na pohled. Ale nebylo tu nikoho, kdo by politoval. Přestože je tak stará a má pouze jednu paži a slepé oči, velryba musí zemřít – musí být zabita, aby se mohlo svítit při radostných svatbách a jiných lidských radovánkách a osvětlovat i velebné chrámy, kde se káže o bezpodmínečném neútočení jedněch proti druhým. Stále se převalujíc v své krvi, konečně zčásti ukázala dole na boku podivně zbarvenou bouli nebo výrůstek velký asi jako košík.

„Pěkné místo,“ zvolal Flask, „dovolte, píchnu ji tam.“

„Počkej,“ zvolal Starbuck, „toho není třeba!“

Lidský Starbuck přišel pozdě. V okamžiku, kdy byl hrbol zasažen, vystříkl z této kruté rány proud hnisu a velryba, jíž bodnutí způsobilo nesnesitelná muka, vrhla se s ohromnou prudkostí slepě na čluny, a chrlíc hustou krev, kropila čluny i jejich jásající posádky sprchou sedlé krve. Flaskův člun převrátila a rozdrtila jeho příd'. To byla její poslední rána. Byla teď už tak vysílena ztrátou krve, že se bezmocně odvalila od zkázy, kterou způsobila. Těžce oddychujíc, ležela na boku, tloukla bezmocně pahýlem ploutve a potom se znovu a znovu pomalu převracela jako zmírající svět, až obrátila vzhůru bílé stydké části břicha, zůstala ležet jako kláda a zemřela. Její poslední vydechnutí bylo velmi žalostné. Jako když neviditelná ruka pomalu uzavírá přívod nějaké mocné fontány a sloupec vodotrysku se s přitlumeným melancholickým žbluňkáním chýlí k zemi stále níž a níž – tak vypadal i poslední umírající vodotrysk té velryby.

Zatímco posádky čekaly, až připluje loď, tělo brzy začalo jevit známky toho, že se potopí i se všemi neukořistěnými poklady. Na rozkaz Starbuckův jsme k němu okamžitě připevnili na různých místech provazy, takže zanedlouho byl každý člun plovákem. Potopená velryba visela několik palců pod nimi na provazech. Když se loď přiblížila, byla velryba velmi zručně přitažena k jejímu boku a pevně zajištěna velmi silnými řetězy, kterých se užívá k upevnování ocasu; bylo totiž jasné, že se ihned potopí ke dnu, nebudeme-li ji uměle udržovat nad vodou.

Náhodou snad už při prvním zaseknutí rýčem do velryby byla na spodní části hrbolu, o kterém jsem se zmínil, nalezena celá harpuna, rozežraná rezem. Ale v mrtvých tělech zabitých velryb se často najdou kusy harpun, a maso kolem nich bývá úplně zahojeno a žádný výčnělek nevyznačuje, kde jsou; v tomto případě způsobila ono zhnisání jistě nějaká zvláštní, neznámá příčina. Ještě podivnější byla okolnost, že se ve velrybě našel nedaleko železné harpuny hrot harpuny kamenné a maso okolo tohoto hrotu bylo naprosto tuhé. Kdo vrhl toto kamenné kopí? A kdy? Snad nějaký indián ze Severozápadu dávno předtím, než byla objevena Amerika.

Nedá se říci, jaké jiné divy mohly být vytaženy z tohoto ohromného kabinetu; tělo velryby se víc a víc potápělo, táhlo loď bokem neslýchaně do hlubin, a tak nedošlo k dalším objevům. Starbuck, jenž řídil práce, držel se velryby do poslední chvíle. Držel se jí tak odhodlaně, že by se byla loď nakonec převrhla, kdyby byl trval na tom, aby zůstala připoutána k zdechlině. Když potom dal rozkaz, aby se loď od velryby odpoutala, působil už takový nezdolný tah na palubní kolíky, k nimž jsou připevněny řetězy a lana, že nebylo možno je s kolíků stáhnout. Zatím se *Pequod* celá naklonila. Přejít na druhou stranu paluby – to bylo jako stoupat po příkré střeše domu. Loď vzdychala a skřípala. Mnohé slonovinové výplně zábradlí a vykládání v kajutách tímto nepřirozeným přesunem vypadly. Nepomohly sochory a páky, které měly hnout nehybnými řetězy, strhnout je z kolíků. Velryba se teď ponořila tak hluboko, že už vůbec nebylo možno se dostat k potopeným koncům řetězů, a každým okamžikem jako by se přidávala k potápějící se tíži celá tunová závaží. Zdálo se, že se loď už převrátí.

„Počkej, počkej, slyšíš?“ křičel Stubb na velrybu. „Proč tak ďábelsky spěcháš se potopit! U sta hromů, hoši, musíme něco udělat, nebo bude konec. Nemá smyslu se tam rýpat; nechte toho s těmi sochory a běžte někdo pro brousek a nožík, a přeřízněte ty velké řetězy.“

„Řezat? Ano, ano!“ vykřikl Kvíkveg, popadl těžkou tesařskou sekeru, vyklonil se z otvoru v boku lodi a začal sekat do největšího řetězu, ocelí do železa. Stačilo jen několik úderů sršících jiskrami a ohromná váha se postarala o ostatek. Se strašným prásknutím se všechny řetězy utrhly; loď se narovнала, zdechlina se potopila.

Takové občasné nevyhnutelné potopení vorvaně právě zabitého je velmi zvláštní zjev a žádný velrybář je ještě řádně nevysvětlil. Obvykle má zabítý vorvaň velký vztlak a plove tak, že bok nebo břicho hodně vyčnívají nad hladinu. Kdyby ty ojedinělé velryby, které se takto potopí, byly staré, hubené a životem zklamané, kdyby měly zmenšené zásoby tuku, kosti těžké a revmatické, mohli byste dost oprávněně tvrdit, že potopení zaviňuje nezvyklá specifická váha ryby takto klesající, když tu není dost látky, která by ji nadnášela.

Ale není tomu tak. I mladé velryby, kypící zdravím, které oplývají vznešenými úmysly, i tito svalnatí plovoucí hrdinové se totiž někdy potopí i se vším žádoucím tukem kolem těla, jsou-li předčasně usmrčeni v květu mládí a ohnivé životnosti.

Nutno však říci, že u vorvaně se toto nevíтанé klesnutí vyskytuje mnohem méně často nežli u jiných druhů. Na jednoho potopeného vorvaně přijde dvacet potopených grónských velryb. Tento druhový rozdíl je patrně nemalou měrou zaviněn tím, že grónská velryba má větší množství kostí. Samy její benátské žaluzie váží někdy víc než tunu a tohoto zatížení je vorvaň zcela prost. Jsou však případy, kdy se po uplynutí mnoha hodin nebo několika dnů potopená velryba opět zvedne, vynořujíc se víc nežli zaživa. Příčina toho je jasná. Vytvářejí se v ní plyny, nadme se do úžasného objemu a je z ní jakýsi zvířecí balon. I válečná loď by ji pod sebou sotva udržela. Když se loví ve vodách při pobřeží, v hloubkách, které lze ještě měřit, u zálivů Nového Zélandu, a grónská velryba jeví známky, že se potopí, velrybáři na ni upevňují plováky s dlouhými provazy, aby věděli, kde ji hledat, kdyby se po potopení znovu vynořila.

Nedlouho po zmizení zdechliny jsme ze stožáru *Pequody* slyšeli výkřik, který oznamoval, že *Jungfrau* opět spustila čluny, ačkoli bylo vidět jen vodotrysk velryby s hřbetní ploutví, patřící k druhu velryb nepolapitelných, poněvadž je plavkyní neuvěřitelně zdatnou. Ale vodotrysk této velryby se tolik podobá vodotrysku vorvaně, že si je nezkušení velrybáři často zmýlí. Proto nyní Derick a všichni jeho společníci statečně pronásledovali obludu, kterou nelze dostihnout. *Panna* napjala všechny plachty a pustila se za svými čtyřmi čilými čluny, a tak zmizeli všichni daleko na straně závětrné, stále ještě při odvážné, slibné honbě.

Ach, mnoho je velryb s hřbetní ploutví a mnoho je Dericků, milý příteli!

LXXXII.

ČEST A SLÁVA VELRYBÁŘSTVÍ

Jsou některá podnikání, při nichž je nejlepší metodou pečlivý nepořádek.

Čím hlouběji pronikám do této látky o velrybaření a docházím v svém pátrání až k samému jeho původu, tím víc jsem dojat jeho velkou ctihodností a starobylostí. Zejména když shledávám, že tolik velkých polobohů, hrdinů a všemožných proroků tak či onak vyznamenalo toto podnikání, uvádí mě v nadšení myšlenka, že také já, třeba jen okrajově, patřím k takovému slavnému bratrstvu.

Statečný Perseus, syn Diův, byl prvním velrybářem. K věčné poctě našeho povolání budiž řečeno, že první velryba, napadená naším bratrstvem, nebyla zabita ze žádného zjištěného úmyslu. To byly rytířské doby našeho povolání, kdy jsme se chápali zbraní jen proto, abychom pomáhali utiskovaným, a ne abychom lidem naplňovali jímky lamp. Každý zná krásný příběh o Perseovi a Andromedě: jak byla rozkošná Andromeda, dcera královská, připoutána ke skále na mořském pobřeží, a právě když ji chtěl leviatan unést, přiblížil se nebojácně Perseus, kníže velrybářů, harpunoval obludu, osvobodil dívku a oženil se s ní. Byl to znamenitý, obdivuhodně umělecký výkon, jakého zřídka kdy dosáhne nejlepší harpunář našich dnů, neboť tento leviatan byl zabit jednou ranou. Necht' nikdo nepochybuje o tomto starém argejském příběhu; vždyť ve staré Joppe, nynější Jaffě, na syrském pobřeží stála v jednom pohanském chrámu po celé věky obrovská kostra velryby, o níž tradice toho města a všichni obyvatelé tvrdili, že jsou to kosti právě té velryby, kterou zabil Perseus. Když Joppe dobyli Římané, dopravili tuto kostru vítězoslavně do Itálie. Na tomto příběhu se zdá nejzajímavější a podnětně nejdůležitější to, že právě z Joppe vyplul Jonáš.

Příbuzný tomuto dobrodružství Persea a Andromedy – a ovšem podle některých nepřímo od něho odvozen – je slavný příběh o svatém Jiřím a draku. O tomto draku se domnívám, že to byla velryba,

neboť v mnohých starých kronikách jsou velryby a draci divně pomícháni a často se navzájem zastupují. „Jsi jako lev vod a jako drak moře,“ praví Ezechiel, míně tím zřejmě velrybu – vždyť některá vydání bible přímo tohoto slova užívají. Kromě toho by hrdinskému činu svatého Jiří ubylo mnoho slávy, kdyby se byl utkal jen s lezoucím plazem pozemským, místo aby bojoval s velkou obludou hlubin. Hada může zabít kdokoli, ale jen Perseus, svatý Jiří a Coffin mají odvahu pustit se neohroženě do velryby.

Nedejte se zavést dnešním zobrazováním tohoto výjevu. Tvor, s kterým zápasí ten statečný velrybář, je sice nejasně představován v podobě okřídlené šelmy, zápas se sice odehrává na souši a světec sedí na hřbetě koně, ale musíme počítat s velkou nevědomostí oněch dob, kdy pravá podoba velryby byla umělcům neznáma. A uvážíme-li, že tak jako v případě Perseově mohla velryba svatého Jiří vylézt z moře na pobřeží, a pomyslíme-li, že zvíře, na kterém jel svatý Jiří, mohl být jenom velký tuleň nebo mrož; přihlédneme-li k tomu ke všemu, nebude se zdát nijak neslučitelné s posvátnou legendou a s nejstaršími kresbami této scény, když budeme tak zvaného draka považovat jen a jen za samého velkého leviatana. Ostatně v zrcadle tvrdé a přísné pravdy dopadne celý příběh jako ta modla Filištínských zvaná Dagón, napůl ryba, napůl člověk. Když ji postavili před archu Izraele, odpadla jí lidská hlava i obě dlaně a zbyl z ní jen špalek neboli rybí část. Tak je tedy jeden z našeho vlastního slavného cechu, rovněž velrybář, strážným patronem Anglie; a my, harpunáři z Nantucketu, měli bychom být vlastně zařazeni do nejvznešenějšího řádu svatého Jiří. Proto nechť se rytíři oné ctihodné společnosti (z nichž žádný – odvažují se tvrdit – neměl nikdy co dělat s velrybou jako jejich velký patron) nikdy nedívají na Nantucketana s opovržením, poněvadž my i v našich vlněných kazajkách a kalhotách potřísněných dehtem máme na řád svatého Jiří větší právo než oni.

Dlouho jsem byl na pochybách, mám-li mezi nás připustit Herakla. Tohoto starověkého Crocketta a Kita Carsona, tohoto svalnatého vykonavatele radostných, poctivých hrdinských činů, sice

podle řeckého bájesloví spolkla a zase vyvrhla velryba, ale není jasné, zda už to z něho učinilo velrybáře. Nikde není psáno, že svou velrybu skutečně harpunoval, totiž neudělal-li to zevnitř. Přesto ho můžeme mít za velrybáře jaksi nedobrovolného; rozhodně aspoň velryba chytila jeho, když už ne on velrybu. Prohlašuji ho proto za člena našeho klanu.

Ale nejlepší odporující si autority pokládají řecký příběh o Heraklovi a velrybě za odvozeninu mnohem staršího židovského příběhu o Jonášovi a velrybě, a vice versa: jistě jsou si velmi podobny. Nuže, přihlašuji-li mezi nás poloboha, proč ne proroka?

Členy našeho řádu však nejsou jen samí hrdinové, svatí, polo-bozi a proroci. Náš velmistr má být teprve jmenován; jako vznešení králové starověku shledáváme, že u pramenů našeho bratrstva nechybějí ani sami velicí bohové. Měl bych teď vyprávět krásný orientální příběh ze šáster, posvátného zákoníku Indů, který nám dává hrozného Višnu, jednoho z božské trojice hindské; dává nám božského Višnu za Pána – neboť Višnu si při prvním ze svých deseti pozemských vtělení vybral a navždy posvětil velrybu. Když se Bráhma neboli Bůh Bohů – jak praví šástry – odhodlal znovu vytvořit svět po jedné z jeho periodických zkáz, zrodil Višnu, aby toto dílo řídil. Ale Vědy, posvátné knihy, jejichž znalost byla pro Višnu, než začal tvořit, patrně nezbytná a které tedy musely obsahovat jakési praktické pokyny pro mladé architekty, Vědy ležely na dně mořském. Proto se Višnu vtělil ve velrybu, a ponořiv se s jejím tělem do největších hloubek, zachránil posvátné knihy. Nebyl tedy Višnu velrybářem? Vždyť člověku, který jezdí na koni, se také říká koňář.

Perseus, svatý Jiří, Herakles, Jonáš a Višnu – to je seznam našich členů! Který klub kromě velrybářského má v čele členy tak vynikající?

LXXXIII.

JONÁŠ Z HLEDISKA HISTORICKÉHO

V předešlé kapitole jsme se dotkli historického příběhu o Jonášovi a velrybě. Ale někteří Nantuckeťané tomuto historickému příběhu o Jonášovi a velrybě příliš nevěří. Ovšem také někteří skeptičtí Řekové a Římané, vynikající nad pravověrné pohany své doby, stejně nedůvěřovali příběhu o Heraklovi a velrybě, o Arionovi a delfínu, a přece jejich pochybnosti neučinily z těchto tradic fakta o nic méně pravdivá.

Jeden starý rybář ze Sag Harboru uváděl za hlavní důvod svých pochyb o pravdě hebrejského příběhu toto: Má prý jednu z těch zvláštních starosvětských biblí, vyzdobenou podivnými, nevědeckými rytinami; jedna z nich ukazuje Jonášovu velrybu se dvěma vodotrysky na hlavě – zvláštnost, která je typická jen u jednoho druhu leviatana (u grónské velryby a jejích odrůd); je to velryba, o níž velrybáři říkají: „Houstičkou by se udusila“, tak malý má hltan. Ale na to má biskup Jebb odpověď již napřed připravenou. Není třeba, praví biskup, představovat si, že byl Jonáš pohřben v břiše velryby, nýbrž mohl být dočasně ukryt v některé části její tlamy. A to se zdá od toho dobrého biskupa docela rozumné. Věru, grónská velryba by mohla pojmout do tlamy dva hrací stolky a pohodlně k nim usadit všechny hráče whistu. Snad se také mohl Jonáš schovat ve vykotlaném zubu. Ale rozvážíme-li si to, řekneme, že grónská velryba zuby nemá.

Další důvod, který Sag Harbor (tak mu říkali) uváděl pro to, že v této věci prorokovi nevěří, byla jakási nejasnost, pokud jde o uzavření prorokova těla a o žaludeční šťávy velryby. Tato námitka však rovněž padá, protože jeden německý vykladač bible tvrdí, že se Jonáš musel uchýlit do plovoucího těla *mrtvé* velryby – asi tak jako francouzští vojáci při ruském tažení proměnili své mrtvé koně ve stany a vlezli do nich. Jiní evropští vykladači se zas dohadují, že když byl Jonáš vržen přes palubu joppské lodi, podařilo se mu rovnou

uniknout na jinou loď nablízku, která měla patrně velrybu na přídi jako klounovou sochu. A já bych přidal, že se možná jmenovala *Velryba*, jako jsou dnes některé lodi pojmenovány *Žralok*, *Racek* nebo *Orel*. Nechyběli ani učení vykladači bible, kteří mínili, že velryba z knihy o Jonášovi znamená pouze záchranný pás – vak naplněný vzduchem – k němuž ohrožený prorok doplaval, a tak se zachránil před smrtí v hlubinách. Chudáka Sag Harbora odrážejí ze všech stran. Má však ještě jeden důvod pro svou malověrnost. Pamatuji-li se dobře, měl tento důvod: Velryba spolkla Jonáše v moři Středo-zemním a za tři dny ho vyvrhla někde tři dny cesty od Ninive, města na Tigridu, do něhož je mnohem dál než tři dny cesty od nejbližšího místa na pobřeží moře Středozemního. Jak to bylo možné?

A neměla velryba jinou cestu, kudy by dopravila proroka tak blízko k Ninive? Měla. Mohla ho nést kolem mysu Dobré naděje. Ale nemluvíme-li ani o cestě přes celé Středozemní moře a o další plavbě Perským zálivem a Rudým mořem, tedy by taková domněnka předpokládala úplné obeplutí celé Afriky ve třech dnech, nemluvě o tom, že vody Tigridu jsou blízko Ninive příliš mělké, aby v nich mohla plout nějaká velryba. Mimoto by taková představa o Jonášově obeplutí mysu Dobré naděje odňala čest objevení tohoto významného mysu Bartoloměji Diazovi, jeho obecně uznávanému objeviteli, a tak by usvědčila moderní dějiny ze lži.

Všechny tyto pošetilé námitky starého Sag Harbora byly jen důkazem jeho bláhové pýchy z rozumu – pýchy hodné pokárání, a tím víc u něho, poněvadž jeho vzdělání bylo nepatrné a věděl jen to, co pochytil na slunci a na moři. Pravím, že to jen ukazuje jeho bláhovou, bezbožnou pýchu a ohavnou, ďábelskou vzpouru proti důstojnému kněžství. Vždyť jeden portugalský katolický kněz právě tuto představu o Jonášově cestě do Ninive kolem mysu Dobré naděje velebil jako velkolepé oslavení celého zázraku. A tak to také bylo. Vysoce vzdělaní Turci dodnes zbožně věří v historický příběh Jonášův. A asi před třemi sty lety vypráví anglický cestovatel v starých Harrisových cestopisech o turecké mešitě vystavěné na počest Jonášovu: v této mešitě byla zázračná lampa, která hořela bez oleje.

LXXXIV. DLOUHÝ VRH KOPÍM

Aby se kola vozů otáčela snadno a rychle, bývají jejich osy namazány, a z téhož důvodu provádějí někteří velrybáři cosi obdobného na svých člunech: mažou dno tukem. Není pochyby, že takové opatření nemůže škodit, spíš může přinést výhodu, kterou nelze pohrdat, uvážíme-li, že tuk a voda jsou nepřátelé, že tuk je kluzký a že jde o to, aby člun po vodě dobře klouzal. Kvíkveg pevně věřil v namazání člunu tukem a jednoho rána, nedlouho potom, co zmizela německá loď *Jungfrau*, pustil se s neobvyklou horlivostí do této práce. Lezl pod spodkem člunu, visícího nad lodním bokem, a vtíral do něho masnotu, jako by chtěl příčinlivě zajistit úrodu vlasů na lysém kýlu. Pracoval patrně pod vlivem zvláštní předtuchy. Události potvrdily, že měl dobré tušení.

K polednímu hlídky spatřily velryby, ale sotva se k nim loď přiblížila, obrátily se a prchaly překotnou rychlostí; byl to nespořádaný útěk, jako když prchaly Kleopatřiny lodi od Aktia.

Přesto se čluny pustily do pronásledování a Stubbův člun byl v čele. Taštegovi se s velkým úsilím konečně podařilo zabodnout jednu harpunu, ale zasažená velryba se vůbec nepotopila, nýbrž prchala ustavičně po hladině, a zvýšenou rychlostí. Takové nepřetržité napětí musí zaraženou harpunu dříve nebo později nezbytně vytrhnout. Bylo proto nutno zasáhnout prchající velrybu kopím nebo se smířit s tím, že unikne. Přirazit člunem k jejímu boku bylo nemožné, poněvadž plovla neobyčejně rychle a zuřivě. Co tedy zbývalo?

Ze všech znamenitých úskoků a fortelů, triků a nespočetných důmyslných kousků, k nimž zkušený velrybář bývá tak často donucen, žádný nepřekoná onen skvělý manévř s kopím, zvaný *dlouhý vrh kopím*. Žádný šerm končíři ani šavlemi se mu zdaleka nevyrovná. Je nevyhnutelný jen u velryby nezadržitelně prchající. Velkolepou hlavní zvláštností tohoto vrhu je pozoruhodná vzdálenost, na jakou se přesně vrhá dlouhé kopí z člunu, který se prudce kymácí a poska-

kuje, za nejvyšší rychlosti. Celé kopí, ocel i dřevo dohromady, měří deset až dvanáct stop. Ratiště bývá mnohem lehčí než u harpuny a je také z lehčího materiálu, z jedle. K držadlu je připojen tenký provaz velmi dlouhý, zvaný vlečné lanko, jímž možno kopí po vrhu přitáhnout zpátky.

Než budeme pokračovat, musíme se tu zmínit o závažné věci: harpunu můžete sice vrhat na takovou dálku stejným způsobem jako kopí, ale přece jen se to dělá málokdy, a když se to podnikne, bývá zásah ještě řidčeji úspěšný: vážnou překážkou je tu totiž větší váha a menší délka harpuny, srovnáváme-li ji s kopím. Proto je zpravidla nutno přichytit se dříve k velrybě, než může dojít k dlouhému vrhu kopím.

Podívejte se nyní na Stubba, kterému právě humorná, uvážlivá chladnokrevnost a mysl klidná v nejhorších situacích dávaly zvláštní kvalifikaci, aby mohl vyniknout v tomto vrhu kopím. Podívejte se na něho! Stojí zpříma na zmítané přídi letícího člunu, v mracích pěny, a táhnoucí velryba je čtyřicet stop před ním. Stubb lehce drží dlouhé kopí, dvakrát nebo třikrát je po délce přehlédne, aby se přesvědčil, že je opravdu rovné, nabere do jedné ruky svištivé smyčky lanka, aby mu volný konec zůstal v hrsti a zbytek se mohl volně rozvinovat. Potom přidrží kopí ve výši svého opasku a namíří je na velrybu. Stále zaměřuje kopí na velrybu a ustavičně je vyrovnává v ruce, skláněje dřevěný konec, čímž stále zvedá špičku, až má zbraň dobře vyváženou na dlani, patnáct stop ve vzduchu. Připomíná vám trochu kejklíře, udržujícího v rovnováze dlouhou tyč na bradě. V příštím okamžiku rychlý, nevyhlášený pohyb, svítivá ocel překlene zpěněnou vzdálenost nádherným, vysokým obloukem a kopí se chvěje v zraněném důležitém místě velrybího těla. Velryba teď chrlí místo jiskřivé vody červenou krev.

„To v ní otevřelo pípu!“ zvolal Stubb. „To je nesmrtelný Čtvrtý červenec. Ze všech fontán dnes musí tryskat víno! Ted' kdyby to tak byla stará orleánská whisky nebo stará ohijská nebo i ta mizerná žitná! Taštego, kamaráde, to potom nastavíš konvici k fontáně a budeme pít dokola! Ano, opravdu, na mou duši! Uvařili bychom

znameníť punč v otvoru jejího chrliče a z té živé punčové bowle můžeme zunkat živou vodu.“

Za takového žertovného hovoru se opakuje znovu a znovu zručný vrh a kopí se vrací k svému pánu jako chrt obratně držený na šňůře. Umírající velryba sebou začíná trhat v předsmrtné křeči. Natažený provazec se uvolňuje. Vrhač usedne na zád' se založenýma rukama a mlčky pozoruje, jak obluda umírá.

LXXXV. FONTÁNA

Ačkoli po šest tisíc let – a nikdo neví, kolik milionů věků předtím – velké velryby vyrážely vodotrysky všude nad mořem, kropíce i a zamlžující zahrady hlubin jakoby samými kropíciemi nebo zamlžovacími konvemi; ačkoli po mnohá století tisíce lovců bývalo u samé velrybí fontány a pozorovalo její klopení a vodomety – ačkoli se dalo to všechno, přece až do této požehnané minuty (jedna hodina a patnáct a čtvrt minuty odpoledne 16. prosince L. P. 1851) zůstává ještě problémem, jsou-li fontány opravdu fontánami vody nebo pouhé páry – to je zajisté hodno pozoru.

Podívejme se tedy na tuto věc a zároveň na jiné zajímavé okolnosti. Každý ví, že tvorové ploutevnatí dýchají většinou zvláštním důmyslným zařízením žáber vzduch, neustále míšený s živlem, v kterém plují. Proto by mohl sled nebo treska žít třeba sto let a ani jednou nevystřčit hlavu nad vodu. Ale velryba může žít jenom vdechováním čistého vzduchu přímo z ovzduší, poněvadž její zvláštní vnitřní struktura ji vybavila normálními plícemi jako lidské tvory. Proto musí pravidelně navštěvovat hořejší svět. Nemůže však ani sebemeně dýchat tlamou, protože vorvaní tlama v obvyklém postavení je aspoň osm stop pod hladinou. A co víc, dýchací trubice velryby nemá žádné spojení s její tlamou. Ne, dýchá jenom dýchacím otvorem, který má na vršku hlavy.

Řeknu-li, že u každého tvora je dýchání činnost naprosto nezbytná k udržení života, poněvadž čerpá ze vzduchu určitý prvek, který se tak dostává do styku s krví a obdařuje ji silou životodárnou, myslím, že se nemýlím, i když přitom snad užívám zbytečných vědeckých výrazů. Předpokládejme, že je tomu tak, a dojdeme k názoru, že kdyby všechna krev v člověku mohla být okysličená při jednom vdechnutí, mohl by pak člověk uzavřít chřípí a po delší dobu nevdechovat nový vzduch. To znamená, že by potom mohl žít a nedýchat. I když to vypadá nepřírozeně, přesně takové je to u velryby, která si

s přestávkami žije soustavně tak, že za celou hodinu i déle (když je u dna) nevdechne ani jedinkrát a nepřijme ani jinak jedinou částechku vzduchu, neboť nemá žádné žábry. Jak je to možné? Mezi žebry a po obou stranách páteře je vybavena pozoruhodným spletitým krétským labyrintem jemňoučkých cév; když opustí hladinu, jsou tyto cévy plně roztaženy okysličenou krví. Tak v sobě nese hodinu i déle přebytečnou zásobu životnosti v mořské hloubce tisíc sáhů, stejně jako si velbloud, kráčející přes vyprahlou poušť, nese ve čtyřech zásobních žaludcích přebytečnou zásobu vody pro budoucí potřebu. Anatomická skutečnost tohoto labyrintu je nesporná, a že předpoklad na něm založený je rozumný a pravdivý, to mi připadá tím jistější, když přemýšlím o nevysvětlitelné jinak úpornosti, s jakou onen leviatan vyrazí své vodotrysky. Míním tím tohle: kdykoli se vorvaň vynoří nad hladinu a není znepokojován, setrvá na ní po dobu přesně stejnou jako při každém jiném nerušeném vynoření. Řekněme, že tu pobude jedenáct minut a vyrazí sedmdesát fontán, to znamená, vydechne sedmdesátkrát. Když se vynoří znovu, bude opět přesně na minutu mít svých sedmdesát výdechů za touž dobu. Jestliže ho po několika výdeších poplašíte, takže se potopí, musí se znovu vynořit, aby doplnil svou pravidelnou dávku vzduchu, a teprve když vdechne sedmdesátkrát, může se konečně potopit a vydržet pod vodou po celou svou dobu. Všimněte si, že u různých jednotlivců jsou tyto dávky sice různé, ale u každého jednotlivce jsou stejné. Nuže, z jakého důvodu by se velryba tak úporně snažila dosáhnout svého počtu výdechů, když ne proto, aby si naplnila vzdušnou zásobárnu, než se ponoří nadobro? Je také zřejmé, že tato nutnost vynořovat se vydává velrybu všem osudným nebezpečím lovu. Obrovský leviatan by nemohl být chycen ani hákem, ani sítí, kdyby plul tisíc sáhů pod slunečním světlem. Vítězství ti tedy nepřináší ani tak tvá zručnost, ó lovče, jako spíš ta velká nezbytnost!

Člověk musí dýchat ustavičně – jeden dech stačí jen na dva nebo tři tehy. Proto ať už vykonává jakoukoli jinou práci, ať bdí či spí, musí dýchat, jinak zemře. Vorvaň však dýchá jen jednu sedminu svého času, čili jen v neděli.

Řekli jsme, že velryby dýchají pouze svým dýchacím otvorem. Kdybychom mohli po pravdě dodat, že jejich fontány jsou smíšený s vodou, měli bychom, myslím, vysvětlení, proč se jejich čich zdá zastřený. Jediné ústrojí, které se u vorvaně vůbec podobá nosu, je právě onen chrlicí otvor, a když je tak ucpán dvěma živly, nemůžeme ovšem očekávat, že bude mít schopnost čichovou. Ale poněvadž je vodoměr záhadou – neví se, zda je to voda či pára – nemůžeme dosud v této věci dojít k naprosté jistotě. Přece však je dokázáno, že vorvaň nemá zvláštní čichové orgány. Nač by jich potřeboval? V moři není růží ani fialek, ani kolínské vodičky.

Dále: jeho průdušnice ústí jen do trubice, kterou chrlí, a tato dlouhá trubice je – podobně jako velký kanál Erie – opatřena jakýmsi stavidly (která se otvírají a zavírají), aby uvnitř udržela vzduch nebo zahradila cestu vodě shora; proto velryba nemá žádný hlas, ledaže byste ji chtěli urazit tvrzením, že mluví nosem ve chvílích, kdy tak podivně chrčí. Ostatně má velryba co komu říci? Zřídka kdy jsem poznal hlubokého myslitele, který by měl tomuto světu co říci, leda snad když je donucen vykoktat něco, aby sehnal na živobytí. Ach, naštěstí svět tak rád poslouchá!

Chrlicí trubice vorvaně, určená hlavně pro přívod vzduchu, běží vodorovně mnoho stop, přímo pod horním povrchem hlavy a trochu k jedné straně; tato zvláštní trubice se neobyčejně podobá plynové rouře, která se vede v městě pod jednou stranou ulice. Vrací se však otázka, zda tato plynová roura je též rourou vodovodní, jinými slovy, zda vodotrysk vorvaně je jen pára z vydechovaného vzduchu, či zda vydechovaný vzduch je smíšen s vodou nabranou do tlamy a vyvrženou chrlicím otvorem. Je jisté, že tlama je nepřímě spojena s trubicí pro vydechování, ale nelze dokázat, že jsou spojeny proto, aby se mohla voda vypouštět dýchacím otvorem. Vorvaň by to asi nejvíc potřeboval, když při krmení nabere do tlamy také vodu. Potrava vorvaně je však hluboko pod hladinou, kde nemůže chrlít, i kdyby chtěl. Kromě toho, pozorujete-li ho bedlivě a podle hodinek, shledáte, že není-li rušen, bývá mezi dobami vodoměrů a pravidelnými dobami dýchání pevný rytmus.

Proč však někoho mořit všemi těmito úvahami o tom tématu? Mluv přímo! Viděls jeho vodometa. Řekni nám tedy, co to je! Což nerozeznáš vodu od vzduchu? Drahý pane, na tomto světě není vždy tak snadné rozhodnout takové prosté otázky. Poznal jsem, že věci pro vás nejprostší bývají nejzamotanější. A pokud jde o ten vodometa, můžete v něm stát, a ještě nebudete najisto vědět, co to vlastně je.

Jeho jádro je ukryto ve sněhobílé jiskřící mlze, která je zahaluje. Jak můžete s jistotou říci, zda z něho stříká voda, když přece, kdykoli se k velrybě natolik přiblížíte, abyste zřetelně viděli její vodometa, velryba se ustavičně pohybuje a voda stříká kolem dokola? Jestliže v takové chvíli opravdu myslíte, že jste postřehli ve vodometu kapičky vláhy, jak můžete vědět, že to není jen sražená pára? Nebo jak víte, že to nejsou právě povrchové kapky z dýchacího otvoru na temeni velrybí hlavy? Vždyť i když velryba klidně pluje za poledne v mírném moři a slunce jí vysuší vyzdvižený hrb jako velbloudí hrb na poušti, i tehdy mívá velryba kalužinku vody na hlavě, tak jako často za parného slunce spatříte ve skále dutinu naplněnou dešťovou vodou.

Není ostatně ani zvlášť rozumné, aby lovec byl příliš zvědav na pravou povahu velrybího chrliče. Nevyplatí se mu dívat se do něho a přibližovat k němu obličej. Nemůžete přijít se džbánkem k této fontáně, naplnit jej a odejít. Přijdete-li jen nepatrně do styku s vnějším popraškem vodometných par, což se stane často, začne vás kůže prudce pálit, poněvadž to, co se jí dotklo, je žíravé. Znáám člověka, který přišel do bližšího ještě styku s vodometem, zda z úmyslu vědeckého nebo jiného, to nevím, ale kůže se mu sloupala z tváří i rukou. Proto velrybáři považují vodometa za jedovatý a hledí se mu vyhnout. Ještě něco – slyšel jsem a valně o tom ani nepochybuji, že vstříkne-li vám tento vodometa rovnou do očí, oslepnete. Zdá se mi, že nejrozmumnější, co badatelé mohou učinit, je nechat tento smrtící vodometa na pokoji.

I když nemůžeme dokazovat a zjišťovat, přece můžeme aspoň vyslovovat pravděpodobné dohady. Já se domnívám toto: vodometa není nic jiného než pára. Vedle jiných důvodů vedou mě k tomuto

závěru úvahy o vrozené důstojnosti a vznešenosti vorvaně; nepokládám jej za obyčejného, povrchního tvora, neboť je nesporné, že ho nikdy nenajdeme na mělčinách nebo blízko pobřeží, kde všechny ostatní velryby někdy pobývají. Je důkladný a hluboký. Jsem přesvědčen, že z hlav všech důkladných, hlubokých bytostí, jako Platona, Pyrrhona, ďábla, Dia, Danta a tak dále, stoupá vždy vzhůru jakási sotva viditelná pára, kdykoli uvažují o hlubokých myšlenkách. Když jsem psal malé pojednání o nesmrtelnosti, postavil jsem si ze zvědavosti před sebe zrcadlo. Netrvalo dlouho a spatřil jsem v něm, že v ovzduší nad mou hlavou se kroutí a vlní zvláštní spleť útvarů. Neměnná vlhkost mých vlasů, když jsem seděl pohroužen v hluboké přemýšlení po šesti číškách horkého čaje v své mansardě tence pobité šindelem, za srpnového poledne, ta vlhkost se mi zdá dalším dokladem pro předpoklad právě uvedený.

A k jaké vznešenosti se pozvedá naše pojetí toho mocného, záhadného netvora, když jej vidíme velebně plout klidným tropickým mořem! Jeho obrovská, mírná hlava má nad sebou baldachýn páry, vytvářený jeho nesdělitelnými úvahami, a tato pára – jak někdy spatříte – je ozdobena duhou, jako by samo nebe potvrzovalo jeho myšlenky. Neboť duhy, jak víte, nikdy nevznikají v jasném vzduchu, kráší barvami jen páru. A tak hustou mlhou chmurných pochyb v mé mysli probleskne občas božská intuice a roznítl mou mlhu nebeským paprskem. A za to děkuji Bohu; všichni máme pochybnosti; mnozí popírají, ale ať pochybují či popírají, jen málokterí mají intuici. Pochybnosti o všech věcech pozemských a intuice o některých věcech nebeských – z tohoto spojení nevzejde ani věřící, ani nevěřící, nýbrž skutečný člověk, který pozoruje nebe i zemi stejným pohledem.

LXXXVI. OCAS

Jiní básníci zpívali chválu mírných očí antilopy a krásného peří toho ptáka, který nikdy nevzlétne: já, člověk méně božský, oslavuji ocas.

Počítáme-li, že ocas největšího vorvaně začíná tam, kde se trup zužuje asi tak na objem lidského pasu, pak jenom na horním povrchu zabírá ocas plochu nejméně kolem padesáti čtverečních stop. Hutné, oblé těleso jeho kořene se rozšiřuje ve dva široké, pevné ploché vějíře neboli ploutve ocasní, jež se postupně ztenčují až na tloušťku menší než jeden palec. Ve vidlici, to jest v místě, kde k sobě ploutve přisedají, jsou slabě vyklenuty a potom se od sebe rozestupují jako křídla, ponechávající mezi sebou široký prostor. U žádného živého tvora nenajdeme krásné linie vykroužené skvěleji než tento půlměsíkový okraj ocasních ploutví. Ocas dospělé velryby má v místě největšího rozpětí o hodně víc než dvacet stop na šíř.

Celá tato část těla vypadá jako hustá, blanou spojená vrstva spájených šlach; když však do ní říznete, seznáte, že je složena ze tří samostatných vrstev: horní, střední a spodní. Vlákna v horních a spodních vrstvách jsou dlouhá a vodorovná, ve střední vrstvě jsou velmi krátká a probíhají napříč mezi vnějšími vrstvami. Ze všeho nejvíc právě tato trojjediná stavba dodává ocasu síly. Pro toho, kdo studoval staré římské zdi, bude střední vrstva zajímavou obdobou tenké vrstvy dlaždic, střídající se stále s kameny v oněch podivuhodných památkách ze starověku, která nepochybně mnoho přispěla k velké odolnosti tohoto zdiva.

Ale jako by nebylo dost na této obrovské místní síle ve šlachovitém ocasu, je celý trup leviatana potažen předivem svalových vláken a nití, které se táhnou po obou stranách beder, sbíhají se do ocasních ploutví, neznatelně s nimi splývají a značně přispívají k jejich síle, takže se zdá, jako by se v ocase nezměrná síla velryby soustřeďovala do jednoho místa. Jde-li o to, aby něco bylo zničeno, tady je k tomu nástroj.

Ale tato obdivuhodná síla velrybího ocasu nijak nesnižuje půvabnou vlácnost jeho pohybů, když s dětskou lehkostí rozvlňuje titánskou sílu. Naopak, právě jí nabývají tyto pohyby svrchované krásy. Opravdová síla nikdy neporušuje krásu nebo soulad, nýbrž často je vzbuzuje; ve všem, co je velkolepě krásné, má síla velký podíl na působivosti té krásy. Odstraňte napjaté šlachy, které jako by vyřázely z mramoru sochy Heraklovy, a její kouzlo bude to tam. Když zvedl oddaný Eckermann prostěradlo z nahé mrtvolky Goethovy, byl ohromen mohutnou hrudí tohoto muže, která se podobala římskému vítěznému oblouku. Všimněte si, jakou robustnost vytváří Angelo, i když maluje Boha Otce v lidské podobě! A necht' malíři oněch měkkých, nakadeřených, hermafroditních italských obrazů vyjadřují cokoli z boží lásky v podobě Syna, jejíž ideu úspěšně ztělesňují – tyto obrazy, tak naprosto postrádající svalnatosti, nepovídají nic o síle, nýbrž ukazují pouhou zápornou zženštilou poddanost a trpělivost, o nichž se všeobecně přiznává, že jsou zvláštními užitečnými přednostmi Kristova učení.

Ať už je údu, o kterém mluvím, použito pro zábavu nebo v obraně, ve zlosti nebo v kterékoli jiné náladě, je tak pružný, že jeho pohyby se vždy vyznačují neobyčejným půvabem. Ruka žádná víly by jej v tom nedovedla překonat.

Má pět hlavních příznačných pohybů. Především velryba používá ocasu jako ploutve při pohybu dopředu; za druhé jako kyje v bitvě; třetího pohybu užívá při smetání; čtvrtý je pohyb ocasu, když bije naplocho do vody, a pátý při zvedání do výše.

Za prvé: Ocas leviatana pracuje jinak nežli ocas u všech ostatních mořských tvorů, poněvadž je postaven vodorovně. Nikdy se nevrťí. Vrtění je u člověka jako u ryby známkou méněcennosti. Pro velrybu je ocas jediným pohonným prostředkem. Když mořská obluda zuřivě plave, stáčí ocas šroubovitě vpřed pod trup a potom jím prudce mrští dozadu, čímž vznikají její výrazivé a skákavé pohyby. Bočními ploutvemi jen kormidluje.

Za druhé: Je dost příznačné, že vorvaň při zápase s jiným vorvaněm bojuje jenom hlavou a čelistí, kdežto za boje s člověkem užívá hlavně

a s opovržením ocasu. Útočí-li na člun, ohne rychle ocasní ploutve a ránu způsobuje jejich zpětný pohyb. Stane-li se to na volném vzduchu, zejména tehdy, když jde o úder rovnou do cíle, je to rána prostě nesnesitelná. Žádné lidské žebro ani člun ji nevydrží. Zachránit se můžete jedině tím, že se jí vyhnete. Přichází-li však ze strany a vodou kladoucí odpor, a částečně také proto, že velrybářský člun je lehký a z pružného materiálu, bývá nejvážnějším následkem úderu obvykle prasklé žebro nebo nějaké to vyražené prkno; podobá se to píchnutí do boku. Tyto podmořské boční rány jsou při lovu tak časté, že je rybáři považují za malichernost. Někdo svlékne kabát a díru ucpe.

Za třetí: Nemohu to dokázat, ale zdá se mi, že hmat se u velryby soustřeďuje v ocase, který má po této stránce takovou citlivost, že se jí vyrovná jen cit sloního chobotu. Velryba dokazuje tuto citlivost hlavně při metení, když s dívčím půvabem a s jakousi měkkou pomalostí pohybuje obrovskými ocasními ploutvemi ze strany na stranu po hladině mořské, ale ucítí-li třeba jen námořníkovy vousy, běda tomu námořníkovi, vousům a všemu! Jaká jemnost je v tomto zkušebním doteku! Kdyby její ocas měl schopnost chápavou, připomínal by mi rovnou slona Darmonodova, který často chodil na květinářský trh a s hlubokými poklonami podával dámám kytice a potom je bral kolem pasu. Hned z několika důvodů je škoda, že velryba nemá chápavý ocas. Slyšel jsem totiž ještě o jiném slonu, který, byl-li v boji raněn, otočil prý chobot a kopí si vytáhl.

Za čtvrté: Když se nepozorovaně přikradete k velrybě na moři domněle bezpečném a osamělém, zdá se vám, že odložila ohromnou tíhu těla a důstojnosti a hraje si na oceáně jako kotě u krbu. Ale i při hře vidíte její sílu. Vymrští široké vějíře ocasu vysoko do vzduchu a potom jimi udeří o hladinu tak mocně, že se hromová rána rozléhá na míle daleko. Málem byste si řekli, že vystřelili z velkého děla; a zpozorujete-li lehký sloup páry z dýchacího otvoru na jejím druhém konci, řekli byste, že to vychází kouř ze zápalné dírky.

Za páté: V obvyklé plovací poloze leží ocasní ploutve leviatanovy hodně pod úrovní jeho hřbetu, takže je nad hladinou vůbec není vidět. Ale když se chce vorvaň ponořit do hlubin, celé ploutve a nej-

méně třicet stop jeho trupu se vymrští zpříma do vzduchu, chvilku se takto chvějí, až jako blesk zmizí v hlubinách. Až na nádherný *lom* – který vylíčíme jinde – je toto zvednutí velrybích ocasních ploutví snad nejvelkolepější podívanou v celé živé přírodě. Gigantický ocas jako by z bezedných hlubin křečovitě lapal po nejvyšším nebi. Takto jsem spatřil ve snách majestátního Satana, jak vztahuje svůj prokletý obrovský spár z moře pekelných plamenů. Ale při pohledu na takové výjevy záleží jen a jen na tom, jakou máte náladu. Jste-li v náladě Dantově, zjeví se vám ďáblové; jste-li v Izaiášově, tedy archandělé. Když jsem jednou stál nahoře na vrcholu stožáru své lodi při východu slunce, které zalévalo purpurem oblohu i moře, uviděl jsem na východě velké stádo velryb. Všechny mířily k slunci a na okamžik všechny najednou mávaly ve vzduchu vztyčenými ocasními ploutvemi. Tehdy mi připadalo, že ani v Persii, v domově uctíváčů ohně, nebylo lze spatřit tak velkolepý obřad uctívání bohů. Jako Ptolemaios Filopator byl svědkem afrického slona, tak jsem já svědkem velryby, kterou prohlašuji za nejzbožnějšího ze všech tvorů. Podle krále Juby totiž vojenští sloni ve starověku často vítali jítro tím, že za nejhlubšího ticha zvedli choboty.

Náhodné srovnání mezi velrybou a slonem v této kapitole, pokud jde o některé stránky velrybího ocasu a chobotu druhého zvířete, nesmí vyvolat dojem, jako by tyto dva rozdílné orgány byly stejné, nebo dokonce jako by byli stejní tvorové, kterým patří. Jako je nej-mocnější slon vedle leviatana jen pouhým strašákem, tak také jeho chobot je proti ocasu leviatana pouhým stonkem lilie. Nejstrašnější rána sloním chobotem by byla jen jako laškovný úder vějířem proti nesmírnému drtivému úderu vorvaňových těžkých ploutví, které v několika případech vyhodily postupně všechny čluny i s vesly a posádkou do vzduchu, tak jako pohazuje indický kejklř koulemi.¹⁸

---

18 Ačkoli je nevhodné srovnávat vůbec velrybu a slona, pokud jde o celkovou velikost, protože v této věci se má slon k velrybě asi tak jako pes ke slonu, přece tu nechybí několik znaků podivné podobnosti. K nim patří také vodotrysk. Je dobře známo, že slon často vtáhne do chobotu vodu nebo prach, potom vztyčí chobot a proudem obsah vychrlí.

Čím víc uvažuji o tomto mohutném ocase, tím víc je mi líto, že jej nedovedu dobře znázornit, časem vykonává pohyby, které by sice šlechtily lidskou ruku, ale u něho jsou zcela nevysvětlitelné. V mohutném stádu bývají někdy jeho záhadná gesta tak neobyčejná, že jsem slyšel, jak lovci ukazovali na jejich příbuznost se znameními a symboly zednářskými; velryba prý se tak inteligentně dohovoruje se světem. Také jinak najdeme u velryby pohyby zcela překvapující a nepochopitelné i pro nejzkušenějšího útočníka. Ať ji pitvám jak chci, pronikám přece jen pod povrch kůže. Neznám ji a nikdy ji znát nebudu. Ale neznám-li ani ocas této velryby, jak mohu porozumět její hlavě? A co víc, jak mám pochopit její tvář, když žádné tváře nemá? Zdá se, že říká: „Uzříš část mých zad, můj ocas, ale mého obličeje nespatříš.“ Nedovedu však zcela porozumět jiným částem jejího těla. Ať si už o své tváři naznačuje cokoli, pravím znovu, že obličej nemá.

LXXXVII. VELKOLEPÁ FLOTILA

Dlouhý a úzký poloostrov Malajský, táhnoucí se na jihovýchod od území Barmy, tvoří nejjižnější výběžek celé Asie. Od tohoto poloostrova se táhnou v souvislé řadě velké ostrovy Sumatra, Jáva, Bali a Timor a s mnohými jinými tvoří obrovské molo nebo hráz, která spojuje podélně Asii s Austrálií a odděluje dlouhý nerušený Indický oceán od hustě rozsetých souostroví na východě. Tato hráz je proražena mnoha průchody pro pohodlí lodí a velryb, nejvýznačnější z nich jsou průlivy Sundský a Malacký. Průlivem Sundským vplouvají do Čínského moře hlavně lodi mířící od západu do Číny.

Tento úzký průliv Sundský dělí Sumatru od Jávy; a protože je uprostřed oné obrovské ostrovní hráze a opírá se o smělé zelené předhoří, kterému námořníci říkají Hlava Jávy, podobá se nemálo ústřední bráně do nějaké obrovské říše obehnané zdí. A uvážíme-li nevyčerpatelné bohatství koření, hedvábí, drahokamů, zlata, slonové kosti, jimiž oplývají tisíce ostrovy tohoto východního moře, vidíme v tom význačné opatření přírody, že takové poklady se aspoň snaží vzbudit zdání – i když bezvýsledně – že už sám útvar země je chrání před nesmírnou hrabivostí západního světa. Pobřeží Sundského průlivu nemají oněch velitelských pevností, které střeží vchod do moře Středozevního, Baltického nebo do moře Marmarského. Na rozdíl od Dánů nepožadují tito Orientálci, aby jim stažením vrcholové plachty vzdávaly povinnou poctu nekonečné průvody lodí, plujících po větru, které projíždějí po celá staletí dnem i nocí mezi ostrovy Sumatrou a Jávou, naloženy nejdrahocennějšími náklady Východu. Ale zřikají-li se ochotně takové obřadnosti, nikterak se nevzdávají práva na uznání mnohem solidnější.

Od nepamětných dob se na lodi plující úžinami vrhávaly pirátské lodice Malajců, číhající mezi skrytými mělkými zátokami a ostrůvky u Sumatry, a špicemi kopí se vášnivě domáhaly pocty. V poslední době krvavé výpravy evropských křižníků sice odvahu těchto kor-

zárů poněkud potlačily, ale přesto i za našich dnů občas slyšíme zprávy o anglických a amerických lodích, které byly v tamních vodách nemilosrdně přepadeny a vydrancovány.

Hnána svěžím a příznivým větrem, blížila se nyní *Pequod* k oněm úžinám. Achab měl v úmyslu proplout tudy do moře Jávského a potom směrem na sever, neboť věděl, že tyto vody tu a tam vyhledávají vorvani. Chtěl plout kolem ostrovů Filipínských a proniknout až ke vzdálenému pobřeží japonskému v době, kdy tam začíná hlavní velrybářská sezona. Takto navštíví *Pequod* na okružní plavbě skoro všechna známá loviště vorvaňů na světě, nežli se pustí do Tichého oceánu; nebude-li mít Achab nikde jinde úspěch, spoléhal najisto, že právě tam se utká s Moby Dickem, neboť bylo známo, že v tomto moři pobývá nejčastěji, a v sezoně, kdy bylo možno s velkou pravděpodobností počítat, že tam připluje.

Ale co teď? Nepřistane Achab někde při tomto pátrání v různých pásmech? Což jeho posádka pije vzduch? Jistě se někde zastaví, aby nabral vodu. Ale ne. Slunce, obíhající ve svém ohnivém kole jako při závodech v cirku, nepotřebuje po dlouhou dobu nic než to, co má v sobě. Stejně Achab. Všimněte si toho také u velrybářské lodi. Skladíště jiných lodí jsou naložena cizím zbožím, které se má přepravit do dalekých přístavů, kdežto velrybářská loď, toulající se po světě, nemá jiného nákladu než sebe a posádku, její zbraně a její potřeby. V rozsáhlém lodním prostoru má uloženo celé jezero zásob. Je zatížena věcmi potřebnými, a ne nepoužitelnými kusy olova a železnou zátěží. Veze si zásobu vody na léta. Čistou, osvědčenou pramenitou vodu z Nantucketu, které dávají Nantucketané v Tichém oceánu po třech letech plavby přednost před tekutinou chutnající po mořské soli, nabranou do nádob teprve včera z peruánských nebo indických pramenů. Zatímco jiné lodi pluly snad z New Yorku do Číny a zpět a zastavily se v mnoha přístavech, velrybářská loď nemusela po celou tu dobu spatřit ani kousíček půdy a její posádka nevidí nikoho jiného než námořníky, jako jsou oni sami. Kdybyste jim přinesli zprávu, že nastala nová potopa, odpověděli by jen: „Nu dobrá, hoši, tady je archa!“

Poněvadž mnoho vorvaňů bývalo chyceno u západního pobřeží Jávy, blízko Sundského průlivu, a poněvadž většinu okolního moře velrybáři všeobecně považují za znamenité místo pro lov, důstojníci ustavičně upozorňovali a vybízeli hlídky na *Pequodě*, čím víc se přibližovala k Hlavě Jávy, aby bedlivě dávaly pozor. Na pravoboku se už nejasně rýsovaly zelené, palmami porostlé útesy země a naše chrípě s rozkoší vdechovaly vůni čerstvé skořice; přece však hlídky nehlásily ani jediný vodotrysk. Lod' se už téměř vzdala naděje na nějaký úlovek v těchto končinách; když už skoro vplouvala do úžiny, náhle se ozvalo obvyklé radostné volání shora a zanedlouho se nám naskytla podívaná vzácně velkolepá.

Zde však nutno předeslat, že v poslední době velrybáři loví vorvaně s neúnavnou čilostí po všech čtyřech oceánech, a proto vorvani už neplují jako kdysi zpravidla v malých samostatných skupinách; potkáváme je teď často v neobyčejně velkých stádech, v nichž někdy je tak ohromné množství kusů, že se téměř zdá, jako by si byly jejich četné kmeny slavnostně přísahaly spojenectví a podepsaly smlouvu o vzájemné pomoci a ochraně. Seskupením vorvaňů v tak obrovské karavany lze vysvětlit okolnost, že dnes můžete plout i v nejlepších lovištích často celé týdny a měsíce, aniž spatříte jediný vodotrysk, a potom se vám náhle objeví množství, o němž se někdy zdá, že čítá celé tisíce.

Po obou stranách přídě ve vzdálenosti asi dvou nebo tří mil tryskal a třpytil se v poledním vzduchu nepřetržitý řetěz velrybích vodometů, tvořící obrovský půlkruh, který objímal polovinu hladiny na obzoru. Dvojitý vodomet grónské velryby však tryská rovně vzhůru, na vrcholku se dělí a rozpadá ve dvě splývavé větve jako na vrbě, kdežto jediný, dopředu skloněný vodomet vorvaně vytváří hustý, zkadeřený keř bílé mlhy, neustále stoupající a padající ke straně závětrné.

Kdykoli se *Pequod* vyhoupla na některý vysoký mořský kopec a z paluby bylo vidět toto množství mlhavých vodometů, vyrážejících do vzduchu v jednotlivých kadeřavých křivkách, pak to v oslepujícím ovzduší modravého oparu vypadalo jako tisíc přívětivých

komínů lidnaté metropole, když se náhle zjeví za lahodného podzimního dopoledne jezdcí na výšině.

Jako pochoduující armády zrychlují svůj pochod, když se přiblíží k zlověstnému průsmyku v horách, snažíce se, aby měly nebezpečný průchod co nejrychleji za sebou a znovu se rozvinuly na rovině v poměrném bezpečí, tak se zdálo, že i tato obrovská velrybí flotila spěchá úžinami, stahujíc postupně křídla svého půlkruhu a plujíc v jednom celistvém, ale stále srpovitém útvaru.

Pequod napjala všechny plachty a hnala se za nimi. Harpunáři už měli v rukou zbraně a hlasitě pokřikovali z přídí člunů ještě zavěšených. Vydrží-li vítr, skoro už nepochybovali, že se obrovské množství, hnané Sundským průlivem, rozvine ve východních mořích a dočká se toho, že několik velryb chytíme. A kdo mohl říci, nepluje-li na čas v této velké karavaně i sám Moby Dick jako uctíváný bílý slon při korunovačním průvodu v Siamu? Tak jsme se plnými plachtami řítili, ženouce leviatany před sebou; vtom se znenadání ozval Taštegův hlas, který naléhavě upozorňoval na něco za námi.

Spatřili jsme vzadu jiný srp, podobný srpu velryb před námi. Vypadal, jako by jej tvořily oddělené bílé páry, které se zvedaly a klesaly asi jako vodomety velryb, ale nebyl to vznik a zánik dokonalý, nýbrž vznášely se ustavičně a vůbec nezmizely docela. Achab si na ně zaměřil dalekohled, rychle se obrátil na svém stanovišti a zvolal: „Nahoru, připravte kladky a okovy k namočení plachet. – Jsou za námi Malajci!“

Jako kdyby byli příliš dlouho číhali za výběžky země, až se *Pequod* dostane hlouběji do úžin, nyní nás tito asijské darebáci zuřivě pronásledovali, aby dohonili zdržení zaviněné přílišnou opatrností. Ale ježto rychlá *Pequod* se silným větrem v zádech byla sama na zuřivé honbě, bylo vlastně velmi laskavé od těchto hnědých lidumilů, že jí pomáhali hnát se rychleji za vyvolenou kořistí – sloužíce jí jaksi za jezdecké bičičky a ostruhy. Něco takového muselo napadnout Achaba, když s dalekohledem pod paží přecházel po palubě: když kráčel vpřed, pozoroval obludy, které pronásledoval, a cestou zpět se díval na krvežíznivé lupiče, kteří pronásledovali *jeho*. A podíval-li se na

zelené stěny vodního průsmyku, kterým loď potom plula, a pomyslel si, že za touto bránou leží cesta k jeho pomstě, a viděl-li zas, jak právě v této bráně on teď pronásleduje i je sám pronásledován na život a na smrt, a nejen to, ale že smečka nelítostných, zuřivých pirátů a nelidských, neznabožských ďáblů ho v této štvanci pekelně pohání svým proklínáním – když mu všechny tyto myšlenky proběhly hlavou, Achabovo čelo zůstalo zasmušilé a zbrázděné jako chmurné pobřeží po bouřlivém přílivu, který je sice ohlodává, ale nedovede urvat pevný předmět z místa.

Ale takové myšlenky zneklidňovaly jen velmi málo lidí z bezstarostné posádky. *Pequod* nechávala piráty za sebou ve vzdálenosti stále větší a větší, a když konečně proletěla mimo svěže zelený výběžek Cockatoo na straně k Sumatře a vyplula posléze do širých vod, tehdy se zdálo, jako by harpunáři víc litovali, že rychlé velryby předhonyly loď, než se radovali, že loď tak vítězně unikla Malajcům. Loď však plula stále ve velrybí stopě a ryby konečně polevovaly v rychlosti. Vítr ustával, proto byl dán rozkaz spustit čluny. Ale sotva stádo vorvaňů jakýmsi podivuhodným instinktem poznalo, že je pronásledují tři čluny – třeba ještě byly asi míli za nimi – hned se opět shluklo, vorvani vytvořili husté šiky a prapory, takže jejich vodomety vypadaly jako blýskavé řady nasazených bodáků, a pluli dvojnásob rychle.

Vysvlečení do košile a spodků, skočili jsme k veslům; po několikahodinovém veslování jsme byli už téměř rozhodnutí vzdát se závodu, ale pojednou všeobecný neklid mezi velrybami živě nasvědčoval tomu, že je konečně ovládl onen podivně zmatený stav tupé nerozhodnosti; když velrybáři tento stav u velryby postřehnou, říkají, že je poděšena. Sevřené vojenské útvary, v kterých vorvani až dosud rychle a pravidelně plovat, rozptýlily se teď v divoké stádo; zdálo se, že velryby zešlély hrůzou jako sloni krále Pora v indické bitvě s Alexandrem. Prchajíce všemi směry v širokých, nepravidelných kruzích a plovouce bez cíle sem a tam, jasně prozrazovaly krátkými, hustými vodomety, že je zachvátila panika. Ještě podivněji to potvrzovali vorvani, kteří se zcela ochromeni nechali bezmocně

unášet vlnami jako odstrojené lodi, do nichž natekla voda. Kdyby tito leviatani byli pouhým stádem hloupých ovcí, které na pastvě pronásledují tři zuřiví vlci, sotva by mohli dávat najevo takový úžasný strach. Avšak občasná bojácnost je příznačná téměř pro všechny stádní tvory. Na Západě buvoli se lví hřívou prchají před jediným jezdce, ačkoli jsou shromážděni v desetitisících. Dokladem toho jsou také všichni lidští tvorové: když jsou v přízemí divadla namačkáni jako ovce v ovčíně, řítí se při nejmenším požárním poplachu jako bezhlaví k východům a přitom se mačkají, šlapou po sobě, zatarasují východy a bezohledně udupávají jeden druhého k smrti. Proto bude nejlépe, když se přestaneme divit, že velryby před námi jsou podivně vylekány, poněvadž na celém světě neexistuje u pozemských šelem žádné šílenství, které by nebylo nekonečně překonáváno šílenstvím lidí.

Ačkoli se mnohé velryby, jak už víme, pohybovaly velkou rychlostí, přece nutno poznamenat, že stádo jako celek ani nepostupovalo, ani neustupovalo, nýbrž zůstávalo společně na jednom místě. Čluny se ihned od sebe odloučily, jak bývá v takových případech zvykem, a každý zamířil k jedné osamělé velrybě na okraji stáda. Asi za tři minuty vrhl Kvíkveg harpunu. Zasažená velryba nám chrstla do obličeje oslepující spršku a potom, ubíhající s námi jako blesk, zamířila rovnou do středu stáda. Ačkoli takový její pohyb za těchto okolností zaráží, přece jen není ničím neobvyklým; téměř vždy se s ním více méně počítá, ale bývá to okolnost při velrybaření nejnebezpečnější. Ve chvíli, kdy vás hbitá obluda táhne hlouběji do šíleného stáda, dáváte sbohem vši opatrnosti a jen se zděšeně chvějete.

Když se velryba slepě hnala kupředu, jako by se chtěla pouhou rychlostí zbavit železné pijavky k ní připoutané, a když jsme takto vyrývali bílou brázdu v moři, ohrožováni na všech stranách poblázněnými tvory, kteří se kolem nás řítili sem a tam, náš posedlý člun se podobal lodi tísněné za bouře ledovcem, která se snaží proplout spleť kanálů a úžin, přičemž jí každou chvíli hrozí nebezpečí, že bude sevřena a rozdrcena.

Ale Kvíkveg, nezastrašen ani v nejmenším, řídil náš člun statečně. Hned uhýbal obludě plující nám přímo přes cestu, hned zas udržoval člun v bezpečné vzdálenosti od jiné, která vztyčovala obrovské ocasní ploutve nad hlavu. Starbuck zatím po celou tu dobu stál na přídi s kopím v ruce a odháněl nám z cesty každou velrybu, kterou mohl zasáhnout krátkými vrhy, poněvadž na dlouhé nebylo času. Ani veslaři zcela nezaháleli, ačkoli se člun teď už celkem obešel bez jejich obvyklé práce. Věnovali se hlavně druhé její složce, pokřikování. „Z cesty, komodore!“ křičel jeden na velkého dromedára, který se náhle vynořil trupem nad hladinu a na okamžik nás uvedl v nebezpečí, že nás potopí. „Jen dolů s tím ocasem, ty tam!“ řval druhý na jinou velrybu, která se těsně u boku člunu klidně ovívala vějířem své vlastní končetiny.

Všechny velrybářské čluny s sebou mají zvláštní zařízení, vynalezené původně nantucketskými indiány, které se nazývá droga. Dvě silné čtyřhranné dřevěné desky stejné velikosti se pevně k sobě připojí tak, aby se jejich léta křížila v pravém úhlu. Do středu této zábrany se potom upevní provaz velmi dlouhý, jehož druhý konec, opatřený smyčkou, může být v okamžiku upevněn na harpunu. Této drogy se používá hlavně mezi poděšenými velrybami. V takové chvíli bývá totiž okolo vás více velryb, než jich můžete lovit zároveň. Ale vorvaně nepotkáte každého dne. Pokud máte příležitost, musíte jich proto zabít tolik, kolik dokážete. A nemůžete-li zabít všechny najednou, musíte je zranit a připoutat, abyste je zabili později, až budete mít čas. Proto se v takových situacích, jako byla naše, používá droga. Náš člun měl tři. První a druhou jsme úspěšně vrhli a viděli jsme velryby, jak klopýtavě prchají, zadržovány ze strany obrovským odporem vlečené zábrany. Vorvani byli ochromeni jako zločinci, kteří mají na noze řetěz s koulí. Když jsme házeli třetí drogu, tu se nemotorná dřevěná překážka ve chvíli, kdy letěla z člunu do vody, zachytila pod jedním sedadlem; to bylo okamžitě vyrváno a uneseno, přičemž veslař z něho sklouzl na dno člunu. Na obou stranách vnikala do člunu voda rozbitými boky, ale vecpali jsme tam dvoje troje spodky a košile, a tak jsme prozatím zastavili vnikání vody.

Bylo by bývalo skoro nemožné vrhat harpuny s drogou, nebýt toho, že let naší velryby se zmírňoval, jak jsme pronikali do stáda, a čím víc jsme se takto vzdalovali od obvodu ruchu, tím víc ubývalo nebezpečného zmatku. A tak se konečně poskakující harpuna vypletla ze stáda, táhnoucí velryba se stranou ponořila a posledním trhnutím jejího slábnoucího vleku jsme proklouzli mezi dvěma velrybami do nejvnitřnějšího srdce stáda, jako kdybychom vnikli z horské bystřiny do smavého jezera v údolí. Bouři hlomozných vln mezi velrybami na okraji bylo tu sice slyšet, ale nepocítovali jsme ji. V tomto středním prostoru se na moři prostírala atlasová hladina zvaná zrcadlo, kterou vytváří zvláštní tekutina vrhaná velrybou v klidnější náladě. Ano, byli jsme teď v onom začarovaném tichu, které se prý skrývá uprostřed každé bouře. V rušné dálce jsme dosud viděli zmítající se vnější soustředné kruhy a spatřili jsme postupně houfce velryb o osmi nebo deseti kusech, jak rychle obíhají stále dokola jako koňská mnohospřeží v cirkusové aréně – tak těsně bok po boku, že by se titánský krasojezdec byl mohl snadno postavit rozkročmo na prostřední velryby a jezdit dokola na jejich hřbetech. Odpočívající velryby znovu přímo obklopily uzavřenou osu stáda zástupem tak hustým, že jsme zatím neměli naděje na vyváznutí. Museli jsme čekat, až vznikne průlom v živé stěně, která nás obkličovala. Ve středu jezera, kde jsme byli, nás občas navštěvovaly malé krotké samice a mláďata, ženy a děti toho sroceného nepřítele.

Započítáme-li občasné široké mezery mezi vnějšími obíhajícími kruhy i mezery mezi jednotlivými houfci v každém kruhu, zaujímala plocha, na níž bylo toto množství shromážděno, jistě dvě nebo tři čtvereční míle. Alespoň bylo z našeho nízkého člunu vidět vodomety tryskající, jak se zdálo, téměř ze samého okraje obzoru, ačkoli takový důkaz může být v podobném případě klamný. Zmiňuji se o tom, protože samice a mláďata jako by byly úmyslně uzavřeny ve vnitřním kruhu a jako by jim široká rozloha stáda až dosud bránila poznat pravou příčinu zastávky. Či snad byly tak mladé a nezkažené, po všech stránkách nevinné a nezkušené? Ať už z jakékoli příčiny, tyto menší velryby přicházely z obvodu jezera občas na

návštěvu k našemu nehybnému člunu a projevovaly přitom tak podivuhodnou nebojácnost a důvěru nebo spíše půvabný zmatek, že to bylo opravdu kupodivu. Jako domácí psi nás přicházeli očichávat až k okraji našeho člunu, kterého se dotýkaly, takže se téměř zdálo, že byly náhle nějakým kouzlem ochočeny. Kvíkveg je popleskával po čelech, Starbuck je škrábal kopím po zádech. Báł se následků, proto se zatím neodvážil kopí vrhnout.

Ale hluboko pod tímto podivuhodným světem na hladině objevil se našim očím jiný a ještě podivnější svět, když jsme upřeně hleděli přes okraj člunu dolů. Neboť v těch vodních sklepeních se vznášela plující těla kojících velrybích matek i těch, které svým obrovským pasem prozrazovaly, že se zanedlouho matkami stanou. Jezero, jak jsem naznačil, bylo do značné hloubky neobyčejně průhledné. A jako se lidská nemluvnata při kojení dívají klidně a upřeně stranou od prsu, jako by žila současně dvojím různým životem, a zatímco už sají pozemskou potravu, duchovně se ještě sytí vzpomínkami nezemskými, právě tak na nás pohlížela velrybí mláďata; dívala se směrem k nám, ale ne na nás, jako bychom pro jejich novorozený zrak byli jen kusem golfské řasy. Matky, plující jim po boku, také nás klidně pozorovaly. Jedno z těchto děťátek, které podle jistých zvláštních známek bylo sotva den staré, mohlo měřit asi čtrnáct stop na dél a asi šest stop na šíř. Bylo trochu skotačivé, třebaže se jeho tělo dosud sotva zotavilo z nepříjemné polohy, kterou až donedávna zaujímal v mateřských útrobách, kde nenarozená velryba leží ohnuta jako tatarský luk, hlavu u ocasu, zcela připravena ke konečnému skoku. Jemné boční ploutve a vějíře ocasní vypadaly dosud svraštěle a pomačkaně jako uši novorozenat přišlých nedávno z cizích končin.

„Provazec, provazec!“ zvolal Kvíkveg, dívaje se přes okraj člunu. „Ona připoutaná, připoutaná! – Kdo ji připoutat? Kdo zasáhnout? Dvě velryba! Jedna velká, druhá malá!“

„Co tě posedlo, člověče?“ zvolal Starbuck.

„Dívej sem,“ řekl Kvíkveg, ukazuje dolů.

Jako když zasažená velryba vymotala z bubnu sta sáhů provazce a po hlubokém ponoření vyplouvá opět nahoru a uvolněné smyčky

se vznášejí a spirálovitě stoupají k hladině, tak nyní Starbuck spatřil kotouče dlouhé pupeční šňůry paní Leviatanové, jíž bylo mládě asi dosud připoutáno k matce. Nezřídka se stává při rychlých změnách za lovu, že tato přírodní šňůra, na mateřském konci uvolněná, se zamotá do šňůry konopné a mládě je tak chyceno. – Některá nejzáhadnější tajemství moře se nám zjevila v tomto očarováném jezeře. Viděli jsme milostné pletky mladého leviatana v hlubinách.¹⁹

A tak třeba byli tito nevyzpytatelní tvorové obklopeni samými kruhy zděšení a hrůzy, oddávali se všem radostem volně a bez bázně jako v dobách míru. Ano, oddávali se poklidně lásce a rozkoši. I já si uchovávám uprostřed zmítaného Atlantiku své bytosti po všechny časy takové utěšené místočko nerušeného klidu; zatímco těžké planety nepomíjejících běd krouží kolem mne, koupávám se hluboko dole a uvnitř ve věčné pohodě a radosti.

Zatímco jsme stáli takto očarováni, v dálce občas ukazovala náhlá vzrušující podívaná, že ostatní čluny jsou dosud zaměstnány na obvodu stáda připoutáváním velryb na drogy. Nebo možná vnesly válku až do prvního okruhu, kde měly dost místa a kde se dalo i dobře ustupovat. Ale pohled na rozzužené připoutané velryby, které se slepě řítily sem a tam napříč kruhy, ten nebyl ničím proti tomu, co se nakonec zjevilo našemu zraku. Jste-li připoutáni k velrybě neobvykle silné a čilé, bývá někdy zvykem, že se snažíte ochromit ji přetnutím nebo zmrzačením obrovské ocasní šlachy. Děje se to tak, že se po ní vrhá rýč s krátkou násadou, k němuž je přivázán provaz, aby se mohl rýč opět stáhnout zpátky. Jedna velryba, raněná

---

19 Vorvaň stejně jako všechny ostatní druhy leviatanů, ale na rozdíl od většiny jiných ryb, rodí bez ohledu na roční období. Po těhotenství, trvajícím pravděpodobně asi devět měsíců, rodí se vždy jen jedno mládě, ačkoli v několika známých případech se narodili Ezau i Jákob – náhoda, s níž je počítáno; mládě totiž saje ze dvou cecíků, umístěných nezvykle po obou stranách řiti; ale prsy samy se táhnou od cecíků nahoru. Když tyto důležité orgány kojící velryby náhodou protne lovčovo kopí, zabarvuje matka moře daleko široko mlékem a krví současně. Mléko je velmi sladké a tučné. Člověk je už ochutnal. Snad by bylo dobré na jahody. Když velryby překypují vzájemným zaujetím, zdraví se *more hominum*.

(jak jsme se později dověděli) do této části těla, ale zřejmě ne dost úspěšně, utrhla se od člunu, táhnouc za sebou polovinu harpunového provazce, a poněvadž ji zranění nesmírně bolelo, vpadla mezi kroužící houfce jako v bitvě u Saratogy osamělý odvážný jezdec Arnold, který zanášel zkázu všude, kam vletěl jeho kůň.

Přestože rána této velryby byla velmi bolestivá a pohled na ni už dost hrozný, přece příčina té zvláštní hrůzy, kterou zřejmě šířila mezi ostatním stádem, nám zprvu byla pro vzdálenost nejasná. Konečně jsme se však dověděli, že zvláštní nepochopitelnou náhodou se velryba zamotala do provazce harpuny, který vlekla, a prchala i s rýčem do ní zaseknutým. A zatímco se volný konec šňůry přivázané k této zbrani pevně zapletl do provazce harpuny, otočeného několikrát kolem ocasu, rýč sám se jí z masa uvolnil. Doháněna mukami k šílenství, velryba se nyní zmítala ve vodě, mocně bila pružným ocasem a pohazovala ostrým rýčem kolem sebe, zraňujíc a zabíjejíc své vlastní druhy.

Tato strašná událost jako by vyburcovala celé stádo z ochromující hrůzy. Nejdříve se začaly velryby, tvořící okraj našeho jezera, trochu tísnit a tlačit na sebe, jako by je zvedaly slabé vlny z dálky. Potom se začalo i jezero samo lehce vlnit a vzdouvat. Podmořské svatební síně a dětské pokoje zmizely. V okruhu stále se zužujícím začaly velryby v kolech blíže středu plovat v houstnoucích skupinách. Ano, dlouhý klid byl ten tam. Brzy bylo slyšet temný, přibližující se šumot a potom – jako když se začnou na jaře trhat obrovské spousty ledu na veletoku Hudsonu – celé stádo velryb se valilo dovnitř do středu, jako by se chtělo společně nakupit na jednu horu. Starbuck a Kvíkveg si okamžitě vyměnili místa. Starbuck přešel na zád’.

„Vesla! Vesla!“ zašeptal naléhavě a chopil se kormidlové páky. „Chopte se vesel a seberte odvalu! Bože můj, chlapci, připravte se! Odraz ji, Kvíkvegu – tam tu velrybu! – bodni ji! – udeř ji! – Stoupni si – stoupni si a zůstaň stát! Mrskněte sebou – veslujte, hoši! Neohlížejte se na jejich záda! – přes ně! – jen přes ně!“ –

Člun byl nyní téměř vklíněn mezi dva obrovské černé trupy, které mezi sebou nechávaly jen úzký dardanelský průliv. Se zoufalým úsi-

lím jsme konečně prorazili na místo dočasně volné, ale i odtud jsme kvapem prchali a zároveň horlivě pátrali po dalším východu. Po mnoha podobných příhodách, kdy jsme unikli jen o vlasek, vklouzli jsme konečně do jednoho z dřívějších vnějších kruhů, který však nyní přetínaly jednotlivé velryby, jak všechny prudce mířily do středu. Tato šťastná záchrana byla vykoupena lacino – Kvíkveg ztratil klobouk; když Kvíkveg stál na přídi člunu a bodal prchající velryby, odnesl mu klobouk z hlavy větrný vír, vzniklý prudkým pohybem jednoho páru obrovských ocasních ploutví nablízku.

Lomozný a chaotický ústup se pomalu uspořádal v pohyb podle jakéhosi řádu; velryby se konečně shlukly v jeden pevný útvar a začaly znovu prchat kupředu stále rychleji. Další pronásledování bylo zbytečné. Čluny se však stále ještě držely v jejich stopách, aby ulovily velryby připoutané k drogám, pokud je budou moci dohonit, a také proto, aby se zmocnily velryby, kterou Flask zabil a označil. Označuje se tyčí s vlajkou; každý člun má dvě nebo tři takové tyče. Když je nablízku další kořist, tyč se zpříma zarazí do plovoucího těla mrtvé velryby, aby označovala, kde je velryba na moři, a také jako důkaz, komu již patří, kdyby se přiblížily čluny jiné lodi.

Výsledek této honby dokazoval poněkud pravdivost moudrého rybářského přísloví – čím více velryb, tím méně ryb. Ze všech velryb připoutaných na překážky jsme chytili jen jednu. Ostatním se sice podařilo na čas uniknout, byly však chyceny, jak později uvidíme, jinou lodí než *Pequodou*.

LXXXVIII. ŠKOLY A UČITELÉ

Předešlá kapitola vylíčila obrovské společenstvo nebo stádo vorvaňů a také uvedla pravděpodobné příčiny těchto nesmírných shluků.

I když se někdy setkáme s tak velkými společenstvy, přece se i za našich dnů, jak už jsme viděli, vyskytnou občas menší, samostatné skupiny o dvaceti až padesáti členech. Takové skupiny se nazývají školy. Jsou obvykle dvojího druhu: jedny se skládají téměř jen ze samečků a druhé jediné z mladých, silných samců neboli býků, jak se jim obvykle říká.

Rytířské služby škole samic prokazuje vždycky jeden zcela dospělý samec, veliký, ale ne starý, a kdykoli nastane poplach, projevuje svou statečnost tím, že se stáhne nazad a kryje útěk svých dam. Je to ve skutečnosti rozmařilý Turek, který se prohání po vodním světě, obklopen všemi blaženostmi a slastmi harému. Rozdíl mezi tímto Turkem a jeho konkubínami je překvapující. On bývá vždy největších leviatanských rozměrů, kdežto jeho dámy, i když jsou dorostlé, nedosahují ani jedné třetiny průměrně velkého samce. Jsou opravdu poměrně útlé; odvážil bych se tvrdit, že kolem pasu nemají více než šest yardů. Nicméně se nedá popřít, že celkem jsou dědičně náchylné k tělnatosti.

Je velmi zajímavé pozorovat tento harém a jeho pána na jejich bezstarostných toulkách. Jako lidé elegantního světa vyhledávají neustále i vorvaní samečky ve všem pohodlí nějakou změnu. Setkáte se s nimi na lince v době, kdy je rovníková krmná sezona v plném rozkvětu; snad se právě vrátily ze severních moří, kde trávily sezonu, a tak ošidily léto o všechnu nepříjemnou únavu z vedra. Po nějaký čas promenují na rovníku a potom se vydají do východních vod, tušíce, že tam nastane chladnější období, a uniknou tak další nadměrné teplotě ročního období.

Když poklidně plují vpřed na některé takové cestě, střeží velrybí milostpán žárlivě svou zajímavou rodinu, jakmile spatří nějaké cizí,

podezřelé pohledy. Kdyby jim přišel do cesty neodpovědný, drzý mladý leviatan a chtěl se nějak důvěrně přiblížit k některé dámě, napadne ho paša s nesmírnou zuřivostí a zažene ho. To by to dopadalo, kdyby mělo být takovým neukázněným mladým zhýralcům dovoleno vniknout do svatyně domácího blaha! Jenže ať paša dělá, co chce, nemůže zcela vypudit pověstného Lotharia ze svého lůžka, neboť, běda, všechny ryby mají lůžko společné. Jako na pevnině bývají dámy příčinou nejzuřivějších soubojů mezi soupeřícími ctiteli, právě tak je tomu u velryb, kde dochází někdy k smrtelnému utkání, a to právě pro lásku. Vorvani bojují dlouhými spodními čelistmi a v zápase o prvenství je někdy do sebe zaklesnou, jako si losové v boji proplétají navzájem parohy. Nejednou byly chyceny velryby, které měly hluboké jizvy po těchto soubojích – rozryté hlavy, ulámané zuby, okousané ploutve a v některých případech i vykloubenou a pochroumanou tlamu.

Ale dejme tomu, že rušitel domácího blaha prchne před první zuřivostí pána harému. Potom je velmi zábavné pozorovat onoho pána. Obrovským tělem se něžně vsunuje vždy znovu mezi samice a chvíli tak zůstává, stále ještě v mučivé blízkosti mladého Lotharia, a tváří se jako zbožný Šalomoun, vzývající pokorně Boha mezi tisícem konkubín. Jsou-li jiné velryby v dohledu, velrybáři se zřídkakdy pustí za takovým tureckým pašou, poněvadž tito pašové příliš plýtvají svou silou, a mívají proto malou zásobu tuku. Pokud jde o syny a dcery, které zplodí, ti se musejí o sebe starat sami, na nejvyšší jim pomáhá matka. Jako jiní nevybíraví potulní milovníci, které bychom mohli jmenovat, ani milostpán vorvaň se totiž valně nezajímá o dětský pokoj, i když má sebevětší zájem o budoár, a protože je velkým cestovatelem, zanechává své bezejmenné děti po celém světě; každé dítě je tedy cizokrajné. Přesto v určité době žár mládí hasne, přibývá let a mrzutosti, rozvaha se domáhá řádného odpočinku. Zkrátka, když se nasyceného Turka zmocní povšechná ochablost, tehdy láska k pohodlí a ctnosti nahradí lásku k ženám. Náš Turek zahájí impotentní, kající a karatelské životní období, zřekne se harému, rozpustí jej a změní se v příkladného starého

mrzouta, který se potuluje o samotě po všech polednících a rovnoběžkách, odříkává modlitby a varuje každého mladého leviatana před omyly lásky.

Poněvadž velrybímu harému říkají rybáři škola, je její pán a vládce odborně nazýván učitelem. Je proto sice obdivuhodně ironické, ale jeho úloze pramálo přiměřené, že ač sám školu vyšel, chodí po světě a nevyučuje tomu, čemu se tam sám naučil, nýbrž dokazuje pošetilost všeho. Zdálo by se velmi přirozené, že jeho titul učitele je odvozen od jména daného jeho harému, ale někteří lidé se domnívají, že první člověk, který tak pojmenoval velrybu tureckého typu, jistě četl paměti Vidocqovy a dověděl se, jakým typem učitele byl v mladých letech onen proslulý Francouz a jaké vlastně byly ony tajemné lekce, které udílel některým svým žáčkám.

Táž uzavřenost a samotářství, kterým se v pokročilém věku odává velrybí učitel, je údělem všech starých vorvaňů. Skoro bez výjimky zjišťujeme, že osamělá velryba, jak se říká samotářskému leviatanu, bývá velice stará velryba. Jako ctihodný, mechem zarostlý Daniel Boone nechce u sebe mít nikoho než přírodu samu. Ji si bere za manželku ve vodních divočinách, a ta mu bývá manželkou nejlepší, třebaže má mnoho rozmarů a tajemství.

Školy složené jen z mladých a silných samců, o nichž jsme se předběžně zmínili, jsou pravým opakem škol harémových. Velrybí samice bývají příznačně bojácné, kdežto mladí samci čili čtyřicetisudoví býci, jak se jim říká, jsou ze všech leviatanů daleko nejbojovnější a při utkání příslovečně nejnebezpečnější – kromě těch podivuhodných šedohlavých velrybích starců, s kterými se občas setkáme a kteří bojují zarytě jako ďáblové podráždění bolestnou dnou.

Školy čtyřicetisudových býků jsou větší než školy harémové. Jako zástup univerzitních studentů jsou tito vorvani plni bojového zápalu, samý žert a rozpustilost; prohánějí se po světě tak bezstarostně a dováděivě, že by je žádný rozumný vedoucí pojišťovny nepojistil proti úrazu, jako by nepojistil výtržnického mladíčka z univerzity yalské nebo Harvardovy. Brzy ovšem skoncují s tímto bouřliváctvím,

a když jsou asi ze tří čtvrtin dorostlí, rozejdou se a samostatně si hledají postavení, totiž harém.

Jiný rozdíl mezi samčí a samičí školou je ještě příznačnější pro obě pohlaví. Řekněme, že zasáhnete čtyřicetisudového býka – chudák, všichni jeho kamarádi ho opustí. Ale zasáhnete příslušnici harémové školy, a její družky ji obklopí se všemi známkami starostlivosti a někdy se drží tak blízko ní a tak dlouho, až to zaplatí životem.

LXXXIX.

PŘIPOUTANÁ RYBA A VOLNÁ RYBA

Zmínka o vlajkách a vlajkových tyčích v předminulé kapitole vyžaduje, abychom i trochu promluvíli o velrybářských zákonech a pravidlech, za jejichž hlavní symbol a odznak lze považovat právě takovou tyč s vlajkou.

Stává se často, když několik lodí křižuje společně, že jedna loď zasáhne velrybu, ta však unikne a nakonec ji zabije a chytí loď jiná. V tom už je nepřímě zahrnuto mnoho podružných nahodilostí, které všechny patří k jednomu případu hlavnímu. Například – po únavné a nebezpečné honbě je velryba polapena, ale její tělo se za silné bouře od lodi odpoutá, odplave daleko na stranu závětrnou a vyloví je jiná velrybářská loď, která si za klidného moře velrybu pohodlně připoutá k boku, neriskujíc přitom jediný život nebo provazec. Z toho by často mohly vzniknout mezi velrybáři spory velmi prudké a nebezpečné, kdyby tu nebyly jisté všeobecné, nepopíratelné zákony, psané nebo nepsané, které platí pro všechny případy.

Snad jediný psaný velrybářský zákoník, potvrzený zákonodárným sborem, byl zákoník holandský. Generální stavy jej schválily L. P. 1695. Ačkoli žádný jiný národ neměl psané velrybářské zákony, přece američtí rybáři měli pro tuto věc své zákonodárce a advokáty. Vytvořili soustavu, která svou stručnou srozumitelností překonává Justiniánovy Pandekty i stanovy čínského spolku proti vměšování do cizích záležitostí. Ano, tyto zákony by bylo možno vyrýt na haléř královny Anny nebo na ostří harpuny a nosit je na krku, tak jsou stručné.

I. Připoutaná ryba patří tomu, kdo je k ní připoután.

II. Volná ryba je kořistí toho, kdo ji nejdřív chytí.

Hlavní nesnází u tohoto mistrovského zákoníku zůstává jeho obdivuhodná stručnost, vyžadující ohromného svazku vysvětlivek.

Předně: Co je to připoutaná ryba? Odborně řečeno, ryba živá nebo mrtvá je připoutána, pokud ji s obsazenou lodí nebo člunem

spojuje pojítka ovladatelné jedním člověkem nebo několika lidmi, kteří jsou na lodi nebo v člunu: tím pojítkem může být stožár, veslo, devítipalcový kabel, telegrafní drát nebo vlákno pavučiny, všechno jedno. Právě tak je ryba formálně připoutána, když má v sobě tyč s vlajkou nebo jiné rozeznatelné znamení vlastnické, pokud strana, zatknuvší vlajku, zřejmě projevuje schopnost rybu kdykoli přitáhnout k lodi nebo takový úmysl.

To jsou vědecké vysvětlivky, ale vlastními vysvětlivkami velrybářů samých jsou často drsná slova a ještě drsnější rány – právnické vysvětlivky pěstní. Poctivější a čestnější velrybáři ovšem počítají vždy se zvláštními případy, kdy by bylo urážlivou mravní nespravedlností, aby jedna strana uplatňovala vlastnické právo na velrybu, kterou předtím lovila nebo zabila strana druhá. Ale ostatní naprosto nebývají tak úzkostliví.

Asi před padesáti lety byl v Anglii projednáván podivný případ velrybářského sporu. Žalobci tvrdili, že po obtížném pronásledování velryby v Severním moři, když se jim (žalobcům) podařilo rybu harpunovat, byli nuceni opustit nejen svoje provazce, ale i člun, protože se octli v nebezpečí života. Žalovaná strana (posádka jiné lodi) objevila tu velrybu, zasáhla ji, zabila, zmocnila se jí a konečně si ji přivlastnila přímo před očima žalujících. A když proti tomu u obžalované strany protestovali, její kapitán luskl žalobcům prsty před nosem a ujistil je, že si jako chvalozpěv na svůj čin ponechá ještě jejich provazce, harpuny a člun, který zůstával připoután k velrybě v době, kdy se jí žalovaní zmocnili. Žalující strana nyní žalovala o náhradu hodnoty velryby, provazců, harpun a člunu.

Pan Erskine byl obhájcem obžalovaných. Soudcem byl lord Ellenborough. Při obhajobě vtipný Erskine situaci znázornil poukazem na nedávný rozvodový případ jednoho pána, který marně usiloval udržet na uzdě manželčinu neřestnost a konečně ji pustil volně na moře života; ale za několik let litoval svého kroku a zahájil soudní spor, aby mu manželka znovu náležela. Erskine zastupoval druhou stranu a tehdy ji obhájil výrokem, že sice pán původně onu dámu harpunoval, byl k ní kdysi pevně připoután a opustil ji konečně

jenom proto, že bylo nadmíru nebezpečné setrvávat s ní, když propadla neřesti, ale přece jen ji opustil, takže se stala zase rybou volnou. A když ji potom jiný pán znovu harpunoval, je teď tato dáma majetkem tohoto jiného pána, včetně jakékoli harpuny, která v ní snad zůstala trčet z dřívějšíka.

Tentokrát Erskine dokazoval, že případ velryby a případ té dámy se navzájem osvětlují.

Když byla řádně vyslechnuta obhajoba i obžaloba, rozhodl velmi učený soudce odbornými výrazy asi takto: Pokud jde o člun, přisoudil jej žalujícím, poněvadž jej opustili jedině proto, aby si zachránili život. Pokud však jde o spornou velrybu, harpuny a provazce, patří straně žalované. Velryba, protože v době, kdy ji konečně polapili, byla volná; harpuny a šňůry proto, že ryba s nimi utekla, a byla tedy majitelkou těchto předmětů. Proto ten, kdo se později ryby zmocní, má na ně právo. Poněvadž se ryby později zmocnila strana žalovaná, patří ony předměty jí.

Prostý člověk by snad měl podle svého námitky proti tomuto rozsudku velmi učeného soudce. Ale přeoráme-li případ až do prazákladu, najdeme ony dvě hlavní zásady, vyložené v obou dříve uvedených velrybářských zákonech a použité a vysvětlené lordem Ellenboroughem v případě výše citovaném; oba tyto zákony o rybě připoutané a rybě volné objeví se, pravím, jako základy vší lidské právní vědy. Chrám zákona stojí totiž jako chrám Filištínských, přese všechno složité sochařské kružboví, pouze na dvou sloupech.

Což netvrdí každý člověk, že vlastnictví je polovina zákona, a to bez zřetele, jak toho vlastnictví bylo nabyto? Často však vlastnictví bývá zákonem celým. Co jiného jsou svaly a duše ruských nevolníků i republikánských otroků než připoutané ryby, jejichž vlastnictví je zákonem celým? Čím je pro chamtivého majitele domu poslední halěr vdovin, ne-li takovou připoutanou rybou? Co je onen mramorový palác nějakého neusvědčeného darebáka, který místo tyče s vlajkou upevnil na dveře tabulku, co je to jiného než připoutaná ryba? Co jsou ničivé úrokové srážky, jež dostane bankéř Mardochej z půjčky, kterou poskytl rodině Prychnouzově, aby byla zachráněna

před smrtí hladem; což tato ničivá srážka není připoutanou rybou? Co je příjem arcibiskupa Spasduši v částce sto tisíc liber šterlinků od stotisíců upracovaných dělníků, živících se chlebem a sýrem (kteří mají všichni zajištěno nebe bez jakékoli pomoci pana Spasduši), co je těchto sto tisíc jiného než připoutaná ryba? Co jsou dědičná města a vesnice vévody Dundera, ne-li připoutaná ryba? Co je pro onoho mocného harpunáře Johna Bulla chudé Irsko než připoutaná ryba? Co je Texas pro onoho apoštolského kopiníka, bratra Jonathana, nežli připoutaná ryba? Uvážíme-li to vše, není vlastnictví vlastně zákonem celým?

Možno-li nauky o připoutané rybě použít takto všeobecně, lze příbuzné nauky o volné rybě použít ještě šíře. Té se dá použít mezinárodně a univerzálně.

Nebyla Amerika v roce 1492 volnou rybou, do které Kolumbus zarazil španělskou vlajku, jako by ji vlajkovou tyčí označil za vlastnictví svého královského pána a paní? Čím bylo pro cara Polsko? Čím pro Turka Řecko? Čím Indie pro Anglii? Čím konečně bude Mexiko pro Spojené státy? Ve všech případech volnou rybou.

Co jiného jsou lidská práva a svobody světa než volné ryby? Co jsou myšlenky a názory všech lidí než volné ryby? Co je zásada náboženské víry v lidech nežli volná ryba? Čím jsou pro okázalého podloudného slovíčkáře myšlenky mudrců než volnými rybami? Co je sama velká zeměkoule než volná ryba? A jste snad vy, čtenáři, něco jiného než také jen volná ryba a připoutaná ryba?

XC. HLAVY NEBO OCASY

„De balena vero sufficit, si rex habeat caput, et regina caudam.“

de Bracton, l. 3, c. 3.

Tento latinský citát z anglického zákoníku znamená v souvislosti s ostatním textem, že ze všech velryb, chycených kýmkoli u pobřeží oné země, musí hlavu dostat král jakožto čestný Velký harpunář a královně má být uctivě nabídnut ocas. Rozdělení, které se u velryby hodně podobá rozpůlení jablka; mezi těmi dvěma částmi uprostřed už nic nezbývá. Poněvadž tento zákon v pozměněné formě dosud v Anglii platí a poněvadž je po některých stránkách podivnou odchylkou od všeobecného zákona o rybě připoutané a volné, promluvíme o něm ve zvláštní kapitole podle téže zásady zdvořilosti, s níž anglické železnice vydržují na vlastní náklad zvláštní vůz, vyhrazený jedině pro královskou rodinu. Abych především dokázal, že zmíněný zákon dosud platí, vylíčím vám jednu příhodu, která se udála v posledních dvou letech.

Nějací počestní námořníci z Doveru nebo ze Sandwiche nebo z některého ze Cinque Ports zabili po úporné honbě a vytáhli na břeh krásnou velrybu, kterou původně spatřili daleko od pobřeží. Ale Cinque Ports jsou částečně nebo vůbec pod pravomocí jakéhosi strážníka nebo dozorce, nazvaného nejvyšší strážce. Poněvadž je mu jeho úřad svěřen přímo korunou, myslím, že všechna královská práva v území Cinque Ports přecházejí na tohoto nejvyššího strážce. Někteří pisatelé označují tento úřad za sinekuru, ale není tomu tak. Nejvyšší strážce je občas pilně zaměstnán šizením, aby získal své vzatky, které jsou jeho hlavně proto, že je získal šizením.

Když tito chudí, sluncem osmahlí námořníci, bosí a s kalhotami vysoko vyhrnutými na úhořovitých nohou, namáhavě vytáhli tučnou velrybu do bezpečí na souš a těšili se, že vydělají na drahém oleji a kosticích dobrých sto padesát liber šterlinků, a v duchu si již

představovali, jak za podíly z výtěžku popíjejí s manželkami vzácný čaj a se starými přáteli dobré pivo, přišel velmi učený a nejvyšší křesťanský a dobrotivý pán s Blackstonovým výkladem zákonů pod paží, položil knihu na hlavu velryby a řekl: „Ruce pryč, panstvo! Tato ryba je připoutaná ryba. Já ji zabavuji jakožto majetek nejvyššího strážce.“ Chudáci velrybáři, plni uctivého zděšení – tak čistě anglického – nevěděli, co na to říci, začali se tedy prudce škrábat po celé hlavě a mezitím smutně těkali pohledem z velryby na neznámého. Ale to věc nijak nezlepšilo a nijak neobměkčilo tvrdé srdce učeného pána s Blackstonovými komentáři. Konečně jeden muž, když se dlouho poškraboval, lově myšlenky, osmělil se promluvit.

„Prosím, pane, a kdo je ten nejvyšší strážce?“

„Vévoda.“

„Ale vévoda přece nic neudělal, aby chytil tuhle rybu?“

„Patří jemu.“

„Dalo nám to velikou práci, byli jsme v nebezpečí a vynaložili jsme peníze, než jsme se zmocnili ryby, a to všechno má jít ve prospěch vévody? My nedostaneme za všechnu svou námahu nic než puchýře?“

„Patří jemu.“

„Je vévoda tak chudý, že opravdu musí postupovat tak bezohledně, aby si sehnal živobyť?“

„Patří jemu.“

„Chtěl jsem svým podílem z téhle velryby pomoci své staré nemocné matce, upoutané na lůžko.“

„Patří jemu.“

„Nespokojil by se vévoda čtvrtinou nebo polovinou?“

„Patří jemu.“

Zkrátka, velrybu zabavil a prodal a Jeho Milost vévoda z Wellingtonu dostal peníze. Jeden poctivý kněz v městě, domnívaje se, že ten případ je z určitého hlediska za těchto okolností trochu příliš krutý, obrátil se zdvořilým dopisem na Jeho Milost se žádostí, aby plně uvážila případ oněch nešťastných rybářů. Na to náš pan vévoda odpověděl (oba dopisy byly uveřejněny) v podstatě asi toto: Že věc

již uvážil a peníze přijal a že by byl důstojnému pánu zavázán, kdyby se napříště nepletl do věcí jiných lidí. Je tohle onen dosud výbojný starý muž, který stojí na nárožích tří království a na všech stranách vymáhá žebráckou almužnu?

Snadno poznáme, že v tomto případě právo na velrybu, jehož se vévoda dovolával, na něj přenesl panovník. Musíme se tedy ptát, z jakého důvodu panovník původně ono právo dostal. O zákonu samém jsme se již zmínili. Plowdon nám však podává důvody, proč se tak stalo. Podle něho velryba takto chycená patří králi a královně, „protože jest nanejvýš znamenitá“. A podle nejlepších znalců zákona byl tento důvod v takových případech vždy uznán za platný.

Ale proč má mít král hlavu a královna ocas? Nuže, právníci, nějaký důvod pro tohle!

V pojednání o „královnině zlatě neboli královnině kapesném“ vykládá starý královský soudce, jakýsi William Prynne, toto: „Ocas patří královně, protože šatna královnina musí být zásobena kosticemi.“ To ovšem psal v době, kdy se na dámské šněrovačky hojně používalo černých ohebných kostic z velryb grónských neboli pravých. Ale kostice není v ocase, což je žalostný omyl u takového bystrého právníka jako Prynne. Či je snad královna mořskou pannou, aby jí dávali velrybí ocas? V tom se bude možná skrývat nějaký jinotaj.

Podle anglických zákonodárců jsou dvě královské ryby – velryba a jeseter. Obě jsou královským vlastnictvím s určitými výhradami a podle jména tvoří desáté odvětví řádných korunních příjmů. Nevím, že by se toho byl dotkl některý jiný autor, ale domnívám se podle obdoby, že jeseter musí být rozdělen stejně jako velryba, takže král obdrží neobyčejně pevnou a elastickou hlavu této ryby, což snad, symbolicky vzato, může být žertovně odůvodněno předpokladem nějaké spřízněnosti. A tak se zdá, že je důvod ve všem, i v zákoně.

XCI.

PEQUOD POTKÁVÁ RŮŽOVÉ POUPĚ

„Marně jsme prohrabávali žaludek tohoto leviatana, hledající ambru. Nesnesitelný zápach znemožnil hledání.“

Sir T. Browne, V. E.

Za nějaký týden po velrybářské scéně naposled vyličené, když jsme pomalu pluli po ospalém, mlžném poledním moři, osvědčily se mnohé nosy na palubě *Pequod* jako hlídky mnohem bdělejší než tři páry očí na vrcholcích stožárů. Zvláštní, nepřilíš příjemný pach bylo cítit z moře.

„Ted' bych se vsadil,“ řekl Stubb, „že tady někde v okolí jsou některé z těch velryb, které jsme onehdy připoutali k drogám. Věděl jsem, že se zanedlouho obrátí břichem vzhůru.“

Páry před námi se brzo rozhrnuly. V dálce ležela loď, jejíž svinuté plachty naznačovaly, že má jistě po boku nějakou velrybu. Když jsme se přiblížili, neznámá loď vytáhla na stožár francouzskou vlajku. Podle toho, že kolem lodi vířili v mračnu mořští supové, kroužili a náhle se vrhali dolů, bylo zřejmé, že velryba u boku je velryba puklá, jak říkají velrybáři, to je taková, která zemře nerušeně na moři a jejíž zdechlina pluje, nepatříc nikomu. Každý si dovede představit, jaký nesnesitelný puch taková hora masa vydává; horší nežli asyrské město za moru, kdy živí nestačí pohřbívat mrtvé. Někteří velrybáři považují tento zápach za tak nesnesitelný, že je sebevětší lakota nedokáže přimět, aby k velrybě přirazili. A přece se najdou velrybáři, kteří to udělají, přestože tuk z takových zdechlin je velmi špatné jakosti a naprosto se nedá přirovnat k oleji růžovému.

Když nás skomírající vánek přihnál ještě blíž, viděli jsme, že francouzská loď má po boku ještě jednu velrybu. Ta druhá snad páchla ještě víc než první. Opravdu se ukázalo, že je to dokonce jedna z oněch pochybných velryb, které jako by vysychaly a umíraly na jakési nesmírné žaludeční potíže nebo poruchu trávení. Jejich

mrtvá těla jsou skoro úplně bez tuku. Na příslušném místě však uvidíme, že nad takovou velrybou žádný zkušený velrybář neohrne nos, i kdyby se sebevíc vyhýbal puklým velrybám vůbec.

Pequod byla již zahrnuta tak blízko k cizí lodi, až Stubb přísahal, že poznává své držadlo u rýče zamotaného do šňůr, které byly omotány kolem ocasu jedné z jejích velryb.

„Máme tu pěkného chlapíka,“ zasmál se posměšně, stoje na lodní přídi, „to je ale šakal! Víím moc dobře, že tihle francouzští žabaři jsou v rybaření břídilové; někdy spustí čluny, poněvadž považují příboj za vorvaní vodomety, a někdy vyplouvají ze svých přístavů s lodí plnou bedniček s lojovými svíčkami a kratiknoty, poněvadž už napřed vědí, že všechen tuk, který ukořistí, nepostačí ani na to, aby si do něho kapitán namočil knot. Ano, tohle všichni víme, ale podívejte se, tady je žabař, který se spokojil s tím, co jsme nechali, myslím totiž tu velrybu připoutanou k droze, ano, a spokojí se dokonce s oškrabováním suchých kostí té druhé drahocenné velryby, kterou tam má. Chudák! Poslechněte, podávejte někdo klobouk dokola, složíme se na něho z křesťanské lásky a darujeme mu trochu tuku. Vždyť tuk, který vyškvaří z tamhleté velryby, připoutané k droze, se nehodí ani k tomu, aby svítil ve vězení, ba ani v cele odsouzení na smrt. Pokud jde o druhou velrybu, říkám vám, že kdybychom rozsekali a vyškvařili tyhle naše tři stožáry, dostaneme z nich víc tuku než oni z toho rance kostí. Ale tak mě napadá, že v sobě může mít něco mnohem cennějšího, než je tuk. Ano, ambru. Rád bych věděl, napadlo-li to našeho starého. Stojí to za pokus. Toť se ví, jsem pro to,“ a s těmito slovy vykročil k velitelské palubě.

Zatím slabý vánek ustal úplně, takže *Pequod* chtěj nechtěj zůstala v zajetí puchu, nemajíc naději na únik, dokud se opět nezvedne vítr. Sotva Stubb vyšel z kajuty, zavolal posádku svého člunu a odrazil k cizí lodi. Když proplouval kolem její přídi, všiml si, že horní část jejího zobce je podle výstředního francouzského vkusu vyřezána v podobu velké prohnuté stopky a natřena na zeleno. Místo trnů z ní tu a tam vyčnívaly měděné hřebíky. Celek byl ukončen symetricky složeným poupětem jasně červené barvy. Na horních prknech přídě

bylo velikými pozlacenými písmeny napsáno *Bouton de Rose* – *Růžové poupě* a takové romantické jméno měla tato libovonná loď.

Ačkoli Stubb nerozuměl, co v nápisu znamená slovo *Bouton*, přece mu vše dostatečně vysvětlilo slovo *rose* i baňatá klounová hlavice.

„Dřevěné růžové poupě, co?“ zvolal, zacpáváje si rukou nos. „To se znamenitě hodí. Ale jak příšerně páchne!“

Aby mohl přímo mluvit s lidmi na lodi, musel však veslovat kolem přídě k pravoboku, tak se přiblížit až k puklé velrybě a přes ni mluvit.

Když se na ono místo dostal, vykřikl, stále ještě s rukou u nosu: „*Bouton de Rose* – ahoj! Mluví někdo z vás růžových poupat anglicky?“

„Ano,“ odpověděl přes zábradlí nějaký muž z Guernsey, který, jak se ukázalo, byl prvním důstojníkem.

„Poslechněte, mé poupě z *Bouton de Rose*, viděli jste bílou velrybu?“

„*Jakou* velrybu?“

„*Bílou* velrybu – vorvaně – Moby Dicka, viděli jste ho?“

„Jakživ jsem neslyšel o takové velrybě. Cachalot Blanche! Bílá velryba – ne!“

„Dobrá tedy. Tak zatím sbohem a vrátím se za minutu.“

Potom zas rychle veslovali k *Pequodě*. Když Stubb spatřil Achaba, kterak očekává jeho hlášení nakloněn přes zábradlí na zadní palubě, přiložil obě ruce jako hlásnici k ústům a zavolal: „Ne, pane, ne!“ Potom se Achab vzdálil a Stubb se vrátil k francouzské lodi.

Nyní uviděl, že muž z Guernsey, který právě vstoupil do řetězů a pracoval rýčem, má nos zabalený do jakéhosi ochranného pouzdra. „Copak je to s vaším nosem?“ ptal se Stubb. „Rozbil jste si jej?“

„Přál bych si, aby byl rozbitý nebo abych neměl vůbec žádný nos!“ odpověděl muž z Guernsey, který patrně nebyl příliš nadšen svou prací. „Ale proč vy si držíte *svůj* nos?“

„Ach, to nic není. Je to nos z vosku. Musím si jej přidržovat. Krásný den, vidíte? Řekl bych, že je tady vzduch jako v zahradě. Hod'te nám kytičku květů, ano, *Bouton de Rose*?“

„Co tady k čertu vlastně chcete?“ vzkřikl muž z Guernsey náhle rozzloben.

„Ach, jen si zachovejte chladnou krev, ano, chladnou, to je to pravé slovo; proč nenaložíte ty velryby do ledu, když je zpracováváte? Ale žerty stranou. Nevíte, poupátko, že je to úplně nesmysl chtít dostat olej z takovýchto velryb? A tamhleta vyschlá, celá ta mrcha nemá v sobě ani náprstek tuku.“

„To vím moc dobře. Jenže, víte, náš kapitán tomu nechce věřit. Je to jeho první plavba, býval výrobcem kolínské vodičky. Ale pojd'te nahoru, vám třeba uvěří, když nechce věřit mně, a tak mě vysvobodíte z téhle špinavé práce.“

„Jsem vám docela k službám, roztomilý příteli,“ souhlasil Stubb a brzy vystoupil na palubu. Tam se mu naskytla zvláštní podívaná. Námořníci v rudých vlněných čapkách s třapci připravovali těžké kladkostroje pro velrybu. Ale pracovali nějak pomalu a mluvili rychle a neprojevovali nijak dobrou náladu. Nosy jim čněly nahoru jako samé členové čnělky. Chvillemi některá dvojice odhodila práci a utíkala na vrchol stožáru, aby se nadýchala čerstvého vzduchu. Někteří ze strachu, aby nedostali nakažlivou nemoc, namáčeli koudel do dehtu a občas si ji přikládali ke chřípím. Jiní urazili od svých dýmek troubele skoro až u hlaviček a mohutně bafali, aby si tak neustále naplňovali čichové dutiny tabákovým kouřem.

Stubb byl překvapen přívalem klení a nadávek, vycházejícím z kapitánovy budky na zádi. Když pohlédl tím směrem, spatřil divokou tvář za dveřmi, jež někdo zevnitř pootvíral. Byl to zmučený lékař, který se po marných protestech proti tomu, co se dalo, uchýlil do kapitánovy budky (říkal jí *kabinet*), aby se vyhnul puchu, přesto však neodolal a občas je hlasitě a rozhořčeně varoval.

Všimnuv si toho všeho, Stubb dobře rozvážil svůj plán. Obrátil se k prvnímu důstojníkovi a trochu si s ním pohovořil. Muž z Guernsey s ošklivostí prohlašoval kapitána za nadutého nevědomce, který je všechny zatáhl do této odporné a nevýnosné bryndy. Opatrným vyzvídáním se Stubb dále dověděl, že muž z Guernsey nemá nejmenší potuchy o ambře. Proto o ní mlčel, ale jinak s ním hovořil

otevřeně a důvěrně, takže oba rychle ukuli malý plán, jak obelstít a pokárat kapitána, aby přitom ani v nejmenším nezapochyboval o jejich poctivosti. Podle tohoto plánu měl muž z Guernsey mluvit jako tlumočník a říci kapitánovi, co bude chtít, ale tak, jako kdyby to pocházelo od Stubba. Pokud jde o Stubba, ten měl mluvit jakékoli nesmysly, které mu za rozmluvy přijdou na jazyk.

V tuto chvíli vyšla jejich vyhlédnutá oběť z kajuty. Byl to malý, snědý muž, který na námořního kapitána vypadal příliš útle, zato však měl velké licousy a kníry. Měl na sobě červenou vestu z bavlněného sametu a po straně přívěsky na řetízku od hodinek. Stubb byl nyní tomuto pánovi zdvořile představen mužem z Guernsey, jenž se ihned ujal úkolu tlumočnicka.

„Co mu mám říci nejdřív?“ otázal se.

„Nu,“ odpověděl Stubb, prohlížeje si sametovou vestu a hodinkový řetízek s přívěsky, „začněte třeba tím, že mi připadá trochu jako nemluvně, třeba se nechci vydávat za soudce.“

„Říká, monsieur,“ pravil muž z Guernsey francouzsky, obrátiv se k svému kapitánovi, „že právě včera mluvila jeho loď s jednou lodí, jejíž kapitán a první důstojník a šest námořníků zemřeli všichni na horečku, kterou dostali, když přitáhli k boku své lodi puklou velrybu.“

Kapitán se polekal a dychtivě žádal další zprávy.

„Co teď?“ řekl muž z Guernsey Stubbovi.

„Nu, když to bere tak klidně, tedy mu řekněte, že jsem si ho teď prohlédl pozorněji a došel jsem k přesvědčení, že se k řízení velrybářské lodi nehodí o nic víc než santiagská opice. Opravdu, vyříd'te mu ode mne, že je pavián.“

„Přísahá a tvrdí, monsieur, že ta druhá velryba, ta vyschlá, je mnohem nebezpečnější nežli ta puklá. Zapřísahá nás, monsieur, je-li nám život milý, abychom se od těch velryb odpoutali.“

Kapitán okamžitě vyběhl na příď a nařídil posádce, aby přestala zdvíhat kladkostroje a uvolnila ihned kabely a řetězy poutající velryby k lodi.

„Co teď?“ zeptal se muž z Guernsey, když se k nim kapitán vrátil.

„Nu, počkejme. Ano, můžete mu docela dobře říci, že jsem ho napálil a (stranou k sobě) možná také ještě někoho jiného.“

„Říká, monsieur, jak je velice šťasten, že nám mohl prokázat službu.“ Kapitán hned přísahal, že vděční jsou oni jemu (mínil sebe a prvního důstojníka), a skončil tím, že pozval Stubba do kajuty na láhev bordeaux.

„Chce, abyste s ním vypil sklenku vína,“ pravil tlumočník.

„Poděkujte mu srdečně, ale řekněte mu, že je proti mým zásadám připíjet si s člověkem, kterého jsem napálil. Opravdu, řekněte mu, že už musím jít.“

„Říká, monsieur, že ze zásady nepije, ale chce-li monsieur ještě další den žít a pít, udělá prý monsieur nejlíp, když dá spustit všechny čtyři čluny a odtáhnout loď od těch velryb, protože je příliš klidno, aby samy odplavaly.“

Stubb byl zatím už přes zábradlí, a skočiv do svého člunu, zavolal na muže z Guernsey, že má v člunu dlouhé vlečné lano a že jim tedy, pokud je v jeho silách, pomůže tím, že lehčí velrybu od nich odtáhne. Zatímco francouzské čluny táhly loď jedním směrem, Stubb táhl blahosklonně svou velrybu druhým směrem, okázale nechávaje popuštěné vlečné lano nezvykle dlouhé.

Brzy se zvedl větřík a Stubb předstíral, že se od velryby vzdaluje. Francouzská loď zavěsila čluny a brzy zvětšila vzdálenost, zatímco *Pequod* vklouzla mezi ni a Stubbovu velrybu. Potom Stubb rychle přirazil k plujícímu tělu, zavolal na *Pequodu*, co zamýšlí, a hned se chystal česat ovoce své nepoctivé lsti. Chopil se ostrého rýče a začal se dobývat do těla kousek za postranní ploutví. Byli byste bezmála řekli, že si tam v moři vykopává sklep. A když konečně jeho rýč narazil na suchá žebra, vypadalo to, jako když se vykopávají římské dlaždice a nádoby pohřbené v tučném anglickém jílu. Posádka jeho člunu byla velmi vzrušena a horlivě pomáhala svému veliteli, tváříc se starostlivě jako zlatokopové.

Po celou tu dobu nesčetní ptáci se spouštěli, potápěli, křičeli a skřečeli a rvali se kolem nich. Stubb se začínal tvářit zklamaně, zvláště když strašný puch zesílil; pojednou se však ze samého stře-

du tohoto moru zvedl pramének vůně, který plul vlnami hrozného puchu, aniž jím byl pohlcen, jako řeka hned nesplyne s jiným tokem, do kterého se vlévá a v němž po nějakou dobu plyne samostatně.

„Mám ji, mám ji,“ zvolal nadšeně Stubb, naraziv na cosi v podzemních končinách, „peněženka, peněženka!“

Odhodil rýč, vstrčil dovnitř obě ruce a vytáhl plné hrsti něčeho, co vypadalo jako hotové windsorské mýdlo nebo tučný, plesnivý starý sýr. Bylo to mastné a vonné, snadno jste do toho mohli zabořit palec. Barva mezi žlutou a popelavou. A to, drazí přátelé, je ambra. Za unci každý lékárník zaplatí zlatou guineu. Vytáhli asi šest hrstí, ale více jí bylo nevyhnutelně ztraceno v moři, a ještě více by snad byli získali, nebýt toho, že netrpělivý Achab hlasitě volal na Stubba, aby toho nechal a vrátil se na palubu, jinak že jim loď ujede.

XCII. AMBRA

Tato ambra je velmi zvláštní látka a tak důležitý obchodní artikl, že roku 1791 byl jistý kapitán Coffin, narozený v Nantucketu, vyslýchán o této věci v anglické dolní sněmovně. V oné době totiž, a vlastně až donedávna, nebyl přesně znám původ ambry ani jantaru. Ačkoli anglické označení ambry, ambergris, je francouzská složenina, znamenající šedý jantar, přece jsou to dvě věci zcela odlišné. Jantar se sice někdy najde na pobřeží moře, ale také jej vykopávají z některých půd daleko ve vnitrozemí, kdežto ambru najdete jen v moři. Mimoto je jantar látka tvrdá, průsvitná, křehká a bez vůně a užívá se jí k zhotovování náústků k dýmům, na korále a ozdoby. Ambra je měkká, voskovitá a tolik libovonná a aromatická, že se jí hojně užívá ve voňavkářství na vonná vykuřovadla, do drahých svíček, do pudru na vlasy a do pomád. Turci ji užívají při vaření a také ji nosí do Mekky, jako se nosí kadidlo do chrámu svatého Petra v Římě. Někteří vinaři dávají pár zrníček do klaretu, aby mu dodali vůně.

Kdo by si proto pomyslel, že elegantní dámy a pání mají zálibu v parfému, který se vyskytuje v neslavných útrobach nemocné velryby! A přece je tomu tak. Někteří pokládají ambru za příčinu, jiní za následek zažívacích poruch u velryby. Těžko říci, jak takovou dyspepsii léčit. Nanejvýš dát velrybě tři nebo čtyři plné čluny Brandrethových pilulek a potom hned utéci z dosahu, jako když lamači v lomech trhají třaskavinami skály.

Zapomněl jsem říci, že v naší ambře byly nalezeny tvrdé, kulaté kostěné plátky, které Stubb z počátku považoval za knoflíky k námořnickým podvlečkám, ale později se ukázalo, že to jsou jen úlomky kostí z malých chobotnic, takto balzamované.

Není to zvláštní, že se tato velice libovonná ambra vyskytuje neporušená uprostřed takové hniloby? Vzpomeňme na slova svatého Pavla ke Korintským o porušitelnosti a neporušitelnosti, jak jsme sice rozsíváni nesliční, ale vstaneme slavní! Podobně si při-

pomeňme výrok Paracelsův o tom, co vytváří nejlepší vůni pižma. Nezapomínejme ani na podivný zjev, že nejhorší ze všech ohavně páchnoucích věcí je kolínská vodička v počátečním období výroby.

Rád bych skončil tuto kapitolu výzvou právě vyřčenou, ale nemo-hu, poněvadž bych rád vyvrátil obvinění, často vznášené proti velrybářům, které by některé nepředpojaté mysli mohly mít za nepřímo potvrzené tím, co bylo řečeno o dvou velrybách u francouzské lodi. Už jinde v této knize jsem odmítl urážlivé nařčení, že velrybářské povolání je živnost veskrze odporná a špinavá. Je však třeba odmítnout ještě jednu věc. Poukazuje se na to, že všechny velryby vždy odporně páchnou. Jaký je asi původ tohoto nenávislného cejchu?

Domnívám se, že jej lze zřetelně sledovat až k prvnímu příjezdu grónských velrybářských lodí do Londýna víc než před dvěma sty lety. Tehdy velrybáři nevyškvařovali tuk na moři, jako to vždy dělaly lodi jihomořské, nýbrž ho jen rozsekávali na kousky, cpali je otvory do sudů, a tak syrový tuk dopravovali domů. Ani dnes tomu není jinak. Krátká sezona v oněch ledových mořích a náhlé a prudké bouře, kterým jsou vystaveni, nedovolí jim jednat jinak. Následek toho je, že po otevření skladiště lodi a při vyprazdňování těch velrybích hřbitovů se šíří v grónských docích vůně podobná trochu vůni z rozkopaného starého městského hřbitova, na němž se má postavit porodnice.

Také se domnívám, že toto zlomyslné očernění velrybářů zčásti snad zavinila existence holandské vesnice, která kdysi stála na pobřeží Grónska a jmenovala se Schmerenburgh nebo Smeerenberg; toho druhého jména užívá učený Fogo von Slack v své slavné knize o vůních, učebnici tohoto předmětu. Jak už jméno naznačuje (smeer – tuk; bergen – ukládati), byla ta vesnice postavena k vyškvařování tuku přivezeného holandským velrybářským loďstvem, aby se nemusel vozit domů do Holandska. Bylo tu množství pecí, kotlů na škvaření a skladišť na tuk. Když všechna zařízení pracovala naplno, jistě nešířila libou vůni. Ale u jihomořských velrybářských lodí lovících vorvaně je to všechno docela jiné. Když taková loď vrchovatě naplní své skladiště tukem, stráví na plavbě asi čtyřleté

snad ani ne padesát dní vyškvařováním, a tuk v tom stavu, v jakém se dává do sudů, je téměř bez vůně. Je také pravda, že živé ani mrtvé velryby, zachází-li se s nimi slušně, nepatří k tvorům, kteří by nepříjemně páchli. Ani velrybáře nepoznáte čichem, jak se ve středověku tvrdilo o židovi, že ho tak lidé ve společnosti poznají. Velryba nemůže vlastně být jiná než vonná, když je obvykle tak dokonale zdravá, poněvadž má hojnost pohybu a je stále venku, třebaže, pravda, jen málokdy na volném vzduchu. Říkám, že pohyb vorvaních ocasních ploutví šíří nad vodou takovou vůni, jako když v teplém salonu zašustí šaty dáma navoněná pižmem. K čemu mám tedy přirovnat vorvaně, pokud jde o vůni, přihlížíme-li k jeho velikosti? Snad k onomu pověstnému slonovi s kly zdobenými šperky, navoněnému myrhou, který byl vyveden z indického města, aby se poklonil Alexandru Velikému?

XCIII. VYVRŽENEC

Uplynulo teprve několik dnů od setkání s francouzskou lodí, když se přihodila velmi významná událost nejméně významnému členu posádky *Pequody*; událost nanejvýš žalostná, která mužstvu, občas bláznivě veselému a pověřčivému, nakonec dala živoucí a stále přítomnou předpověď, jaký děsivý osud může stihnout i je.

Na velrybářské lodi nechodí všichni členové posádky do člunů. Několik mužů, zvaných lodní služba, je určeno k práci na lodi a jejich úkolem je obstarávat všechno, čeho je třeba, když se čluny ženou za velrybou. Tito členové lodní služby jsou vcelku stejně otužilí jako mužstvo tvořící posádky člunů. Ale vyskytne-li se na lodi chlapík neobvykle drobný, nemotorný nebo bázlivý, najisto se dostane do lodní služby. Tak tomu bylo na *Pequodě* s malým černochem, kterému přezdívali Pippin nebo zkratkou Pip. Chudák Pip! Už jste o něm slyšeli, jistě si vzpomínáte na jeho tamburínu v oné dramatické půlnoci, tak zasmušile veselé.

Pip a steward patřili zevnějškem k sobě jako pár poníků, jeden černý, jeden bílý, kteří jsou stejně vyvinutí, třebaže se barvou liší, a klusají spolu ve výstředním spřežení. Ale nešťastný steward byl od přírody hloupý a tupého ducha, kdežto Pip byl sice příliš útlocitný, ale v podstatě velmi chytrý – byla to ona příjemná, družná a veselá chytrost, vlastní jeho kmeni; kmeni, který oslavuje všechny svátky a slavnosti krásněji a veseleji než kterákoli jiná rasa. Pro černochoy by nemělo být v ročním kalendáři nic jiného než tři sta pětadesát Čtvrtých červenců a Nových roků. Nesmějte se, když píší, že ten malý černoch byl skvělý, neboť i černá barva má svou skvělost. Pohledte jen na lesklý eben, kterým jsou táflovány královny kabinety. Pip však miloval život a všechnu jeho klidnou bezpečnost. Zaměstnání nahánějící hrůzu, do kterého byl nějak záhadně uvržen, otupovalo proto velmi trudně jeho bystrost, i když, jak zakrátko uvidíme, to, co v něm bylo na čas takto potlačeno, měly nakonec zářivě osvětlit

zvláštní divoké ohně. Ty ho pomyslně ukázaly ve světle desetkrát lepším než přirozená zářivost, jíž kdysi v rodném kraji Tollandu v Connecticutu oživoval mnohé šprýmovné zábavy na trávníku, kdy za zpěvného podvečera svým veselým ha-ha! proměňoval obzor v jedinou tamburínu, ověšenou rolničkami hvězd. Tak i vodově průhledný diamantový přívěsek, zavěšený na hrdle s modrými žilami, bude sice v denním jasném světle zářit pravým leskem, ale když vám zkušený klenotník chce ten diamant ukázat v lesku nejpůsobivějším, položí jej na tmavé pozadí a potom jej osvětlí ne sluncem, nýbrž umělými plynovými plameny. Potom z něho vycházejí divoké záblesky, pekelně nádherné, a zlověstně planoucí diamant, kdysi nejdokonalejší symbol křišťálové oblohy, vypadá jako drahokam ukradený z koruny krále pekel. Ale vraťme se k našemu příběhu.

Při oné události s ambrou si Stubbův zadní veslař náhodou vymkl ruku, takže byl po nějakou dobu docela zmrzačen, a Pip prozatím zaujal jeho místo.

Když s ním Stubb poprvé vyplul, projevoval Pip značný neklid, naštěstí však tenkrát unikl blízkému styku s velrybou, a proto z toho vyvázl dost čestně. Stubb, který ho pozoroval, se ho potom snažil povzbudit, aby mu dodal co nejvíc odvahy, poněvadž mu mohla být často prospěšná.

Při druhém spuštění člunů pádloval člun k velrybě, a když se vržená harpuna zasekla, došlo k obvyklému trhnutí a rozvíjení provazce, který tentokrát byl náhodou právě pod Pipovým sedadlem. Bezděčná hrůza tohoto okamžiku přiměla chudáka Pipa, že vyskočil s pádlem v ruce z člunu, a to tak, že když mu část uvolněného provazce narazila na hrud', strhl ji s sebou do moře, takže se do ní zamotal, když sebou nakonec plácl do vody. V tom okamžiku se zasažená velryba dala divoce na útěk, šňůra se rychle napjala, a hle! chudák Pip nadskakoval v pěně pod člunem, vlečen nemilosrdně provazcem, který se mu několikrát omotal okolo hrudi a krku.

Taštego stál na přídi. Hořel loveckou vášní. Pipa nenáviděl jako zbabělce. Vytrhl člunový nůž z pochvy, přiložil jej ostřím k šňůře, a obrátiv se k Stubbovi, zvolal tázavě: „Přeříznout?“ Zatím Pipova

zmodralá, podškrčená tvář zřejmě říkala: Ano, proboha! Všechno se odehrálo bleskovou rychlostí. Ani ne v půl minutě se to všechno stalo.

„Čert ho vem, přeřízni!“ zařval Stubb. Tak ztratili velrybu a zachránili Pipa.

Sotva se ubohý černoušek poněkud zotavil, byl zahrnut výkřiky a proklínáním posádky člunu. Stubb klidně vyčkával, až se bezuzdné kletby přeženou, a potom vynadal Pipovi oficiálně: jasně a odborně, ale přece zpola žertem. A když skončil, dal Pipovi neoficiálně velmi rozumnou radu. Podstatou její bylo: Nikdy neskákej z člunu, leda když – ale všechno ostatní bylo nejasné jako každá nejmoudřejší rada. Vcelku však *Drž se člunu* je pravým heslem velrybaření; také se ovšem naskytanou případy, kdy *Vyskoč* z člunu je ještě lepší. Stubb však jako by nakonec pochopil, že kdyby měl dávat Pipovi rady nezředěné, řídící se jen svědomím, nechával by mu příliš mnoho možnosti, aby příště vyskočil zase. Proto náhle přestal se všemi radami a skončil důrazným rozkazem: „Drž se člunu, Pipe, nebo, na mou duši, vyskočíš-li ještě jednou, tak tě nevylovím. Pamatuj si to! Nemůžeme si dovolit přijít o velrybu pro takového, jako jsi ty. V Alabamě by se utržilo za velrybu třicetkrát tolik co za tebe. Zapamatuj si to, Pipe, a už neskákej!“ Tím snad Stubb nepřímou naznačil, že člověk, i když miluje svého bližního, přece jen je živočichem vydělávajícím peníze, a tento jeho sklon příliš často rušivě oslabuje jeho shovívavost.

Ale všichni jsme v rukou božích, a Pip vyskočil znovu. Bylo to za okolností podobných jako v prvním případě. Jenže tentokrát hrudí nestrhl provazec, a proto, když se velryba dala na útěk, Pip zůstal vzadu na moři jako vyhozený kufr cestujícího. Žel! Stubb až příliš věrně splnil slovo. Byl překrásný, přívětivý, průzračný den. Klidné a lhostejné třpytné moře se prostíralo rovně kolem dokola až k obzoru jako tenký list zlata, jež zlatotepec vytepal do nesmírné jemnosti. Jak Pipova hlava poskakovala nahoru dolů na moři, podobala se hlavičce vonného hřebíčku. Nikdo nezvedl nůž, když ho tak rychle předjížděl a on zůstával pozadu. Stubb k němu stál neuprosně zády

a velryba jen letěla. Ve třech minutách byla mezi Pipem a Stubbem celá míle neohraničeného oceánu. Zprostřed oceánu obrátil chudák Pip kučeravou hlavu k slunci, jinému osamělému vyvrženci, třeba nejvznešenějšímu a nejzářivějšímu.

Plovat na širém oceánu za klidného počasí je pro zkušeného plavce tak snadné jako jezdit na pobřeží v pérovaném kočáře. Ale ta hrozná osamělost je nesnesitelná. Strašná opuštěnost uprostřed takové bezcitné nesmírnosti, můj Bože! kdo to vypoví? Všimněte si, když se námořníci koupají v mrtvé tišině na širém moři – všimněte si, jak se drží blízko své lodi a obeplouvají jen její boky.?!

Cožpak Stubb opravdu nechal ubohého černouška jeho osudu? Ne; aspoň to neměl v úmyslu. Za ním byly ještě dva čluny a on nepochybně myslil, že tedy brzo přijedou k Pipovi a vyloví ho – přestože lovci ve všech podobných případech neprojevují věru vždycky takové ohledy k veslařům, které uvedla v nebezpečí jejich vlastní bázlivost, a takové případy se stanou nezřídka. V rybářství bývá tak zvaný zbabělec skoro vždycky zahrnován nemilosrdným opovržením, jak je zvykem ve válečném loďstvu a armádě.

Ale stalo se, že druhé čluny nespátřily Pipa, a když po jedné straně objevily nablízku velryby, obrátily a pustily se za nimi. Stubbův člun byl teď už tak daleko a on a jeho posádka byli tak zaujati lovem, že se obzor kolem Pipa začal hrozivě rozšiřovat. Konečně jej zachránila čirou náhodou loď sama. Ale od té chvíle chodil černoušek po palubě jako smyslů zbavený, aspoň se to o něm říkalo. Moře sice pohrdavě vydalo jeho smrtelné tělo, ale utopilo jeho nesmrtelnou duši. A přece ji neutopilo docela. Spíše ji stáhlo zaživa do úžasných hloubek, kde se před jeho trpnýma očima míhaly podivné útvary prvotního světa, nesvedeného z cesty, a chamtivý mořský muž, Rozum, ukázal mu své nahromaděné poklady. Mezi těmito veselými, bezcitnými, věčně mladými věčnostmi spatřil Pip přerozmanité, božsky všudypřítomné korálové polypy, kteří ze základů vod vyzvedávají obrovské kulovité světy. Spatřil boží nohu na podložce tkalcovského stavu a mluvil o tom, proto ho spoluplavci nazývali bláznem. Tak je lidské šílenství božskou rozumností, člověk, vzdalující se ode všeho

pozemského rozumu, přichází nakonec k oné nebeské myšlence, která je pro rozum nesmyslná a šílená. Ať potom prožívá dobré či zlé, cítí se neotřesitelný a lhostejný jako jeho Bůh.

Konec konců, nekárejte příliš přísně Stubba. V rybaření je to běžné; a v závěru vyprávění uvidíte, že i mne postihlo podobné opuštění.

XCIV. STISK RUKY

Onu Stubbovu velrybu, tak draze vykoupenou, jsme řádně přitáhli k boku *Pequody*, kde námořníci pravidelně vykonávali všechny práce již dříve popsané, od sloupání tuku a vytažení hlavy až po stáčení heidelberského sudu nebo nádrže.

Zatímco se někteří zaměstnávali stáčením, jiní odtahovali větší kádě, jakmile byly naplněny vorvaninou, a když nadešel příslušný čas, ještě než se začalo vyškvařovat, pečlivě tuto vorvaninu upravovali, o čemž si hned promluvíme.

Zchladla a zkrystalizovala do té míry, že jsem zpozoroval, když jsem si s jinými sedl před velkou Konstantinovu lázeň z ní, jak se podivně sesedla v kusy, tu a tam se převalující v tekutině. Naši povinností bylo rozmačkat tyto kusy zase v tekutinu. Příjemná a vonná povinnost! Není divu, že vorvanina byla za starých dob tak oblíbeným kosmetickým prostředkem. Takový očišťovač! Taková příjemná látka! Takový zjemňovač! Takový rozkošný změkčovač! Měl jsem ve vorvanině ruce sotva pár minut, a už jsem měl pocit, že se mé prsty změnily v úhoře, jak se počaly svíjet a stáčet.

Když jsem tu tak pohodlně seděl na palubě, nohy křížem, po kruté dřině u rumpálu, pod modrou, klidnou oblohou, kdy plachty na lodi zplihle visely a loď mírně klouzala, když jsem koupal ruce mezi těmito jemnými, lahodnými kuličkami napitého vaziva, utkaného téměř za hodinu, když se mi tučně rozplývaly v prstech a vypouštěly všechno své bohatství jako vyzrálé hrozny víno, když jsem vdechoval tuto čistou vůni, doslovně a doopravdy jako vůně jarních fialek, prohlašuji vám, že jsem po tu dobu žil jako na muškátové louce! Zapomněl jsem úplně na naši hroznou přísahu a v této podivuhodné vorvanině jsem si od ní omyl ruce i srdce. Bezmála jsem začal věřit staré parcelsovske pověře, že vorvanina má zvláštní schopnost zmírnit žár hněvu. Koupaje se v oné lázni, cítil jsem se božsky prostší zášti, nedůtklivosti nebo zloby jakéhokoli rázu.

Mačkat, mačkat, mačkat! po celé dopoledne; mačkával jsem vorvaninu, až jsem se do ní sám téměř rozpustil. Mačkal jsem vorvaninu, až se mne zmocnil zvláštní druh šílenství, a shledal jsem, že v ní bezděčně tisknu ruce svých spolupracovníků, zmýlil jsem si je s těmi jemnými kuličkami. Toto zaměstnání vzbuzovalo city tak překypující, laskavé, přátelské a něžné, že jsem nakonec neustále tiskl jejich ruce a díval se jim unyle do očí, jako bych chtěl říci: Ach, drazí spolubližní, proč bychom v sobě nadále živilí nějakou sociální hořkost nebo byli nevlídní či nevraživí? Pojd'te, stiskněme si všichni kolem dokola ruce, nebo se dokonce vtiskněme jeden v druhého, rozmělněme se všichni bez výjimky jen v samé mléko a vorvaninu laskavosti!

Kéž bych tak mohl mačkat vorvaninu věčně! Neboť od té doby, co jsem po mnoha delších opětovných zkušenostech pochopil, že ve všech případech musí člověk nakonec omezit nebo aspoň přesunout svou představu o dosažitelném štěstí, nehledat je v rozumu nebo obraznosti, nýbrž v ženě, srdci, lůžku, stolu, sedle, krbu, ve vlasti; když jsem to všechno pochopil, jsem připraven hníst vorvaninu věčně. V myšlenkách na noční vidiny zřel jsem dlouhé řady andělů v ráji a každý z nich měl ruce v nádobě s vorvaninou.

* * *

Mluvíme-li o vorvanině, je záhodno zmínit se o jiných věcech s ní spřízněných, na které dojde, když se připravuje vorvaň k vyškvařování.

Nejdříve přijde tak zvaná bělka, získaná ze zužující se části ryby a také z tlustších kusů ocasních ploutví. Je tuhá, poněvadž jsou v ní ztuhlé šlachy – je to vlastně svalová vycpávka – ale přece jen obsahuje trochu tuku. Po odříznutí od velryby se bělka nejdříve rozseká v menší příhodné pláty, nežli přijde ke kráječi. Tyto kusy se hodně podobají kvádrům berkshirského mramoru.

Rozinkový pudink se říká jistým ojedinělým kusům velrybího masa, které tu a tam přiléhají k tukové pokrývce a jsou často jako ona velmi olejnaté. Jsou na pohled docela osvěžující, milé a krás-

né. Jak jméno naznačuje, maso má neobyčejně bohaté strakaté zabarvení, podklad je pruhován sněhobíle a zlatě a poset skvrnami temně rudými a purpurovými. Jsou to rozinky rubínů, zasazené do citronových obrazců. Přese všechny rozumové důvody se stěží ubráníte, abyste to nejedli. Přiznávám se, jednou jsem se odkradl za přední stožár a okusil ty kousky. Řekl bych, že to chutnalo asi jako znamenitý řízek z kýty mohutného francouzského jelena, který by byl zabit první den po zahájení honební sezony – kdyby ona sezona spadala do neobvykle krásného vinobraní na vinicích v Champagni.

Pak se při této práci objevuje ještě jiná látka, a to velmi zvláštní, kterou však sotva dovedu výstižně popsat. Nazývá se slobgollion; jméno je velrybářsky svérázné stejně jako podstata této věci. Je to cosi nevýslovně sliznatého, tažného a nejčastěji to nacházíme v kádích s vorvaninou po delším hnětení a potomním přelévání. Domnívám se, že jsou to podivuhodně tenké, protrhané blány obalu, které se slily.

Gurry je název, jehož původci jsou vlastně lovci velryb grónských, ale někdy ho mimochodem užívají i lovci vorvaňů. Označuje tmavou klišovatou látku, seškrábanou z hřbetu velryby grónské neboli pravé. Hodně této látky pokrývá obyčejně paluby oněch podřadných lidí, kteří loví toho neurozeného leviatana.

Klíšťky. Toto slovo vlastně nepatří do velrybářského slovníku, ale když ho používají velrybáři, nabývá tam domovského práva. Velrybářské klíšťky jsou krátký, tuhý pás šlachovité látky, vyříznutý ze zužující se ocasní části leviatana. Je na palec tlustý a velký asi jako železná část motyky. Vytíráte-li jím podlahu napuštěnou olejem, působí jako kožené stěradlo a zcela hravě jako kouzlem k sobě přitahuje všechnu nečistotu.

Chceme-li se poučit o všech těchto skrytých věcech, bude nejlépe, sestoupíme-li rovnou do tukárny a důkladně si promluvíme s těmi, kdo tam pracují. O tomto místě jsme už pověděli, že slouží za úschovnu pokrývkových pásů odloupených a odvinutých z velryby. Když nastane vhodná doba k rozsekávání tuku, tato místnost nahání hrůzu všem začátečníkům, zvláště v noci. Po jedné straně, kde bliká

svítilna, zůstává kus místa volný pro dělníky. Ti obyčejně pracují ve dvojicích, jeden má bodec a hák a druhý rýč. Velrybářský bodec se podobá fregatnímu zlezačskému kopí téhož jména a hák se podobá háku k zachycení člunu. Dělník hákem nabodne pruh tuku a snaží se jej držet, aby neklouzal, jak se loď houpe a naklání na bok. Muž s rýčem stojí na vrstvě samé a rozsekává ji svisle na velké kusy. Rýč je tak ostrý, jak jen ho brousek dokáže naostřit. Muž s rýčem je bos. Tuk mu někdy pod nohama ujede jako sáňky. Usekne-li si některý prst u nohy své nebo u nohy svého pomocníka – nesmíte se tomu ani příliš divit! Prsty na nohou bývají vzácné u veteránů z tukárny.

XCV. TALÁR

Kdybyste vstoupili na palubu *Pequody* v určité fázi tohoto posmrtného zpracování velryby a kdybyste zašli dopředu, blízko k rumpálu, jistě byste si s nemalou zvědavostí prohlíželi velmi zvláštní, záhadný předmět, který byste tu spatřili ležet podélně ve žlabu na straně závětrné. Ani podivuhodná cisterna v ohromné velrybí hlavě, ani obrovská vykloubená spodní čelist, ani zázračně symetrický ocas, nic z toho by vás tak nepřekvapilo jako pouhý letmý pohled na onen nevysvětlitelný kužel – delší nežli dlouhán z Kentucky, asi stopu v průměru u základny a smolně černý jako Jojo, ebenový bůžek Kvíkvegův. A je to opravdu bůžek, nebo spíše za starých dob se mu bůžkové podobali. Taková modla, jaká byla nalezena v tajných hájích královny Maachy v Judei. Její syn Aza ji pro uctívání modly sesadil, hroznou modlu zničil a spálil při potoku Gedron, jak je chmurně vyličeeno v patnácté kapitole První Knihy Královské.

Pohledte na námořníka, kterému se říká kráječ! Přichází a s pomocí dvou námořníků zvedá na záda grandissima, jak tomu námořníci říkají, a sehnut klopýtá s ním pryč jako granátník odnášející mrtvého kamaráda z bojiště. Složiv jej na přední palubě, začíná z něho nyní válcovitě stahovat tmavou kůži, jako africký lovec stahuje kůži z hroznýše. Když skončí stahování, obrátí kůži vnitřkem navrch jako nohavici u kalhot, pořádně ji vytáhne, aby se její průměr skoro zdvojnásobil, a konečně ji řádně roztaženou pověsí na ráhna, aby vyschla. Zanedlouho je sňata. Kráječ z ní uřízne asi tři stopy od užšího konce, vyřízne kousek od kraje dvě díry pro paže, po délce ji na sebe natáhne. Nyní před vámi stojí oblečen do taláru svého zaměstnání. Jen tento oblek ho od nepamětných dob dostatečně chrání, když vykonává zvláštní práce, které mu ukládá služební povinnost.

Jeho služební povinnost záleží v tom, že rozkrajuje velké kusy tuku do kotlů. Provádí se to na podivné dřevěné koze, řezací stolicí,

která stojí jedním koncem u zábradlí a má pod sebou velkou kád', do níž rozsekané kousky padají jako listy ze stolu rozohněného řečníka. Zahalen v roucho ctihodně černé, stojí tu kráječ na význačně kazatelně, pilně se obíraje listy z bible: jaký to kandidát na arcibiskupa! Jaký by to byl chlapácký papež!²⁰

---

20 *Listy z bible! Listy z bible!* Tak neustále pokřikují důstojníci na kráječe. Vybízejí ho, aby dával pozor a krájel tuk na plátky co možná tenké, poněvadž to hodně urychluje škvaření tuku, podstatně zvyšuje jeho množství a snad i zlepšuje jakost.

XCVI. ŠKVAŘENÍ

Kromě zavěšených člunů je americká velrybářská loď nápadná zvenčí svými kotli. Loď je podivnou odchylkou od pravidla, poněvadž teprve tehdy je zcela vybavena, když ve spojení s dílem tesařským a provaznickým je hotova také důkladná práce zednická. Vypadá to, jako by na palubu byla přenesena cihlářská pec z širého pole.

Kotle na škvaření stojí mezi předním a hlavním stožárem, na největším prostranství na palubě. Žebroví pod nimi je neobyčejně silné, aby udrželo váhu skoro plného kvádrů z cihel a malty, o základně nějakých desetkrát osm čtverečných stop a pět stop na výšku. Základy nejsou zapuštěny do paluby, zdivo je připevněno k podlaze silnými železnými opěrami; jejich svislá ramena svírají stavbu na všech stranách a vodorovná jsou přišroubována k palubě. Po stranách je zdivo obloženo dřevem a nahoře je úplně pokrývá velký, vypouklý, těžký poklop. Sejmeme-li tento poklop, objeví se nám dva velké kotle, každý o obsahu několika sudů. Nepoužívá-li se jich, jsou udržovány ve vzorné čistotě. Leštívají je často saponitem a pískem, až se uvnitř lesknou jako stříbrné mísy na punč. Za nočních hlídek si někteří otrlí staří námořníci do nich zalezou a svinou se tu k spánku. Při leštění bývá v každém kotli jeden muž, a ti si v tom blízkém sousedství prozradí přes železné okraje kotlů leccjaké důvěrnosti. Jsou také vhodným místem pro hluboké matematické úvahy. Právě v levém kotli na *Pequodě*, když jsem pilně kroužil kolem sebe saponitem, právě tam mi poprvé přímo napadl pozoruhodný fakt, že v geometrii všechna tělesa klouzající po cykloidě, například můj saponit, sjedou z každého bodu přesně za touž dobu.

Odstraníme-li přední kryt, objeví se nám na této straně holé zdivo, v kterém jsou přímo pod kotli dva železné otvory do pecí. Tyto otvory jsou opatřeny těžkými železnými dveřmi. Aby prudký žár nezasahoval palubu, jsou tu dvě mělké nádrže, prostírající se pod celým obezděným povrchem kotlů. Rourou vzadu se doplňu-

jí nádrže vodou podle toho, jak rychle se vypařuje. Navenek není žádných komínů; kouřové otvory zejí přímo ze zadní stěny. A nyní se na okamžik vraťme.

Bylo asi devět hodin večer, když jsme na *Pequodě* kotle pro škvareň poprvé za této plavby uvedli v činnost. Dohlížet na práci bylo povinností Stubbovou.

„Všecko hotovo? Tak tedy poklop dolů a spust’te to! Kuchaři, rozdělej oheň!“ To bylo snadné, poněvadž tesař házel po celou cestu hoblovačky do pecí. Zde nutno říci, že na velrybářské výpravě musí být první oheň pod kotli po nějaký čas udržován dřívím, ale potom se již dříví neužívá, leda když se má rychle zapálit běžné palivo. Stručně řečeno, chrupavý, scvrklý zbytek tuku po vyškvaření, nazývaný teď škvarky nebo kobližky, má v sobě ještě značné množství olejnaté látky. Tyto kobližky živí oheň. Jako plnokrevný hořící mučedník nebo misantrop, stravující sám sebe, dodává si velryba, jakmile je jednou zapálena, vlastní topivo a spaluje se vlastním tělem; ale kdyby tak ještě dovedla strávit i svůj vlastní kouř! Dýchat její kouř je totiž strašné a dýchat jej musíte, a nejen to, musíte v něm po jistou dobu žít. Vydává nepopsatelný, strašný hindský zápach, jaký se snad najde jen v blízkosti pohřebních hranic. Páchne jako levé křídlo při Posledním soudu; to je důvod pro existenci pekla.

O půlnoci byly kotle v plném chodu. Lod’ se vzdálila od zdechliny a plula plnými plachtami; vál svěží vítr; divoká oceánská temnota byla neproniknutelná. Ale tu temnotu olizovaly zuřivé plameny, které občas rozeklaně vyrazily z otvorů plných sazí a ozařovaly každý vysoký provaz v ráhnovi jako pověstné řecké ohně. Hořící lod’ se pohybovala, jako by byla nemilosrdně pověřena vykonat pomstu. Tak ze svých půlnočních přístavů vypluly ty smolou a sírou naložené brigy smělého řeckého ostrovana Kanarise; místo plachet měly široké plameny, vrhly se na turecké fregaty a zapálily je.

Poklop, sňatý z kotlů, ležel nyní před nimi jako široký stupeň. Na něm stály pekelné postavy pohanských harpunářů, kteří jsou vždy topiči na velrybářských lodích. Obrovskými ostrými vidlicemi pěchovali syčící tuk do rozpálených kotlů nebo prohrabávali oheň

pod nimi, až ze dvířek vylétaly hadovité plameny, kroutící se, jako by je chtěly chytit za nohy. Kouř se valil v temných chuchvalcích. Každému nárazu lodi odpovídalo šplíchnutí tuku, který měl podle všeho sto chutí skočit harpunářům do obličeje. Naproti otvoru do pece, na vzdálenější straně širokého dřevěného stupně, byl rumpál. Ten sloužil za námořní otoman. Na něm se povalovaly hlídky, když neměly jinou práci, a dívaly se do rudé záře ohně tak upřeně, až se jim zdálo, že mají oči v hlavě upražené. Jejich snědé tváře, nyní začouzené ohněm a zpocené, jejich zcuchané plnovousy a proti tomu barbarsky skvělé zuby, to všechno podivně vynikalo při každém vrtošivém vzplanutí pod kotli. Když si vyprávěli svá bezbožná dobrodružství a líčili hrůzostrašné příběhy veselými slovy, když z nich hrubý smích vyrážel jako plameny z pece, když vpředu harpunáři divoce mávali obrovskými vidlicemi a sběračkami, když vítr skučel a vlny skákaly a loď sténala a potápěla se, a přesto neustále vyrážela pekelnou zář dál a dále do tmy moře a noci, opovržlivě hryzala bílou kost v tlamě a zlobně plivala kolem sebe na všechny strany, tehdy se *Pequod*, řítící se vpřed, zdála hmotným protějškem monomaničké duše svého velitele – *Pequod* naložená divochy, s nákladem ohně, pálící mrtvolu a ponořující se do této temnoty temnot.

Tak mi to připadalo, když jsem stál u kormidla a po dlouhé hodiny mlčky řídil cestu této ohnivé lodi na moři. Sám v této chvíli ponořen do tmy, viděl jsem tím lépe rudost, šílenost a strašidelnost druhých. Neustálý pohled na ďábelské postavy přede mnou, zahalené zpola v kouř a zpola v oheň, vyvolal konečně příbuzné vidiny v mé duši, jakmile jsem začal podléhat podivné ospalosti, která na mne vždy přicházela o půlnoci u kormidla.

Ale oné noci se mi přihodila zvláštní (a dosud nevysvětlitelná) věc. Když jsem se vytrhl z krátkého zdřímnutí vstaje, náhle jsem si s hrůzou uvědomil, že něco osudně není v pořádku. Kostěná rukovět kormidla mě tloukla do boku, kterým jsem se o ni opíral. Slyšel jsem přitlumený šum plachet, které se právě začínaly pohybovat ve větru. Domníval jsem se, že mám oči otevřené, a zpola jsem si uvědomoval, že kladu prsty na víčka a mechanicky je rozvírám ještě víc.

Ale přes to přese všechno jsem nedovedl najít před sebou kompas, podle něhož bych mohl řídit loď, ačkoli mi připadalo, že sotva před minutou jsem se díval na mapu při světle spolehlivé kompasové lampy. Zdálo se, že přede mnou není nic jiného než sloup tmy, tu a tam příšerně osvětlovaný rudými záblesky. Převládal dojem, že loď, na které stojím, nechť se žene sebery chleji, nemíří k žádnému přístavu vpředu, nýbrž prchá pryč ode všech přístavů. Zmocnilo se mne silné vzrušení, jakoby pocit smrti. Ruce křečovitě sevřely rukojet, ale přitom jsem měl bláznivou myšlenku, že rukojet je nějakým kouzlem obrácena. Můj bože! Co se to se mnou děje? říkal jsem si. Ach tak, v dřímotě jsem se obrátil a stojím nyní čelem k lodní zádi, máje před sebou kompas za zády. V okamžiku jsem se obrátil; právě včas, jen tak tak jsem zabránil, že loď nevyhlédla do vzduchu a nepřevrhla se; bylo to docela možné. Jak šťastně a vděčně jsem si oddychl, když jsem byl zbaven této nepřírozené noční halucinace i osudné možnosti, že se dostaneme pod vítr!

Nedívej se, človče, dlouho do ohně! Nikdy se neoddávej snění, máš-li ruku na kormidle! Neobracej se zády ke kompasu a uposlechni prvního pokynu kormidlové rukojeti, když tě dloube! Nevěř umělému ohni, když jeho rudá zář dodává všemu strašidelného vzhledu. Zítra, v přirozené záři slunce, bude obloha opět jasná. Ti, kteří vypadali jako ďáblové v plamenných jazycích, ti se ráno objeví v podobě docela jiné, jistě příjemnější. Vznešené slunce, zlaté, radostné, tys jedinou pravou lampou – všechny ostatní jen lžou!

Slunce však neskrývá virginskou Smutnou bažinu, ani římskou prokletou Campagnu, ani širou Saharu, ani všechny ty miliony mil pouští a zármutků na světě. Slunce neskrývá ani oceán, který je temnou částí naší země a zabírá dvě třetiny zeměkoule. Má-li tedy smrtelník v sobě více radosti než starosti – takový smrtelník nemůže být skutečný – buď není pravdivý, nebo je nevyspělý. Podobně je tomu s knihami. Nejpravdivější ze všech mužů byl Trpitel, nejpravdivější ze všech knih je kniha Přísloví, Kazatel je skvěle ukutá ocel hoře. „Všechno je marnost.“ VŠECHNO. Tento umíněný svět si dosud neosvojil nekřesťanskou moudrost Šalomounovu. Ale ten,

kdo se vyhýbá nemocnicím a vězením a zrychluje krok, když jde po hřbitově, a mluvil by raději o operách než o pekle, kdo nazývá Cowpera, Younga, Pascala a Rousseaua chorobnými ubožáky a po celý svůj bezstarostný život přísahá na Rabelaise, jehož považuje za velemudrce, a proto dobráka; – takový člověk není způsobilý sedat na náhrobcích a sdílet zelenou vlhkou plíseň s nezměrně hlubokým Šalomounem.

Ale i Šalomoun praví: „Člověk bloudící z cesty rozumnosti v shromáždění mrtvých odpočívati bude“ (tj. i zaživa). Nevydávej se tedy ohni, aby tě neobrátil a neumrtvil, jako to na chvíli učinil mně. Existuje moudrost, která je hořem: ale existuje hoře, které je šílenstvím. A v některých duších je horský orel, který se dovede vnořit do nejtemnějších roklí i znovu z nich vyrazit a zmizet v prostorách zalitých sluncem. Ale i když věčně létá v rokli, ta rokle je na horách, takže i tehdy, snese-li se nejniž, je skalní orel stále výše než jiní ptáci na rovině, přestože vzlétají vysoko.

XCVII. LAMPA

Kdybyste byli sestoupili od kotlů *Pequody* do podpalubí na přídi, kde spali muži, kteří právě neměli hlídku, mohli jste se na okamžik domnívat, že stojíte v ozářené kapli kanonizovaných králů a rádců. Leželi tu v svých trojhranných dubových kryptách, každý námořník jako vytesaná němota, a dvacet lamp vrhalo záři na jejich zakryté oči.

Na obchodních lodích je tuk pro námořníky vzácnější než zlato. Oblékat se potmě, jíst potmě a klopýtat ve tmě k svému lůžku – to je jejich obvyklým údělem. Ale velrybář, honící se za potravou pro světlo, ten ve světle také žije. Osvětlí své lůžko, jako by měl kouzelnou lampu Aladinovu, a tak černé podpalubí i za nejtemnější noci stále tone v jasů.

Podívejte se, jak naprosto klidně bere velrybář několik lamp – často ovšem jen starých lahví a baněk – jde s nimi k měděným chladicům u kotlů a tam je naplňuje jako džbánky piva u otevřeného sudu. Svítí ovšem nejčistším tukem dosud nezpracovaným, a proto neporušeným: tekutinou, jakou neznají sluneční, měsíční nebo hvězdné světelné zdroje na pevnině. Je sladká jako máslo v dubnu, kdy se stáda začínají pást. Velrybář jde a loví si tuk, aby měl jistotu, že je čerstvý a pravý, jako si cestující na prérii loví zvěřinu k večeři.

XCVIII. ULOŽENÍ A ÚKLID

Vylíčili jsme již, jak bývá velký leviatan už zdálky ohlašován z vrcholu stožáru; jak bývá pronásledován po vodních pláních a zabíjen v údolích hlubin; jak jej potom přitahují k boku lodi a stínají; a jak se (podle zásady ze starých dob, kdy měl kat právo na oblek, v němž byl státý člověk popraven) jeho velký vycpávaný svrchník stává majetkem popravčího; jak jej v příslušné době odsoudí do kotlů a jak jeho vorvanina, tuk a kosti procházejí ohněm nedotčeny jako Sidrach, Mizach a Abdénágo. Nyní však zbývá ukončit poslední kapitolu této popisné části výkladem – zpěvem, smím-li tak říci – o romantickém postupu při stáčení tuku do sudů, které se potom skládají do útrob lodi, takže se leviatan znovu vrací do rodných hlubin, klouzaje pod povrchem jako předtím, ale, žel! již nikdy se nevynoří a nebude chrlit.

Dokud je tuk ještě horký jako punč, nalévá se do šestibarelových sudů, a zatímco se loď kymácí a sem a tam kolébá v půlnočním moři, ohromné sudy se stahují obručemi a zabeďňují jeden po druhém, často se nebezpečně smýkají po kluzké palubě jako laviny, až nakonec je námořníci rázně uchopí a zastaví jejich pouť. Kolem dokola se ozývají rány, buch, buch, na sudy dopadá tolik kladiv, kolik se jich tam vejde, protože teď je každý námořník ex officio bednářem.

Když se konečně poslední žejdlík octne v sudu a všechno vychladne, otvírají se velké poklopy, lodní útroby zejí dokořán a dolů se spouštějí sudy k poslednímu odpočinku na moři. Po skončení této práce jsou poklopy opět uzavřeny a neprodyšně utěsněny jako zazděná skříň.

Toto snad je při celém lovu nejpozoruhodnější událost velrybářského řemesla. Jednoho dne palubní prkna zalévá záplava krve a tuku, na posvátné velitelské palubě se rouhavě tyčí obrovská hmota velrybí hlavy, kolem se válejí veliké rezivé sudy jako na pivovarském dvoře, kouř z pecí očadil všechna zábradlí sazemi, námořníci

jsou samá mastnota, celá loď vypadá jako sám velký leviatan, a na všech stranách se ozývá ohlušující hřmot.

Ale za nějaký den se na téže lodi rozhlížíte a natahujete uši, a kdyby tu nebylo zrádných člunů a kotlů, málem byste přísahali, že chodíte po mlčenlivé obchodní lodi s velitelem přeúzkostlivě čistotným. Nezpracovaný vorvaní tuk má účinnost jedinečně čistící, proto nejsou paluby nikdy bělejší než právě po práci s tukem. Mimoto se z popela spálených velrybích škvarků velmi snadno připravuje silný louh a všude tam, kde ulpěla na boku lodi nějaká lepkavá špína, tento louh ji rychle ničí. Námořníci s kbelíky vody a hadry obcházejí pilně zábradlí a obnovují jejich dřívější úhlednost. Ze spodního ráhnoví smetou saze. Všechny čtené věci, kterých se používalo, stejně pozorně vyčistí a uloží. Velký poklop oškrábou a opět nasadí na kotle, takže jsou zcela zakryty. Všechny sudy zmizely, všechna lana jsou svinuta a uložena v zákoutích, kde je není vidět. A když konečně skoro celá lodní posádka společně vykoná svědomitě a pilně všechnu práci, začne se omývat sama; od hlavy až k patě se převléknou do čistého prádla a konečně vycházejí na neposkrvněnou palubu svěží a v plném lesku jako ženiši, spadlí odkudsi z nejúpravnějšího Holandska.

Hrdě si vykračují po palubě ve dvojicích a trojicích a s humorem rozmlouvají o salonech, pohovkách, kobercích a jemných batistových kapesnících, navrhují, aby byly dány na palubu rohože, a chtěli by dát vyčalounovat celou loď, až nahoru, a nemají nic proti tomu, vypít si čaj za měsíčního světla na nádvoří přední paluby. Zmínit se těmto navoněným námořníkům o kosticích a tuku, to by byla vrcholná troufalost. Neznají to, nač zdaleka narážíte. Jdi a přines nám ubrousky!

Ale podívejte se: tam nahoře na třech stožárových vrcholcích stojí tři muži a usilovně pátrají po dalších velrybách, které – budou-li chyceny – jistě opět ušpiní starý dubový nábytek a někde i potřísní trochou mastnoty. Ano, stává se to častokrát – po nejtěžší práci, která nedopřává oddechu ani v noci a trvá nepřetržitě šestadevadesát hodin; sotva námořníci vystoupí z člunu, v němž jim naběhla

zápěstí po celodenním veslování za velrybami, vystoupí na palubu a už musí nosit ohromné řetězy a otáčet těžkými rumpály, a řezat a sekát, ano, a jen se ve vlastním potu udí a praží spojeným žářem rovníkového slunce a rovníkových kotlů. A když po tom po všem konečně očistí loď a přemění ji v prostory čistounké, jako je mlékárna, mnohokrát se stává, že si ti chudáci právě zapínají límeček u čisté košile a jsou překvapeni voláním: „Tam chrlí!“, a již se ženou zase bojovat s novou velrybou a procházejí celou tou dřinou zase znovu. Ach, přátelé, tohle člověka ubíjí! Ale takový je život. Sotva jsme my, smrtelníci, po dlouhých útrapách vytěžili z obrovského těla světa tu trochu cenné vorvaniny a potom ze sebe s unavenou trpělivostí smyli lidskou nečistotu a začali žít v čistých stáncích duše, sotva se to stalo, už zas – *Tamhle chrlí!* – přízrak opět vyráží, a již vyplouváme bojovat proti jinému světu a prožíváme nový život zase postaru.

Ach! převtělování duší! Ach! ty dobrý, tak moudrý a tak mírný Pythagore, který jsi v zářivém Řecku zemřel před dvěma tisíci lety, plul jsem s tebou posledně podle peruánského pobřeží – a jak jsem tak pošetilý, učil jsem tebe, naivního nováčka, jak splétáním nastavit lano.

XCIX. DUBLON

Pověděli jsme už, jak měl Achab ve zvyku procházet se po velitelské palubě, od jednoho konce k druhému, s pravidelným obratem u kompasu a u hlavního stožáru. Ale při množství jiných věcí, o kterých bylo nutno vyprávět, nedodali jsme, že byl-li nejhlobb ponořen do svých chmur, někdy se při těchto procházkách střídavě zastavoval na obou místech a stával tu, dívaje se podivně na předmět před sebou. Když se zastavil před kompasem a upřel oči na zahrocenou jehlu magnetky, vystřeloval jeho pohled jako oštěp a měl zaostřenou prudkost jeho úmyslu, a když zase vykročil a opět stanul u hlavního stožáru, ulpívaje stejným upřeným pohledem na přibité minci, měl stále ještě též výraz soustředěné odhodlanosti, jen se k ní ještě přimísila jakási divoká touha, ne-li naděje.

Ale jednou ráno, když se chtěl u dublonu obrátit bez zastávky, upoutaly jej náhle podivné symboly a nápisy na minci vyražené, jako by si je teď poprvé začal vykládat nějakým monomaničtím způsobem, ať už skrývají význam jakýkoli. A nějaký význam skrývají všechny věci, jinak by byly bezcenné a celý kulatý svět by byl jen prázdnou nulou, která se hodí leda k prodeji na fůry – jako se to dělá s kopci kolem Bostonu – aby se vyplnily bažiny v Mléčné dráze.

Tento dublon byl z nejčistšího ryzího zlata, vytěženého kdesi v srdci krásných kopců, z nichž zlatými písčinami na západ i na východ tekou proudy četných zlatonosných Paktolů. Ačkoli byl nyní přibit mezi rezavé železné skoby a měděné hřebíky pokryté měděnkou, přece si dublon, nepošpinitelný a neposkvřněný, ještě zachoval svůj quitský lesk. I když tu tak tkvěl mezi bezohlednou posádkou a každou chvíli se ho dotýkaly bezohledné ruce a za nekonečných nocí býval zahalen hlubokou temnotou, která dovedla zakrýt každý zlodějský pokus, přece jej každý východ slunce našel tam, kde ho opustil včerejší západ. Vždyť dublon byl chráněn a zasvěcen jedinému cíli, vzbuzujícímu posvátnou hrůzu, a třebaže námořníci jsou po

námořnicku rozpustilí, tuto minci považovali všichni do jednoho za talisman bílé velryby. Někdy o tom rozmlouvali za únavných nočních hlídek, zvědaví, komu peníz nakonec připadne a zůstane-li onen muž naživu, aby jej mohl utratit.

Tyto vznešené zlaté mince z Jižní Ameriky jsou jako sluneční medaile a tropické obrázkové peníze. Bývají na nich vyraženy v hýřivé hojnosti palmy, peruánské ovce a sopky, sluneční kotouče a hvězdy, ekliptiky, rohy hojnosti a vlající bohaté prapory, takže se zdá, že toto drahocenné zlato nabude ještě zvláštní vzácnosti a větší nádhery, projde-li oněmi mincovnami, nadanými obrazností tak Španělsky poetickou.

Dublon na *Pequodě* byl náhodou nejbohatším příkladem toho všeho. Na kulatém okraji měl nápis: REPUBLICA DEL ECUADOR: QUITO. Tato zářivá mince tedy pocházela ze země ležící uprostřed světa, pod velkým rovníkem, ekvátorem, a podle něho nazvané, a byla ražena vysoko pod Andami v podnebí, které trvale nezná podzimu. V kruhu těchto písmen byly zobrazeny tři vrcholky And; z jednoho šlehal plamen, na druhém stál hrad a na třetím kokrhal kohout. Nad nimi se klenula část rozděleného zvěrokruhu, jehož všechna znamení byla vyznačena obvyklými kabalistickými značkami, a dominující slunce vcházelo do rovnodennosti na Váhách.

Před touto rovníkovou mincí se nyní zastavil Achab, pozorován ostatními.

„Je vždy něco sobeckého ve vrcholcích hor a hradech a ve všech ostatních velkých a vysokých věcech. Podívejme se – tři vrcholy, pyšné jako Lucifer. Pevný hrad, to je Achab, sopka, to je Achab, odvážný, nezdolný a vítězný pták, to je také Achab; všechny jsou Achab; tento kulatý zlaták je jen obrazem kulatější zeměkoule, který jako kouzelníkovo zrcadlo ukazuje všem lidem po řadě jejich vlastní tajemné já. Velká utrpení a malé zisky pro ty, kdož chtějí, aby je svět rozluštil; nedovede rozluštit sám sebe. Zdá se mi, že slunce na minci má žhoucí tvář – a vida, ano, vstupuje do znamení bouří, do rovnodennosti! A sotva před šesti měsíci se vykutálelo z dřívější rovnodennosti ve znamení Berana. Od bouře k bouři! Budiž tedy.

Pro člověka zrozeného v bolestech je jen vhodné, aby žil v soužení a umíral v trýzni. Budiž tedy! Tady je pevná hmota, ať si ji utrpení hněte. Budiž tedy!“

„Žádná víla nestiskla v prstech toto zlato, ale ďáblový drápy jistě na něm od všerejška nechaly své stopy,“ zabručel si Starbuck, opíraje se o zábradlí. „Ten staroch jako by četl strašné písmo Belšazarovo. Nikdy jsem si tu minci pořádně neprohlédl. Odchází do kajuty; přečtu si to. Tmavé údolí mezi třemi mohutnými, nebetyčnými vrcholky, které vypadají bezmála jako nedokonalý pozemský symbol Trojice. V tomto údolí smrti jsme v rukou božích a nade vším naším soumrakem září dosud slunce spravedlnosti jako maják a naděje. Skloníme-li oči, temné údolí ukáže svou plesnivou půdu; ale pozdvihneme-li je, setká se jasné slunce s naším pohledem na půl cestě, aby nás potěšilo. A přece, ach, velké slunce není nijak stálé, a kdybychom o půlnoci chtěli od něho načerpat trochu sladké útěchy, marně bychom po něm pátrali! Tato mince ke mně promlouvá moudře, laskavě a pravdivě, jenže stále smutně. Odejdu od ní, aby mě pravda neuvedla na nepravou cestu.“

„Byl tam starý Mogul,“ mluvil pro sebe Stubb u kotlů, „řádně si jej probral a teď odchází od dublonu Starbuck a oba mají obličej, řekl bych, tak devět sáhů dlouhé. A to jen proto, že se dívali na kousek zlata. Já kdybych ho měl teď na Negro Hillu nebo na Corlaer's Hooku, to bych se na něj moc dlouho nedíval, než bych ho utratil. Hm! Podle mého ubohého, bezvýznamného názoru je mi tohle nějak divné. Za svého cestování jsem taky už viděl dublony; dublony ze starého Španělska, dublony z Peru, dublony z Chile, dublony z Bolívie, dublony z Popayánu a spoustu zlatých portugalských moidorů a pistolí, joesů, půljoesů a čtvrtjoesů. Co je tedy na tomhle dublonu z rovníku tak strašně zajímavého? U Golcondy! Přečtěme si to jednou! Vida, tady jsou opravdu znamení a divy! Tamhletomu říká starý Bowditch ve svém Nástinu zvěrokruh a můj kalendář dole tomu říká také tak. Musím si dojít pro kalendář. A když prý se ďáblové dají vyvolávat Dabollovou matematikou, já se pokusím vyluštit nějaký smysl z těch zvláštních znamének podle massachusettského kalendáře.

Tak, tady je ta kniha. Podívejme se. Znamení a divy – a slunce, to je pořád mezi nimi. Hm, hm, hm! Tady je máme – tady jsou – v celé své kráse: Aries neboli Beran, Taurus neboli Býk – a hrome! tady jsou Gemini neboli Blíženci. Mezi nimi se kutálí slunce. Ano, tady na minci právě překračuje práh dvou ze dvanácti komor v celém prstenci. Kniho, sem se hodíš; skutečně, vy knihy musíte vědět, co se od vás vyžaduje. Vy nám poskytnete holá slova a fakta, ale my si přidáme myšlenky. To je má drobná zkušenost, pokud jde o kalendář z Massachusetts, Bowditchovu navigační příručku a Dabollovu matematiku. Znamení a divy, co? Škoda, že znamení nejsou nijak podivuhodná a divy nijak znamenité! K tomu musí být nějaký klíč! Počkejme chvilku; pst – ticho! Na mou duši, už to mám! Podívej se, dublone, tenhle tvůj zvěrokruh je život člověka v jedné zaokrouhlené kapitole; a teď si to pěkně přečtu přímo z té knihy. Pojd', kalendáři! Tak, začněme: Tady je Aries neboli Beran – chlípničk, ten nás zplodí; potom Taurus neboli Býk – ten nás při první příležitosti nabere na rohy; potom Gemini neboli Blíženci – to je ctnost a neřest; snažíme se dosáhnout ctnosti, a vida! už je tu Cancer neboli Rak a stáhne nás zpátky. A jak se vzdalujeme od ctnosti, tady nám leží v cestě Leo neboli Lev řvoucí: několikrát nás zuřivě kousne a hrozně poškrábe. Unikáme, a hle, pozdravíme Virgo neboli Pannu, to je naše první láska. Oženíme se a myslíme si, že jsme šťastni navždy, ale tu se znenadání vynoří Libra neboli Váhy – štěstí je zváženo a my shledáváme, že nedostačuje. A zatímco se tím trápíme, Bože! jak náhle vyskočíme, když nás zezadu píchne Scorpio neboli Štír! Ošetřujeme ránu a vtom už přilétají šípy ze všech stran; to se baví Sagittarius neboli Lučištník. Když vytahujeme šípy, pozor! Tady je bořící beran Capricornus neboli Kozorožec. Řítí se na nás, udeří naplno a už letíme po nose; potom nás Aquarius neboli Vodnář zaplaví celou potopou a utopí nás. Skončíme znamením Pisces čili Rybami, a to už spíme. Tady máme kázání napsané vysoko na nebi a slunce jím prochází každický rok, a přece z toho vyjde docela živé a svěží. Radostně probíhá tam nahoře námahou a nesnázemi a stejně tak to dělá tady dole veselý Stubb. Jak radostné slovo je ano! Sbohem,

dublone! Ale počkejme, jde sem náš malý Flask. Schovám se za kotle a poslechnu si, co bude povídat. Tak; už je před ním. Ted' jistě něco řekne. Tak, tak, už začíná.“

„Nevidím tu nic než kulatou věc ze zlata, a kdokoli ohlásí určitou velrybu, ten tuhle kulatou věc dostane. Proč si ji tedy všichni tak prohlížíjí? Má cenu asi šestnáct dolarů, to je pravda; a když jeden doutník stojí dva centy, je to devět set šedesát doutníků. Nerad kouřím ze špinavých dýmek jako Stubb, ale doutníky mám rád, a tady je jich devět set šedesát! A proto poleze Flask nahoru a bude dávat pozor.“

„Mám říci, že je to moudré nebo bláhové? Je-li to opravdu moudré, tedy to bláznivě vypadá. A je-li to opravdu bláznivé, tedy to má jakýsi nádech moudrosti. Ale počkat, tady přichází náš staroch z Manu – ten starý funebrák – jistě byl funebrákem, než se vydal na moře. Přitáčí se k dublonu; oho, a zahýbá na druhou stranu sěžně; aha, na té straně je přibita podkova; ted' se zase vrací. Co to znamená? Pozor! Něco si mumlá – má hlas jako vysloužilý kávový mlýnek. Natáhni uši a poslouchej!“

„Má-li kdo spatřit bílou velrybu, musí to být toho měsíce a dne, kdy slunce stojí v některém z těchto znamení. Studoval jsem znamení a znám jejich význam, učila mě je znát stará čarodějnice v Kodani před čtyřiceti lety. Nuže, v kterém znamení tedy bude slunce? Ve znamení podkovy, protože ta je právě naproti tomu zlatu. A které znamení má podkova? Lev je znamením podkovy – řvoucí a dravý Lev. Lodi, stará lodi! Moje stará hlava se chvěje, pomyslím-li na tebe.“

„To je zas jiný výklad, ale pořád na jeden text. Všechny typy lidí v jedné sféře světa, vida. Schovám se ještě! Tady přichází Kvíkveg – celý tetovaný – sám vypadá jako znamení zvířetníku. Co říká ten lidojed? Jako že žiju, srovnává značky. Dívá se na svou stehenní kost: myslí si, že slunce je na stehně nebo v lýtku nebo ve střevech, nejspíš asi tak, jako baby vysvětlují lékařskou astronomii v černošské zemi. A na mou duši, našel něco hned nad stehnem – bude to asi Sagittarius neboli Lučištník. Ne, neví, co si má o dublonu myslit. Soudí,

že je to starý knoflík od kalhot některého krále. Ale počkat, pozor! Tady přichází ten ďábelský přízrak Fedallah. Ocas má jako obvykle stočený a schovaný a ve špičkách svých plesových střevíců má jako obvykle koudel. Co to říká, jak se přitom tváří? Ach, vztahuje ruku k tomu znamení a uklání se. Na minci je slunce – jistě je to uctíváč ohně, Pars, na to bych vzal jed. Hoho! další a další. Tuhle přichází Pip – chudák! Kdyby byl radši umřel – on nebo já. Skoro mě straší. Také on pozoroval všechny tyto vykladače a mne s nimi – a vida! teď přichází číst s tím nezemsky idiotským obličejem. Postojím ještě stranou a poslechnu si ho. Pozor!“

„Hledím, hledíš, hledí; hledíme, hledíte, hledí.“

„Na mou duši, on asi studuje Murrayovu mluvnici! Zdokonaluje si mozek, chudáček! Ale pozor, co řekne teď – pst!“

„Hledím, hledíš, hledí; hledíme, hledíte, hledí.“

„Podívejme, učí se to nazpaměť! – Musím být zticha.“

„Hledím, hledíš, hledí; hledíme, hledíte, hledí.“

„Hm, to je zvláštní.“

„A já, ty a on; a my, vy a oni, všichni jsme netopýři; a já jsem vrána, zvláště když stojím na vrcholku tady té jedle. Krá, krá, krá, krá, krá, krá! Což nejsem vrána? A kde je strašák na vrány? Tamhle stojí. Dvě kosti má zastrčené do starých nohavic a druhé dvě vrazil do rukávů starého kabátu.“

„Rád bych věděl, myslí-li tím mne – jaká poklona – chudák hoch! – Mohl bych se jít oběsit. Aspoň pro tuto chvíli půjdu od Pipa raději dál. Snesu všechny ostatní, poněvadž žertují srozumitelně; ale tenhle je příliš bláznivě vtipný pro můj zdravý rozum. Tak, tak, nechám ho, ať si brumlá.“

„Tady je pupek lodi, tento dublon, a všichni jen hoří touhou, aby jej odtrhli. Ale odtrhněte svůj pupek, a co se stane? Jenže zůstane-li tady, zas je to zlé, neboť když je něco přibito ke stožáru, znamená to, že vyhlídky začínají být zoufalé. Ha, ha, starý Achabe! Bílá velryba, ta tě přibije! Toto je jedle! Můj otec kácel kdysi v našem kraji Tollandu smrk a našel v něm zarostlý stříbrný prsten. Snubní prsten nějaké staré černošky. Jak se tam dostal? A stejně se budou ptát

při vzkříšení, až vyloví tenhle starý stožár a najdou v něm dublon s osadou ústřic místo drsné kůry. Ach, zlato, vzácné, drahocenné zlato! – Zelený lakomec tě brzy shrábne. Vš, vš! Bůh prochází mezi světy a sbírá ostružiny. Vař! Vař a vař nám, Jenny! Hej, hej, hej, hej, Jenny, Jenny! Ať máš ten kukuřičný koláč upečený!“

C.

NOHA A RUKA PEQUOD Z NANTUCKETU SE SETKÁVÁ SE SAMUELEM ENDERBYM Z LONDÝNA

„Ahoj, lodi! Viděli jste bílou velrybu?“

Tak vykřikl Achab, když znovu zdravil loď s anglickou vlajkou, přejíždějící na zádi. Starý muž stál s hláskou troubou u úst ve svém člunu zavěšeném na pravoboku a jeho noha ze slonoviny byla zcela vystavena zraku cizího kapitána, jenž nedbale odpočíval na přídi svého člunu. Byl to muž do hněda opálený, hřmotný, dobromyslný, na pohled příjemný, asi tak šedesátník, oblečený v široký, krátký svrchník z hrubého modrého sukna, který na něm volně plandal, a jeden prázdný rukáv za ním vlál jako vyšívaný rukáv husarského kabátce.

„Viděli jste bílou velrybu?“

„Vidíte tohle?“ a vytáhnul ze zakrývajících ji záhybů bílou paži z vorvaní kosti, zakončenou dřevěnou hlavicí jako kladívkem, zvedl ji do výše.

„Muži do mého člunu!“ vzkřikl Achab netrpělivě a pohazoval vesly, která měl na dosah. „Pospěšte si se spouštěním!“

Ani ne za minutu byl Achab, který se nehnul ze svého malého plavidla, spuštěn s posádkou na vodu a brzy přirazili po bok cizí lodi. Tady se naskytla zvláštní nesnáz. V náhlém rozčilení Achab zapomněl, že od té doby, co ztratil nohu, nikdy nevstupoval na žádnou jinou plující loď než na svou, a tam se to dalo s pomocí důmyslného a velmi vhodného mechanického zařízení, které bylo jen na *Pequodě* a které nemohlo být sbaleno a přeneseno podle potřeby na jinou loď v několika minutách. Vyšplhat se z člunu na širém moři po boku lodi na palubu, to není právě snadné pro nikoho – leda pro ty, kdo to dělají skoro každou hodinu, jako velrybáři. Velké vlny totiž hned zvednou člun vysoko až k zábradlí a hned jej zase srazí skoro až ke

kýlu. Poněvadž Achab byl jednonohý a cizí loď ovšem neměla to pomocné zařízení, seznal pojednou Achab, že se z něho stal opět nemotorný suchozemec, dívající se beznadějně do nejisté a měnlivé výše, o níž mohl stěží doufat, že jí dosáhne.

Bylo snad již dříve naznačeno, že každá nepatrná nepříznivá a nepředvídaná okolnost, která nepřímo vzešla z Achabova nešťastného zmrzačení, téměř vždy jej rozčílila a rozhořčila. Nyní to všechno bylo umocněno pohledem na dva důstojníky z cizí lodi, kteří se nahýbali přes bok u svislého žebříku ze železných příček a podávali mu pár vkusně ozdobených lanových držadel, neboť si hned neuvědomili, že člověk jednonohý může být natolik zmrzačen, aby nemohl použít jejich mořského zábradlí. Ale tento choulostivý okamžik trval jen minutu, poněvadž cizí kapitán hned vystihl situaci a zvolal: „Už vím, už vím! – Počkejte tam s tím! Skočte, hoši, a spustte velký kladkostroj.“

Šťastnou náhodou měli nějaký den předtím velrybu u lodi a velký kladkostroj byl dosud nahoře a visel na něm dosud důkladný zahnutý hák na tuk, nyní čistý a suchý. Rychle jej spustili k Achabovi, jenž všechno ihned pochopil, vklouzl svou jedinou nohou do ohbí háku (bylo to, jako by seděl na rameni kotvy nebo v rozsoše jabloně) a zavolal, že je připraven; držel se pevně a zároveň se také pomáhal vytáhnout nahoru tím, že ručkováním táhl za jedno lano kladkostroje. Brzo jej opatrně vytáhli přes vysoké zábradlí a pozorně vysadili na vratidlo. Druhý kapitán postoupil, vztáhnuv kostěnou ruku přátelsky na uvítanou, a Achab zvedl kostěnou nohu, zkrřížil ji s kostěnou rukou (jako dvě čepele mečounů) a zvolal po svém mrožím způsobu: „Ano, ano, přáteli, potřesme si kostmi! Ruka a noha! Ruka, která nikdy nemůže uschnout, že ano, a noha, která nikdy nemůže utéci. Kde jste viděl bílou velrybu? Kdy to bylo?“

„Bílou velrybu,“ odpověděl Angličan, ukazuje kostěnou paží k východu a dívaje se smutně podél ní, jako by to byl dalekohled, „tam jsem ji viděl, na lince, za poslední sezony.“

„A urvala vám ruku, vidíte?“ otázal se Achab, který se teď svezl z vratidla, opíraje se přitom o Angličanovo rameno.

„Ano, aspoň toho byla příčinou. A tuhle nohu také?“

„Povídejte,“ žádal Achab, „jak se to stalo?“

„Bylo to poprvé za mého života, co jsem vůbec lovil na lince,“ začal Angličan. „Tenkrát jsem nic nevěděl o bílé velrybě. Nu, jednoho dne jsme spustili čluny na lov houfce o čtyřech nebo pěti velrybách a můj člun se přichytil k jedné velrybě. Byl to opravdový cirkusový kůň, točil se a točil dokola, takže má posádka mohla sedět jen jako pro parádu, zády k vodě. Najednou se od mořského dna vynořil ohromný vorvaň s mléčně bílou hlavou a hrbem, posetý vráskami a jizvami.“

„To byl on, to byl on!“ zvolal Achab, náhle uvolniv zatajený dech. „A harpuny mu trčely u ploutve na pravoboku.“

„Ano, ano – to byly moje – *moje*,“ zajásal Achab. „Ale pokračujte!“

„Tak mě nepřerušujte,“ řekl Angličan dobromyslně. „Nuže, tento starý pradědek s bílou hlavou a hrbem vletěl vztekle do houfu a začal zuřivě chňapat po mém provazci!“

„Ano, rozumím! – Chtěl jej přetrhnout, osvobodit připoutanou rybu – to je starý úskok – já ho znám!“

„Nevím přesně,“ pokračoval jednoruký kapitán, „jak se to stalo, ale když kousal do provazce, zachytil se mu mezi zuby. My ovšem o tom nevěděli, takže když jsme potom přitahovali provazec, padli jsme na jeho hrb místo na hrb druhé velryby. Ta unikla proti větru, jen zamrskala ocasnými ploutvemi. Když jsem viděl, jak to dopadá a jaká je to vzácná obrovská ryba, nejvzácnější a největší, jakou jsem kdy v životě spatřil, pane – rozhodl jsem se, že ji chytím, přestože vypadala tak rozzuřená. Myslil jsem, že by se mohl provazec náhodně zachycený uvolnit nebo že by se zub, za který uvázl, mohl vytrhnout (moji chlapci dovedou ďábelsky táhnout za provazec); když jsem to všechno viděl, povídám, skočil jsem do člunu svého prvního důstojníka – tamhle pana, Mounttoppa (mimoходом, kapitáne – Mounttopp; Mounttoppe – kapitán), jak říkám, skočil jsem do Mounttoppova člunu, který byl s mým člunem bok po boku, že ano, popadl jsem první harpunu a vrhl jsem ji do toho starého praděda. Ale bože, představte si, pane – na mou duši – v příští chví-

li jsem byl mžikem slepý jako netopýr. Jako kdybych měl obě oči vyraženy – tak byly zamženy a oslepeny černou pěnou, z níž trčel velrybí ocas kolmo do vzduchu jako mramorová věž. Nebylo nic platné se obracet. Ale když jsem tápal, za bílého dne, kdy slunce zářilo oslnivě jako korunovační klenoty, když jsem, jak říkám, tápal po druhé harpuně, abych ji vrhl z člunu – ocas se zřítil dolů jako věž v Limě, rozrazil můj člun na dva kusy a z každé půlky zbyly bezmála jen třísky. A ocasem dopředu projel bílý hřbet vrakem, jako by to byly jen rozbité skořápky. Všichni jsme vyskákali. Abych se dostal z dosahu hrozně mlátícího ocasu, chytil jsem se násady své harpuny, která z velryby trčela, a na okamžik jsem se k ní přísál jako mořská mihule. Ale rozbouřené vlny mě smetly a v téže chvíli ryba o hodný kus poposkočila a ponořila se jako blesk a ostří té proklaté druhé harpuny, co plula poblíž, mě chytilo tady“ (poklepal si na ruku právě pod ramenem); „ano, právě tam mě chytilo, povídám, a stahovalo mě do pekelných plamenů, jak se mi zdálo; vtom, vtom si náhle ostří našlo, bohudíky, cestu masem, roztrhlo mi paži po celé délce a vyšlo u zápěstí, a já vyplaval. A tenhle pán tady vám poví ostatek (mimochodem, kapitáne – dr. Bungere, lodní lékař; Bungere, můj hochu – kapitán). Nuže, milý Bungere, vyprávějte, co bylo dál.“

Tento odborník, tak sousedsky představený, stál po celou dobu blízko nich a nebylo na něm vidět nic zvláštního, co by prozrazovalo, že to je lékař. Tvář měl neobyčejně kulatou, ale vážnou a byl oblečen do vyrudlé modré vlněné blůzy nebo košile a záplatovaných kalhot. Až dosud rozdíl svou pozornost mezi roubík, který měl v jedné ruce, a krabičku s pilulkami v ruce druhé, a občas se podíval zkoumavě na kostěné končetiny obou zmrzačených kapitánů. Když ho nadřížený představil Achabovi, zdvořile se uklonil a hned začal podle kapitánova příkazu.

„Byla to velice zlá rána,“ začal vykládat velrybářský lékař, „a na mou radu kapitán Boomer zatáhl našeho starého *Sama* –“

„*Samuel Enderby* se jmenuje moje loď,“ přerušil ho jednoruký kapitán, obraceje se k Achabovi. „Jen pokračuj, hochu.“

„Zatáhl našeho starého *Sama* k severu, abychom unikli pekelnému vedru tam na lince, ale nebylo to nic platné. Dělal jsem, co jsem mohl. Vyseděl jsem u něho celé noci. Byl jsem na něj přísný, pokud jde o dietu –“

„Ach, velmi přísný!“ přizvukoval sám pacient. Potom náhle změnil hlas: „Pil se mnou horký rumový punč každou noc, až už ani neviděl, jak dává obvazy, a posílal mě zpola opilého na lůžko ve tři hodiny ráno. Ach, nebesa! Seděl opravdu u mne a velmi přísně dbal na mou dietu. Ach, dr. Bungere je velmi skvělý ošetřovatel a na dietu nesmírně přísný, to se musí nechat. Bungere, mizero, zasměj se! Proč se nesměješ? Víš, že jsi moc fajn chlap. Ale pokračuj, hochu, raději bych se dal od tebe zabít, než aby mi někdo jiný zachránil život.“

„Můj kapitán, jak jste si jistě už dříve povšiml, vážený pane,“ pravil Bungere s výrazem neochvějně nábožným a zlehka se uklonil Achabovi, „dovede časem žertovat. Vymyslí si mnoho takových veselých historek. Ale mohu stejně dobře říci – en passant, jak říkají Francouzi – že já – to jest Jack Bungere, nedávno důstojný duchovní – jsem naprostý abstinents. Nikdy nepiji –“

„Vodu!“ zvolal kapitán. „Tu nikdy nepije, z té dostává záchvat. Čerstvá voda ho vždycky uvrhne do hydrofobie. Ale pokračuj, pokračuj ve vyprávění o ruce.“

„Prosím,“ řekl lékař chladně. „Chtěl jsem poznamenat, pane, než mě kapitán Boomer žertovně přerušil, že se přes mé nejlepší a nej přísnější úsilí rána stále víc a více zhoršovala. Byla to nejošklivější otevřená rána, s jakou se může lékař kdy setkat, přes dvě stopy a několik palců dlouhá. Měřil jsem ji olovnicí. Zkrátka – začala černat. Věděl jsem, co hrozí, a ruka musela pryč. Za tu kostěnou paži neodpovídám, tu jsem tam nenasadil, ta je proti všem pravidlům“ – ukazoval na ni roubíkem – to je kapitánova práce, ne moje. Nařídil tesaři, aby mu ji udělal. Na konec si dal připevnit tu palici, aby jí snad někomu rozbil hlavu, jako to jednou chtěl udělat mně. Někdy se ďábelsky rozzuří. Vidíte ten důlek, pane –“ sňal klobouk, odhrnul vlasy a ukázal v lebce miskovitou prohloubeninu, v níž však neby-

lo ani stopy po jizvě nebo po nějaké ráně – „nuže, kapitán vám už řekne, jak jsem k tomu přišel, on to ví.“

„Ne, to nevím,“ řekl kapitán, „ale jeho matka to věděla. Narodil se s tím. Ach, ty vznešený darebáku, ty – ty Bungere! Byl vůbec kdy ještě nějaký jiný Bungere na tomhle vodním světě? Bungere, až zemřeš, měl bys umřít v láku, ty mizero. Měl bys být zachován pro příští věky, darebo.“

„A co se stalo s bílou velrybou?“ zvolal Achab, jenž doposud netrpělivě poslouchal tuto mezihru obou Angličanů.

„Ach!“ zvolal jednoruký kapitán, „ach ano! Nuže, když se potopila, tedy jsme ji po nějakou dobu nespátřili. Jak jsem už naznačil, vlastně jsem nevěděl, jaká to je velryba, která mě tak napálila. Teprve později, když jsme se vrátili na linku, slyšeli jsme o Moby Dickovi – jak mu někteří říkají – a potom jsem věděl, že to byl on.“

„Zkřížili jste mu znovu cestu?“

„Dvakrát.“

„A nemohli jste ho připoutat?“

„Nechtěl jsem to zkoušet. Nestačí jedna končetina? Co bych si počal bez druhé ruky? A myslím si, že Moby Dick ani tak nekouše, jako polyká.“

„Víte co,“ přerušil ho Bungere, „dejte mu svou levou ruku jako vnadidlo, abyste dostal pravou. Pánové“ – a vážně a odměřeně se uklonil každému kapitánovi zvlášť – „víte, pánové, že zažívací ústrojí velryby je tak nevyzpytatelně sestrojeno božskou Prozřetelností, že nedovede plně strávit ani lidskou paži? A velryba to také ví. Co považujete za zlomyslnost bílé velryby, to je jenom její nemotornost. Nikdy totiž nemíní spolknout žádnou končetinu, chce jen zastrašit předstíráním. Někdy však dopadne jako ten starý kejklíř, bývalý můj pacient na Ceylonu. Ten se stavěl, že polyká kapesní nože, a jednou spolkl jeden nůž doopravdy, a měl ho v sobě rok nebo i déle. Musel jsem mu dát něco pro dávení a potom jej ze sebe vysypal v malých kouskách, víte? Nijak nemohl ten nůž strávit a plně jej vstřebat do svého celkového tělesného systému. Ano, kapitáne Boomere, jste-li dosti svižný a hodláte-li dát do zástavy jednu paži, abyste mohl

druhé vypravit slušný pohřeb, nu, v tom případě je paže vaše. Dejte jen velrybě brzy novou příležitost, a bude to.“

„Ne, děkuji ti, Bungere,“ řekl anglický kapitán, „ať si klidně nechá paži, kterou už má, když už není jiné pomoci a když jsem ji tehdy neznal, ale druhou paži jí nedám. Nechci už bílou velrybu ani vidět; pustil jsem se do ní jen jednou, a to mi stačí. Znamenalo by to sice velkou slávu, kdybych ji zabil, to vím, a je v ní celý lodní náklad drahocenné vorvaniny, ale, víte, lepší je nechat ji na pokoji. Nemyslíte, že mám pravdu, kapitáne?“ pohlédl letmo na jeho kostěnou nohu.

„Ano, je to pravda. Ale přes to přese všechno bude ustavičně pronásledována. Prokletý tvor, kterého je nejlépe nechat na pokoji, nebývá vždy nejméně lákavý. Bílá velryba je přímo magnet! Kdy jste ji viděl naposledy? Kam měla namířeno?“

„Požehnání mé duši a prokletí ohavnému ďáblu,“ zvolal Bungere, obcházející přihrbeně kolem Achaba a čenichaje podivně jako pes. „Krev tohoto člověka – přineste teploměr – je na bodu varu! – Jeho tep otřásá prkny paluby! – Pane!“ Vytáhl z kapsy lancetu a přiblížil se k Achabově paži.

„Pryč!“ zahřměl Achab a odhodil lékaře k zábradlí. „Muži do člunu! Kam mířila?“

„Dobrý Bože!“ zvolal anglický kapitán, jemuž platila tato otázka. „Co na tom záleží? Myslím, že mířila na východ. – Je váš kapitán blázen?“ zašeptal Fedallahovi.

Ale Fedallah položil prst na ústa a sklouzl přes zábradlí ke kormidlovému veslu. Achab k sobě zhoupł velký kladkostroj a povlel námořníkům na lodi, aby ho spustili.

Ve chvíli stál na zádi svého člunu a manilské mužstvo se vrhlo k veslům. Nadarmo na něho anglický kapitán volal. Obrácen zády k cizí lodi a tváří jako z křemene k lodi vlastní, stál Achab vzpřímen, až doplul k boku *Pequody*.

CI. KARAFÁ

Nežli anglická loď zmizí z dohledu, budiž tady zapsáno, že pochází z Londýna a že byla pojmenována po zesnulém Samuelu Enderbym, obchodníku z onoho města, zakladateli proslulého velrybářského domu Enderby & synové; podniku, který podle mého skromného velrybářského mínění nezůstává daleko za spojenými královskými rody Tudorovců a Bourbonů, pokud jde o opravdový dějinný význam. Jak dlouho před rokem 1775 existoval tento velký velrybářský dům, to moje četné velrybářské listiny nesdělují; ale v onom roce (1775) vystrojil první lodi, které se věnovaly lovu vorvaňů, ačkoli mnoho let předtím (už od roku 1726) naši stateční Coffinové a Maceyové z Nantucketu a z Vineyardu ve velkých flotilách pronásledovali leviatana, ale jen v severním a jižním Atlantiku, nikde jinde. Budiž zde jasně zaznamenáno, že Nantucketané první ze všech lidí harpunovali velkého vorvaně civilizovanou ocelí a že půl století byli jedinými lidmi na celé zeměkouli, kteří ho tak harpunovali.

Roku 1778 pěkná loď *Amelie*, vystrojená právě k tomu účelu a pouze na náklad podnikavých Enderbyů, obeplula odvážně mys Horn a první ze všech národů spustila velrybářský člun, ať už byl jakýkoli, ve velkém Jižním moři. Plavba byla obratně řízena, měla úspěch, a když se *Amelie* vrátila na své kotviště s plným skladištěm vzácné vorvaniny, jiné lodi, anglické i americké, brzo následovaly jejího příkladu, a tak se otevřelo obrovské loviště vorvaňů na Tichém oceánu. Ale neúnavná rodina se nespokojila s tímto zdatným činem, nýbrž usilovala o něco nového: Samuel a všichni jeho synové – jen jejich matka ví, kolik jich bylo – vymohli si od britské vlády, že pod jejich přímým dozorem a zčásti nejspíš i na jejich náklad vyslala korvetu *Rattler* na výzkumnou velrybářskou cestu do Jižního moře. Za velení kapitána válečného loďstva vykonal *Rattler* znamenitou plavbu a prokázal platné služby – není však známo jaké. Ale to není všechno. Roku 1819 týž podnik vystrojil vlastní výzkumnou velry-

bářskou loď, která měla podniknout zkušební plavbu do vzdálených vod u Japonska. Tato loď – vhodně pojmenovaná *Siréna* – podnikla ušlechtilou pokusnou plavbu a tak se znamenitá loviště japonská stala poprvé všeobecně známými. *Sirénu* řídil na této slavné plavbě kapitán Coffin z Nantucketu.

Všechna čest Enderbyům, jejichž podnik, myslím, existuje dodnes, ačkoli původní Samuel nepochybně již dávno spustil své lano do velkého Jižního moře na onom světě.

Loď nesoucí jeho jméno byla hodna této cti, poněvadž to byla loď velmi rychlá a vůbec výtečná. Vstoupil jsem na ni jednou o půlnoci, někde u patagonského pobřeží, a v místnosti pro mužstvo popil dobrého horkého vaječného punče. Měli jsme pěkný gam, byli to samí skvělí chlapíci – všichni ti hoši na palubě. Necht' mají krátký život a veselou smrt! A ten pěkný gam, který jsme tam měli – dlouho, tuze dlouho po tom, co se starý Achab dotkl její paluby nohou ze slonoviny – ten mi připomíná ušlechtilé, poctivé anglosaské pohostinství na té lodi. Necht' na mne můj farář zapomene a čert ať si mě pamatuje, vymizí-li ta vzpomínka někdy z mé paměti! Horký vaječný punč? Řekl jsem, že jsme tam popíjeli horký punč? Ano, pili jsme rychlostí deseti galonů za hodinu. A když vypukla náhlá bouře (u Patagonie je bouřlivo) a všichni námořníci – hosté a vůbec všichni – byli povoláni skasat horní plachty, měli jsme tak těžké hlavy, že jsme se nahoře v lanoví museli navzájem vysazovat a nevědomky jsme si zavinuli šosy kazajek do plachet, takže jsme tam viseli pevně skasaní v burácející vichřici, všem opilým námořníkům pro výstrahu. Ale stěžně se nezvrátily do moře a my jsme se pomalu seštrachali dolů tak vystřízlivělí, že jsme se museli znova pustit do horkého punče, ačkoli divoká slaná sprška, pronikající dolů do místnosti pro mužstvo, rozředila a přesolila nápoj, až mi nechutnal.

Hovězí bylo výborné – tuhé, ale jadrné. Říkali, že je to maso z býka, jiní zase tvrdili, že je to hovězina z velblouda. Ale já dost jistě nevím, co to bylo. Měli také knedlíky, malé, ale vydatné, symetricky kulovité a nezničitelné knedlíky. Myslím, že jste je při polykání cítili až v žaludku a mohli jste je tam koulet kolem dokola. Kdo se naklonil

příliš daleko vpřed, byl v nebezpečí, že z něho vyletí jako kulečnickové koule. Potom chléb – ale s tím se nedalo nic dělat – a ostatně to byl prostředek proti kurdějím. Zkrátka, chléb bylo jediné čerstvé jídlo, které měli. Ale podpalubí nebylo příliš osvětlené a mohli jste snadno přejít do tmavého kouta, když jste to jedli. Ale celkem vzato, vezmeme-li loď od špice stožáru ke kormidlu a přihlédneme-li k velikosti kotlů kuchařových i s jeho vlastním kotlem v břiše – *Samuel Enderby*, jak říkám, byla od přídě na zád' příjemná loď: nadbytek dobrého jídla, výborný vaječný punč, pěkně silný; posádka náramná, samí skvělí hoši od hlavy až k patě.

Jak to, myslíte si, že *Samuel Enderby* a některé jiné anglické velrybářské lodi, které jsem poznal – ne sice všechny – byly tak proslulé pohostinné lodi, že na nich kolovalo hovězí, chléb, korbel i vtipy a že se jídla, pití a smíchu brzo nenabažily? Povím vám to. Překypující dobrá nálada na těchto anglických velrybářských lodích stojí za historické prozkoumání. Nikdy jsem se nevyhýbal historickým výzkumům ve velrybářství, když se zdálo, že je jich zapotřebí.

Předchůdci Angličanů ve velrybářství byli Holanďané, Zélanďané a Dánové, od nichž převzali mnoho názvů, užívaných dosud v rybářství, a co víc, jejich dávné blahobytné zvyky, pokud jde o hojnost jídla a pití. Anglická obchodní loď totiž celkem skrbí na své posádce, ale něco jiného je anglická loď velrybářská. Proto tato veselá nálada na velrybářské lodi není něčím u Angličanů běžným a přirozeným, nýbrž náhodným a zvláštním, a proto jistě má zvláštní původ, jak jsme tu uvedli a jak to ještě podrobněji vysvětlíme.

Při svém bádání o velrybářských dějinách jsem náhodou přišel na starou holandskou knihu, která už zatuchlým velrybářským pachem prozrazovala, že pojednává o velrybářství. Titul knihy byl „Dan Coopman“, a proto jsem usoudil, že to budou asi neocenitelné paměti nějakého amsterodamského lodního bednáře, neboť bednáře musí mít na palubě každá velrybářská loď. V tomto přesvědčení jsem byl utvrzen, když jsem spatřil, že je to dílo jakéhosi „Fitze Swackhammera“. Ale můj přítel dr. Snodhead, muž velmi učený, profesor jazyka nizozemského a hornoněmeckého na koleji Svatého

Mikuláše a Svatého Petra, kterému jsem dal dílo přeložit a daroval mu za jeho námahu krabici svíček z vorvaního tuku – dr. Snodhead, sotva se na knihu podíval, hned mne ujistil, že „Dan Coopman“ neznamená „The Cooper“ (anglicky bednář), nýbrž „The Merchant“ (obchodník). Zkrátka, tato starobylá a učená kniha, psaná holandsštinou, pojednávala o holandském obchodu a kromě jiných námětů obsahovala velmi zajímavou zprávu o holandském velrybářství. A právě v kapitole nadepsané „Smeer“ neboli „Tuk“ jsem našel dlouhý podrobný seznam všeho, čím byly vybaveny špižírny a sklepy sto osmdesáti holandských velrybářských plachetnic. Ze seznamu přeloženého dr. Snodheadem uvádím:

*400.000 liber hovězího,
60.000 liber fríského vepřového,
150.000 liber sušených tresek,
550.000 liber sucharů,
72.000 liber chleba,
2.000 soudků másla,
20.000 liber sýra texelského a leydenského,
144.000 liber sýra (patrně horší jakosti),
555 soudků jalovcové,
10.800 sudů piva.*

Většina statistických údajů je na čtení vyprahle suchá, ale ne v tomto případě, kdy je čtenář zaplaven celými soudky, sudy, čtvrtgalony a pintami znamenité jalovcové i výborné nálady.

V tu dobu jsem věnoval tři dny pilnému zažívání všeho toho piva, hovězího a chleba a přitom mě napadlo mimochodem mnoho hlubokých myšlenek, které je možno uplatnit v transcendentálních a platonských úvahách. Dále jsem sestavil své vlastní doplňkové tabulky o pravděpodobném množství sušených tresek atd., které snědl každý nizozemský harpunář za časů onoho dávného velrybářství u Grónska a Špicberk. Předně množství másla a sýra texelského a leydenského zdá se úžasné. Přičítám to však jejich přirozené ná-

klonnosti k tučným jídlům, zvyšované ještě tučnou povahou jejich povolání, a zvláště tím, že lovili svou kořist v ledových polárních mořích, na samém pobřeží oné země Eskymáků, kde si veselí domorodci přitukávají číši rybního tuku.

Množství piva je rovněž neobyčejně velké, 10 800 sudů. Ale polární rybářství lze v onom zeměpásu provozovat jen za tamního krátkého léta, takže celá výprava jedné z těchto holandských lodí i s krátkou cestou na Špicberky a zpět trvala jen něco přes tři měsíce, a počítáme-li třicet mužů na každou loď z jejich 180 plachetnic, máme celkem 5400 nizozemských námořníků. Proto vyjdou na jednoho muže přesně dva sudy piva na dvanáct týdnů, mimo slušnou dávku z oněch 550 soudků jalovcové. Že by tito jalovcoví a pivní harpunáři byli tak nachmelení, jak by si člověk představoval, a přece dovedli stát na přídi člunu a dobře mířit na prchající velryby, to se zdá trochu nepodobné pravdě. A přece na ně mířili a zasahovali je. Ale nezapomínejme, že to bylo daleko na severu, kde se pivo dobře hodí ke stravě; v našich jižních lovištích na rovníku by harpunář na vrcholu stožáru byl po pivě ospalý a v člunu podroušený, z čehož by mohly vzejít Nantucketu a New Bedfordu žalostné ztráty.

Ale dosti o tom! Už jsme podrobně dokázali, že staří holandští velrybáři si před dvěma nebo třemi stoletími dovedli popřávat a že angličtí velrybáři nezanedbávali příklad tak znamenitý. Říkávají totiž, že plavíte-li se na prázdné lodi a nemůže-li vám svět poskytnout nic lepšího, dá vám aspoň pořádně najíst, čímž je karafa vyprázdněna.

CII.

HÁJ NA ARSACIDÁCH

Až dosud jsem se při popisu vorvaně zabýval hlavně divy jeho zevnějšku a jenom jednotlivě a v určitých maličkostech některými vnitřními ústrojími. Ale máte-li vorvaně pochopit hlouběji a důkladněji, je nutno, abych jej ještě více rozepjal, rozvázal mu šňůrky u nohavic pod kolena, rozepjal podvazky a uvolnil háčky a oka kloubů jeho nejvnitřnějších kostí, a tak ho před vás postavil v jeho poslední podobě, totiž jako nezahalenou kostru.

Ale jak teď, Izmaeli? Jak to, že ty, prostý veslař na velrybářské výpravě, osobuješ si znalost skrytých částí velryby? Vystoupil snad učený Stubb na vratidlo a přednášel vám o anatomii kytovců? A zvedl rumpálem ukázkou žebra, abyste si ji prohlédli? Vysvětli nám to, Izmaeli! Což můžeš vytáhnout dospělou velrybu na palubu, abys ji prohlížel, jako třeba kuchař předkládá pečeného vepře? Jistě ne! Dosud jsi byl, Izmaeli, věrohodným svědkem, ale dej si pozor, zmocňuješ se výsady, kterou má pouze Jonáš: výsady pojednávat o příčných trámcích a trámech; o krokvích a hřebenových vaznicích, podložkách a podpěrných trámcích, které tvoří hrázděnou konstrukci leviatana, a snad i o nádržích tuku, mlékárnách, výrobnách másla a sýrárnách v jeho útrobách.

Přiznávám, že od dob Jonášových vniklo jen málo velrybářů hluboko pod kůži dospělé velryby. Mně se však dostalo štěstí, že jsem ji pitval v miniatuře. Loď, ke které jsem patřil, vytáhla jednou na palubu malé vorvaní mládě, abychom si z jeho žaludku čili vaku mohli udělat pochvy na hroty harpun a na špičky kopí. Myslíte, že jsem si dal ujt tu příležitost a nechal zahálet svou lodní sekeru a nuž, že jsem nezlomil pečeť a nepřečetl si celý obsah toho mláděte?

Za přesnou znalost kostí leviatana, dorostlých do gigantické dospělosti, za tak vzácnou znalost jsem zavázán svému zesnulému vznešenému příteli Tranquovi, králi na ostrově Tranque, jednom z Arsacid. Když jsem byl totiž před lety na Tranque jako člen posád-

ky obchodní lodi *Dey alžířský*, pozval mě pán ostrova, abych strávil část arsaidské dovolené v jeho osamělé palmové vile v Pupelle. Je to přímořské údolí nepříliš vzdálené od hlavního města, kterému naši námořníci říkají „město bambusové“.

Kromě mnoha jiných vzácných vlastností byl můj královský přítel Tranquo nadán horoucí láskou ke všem předmětům cenným pro barbarského sběratele a snesl do Pupelly všechny vzácnosti, které dovedli vyrobit vynalézavější příslušníci jeho kmene. Většinou to byly podivuhodné předměty vyřezávané ze dřeva, lastury s rytinami, vykládaná kopí, drahocenná pádla a kánoe z aromatického dřeva. A to vše bylo rozloženo mezi přírodní divy, které vynesly divonosné a pokorné vlny na jeho pobřeží.

Hlavní z vyplavených předmětů byl velký vorvaň, kterého našli po bouři, běsnící neobvykle dlouho, mrtvého na břehu, hlavou u kokosové palmy, jejíž převislé listy, podobné peří, vypadaly jako zelený jeho vodotrysk. Když obrovské tělo konečně zbavili obalu na sáh silného a kosti na slunci vyschly, pozorně přenesli kostru do pupelského údolí, kde ji nyní ukrývá velký chrám vznešených palem.

Žebra ověsili trofejemi, na obratle v podivných hieroglyfech vyryli arsaidské dějiny a v lebce udržovali kněží neuhasínající vonný plamen, takže tajemná hlava opět chrlila svůj mírný vodomět. A hrozná spodní čelist, zavěšená na větvi, se kývala nade všemi vyznavači jako meč zavěšený na vlasu, který tak děsil Damokla.

Byla to podivuhodná podívaná. Les se zelenal jako mechy v Ledovém údolí, stromy čněly vysoko a s hrdým pocitem životní síly. Příčinnivá půda jako tkalcovský stav tkala nádherný koberec, v němž úponky popínavých rostlin tvořily osnovu a útek, a živé květy zas vzorce. Všechny stromy se všemi obtíženými větvemi, všechny keře, kapradiny a traviny, vzduch, vyřizující poselství, to všechno bylo ve věčném ruchu. Mezi krajkovím listů se velké slunce podobalo poleťujícímu člunku, který tká nevadnoucí zeleň. Ach, pilný tkalče! Neviditelný tkalče! – Ustaň! Jediné slovo! – Kam se táhne tato tkanina? Který palác má pokrýt? K čemu všechna ta neúmorná práce? Mluv, tkalče! – Zastav ruku! – Jen jedno jediné slovo bych s tebou chtěl

promluvit! Ne – člunek lítá – vzory plynou ze stavu. Koberec neustále ubíhá rychle jako povodeň. Božský tkadlec tká a při tom tkaní je ohlušen, takže neslyší žádného smrtelného hlasu, a tímto bzukotem jsme ohlušeni i my, kteří se na stav díváme; jen když se od něho vzdálíme, uslyšíme tisíc hlasů, které v něm promlouvají. Stejně tomu bývá i ve skutečných továrnách. Promluvená slova, která není slyšet mezi přeletujícími člunky, tatáž slova jsou zřetelně slyšitelná za zdmi, když se hrnou z otevřených oken. Takto bylo odhaleno mnoho darebností. Ach, smrtelníku, buď tedy opatrný, neboť i při všem hluku velkého stavu světa mohou být tvé nejskrytější myšlenky v dálce zaslechnuty.

V tomto zeleném, neúnavně pracujícím stavu arsacidského lesa líně ležela právě uprostřed velká, bílá, uctívaná kostra – gigantický zahaleč! Ale když se kolem něho s bzukotem spojovaly věčně tkaná zelená osnova a útek, zdálo se, že obrovský zahaleč je zručným tkalcem, který se sám zapřádá do šlahounů a nabývá každého měsíce svěžejší a čerstvější zeleně, ale sám zůstává pouhou kostrou. Život objal smrt, smrt zamřízovala život; mračný bůh pojal za ženu mladistvý život a zplodil kadeřavé krásy.

Když jsem tedy s královským Tranquem navštívil tuto podivnou velrybu a spatřil oltář z lebky a umělý sloup kouře vystupující z místa, odkud dříve tryskal skutečný vodomět, divil jsem se, že král může považovat kapli za předmět umělecky cenný. Smál se. Ale ještě více jsem se divil, jak mohli kněží přísahat, že tento kouřový vodomět je přirozený. Přecházel jsem z místa na místo před kostrou – odhrnoval šlahouny – pronikl žebry – a s klubkem arsacidské šňůry jsem putoval a proplétal se mezi četnými jejími zatačkami, stinnými kolonádami a loubími. Brzo byla má šňůra u konce. Vraceje se po ní, vyšel jsem z otvoru, kterým jsem vstoupil. Uvnitř jsem nespatril jediného živého tvora. Nebylo tu nic než kosti.

Uřízl jsem si zelený prut, abych mohl měřit, a znovu jsem se vnořil do útrob kostry. Skulinou v lebce mě kněží pozorovali, jak si měřím výšku posledního žebra. „Jakže!“ křičeli, „jak se opovažuješ měřit našeho boha? To je naše práce!“ „Dobrá, kněží – nuže, řekněte mi, jakpak je dlouhý?“ Ihned se počali zuřivě přít o stopy a palce.

Rozbíjeli si hlavy svými mírami – velká lebka duněla ozvěnou. Využil jsem té šťastné příležitosti a rychle dokončil své měření.

Nyní vám chci sdělit jeho výsledek. Nejdříve musím podotknout, že v tomto případě nemohu vyřknout nějakou libovolnou míru, neboť pokud jde o kostru, jsou autority, na které se můžete obrátit, abyste se přesvědčili o mé přesnosti. V Hullu v Anglii je prý velrybí muzeum. V Hullu je jeden z velrybářských přístavů Anglie a tam prý mají několik krásných ukázek velryb s hřbetní ploutví a ještě jiných. Také jsem slyšel, že v muzeu v Manchesteru v New Hampshiru mají něco, čemu majitelé říkají „jediná dokonalá ukázka grónské neboli říční velryby ve Spojených státech“. Mimoto v jednom místě v Yorkshiru v Anglii, zvaném Burton Constable, má nějaký Sir Clifford Constable kostru vorvaně menších rozměrů, naprosto ne dospělé velikosti, jakou má můj přítel král Tranquo.

V obou případech majitelé velryb vyvržených na břeh, kterým kostry patřivaly, uplatňovali na ně od počátku své nároky, a to ze stejných důvodů. Král Tranquo se zmocnil velryby, protože ji chtěl, a Sir Clifford proto, že je vrchností v oněch končinách. Velrybu Sira Clifforda vybavili klouby, takže ji můžete ve všech kosterních dutinách otvírat jako velkou skříň se zásuvkami – rozevřít její žebra jako obrovský vějíř a po celý den se houpat na její spodní čelisti. Měli by dát zámky na některé její padací dveře a uzávěry a sluha může vodit budoucí návštěvníky se svazkem klíčů u pasu. Sir Clifford hodlá vybírat dvě pence za nahlédnutí do šumící galerie páteřního sloupu; tři pence za poslouchání ozvěny v dutině jejího malého mozku a šest pencí za pohled z jejího čela, kterému se nic nevyrovná.

Rozměry kostry, které nyní napíši, jsou přesně opsány z mé pravé paže, kam jsem si je dal vytetovat, poněvadž při mém divokém cestování v oné době nebylo jiného bezpečného způsobu, jak uchovat tuto cennou statistiku. Ale poněvadž jsem měl málo místa a přál jsem si, aby ostatní části mého těla zůstaly nepopsány – abych na ně mohl napsat báseň, kterou jsem skládal – pokud totiž na mně zůstala místa netetovaná – netrápil jsem se zlomky. Zlomky by se vlastně ani neměly při měření velryby uvádět.

CIII.

ROZMĚRY VELRYBÍ KOSTRY

Předně vám chci podat přehlednou a srozumitelnou zprávu o živé váze a velikosti leviatana, jehož kostrou se máme brzo zabývat. Takové údaje tady mohou být užitečné.

Své vlastní přesné výpočty zčásti opírám o odhad kapitána Scoresbyho, že totiž největší grónská velryba, dlouhá šedesát stop, váží sedmdesát tun. Podle mého pečlivého výpočtu tedy vorvaň největší velikosti, který je dlouhý pětasedmdesát až devadesát stop a kolem těla měří na nejširším místě necelých čtyřicet stop, taková velryba bude vážit nejméně devadesát tun. Počítáme-li na jednu tunu třináct mužů, pak by ten vorvaň váhou hodně převýšil veškeré obyvatelstvo jedné vesnice, čítající tisíc jedno sto obyvatel.

Nemyslíte, že všechny ty mozky by měly být dány jako tažný dobytek za přípřež tomuto leviatanu, aby vůbec pohnul obrazností suchozemce?

Protože jsem vám již porůznu předvedl jeho lebku, dýchací otvor, čelist, zuby, ocas, ploutve a různé jiné části, poukáži nyní jen na to, co je nejzajímavější na celkové velikosti jeho holých kostí. Poněvadž obrovská lebka zaujímá tak obrovský díl jeho celé kostry, a je to část vůbec nejsložitější, a poněvadž o ní nechceme v této kapitole nic opakovat, nesmíte ji nikdy pustit z mysli nebo z podpaží za další prohlídky, kterou máme před sebou, jinak nenabudete dokonalého pojmu o celkové stavbě.

Vorvaní kostra v Tranque měřila po délce dvaasedmdesát stop; kdyby byla plně obalena a vyplněna i do délky jako zaživa, měřila by velryba jistě devadesát stop, poněvadž u vorvaně je kostra asi o jednu pětinu kratší nežli živé tělo. Z těchto dvaasedmdesáti stop zabírala lebka s čelistí nějakých dvacet stop, takže na pouhou páteř zbývalo asi tak padesát stop. K páteři byl na necelé třetině její délky upevněn mocný zaokrouhlený žeberní koš, který kdysi skrýval vnitřnosti velryby.

Obrovský hrudník s žebry jako ze slonoviny, s dlouhou jednotou páteří, táhnoucí se daleko od něho přímou čarou, nemálo mi připomínal trup velké lodi, kterou v loděnici právě začínají stavět, pokud je do něho vsazeno teprve asi dvacet holých obloukových žeber a kýl je zatím jen dlouhé nezapojené břevno.

Žeber bylo po jedné straně deset. První, začínáme-li od krku, měřilo téměř šest stop; druhé, třetí a čtvrté postupně víc a víc, až jsme došli k pátému nejdelšímu; toto prostřední žebro mělo osm stop a několik palců. Další žebra se zase zkracovala, až desáté a poslední měřilo jen pět stop a několik palců. Celková tloušťka žeber zřejmě odpovídala jejich délce. Prostřední žebra byla nejvíc vyklenuta. Na některých ostrovech ze skupiny Arsacid se jich používá jako trámů k lávkám přes potoky.

Při pozorování velrybích žeber jsem byl ovšem znovu ohromen skutečností tak často opakovanou v této knize, že totiž kostra velryby vůbec nevyjadřuje její podobu. Největší žebro v Tranque, jedno z prostředních, sedělo v oné části, která má zaživa největší průměr. Nuže, největší svislý průměr plného těla byl u té jedinečné velryby nejméně šestnáct stop, kdežto příslušné žebro v těch místech měřilo jen něco málo přes osm stop. Proto dávalo jenom poloviční představu o velikosti této části zaživa. Místa, kde jsem teď viděl jen holou páteř, byla kromě toho kdysi obalena kolem dokola tunami masa, svalů, krve a vnitřností. Také místo velkých ploutví jsem tu spatřoval jen několik neurovaných kloubů, a tam, kde měly být těžké a majestátní ploutve ocasní, které však nemají kosti, tam nebylo vůbec nic!

Jak je to marné a pošetilé, uvažoval jsem, kdyby chtěl bázlivý, nescestovalý člověk pochopit správně tuto podivuhodnou velrybu pouhým pohledem na její nehybnou, po smrti zmenšenou kostru, nataženou v tomto klidném háji! Ne. Jenom za náhlých nebezpečí, jenom ve víru jejích rozezlených ocasních ploutví, jen na hlubokém moři bez hranic lze pravdivě a živě pochopit plně vyvinutou velrybu.

A což páteř? Tu bychom nejlépe mohli posoudit, kdybychom jeřábem navršili kosti do výšky. Není to snadná práce. Ale když už je hotova, hodně se to podobá Pompejovu sloupu v Alexandrii.

Je tu celkem něco přes čtyřicet obratlů, které v kostře do sebe nezapadají. Leží většinou jako velké bloky s výčnělky na gotické věži, která tvoří pevné vrstvy těžkého zdiva. Největší, uprostřed, je široký necelé tři stopy a vysoký přes čtyři stopy. Nejmenší obratel z místa, kde se páteř zužuje v ocas, má na šíř jen dvě stopy a trochu se podobá bílé kulečnickové kouli. Bylo mi řečeno, že jsou ještě menší obratle, ale roznesli je malí rozpustilí lidojedi, děti jednoho kněze, které je ukradly, aby s nimi hrály v kuličky. Tak vidíme, jak páteř i největšího žijícího tvora nakonec poklesne tak, že je z ní jen dětská hračka.

CIV.

VELRYBA FOSILNÍ

Svou ohromností skýtá velryba velmi vhodný průměr, chceme-li zveličovat, přepínat a všeobecně podat něco hodně obšírně. I kdybyste chtěli, nemohli byste ji zmenšit. Vším právem nutno o ní vykládat v majestátním foliu. Netřeba znovu připomínat její délku od dýchacího otvoru k ocasu, ani kolik yardů měří kolem pasu; stačí jen vzpomenout na ohromné závitý jejích střev, která v ní leží jako obrovské kabely a těžká lana, stočená na nejspodnější palubě bitevní lodi.

Když už jsem se jednou odhodlal rázně chopit leviatana, sluší se, abych při tom díle projevil vševědoucí zevrubnost, nepřehlédl ani nejmenší semenné zárodky v jeho krvi a rozvinul i nejskrytější závit jeho vnitřností. Když jsem již popsal většinu jeho dnešních svérázných návyků a anatomických zvláštností, zbývá nyní, abych jej ocenil z hlediska archeologického, fosilního a předpotopního. U jiného tvora, nežli je leviatan – třeba u mravence nebo blechy – mohli bychom takové vážné výrazy považovat právem za hrubé nadsázky. Ale když jde o leviatana, je to něco jiného. Rád klopýtám k tomuto cíli mezi nejtěžšími výrazy ve slovníku. A budiž zde řečeno, že kdykoli bylo nutno použít k výkladu nějakého slovníku, vždy jsem se uchýloval k velkému kvartovému vydání Johnsona, zvláště k tomu účelu koupeného, poněvadž neobvyklá osobní objemnost tohoto proslulého slovníkáře ho jen uzpůsobovala k sestavení slovníku, kterého může používat velrybářský spisovatel, jako jsem já.

Slýcháváme často o spisovatelích, kterak jsou povznášeni svou látkou a rostou jí, třebaže se může zdát všední. Jak to tedy vypadá se mnou, když píši o leviatanovi? Nevědomky při psaní používám písma plakátově velkého. Dejte mi pero z kondora! Dejte mi kráter Vesuvu za kalamář! Přátelé, držte mne! Prostě už tím, že zapisuji své myšlenky o leviatanu, jsem jimi zeslabován a div nepadám do mdlob, tak na mne působí přílišná dalekosáhlost jejich pojetí, jež jako by chtělo zahrnout celý okruh věd a všechna pokolení velryb

a lidí i mastodontů, minulé, přítomná a budoucí, se všemi uplývajícími panoramaty říší na světě a v celém vesmíru i všech jeho předměstích. Takovou moc má velký a bohatý námět – schopnost tolik zveličovat. Rozpínáme se k jeho obsáhlosti. Máme-li vytvořit mohutnou knihu, musíme si zvolit mohutný námět. Velká kniha trvalé hodnoty nikdy nemůže být napsána o bleše, třeba se už mnoho lidí o to pokoušelo.

Než začnu pojednávat o velrybách fosilních, předkládám průkazy, že jsem geolog, a to prohlášením, že jsem za svého pestrého života byl kameníkem a že jsem také hodně kopal příkopy, stoky a studny, vinné sklepy, obyčejné sklepy a cisterny všeho druhu. Dále bych chtěl čtenáři předběžně připomenout, že v časnějších geologických vrstvách nalézáme zkameněliny oblud nyní již téměř vyhynulých; naproti tomu pozdější památky, objevené v tak zvaných třetihorních útvarech, vypadají jako spojující nebo aspoň přechodné články mezi tvory předhistorickými a tvory, jejichž vzdálení potomci prý vstoupili do Noemovy archy; všechny fosilní velryby dosud objevené patří do doby třetihorní, která je poslední před formacemi povrchovými. Ačkoli žádná z nich neodpovídá přesně žádnému dnešnímu druhu, přece jsou s nimi celkovým vzhledem spřízněny natolik, aby mohly být právem zařazeny jako zkameněliny kytovců.

Jednotlivé zlomkové zkameněliny velryb z časů před Adamem, úlomky jejich kostí a koster byly objeveny za posledních třicet let v různých intervalech na úpatí Alp, v Lombardii, ve Francii, v Anglii, ve Skotsku a ve státech Louisianě, Mississippi a Alabamě. Některé tyto zbytky jsou zvláště pozoruhodné; k nim patří část lebky, která byla vykopána roku 1779 v Paříži v rue Dauphiné, v krátké ulici, jež ústí téměř přímo do paláce v Tuileriích; a dále kosti nalezené při kopání velkých doků v Antverpách za Napoleona. Cuvier prohlásil, že tyto zlomky patřily nějakému zcela neznámému druhu leviatana.

Ale nejpodivuhodnější ze všech pozůstatků po kytovcích je téměř úplná kostra vyhynulé obludy, nalezená roku 1842 na plantáži soudce Creagha v Alabamě. Postrašení a důvěřiví otroci v sousedství se domnívali, že je to kostra padlého anděla. Alabamští učenci

ji prohlásili za kostru obrovského plaza a obdařili ji jménem *Basilosaurus*. Ale když byly ukázky některých kostí přivezeny přes moře anglickému anatomu Owenovi, ukázalo se, že tento domnělý plaz byla velryba, i když druhu již vyhynulého. To je zajímavá ilustrace faktu vždy znovu v této knize opakovaného, že kostra velryby může poskytnout jen nedokonalou představu o podobě jejího plně obrostlého těla. Owen obludu přejmenoval *Zeuglodon* a ve své přednášce před Londýnskou geologickou společností ji prohlásil v podstatě za jednoho z nejzvláštnějších tvorů, kterého změny na zeměkouli zcela vyhladily.

Když stojím mezi mohutnými kostrami leviatanů, jejich lebkami, tesáky, žebry a obratli, které se vesměs vyznačují částečnou podobností s nynějšími druhy mořských oblud, ale zároveň se podobají i vyhynulým předvěkým leviatanům, svým pradědům, jejichž počet nelze odhadnout, zanáší mě potopa zpět k oné podivuhodné době, kdy, jak lze říci, čas sám ještě nezačal – neboť čas začal teprve s člověkem. Valí se tu přese mne Saturnův zešeřelý chaos a dostává se mi na okamžik neurčitého, děsivého pohledu do těchto polárních věčností, kdy zaklíněné bašty ledu těžce doléhaly na nynější tropy a po celých pětadvaceti tisících mil světového obvodu nebylo vidět ani na dlaň obyvatelné země. Tehdy patřil celý svět velrybě, a tato královna tvorů zůstavila po sobě brázdu podél dnešní linie And a Himálaje. Kdo se může vykázat takovým rodokmenem jako leviatan? Achabova harpuna prolévala krev starší než krev faraonů. Metuzalém vypadá jako pouhý školák. Ohlížím se, abych potřásl rukou Semovi. Zmocňuje se mne hrůza před tím předmožjišským, nedohledným pramenem života nevýslovně hrozné velryby, která byla přede všemi věky, a proto bude zcela jistě existovat i potom, až všechny lidské věky pominou.

Ale leviatan nejenže zanechal stopy z doby před Adamem ve stereotypních rytinách přírody a zůstavil svou prastarou podobiznu ve vápenci a mramoru, nýbrž nacházíme neklamné otisky jeho ploutve i na egyptských deskách, jejichž starobylost je povahy téměř fosilní. V jedné místnosti velkého chrámu v Dendrahu byla asi před

padesáti lety objevena na žulovém stropě modelovaná a malovaná planisféra a na ní mnoho kentaurů, okřídlených lvů s orlí hlavou i delfínů, podobných groteskním figurám na novodobém nebeském glóbu. Mezi figurami pluje jako kdysi starý leviatan. Na té planisféře plul staletí předtím, než začali kolébat Šalomouna.

Nelze tu opominout ani další podivné osvědčení o starobylosti velryby v jejích vlastních kostech, pozůstalých po potopě; za takové je aspoň považuje vážený John Leo, starý cestovatel po Berbersku.

„Nedaleko mořského břehu mají chrám, v němž jsou krokve a trámy z velrybích kostí, neboť na toto pobřeží bývají často vyvrženy mrtvé velryby obrovských rozměrů. Prostí lidé si představují, že pro tajemnou moc, danou od Boha tomuto chrámu, nemůže okolo plout žádná velryba, aby okamžitě nezahynula. Pravda však jest, že na obou stranách chrámu jsou skály, které vybíhají dvě míle do moře a zraňují velryby, když na ně narazí. V chrámě chovají velrybí žebro neuvěřitelně dlouhé, které považují za zázrak; žebro leží vypouklou částí vzhůru, tvoříc tak oblouk, na jehož vrchol nemůže dosáhnout ani jezdec na velbloudu. Toto žebro (praví John Leo) tam prý leželo sto let předtím, než jsem je spatřil. Jejich dějepisci prohlašují, že prorok, který předpověděl příchod Mohamedův, přišel z tohoto chrámu, a někteří nepřestávají tvrdit, že proroka Jonáše vyvrhla velryba právě před oním chrámem.“

V tomto africkém chrámu Velryby tě nechám, čtenáři. Jsi-li z Nantucketu a přítom velrybář, budeš se tu mlčky modlit.

CV. ZMENŠUJE SE VELIKOST VELRYBY? — VYHYNE?

Když k nám takto leviatan připlouvá od pramenů věčnosti, je snad vhodné se otázat, zda v dlouhém sledu pokolení nedegeneroval proti původní velikosti svých předků.

Při zkoumání však shledáme, že dnešní velryby jsou nejen mohutnější nežli ty, jejichž fosilní pozůstatky se vyskytují v útvaru třetihorním (který zaujímá určitou geologickou periodu před člověkem), nýbrž že z velryb třetihorního útvaru jsou příslušnice jeho časnějších formací co do velikosti předstihovány velrybami z formací pozdějších.

Ze všech velryb z doby před Adamem, které byly dosud vykopány, je daleko největší velryba z Alabamy, o níž byla zmínka v předešlé kapitole a jejíž kostra je kratší než sedmdesát stop. Naproti tomu, jak jsme již viděli, měří kostra nynější velké velryby dvaasedmdesát stop. A slyšel jsem od velrybářských odborníků, že byli chyceni vorvani, kteří v tu chvíli měli délku téměř sto stop.

Není však možné, že velryby, i když ty dnešní co do velikosti vynikají nad velryby ze všech dřívějších geologických údobí, není možné, že od časů Adamových přece jen degenerovaly?

K tomuto závěru musíme zcela jistě dojít, věříme-li líčení takových pánů jako Plinius a starých přírodopisců vůbec. Plinius nám totiž vypráví o velrybách, které zaujímají svým tělem celé akry, a Aldrovandi vypravuje o jiných velrybách, které jsou dlouhé osm set stop – velryby jako tunely Rope Walks a Temžský! A dokonce i v dobách Bankse a Solandra, přírodopisců Cookových, najdeme jednoho dánského člena Akademie věd, který praví, že jisté islandské velryby (reydan-siskur neboli vráskovitý břich) dosahují délky sto dvacetí yardů, to znamená tři sta šedesáti stop. A francouzský přírodopisec Lacépède stanoví ve svých pečlivě propracovaných dějinách velryb, hned na začátku díla (stránka 3), velikost grónské

velryby na jedno sto metrů, to je tři sta dvacet osm stop. A toto dílo bylo vydáno už L. P. 1825.

Uvěří však některý velrybář těmto báchorkám? Ne. Dnešní velryba je stejně velká jako její předkové za Plinia. A dostanu-li se někdy tam, kde je Plinius, řeknu mu to já, velrybář (větší, než byl on), odvážně do očí. Nedovedu totiž pochopit, jak je možné, že egyptské mumie, které byly pohřbeny tisíce let předtím, než se Plinius narodil, neměří v rakvích ani tolik, kolik dnešní Kentuckeťan v ponožkách, a že dobytek a jiná zvířata, zobrazená na nejstarších egyptských a ninivských deskách, podle poměrné velikosti stejně jasně ukazují, že plemenný, ve stáji krmený a cenou poctěný dobytek smithfieldský se velikostí nejen vyrovná nejtučnějším z tučných krav faraónových, ale daleko je předčí. Když tohle všechno srovnám, nemohu připustit, že by ze všech zvířat jediná velryba mohla zdegenerovat.

Zbývá ještě jiná otázka, kterou hloubavější Nantuckeťané často přetřásají. Je totiž sporné, zda při vševidoucím téměř hlídkování na vrcholech stožárů velrybářských lodí, které pronikají i úžinami Behringovými a do nejvzdálenějších tajných zásuvek a uzamčených skryší světa, a když jsou tisíce harpuny a kopí vrhány podél pobřeží všech světadílů, zda může leviatan dlouho vydržet tak veliké pronásledování a tak nemilosrdné hubení. Nebude nakonec ve vodách vyhuben a nevykouří poslední velryba stejně jako poslední člověk svou poslední dýmku a nerozplyne se potom v posledním obláčku kouře?

Srovnáváme-li hrbatá stáda velryb s hrbatými stády buvolů, která ani ne před čtyřiceti lety zaplavovala v desetitisících prerie Illinoisu a Missouri, potřásala strašnými hřívami a zpod nasupeného obočí metala blesky na staveniště lidských poříčních velkoměst, kde vám teď úslužný obchodník s realitami nabízí píd' země za dolar, tu se při takovém srovnání zdá, že pronásledovaná velryba už nemůže uniknout rychlému vyhubení.

Musíte se však na tuto věc podívat ze všech stran. Třebaže před tak krátkou dobou – v minulé generaci – převyšoval počet buvolů v Illinois počet obyvatelů Londýna v dnešní době a třeba po bu-

volech nezůstal v celé krajině ani jediný roh, ani kopyto a třeba příčinou toho podivuhodného vyhlazení bylo kopí člověka, přece mnohem rozdílnější povaha velrybářského lovu rozhodně vylučuje tak neslavný konec leviatana. Čtyřicet mužů na jedné lodi, lovící vorvaně po osmačtyřicet měsíců, myslí, že měli znamenitý úspěch, a děkují Bohu, přivezou-li nakonec domů olej ze čtyřiceti velryb. Naproti tomu za dnů starých kanadských a indiánských lovců a traperů na Západě, kdy byl nejzazší Západ (při jehož západu stále ještě slunce vycházejí) divočinou a pralesem, týž počet mužů v mokašinech po týž počet měsíců vsedal na koně, místo aby plul v plachetních lodích, a zabíjel ne čtyřicet, nýbrž čtyřicet tisíc a více buvolů. To je skutečnost, kterou lze, kdyby bylo nutno, dokázat statisticky.

Díváme-li se na věc správně, není argumentem pro domněnku o postupném vyhubení vorvaně například ani to, že v dřívějších letech (řekněme ke konci minulého století) bylo možno potkat tyto leviatany v malých houfcích častěji než nyní, a že tedy plavby nebyly tak zdoluhavé a byly mnohem výnosnější. Vždyť, jak už jsem jinde poznamenal, plovou nyní velryby po moři z bezpečnostních důvodů v obrovských karavanách, takže rozptýlení samotáři, dvojice a houfce a školy z dřívějších dnů se nyní do značné míry shlukují v rozsáhlé flotily, vyskytující se nečetně a ve velkém odstupu. Tak je to. A stejně klamný se zdá názor, že nevyskytují-li se už tak zvané kosticové velryby v lovištích, která jimi dříve oplývala, tedy tento druh rovněž vymírá. Jsou totiž jenom zaháněny od předhoří k mysu; a když jedno pobřeží už neoživují jejich vodomety, buďte jisti, že některý jiný a vzdálenější břeh byl nedávno ohromen tímto nezvyklým divadlem.

A dále: pokud jde o tyto naposled uvedené leviatany, mají dvě silné pevnosti, které podle vši lidské pravděpodobnosti zůstanou navždy nedobytné. A jako chladnokrevní Švýcaři ustoupili do hor, když nepřítel vpadl do jejich údolí, podobně i kosticové velryby, honěné ze savan a mýtin středních moří, mohou nakonec ustoupit do svých polárních pevností, a potápějíce se tu pod poslední skelně hladká opevnění a hradby, mohou vyplout mezi ledovými poli a vel-

kými krami a v začarovaném kruhu věčného prosince vzdorovat všemu lidskému pronásledování.

Ale poněvadž se harpunuje asi padesát kosticových velryb na jednoho vorvaně, někteří filozofové z přední paluby usoudili, že toto zřejmé vybíjení už velmi podstatně ztenčilo jejich skupiny. Jenže i když před nějakým časem určitý počet těchto ryb – ne méně než 13000 – byl každoročně pobit na severozápadním pobřeží jen Američany, přece jsou tu důvody, které činí i tuto okolnost méně závažnou nebo vůbec bezvýznamnou.

Je sice přirozené, že tak trochu nedůvěřujeme údajům o množství velkých tvorů na zeměkouli, ale co máme říci takovému Hartovi, dějepisci indické provincie Goa, když nám tvrdí, že při jednom lovu lapil siamský král 4000 slonů a že v těchto končinách jsou sloni tak hojní jako stáda dobytka v mírných pásmech? Tyto slony lidé loví již po tisíce let: lovili je Semiramis, Porus, Hannibal a všichni pozdější mocnáři na Východě. Vyskytují-li se tu stále v tak hojném počtu, není snad opravdu třeba pochybovat, že velká velryba může tím spíše přežít všechno lovení, poněvadž se může pohybovat v pastvištích, která jsou dvakrát větší než celá Asie, obě Ameriky, Evropa, Nové Holandsko a všechny ostrovy v moři dohromady.

Nadto musíme uvážit, že při domnělé dlouhověkosti velryb, které se patrně dožívají sta let i více, žije v každém časovém údobí několik různých dospělých generací současně. Co to znamená, to snadno pochopíme, představíme-li si, že by všechna pohřebiště, hřbitovy a rodinné hrobky vydaly oživlá těla mužů, žen a dětí, kteří žili v minulých pětasedmdesáti letech, a přidaly tento nesčetný zástup k dnešnímu obyvatelstvu zeměkoule.

Ze všech těchto důvodů považujeme velrybu jako druh za nesmrtelnou, byť v jednotlivcích hynula sebevíc. Brázdila moře, dříve než pevniny prorazily vodou. Plavala kdysi nad místy, kde dnes stojí Tuilerie, Windsorský zámek a Kreml. Za Noemovy potopy pohrdla Noemovou archou. A bude-li svět zase zatopen jako Nizozemsko při hubení krys, věčná velryba to přece jen přežije, a vzpínajíc se na nejvyšším hřebenu rovníkové povodně, bude chrlít k obloze svůj zpěněný vzdor.

CVI.

ACHABOVA NOHA

Ukvapenost, s jakou kapitán Achab opustil *Samuela Enderbyho* z Londýna, přivodila jemu samému malý úraz. Achab se spustil tak energicky na jedno sedadlo v člunu, že se mu noha ze slonoviny napolo rozštípla. A když se potom octl na palubě u své točné díry, obrátil se s naléhavým rozkazem tak prudce ke kormidelníkovi (bylo to jako obvyčejně něco o tom, že neřídí loď dost rovně), že prasklá již kost se poznovu stočila a zkroutila; zůstávala sice ještě celá a na pohled pevná, ale Achabovi se už nezdála zcela spolehlivá.

A opravdu nebylo divu, že při vší převládající šílené bezohlednosti občas zkoumal velmi pečlivě, v jakém stavu je mrtvá kost, na níž zčásti stál. Vždyť nedlouho předtím, než *Pequod* vyplula z Nantucketu, byl jedné noci nalezen na zemi v bezvědomí – jakousi neznámou a zdánlivě nevysvětlitelnou náhodou se jeho kostěná končetina vymkla tak prudce, že se rozštípla jako tyčka a div mu neprorazila slabiny. Jen s nesmírnou námahou se podařilo tuto bolestivou ránu zcela zahojit.

Tehdy v jeho mozku monomana vznikla myšlenka, že všechna muka jeho nynějšího utrpení jsou jen přímým následkem dřívější trýzně. Zdálo se mu také zcela samozřejmé, že rozmnožuje-li se nezbytně nejjedovatější had z bažin jako nejmilejší zpěvný pták z háje, musí i každá radost a každá bolest nezbytně plodit potomstvo sobě podobné. A ovšem, bolest se množí víc než radost, říkal si Achab. Vždyť zármutek má delší rodokmen a víc potomků než radost. Ostatně i z mnoha církevních učení vyplývá, že některé přirozené vezdejší radosti nezrodí děti pro onen svět a že po nich naopak přijde neplodná bezradostnost pekelného zoufalství, kdežto některá bolestná, smrtelná neštěstí budou stále hojně plodit věčně přibývajícím potomstvem zármutků, sahajících až za hrob, a vůbec se zdá, že je tu nerovnost rázu mnohem hlubšího. Vždyť, uvažoval Achab, nejvyšší pozemské blaženosti v sobě vždy skrývají jistou

bezvýznamnou malichernost, kdežto na dně všech žalů je utajena mystická závažnost a u některých lidí velkolepost archandělská; a tak stopujeme-li je svědomitě, uvidíme, že nevyvracejí závěr. Sledujeme-li rodokmen velkých, smrtelných strastí, dospějeme nakonec k jejich odvěkému božskému původu, proto i tváří v tvář každému slunci, které suší seno, i okrouhlému podletnímu úplňku, který zvučí jako cimbál, musíme připustit, že bohové sami nejsou vždy veselí. Nesmazatelné, smutné mateřské znamení na čele člověka je jenom pečeť strasti původců.

Bezděčně jsme tu prozradili jedno tajemství, které snad mělo být mnohem vhodněji odhaleno dříve. Při mnoha jiných zvláštěnostech Achabových zůstávalo vždy pro mnohé tajemstvím, proč se po jistou dobu před vyplutím i po vyplutí *Pequody* skrýval v ústraní nepřístupně jako dalajlama a v té době mlčení hledal útočiště, abychom tak řekli, v mramorovém senátě smrti. Vysvětlení kapitána Pelega se nezdálo nijak dostatečné, ač ovšem, pokud šlo o hlubiny Achabovy duše, každé vysvětlování přinášelo více významné temnoty než osvětlujícího jasu. Ale nakonec všechno vyšlo najevo, nebo aspoň tato jedna okolnost. Na dně dočasného odloučení byl jeho hrozný úraz. A nejen to; ale pro úzký, stále řidnoucí kruh přátel na pevnině, kteří měli z nějakého důvodu tu výsadu, že se k němu směli přiblížit, pro tento bojácný kruh byla zmíněná již nehoda – kterou Achab v své chmurné náladě nevysvětlil – plna hrůzy, dotýkající se bezmála oblasti duchů a nářků. Z vřelé náklonnosti k němu se proto všichni smluvili, že tu věc před ostatními utají, pokud to bude v jejich moci, a tak se stalo, že teprve po delší době se to začalo proslýchat na palubě *Pequody*.

Ale ať už je tomu jakkoli; ať už neviditelný, nejasný synod ve vzduchu nebo mstivá knížata a vládcové ohně mají nebo nemají co dělat s pozemským Achabem, přece Achab, když to s jeho nohou takto vypadalo, podnikl praktické kroky – zavolal tesaře.

Když se před ním onen řemeslník objevil, požádal ho, aby mu bez prodlení zhotovil novou nohu, a důstojníkům nařídil, aby tesaři vydali všechny sloupky a trámce z vorvaní čelisti, které se

nahromadily za plavby, aby si tesař mohl pečlivě vybrat materiál nejpevnější, nejčistšího zrna. Potom dostal tesař rozkaz, aby nohu dohotovil ještě téže noci a opatřil ji vším potřebným, nepoužívaje součástek z nohy nespolehlivé. Dále bylo nařízeno vytáhnout lodní kovádku, která dočasně zahálela ve skladišti, a aby se věc uspíšila, dostal kovář rozkaz, aby ihned ukoval železné součástky, kterých bude zapotřebí.

CVII. TESAŘ

Usad'te se jako sultán mezi měsíce Saturnovy a podívejte se jen na člověka naprosto osamoceného, na pojem člověka; připadá vám jako zázrak, jako cosi velkolepého a strastného. Ale podívejte se z téhož hlediska na lidstvo vcelku, a bude se vám z větší části zdát stádem zbytečných duplikátů současných i dědičných. Tesař na *Pequodě* nebyl duplikátem, třebaže byl nejskromnější, a zdaleka nepředstavoval vznešenou lidskou odloučenost, a proto přichází osobně na toto jeviště.

Jako všichni lodní tesaři, sloužící na moři, a zejména ti, kteří patří k lodím velrybářským, byl do jisté míry prakticky zběhlý a pohotový v četných řemeslech a zaměstnáních spřízněných s jeho řemeslem; tesařství je totiž starodávný, rozvětvený kmen všech četných řemesel, která mají více nebo méně co dělat se dřevem. Ale kromě toho, že se na něho vztahuje všeobecná poznámka, vyslovená výše, byl tesař na *Pequodě* neobyčejně zručný v oněch tisícířých mechanických úkonech bezejmenných, potřebných v naléhavých případech, které se znovu a znovu vyskytují na velké lodi za tříleté nebo čtyřleté plavby v necivilizovaných a dalekých mořích. Nezmiňujeme-li se ani o jeho pohotovém plnění běžných povinností, když opravoval dřevěné čluny, prasklá ráhna, předělával tvar špatně formovaných vesel, zasazoval očníce do paluby (tak se říká dřevěným prstencům se žlábkovitým okrajem pro smyčku lana) nebo nové dřevěné hřeby do bočních planěk a konal rozmanité jiné práce, které přímo příslušely jeho vlastnímu řemeslu, byl nadto ještě neobyčejně zručný ve všemožných nesourodých pracích, užitečných i jen pro zábavu.

Jediným velkým jevištěm, kde se hrál všechny své měnlivé rozmanité role, byl jeho ponk se svěráky, dlouhý, hrubý, těžký ponk, vybavený několika svěráky různé velikosti, železnými i dřevěnými. Ponk byl stále pevně připoután k zadní stěně kotlů na palubě, jenom ne v tu dobu, kdy měla loď po boku velrybu.

Někdo shledá, že hrot svorníku na ovíjení je příliš velký, aby se dal snadno zasadit do připraveného otvoru. Tesař jej sevře do jednoho ze svých stále pohotových svěráků a rychle jej opiluje. Zbloudilý suchozemský pták s podivným peřím zabloudí na palubu a je lapen; tesař pro něj udělá klec, jejíž čisté ostrouhané tyčky jsou z kostic grónské velryby a příčné trámce z vorvaní slonoviny, klec ve tvaru pagody. Veslař si vykloubí zápěstí: tesař připraví chladivou koupel. Stubb zatoužil po tom, aby na lopatce všech jeho vesel byly namalovány červené hvězdy. Tesař zašroubuje každé veslo do velkého dřevěného svěráku a symetricky namaluje souhvězdí. Některý námořník si vzpomene, že bude nosit náušnice ze žraločí kosti: tesař mu propíchne ušní lalůčky. Jiný má bolení zubů: tesař vezme kleště, plácne jednou rukou na ponk a požádá pacienta, aby si sedl. Když sebou ubožák při provádění operace neovladatelně škube, obrátí se tesař k dřevěnému svěráku, zatočí klikou a vybídne pacienta, aby si do něho dal sevřít čelist, chce-li, aby mu zub vytrhl.

Tak byl náš tesař veskrze pohotový a zároveň lhostejný a bez úcty ke všemu. Zuby považoval za kousky bílé kosti; hlavy pokládal jen za horní kladky; muže samé měl klidně za vratidla. Zdálo by se, že k těm rozmanitým pracím, prováděným zručně a svědomitě, je třeba zvláštní živé inteligence. Nebylo tomu docela tak. Onen muž nebyl totiž ničím nápadnější než právě jakousi neosobní tupostí – říkám neosobní, poněvadž se tak hodila do okolní spousty věcí, že se zdála součástí tuposti všeobecné, kterou lze pozorovat v celém viditelném světě a která – i když v nesčíslných podobách je neúnavně činná – přece je věčně klidná a nevšimne si vás, i kdybyste kopali základy pro katedrály. Ale tato skoro hrůzná tupost se v něm spojovala, jak se zdálo, také s naprostou bezcitností – a přece ji občas podivínsky okořenil starý, kulhavý předpotopní sípavý humor, který byl tu a tam prošpikován plesnivým vtípem: takovým, který mohl být dobrý pro ukrácení chvíle půlnočním hlídkám na vousaté přední palubě Noemovy archy. Snad proto, že starý tesař byl po celý živo na cestách, nemohl obrůst mechem, když se neustále potloukal z místa na místo; a co víc, tím se dokonce zbavil všech vnějších přílepků,

které na sobě snad původně měl. Byl holým abstraktem, nedílným celkem; nekompromisní jako novorozeně; žil bez jakéhokoli předem uváženého vztahu k vezdejšímu nebo příštímu světu. Dalo se bezmála říci, že tato zvláštní nekompromisnost u něho zahrnuje i jakousi nechápavost, neboť se zdálo, že při svých četných řemeslech nepracuje ani tak rozumem nebo pudem, ani prostě proto, že byl k tomu vychován, ani žádnou více méně stejnoměrnou směsí toho všeho – nýbrž jen a jen jakýmsi hluchoněmým postupem, samovolným a přesným. Byl pouhým vykonavatelem a jeho mozek, měl-li kdy jaký, jistě se mu dávno pozvolna vstřebal do svalů v prstech. Podobal se nemyslivým, ale přesto velmi užitečným sheffieldským nožům, *multum in parvo*, které na pohled vypadají jako obyčejné, jen trochu zbytnělé kapesní nože, ale obsahují nejenom želízka různých velikostí, nýbrž také šroubovák, vývrtku, pinzetu, šídlo, pero, pravítko, pilníček na nehty a vrták. Proto když chtěli nadřízení něco zašroubovat, použili tesaře za šroubovák, a šroub pevně seděl; když potřebovali pinzetu, mohli jej vzít za nohy, a už tu byla.

Ale jak jsme již dříve naznačili, tento otvírací a sklápěcí tesař-všeuměl byl konec konců něco víc než pouhý strojový automat. Když už mu chyběla obvyklá duše, měl v sobě cosi, co ji jaksi proti všem pravidlům nahrazovalo. Co to bylo, zda rtuť či několik kapek silice čpavkové, nedá se říci, ale bylo to v něm a žilo to v něm již asi šedesát let. A tato jeho nevysvětlitelná, důmyslná životní podstata – ta ho právě nutila, aby větší část života mluvil sám k sobě, ale jako nemyslivé kolo, které hučením také mluví samo k sobě. Nebo ještě lépe: jeho tělo bylo strážní budkou a tento samomluvec v ní měl stráž a ustavičně mluvil, aby neusnul.

CVIII. ACHAB A TESAŘ

PALUBA — PRVNÍ NOČNÍ HLÍDKA

[Tesař stojí u svěráku a při světle dvou svítilen horlivě piluje kostěný sloupek pro nohu, pevně sevřený ve svěráku. Na stole se povalují pláty kosti, kožené řemeny, vycpávky, šrouby a nejrozmanitější nástroje. Vpředu je vidět rudý plamen výhně u kovadliny, kde pracuje kovář.]

Čert aby vzal ten pilník a tu kost! Co má být měkké, je tvrdé, a co má být tvrdé, je měkké. Tak to máme, když chceme pilovat staré čelisti a holenní kosti. Zkusíme jinou. Ba, teď to jde líp *(kýchne)*. Hrome, ten prach z kostí je *(kýchne)* – vždyť je *(kýchne)* – ba, to je *(kýchne)* – na mou duši, nepustí mě to k slovu! To má na stará kolena člověk za to, že pracuje s mrtvým dřevem. Řežte živý strom, a nedělá se vám přitom tenhle prach; uřezávejte živou kost, a nebudete ho mít *(kýchne)*. Dělej, dělej, ty starý Moure, hod' sebou, ať už mám ten kroužek a šroubek k přezce; hned je budu potřebovat. Ještě štěstí *(kýchne)*, že nemusím dělat kolenní kloub. To by byla pěkná páračka! Ale obyčejnou holenní kost – to nic není, to jako bych dělal chmelové tyčky. Jen bych to rád pěkně uhladil, čas, jen čas! Kdybych jen měl čas, dovedl bych mu udělat takovou krásnou nohu *(kýchne)*, nejkrásnější, jaká kdy jen vysekla poklonu dámě v salonu. Ty jelení a telecí nohy, které jsem viděl ve výkladních skříních, ty by se s ní nedaly ani srovnávat. Ty vlhnou, ano, a dostanou revmatismus a musí je kurýrovat *(kýchne)* mazáním a koupáním stejně jako živé nohy. Tak; ale než ji odříznu, musím si zavolat starého velkého Mogula a podívat se, bude-li ta délka správná – zdá se mi, že bude naopak moc krátká. Aha, to je jeho chůze, mám štěstí, jde sem – nebo je to někdo jiný, to je jisté.

ACHAB *(blíží se)*:

(Při následující scéně tesař dále občas kýchá.)

Tak co, výrobce lidí!

Právě včas, pane. Dovolí-li kapitán, poznačím si teď délku. Do-
volte, vezmu vám míru, pane.

Dát si vzít míru na nohu! Dobře. Nu, není to poprvé. Jen do toho!
Tak; drž na tom prst. Ale máš to tu silný svěřák, tesaři! Nech mě
jednou ozkusit jeho stisk! Tak, tak. Trochu to štípe.

Ach, pane, rozmačká to kosti – pozor, pozor!

Žádné strachy; mám rád poctivé sevření. Rád cítím v tomto kluz-
kém světě něco, co dovede držet, člověče! Co to dělá tamhleten Pro-
metheus? – totiž kovář – co to dělá?

Musí teď ukovat šroubek k přezce, pane.

Správně. Doplnujete se. On vyrobí svaly. Jak strašně do ruda roz-
dmychává oheň!

Ano, pane; na takovouhle jemnou práci potřebuje bílý žár.

Hm. To tedy potřebuje. Nyní mi připadá velmi významné, že ten
starý Řek Prometheus, který prý vyráběl lidi, byl kovářem a vde-
choval do nich život ohněm. Vždyť čemu dá život oheň, to musí také
právem ohni patřit – jako třeba peklo. Jak ty saze létají! To jsou asi
zbytky toho, z čeho ten Řek udělal Afričany. Tesaři, až bude hotov
s tou přezkou, řekni mu, ať ukuje z oceli pár lidských lopatek. Na
palubě je podomní obchodník s rancem, který ho tlačí.

Jak, pane?

Počkej! Když už se tím náš Prometheus zabývá, objednáám si úplné-
ho člověka podle žádoucího vzoru. Především – vysokého padesát
stop na boso; potom aby měl hrud' modelovanou podle tunelu pod
Temží; potom nohy, které by měly kořeny, aby setrvaly na jednom
místě. Paže – tři stopy kolem zápěstí; srdce vůbec žádné, čelo mo-
sazné a asi čtvrt akru výborného mozku. Počkejme – mám si objed-
nat oči, které by viděly ven? Ne, ale nahoru do hlavy mu dejte světlík,
aby byl osvětlen zevnitř. Tak, vezmi tu objednávku a jdi.

O čem to vlastně mluví a ke komu mluví, to bych rád věděl? Mám
tady stát dál? (*Stranou.*)

To je bídná architektura, vytvořit slepý chrám; tady jeden je. Ne,
ne, ne; musím mít lucernu.

Ho, ho! Takovouhle, ano? Jsou tady dvě, pane. Jedna mi stačí.

Proč mi strkáš tu zlodějskou svítilnu do obličeje, člověče? Světlo vržené do očí je horší než namířená pistole.

Myslíš jsem, pane, že jste mluvil k tesaři.

Tesaři? Ach, to je – ale ne – to je velmi pěkné a řekl bych neobyčejně čestné zaměstnání, tesaři – nebo bys raději pracoval v hlíně?

Jak, pane? – V hlíně? V hlíně, pane? To je bláto. Hlínu necháváme nádeníkům, pane.

Ten chlapík je bezbožný! Proč pořád tak kýčáš?

Ta kost je samý prach, pane.

Tak si z toho vezmi ponaučení! A až budeš mrtev, nikdy se nedávej pohřbít živým lidem pod nos.

Pane? – ach! och! – taky si myslím – ano – ach, jemine!

Podívej se, tesaři, jistě se považuješ za řemeslníka opravdu dobrého a dovedného, co? Nuže, bude tedy dobrým vysvědčením pro tvou práci, když po nasazení tvé nohy budu přesto cítit, jako kdybich měl v tom místě jinou nohu – to jest, tesaři, svou starou ztracenou nohu; tu z masa a krve myslím. Nemůžeš zaplašit tu starou lidskou slabost?

Opravdu, pane, teď už začínám trochu rozumět. Ano, o tomhle jsem slyšel něco podivného, pane; lidé, kteří přišli o nohu, nikdy prý docela neztratí pocit, že tu svou starou podpěru mají, ba někdy je dokonce i svrbí! Smím-li se poníženě optat, pane, je to opravdu tak?

Je to tak, člověče. Podívej se, postav svou živou nohu sem na to místo, kde byla moje. Tak, teď tu zrak vidí jednu nohu, ale duše rozezná dvě. Tam, kde ty cítíš proudění života, tam, přesně tam, navlas tam je cítím i já. To je hádanka, co?

Řekl bych tomu poníženě hlavolam, pane.

Nemluv o tom. Jak můžeš vědět, že nějaká celá, žijící, myslící věc snad neviditelně a neprostopně nestojí tam, kde právě stojíš ty? Ano, nestojí tam, ačkoli jsi tam ty? Cožpak se v svých nejosmělejších chvílích nebojíš naslouchačů? Počkej, nemluv! A jestliže já dosud cítím palčivou bolest v své rozdrcené noze, ačkoli je už

tak dávno zničena, nuže, proč bys nemohl ty, tesaři, cítit plamenná muka pekel navždy i bez těla? Co?

Dobrý Bože! Opravdu, pane, jestli je to tak, musím znovu počítat. Doufám, že jsem si nevzal malou míru, pane.

Podívej se, hlupáci nemají nic předpokládat. Za jak dlouho budeš s nohou hotov?

Snad za hodinu, pane.

Tedy ji sláteej a přines mi ji. (*Obrátí se k odchodu.*) Ach, živote! Zde jsem, hrdý jako řecký bůh, a přece jsem dlužníkem tohoto zabeďněnce, když mi dělá kost, na které budu stát! Prokleto buď toto vzájemné lidské dlužnictví, které neodhodí účetní knihy! Chtěl bych být volný jako vzduch, ale jsem zaznamenán do knih celého světa. Jsem tak bohat, že bych si mohl přihazovat s nejbohatšími praetoriány při dražbě římské říše (které patřil celý svět), a přesto jsem dlužen za maso v jazyku, kterým se chvástám. Nebesa! Opatřím si tyglík, vřupnu do něho a rozpustím se v něm na malý, zhuštěný obratel. Tak.

TESAŘ (*vrátí se k práci*):

No, ba, ba! Stubb ho zná ze všech nejlíp a Stubb vždycky říká, že je podivín. Neříká nic než to jedno slůvko – podivín; a to stačí. Je to podivín, říká Stubb; je to podivín – podivín, podivín; a pořád to vtluoká do pana Starbucka – podivín – pane – podivín, velký podivín! A tady je jeho noha. Ano, když tak o tom přemýšlím, tady je jeho spoluspáč. Má místo ženy kus velrybí čelisti! A tohle je jeho noha, bude na ní stát. Co to bylo o té jedné noze, že stojí na třech místech a všechna tři místa že stojí v jednom pekle – jak to vlastně bylo? Ach, nedivím se, že se na mne díval tak opovrřlivě! Mívám prý někdy divné nápady, ale to jen tak náhodou. Ostatně, takový skrčený, malý staroch jako já by se nikdy neměl odvažovat na hlubokou vodu s velkými kapitány, vytáhlými jako volavky. Voda tě tuze rychle zašimrá pod bradou, a hned je tu náramné volání po záchranných člunech. A tady je ta volavčí noha! Dlouhá a tenká, opravdu! No, většině lidí vydrží jeden pár nohou celý život, a to jistě jen proto, že jich používají milosrdně, jako útlocitná stará dáma používá svých

tlustých, starých kočárových koní. Ale Achab, ó, to je bezohledný kočí. Podívejme se, jednu nohu uhnal k smrti a druhou strhal, že má nadosmrti špánek, a teď spotřebuje kostěných noh na sáhy. Haló, ty tam, Moure, pospěš si s těmi šroubky a dělej, ať to skončíme, než ten anděl vzkříšení začne vytrubovat a svolávat polnicí všechny nohy, pravé i umělé, jako obcházejí pivovarští a sbírají staré sudy od piva, aby je mohli znova naplnit. To je ale noha! Vypadá jako skutečná živá noha, opilovaná až na kost; na téhle bude zítra stát a bude na ní měřit výšku slunce. Ouha! Div jsem nezapomněl na malou oválnou destičku z hlazené slonoviny, na které sumíruje zeměpisné šířky. Tak, tak; dláto, pilník a ještě skelný papír!

CIX.

ACHAB A STARBUCK V KAJUTĚ

Nazítří zrána čerpali jako obvykle vodu z lodi; a hle! s vodou vycházelo nemalé množství oleje. Sudy dole měly asi ošklivou trhlinu. Vzbudilo to mnoho obav; Starbuck sešel do kajuty, hlásit tuto nepříjemnou zprávu.²¹ *Pequod*, plující od jihozápadu, blížila se nyní k Tajvanu a k ostrovům Batanes, mezi kterými leží tropická brána z vod čínských do Tichého oceánu. Starbuck tedy našel Achaba nad rozvinutou celkovou mapou východních souostroví a ještě nad jinou, představující dlouhá východní pobřeží japonských ostrovů – Nipponu, Matsmai a Šikoku. Sněhobílou novou nohu ze slonoviny měl opřenu o přišroubovanou nohu stolu a v ruce držel dlouhý nůž, zahnutý jako zahradnická žabka. Podivuhodný stařec, obrácen zády ke dveřím, vraštil čelo a znovu sledoval své staré plavby.

„Kdo je tu?“ zvolal, když uslyšel kroky u dveří, ale neobrátil se. „Na palubu! Zmiz!“

„Kapitán Achab se mýlí, to jsem já. Olej ve skladišti uniká, pane. Musíme zavěsit menší kladkostroje a náklad přerovnat.“

„Zavěsit kladkostroje a přerovnat? Teď, když se blížíme k Japonsku? Zastavit tady na týden a hrát si s hromadou starých obručí?“

„Buď to uděláme, pane, nebo ztratíme za den víc oleje, než můžeme získat za celý rok. Když jsme za něčím urazili dvacet tisíc mil, abychom to dostali, stojí nám to za záchranu, pane.“

„Ano, ano, jen dostaneme-li to.“

„Mluvil jsem o oleji ve skladišti, pane.“

---

21 U lodí lovicích vorvaně, které mají větší množství oleje na palubě, je pravidelnou povinností dvakrát týdně zavést hadici do skladiště a pokropit sudy mořskou vodou, která je potom v různých intervalech odčerpávána lodními pumpami. Tak se námořníci snaží udržet sudy vlhké a nepropustné. Když se změní složení odčerpávané vody, námořníci snadno poznají každé vážnější unikání drahocenného nákladu.

„Ale já o něm vůbec nemluvil, ani na něj nemyslí! Zmiz! Ať teče! Já jsem také samá trhlina. Ano, trhlina na trhlíně! Nejenom plný tekoucích sudů, ale tyto tekoucí sudy jsou v tekoucí lodi. A to je horší stav nežli stav *Pequody*, člověče. A přece nezastavuji, abych ucpával svou trhlinu, neboť kdo ji může najít v plně naloženém skladišti? Nebo i když ji nalezne, jak může doufat, že ji ucpe za skučící bouře tohoto života? Starbucku, nedám zvednout malé kladkostroje.“

„Co tomu řeknou majitelé, pane?“

„Ať si majitelé stojí na nantucketském břehu a snaží se překřičet tajfuny! Co je Achabovi do toho? Majitelé, majitelé! Věčně mi meleš, Starbucku, o těch mizerných majitelích, jako kdyby majitelé byli mým svědomím. Ale podívej se, jediným opravdovým majitelem čehokoli je velitel. A pamatuj si, mé svědomí je v kýlu této lodi. – Na palubu!“

„Kapitáne Achabe,“ pravil rudnoucí důstojník, pokročiv dále do kajuty, s odvahou tak obzvlášť uctívou a obezřelou, že se zdálo, jako by se nejen všemožně vystříhal projeviti ji navenek, ale jako by zároveň uvnitř sám sobě ani zpola nedůvěřoval. „Lepší člověk než já by u tebe asi snadno přehlédli, co by ho rázem pobouřilo, kdyby šlo o muže mladšího. Ano, a o šťastnějšího, kapitáne Achabe!“

„U všech ďáblů! Ty se opovažuješ přemýšlet o mně kriticky? Na palubu!“

„Ne, pane, ještě ne! Žádám tě o to. A odvažuji se, pane – být trpělivý! Což si neporozumíme lépe než dosud, kapitáne Achabe?“

Achab strhl z věšáku nabitou pušku (která je součástí kajutního zařízení u většiny lodí plujících do jižních moří), a namířiv ji na Starbucka, zvolal: „Je jediný Bůh, který je pánem na zemi, a jediný kapitán, který je pánem na *Pequodě*! – Na palubu!“

Podle důstojníkových planoucích očí a rozpalených tváří byste se byli na chvíli skoro domnívali, že opravdu již dostal oheň z namířené hlavně. Ale ovládl své rozechvění, vykročil skoro klidně, a když opouštěl kajutu, zastavil se na okamžik a řekl: „Použils proti mně násilí, ale neurazils mě, pane. Proto tě nevaruji, aby ses měl na

pozoru před Starbuckem – jen by ses smál; ale ať se má Achab na pozoru před Achabem! Měj se na pozoru sám před sebou, starče!“

„Nabývá odvahy, ale přece jen poslouchá; to je nejstražitější odvaha!“ zamumlal Achab, když Starbuck odešel. „Co to řekl – Achabe, měj se na pozoru před Achabem – na tom něco je!“ Potom, používaje bezděčně muškety za hůl, přecházel s tvrdým výrazem po malé kajutě. Zachmuřené čelo Achabovo se brzy vyjasnilo; kapitán zavěsil zbraň na věšák a odebral se na palubu.

„Jsi přece jen příliš dobrý chlapík, Starbucku,“ řekl tlumeně důstojníkovi a potom zvýšeným hlasem povelal posádce: „Stáhněte nadkošové plachty a skasejte košovky, vpředu i vzadu; zatáhněte hlavní ráhno, vytáhněte malé kladkostroje a vnikněte do hlavního skladiště!“

Bylo by asi marné dohadovat se, proč tak Achab jednal, jako by respektoval Starbucka. Mohl to být záblesk čestnosti nebo pouhá opatrná diplomacie, jež za těchto okolností naprosto zakazovala nejmenší náznak otevřené, třebaš jen přechodné nespokojenosti u nejdůležitějšího důstojníka na lodi. Malé kladkostroje byly tedy vytaženy.

CX.

KVÍKVEG V RAKVI

Při prohlídce shledali, že sudy naposled uložené do skladiště jsou zcela neporušené a že trhlina je tedy někde dál. Počasí bylo klidné, a proto pronikali hlouběji a hlouběji, rušili spánek ohromných spodních vrstev a z půlnočního temna vytahovali na denní světlo obrovské krtky. Šlo se tak hluboko a nejspodnější sudy byly na pohled tak starobylé, zrezavělé a nevzhledné, že jste každou chvíli čekali, brzo-li se objeví jako základní kámen nějaká plesnivá truhla s mincemi kapitána Noema a s výtisky plakátů, marně varujících zaslepený starý svět před potopou. Kád' za kádí byla vytahována, s vodou, chlebem a hovězím masem, i svazky dužin a železných obručí, až konečně byla paluba tak zaplněna, že se po ní dalo sotva chodit; vyprázdněný lodní trup duněl pod nohama ozvěnou, jako byste kráčeli nad prázdnými katakombami, a pohyboval se a válel v moři jako demižon naplněný vzduchem. Lod' byla nahoře přetížena, jako když student s prázdným žaludkem nosí v hlavě celého Aristotela. Štěstí bylo, že nás v těch dnech nenavštívily žádné tajfuny.

Tehdy se stalo, že mého ubohého pohanského společníka a odaného důvěrného přítele Kvíkvega zachvátila horečka, která ho přibližovala k věčnému konci.

Abyste věděli, ve velrybářském řemesle jsou sinekury neznámy; hodnost a nebezpečí jdou ruku v ruce. Čím víc se přibližujete k hodnosti kapitána, čím výše stoupáte, tím těžší máte dřinu. Tak i chudák Kvíkveg musel jako harpunář nejen čelit tváří v tvář zuřivosti žijící velryby, ale také – jak jsme už jinde viděli – jezdit na hřbetě mrtvé velryby ve vzbouřeném moři a konečně sestoupit do temnot skladiště a celý den se těžce lopotit v tomto podzemním vězení, rázně tahat nejneskladnější sudy a dbát o to, aby byly dobře urovnány. Zkrátka, harpunáři zastávají mezi velrybáři lodníky z podpalubí.

Chudák Kvíkveg! Když byla lod' asi do poloviny vykuchána, byli byste se měli nahnout nad otvor a podívat se dolů na toho tetovaného

divocha, jak vyslečen až do vlněných podvlékaček leze uprostřed vlhka a slizu jako zelená skvrnitá ještěrka na dně studny. A ukázalo se, že to pro chudáka divocha byla opravdu studně nebo lednice. Ačkoli to vypadá divně, protože se tam divoch horce potil, přece se strašně nachladil, nachlazení přešlo v horečku a po několika dnech utrpení Kvíkveg ležel ve visutém lůžku, nemaje daleko k samému prahu smrti. Tolik chřadl a chřadl v několika nekonečných dnech, až se zdálo, že z něho zbyla jen kostra a tetování. Jak scházel a lícní kosti mu špičatěly, jeho oči jako by se stále zvětšovaly a nabývaly zvláštního měkkého lesku a pohlížely na vás přes tu chorobu mírně, ale hluboce – podivuhodné to svědectví o tom nesmrtelném zdraví, které v něm nemohlo ani zemřít, ani zeslábnout. A jako se kruhy na vodě zvětšují, když slábnou, tak se zdálo, že se jeho oči rozšiřují a rozšiřují jako kruhy věčnosti. Nevýslovná hrůza se mne zmocňovala, když jsem seděl u lůžka chřadnoucího divocha a pozoroval v jeho tváři věci tak podivné, jaké snad neviděli ani ti, kdo byli svědky umírání Zoroastrova. Neboť to, co je v člověku opravdu podivuhodné a hrozné, to ještě nikdo nevyslovil ani nenapsal. A blíží-li se smrt, před níž jsme si všichni rovni, ta poznamená každého stejně posledním zjevením, které by mohl výstižně sdělit pouze spisovatel vstalý z mrtvých. A tedy ani žádný umírající Chaldejec nebo Řek – řekněme to ještě jednou – neměl vyšších a posvátnějších myšlenek, než byly ty, jejichž mystické stíny se přede mnou plížily po tváři chudáka Kvíkvega, když klidně ležel v kývajícím se visutém lůžku a moře jako by ho něžně ukolébávalo k jeho poslednímu odpočinku a neviditelný příliv oceánu ho vyzvedal výš a výše k nebi jemu předurčenému.

Všichni členové posádky ho měli za ztraceného, a co si o svém stavu myslel Kvíkveg sám, to se velmi jasně ukázalo, když požádal o zvláštní laskavost. Zavolal si kohosi za šeré ranní hlídky, když se začínalo právě rozednívat, vzal ho za ruku a řekl, že v Nantucketu náhodou spatřil malou kánoi z tmavého dřeva, které mu připomínalo krásné dřevo z jeho rodného ostrova, a na svůj dotaz se dověděl, že všechny velrybáře, kteří zemřeli v Nantucketu, uložili do

takových tmavých kánoí. Představa, že by byl takto pohřben, prý se mu velmi zalíbila, poněvadž se to podobalo obyčejům jeho plemene, podle nichž bývá mrtvý bojovník nabalzamován, položen do své kánoe a tak puštěn na vodu, aby plul k hvězdnému souostroví. Jeho krajané totiž nejen věří, že hvězdy jsou ostrovy, ale věří také, že jejich vlastní mírná, nekonečná moře splývají – kdesi daleko za všemi viditelnými obzory – s modrými nebesy a tak vytvářejí bílé peřeje Mléčné dráhy. Dodal, že mu jde mráz po těle při pomyslení, že by ho měli pohřbít podle obvyklého námořnického zvyku v jeho visutém lůžku a vrhnout jako něco odporného napospas dravým žralokům. Ne, přeje si kánoi podobnou těm v Nantucketu a jemu jako velrybáři tím milejší, že taková kánoe-rakev podobně jako velrybářský člun nemá kýl, i když to snižuje její řiditelnost a zaviňuje nejednu odchylku cestou k temné věčnosti.

Když se na zádi dověděli o této zvláštní okolnosti, bylo tesaři ihned nařízeno, aby splnil Kvíkvegovo přání, ať je jakékoli. Na lodi bylo trochu onoho pohanského, jako rakev zbarveného starého dřeva, které nařezali za dlouhé předchozí plavby v panenských hájích na ostrovech Lakadivských. Z těchto tmavých prken měl tesař zhotovit rakev. Sotva zvěděl o rozkazu, sebral míru a lhostejně a pohotově, jak to měl v povaze, odebral se ihned k mužstvu na přídi a velmi přesně poměřil Kvíkvega, důkladně označuje křídou na Kvíkvegově těle místa, kde nastavoval míru.

„Ach, chudák, už tedy musí umřít,“ vyhrkl námořník z Long Islandu.

Když se tesař vrátil k svému ponku, přenesl si na něj – pro pohodlí a celkový přehled – přesnou délku budoucí rakve; aby se mu nesmazala, udělal na obou koncích zářezy. Potom si připravil prkna a nástroje a dal se do práce.

Když tesař zatloukl poslední hřebík a víko řádně ohladil a upravil, aby přiléhalo, hodil si rakev lehce na rameno a šel se zeptat na přední palubu, jestli už ji budou potřebovat.

Kvíkveg zaslechl rozhořčené, ale zpola žertovné výkřiky, jimiž mužstvo na palubě odhánělo rakev, a k obecnému úžasu nařídil,

aby mu rakev okamžitě přinesli. Ani to mu neodepřeli, vědouce, že ze všech smrtelníků jsou umírající lidé největšími tyrany; a poněvadž nás brzy nebudou již vůbec obtěžovat, je věru nejlépe těm chudákům vyhovět.

Kvíkveg se nahnul přes okraj visutého lůžka a dlouho si rakev pozorně prohlížel. Potom požádal o svou harpunu, dal z ní vytáhnout dřevěnou násadu a uložit její ocelovou část do rakve i s jedním pádlem ze člunu. Na jeho přání do ní také nakladli po stranách suchary, láhev s pitnou vodou postavili do hlav a malý sáček dřevité hlíny, seškrabané ve skladišti, dali do nohou. A když mu ještě kus plachty svinuli za polštář, požádal Kvíkveg, aby ho přenesli do jeho poslední postele, že si ji vyzkouší, jak a zda vůbec je pohodlná. Ležel nehnutě několik minut a potom někomu řekl, aby šel k jeho vaku a přinesl odtud malého bůžka Joja. Potom zkřížil ruce na prsou, Joja mezi nimi, a požádal, aby ho přiklopili víkem (říkal mu poklop). Vrchní díl se tedy otočil na kožených závěsech a Kvíkveg ležel v rakvi skoro celý zakryt, až na spokojený obličej. „Rarmai“ (to bude dobré; to je snadné), zašeptal konečně a dal znamení, aby ho přenesli zpátky do visutého lůžka.

Nežli to udělali, přiblížil se Pip, jenž se po celou tu dobu lstivě schovával v zákoutí, přistoupil až ke Kvíkvegovi a s tichým štkáním ho vzal za ruku; v druhé ruce měl tamburínu.

„Ubohý poutníku, cožpak nikdy neskončíš všechno to únavné putování? Kam pluješ teď? Zanesou-li tě však proudy k milým Antillám, kde břeh bičují jen lekníny, vyřídíš mi tam malý vzkaz? Vyhledej nějakého Pipa, který je už dlouho nezvěstný. Myslím, že je na těch dalekých Antillách. Najdeš-li ho, potěš ho, jistě je velmi smutný. Podívej se, zapomněl si tady tamburínu – našel jsem ji. Bum a bim, bim bim! Jen zemři, Kvíkvegu, a já ti zahraji pochod umírajících.“

„Slyšel jsem,“ zamumlal Starbuck, dívaje se dolů otvorem v palubě, „že lidé naprosto nevzdělaní mluvívají v prudkých horečkách starodávnými jazyky. A když toto tajemství zkoumáme, vždycky prý vyjde najevo, že v dětství zcela zapomenutém opravdu slychali mluvit těmito starodávnými jazyky velké učence. Tak nám chudák

Pip podivnou líbezností svého šilenství přináší, jak vroucně věřím, nebeské potvrzení o všech našich nebeských domovech. Kde se tomu mohl naučit než právě tam? – Slyšme! Už zase mluví, ale teď mnohem divočeji!“

„Postavte se do dvojstupů! Udělejme z něho generála! Hola, kde je jeho harpuna? Položte ji tady napříč! – Bum a bim, bim a bim! Hurá! Kdyby mu teď usedl na hlavu statečný kohout a zakokrhal! – Kvíkveg umírá statečně! – Pamatujte si to, Kvíkveg umírá statečně! Dobře si toho všimněte; Kvíkveg umírá statečně, říkám, statečně, statečně, statečně! Ale ubožák malý Pip, ten zemřel jako zbabělec; celý se třásl strachy. Hr na Pipa! Poslyšte, najdete-li Pipa, řekněte všem na Antillách, že zběhl; je to zbabělec, zbabělec, zbabělec! Řekněte jim, že vyskočil z velrybářského člunu. Nikdy bych nebřínkal na tamburínu na počest ubožáka Pipa a nikdy bych ho nezdravil jako generála, kdyby tady ještě jednou umíral. Ne, ne! Hanba všem zbabělcům – hanba jim! Ať se utopí jako Pip, který vyskočil z velrybářského člunu! Hanba, hanba!“

Po celou tu dobu ležel Kvíkveg se zavřenýma očima, jako by snil. Pipa odvedli a nemocného uložili opět do visutého lůžka.

Ale když už zřejmě dokončil všechny přípravy na smrt a když se ukázalo, že se mu rakev dobře hodí, Kvíkveg se náhle zotavil. Brzy se zdálo, že tesařovy truhly již nebude třeba; když nad tím někteří projevovali radostné překvapení, řekl Kvíkveg o příčině svého náhlého uzdravení v podstatě asi toto: V kritické chvíli si právě vzpomněl, že má na pevnině malou povinnost, kterou zanedbal, a proto si to, jak tvrdil, s umíráním rozmyslil: nemohl ještě zemřít. Ptali se ho, zdali žít nebo zemřít je věc jeho vlastní svrchované vůle a přání. Zajisté, odpověděl. Zkrátka, podle Kvíkvegova názoru, umíní-li si člověk, že bude žít, nemůže ho zabít pouhá nemoc – leda snad velryba, bouře nebo podobný divoký ničitel, neovladatelný a nerozumný.

Mezi divochem a civilizovaným člověkem je pozoruhodný rozdíl.

Civilizovaný člověk se musí obvykle po nemoci zotavovat šest měsíců, kdežto nemocný divoch je opět zpola zdrav skoro za den. Tak můj Kvíkveg velmi rychle nabýval sil; seděl na rumpálu po něko-

lik dní nečinně (s velkou chutí však jedl), až konečně náhle vyskočil, rozkročil se a rozpřáhl paže, protáhl se notně, zív si trochu a potom vyskočil na příď svého zavěšeného člunu, a mávaje harpunou prohlásil, že je připraven k boji.

Z fantastického rozmaru si teď udělal z rakve námořnickou truhlu, a vyprázdniv plátěný vak se šaty, pěkně si je do ní složil. Mnohou volnou hodinu strávil tím, že na víko vyřezával různé groteskní figury a kresby, a zdálo se, že se přitom snaží neuměle napodobovat některé spleťité vytetované obrazce na svém těle. Toto tetování bylo prací zesnulého proroka a věštce z jeho ostrova, který hieroglyfickými značkami vypsál na jeho kůži úplnou teorii nebes a země a tajemné pojednání o umění, jak dosáhnout pravdy – takže Kvíkveg byl v své vlastní osobě vlastně hádankou, kterou bylo třeba rozluštit. Báječné dílo v jednom svazku. Ale jeho tajemství nedovedl přecíst ani on sám, ačkoli pod nimi tlouklo jeho vlastní srdce. Oněm tajemstvím bylo proto souzeno, aby se nakonec rozpadla i s živým pergaménem, na kterém byla napsána, takže nebyla vůbec rozluštěna. Právě tato myšlenka asi vedla Achaba k divokému výkřiku, když se kteréhosi rána odvrátil od chudáka Kvíkvega, kterého si prohlížel: „Ach, ďábelská muka bohů!“

CXI. TICHÝ OCEÁN

Proklouzli jsme kolem ostrovů Batanských a vypluli konečně do velkého Jižního moře, takže jsem mohl pozdravit svůj drahý Pacifik nesčitelnými díky – když ne za nic jiného, tedy aspoň za to, že nyní se konečně splnilo dávné přání mého mládí a klidný oceán přede mnou rozestřel na východ tisíc mil modři.

Jakési nepochopitelné, sladké tajemství leží na tomto moři, jehož něžně hrůzné oddychování jako by hovořilo o duši skryté pod hladinou – podobně jako ono legendární vlnění efezského trávníku nad pohřbeným svatým Janem Evangelistou. A je to tak v pořádku, že nad mořskými pastvinami, široce zvlněnými vodními prériemi a pohřebišti pro chudé všech čtyř pevnin se vlny neustále zvedají a klesají v neustálém přílivu a odlivu; vždyť tady leží miliony splynulých příznaků a stínů, utonulých snů, magnetických spánků, snění; všechno, čemu říkáme životy a duše, leží tu a sní, tiše sní, převracejíc se jako spáči na lůžkách, a jenom z tohoto neklidného spánku se rodí věčný pohyb vln.

Pro každého přemýšlivého potulného mága se klidný Tichý oceán od prvního spatření nutně stane mořem vyvoleným. Vzdouvá se uprostřed světa a oceány Indický a Atlantický jsou pouze jeho rameny. Jeho vlny omývají mola nově postavených měst v Kalifornii, včera teprve založených nejmladším plemenem, a tytéž vlny hloďají vybledlá, ale dosud nádherná pobřeží asijských zemí, starších než Abraham. Uprostřed pluje mléčná dráha korálových ostrovů a nízkých, nekonečných, neznámých souostroví a neproniknutelné Japonsko. Tak ten tajemný, božský Pacifik opásává celý objem světa a ze všech pobřeží tvoří jeden záliv. Je jako srdce země, pulzující přílivem a odlivem. Pozvedání tímto věčným vlnobitím, musíme se nutně stát vyznavači vábívého boha, sklonit svou hlavu před Panem.

Ale pramálo myšlenek na Pana vířilo hlavou Achabovi, když stál jako kovová socha na obvyklém místě před úponami zadního sto-

žáru a bezděčně vdechoval jedním chřípím sladký muškát z ostrovů Batanes (v jejichž líbezných hájích se patrně procházejí mírní milenci) a druhým chřípím vědomě vdechoval slaný dech moře, nově nalezeného; onoho moře, v němž nenáviděná bílá velryba jistě i v tuto chvíli plave. Když se konečně dostal do těchto téměř posledních vod a blížil se k japonským lovištím, jeho odhodlání se ještě zesilovalo. Tvrdé rty se mu svíraly jako čelisti svěráku, rozvětvená delta žil na čele nabíhala jako rozvodněné potoky, a když tvrdě spal, pronikal klenutým trupem lodi jeho ostrý výkřik: „Všichni na zád! Bílá velryba chrlí hustou krev!“

CXII. KOVÁŘ

Využívá mírného letního počasí, které nyní vládlo v těchto zeměpisných šířkách, a připravuje se na zvláště čilé lovy, jež bylo lze zakrátko očekávat, neodnesl Perth, zamazaný, popálený starý kovář, svou přenosnou kovárnu zpět do skladiště, když skončil pomocné práce pro Achabovu nohu, nýbrž ponechal ji na palubě, pevně přivázanou k okům svorníků na hlavním stožáru. Velitelé člunů i harpunáři a veslaři teď od něho skoro ustavičně žádali nějakou drobnou práci, aby jim buď předělal, opravil, nebo nově zhotovil různé jejich zbraně a výstroj pro čluny. Často jej obklopoval dychtivý kruh mužů čekajících, až budou obslouženi; drželi rýče, hlavice kopí, harpuny a oštěpy a žárlivě střežili každý pohyb jeho učerněných rukou při těžké práci. Ale starcovo kladivo bylo trpělivé a vládla jím trpělivá ruka. Nereptal ani nedával najevo netrpělivost nebo rozmrzelost. Mlčenlivý, obezřelý a vážný, ohýbaje nahrbená záda ještě víc, lopotil se ustavičně, jako by lopota byla život sám a těžké údery jeho kladiva jako by byly těžkými údery jeho srdce. A tak tomu bylo. – Přesmutný úděl!

Zvláštní starcova chůze, jakési nepatrné, ale zřejmě bolestné podklesávání při chůzi vzbudilo zvědavost námořníků hned na začátku plavby. Konečně podlehl jejich neustálým a nepříjemným dotazům, a tak se stalo, že všichni nyní znali potupný příběh jeho nešťastného osudu.

Jednou o půlnoci za mrazivé zimy, opozdiv se vlastní vinou na cestě mezi dvěma okresními městy, kovář zpola omámený cítil, jak ho přemáhá smrtelná únava, a uchýlil se do rozvalené stodoly. Následek toho byl, že ztratil prsty u obou nohou. Po tomto přiznání se námořníci dověděli část po části jeho životní drama: čtyři akty radosti a dlouhý pátý akt smutku, akt, který dosud nedospěl ke katastrofě.

Byl to stařec, který se ve věku téměř šedesáti let dočkal opožděně toho, čemu se v názvosloví bídy říká úpadek. Býval výborným řemeslníkem, neobyčejně proslulým, a měl mnoho práce. Patřil mu dům se zahradou, objímal mladistvou, milující ženu, která vypadala bezmála jako jeho dcera, a tři čiperné, růžové děti. Každou neděli chodil do přívětivého kostela v háji. Ale jedné noci se do jejich šťastného domova vplížil pod pláštěm tmy jakýsi troufalý lupič, nadto ještě velmi obratně maskovaný, a okradl je o všechno. A co horšího, kovář sám nevědomky zavedl tohoto lupiče do své domácnosti. Byla to čarodějná láhev. Když vytáhl osudnou zátku, vyrazil ven ďábel a zničil jeho domov. Kovářova dílna byla z rozumných a praktických důvodů v přízemí jeho obydlí a měla zvláštní vchod, takže mladá a milující zdravá žena naslouchala nikoli s nešťastnou nervozitou, nýbrž s velkou radostí mohutnému bušení perlíku, svíraného mladou rukou starého manžela. Ozvěna úderů, tlumená podlahami a stěnami, stoupala k ní, ne nepříjemně, do pokoje dětí, které ukoľébávala do spánku železná písnička vytrvalé práce.

Ach, běda, běda! Ach, smrti, proč někdy nedovedeš přijít v pravý čas? Kdybys byla vzala starého kováře k sobě, dříve než propadl úplné zkáze, byla by měla mladá vdova půvabný zármutek a její sirotci mohli v pozdějších letech snít o legendárním otci opravdu úctyhodném a všichni by byli měli jmění, jež by je zbavilo starostí. Smrt však skosila kteréhosi ctnostného staršího bratra, na jehož denní lopotě byla zcela závislá jiná rodina, a starce horšího než neužitečného nechala stát, až ho ohyzdná rez života připraví k snadnější žni.

Nač to všechno vyprávět? Přestávky mezi ranami v přízemí kovárny byly den za dnem delší a delší a každá rána byla den ze dne slabší než předcházející. Manželka seděla strnule u okna, její oči bez slz se trpytivě upíraly na uplakané tváře dětí. Měchy splaskly, pec zahltil popel, dům byl prodán, matka sklesla pod vysokou travu na hřbitově, dvě děti ji tam postupně následovaly, a starý muž bez domova, bez rodiny se odpotácel jako tulák ve smutku; všechn jeho zármutek nebudil úctu; jeho šediny byly jen terčem posměchu pro plavovlasé kudrnáče!

Smrt se zdá jediným žádoucím zakončením takového života. Smrt však znamená jen být vržen do oblasti nevyzkoušeného neznáma. Ve smrti jen poprvé přímo potkáváme tu možnou existenci nesmírných dálek, pustin, vod, nekonečna. Proto lidem, kteří toužebně vyhlíží smrt, ale ještě si zachovali vnitřní odpor k sebevraždě, takovým lidem všedárny a všejímavý oceán vábivě rozprostírá před očima celou svou pláň nepředstavitelných, úchvatných hrůz i podivuhodných dobrodružství nového života. A ze srdce nekonečných Pacifiků jim zpívají tisíce mořských panen: „Sem přijď, člověče zlomeného srdce; tady je jiný život, netrestá vinu okamžitou smrtí; tady jsou nadpřirozené divy, pro které není třeba umírat. Přijď sem! Ponoř se do vodního života! Dá ti zapomenout na pevninský život, který se tě nyní hrozí jako ty jeho – zapomenutím hlubším, než může dát smrt. Přijď sem! Postav si také *svůj* náhrobek na hřbitově a pojď sem a žij tu, dokud si tě nevezmem za muže!“

Naslouchajíc těmto hlasům z východu i ze západu, za časného jitra i večer, když se šeřilo, odpověděla kovářova duše: Ano, přijdu! A tak se Perth vydal na lov velryb.

CXIII. KOVÁRNA

S rozcuchanou bradou, opásán zkornatělou zástěrou ze žraločí kůže, stál Perth asi o polednách mezi kovářskou výhní a kovadlinou, kterou měl na špalku pobitým plechem. Jednou rukou držel v ohni hlavici kopí a druhou dmýchal měchem. V tu chvíli přicházel kapitán Achab, v ruce kožený váček rezavé barvy. Ještě kousek před kovárnou se zadumaný Achab zastavil. Perth konečně vytáhl železo z ohně a začal do něho na kovadlině bušit perlíkem. Z rozžhaveného železa sršely husté snopy jisker, z nichž některé doletovaly až k Achabovi.

„To jsou tvoji buňňáci, Perthe? Lítají ustavičně za tebou. Jsou to ptáci, kteří věští štěstí, ale ne pro každého; – podívej se, jak pálí; ale ty – ty mezi nimi žiješ, a nejsi popálen.“

„Já jsem popálen po celém těle, kapitáne Achabe,“ odpověděl Perth, opíraje se chvíli o své kladivo; „proto mě už nic nespálí; jizvu tak snadno nespálíš.“

„Dobrá – dobrá, už dost. Tvůj zborcený hlas pro mne má zvuk příliš klidný a zdravě žalostný. Sám nežiji v žádném ráji, proto u druhých nesnáším neštěstí, které nezuří. Měl bys zešílet, kováři. Poslechni, proč ty se vlastně nezblázníš? Jak to vydržíš, abys nebláznil? Což tě nebesa ještě nenávidí, že se nemůžeš zbláznit? Co to děláš?“

„Rovnám starou špici kopí, pane; byly na ní rýhy a zuby.“

„A dovedeš ji zase uhladit, kováři, když už má za sebou tak těžkou službu?“

„Myslím, že ano, pane.“

„A nejspíš bys dovedl uhladit všechny rýhy a zuby, i kdyby šlo o nejtvrďší kov, kováři?“

„Ano, pane, myslím, že to dokážu. Všechny zuby a rýhy, jen jednu ne.“

„Tak se podívej,“ zvolal Achab, vášnivě pokročil a položil obě ruce Perthovi na ramena, „sem se podívej – *sem* – dovedeš uhladit ta-

kovouhle rýhu, kováři?“ přejel si jednou rukou přes vráscitě čelo. „Kdybys to dovedl, kováři, rád položím hlavu na kovadlinu a snesu tvé nejtěžší kladivo mezi očima. Odpověz! Dovedeš uhladit tu rýhu?“

„Ach, to je právě ta jedna, pane! Neřekl jsem, že všechny zuby a rýhy, jen jednu ne?“

„Ano, kováři, to je ta jedna. Ano, člověče, je nevyhladitelná. Ty ji sice vidíš tady v mé kůži, ale ona se už vryla i do kosti mé lebky – ta je nyní samá vráska! Ale nechme dětského hraní. Dnes už žádné vidlice a kopí! Sem se podívej!“ Zatřepal koženým váčkem, jako by byl plný zlatých mincí. „Také já chci, abys mi udělal harpunu, takovou, aby ji nevyrvalo ani tisíc spřažených ďáblů, Perth. Železo, které bude ve velrybě držet jako její vlastní ploutevní kost. Tady máš materiál!“ A hodil vak na kovadlinu. „Podívej se, kováři, to jsou nasbírané podkováky z ocelových podkov závodních koní.“

„Podkováky, pane? No, kapitáne Achabe, to tedy máš nejlepší a nejtvrďší materiál, s jakým my kováři vůbec pracujeme.“

„Vím to, starochu. Tyhle podkováky budou držet pohromadě jako kliš z rozvařených kostí vrahů. Rychle! Ukovej mi tu harpunu! A nejdřív mi ukovej dvanáct tyčinek na její násadec, potom je zkrut' a stoč a skovej to dohromady jako dvanáct pramenů a pramínků velrybího provazce. Rychle! Budu rozdmýchávat oheň.“

Když bylo konečně hotovo dvanáct tyčinek, Achab je zkoušel jednu po druhé, vlastní rukou je otáčeje kolem dlouhého, těžkého železného hřebu. „Tahle je špatná!“ odhodil poslední. „Předělej ji, Perth!“ Potom Perth chtěl začít svářet dvanáct tyčinek v jednu, ale Achab mu zadržel ruku a řekl, že si své železo svaří sám. Když potom pravidelně, ale těžko dýchaje, bušil do kovadliny a Perth mu podával rozžhavené tyčinky, jednu po druhé, a jak výheň mocně rozdmychovaná chrlila do výše mohutný přímý plamen, prošel kolem mlčky Pars, nakláníje hlavu k ohni, jako by svolával kletbu nebo požehnání na tuto práci. Ale když Achab vzhlédl, odplížil se.

„Co se tu potlouká ta smečka ďáblů?“ zabručel Stubb, který se na to díval z přední paluby. „Tenhle Pars větří oheň jako sirka, a sám jím páchne jako horká prachová pánvička u muškety.“

Konečně násadec, svařený v jednu tyč, prošel posledním žárem. A když jej Perth chtěl zakalit a ponořil syčící kov do nedalekého sudu s vodou, žhavá pára vyletěla skloněnému Achabovi do obličeje.

„Chceš mě poznamenat ohněm, Perthe?“ zachvěl se bolestí. „Cožpak jsem si ukul jen železo, které mi má vypálit znamení?“

„Proboha, to ne! Ale něčeho se bojím, kapitáne Achabe. Není to harpuna pro bílou velrybu?“

„Ano, pro toho bílého ďábla! A teď ostří; musíš je udělat sám, člověče. Tady jsou moje břitvy – z nejlepší oceli. Tu máš, a udělej z nich hroty ostré jako sněhová metelice v Ledovém moři.“

Starý kovář si prohlížel břitvy, jako by se mu nechtělo jich použít.

„Vezmi je, člověče, vždyť je nepotřebuji. Já se teď ani neholím, nevečeřím, ani se nemodlím, dokud – ale na, a do práce!“

Ocel konečně dostala šípovitý tvar, Perth ji přivařil k násadci ze železa a brzo zakončila harpunu. A když se kovář chystal vystavit ostří poslednímu žáru, než je zakalí, požádal Achaba, aby k němu přistrčil sud s vodou.

„Ne, ne – na tohle žádnou vodu. Chci, aby ostří mělo kalení opravdu smrtelné. Ahoj, vy tam! Taštego, Kvíkvegu, Dagů! Co říkáte, pohani, dáte mi tolik krve, aby stačila na toto ostří?“ zvolal, zvednův je vysoko. Roj temných přikývnutí odpověděl ano. Trojí píchnutí vniklo do pohanského masa a ostří pro bílou velrybu pak bylo zakaleno.

„Ego non baptizo te in nomine patris, sed in nomine diaboli!“ zavyl Achab u vytržení, když zhoubné železo syčivě pohlcovalo křtící krev.

Potom si dal zdola přinést zásobní násady, vybral jednu z bílého ořešáku, obalenou dosud kůrou, a konec upravil pro tulej harpuny. Potom byl rozmotán kotouč nové šňůry, několik sáhů jí vzali na rumpál a silně napínali. Achab stlačoval provazec nohou, až zvučel jako struna harfy, potom se k němu dychtivě naklonil, a vida, že nepovoluje, zvolal: „Dobrá! A teď upevnit!“

Provaz byl na jednom konci rozpleten a jednotlivá soukaná vlákna byla obtočena a opletена kolem tuleje harpuny: potom násadu důkladně zarazili do tuleje. Provazec táhli do poloviny tyče a v této

poloze jej na několika místech pevně přivázali omotaným provazem. Tak už zůstaly násada, ocel a provaz – jako tři sudičky – nerozlučně spojeny. Achab si zamyšleně vykračoval se zbraní a zvuk jeho kostěné nohy a zvuk ořešákové násady se dutě rozléhaly po všech prknech. Než však vstoupil do kajuty, bylo slyšet lehký zvuk, nepřírozený, trochu škádlivý, a přitom velmi žalostný. Ach Pipe! Tvůj ubohý smích, tvůj prázdný, ale neklidný pohled, všechny tvé podivné maškarády významně splynuly s neblahou tragédií melancholické lodi a posmívaly se jí!

CXIV. POZLACOVAČ

Pronikajíc hlouběji a hlouběji do středu japonského loviště, byla *Pe-quod* plně zaujata rybařením. Za klidného, příjemného počasí bývali lovci často zaměstnáni v člunech nepřetržitě po dvanáct, patnáct, osmnáct až dvacet hodin: vytrvale veslovali, plachtili nebo pádlovali za velrybami nebo v přestávce šedesáti až sedmdesáti minut klidně čekali, až se vynoří. Jejich námaha však neměla valný výsledek.

Když člověk za takových časů pluje pod mírným sluncem po celý den na hladkých vlnách zvolna se zvedajících, usazen v člunu lehkém jako březová kánoe, a tak družně se přátelí s laskavými vlnami, že u okraje člunu předou jako kočky u krbu, když se v takových časech snivého míru člověk dívá na klidnou krásu a zářivost pokožky oceánu, snadno zapomíná, že pod ní tlučte tygří srdce, a nerad si uvědomuje, že tato sametová tlapa jen skrývá nemilosrdný dráp.

Za takových časů veslař ve velrybářském člunu má lehký pocit jakési synovské důvěry k moři skoro jako k pevnině; považuje moře bezmála za kvetoucí zemi. Vzdálená loď, z níž je v dálce vidět jen vrcholky stožárů, jako by si brázdila cestu vpřed ne vlnami vysoko vzdutými, nýbrž vysokou trávou zvlněné prerie: jako když v ní koně západních vystěhovalců ukazují jen vztyčené uši, zatímco se jejich skrytá těla zešíroka brodí tou úžasnou zelení.

Táhlá panenská údolí a lahodně modré stráně kopců zvučí podivným šumotem a bzukotem. Skoro byste přísahali, že v těchto samotách spí někdy v rozkošné májové době děti unavené hrou, když si natrhaly lesních květin. To všechno splývá s vaší hluboce mystickou náladou, takže se skutečnost a fantazie setkávají na půl cestě, prolínají se a tvoří nedílný celek.

Takové uklidňující výjevy, třeba dočasné, měly aspoň stejně dočasný vliv i na Achaba. Ale i když se zdálo, že v něm tyto tajemné zlaté klíče otvírají jeho vlastní tajné zlaté poklady, jeho dech je přece jen zbavoval lesku.

Ó travnaté lučiny! Ó věčně zelené, nekonečné krajiny v duši! Ve vás – třeba jste už dlouho vyprahlé smrtícím suchem života pozemského – ve vás se mohou ještě lidé provalovat jako mladí koně v jeteli jitrně svěžím a na několik málo prchavých okamžiků cítit na sobě chladnou rosu nesmrtelného života! Kdyby tak Bůh dopřál, aby tyto pozeňnané, klidné okamžiky trvaly věčně! Ale smíšená a směšující se vlákna života tkají osnovu a útek: klidné chvíle jsou zkříženy bouřemi, bouře na každý klidný okamžik. V tomto životě není stálého pokroku bez opakování. Nepostupujeme po pevných stupních, abychom na posledním prodleli: od nevědomého kouzla dětství přes nepřemýšlivou víru chlapectví do pochybovačství doby dospívání (náš společný úděl), a od něho skepsí a potom nevěrou až ke konečnému spočinutí mužného věku v uvážlivém klidu slova Kdyby. Ne! Sotva to máme za sebou, už tím kruhem probíháme znovu; a jsme dětmi, hochy a muži a Kdyby – navěky.

Kde leží konečný přístav, který už nikdy neopustíme? V jakém nadšeném ovzduší to pluje svět, že se jeho nejznavenější vůle nikdy neunaví? Kde je skryt otec tohoto nalezence? Naše duše se podobají sirotkům, jejichž neprovdané matky zemrou při porodu; kdo je naším otcem, to tajemství leží s nimi v hrobě, a tam musíme, abychom se je dověděli.

A téhož dne si také Starbuck tiše povídal, dívaje se z boku svého člunu hluboko dolů do zlatého moře:

„Rozkoši nezměřitelná, jakou kdy spatřil milenec v očích své mladé nevěsty! – Nevyprávěj mi o svých žralocích s řadami zubů ani o tom, jak lidojedsky unášíš lidi! Necht’ víra zapudí skutečnost; necht’ obraznost zapudí vzpomínku. Dívám se hluboko dolů a věřím.“

A Stubb jako ryba s jiskřícími šupinami vskočil do téhož zlatého světla:

„Já jsem Stubb, a Stubb má svou minulost. Tady však Stubb přísahá, že býval vždy vesel!“

CXV.

PEQUOD POTKÁVÁ MLÁDENCE

A byla věru příjemná ta podívaná i ty zvuky, které připlouvaly před větrem několik týdnů po tom, co byla ukuta Achabova harpuna.

Byla to nantucketská loď *Mládenec*, jež právě naplnila poslední sud olejem a přirazila poklopy nad přecpanými skladišti, a teď, nežli zaměří svou příd' k domovu, v radostné sváteční výstroji proplouvala vesele, třebaš poněkud marnivě mezi loďmi na lovišti daleko od sebe rozptýlenými.

Tři mužové na stožárech měli na kloboucích dlouhé, úzké červené fábory. Na zádi byl zavěšen velrybářský člun dnem dolů, z čelenu na přídi visela dlouhá spodní čelist poslední zabitě velryby, signály, vlajky a praporky všech barev vlály z lanoví na všech stranách. Všechny tři vrcholové koše měly po stranách zavěšeno po dvou soudcích oleje a nad tím na kosových příčkách hlavního stěžně bylo vidět malé soudky na vodu s touž drahou tekutinou. K hlavnímu stěžni byla přibita mosazná lampa.

Jak jsme se později dověděli, měl *Mládenec* velmi překvapující úspěch, tím pozoruhodnější, že v těchto mořích křižovalo mnoho jiných lodí, které po celé měsíce nechytily ani jedinou rybu. *Mládenec* byl nejen nucen rozdat mnoho sudů hovězího masa a chleba, aby uvolnil místo pro mnohem cennější vorvaninu, ale mimoto musel získat výměnou další sudy na tuk od lodí, s kterými se setkal. Tyto sudy byly nastaveny na palubě a v kajutách kapitána a důstojníků. Dokonce stůl ze společné jídelny rozštíпали na podpal a společnost z kajuty jedla na širokém víku sudu přibitého k podlaze, který byl hlavním kusem nábytku. Na přídi si námořníci utěsnili a vysmolili své truhlice a naplnili je; žertem se dodávalo, že kuchař dal víko na svůj největší kotel a naplnil jej; steward prý ucpal náhradní kávovou konvici a naplnil ji; harpunáři prý stáhli násadce z harpun a naplnili tuleje tukem; že prý opravdu všechno všudy bylo naplněno vorvaním tukem, až na kapsy u kapitánových kalhot, a ty prý si

kapitán vyhradil, aby do nich mohl samolibě vstrčit ruce – na důkaz naprosté spokojenosti.

Když se tato veselá loď, již štěstí tolik přálo, blížila k zachmuřené *Pequodě*, bylo z její přední paluby slyšet barbarské zvuky obrovských bubnů, a když připlula ještě blíž, bylo vidět, jak mužstvo stojí v zástupu kolem obrovských kotlů na škvaření, potažených pergamenovitou kůží ze žaludku černé velryby; posádka tloukla pěstmi na kotle, jež při každém úderu hlasitě zaduněly. Na zadní palubě tančili důstojníci a harpunáři s dívkami olivové pleti, které s nimi uprchly z ostrovů polynéských. Tři černoši z Long Islandu, vznášející se v ozdobeném člunu, pevně uvázaném ve výši mezi předním a středním stožárem, řídili zářivými smyčci z velrybí slonoviny tento bujný tanec. Mezitím jiná část mužstva hlučně bourala zdivo pecí, z nichž už byly vyňaty obrovské kotle. Málem byste se byli domnívali, že strhují prokletou Bastilu, tak zuřivě pokřikovali, když házeli nepotřebné nyní cihly a maltu do moře.

Velitel a pán nad tím celým výjevem, kapitán, stál vzpřímen na vyvýšené části zadní paluby, takže celou tuto radostnou hru měl zplna před sebou – zdálo se, že je vymyšlena jen pro jeho osobní pobavení.

A Achab? Také on stál na velitelské palubě, ale ošumělý a temný, zatvrzele zachmuřený. A když se obě lodi míjely – jedna plná jásotu nad minulými událostmi, druhá plná předtuch věcí příštích – byli oba jejich kapitáni sami o sobě zosobněním celého toho nápadného protikladu.

„Pojď sem na palubu, pojd' na palubu!“ volal veselý velitel *Mladence*, vysoko zvedaje sklenici a láhev.

„Viděl jsi bílou velrybu?“ zavrčel Achab v odpověď.

„Ne; jen jsem o ní slyšel; ale vůbec v ni nevěř;“ řekl druhý muž dobrosrdečně. „Pojď na palubu!“

„Tys zatraceně moc veselý. Jen pluj dál! Ztratil jsi nějaké muže?“

„Ani to za řeč nestojí – dva z ostrovů, nic víc. Ale pojd' na palubu, starý brachu, pojd' sem! Brzo ti zaplaším ty chmury z čela. Pojd' sem, jen pojd' (máme tu veselo); loď je plná a na cestě domů.“

„Jak úžasně kamarádští jsou blázni!“ zahučel Achab. Potom nahlas odpověděl: „Tvá loď je plná a na cestě domů, jak říkáš. Nuže, mne nazývej lodí prázdnou a vyplouvající na moře. Jdi tedy svou cestou, a já půjdu také svou. Kupředu! Napni všechny plachty a drž se větru!“

A tak zatímco jedna loď plula vesele po větru, druhá si tvrdohlavě razila cestu proti němu. Takto se obě lodi rozešly. Posádka *Pequody* se dívala vážnými, tesknými pohledy za vzdalujícím se *Mládencem*, ale mužstvo této lodi si vůbec nevšímalo jejich pohledu a věnovalo se bujnému veselí. A když Achab, opřený o zábradlí na zádi, pozoroval loď vracející se domů, vyňal z kapsy lahvičku s pískem a potom, pohlížeje střídavě na loď a na lahvičku, v duchu přitom nejspíše spojoval dvě vzdálené představy, neboť lahvička byla naplněna pískem z nantucketského pobřeží.

CXVI. UMÍRAJÍCÍ VELRYBA

Nezřídka se nám v životě stává, jsme-li na správné straně a přímo kolem nás plují miláckové Štěstěny, že zachytíme přes všechnu dřívější skleslost cosi z jejich prudkého větru a s radostí cítíme, jak se nám zplihlé plachty naplňují. Tak tomu bylo i s *Pequodou*. Druhého dne po setkání s veselým *Mládencem* spatřila totiž velryby a čtyři byly zabity. Jednu zabil Achab.

Bylo to pozdě odpoledne. A když se v krvavém zápase zabodl poslední oštěp a za překrásného západu plulo slunce po nebi a velryba po moři, tiše umírajíc zároveň se sluncem – tehdy se v onom růžovém vzduchu vlnila taková sladkost a tesknota ověčených modliteb, že se téměř zdálo, jako by se daleký španělský pozemní vítr bezděky stal námořníkem a z hloubi zelených klášterních údolí na Filipínách vyrazil na moře s nákladem těchto večerních hymen.

Achab, opět obměkčen, ale obměkčen jen pro hlubší chmury, odrazil od velryby, a v klidném nyní člunu napjatě sledoval její poslední chvíle. Všichni umírající vorvani totiž poskytují zvláštní podívanou – obracejí hlavu k slunci, a tak vydechnou naposled – a tato zvláštní podívaná, pozorovaná za takového klidného večera, přinášela Achabovi nepoznaný dosud pocit čehosi zázračného.

„Zas a znova se obrací čelem k slunci – jak pomalu, ale jak vytrvale mu vzdává hold a vzývá je posledními skomíravými pohyby! Také on uctívá oheň; nejvěrnější, největší a nejvznešenější vazal slunce! – Ach, proč příliš vnímavé oči musely spatřit tuto podívanou příliš výmluvnou! Hle, umírá zde život, obklíčen široko daleko vodou, vzdálen všeho šumu lidských starostí a bolestí; v těchto mořích, nejvýš poctivých a nestranných, kde není skal, aby poskytly pamětní desky pro vepsání činů, kde se po dlouhé čínské věky valily vlny mlčky a němě jako hvězdy, svítící na neznámý pramen Nigru – zde tedy umírá život, pln víry se obraceje k slunci! Ale hleďme, sotva zemřel, již smrt otáčí tělem a obrací hlavu jinam –

Ó ty druhá tváři přírody, temná jako Hindu, která sis z kostí utonulých vybudovala zvláštní trůn někde v srdci moří bez zeleně; tys nevěřící, královno, a příliš zřetelně mluvíš ke mně za tajfunu ze široka vraždícího i za tichého pohřbívání, když nastal klid. I tato tvá velryba mi dala poučení, když obrátila umírající hlavu k slunci a pak ji opět stočila.

Ach mocné boky, trojitě skute a spjaté obručemi! Ó vysoko toužící duhový vodomete! – Jednou se vzpínáš, jednou tryskáš, a všechno nadarmo! Nadarmo se, ó velrybo, dožaduješ pomoci od slunce, které vše oživuje, neboť slunce život jen vyvolává, ale nikdy znovu nevrací. A přesto mě ty, temnější tváři, ukolébáváš vírou hrdější, byť i temnou. Všechny tvé nepojmenovatelné životní proudy tu plují pode mnou; jsem nadnášen dechem věcí kdysi živých, který byl vydechnut jako vzduch, ale nyní je vodou.

Buď pozdraveno, navěky pozdraveno, ó moře, v jehož věčném neklidu nalézá divoké ptactvo jediný odpočinek. Narodil jsem se na pevnině, a přece jsem odkojen mořem; kopce a údolí mi byly matkou, a přece vy, mořské vlny, jste mi nevlastními sestrami!“

CXVII. HLÍDKA U VELRYBY

Čtyři velryby, které byly onoho večera zabity, zahynuly daleko od sebe; jedna daleko na straně návětrné, druhá blíže na straně závětrné, jedna před přídí a jedna za zádí. Tyto poslední tři jsme přivlekli k lodi před setměním. Velryba na straně návětrné nemohla být přivlečena, až ráno, a člun, který ji zabil, zůstal u jejího boku po celou noc. Byl to člun Achabův.

Do dýchacího otvoru mrtvé velryby zarazili zpříma vlajkovou tyč a lampa zavěšená na jejím konci vrhala světlo mdle blikající na lesklý černý hřbet a daleko vůkol na půlnoční vlny, které něžně omývaly široké boky velryby jako mírný příboj na pláži.

Zdálo se, že Achab a celá posádka jeho člunu spí, až na Fedallaha, jenž se krčil na přídi a pozoroval žraloky, kteří paprskovitě obléhali velrybu a ocasy občas zavadili o lehké cedrové dřevo člunu. Zvuk jako sborové úpění nevykoupených duchů z Gomory nad Mrtvým mořem se chvějivě nesl vzduchem.

Když se Achab vytrhl z dřímoty, spatřil Fedallaha tváří v tvář. Obklopení noční temnotou vypadali jako poslední muži v zatopeném světě. „Zase se mi o tom zdálo,“ řekl.

„O pohřebním voze? Což jsem ti neřekl, starče, že ti není souzen ani pohřební vůz, ani rakev?“

„A jak jsou pohřbíváni ti, kteří zemrou na moři?“

„Ale já jsem řekl, starče, že než bys mohl zemřít za této plavby, musel bys dříve vskutku vidět dvojí pohřební vůz na moři. Nejprve jeden, který by nebyl zhotoven lidskýma rukama; a viditelné dřevo toho druhého by muselo vyrůst v Americe.“

„Ano, ano! Věru zvláštní podívaná, Fedallahu! – Pohřební vůz s chocholy peří, plující přes oceán, a vlny místo nosičů příkrovu. Ha! Taková podívaná se nám hned tak nenaskytne.“

„Věř tomu nebo ne, ale ty nemůžeš zemřít, dokud to nespatříš, starý muži.“

„A co bylo řečeno tobě?“

„I když to bude poslední cesta, přece půjdu před tebou jako tvůj lodivod.“

„A půjdeš-li tak napřed – dojde-li vůbec k tomu – pak tedy, nežli budu moci následovat, musíš se přede mnou ještě objevit jako můj lodivod? – Nebylo to tak? Dobrá; jenom kdybych věřil všemu, co říkáš, můj lodivode! Mám zde tedy dvě záruky, že ještě zabiji Moby Dicka a přežiji to.“

„Přijmi ještě jednu záruku, starý muži,“ řekl Pars a jeho oči zasvítily jako světlušky ve tmě. „Tebe může usmrtit jen konopí.“

„Oprátka, myslíš. Pak jsem nesmrtelný na zemi i na moři,“ zvolal Achab s posupným smíchem. „Nesmrtelný na zemi i na moři!“ Oba opět zmlkli jako jeden muž. Nadešel úsvit a spící posádka se začala zvedat ze dna člunu. Ještě před polednem byla mrtvá velryba přivlečena k lodi.

CXVIII. KVADRANT

Konečně se blížila sezona na lince. A každého dne, když Achab vyšel ze své kajuty a pohlédl vzhůru, pohyboval bdělý kormidelník nápadně držadly kormidla a horliví námořníci se rychle hnali k zvratným lanům a stávali tam, upírajíce oči doprostřed na přibitý dublon, a čekali netrpělivě na rozkaz, aby příd' lodi zamířila k rovníku. Když bylo na čase, rozkaz přišel. Bylo právě poledne a Achab, sedící na přídi svého vysoko zavěšeného člunu, konal obvyklé denní pozorování slunce, aby určil zeměpisnou šířku.

V tomto japonském moři se letní dny podobají záplavám záře. Neproměnně jasné japonské slunce je jako plamenné ohnisko nesmírně zapalovací sběrné čočky – skelně hladkého oceánu. Obloha vypadá jako nalakovaná, mraky žádné, obzor se vznáší a toto nezašтенé, neztlumené záření se podobá nesnesitelnému jasu božího trůnu. Dobře, že Achabův kvadrant měl barevná skla, kterými se zaměřoval na ten sluneční oheň. Kolébaje se vsedě podle pohybu lodi, u oka svůj astrologicky vypadající přístroj, zůstal Achab nějakou chvíli v této poloze, aby přesně zachytil okamžik, kdy se slunce octne přesně v nadhlavníku. Zatímco všechna jeho pozornost byla takto upoutána, pod ním na palubě klečel Pars, obličej měl obrácený vzhůru jako Achab a díval se na totéž slunce jako on; oční víčka mu však napolo zakrývala bulvy a jeho divoký výraz se zmírnil v pozemskou nevášnivost. Konečně Achab skončil žádoucí pozorování a na své kostěné noze brzy tužkou vypočítal, na jaké šířce jsou právě v této chvíli. Potom se na chvíli zasn timer, znovu vzhlédl k slunci a šeptal si: „Ty mořské znamení! Ty vznešený a mocný lodivode! Říkáš mi neklamně, *kde jsem* – ale můžeš mi aspoň maličko naznačit, kde být *mám*? Nebo můžeš mi povědět, kde v této chvíli pobývá kdosi jiný než já? Kde je Moby Dick? V tomto okamžiku se na něho jistě díváš. Mé oči se dívají do oka, které ho právě nyní pozoruje; ano, a do

oka, které právě teď stejně pozoruje předměty na opačné, neznámé straně za tebou, ty slunce!“

Potom se znovu zamyslel, pohlížeje na kvadrant a zkoumaje různá jeho tajemná zařízení, jedno po druhém, a mumlal si: „Bláhová hračko! Dětská hračko domýšlivých admirálů, komodorů a kapitánů; každý se tebou vychloubá, tvou znamenitostí a mocí. Co však, konec konců, dovedeš jiného než oznamovat ubohý, žalostný bod, na kterém náhodou právě jsi na této ohromné planetě – ty sám i ruka, která tě drží? Ne, ani o vlas víc! Nedovedeš říci ani o jediné kapce vody nebo zrnku písku, kde bude zítra v poledne, a přece při své nemohoucnosti urážíš slunce! Věda! Bud’ prokleta, marnivá hračko! A proklety bud’te všechny věci, které obracejí lidské oči vzhůru k tomu nebi, jehož prudká záře je pouze spaluje, jako tyto staré oči právě spaluje tvé světlo, ó slunce! Paprsky z lidských očí jsou od přírody v jedné rovině s obzorem země, jsou vodorovné. Nejsou vysílány z temene hlavy, kde by oči byly, kdyby si Bůh přál, aby se člověk díval na jeho oblohu. Bud’ proklet, kvadrante!“ mrštil jím na palubu. „Nebudu již řídit svou pozemskou pouť podle tebe. Jen vodorovný lodní kompas a vodorovné určování polohy lodi rychloměrem na šňůře – ty mě povedou a ukáží mi moje místo na moři. Ano,“ vyhoupl se z člunu na palubu, „takto na tebe šlápnu, ubohá věcičko, ukazující tak chabě k výšinám. Tak tě rozdrtím a zničím!“ Když šílený stařec takto mluvil a rozšlapával přístroj živou i umělou nohou, přeletěl po Parsově mlčenlivé, nehybné tváři výsměšný triumf – snad nad Achabem – a fatalistické zoufalství – snad nad sebou samým. Nepozorovaně se zvedl a odkradl se. Námořníci, poděšení výrazem svého velitele, shlukli se zatím na přední palubě, až Achab, neklidně přecházející po palubě, vykřikl: „K lánům! Kormidlo rovně! – Ráhna převrátit a na koso!“

V mžiku ráhna přeletěla; a jak se loď točila na patě, tři pevně zapuštěné ladné stožáry, vzprímené na dlouhém, žebrovaném trupu, vypadaly jako tři Horáciové, otáčející se na jednom rozložitém hřebci.

Starbuck stál mezi podpěrami čelního stožáru a pozoroval ruch na *Pequodě* i Achaba, jak číhavě pobíhá po palubě.

„Seděl jsem před velkým ohněm z uhlí a pozoroval jeho žár, plný zmučeného, planoucího života, a viděl jsem, jak nakonec skomírá, jak klesá níž a níž, až je z něho vyhaslý popel. Mořský starče! Co zůstane z celého tvého ohnivého života, co z něho nakonec zbude než hromádka popela?“

„Ano,“ zvolal Stubb, „ale popel z kamenného uhlí – rozumíš, pane Starbucku – z kamenného uhlí, ne z tvého obyčejného dřevěného uhlí. Dobrá, dobrá! Slyšel jsem, jak Achab zašeptal: ‚Kdosi vtiskuje tyto karty do mých starých rukou a zapřísahá mě, že s těmi musím hrát, a s žádnými jinými.‘ At’ jsem zatracený, Achabe, jednáš správně; žij v té hře, a zemři v ní!“

CXIX. SVÍČKY

Nejteplejší podnebí jen živí nejkrutější drápy – bengálský tygr se krčí v prostorných hájích věčně zelených. Nejzářivější obloha jen skrývá nejsmrtelnější bouře – nádherná Kuba zná tornáda, jaká se nikdy nepřeženou přes mírné země severní. Tak i v těchto třpytných japonských mořích se námořník setkává s nejhroznější ze všech bouří, s tajfunem. Někdy se snese z bezmračné oblohy jako vybuchující puma na omámené a ospalé město.

K večeru toho dne měla *Pequod* plachty servané a musela zápasit o holých stěžnících s tajfunem, který ji napadl přímo zředu. Když se setmělo, nebe a moře řvaly a pukaly duněním hromu, ozařovány blesky, které osvětlovaly ochromené stožáry, kde se tu a tam třepetaly cáry, jež tam první zuřivý nápor bouře nechal na později.

Starbuck stál na velitelské palubě a držel se lana. Při každém zablesknutí pohlédl vzhůru, aby viděl, jaká další zhouba snad postihla ráhnoví. Stubb a Flask řídili mužstvo, když zvedalo čluny výš a pevněji je připoutávalo. Ale všechna jejich námaha se zdála marná. Achabův člun, zavěšený na straně návětrné, neunikl zkáze, ačkoli byl vyzvednut až k samým kladkám. Obrovská vzduť vlna se prudce vymrštila vzhůru po chvějícím se boku lodi, prorazila dno člunu na zádi a opadla, protékajíc jím jako sítem.

„Mizerná práce, mizerná, pane Starbucku,“ řekl Stubb, pohlížeje na vrak, „ale moře si musí provést svou. Stubb aspoň nedovede proti němu bojovat. Víte, pane Starbucku, nežli vlna skočí, má takový dlouhý rozběh, běží kolem celého světa a potom se teprve vymršť! Kdežto mám-li se s ní srazit já, mám rozběh jen tady přes palubu. Ale nevádí, to jsou všechno jen takové žertíky, jak praví stará píseň (*zpívá*):

Oh, veselo je s nečasem,
vorvaň si mrská ocasem
a s žertem plave tam a sem.

Tot' šelma, taškář, kopa, vtipkář, hračkář,
eskamotér moře, hoj!

Ten úprk divoký, ten cval —
to si jen drink svůj namíchal
a s přísadami promíchal.

Tot' šelma, taškář, kopa, vtipkář, hračkář,
eskamotér moře, hoj!

Blesk tříská lodím v bok,
on však jen mlaskne, dá si lok
a ochutnává ten svůj mok.

Tot' šelma, taškář, kopa, vtipkář, hračkář,
eskamotér moře, hoj!

„Dost už, Stubbe,“ zvolal Starbuck, „nech zpívat tajfun, ať si hraje na harfu tady v našem ráhnoví. Jsi-li však statečný muž, zachováš klid.“

„Ale já nejsem statečný muž; nikdy jsem netvrdil, že jsem statečný; jsem zbabělec. Zpívám si, abych neklesl na mysl. A řeknu vám, pane Starbucku, co to je, mne totiž nic na světě nedonutí, abych přestal zpívat, leda by mi někdo podřízl chřtán. A ještě potom, vsadme se, budu pět na odchodnou chvalozpěv Bohu.“

„Šílenče! Dívej se mýma očima, nemáš-li své vlastní!“

„Cože? Jak můžeš v tmavé noci vidět líp než kdo jiný, ať blázní sebevíc?“

„Hle!“ zvolal Starbuck, uchopil Stubba za rameno a ukazoval rukou přes příď, „nevidíš, že se bouře žene od východu, právě odtud, kam míří Achab za Moby Dickem? Právě odtamtud, kam se stočil dnes v poledne? A teď se podívej na jeho člun; v kterých místech je prolomen? Právě na zádi, člověče; místo, kde on stává, jeho stanoviště – odnesla vlna. A teď skoč do moře a zpívej, musíš-li!“

„Ani trochu nerozumím. Co se vlastně děje?“

„Ano, ano, kolem Mysu Dobré naděje je nejkratší cesta do Nantucketu,“ spustil náhle Starbuck samomluvu, nevšímaje si Stubbovy otázky. „Teď do nás buší bouře a chce nás rozbít; můžeme ji zaměnit

za příznivý vítr, který nás ponese k domovu. Tamhle v návětrí je zkázonosné temno, ale na straně závětrné, směrem k domovu, tam vidím, že se rozjasňuje, ale ne od blesků.“

V tom okamžiku, v jedné z přestávek, kdy po zablýsknutí nastane hluboká tma, ozval se po jeho boku hlas a skoro v téže chvíli zaduněl hrom jako salva výstřelů nad hlavou.

„Kdo tam?“

„Starý Hrom!“ řekl Achab, který tápal podle zábradlí k jamce pro kostěnou nohu, ale pojednou měl cestu jasně ozářenou lomenými kopími ohně.

Jako hromosvod na kostelní věži na pevnině je určen k tomu, aby svedl nebezpečné fluidum do země, tak je mají podobné hromosvody na stožárech některých lodí na moři svádět do vody. Ale tento bleskosvod se musí ponořit do značné hloubky, aby se jeho konec nijak nedotýkal trupu lodi; kdyby jej loď neustále takto vlekla, mohl by nejen hodně překážet některým lánům, ale způsobit i mnohé nehody a více méně ztěžovat pohyb lodi ve vodě. Proto spodní části lodních hromosvodů nejsou vždycky ve vodě, nýbrž jejich úzké dlouhé články jsou obyčejně složeny mezi vnějšími řetězy, aby se daly pohotově vytáhnout a podle potřeby vrhnout do moře.

„Hromosvody! Hromosvody!“ vzkřikl Starbuck na mužstvo, vyburcován náhle k ostrážitosti ostrým bleskem, který právě vrhal oslnivé světlo a svítil Achabovi na cestu k jeho místu. „Jsou spuštěny do vody? Spuště je, vpředu i vzadu. Rychle!“

„Stát!“ zvolal Achab. „Hrejme poctivou hru, třebaže jsme slabší stranou! Pomáhal bych vztyčit hromosvody na Himálaji a Andách, aby byl celý svět zajištěn, ale jen žádné výsady! Nech je být!“

„Podívejte se nahoru!“ zvolal Starbuck. „Oheň svatého Eliáše! Ráhnová světélkuje, světélkuje!“

Všechny ráhnové hroty byly posázeny bledými plamínky. A poněvadž na trojklaných koncích stožárových hromosvodů seděly hrotité bílé plaménky, všechny tři vysoké stožáry tiše plály v tomto sirnatém vzduchu jako tři obrovské voskovice před oltářem.

„Čert vzal člun! Nech ho být!“ zvolal Stubb v okamžiku, kdy prudká vlna zvedla jeho vlastní člun, takže mu okraj zle přimáčkl ruku, když jej chtěl přitáhnout. „Čert ho vem!“ – ale když sklouzl opět na palubu, vzhlédl a zpozoroval plameny; okamžitě změnil hlas a zvolal: „Eliášův oheň buď milostiv nám všem!“

Klení je u námořníků něčím zcela všedním. Klejí, když jsou omámeni mrtvou tišinou, klejí i za největší bouře. Kletby budou chrlít i z ráhnových hrotů košové plachty, když div nesletí do zpěněného moře. Ale na všech svých plavbách jsem zřídka kdy uslyšel obvyklá zaklení, když na lodi spočinul hořící prst boží; když Jeho „Mene, mene, tekel, ufarsin“ bylo vetkáno do stěžňových úpon a do lanoví.

Když nahoře planul bledý oheň, očarované mužstvo skoro nemluvalo; stáli v jednom semknutém houfu na přední palubě a jejich oči se při tom bledém světélkování leskly jako daleké souhvězdí. Obrovský černoš Dagů se zdál třikrát větší, než skutečně byl, jak tu čněl v tom strašidelném světle, a vypadal jako černý mrak, z kterého blesk vyšlehl. Otevřená ústa Taštegova ukazovala bílé žraločí zuby; svítily tak podivně, jako by rovněž byly zažehnuty posvátným ohněm. Kvíkvegovi v tom nadpřirozeném světle hořelo tetování na těle jako modré plameny Satanovy.

Konečně obraz zmizel, když pohasla bledá zář nahoře. A znovu byla *Pequod* i se všemi na palubách zahalena černým příkrovem. Když po chvíli Starbuck vykročil vpřed, narazil na někoho. Byl to Stubb. „Co si myslíš teď, člověče? Slyšel jsem tvůj výkřik. Nebyl už takový, jako když jsi zpíval.“

„Ne, ne, to ne; řekl jsem, aby Eliášův oheň byl milostiv nám všem. A ještě doufám, že bude. Ale cožpak bývá milostiv jenom protáhlým obličejům? Nemá soucit s tím, kdo se směje? A podívejte se, pane Starbucku – ale na dívání je příliš tma. Tedy mě aspoň poslouchejte. Ten oheň na stožárech mám za dobré znamení; stožáry jsou zakouřeny v podpalubí, které je skoro napěchováno vorvaninou. A tak se všechn tuk potáhne nahoru do stožárů jako míza ve stromě. Ano, z našich tří stožárů ještě budou tři svíce z vorvaniny! To je to slibné, co jsme viděli.“

V tom okamžiku Starbuck zahlédl Stubbovu tvář, jež nyní začínala prosvítat tmou. Pohlédl vzhůru a zvolal: „Podívej se, podívej se!“ A znovu bylo vidět vysoké, hrotité plameny, jejichž bledé světlo vypadalo dvojnásob nadpřirozeně.

„Eliášův oheň buď milostiv nám všem!“ zvolal opět Stubb.

U hlavního stožáru, právě pod dublonem a plamenem, klečel Pars před Achabem, ale hlavu od něho odkláněl. Blízko nich na zohýbaném a vyšnutém ráhnoví několik námořníků právě upevňovalo příčnou záporu; když je záře ochromila, přimkli se k sobě a viseli bezmocně jako chumáč omámených vos na sehnuté ratolesti v sadě. Ostatní zůstávali připoutáni k palubě v různých očarovaných pozicích jako kostry v Herculaneu, strnulé vstoje, v chůzi nebo v běhu; všichni se však dívali vzhůru.

„Ano, ano, hoši,“ zvolal Achab. „Podívejte se na to; dobře si to zapamatujte! Bílý oheň jen osvětluje cestu k bílé velrybě. Podejte mi ten řetěz od hlavního hromosvodu; rád bych cítil jeho tep a nechal bušit svůj tep proti jeho tepu. Krev proti ohni! Tak.“

Potom se obrátil, sevřel v levé ruce poslední článek řetězu, opřel nohu o Fedallaha a s očima upřenýma vzhůru a zvednutou pravou paží stál vzpřímen před nebetyčným trojramenným svícem s trojicí plamenů.

„Ach, ty čistý duchu čistého ohně, kterého jsem na těchto vlnách kdysi jako Peršan vzýval, až jsi mě při tom posvátném úkonu tak sežehl, že do této chvíle mám jizvu; teď tě znám, ty čistý duchu, a teď vím, že pravým uctíváním tebe je vzdor. Ani láska, ani uctivost u tebe nedojdou milosti; také na zášť máš jedinou odpověď: zabít; a všichni jsou zabiti. Žádný neohrožený šílenec se teď nestaví proti tobě. Uznávám tvou moc, která nezná řeči ani místa, ale do posledního záchvěvu svého zpustošeného života se budu vzpírat, aby mě neovládla naprosto a bezpodmínečně. Uprostřed zosobněné neosobnosti tady stojí osobnost. Třeba jsem při nejlepším pouhý bod, ať jsem přišel odkudkoli a ať jdu kamkoli, přece, pokud žiji pozemským životem, žije ve mně královská osobnost a zná svá královská práva. Válka je však utrpení a nenávisť je trýzeň. Přijď

v své nejnižší podobě lásky, a kleknu před tebou a políbím tě, ale v podobě nejvyšší přijď jako čistá nadzemská moc; a třeba vysíláš plně naložená loďstva světů, tento zde zůstává posud lhostejný. Ach, ty čistý duchu, ze svého ohně jsi mě stvořil a jako pravé dítě ohně ti jej svým dechem vracím.“

[Náhle několik blesků za sebou; devět plamenů vyšlehne podélně do trojnásobné dřívější výšky. Achab s ostatními zavře oči a pevně si na ně tiskne pravici.]

„Uznávám tvou moc, neznající řeči ani místa, neřekl jsem to tak? Nikdo to ze mne nevynutil; ani nyní nepouštím z rukou tento řetěz. Můžeš mě oslepit, ale já si najdu cestu hmatem. Můžeš mě strávit, ale pak ze mne bude popel. Přijmi poctu od těchto ubohých očí a chvějících se rukou. Já bych ji nechtěl. Blesk mi oslnivě proniká lebkou; oční bulvy mě bolí a bolí: mám pocit, jako by celá moje zmučená hlava byla státa a válela se po nějaké ohlušující podlaze. Ach, ach! I oslepen k tobě budu ještě promlouvat! Ačkoli jsi světlo, vyšlehuješ z temnoty; já však jsem temnota šlehající ze světla, šlehám z tebe! Oštěpy přestávají dopadat; otevři oči, vidíš, či ne? Tam hoří plameny! Ach ty velkomyslný! Ted' se pyšním svým rodokmenem. Tys však jen mým ohnivým otcem; svou líbeznou matku neznám. Ach ty krutý! Co jsi s ní učinil? V tom je má hádanka; ale tvá je větší. Ty nevíš, odkud přicházíš, proto o sobě říkáš, že jsi nezplozený; jistě neznáš svůj počátek, proto si říkáš věčný. Já o sobě vím, co ty o sobě nevíš, ó ty všemohoucí! Převyšuje tě cosi nevtěleného, ty jasný duchu, něco nebo spíš někdo, pro koho všechna tvá věčnost je pouhý čas a všechna tvoje tvořivost pouze mechanická. Skrze tebe, tvé planoucí já, vidí mé sežehnuté oči nejasně tu bytost. Ach ty ohnivý nalezenče, ty poustevníku existující od nepaměti, také ty máš svou nesdílitelnou záhadu, své nesdílené hoře. Zde opět poznávám s hrdou bolestí svého otce. Vyšleхни, vyšleхни a olizuj oblohu! Vyšlechnu s tebou, budu hořet s tebou! Chtěl bych s tebou splynout. Vzdorně tě vzývám!“

„Člun! člun!“ křičel Starbuck. „Podívej se na svůj člun, starče!“ Achabova harpuna, která byla ukuta v Perthově ohni, zůstala pev-

ně zasunuta ve velké vidlici, takže vyčnívala nad příd' jeho člunu; ale moře, které zničilo dno člunu, strhlo z harpuny neupevněnou koženou pochvu, a nyní z obnaženého ocelového ostří vyrážel vodorovný plamen, bledý a rozštěpený. Když tam ta mlčenlivá harpuna hořela jako hadí jazyk, Starbuck chytil Achaba za loket: „Bůh, Bůh je proti tobě, starče; dej si pozor! Je to nešťastná plavba; nešťastně začala, nešťastně pokračuje. Otočme ráhna, dokud je ještě čas, starče, a využijme větru k cestě domů, abychom se vydali na lepší plavbu, než je tato.“

Posádka zaslechla, co volá Starbuck, a zachvácená panikou okamžitě utíkala k zvratným lanům – ačkoli jedna plachta nezůstala viset. Všechny myšlenky poděšeného prvního důstojníka byly pro tuto chvíli myšlenkami jejich; vyrazili výkřik zpola vzpurný. Ale Achab odhodil řinčící řetěz od hromosvodu na palubu, chopil se hořící harpuny a mával jí mezi nimi jako pochodní, přísahaje, že probodne prvního námořníka, který se jen opovází rozvázat konec lana. Zkamenělí pohledem na něho a ještě víc ze strachu před ohnivým kopím, které držel, muži zděšeně ustoupili a Achab opět promluvil:

„Všechny vaše přísahy, že budete pronásledovat bílou velrybu, jsou tak závazné jako moje, a starý Achab je vázán srdcem, duší i tělem, slovem a životem. A abyste věděli, jakým rytmem bije toto srdce, podívejte se: takto uhasím poslední strach!“ A jedním fouknutím udusil plamen.

Jako za větrné bouře, řádící na rovině, lidé utíkají od osamělého obrovského jilmu, jehož výška a síla je tím víc ohrožuje, poněvadž je hromosvodem problesky, tak při těchto slovech mnozí námořníci v zoufalé hrůze prchali od Achaba.

CXX.

PALUBA KE KONCI PRVNÍ NOČNÍ HLÍDKY

[Achab stojí u kormidla. Starbuck přichází k němu.]

Musíme sejmut ráhno hlavní košové plachty, pane! Úvazek se uvolňuje a ráhnový zvedák na straně závětrné je skoro zničen. Mám je strhnout, pane?“

„Nic nestrhávej; přivaž je. Kdybych měl ráhna vrcholových plachtiček, vytáhl bych je nyní nahoru.“

„Pane? – Probůh, pane!“

„Nu?“

„Kotvy se uvolnily, pane. Mám je dát vytáhnout dovnitř?“

„Nic nestrhuj a ničím nehýbej; jenom všechno uvázat! Zvedá se vítr, ale dosud nedosáhl mých výšin. Rychle, a měj se k tomu! – U všech stěžňů a kýlů! Sejmut ráhno mé hlavní košové plachty! Ó vy pánpáteři! Nejvyšší plavidla byla dělána pro nejdivočejší větry, a toto mé mozkové plavidlo teď pluje mezi oblaky, jež letí o závod. Mám ráhno strhnout? Ach, jen zbabělci svinují plachty své duše za bouřlivých dob. Jak to tam nahoře rachotí! Považoval bych to dokonce za vznešené, kdybych nevěděl, že kolika je hlučná nemoc. Ach, vezměte si lék, vezměte si lék!“

CXXI. PŮLNOC — ZÁBRADLÍ NA PŘEDNÍ PALUBĚ

[Stubb a Flask sedí na zábradlí a připoutávají zavěšené tam kotvy dalšími lany.]

Ne, Stubbe, můžeš tam do toho uzlu tlouci, jak chceš, ale do mne nikdy nevtlučeš, cos právě povídal. Jak je to dlouho, cos říkal pravý opak? Neříkals jednou, že každá loď, na které pluje Achab, měla by platit zvláštní zvýšené pojistné, jako kdyby byla naložena na zádi soudky prachu a na přídi bedničkami sirek? Počkej, neříkals to?“

„Nu, a kdyby? Co na tom? Jestliže jsem od té doby zčásti změnil svou kůži, proč bych neměl změnit také svůj názor? Ostatně, dejme tomu, že opravdu máme na zádi soudky s prachem a na přídi bedničky se sirkami. Jak by u ďábla mohly sirky chytit při takovém lijáku? Ty, človíčku, máš také hezky rudé vlasy, a přece teď nechytneš. Otřepej se! Jsi Aquarius neboli Vodnář, Flasku; mohl bys z hrnce svého kabátu nalévat vodu do džbánů. Cožpak nevíš, že pro tato zvláštní nebezpečí mají námořní pojišťovací společnosti také zvláštní záruky? Tady jsou hydranty, Flasku. Ale pozor, odpovím ti ještě na tu druhou věc. Nejdřív zvedni nohu z hlavice kotvy, abych mohl provléknout lano, a teď poslouchej! Jak velký je v tom rozdíl, držíme-li za bouře drát od stožárového hromosvodu nebo stojíme-li také za bouře u samého stožáru, který nemá žádný hromosvod? Cožpak nevidíš, chytráku, že tomu, kdo drží hromosvod, se nemůže nic stát, dokud není stožár zasažen? O čem tedy mluvíš? Ze sta lodí má sotva jedna hromosvody, a Achab, ano, člověče, a my všichni jsme podle mého skromného mínění nebyli ve větším nebezpečí nežli všechny posádky desetitisíců lodí, které jsou teď na moři. Vždyť ty, King-Poste, ty bys asi chtěl, aby každý člověk na světě běhal s malým hromosvodem na klobouku jako miliční důstojník s chocholem z peří a aby za sebou ploužil drát jako šerpu. Proč nejsi rozumný,

Flasku? Vždyť je to snadné být rozumný. Pročpak to nezkusíš? Každý člověk, který jen trochu vidí, dokáže být rozumný.“

„To nevím, Stubbe. I tobě to někdy připadá těžké.“

„Ano, když je člověk promočený na kůži, pak je těžké mít rozum, to je pravda. A já už budu od toho lijáku skrz naskrz. Ale nechme toho; chyt' tamtu smyčku a podej mi ji! Připadá mi, že teď přivazujeme ty kotvy tak důkladně, jako by se jich už nikdy nemělo použít. Připadá mi, Flasku, že připoutávat tyhle dvě kotvy je asi tak jako svazovat člověku ruce za zády. A jaké náramné ruce to jsou! Jak dovedou držet! Rád bych věděl, Flasku, zda je svět někde zakotven. Je-li opravdu, to se tedy houpá na kabelu náramně dlouhém. Sklepni ten uzel, a jsme hotovi. Dobře; nejvíc nás uspokojí, vyskočíme-li na palubu, když už nemůžeme na pevninu. Poslechni, vyždímej mi kabát, ano? Děkuji. Lidé se smějí šosům u kabátu, Flasku, ale mně se zdá, že za všech bouří by se měl na moři nosit šosatý kabát. Šosy se dolů zužují, víš, a pěkně odvádějí vodu. Zrovna tak třírohé klobouky. Ty ohrnuté okraje chrání jako okapy. Nechci už žádné krátké kazajky a námořnické klobouky. Budu nosit kabáty s dlouhými šosy a narazím si ohrnutý klobouk. Ouha! Ach, klobouk mi letí do moře. Bože, bože, že ten vítr z nebe je tak nevychovaný! To je ošklivá noc, kamaráde.“

CXXII. O PŮLNOCI NA STOŽÁRU HROMY A BLESKY

[Taštego připevňuje provazy ráhno košové plachty hlavního stožáru.]

Uf, uf, uf. Dost už toho hromu! Už je toho hromu tady víc než dost! K čemu je hromobití? Bum, bum, bum. My nechceme bum, my chceme rum, dejte nám sklenici rumu. Uf, uf, uf!“

CXXIII. MUŠKETA

Kormidelník, řídící *Pequodu* drždlem z velrybí čelisti, byl jeho křečovitými pohyby za nejprudších nárazů tajfunu mnohokrát vržen na palubu, ačkoli bylo zajištěno výpomocnými lany – ale ta byla málo napjatá – poněvadž drždlo potřebovalo trochu volnosti k pohybu.

Za bouře tak prudké jako tato, kdy se loď ve vichřici zmítá jako pouhý korkový míček, nebývá zjevem nijak neobvyklým, že se jehly v kompasech občas točí kolem dokola. Tak tomu bylo i na *Pequodě*: při každém nárazu mohl kormidelník pozorovat, s jakou závratnou rychlostí se jehly otáčejí na mapách. Je to podívaná, při které se sotva kdo ubrání jakémusi neobvyklému rozčilení.

Několik hodin po půlnoci se tajfun natolik uklidnil, že po velké námaze Starbuckové a Stubbové – jeden pracoval na přídi a druhý na zádi – byly roztrhané zbytky kosatky a plachet z předního a hlavního stožáru odříznuty od ráhen a vířivě se nesly ke straně návětrné jako peří albatrosa, které často odletuje do větru, když se pták zmítaný bouří udržuje ve vzduchu.

Námořníci připevnili a skasali tři nové náhradní plachty a dále nazad upevnili počasovou vratiplachtu, takže loď brzo brázdila vlny zase poněkud jistěji. Kormidelníkovi byl znovu určen kurz – tentokrát na východojihovýchod – kterým měl vést loď, bude-li to možné. Dokud bouře zuřila, kormidloval totiž jen souhlasně s jejími poryvy. Když nyní dostával loď co možná do správného směru, dívaje se přitom stále na kompas, vida! dobré znamení! Vítr přicházel odzadu. Ano, nepříznivý vítr se měnil v příznivý!

Okamžitě byly plachty napjaty za zpěvu veselé písně *Hola, příznivý vítr nám vane! Vesele do toho, braši!* Posádka zpívala radostí, že tak slibná událost brzy usvědčila ze lži zlověstná znamení předchozí.

Starbuck splnil stále platný rozkaz svého velitele – aby mu totiž okamžitě ohlásil, a to v kteroukoli ze čtyřadvaceti hodin, každou

důležitou změnu na palubě – a sotva nařídil plachty proti větru – i když to činil s odporem a zachmuřeně – hned potom mechanicky sešel dolů, aby o tom podal zprávu kapitánu Achabovi.

Nežli zatůkal na kapitánovu kajutu, bezděky před ní na okamžik stanul. Visutá lampa, houpající se dlouhými výkyvy sem a tam, hořela jasně a vrhala výrazné stíny na přiražené starcovy dveře, jež byly tenké a místo hořejších výplní měly zasazeny žaluzie. Osamělá kabina pod palubou vzbuzovala dojem, že v ní vládne jakési bzučivé ticho, i když je kolem dokola přehlušuje řev živelů. Nabité muškety svítily na polici, opřeny o přední pažení. Starbuck byl počestný, přímý člověk, ale v okamžiku, kdy spatřil muškety, záhadně se mu vynořila ze srdce zlá myšlenka, jenže byla tak smíšená s průvodními úmysly neutrálními a dobrými, že si v té chvíli sotva uvědomil, jak je špatná.

„Byl by mě jednou zastřelil,“ řekl si pro sebe, „ano, tamhle je právě ta mušketa, kterou na mne namířil; ta s tou ozdobnou pažbou. Sáhnu na ni – zvednu ji. Tak. Kupodivu, že já, který jsem vymrštil tolik smrtících kopí, teď se tak chvěji. Nabita? Musím se podívat. Ano, ano, a prach je v pánvičce. To není dobré. Neměl bych jej vysypat? – Počkejme. Vyléčím se z toho. Budu směle držet pušku v ruce a přemýšlet. Přicházím mu oznámit příznivý vítr. Ale jak příznivý? Příznivý pro smrt a zkázu – to znamená příznivý pro Moby Dicka. Příznivý vítr, který je příznivý jen pro tu prokletou rybu. – Právě tuto hlaveň na mne namířil! – právě tu; *tuhle* – tady ji držím. Byl by mě zabil právě tou věcí, kterou teď mám v ruce. Ano, a byl by klidně pobil celou posádku. Což neříká, že nestrhne ráhna v žádné bouři? – Což neroztříštil svůj nebeský kvadrant? A netápe po cestě na tomto nebezpečném moři, když polohu lodi určuje omylným rychloměrem? A nepřisahal právě v tomto tajfunu, že neužije hromosvodů? Máme pokorně strpět, aby šílený stařec strhl s sebou do zkázy celou lodní posádku? – Ano, stane se svévolným vrahem víc než třiceti lidí, postihne-li tuto loď nějaké smrtelné neštěstí. A že se loď do smrtelného neštěstí řítí, bude-li Achab jednat podle svého, na to má duše přísahá. Kdyby tedy byl v tomto okamžiku – odstra-

něn, nedopustil by se toho zločinu. Co, mluví ze sna? Ano, právě tam, tam uvnitř spí. Spí? Ano, ale dosud žije a brzy se opět probudí. Vždyť já ti nemohu odporovat, starče! Nevyslechneš žádný rozumný důvod, žádnou výstrahu, žádnou prosbu; vším tím opovrhuješ. Žádáš si jen jediné věci: abychom slepě poslouchali tvých slepých rozkazů. Ano, a neříkáš, že jsme se zaslíbili tvou přísahou? Neříkáš, že všichni jsme Achabové? Velký Bože, odpusť! – Ale cožpak tu není jiného východiska – zákonného východiska? Uvěznit ho a odvézt ho domů? Co? Je nějaká naděje, že je možno vyrvat tomuto starci živou moc z jeho živých rukou? Jen blázen by se o to pokoušel. Řekněme, že by byl přemožen; že bychom ho celého omotali provazy a lany a připoutali řetězem k železným kruhům v podlaze této kajuty. Byl by v té chvíli hroznější než tygr v kleci. Nesnesl bych ten pohled. Nemohl bych patrně uniknout jeho vytí. Všechna pohoda i sám spánek a neocenitelný rozum by mě opustily na té dlouhé, nesnesitelné plavbě. Nuže, co tedy zbývá? Pevnina je na sta mil odtud a nejbližší je uzavřené Japonsko. Stojím tu sám na širém moři a mezi mnou a zákonem leží dva oceány a celá pevnina. – Ano, ano, je to tak. – Je nebe vrahem, když jeho blesk zasáhne v posteli budoucího vraha a seškvaří prostěradla a kůží dohromady? – A byl bych tedy já vrahem, kdybych –“ a obezřetně, kradmo přiložil ústí nabitě muškety na dveře, dívaje se poněkud stranou.

„V této výši se uvnitř kývá Achabovo visuté lůžko; tady je jeho hlava. Jen stisknout, a Starbuck se může dožít shledání se ženou a dítětem. – Ach Marie, Marie! – hochu, hochu, hochu! –Ale neprobudím-li tě k smrti, starče, kdoví, do jakých neprobádaných hloubek klesne ještě tento týden Starbuckovo tělo a celá posádka s ním? Velký Bože, kde jsi? Mám? Mám? – Vítr se zmírnil a změnil, pane. Horní a hlavní plachty jsou napjaty a nataženy! Lod' pluje svým kurzem.“

„Všichni na zád'! Ach Moby Dicku, konečně svírám tvé srdce!“

Taková slova zazněla z neklidného spánku starého muže, jako kdyby Starbuckův hlas způsobil, že sen dlouho němý začal mluvit.

Mušketá dosud napřážená se zachvěla na dveřích jako paže opilcova. Zdálo se, že Starbuck zápasí s andělem. Obrátil se však ode dveří, položil smrtící hlaveň na polici a odešel.

„Spí příliš tvrdě, pane Stubbe. Sejdi dolů, probud' ho a řekni mu to. Musím tu dohlédnout na palubu. Však víš, co mu říci.“

CXXIV. MAGNETICKÁ STŘELKA

Příštího jitra se po moři dosud neuklidněném valily dlouhé, pomalé vlny ohromné velikosti, které narážely na bublavou brázdu *Pequody* a postrkovaly loď jako rozevřené dlaně obra. Vítr vál bez ustání a byl tak silný, že se nebe podobalo obrovským nadmutým plachtám. Celý svět plul plnými plachtami před větrem. Plný jitřní jas obestíral neviditelné slunce, jež se prozrazovalo jen prudkým vyzařováním v místě, kde hromadně vyrážely dýky jeho paprsků. Všechno bylo zaplaveno zářením jako korunovaní babylonští králové a královny. Moře se podobalo tyglíku s roztaveným zlatem, které bublavě kypí světlem a žářem.

Achab stál stranou, dlouho zachováváje očarované mlčení, a kdykoli se kymácející loď zabořila přídí do vln, obrátil se, aby viděl jasné sluneční paprsky vpředu, a když zase hluboko poklesla zádí, otočil se zpátky a viděl vzadu opět slunce, jak splývá týmiž žlutými paprsky s přímoú stopou lodí.

„Ho, hó, má lodi! Ted' by bylo docela možné vidět v tobě mořský vůz slunce. Hola, všichni národové před mou přídí, přivážím vám slunce! Připřáhněte další vlny; haló, přípřež, mé spřežení je moře!“ Ale náhle se zarazil nějakou protichůdnou myšlenkou, rozběhl se a ostře se tázal, jakým směrem loď pluje.

„Východojihovýchodně, pane,“ odpověděl polekaný kormidelník.

„Lžeš!“ udeřil ho zatátou pěstí. „Pluješ v tuto ranní hodinu na východ a máš přitom slunce v zádech?“

Všechny to ohromilo. Zjev, který Achab právě pozoroval, kupodivu ušel ostatním, jistě jen proto, že tak lstivě klamal svou zřejmou viditelností.

Achab bezmála vstrčil hlavu až do kompasnice a jediným pohledem v mžiku přehlédl kompasu. Zdvižená paže mu zvolna klesala a na chvíli se téměř potácel. Starbuck se mu podíval přes rameno,

a hle! oba kompasu ukazovaly na východ, a *Pequod* stejně neklamně plula na západ.

Ale nežli se mohly rozšířit mezi mužstvem první zprávy divoce poplašné, starý muž se tvrdě zasmál a zvolal: „Už vím! To se už jednou stalo. Pane Starbucku, dnes v noci nám blesk obrátil kompasu – tak je to. Myslím, žeš už dřív slyšel o něčem takovém?“

„Ano, ještě ale nikdy se mi to nestalo, pane,“ řekl bledý důstojník zasmušile.

Nutno podotknout, že za prudkých bouří se takové věci na lodích nejednou přihodily. Jak všichni víme, magnetická energie kompasové střelky je v podstatě stejná jako elektřina nashromážděná na nebi. Proto se nelze příliš divit, že se něco takového stane. V případech, kdy blesk skutečně zasáhl loď, takže srazil několik ráhen a strhal lanová, byla střelka postižena někdy ještě osudněji – všechna její magnetičnost byla zničena, takže ocel dříve magnetická neměla cenu o nic větší než babiččin pletací drát. Ale v žádném případě taková střelka už nikdy nenabude sama sebou původní vlastnosti, která byla takto zkažena nebo ztracena. A jsou-li zasaženy magnetické střelky v kompasnici, stihne stejný osud i každý jiný kompas na lodi, i kdyby byl zapuštěn do nejspodnější vaznice.

Stařec se rozvážlivě postavil před kompasnici, a dívaje se na obě obrácené magnetické střelky, zjistil si nataženou rukou přesné postavení slunce, a uspokojen poznáním, že magnetické střelky jsou obráceny přesně na stranu opačnou, vykřikl rozkaz, aby loď podle toho změnila směr. Mužstvo přehodilo ráhna a *Pequod* znovu zabohřila neohroženou příd' do větru vanoucího proti ní, poněvadž vítr domněle příznivý byl nepravý.

Starbuck zatím nic neříkal, ať už si tajně myslil cokoli, nýbrž dal jen klidně všechny potřebné rozkazy. Stubb a Flask – kteří tentokrát, jak se zdálo, do jisté míry sdíleli jeho pocity – bez reptání se stejně přizpůsobili. A mužstvo, třeba někteří potichu bručeli, přece jen mělo větší strach z Achaba než z osudu. Na pohanské harpunáře to jako vždy předtím skoro vůbec nepůsobilo; anebo jestliže působilo,

tedy jen nějakým magnetismem, který do jejich spřízněných srdcí proudil z neoblomného srdce Achabova.

Starý muž přecházel nějakou dobu po palubě, pohroužen ve zmatené snění. Když mu kostěná noha náhodou uklouzla, spatřil rozbité měděné pozorovací rourky kvadrantu, jímž minulého dne mrštil o palubu.

„Ty ubohý, pyšný pozorovateli nebes a sluneční lodivode! Já včera rozbil tebe a dnes by kompasy rády rozbily mne. Tak, tak. Ale Achab je dosud pánem nad magnetovou rudou. Pane Starbucku – jedno kopí bez násady, kladivo a nejmenší jehlu plachtářovu! Rychle!“

Když se teď chystal uskutečnit své vnuknutí, vedly ho k tomu snad i vedlejší rozumné pohnutky, nespíše snaha oživit ducha posádky ohromujícím obratným výkonem v případě tak podivuhodném, jako bylo obrácení kompasových střelek. Mimoto stařec dobře věděl, že je sice možno řídit loď i při obrácených magnetických střelkách, třebaže dost svízelně, ale že takového něco nezůstane bez vlivu na pověřivé námořníky, kteří proto budou samý strach a zlá předtucha.

„Mužové,“ pravil, obrátiv se pevně k posádce ve chvíli, kdy mu důstojník podával žádané věci. „Moji hoši, hrom obrátil starému Achabovi střelky; ale z tohoto kousku oceli si Achab dovede udělat střelku novou, která bude ukazovat tak správně jako kterákoli jiná.“

Námořníci vyměňovali zahanbeně pohledy otrockého obdivu a okouzlenýma očima sledovali, jaké čáry se budou dít. Starbuck hleděl stranou.

Ranou lodního kladiva urazil Achab ocelovou hlavici kopí a podal důstojníkovi zbývající dlouhou železnou tyč, žádaje ho, aby ji držel přímo vzhůru, tak aby se nedotýkala paluby. Potom kladivem vytrvale bušil na horní konec železné tyče, načež umístil hrot otupené jehly na vrchol tyče a několikrát na něj lehčeji udeřil kladivem. Důstojník mu přitom držel tyč jako dříve. Pak s ní prováděl nějaké podivné pohyby – těžko říci, zda byly nutné ke zmagnetizování oceli či zda měly jen zvýšit údiv posádky – a požádal o lněnou nit. Přistoupil ke kompasnici, obě otočené jehly vyňal a plachtovou jehlu

zavěsil za její střed vodorovně nad jednu kompasovou mapu. Jehla se nejdříve otáčela stále dokola, chvějíc se a třesouc na obou koncích, až se konečně ustálila a Achab, který až dosud napjatě čekal na tento výsledek, odstoupil rázně od kompasnice, ukázal na ni napřaženou rukou a zvolal: „Podívejte se sami, není-li Achab pánem vodorovného magnetovce! Slunce je na východě a tento kompas na to přísahá!“

Jeden po druhém nakukovali, poněvadž nic jiného než jejich oči nemohlo přesvědčit nevědomost tak velkou, jako byla jejich, a jeden po druhém se odkrádali.

Pohled jeho divokých očí, plných pohrdání a vítězství, ukazoval potom Achaba v celé jeho osudné pýše.

CXXV. RYCHLOMĚŘ A ŠŇŮRA

Ačkoli *Pequod*, osudem stíhaná, byla za této plavby již tak dlouho na moři, užívali jejího rychloměru na šňůře jen zřídka. Některé lodi obchodní a mnohé velrybářské zanedbávají úplně měření, zejména když křižují. Pevně spoléhají na jiné způsoby, jak určit postavení lodi. Zároveň ovšem, a často spíše jen pro formu a pro nic jiného, zaznamenávají pravidelně každou hodinu na obvyklou tabulku směr, kterým loď pluje, i odhadnutou průměrnou rychlost. Tak tomu bylo i na *Pequodě*. Dřevěné kolo s připojeným hranatým rychloměrem visely dlouho netknuty pod zábradlím na zádi. Deštěm a vodní sprší navlhly, na slunci a ve větru se zbortily a přístroj, visící tak dlouho nečinně, zpuchřel spojeným působením všech živlů. Ale Achab toho všeho nedbal, ovládnut svým rozmarem, a když se za několik hodin po scéně s magnetkou podíval na kolo, uvědomil si, že kvadrant už nemá, a vzpomněl si na svou vášnivou přísahu o rychloměru. Loď při plavbě zapadala, vzadu se vlny bouřlivě vzdouvaly.

„Haló, vy tam vpředu! Spustit rychloměr!“

Přišli dva námořníci. Zlatově zbarvený Tahitán a šedivý muž z Manu.

„Chopte se kola, jeden z vás, budu spouštět.“

Šli až na kraj zádi ke straně návětrné, kde se paluba lodi větrem nakloněné téměř nořila do smetanového moře, které útočilo na bok.

Muž z Manu uchopil kolo, držel je ve výši za vyčnívající držadla vřetena, kolem něhož se otáčí cívka šňůry, a tak tu stál s hranatým rychloměrem svěšeným, dokud k němu Achab nepřikročil.

Achab stál před ním a lehce odvíjel asi třicet nebo čtyřicet závitů, aby si vytvořil počáteční smyčky, které měl hodit do moře. Tu se však odvážil promluvit starý muž z Manu, jenž bedlivě pozoroval kapitána i šňůru.

„Pane, nedůvěřoval bych jí. Ta šňůra vypadá příliš zpuchřelá. Dlouhý žár a mokro ji zničily.“

„Ta vydrží, starý pane. Což snad dlouhý žár a mokro zničily tebe? Zdá se, že držíš dobře pohromadě. Nebo snad správněji, život tě drží, ne ty jej.“

„Držím cívku, pane. Ale jak myslí můj kapitán. Pro mé šediny se nehodí, abych se hádal, zejména ne s představeným, který nikdy nic neuzná.“

„Co to znamená? Máme tu záplatovaného profesora na univerzitě královny přírody, postavené na žulových základech? Ale zdá se mi, že je příliš užitečný. Kde ses narodil?“

„Na malém skalnatém ostrově Manu, pane.“

„Výborně! Tos dobře trefil na svět.“

„To nevím, pane, ale narodil jsem se tam.“

„Na ostrově Manu, na ostrově Člověk, což? To je dobré i jinak. Tady je člověk z člověka. Muž narozený na nezávislém kdysi ostrově člověk, a nyní člověčenství zbavený člověk z člověka; který je vysáván – čím? Nahoru s tím kolem! Mrtvá, slepá stěna rozbije nakonec všechny zvědavé hlavy. Nahoru s ním! Tak!“

Rychloměr byl vržen do moře. Volné závitky se rychle napínaly v dlouhou šňůru táhnoucí se za lodí a potom se naráz kolo začalo točit. Rychloměr byl valíci se vlnami hned škubavě vyzvedán, hned strhován a jeho vlečný odpor způsobil, že se starý muž, který držel kolo, podivně zapotácel.

„Drž pevně!“

Rup! Šňůra příliš napjatá se prohnula v dlouhou girlandu. Vlečný rychloměr se utrl.

„Rozdrtil jsem kvadrant, hrom obrátil magnetické střelky, a teď šílené moře urve šňůru rychloměru! Ale Achab dovede všechno spravit. Vytahuj šňůru, Tahitane, a ty ji navinuj, muži z Manu! A hleďte, aby tesař udělal nový rychloměr, a ty sprav šňůru! Postarejte se o to!“

„Odchází. Pro něj jako by se nic nestalo. Ale já mám dojem, že se uvolňuje osa z prostředku světa. Navinuj, navinuj, Tahitane! Tahle šňůra se rozvinuje neporušená a rychlými otáčkami, ale zpátky se vrací zpřetrhaná a tuze pomalu. Vida, Pip! Jdeš nám pomoci, Pipe?“

„Pipe? Komu říkáš Pipe? Pip vyskočil z velrybářského člunu. Pip je nezvěstný. Podívejme se, zda jste ho tu, rybáři, nevylovili. Ta šňůra jde ztěžka. Myslím, že se jí drží. Setřes ho s ní, Tahitane! Setřes ho, nebudeme sem vytahovat žádné zbabělce. Tam! Jeho ruka právě proráží vodu. Sekeru! Sekeru! Usekněte ji – my sem nevytahujeme žádné zbabělce. Kapitáne Achabe, pane, pane! Je tu Pip a chce se zase dostat na palubu.“

„Ticho, ty potrhlý budižkničemu,“ zvolal muž z Manu a uchopil ho za loket. „Pryč odtud!“

„Větší idiot vždycky plísni menšího,“ bručel si Achab, přistupuje k nim. „Ruce pryč od té svátosti! Cos říkal, hochu, kde že je Pip?“

„Tam za lodí, pane, vzadu. Tam, tam!“

„A kdo jsi ty, hochu? Nevidím tvůj odraz v prázdných panenkách tvých očí. Ach bože, tato lidská bytost by mohla být sítím, kterým by se prosívaly nesmrtelné duše! Kdo jsi, hochu?“

„Zvoník, pane. Cinkač. Lodní vyvolavač. Bim, bam, bim! Píp, Pip! Sto liber hlíny odměnou za Pipa; pět stop vysoký – vypadá zbaběle – podle toho se nejrychleji pozná. Bim, bam, bim! Kdo viděl Pipa, toho zbabělce?“

„Nemůže být žádného srdce nad sněžnou čarou. Ach ty chladné nebe! Zhlédni sem! Zplodilo jsi toto nešťastné dítě a opustilos je, ty tvořivý požitkáři! Pojd', hochu, dokud Achab bude žít, budeš bydlet v jeho kajutě. Dojímáš mě do nejhlubších hlubin nitra, hochu. Jsi ke mně připoután provazci utkanými z vláken mého srdce. Pojd', půjdeme dolů!“

„Co je to? Tady je sametová kůže žraloka,“ pohlížel upřeně na Achabovu ruku a ohmatával ji. „Ach, kdyby jen byl chudák Pip poznal něco tak laskavého, snad by se byl nikdy neztratil! Tohle mi připadá, pane, jako lanové zábradlí. Něco, čeho se mohou držet slabé duše. Ach pane, zavolejte sem teď Perthu, ať skuje tyhle dvě ruce dohromady, černou s bílou, poněvadž ji už nikdy nechci pustit.“

„Ach hochu, ani já nechci pustit tvou ruku, ledaže bych tě tím zavlékal do hrůz ještě větších než ty dosavadní. Nuže, pojd' do mé kajuty. Hle, vy, kteří věříte, že v bozích je soustředěno všechno dobro

a v člověku všechno zlo, podívejte se, jak vševědoucí bohové zapomínají na trpícího člověka! A člověk, třeba je idiot a neví, co dělá, přece je pln něžných citů lásky a vděčnosti. Pojd'! Jsem pyšnější na to, že tě vedu za tvou černou ruku, než kdybych tiskl ruku císaře!“

„Tam jdou dva blázniví,“ hučel si starý muž z Manu. „Jeden blázní, že je silný, druhý blázní slabostí. Ale tady je konec té shnilé šňůry – a jak z ní teče! Spravovat ji, co? Myslím, že by bylo nejlepší mít šňůru celou novou. Zeptám se na to pana Stubba.“

CXXVI. ZÁCHRANNÁ PLAVATKA

Plujíc nyní na jihovýchod podle Achabovy nové magnetické střelky a odhadujíc svou rychlost jen Achabovým rychloměrem na šňůře, mířila *Pequod* vytrvale k rovníku. Plula dlouho pustými vodami nikým nenavštěvovanými, nezahlédla jediné lodi, a poháněna ze strany neměnným pasátním větrem, brázdila brzo vlny jednotvárně mírné, takže to všechno vypadalo jako podivná klidná předehra k nějaké bouřlivé a zoufalé scéně.

Když se konečně loď blížila k okraji rovníkových lovišť a za hluboké tmy, která předchází úsvit, plula kolem skupiny skalnatých ostrůvků, byla pojednou hlídka, jíž tehdy velel Flask, ohromena křikem tak žalostně divokým a nezemským – jako zalykavé kvílení duší všech nevinátek zavražděných Herodem – že každý námořník byl vyburcován ze snění a po několik okamžiků stál, seděl nebo se opíral, strnule naslouchaje, podoben soše římského otroka. Divoký křik byl stále na doslech. Křesťanská nebo civilizovaná část posádky tvrdila, že to jsou mořské panny, a chvěla se; jen pohanští harpunáři nebyli ustrašení. Šedivý muž z Manu – nejstarší námořník – prohlásil, že ty divoké, pronikavé zvuky jsou hlasy lidí nedávno utonulých v moři.

Achab dole ve visutém lůžku se nic nedověděl, až za šedého úsvitu, když přišel na palubu. Vyprávěl mu o tom Flask a připojil ony chmurné výklady. Achab se dutě zasmál a vysvětloval zvláštní zjev takto:

Skalnaté ostrovy, kolem kterých loď přeplula, jsou sídlištěm velkého množství tuleňů. Někteří mladí tuleni, kteří osiřeli, nebo matky, které přišly o mláďata, vynořili se asi poblíž lodi a doprovázeli ji plačíc a štkajíc, jako nařikají lidé. Toto vysvětlení však některé muže jen tím víc zneklidnilo, protože většina námořníků je velmi pověřivá, pokud jde o tuleně; působí to nejen jejich zvláštní hlasy, když jsou v nebezpečí, nýbrž také lidská podoba jejich kulatých hlav

a zpola rozumné tváře, které zvědavě vykukují z vody kolem lodi. V moři byli tuleni za jistých okolností nejednou omylem považováni za lidi.

Bylo však určeno, aby se předtuchy posádky velmi věrohodně potvrdily osudem jednoho z nich ještě téhož jitra. Při východu slunce slezl tento muž z visutého lůžka a vyšplhal se na své místo na vrcholu předního stožáru. Bylo-li to proto, že se ještě pořádně neprobral ze spánku (námořníci totiž někdy lezou nahoru, a nejsou ještě zcela při smyslech) – zda se to stalo tomu člověku právě takto, o tom je marno mluvit; ale ať už to bylo jakkoli, nestál dlouho na svém stanovišti: náhle bylo slyšet výkřik – výkřik a šramot. Pohlédli nahoru, viděli padat nějaký stín, a když se podívali dolů, spatřili v modrém moři malý zmítaný ostrůvek bílých bublin.

Hodili ze zádi záchrannou plavatku – dlouhý, úzký sud zavěšený tam neustále, aby mohl být okamžitě vržen do vody, ale žádná ruka se po něm nevztáhla. A poněvadž slunce dlouho pražilo na plavatku, byla rozeschlá a nyní se zvolna plnila vodou, vyschlé dřevo nasáklo vodou ve všech pórech a soudek okovaný železem následoval námořníka ke dnu, jako kdyby mu chtěl být polštářem, třebaš opravdu tvrdým.

A tak první muž z *Pequody*, který vystoupil na stožár, aby pátral po bílé velrybě v jejím lovišti, byl pohlcen hlubinami. Ale málokdo si to asi v tu chvíli uvědomil. Vskutku, námořníci byli nějak málo zarmoucení tou událostí, aspoň pokud šlo o její věštný význam; nepokládali ji totiž za předzvěst neštěstí budoucího, nýbrž za vyplnění neštěstí již předpověděného. Prohlašovali, že teď už vědí, proč slyšeli v noci ten divoký nářek. Jen starý muž z Manu to zase popíral.

Bylo teď nutno nahradit ztracenou záchrannou plavatku. Starbuck to dostal na starost. Nebylo však možno najít soudek dostatečně lehký; horečná nedočkavost námořníků se upínala jen k vyvrcholení cesty, které se zřejmě přibližovalo, a nechtělo se jim dělat jinou práci než tu, která se přímo týká konečného cíle, ať už je jakýkoli; proto by byli nechali lodní záď bez plavatky, kdyby nebyl Kvíkveg podivnými náznaky a narážkami připomněl svou rakev.

„Záchrannou plavatku z rakve!“ zvolal ustrnulý Starbuck.

„Trochu divné, to bych řekl,“ pravil Stubb.

„Bude z ní docela dobrá plavatka,“ ozval se Flask, „tesař ji snadno přizpůsobí.“

„Přineste ji nahoru, nic jiného nemáme po ruce,“ rozhodl Starbuck po zasmušilé odmlce. „Uprav ji, tesaři! Nedívej se tak na mne – myslím tu rakev. Slyšíš mě? Uprav ji!“

„A mám přibít víko, pane?“ Mávl rukou, jako kdyby v ní držel kladivo.

„Ano.“

„A mám spáry ucpat konopím, pane?“ Pohyboval rukou, jako když svírá ucpávací želízko.

„Ano.“

„A mám ji potom vysmolit, pane?“ Pohyboval rukou, jako kdyby pracoval se smolou.

„Jdi už! Co tě to posedlo? Udělej prostě záchrannou plavatku z té rakve a dost. – Pane Stubbe, pane Flasku, pojd'te se mnou dopředu.“

„Odchází dopálený. Celek snese, s podrobnostmi nechce nic mít. Tohle se mi nelíbí. Udělal jsem nohu pro kapitána Achaba a ten ji nosí jako slušný člověk. Ale udělal jsem truhlu pro Kvíkvega, a ten do ní nechce složit hlavu. Všechna moje námaha, kterou jsem na tu rakev vynaložil, má být zbytečná? A teď mi nařídí, abych z rakve udělal záchrannou plavatku. To je jako obracet starý kabát, dávat teď tělo na druhou stranu. Tohle přištipkaření nemám rád – vůbec se mi nelíbí. Je nedůstojné; to není práce pro mne. S tím ať si hrají kluci dráteníci. My jsme něco lepšího. Rád se pustím jen do čisté práce, nedotčené, řádně rozměřené; do něčeho, co na začátku opravdu začíná, co má prostředek skutečně uprostřed a co také končí, když je to hotovo. Nestojím o přištipkářskou práci, která má konec uprostřed a začátek na konci. To staré báby dávají rády věci přištipkovat. Bože! Jakou mají tyhle staré báby zálibu pro dráteníky! Zním jednu pětadesátnici, co kdysi utekla s holohlavým mladým dráteníkem. A proto také jsem na pevnině nikdy nechtěl pracovat pro osamělé staré vdovy, když jsem měl svou dílnu ve Vineyardu.“

Některá ta osamělá bába si mohla umínit, že se mnou uteče. Ale juchej! na moři nejsou čepečky, leda ty pěnové. Podívejme se na to. Přibít víko; ucpat škvíry, zalít je smolou, nepropustně je zatlouci a zavěsit to samočinnou pružinou na zád' lodi. Dělal se už někdy něco takového s rakví? No, pověřiví tesaři by se radši dali pověsit na lanoví, než by vzali takovou práci. Ale já jsem ze sukovité aroostocké jedle; mnou to nehne. Věšet si na zád' rakev! Plout se hřbitovní truhlou! Ale co na tom. My, co pracujeme s dřevem, vyrábíme právě tak svatební postele a karetní stolky jako rakve a máry. Pracujeme za měsíční mzdu nebo od kusu nebo ve vlastní režii. Nesmíme se ptát proč a nač, když jde o naši práci, ledaže by to bylo nějaké zatracené příštipkaření, a to pak prostě odmítneme, můžeme-li. Hm! Dám si teď na té práci záležet. Kolik máme vlastně na lodi lidí? Zapomněl jsem to. Ať je to jak chce, udělám třicet provazů s držadly na koncích; provazy budou asi tři stopy dlouhé a budou viset kolem rakve. Až se loď potopí, třicet chlapíků se bude rvát o jednu rakev! To bude podívaná, jaká se hned tak pod sluncem neuvidí. Tak teď kladivo, ucpávací želízko, hrnek se smolou a roubík! Dáme se do toho!"

CXXVII. PALUBA

[Rakev leží na dvou bubnech pro stočený provazec, mezi tesařovým ponkem a otevřeným otvorem do podpalubí. Tesař ucpává spáry rakve; přitom se mu na prsou rozvinuje soukaný konopný provázek z velkého klubka, zastrčeného pod kabátem. – Achab přichází pomalu z chodby ke kajutě a slyší, jak Pip jde za ním.]

„Jdi zpátky, hochu. Vrátím se k tobě za chvílinku. Jde! Ani vlastní ruka neposlouchá mého rozmaru ochotněji než ten chlapec. – Střední lodi chrámová! Co je to tady?“

„Záchranná plavátka, pane. Rozkaz pana Starbucka. Ach pozor, pane! Dejte pozor na poklop!“

„Děkuji ti, člověče. Tvá rakev tu leží právě vhod u krypty.“

„Jak, pane? Ach, ten poklop? To je pravda, pane, ano, to je pravda.“

„Neděláš ty také nohy? Podívej se, nepochází tenhle pahýl z tvé dílny?“

„Myslím, že ano, pane. Drží ten kroužek dobře, pane?“

„Docela dobře. Ale nejsi také obstaravatelem pohřebů?“

„Ano, pane. Stloukl jsem tohleto dohromady jako rakev pro Kvíkvega, ale teď mi nařídili, abych z toho udělal zase něco jiného.“

„Řekni mi, nejsi ty vlastně vrták, který všechno popadne, plete se do všeho, na všechno má patent, starý pohanský hudlař, který jeden den dělá nohy a příští den zase rakve pro ně a potom zase tytéž rakve předělává na záchranné plavátky? Ty máš tak málo zásad jako bohové a jsi také takový všeučel.“

„Ale mně je to všechno jedno, pane. Dělá, jak umím.“

„Zase jako bohové. Poslyš, nezpíváš si snad, když děláš rakev? Titáni prý si přerývavě pobzukovali, když vysekávali krátery pro sopky. Hrobař na jevišti také zpívá s lopatou v ruce. Ty nikdy nezpíváš?“

„Zpívat, pane? Jestli zpívám? Ach, o to se vůbec nestarám, pane. Hrobař muzicíruje proto, že v jeho lopatě žádná muzika není, pane. Ale palička jí má plno. Jen poslouchejte!“

„Ano, a to je tím, že víko je ozvučnou deskou. Na všech věcech je ozvučnou deskou to, pod čím nic není. A přece, tesaři, truhla s mrtvolou uvnitř zvučí stejně jasně. Nepomáhal jsi někdy nést máry a neslyšels úder rakve na hřbitovní vrata, když jste tam vcházel?“

„Na mou víru, pane, já –“

„Víru? Co je to?“

„Nu, víra, pane, to je jen takové zvolání – nic jiného, pane.“

„Hm, hm. Tak pokračuj.“

„Chtěl jsem říci, pane, že –“

„Což jsi bourec morušový? Soukáš ze sebe vlastní rubáš? Podívej se na svá prsa! Pospěš si a odstraň ty kličky, ať je není vidět.“

„Jde na zád'. Najednou ho to popadlo. Ale v horkých pásmech přicházejí bouře z ničeho nic. Slyšel jsem o ostrově Isabela v souostroví Galapagos, že ho rovník protíná právě uprostřed. Tak se mi zdá, že toho starocha taky protíná nějaký rovník právě uprostřed. Je pořád jako na rovníku – prudký jako oheň, na mou duši! Koukám sem – honem koudel, honem! Jedem! Tahle dřevěná palička je korek a já jsem učitel zvonkové hry na sklenice – ťuk, ťuk!“

(Achab sám k sobě):

„To je podívaná! To jsou zvuky, když ten šedohlavý datel oklepává dutý strom! Slepým a hluchým je teď možno závidět. Hle! Ta věc spočívá na dvou bubnech na provazce a oba jsou plné provazů. Ten chlapík je hrozně škodolibý vtipálek. Ratata. Tak tikají lidské vteřiny. Ach, jak nehmotné jsou všechny hmoty! Co je tady skutečného než nezvažitelné myšlenky? Tady je právě nejobávanější symbol chmurné smrti čirou náhodou předěláván ve výrazný obraz pomoci a naděje, až bude život nejvíc ohrožen. Záchranná plavátka z rakve! Možno tu myšlenku rozvést? Je možné, že v duchovním smyslu je rakev konec konců jen jakýmsi chránidlem pro nesmrtelnost! Budu o tom přemýšlet. Ale ne. Zašel jsem již tak daleko po temné straně

země, že se mi druhá její strana, teoreticky jasná, jeví jen jako neurčité šero. Což s tím nebudeš nikdy hotov, tesaři, s tím prokletým rámusením? Půjdu dolů; až se vrátím, ať už tady tu věc nevidím. A teď si, Pipe, o tomhle pohovoříme. Přejímám od tebe prazvláštní filozofii! Do tebe se vlily nějaké neznámé světy!“

CXXVIII. PEQUOD POTKÁVÁ RÁCHEL

Příštího dne hlásila hlídka velkou loď *Ráchel*, jež plula přímo k *Pequodě*. Všechna její ráhna byla hustě obsazena muži. V tu dobu *Pequod* brázdila vodu slušnou rychlostí, ale když se cizí loď se širokými plachtami přihnala až k ní na straně návětrné, sklesly nadmuté plachty jako prasklé měchýře, a všečen život vyprchal z postiženého trupu.

„Špatné zprávy, přináší špatné zprávy,“ zahučel muž z Manu. Ale než mohl její velitel, který stál s hlásnicí u úst v svém člunu, než mohl s důvěrou zavolat, ozval se hlas Achabův.

„Viděl jsi bílou velrybu?“

„Ano, včera. Neviděli jste velrybářský člun zmítaný vlnami?“

Potlačuje svou radost, Achab odpověděl záporně na neočekávanou otázku. Byl by nejraději vstoupil na palubu cizí lodi, ale cizí kapitán již zastavil svou loď a sestupoval po jejím boku dolů. Několik ostrých zabrání vesel, a brzy zaklesli hák z jeho člunu do velkých řetězů na *Pequodě* a kapitán vyskočil na palubu. Achab hned poznal, že je to známý Nantucketan. Ale k formálním vzájemným pozdravům nedošlo.

„Kde byla? – Snad není zabita! Snad není zabita!“ zvolal Achab, přikročiv až k němu. „Jak to bylo?“

Asi tak: dost pozdě odpoledne předešlého dne byly tři čluny cizí lodi zaměstnány skupinou velryb, která je zavedla čtyři až pět mil od lodi, a zatímco se ještě prudce hnaly proti větru, vynořil se náhle z vody bílý hrb a hlava Moby Dicka nepřiliš daleko na straně závětrné. Okamžitě spustili k lovu čtvrtý vystrojený člun náhradní. Po namáhavé plavbě proti větru se tento čtvrtý člun – ze všech nejrychlejší – patrně připoutal k velrybě – pokud o něm hlídka na hlavním stožáru mohla vůbec něco říci. Viděla v dálce mizet člun, který se podobal jen tečce, pak prudký výtrysk pěnivé bílé vody a potom už nic víc. Z toho usoudili, že zasažená velryba táhne své pronásle-

dovatele neustále za sebou, což se často stává. Měli sice obavy, ale doopravdy poplašení zatím nebyli. Na lanoví vytáhli signály, vybízející člun k návratu. Nastala tma. Kapitán byl nucen sebrat nejprve tři čluny daleko na straně návětrné, nežli se vydá za čtvrtým, který byl ve směru právě opačném. Proto nejen musel ponechat člun jeho osudu téměř až do půlnoci, ale loď se od něho pro tu chvíli musela dokonce ještě víc vzdálit. Když však ostatní posádka byla konečně v bezpečí na palubě, loď napjala všechny plachty – závětrovku na závětrovku – a vydala se za zmizelým člunem. V pecích pod kotli rozdělali oheň, aby sloužil jako signál. Každý druhý muž vylezl nahoru na hlídku. Když loď takto projela vzdálenost dost velkou, aby se dostala na místo, kde byl člun naposled domněle spatřen, zastavila tam a spustila všechny zbylé čluny, aby mohly pátrat kolem dokola, a poněvadž nic nenašli, loď se pustila zase dál. Znovu se zastavovala a spouštěla čluny až do svítání, ale po ztraceném člunu nebylo ani stopy.

Sotva cizí kapitán skončil vyprávění, hned oznámil účel své návštěvy na *Pequodě*. Přál si, aby loď pomáhala jeho vlastní lodi při hledání; aby pluly po moři rovnoběžně, jen asi čtyři nebo pět mil od sebe, a tak mohly přehlédnout dvojí obzor.

„Hned bych se vsadil,“ zašeptal Stubb Flaskovi, „že v tom pohřešovaném člunu měl někdo na sobě nejlepší kapitánův kabát; možná že jeho hodinky – je tak zatraceně žádostiv, aby ho dostal zpátky! Kdo to jakživ slyšel, aby dvě zbožné velrybářské lodi na vrcholu velrybářské sezony křižovaly a hledaly ztracený velrybářský člun? Podívej se, Flasku, jen se podívej, jak je bledý – bledý až v samých panenkách očí – podívej se – to nebyl kabát – to musel být –“

„Můj hoch, můj vlastní syn je v tom člunu! Proboha – prosím vás! Zapřísahám vás –“ vykřikl cizí kapitán na Achaba, který až dosud jen ledově vyslechl jeho žádost. „Pronajměte mi na osmačtyřicet hodin svou loď – rád za to zaplatím, a pořádně zaplatím – nepůjde-li to jinak – jen na osmačtyřicet hodin – jen to – vy musíte, ach, musíte, a vy to uděláte!“

„Jeho syn!“ zvolal Stubb, „ach, tedy jeho syn se ztratil! Odvolávám to s tím kabátem a hodinkami – co říká Achab? Musíme toho hochu zachránit!“

„Utopil se s ostatními minulé noci,“ řekl starý muž z Manu, který stál za nimi. „Slyšel jsem to. Všichni jsme slyšeli jejich duchy.“ Jak se brzy ukázalo, byla tato příhoda lodí *Ráchel* tím smutnější, že kapitán měl syna nejen mezi posádkou pohřešovaného člunu, ale že v posádce ostatních člunů byl ještě jeho druhý syn v téže době, ale na druhé straně, a že i on byl mimo loď a vydán osudné nejistotě za pronásledování. Zdrčený otec byl proto na chvíli uvržen do nejkrutější bezradnosti. Rozhodl za něj teprve první důstojník, který prostě zachoval obvyklý postup, běžný na velrybářských lodích za takové neblahé situace, to jest, když je loď mezi ohroženými, ale od sebe vzdálenými čluny, vydává se nejdřív tam, kde je více mužů. Ale kapitán o tom všem z nějakých neznámých vnitřních příčin pomlčel a teprve Achabova ledová neúčast ho přiměla, aby se zmínil o svém druhém nenalezeném hochovi. Byl to chlapeček teprve dvanáctiletý. Z otcovské lásky pravého Nantucketana, to jest z lásky opravdové, ale i neohroženě drsné, chtěl otec tak časně zasvětit synka do nebezpečí a divů povolání, které bylo snad od nepaměti osudem celého jeho rodu. Stává se nezřídka, že nantucketští kapitáni posílají své syny v tak útlém věku na dlouhou, tříletou až čtyřletou plavbu na jiné lodi, než které sami velí, aby první seznámení jejich synů s velrybářským životem nemohl oslabit nahodilý projev otcovského nadržování, přirozeného, ale nevčasného, anebo projev nevhodné úzkostlivosti a péče.

Zatím se cizí kapitán stále ještě od Achaba dožadoval splnění své nepatrné prosby a Achab stále ještě stál nehnutě jako kovadlina, která každý úder přijímá, ale sama se vůbec nezachvěje.

„Neodejdu,“ řekl cizí kapitán, „dokud nesvolíte. Chovejte se ke mně tak, jak byste chtěl, abych se v podobném případě choval já k vám. Vždyť také vy máte hochu, kapitáne Achabe – i když je to ještě dítě a hoví si doma v bezpečí – je to také dítě vašeho stáří – Ano,

ano, vidím, že se obměkčujete. Vidím to – utíkejte, muži, utíkejte, připravte se otočit ráhna!“

„Stát,“ zvolal Achab, „nedotkněte se jediného lana!“ Potom řekl hlasem, který táhle zdůrazňoval každé slovo: „Kapitáne Gardinere, neudělám to. I teď ztrácím čas. Sbohem, sbohem. Žehnej ti Bůh, muži, a kéž dokážu sám sobě odpustit, ale musím kupředu. Pane Starbucku, podívej se na hodiny u kompasnice a za tři minuty od této chvíle vyzvi všechny cizince na palubě, aby odešli. Potom zamiř zase vpřed a pluj jako dřív.“

Kvapně se otočil a s odvrácenou tváří sestupoval do své kajuty, nechávaje cizího kapitána stát jako zkamenělého nad tak bezpodmínečným a naprostým odmítnutím jeho naléhavé žádosti. Ale Gardiner se probral ze svého omámení a mlčky kvapil k boku lodi; spíše spadl, než sestoupil do člunu, a vrátil se na svou loď.

Brzy se obě lodi od sebe vzdalovaly: a pokud měla *Pequod* cizí loď v dohledu, bylo vidět, jak míří hned sem, hned tam, ke každé sebemenší tmavé skvrně v moři. Její ráhna přehazovali ze strany na stranu; kymácela se ustavičně z boku na bok. Hned si razila cestu proti vlnám a hned zas je hnala před sebou. A po celou tu dobu byly její stožáry a ráhna mužstvem hustě obsazeny jako tři vysoké třešně, když je hoši češou ve větvích.

Ale podle toho, jak se ustavičně zastavovala a žalostně obracela, bylo zřetelně vidět, že tato loď, která tak plakala lodní tříští, zůstává dosud bez útěchy. Byla to *Ráchel* oplakávající děti, kterých už není.

CXXIX. KAJUTA

[Achab chce odejít na palubu, Pip ho chytí za ruku, chtěje s ním.]

„Hochu, hochu, říkám ti, že teď nesmíš za Achabem. Přichází hodina, kdy tě Achab nechce mít u sebe, třebaže tě nechce od sebe odhánět. Je v tobě cosi, ubohý hochu, co je pro mou nemoc příliš hojivé. Stejně uzdravuje stejné. A při tomto lovu mi moje nemoc poslouží jako nejcennější zdraví. Zůstaň pěkně dole, kde tě budou obsluhovat, jako kdybys byl kapitánem. Ano, hochu, budeš sedět tady, na mé přišroubované židli. Budeš jejím dalším šroubem!“

„Ne, ne, ne! Nemáte, pane, tělo celé! – používejte mne chudáka jen jako své ztracené nohy. Jen na mne stoupněte, pane! O nic víc nežádám, jen zůstat částí vás.“

„Ach, přesto, že jsou miliony darebáků, tenhle hoch ze mne dělá zaslepence, věřícího v nehynoucí věrnost člověka! – A je to černoch a šílenec! – Ale zdá se mi, že také na něj se hodí rčení: stejné uzdravuje stejné. Začíná být opět rozumný.“

„Říkají mi, pane, že Stubb jednou opustil chudáka malého Pipa, jehož utonulé kosti jsou nyní bílé, ačkoli zaživa měl kůži černou. Ale já vás nikdy neopustím, pane, jako Stubb opustil jeho. Musím jít s vámi, pane.“

„Budeš-li ke mně takto mluvit déle, zviklá se Achabův záměr. Říkám ti – ne. Nejde to.“

„Ach, dobrý pane, pane, pane!“

„Jen takhle kňourej, a já tě zavraždím. Dej si pozor, neboť Achab je také šílený. Poslouchej, a uslyšíš často mou kostěnou nohu na palubě a budeš stále vědět, že tam jsem. A nyní tě opouštím. Tvou ruku! – Ujednáno! Hochu, jsi věrný jako kružnice svému středu. Nuže, Bůh ti věčně žehnej! A dojde-li k tamtomu, pak tě Bůh navěky chraň, ať se stane cokoli.“

(Achab odchází; Pip postoupí o krok kupředu.)

„Tady v této chvíli stál; stojím v jeho vzduchu – ale jsem samotný. Kdyby tady byl aspoň chudák Pip, mohl bych to vydržet, ale není tady. Pipe, Pipe! Cink, cink, cink! Kdo viděl Pipa? Musí tady nahoře být; zkusíme dveře. Jakže? Ani zámek, ani zástrčka, ani závora, a přece se nedají otevřít. To musí být čáry. Řekl mi, abych tady zůstal. Ano, a řekl mi, že tato přišroubovaná židle je moje. Sem si tedy sednu, proti nosníku, právě uprostřed lodi, a celý její trup a tři stožáry budou přede mnou. Tady, jak říkávají naši staří plavci, sedává někdy ke stolu čtyřiasedmdesát velkých admirálů v černých uniformách a vládnu celým řadám kapitánů a poručíků. Ha! Co je to! Epolety! Epolety! Plno epolet se sem hrne. Podávejte láhve s vínem; těší mě, že vás vidím; nalijte si, pánové! Jaký je to podivný pocit, když černý chlapec je teď hostem bílých mužů, kteří mají zlaté šňůry na kabátech! – Pánové, viděli jste nějakého Pipa? – malého černošského chlapce pět stop vysokého, vypadá zbaběle, jako když ho vedou na popravu! Jednou vyskočil z velrybářského člunu; – viděli jste ho? Ne? Tak dobře, nalijte si ještě, kapitáni, a pijme na hanbu všem zbabělcům! Nikoho nejmenuji. Hanba jim! Dejte si jednu nohu na stůl! Hanba všem zbabělcům! – Pst! Tam nahoře slyším kostěnou nohu. Ó pane, pane! Jsem opravdu sklíčen, když chodíte nade mnou. Ale zůstanu tady, i když zád' narazí na skály a ony ji prorazí a ústřice mě přijdou navštívit.“

CXXX. KLOBOUK

A nyní, když po tak dlouhém a rozsáhlém předběžném pátrání – při němž loď projela všemi ostatními lovišti – Achab patrně v pravý čas a na pravém místě zahnal svého nepřítele do kouta, aby jej tam tím bezpečněji zabil; nyní, když se octl skoro na téže šířce a délce, kde utržil svou mučivou ránu; nyní, když mluvil s lodí, která se právě předešlého dne opravdu setkala s Moby Dickem; – a když všechna jeho dosavadní setkání s různými loďmi velmi výrazně dosvědčovala, s jakou ďábelskou lhostejností trhá bílá velryba své pronásledovatele, ať už se prohřešili proti ní nebo ona proti nim; nyní bylo lze spatřit v očích starého muže cosi, co slabé duše sotva snesly. Jako nezapadající Polárka, která se po dlouhou arktickou šestiměsíční noc dívá pronikavým, stálým a soustředěným pohledem, tak pevně nyní zářil Achabův záměr na neustálou půlnoc jeho zachmuřené posádky. Ovládal je tak, že všechny jejich předtuchy, pochyby, zoufalství, strachy byly by se rády skryly pod jejich duše, aby nevyrazily ani jedinou jehličku nebo lístek.

Ve stínu toho nadcházejícího mezidobí zmizel také všecken humor násilný i přirozený. Stubb se již nepokoušel vyvolat úsměv, Starbuck se již nepokoušel potlačovat jej. Stejně radost i žal, naděje a strach jako by byly po tu dobu drceny na nejjemnější prach v okovaném mozdíři Achabovy železné vůle. Muži se pohybovali po palubě jako stroje za ustavičného vědomí, že na nich spočívá starcovo despotické oko.

Ale kdybyste ho byli důkladněji pozorovali v důvěrnějších chvílích jeho soukromí, kdy se domníval, že se naň až na jednoho nikdo nedívá, tehdy jste mohli spatřit, že jako Achabovy oči děsí posádku, právě tak zase nevyzpytatelné oči Parsovy děsí Achaba; nebo aspoň jej občas nějak fantasticky ovlivňují. Hubeného Fedallaha začala nyní obkličovat taková umocněná cizota a roztrásalo jej neustále takové chvění, že se naň muži dívali zřejmě s pochybnostmi, zda je

opravdu hmotným smrtelníkem či jen chvějícím se stínem, jež vrhá na palubu tělo nějaké neviditelné bytosti. A tento stín se tam míhal stále. Nikdo si nebyl jist, zda Fedallah aspoň v noci někdy usnul nebo sešel dolů. Stával nehnutě celé hodiny, ale nikdy si nesedl, ani se neopřel. Jeho bledé, ale podivuhodné oči jasně říkaly: My dva hlídači nikdy neodpočíváme.

Nikdy také, v noci ani ve dne, nemohli námořníci vstoupit na palubu, aby je Achab nebyl předešel; buď stál u své jamky pro kostěnou nohu, nebo přecházel pravidelně po palubě mezi dvěma neměnnými hranicemi – hlavním a zadním stožárem. Nebo ho viděli, jak stojí na schodech ke kajutě – živou nohu na palubě, hotov vykročit, klobouk stažený do očí, takže i když stál zcela bez hnutí, a uplynulo mnoho dní a nocí, co se již nehoupal ve visutém lůžku, přece nedovedli naprosto jistě říci, zda jeho oči pod staženým kloboukem jsou někdy opravdu zavřeny, či zda je stále upřeně pozorují. A přece tak stával nehnutě v palubním otvoru po celé hodiny a neznatelné noční vlhko se mu sráželo v rosné krůpěje na zkameněném kabátě a klobouku. Šaty, které za noci zvlhly, druhého dne slunce vysušilo. A tak den po dni, noc po noci již nesestupoval pod palubu; když chtěl něco z kajuty, poslal si pro to.

Na volném vzduchu také jedl svá jediná dvě jídla – snídani a oběd. Večeře se nikdy nedotkl. Vousy si nepřistřihoval, takže se mu chmurně zknotily jako vyrvané kořeny vyvrácených stromů, které naplano rostou dál na obnažené základně, třebaže zeleň na vrcholku zašla. Celý jeho život se nyní stal jedinou hlídkou na palubě, a ačkoli Pars také nikdy nepřerušoval svou mystickou hlídku, přece na sebe ti dva snad nikdy nepromluvili – pokud si to po dlouhých přestávkách nevynutila nějaká nezbytnost. Přestože se zdáli tajně spojení mocným kouzlem, přece navenek a v očích postrašené posádky byli od sebe vzdáleni jako dva póly. I když ve dne náhodou slůvko promluvili, za noci byli zcela němí. Někdy po celé předlouhé hodiny stáli bez jediného slova ve světle hvězd daleko od sebe. Achab stál v palubním otvoru, Pars u hlavního stožáru; přitom se

na sebe upřeně dívali, jako by Achab viděl v Parsovi svůj dopředu vržený stín a Pars v Achabovi své opuštěné tělo.

A přece Achab – v svém nejvnitřnějším já, jak je denně každou hodinu a v každém okamžiku velitelsky projevoval svým podřízeným – Achab vypadal jako nezávislý pán a Pars jako pouhý jeho otrok. A přesto se zas oba zdáli spolu spřaženi, jako by je popoháněl nějaký neviditelný tyran; hubený stín vedle pevného žebra. Ale ať už byl Pars čímkoli, pevný Achab byl skutečným žebrovím a trupem.

Při prvním slabém záblesku jitra se na zádi ozval jeho železný hlas: „Obsadit vrcholky stožárů!“ – a po celý den až do západu slunce i za soumraku bylo slyšet týž hlas každou hodinu při zazvonění kormidelníkův: „Co vidíte? – jen bystře, bystře!“

Ale když uplynuly tři nebo čtyři dny po setkání s *Ráchel* hledající děti, a nikdo nespátřil žádný vodomet, monomanický stařec začal podezírat věrnost posádky, alespoň podezíral skoro všechny kromě pohanských harpunářů. Zdálo se, že má dokonce pochybnosti, zda Stubb a Flask úmyslně nepřehlížíjí to, po čem pátrá. Měl-li však taková podezření vskutku, moudře se zdržel a nevyjádřil je slovy, i když jeho skutky je skoro prozrazovaly.

„Sám chci první spatřit bílou velrybu,“ řekl. „Ano, Achab musí dostat dublon!“ Vlastníma rukama upletl síťený koš a poslal jednoho námořníka nahoru s příkazem, aby připevnil na vrchol hlavního stožáru jednoduchou kladku. Sám se chopil obou konců provazu spuštěného shora, jeden konec přivázal ke koši a připravil kolík pro druhý konec, aby mohl být upevněn k zábradlí. Dokončiv práci a stále ještě s provazem v ruce a kolíkem u nohou, rozhlížel se po své posádce, těkáje pohledem od muže k muži, až se zastavil u Dagů, Kvíkvega a Taštega; Fedallahovi se však vyhnul. Potom se pevně zahleděl na prvního důstojníka a řekl: „Chop se provazu – svěruji jej tvým rukám, Starbucku!“ Pak se usadil do koše a nařídil, aby ho vytáhli na jeho stanoviště. Starbuck zajistil provaz a stál u něho. Achab tedy objímal jednou rukou hlavní stěžeň a obzíral na dlouhé míle kolem dokola celé moře – vpředu, vzadu, na té i na oné straně – v širokém okruhu, jaký lze přehlédnout z takové výšky.

Když má námořník za plavby dělat něco rukama nahoře v lanoví, v místě skoro izolovaném, kde nemůže nohama na nic stoupnout, je tam vytažen a visí na provaze. Konec provazu, upevněný na palubě, bývá za takových okolností vždy svěřován bedlivému doзору některého muže, který jej neustále hlídá. Při velké spleitosti lan nelze totiž na palubě neomylně rozeznat jejich vzájemný vztah nahoře, a protože konce provazů na palubě se každou chvíli sesmeknou z kolíků, nedalo by se ani zabránit tomu, aby námořník – kdyby ho stále někdo nehlídal – nespádl nějakou neopatrností posádky do moře. Proto Achabovo jednání v té věci nebylo nijak nezvyklé, podivně vypadalo jenom to, že ho měl hlídat Starbuck, jediný téměř muž, který se vůbec odvážil stavět se proti němu aspoň trochu rozhodně – jeden z těch, o jejichž spolehlivosti při hlídkách Achab podle všeho jaksi pochyboval; – bylo podivné, že si Achab vybral za svého strážce právě toho muže a dobrovolně vydal svůj život do rukou osoby, které jinak nedůvěřoval.

Vytáhli tedy poprvé Achaba nahoru. Nepobyl tam však ani deset minut a již mu kolem hlavy začal kroužit a pokřikovat jeden z divokých mořských jestřábů s červeným zobákem, kteří v těchto šířkách tak často dotěrně létají kolem velrybářských hlídek na vrcholcích stožárů. Pták opisoval kolem něho změt' kruhů nepostižně rychlých. Potom vyrazil na tisíc stop vzhůru do vzduchu, ve spirálách se snášel dolů a znovu začal kroužit kolem jeho hlavy.

Achab upíral oči na mlhavý a vzdálený obzor, jako by ani nepozoroval divokého ptáka, kterého by si nebyl nijak zvlášť všímal ani kdo jiný, vždyť to nebylo nic nezvyklého; jenže teď snad i oko nejméně bdělé spatřovalo skoro v každém výjevu tajný, skrytý význam.

„Váš klobouk, pane, váš klobouk!“ vykřikl náhle sicilský námořník, který stál na vrcholku zadního stožáru přímo za Achabem, ale poněkud níže, takže je oddělovala vzdušná propast.

Vtom už se černé křídlo sneslo až k starcovým očím a dlouhý, zahnutý zobák k jeho hlavě, černý jestřáb vyrazil skřek a odletěl s kořistí.

Kolem Tarquiniovy hlavy třikrát zakroužil orel, odnesl mu čapku a opět mu ji vrátil; potom jeho manželka Tanaquil prohlásila, že Tarquinius bude králem římským. Ale toto znamení bylo pokládáno za dobré jen proto, že orel čapku navrátil. Achabův klobouk vrácen nebyl; divoký jestřáb s ním letěl dál a dál před lodní přídí, až konečně zmizel, a tam, kde zmizel, bylo nejasně vidět, jak malý černý bod padá z obrovské výše do moře.

CXXXI.

PEQUOD POTKÁVÁ ROZKOŠ

Pequod horlivě plula dál; kolem ní se valily vlny a dny; rakev teď přeměněná v záchrannou plavatku se lehce houpala; vtom byla hlášena jiná loď, pojmenovaná velmi nešťastně *Rozkoš*. Jak se blížila, utkvěly všechny oči na širokých trámech, které na některých velrybářských lodích běží nad zadní palubou ve výši osmi nebo devíti stop; na trámech bývají náhradní, nevystrojené nebo poškozené čluny.

Na těchto trámech cizí lodi byla zpřerážená bílá žebra a několik roztržštěných desek z toho, co bylo kdysi velrybářským člunem. Nyní však jsme viděli skrze tento vrak tak jasně jako při pohledu skrz kostru staženého koně, zpola rozpadlou a sluncem vybílenou.

„Viděls bílou velrybu?“

„Podívej se!“ odpověděl ze svého místa na zádi kapitán vpadlých tváří a hlásnicí ukázal na vrak.

„Zabils jí?“

„Harpuna, která ji zabije, není ještě ukuta,“ odvětil cizí kapitán, smutně se dívaje na zaoblené visuté lůžko na palubě, jehož přitažené okraje několik námořníků mlčky sešívalo.

„Že není ukuta?“ Achab vytrhl z vidlice harpunu zhotovenou Parthem, zvedl ji a vzkřikl: „Podívej se, Nantucketane; tady v té ruce držím její smrt! Tato ostří jsou kalena v krvi a kalena blesky a přísahám, že je zkalím potřetí v tom horkém místě za ploutví, kde bílá velryba nejvíc cítí svůj prokletý život!“

„Pak tě opatruj Bůh, starče! Vidíš tohle?“ – ukázal na visuté lůžko. „Pohřbívám jen jednoho z pěti statečných mužů, kteří byli ještě včera večer živi, ale zemřeli, než přišla noc. Jen toho *jednoho* pochovávám. Ostatní byli pohřbeni, ještě než zemřeli – plujete nad jejich hrobem.“ Potom se obrátil k posádce: „Jste už hotovi? Položte prkno na zábradlí a zvedněte tělo! Tak tedy – ach Bože“ – přistoupil k zašitému lůžku se zdviženýma rukama – „nechť vzkříšení a život –“

„Kupředu! Kormidlo rovně!“ zahřměl Achab na své mužstvo. Ale náhle odrazivší *Pequod* nebyla tak rychlá, aby unikla zvuku šplíchnutí, které bylo slyšet při pádu mrtvoly do moře. Neměla dokonce ani čas vyhnout se tomu, aby některé odletující kapky nepostříkaly její trup strašidelným křtem.

Když Achab klouzal pryč od zkormoucené *Rozkoše*, vynikala podivná záchranná plavátka na zádi *Pequody* zvlášť zřetelně.

„Ha! Tamhle! Podívejte se tamhle, lidé!“ křičel za nimi varovný hlas. „Marně, vy cizinci, prcháte před naším smutným pohřbem. Jen se k nám obracíte zády, abyste nám ukázali svou rakev!“

CXXXII. SYMFONIE

Byl jasný den, modrý jako ocel. Těžko rozlišit klenbu ovzduší od moře v tomto azuru rozprostřeném všude; ledaže zádumčivý vzduch byl průzračně čistý a měkký jako pohled ženy, kdežto mohutné a mužné moře se zvedalo dlouhými, silnými, táhlými výdechy jako hrud' spícího Samsona.

Sem tam se ve výši třepetala sněhobílá křídla malých ptáků bez jediné skvrny. To byly něžné myšlenky ženského vzduchu, ale tu a tam v hlubinách, daleko v bezedné modři, se řítily mocní leviatani, mečouni a žraloci, a to byly silné, nepokojné, vražedné myšlenky mužského moře.

Třebaže byly vzduch a moře vnitřně tak rozdílné, navenek byl rozdíl jen v odstínech barev a stínech. Jako by byly jedna bytost – jen pohlaví je rozlišovalo.

Zdálo se, že slunce tam vysoko jako vznešený car a král odevzdává něžný vzduch smělému vzdouvajícímu se moři, docela jako nevěstu ženichovi. A na pásu obepínajícím obzor prozrazoval měkký a chvějivý pohyb – viditelný zejména tady na rovníku – hlubokou, pulzující důvěru a neklid lásky, s nimiž ubohá nevěsta odevzdávala své srdce.

Spoutaný a zkrocený, drsný, uzlovitý vráskami, vyzáble pevný a neústupný, s očima jako uhlíky, které planou ještě v popelu zkázy, tak stál nezviklaný Achab v čistém jitru, zvedaje rozštípenou helmici čela k nebeskému čelu krásné dívky.

Ach ty nesmrtelné dětství, ty nevinnosti azuru! Neviditelné okřídlené bytosti, které láskujete všude kolem nás! Líbezná dětství vzduchu a oblohy, jak málo jste byly pamětlivy toho, že strašný Achab se utápí v hoři! Ale tak jsem uviděl malou Miriam a Martu, víly s usměvavýma očima, jak si bezstarostně hrají okolo starého otce, jak si pohrávají s čupřinou ožehnutých kadeří, které na okraji obrůstaly vypálený kráter jeho mozku.

Achab pomalu přešel od palubního otvoru přes palubu, vyklonil se přes bok lodi a pozoroval svůj stín ve vodě, jak před jeho pohledem uniká hloub a hloub, a to tím víc, čím víc on se snaží proniknout do hlubin. Ale rozkošná vůně okouzleného vzduchu jako by konečně na chvíli zapudila sněť v jeho duši. Veselý, šťastný vzduch, přívětivá obloha ho konečně dojaly a pohladily. Macešský svět, tak dlouho krutý – nepřístupný – ovinul mu nyní laskavé paže kolem nepoddajné šije a zdálo se, že nad ním vzlyká radostí jako nad člověkem sice svéhlavým a zbloudilým, kterého však přece ještě doufá spasit a zachránit. Zpod staženého klobouku skanula Achabovi slza do moře; celý Tichý oceán neměl v sobě tolik bohatství, kolik ho bylo v této maličké krupě.

Starbuck pozoroval starce. Viděl, jak se těžce opírá o zábradlí, a zdálo se mu, že ve svém věrném srdci slyší nezměrné štkání, které potají vycházelo ze středu okolního jasu. Dbal, aby o něj nezavadil nebo jím nebyl zpozorován, ale přesto se k němu přiblížil a stál tam.

Achab se obrátil.

„Starbucku!“

„Prosím?“

„Ach Starbucku! Vane takový mírný, mírný vítr a obloha je tak mírná. Za takového dne – kdy všechno bylo tak milé jako dnes – jsem zasáhl svou první velrybu – osmnáctiletý chlapec-harpunář! Před čtyřiceti lety – před čtyřiceti! Dávno! Čtyřicet let ustavičně na lovu! Čtyřicet let strádání, nebezpečí a bouří! Čtyřicet let na nemilosrdném moři! Po čtyřicet let se Achab odříkal pokojné země, po čtyřicet let válčil s hrůzami hlubin. Ano, ano, Starbucku, z těch čtyřiceti let jsem nestrávil na suché zemi ani tři léta. Když si pomyslím, jak jsem to žil, jaká to byla bezútěšná samota, ta kapitánova uzavřenost, ohrazená jako pevnost, do níž smí jen úzkou chodbičkou proniknout projev účasti ze zelené krajiny venku – ach, jak to znaveje, jak to skličuje! Takové poustevnické velitelství je život otroka na pobřeží Guineje! Když na to všechno pomyslím! Dříve jsem to jen vzdáleně tušil a neuvědomoval jsem si to tak jasně. A tak jsem se po čtyřicet let živil jen sušenou a nakládanou stravou – vhodný protějšek suché

potravy mé duše! – když nejchudší občan na pevnině má denně čerstvé ovoce a krájí si čerstvý chléb, kdežto já jím plesnivé kůrky – vzdálen, přes celé oceány vzdálen od mladé manželky, s níž jsem se oženil, když mi přešla padesátka – a druhého dne jsem odplul k mysu Hornu, zanechávaje jen jeden důlek na svém manželském polštáři – manželka? manželka? – spíše vdova, jejíž muž žije! Ano, udělal jsem vdovu z té ubohé dívky, když jsem se s ní oženil, Starbucku. A potom přišlo šílenství, zuřivost, vařící krev a rozpálené čelo – tak jsem já, starý Achab, zuřivě zpěněn pronásledoval na tisíci lovech svou kořist – spíš démon než člověk! – Ano, ano! Jaký blázen byl starý Achab po čtyřicet let – blázen, starý blázen! Nač ta uštvaná honba? Proč unavovat a vysilovat ruku veslováním, při vrhu harpunou a kopím? Oč je dnes Achab bohatší nebo lepší? Podívej se. Ach Starbucku! Nesu-li už tak dost těžké břemeno, není to kruté, že mi byla urvána ještě ubohá jedna noha? Pojd', odhrň mi ty šedé vlasy stranou; oslepují mě, až se zdá, že pláči. Takové šediny rostou leda z nějakého popelu! Ale vypadám hodně staře, tak tuze, tuze staře, Starbucku? Cítím se smrtelně unavený, ohnutý, shrbený, jako bych byl sám Adam a klopýtal pod tíhou století navršených od časů ráje. Bože! Bože! Bože! – roztrhni mi srdce! – potop můj mozek! – Výsměchu, výsměchu! hořký, kousavý výsměchu šedivých vlasů, prožil jsem tolik radosti, abych měl na vás právo? Abych vypadal a cítil se tak nesnesitelně stár? Pojd' blíž, pojd' ke mně blíž, Starbucku! Nech mě pohledět do lidského oka! Je to lepší než dívat se do moře nebo do nebe; lepší než zírat na Boha. Při zelených pastvinách, při ozářeném krbu! Tvé oko je kouzelné zrcadlo, muži, vidím v něm svou ženu a dítě. Ne, ne! Zůstaň na palubě, zůstaň na palubě! – Nespouštěj člun, až já jej spustím, až poznamenaný Achab bude pronásledovat Moby Dicka. Ty se nesmíš vydat do takového nebezpečí. Ne, ne. Vždyť já v tvém oku vidím daleký domov!“

„Ach můj kapitáne! Můj kapitáne! Šlechetná duše! Vznešené staré srdce, přese všechno! Proč by měl kdo pronásledovat tu nenáviděnou rybu! Pryč odtud! Opustíme rychle tyto vražedné vody! Plujme domů! Také Starbuck má ženu a dítě – ženu a dítě svého bratrského,

sesterského hravého mládí; právě tak jako ty, pane, máš ženu a dítě milujícího, toužícího, otcovského stáří. Pryč, odplujme pryč – dovol mi okamžitě změnit kurz! Jak radostně, och můj kapitáne, jak vesele si budeme razit cestu, abychom opět spatřili starý Nantucket! Myslí, pane, že i v Nantucketu mají takové mírné modré dny jako tady.“

„Mají, mají. Vídal jsem je někdy za letních jiter. Asi v tuto dobu – ano, hoch si teď odpoledne zdříml – probouzí se vesele; posadí se v postýlce a matka mu vypráví o mně, o starém lidojedu, jak jsem v cizině na hlubinách, ale jak se zas vrátím, abych ho pohoupal.“

„Zrovna jako moje Marie, jako moje Marie! Slíbila, že každého rána donese hocha na kopec, aby spatřil první záblesk plachty svého otce! Ano, ano! Už dost! Hotovo! Zamíříme k Nantucketu! Vzhůru, můj kapitáne, prostuduj kurz a plujme! Dívej se, dívej! Vidiš tvář svého chlapce v okně? Můj mává ručkou na kopci!“

Ale Achabův pohled se odvrátil. Zachvěl se, jako když ovocný strom, zničený snětí, shodí své poslední zčernalé jablko na zem.

„Co to je, jaká bezejmenná, nezbadatelná, nezemská moc to je; jaký lstivý, skrytý plán a vládce a krutý, necitelný panovník mi rozkazuje, abych se proti všem přirozeným touhám a láskám dále štal a hnal a prodíral vpřed? Kdo mě to bezohledně uzpůsobuje, abych konal něco, k čemu bych se ve svém vlastním, přirozeně cítícím srdci ani neodvážil sebrat odvahu? Je Achab Achabem? Jsem to já, Bůh, či kdo to je, kdo zvedá tuto paži? Jestliže se však velké slunce nepohybuje vlastní silou, nýbrž je na nebi jenom poslíčkem, jestliže se ani jediná hvězda nemůže otáčet bez pomoci neviditelné síly – jak potom může tlouci toto nepatrné srdce, jak tento nepatrný mozek může tvořit myšlenky? Musí tu být Bůh a ten způsobuje tlukot srdce, způsobuje, že myslím, že žiji – to Bůh, a ne já! Ach nebesa! Jsme otáčení, hochu, kolem dokola na tomto světě jako tamhle rumpál, a osud je klikou. A po celou tu dobu hle! nebe se usmívá a moře zůstává nezbadané. Podívej se! Vidiš toho tuňáka! Kdo ho naučil pronásledovat a zakousnout onu létající rybu? Kam přijdou vrahové? Koho zatracovat, když sám soudce jest vlečen před soudnou stolicí? Ale je mírný, mírný vítr a mírná obloha; a vzduch voní, jako

by sem vanul ze vzdálené louky. Někde na svazích And suší seno, Starbucku, a sekáči usnuli v čerstvě pokosené trávě. Usnuli? Ano, ať se plahočíme sebevíc, všichni nakonec spíme na poli. Spíme? Ano, a rezavíme uprostřed zeleně; jako loňské kosy, odhozené a zapomenuté v nedosečeném pokosu – Starbucku!“

Ale důstojník, zoufalstvím bledý jako mrtvola, nepozorovaně zmizel.

Achab přešel palubu a podíval se na druhou stranu, ale ucouvl před dvěma upřenýma očima, jež se zrcadlily ve vodě. Fedallah se nehnutě nakláněl přes totéž zábradlí.

CXXXIII. STÍHÁNÍ — PRVNÍ DEN

Oné noci za střední hlídky, když stařec – jak bývalo občas jeho zvykem – vystoupil z palubního otvoru, o který se opíral, a šel k svému důlku, najednou prudce zvedl tvář a větril v mořském vzduchu, jako začne věřit bystrý lodní pes, když se loď blíží k nějakému barbar-skému ostrovu. Prohlásil, že musí být nablízku velryba. Brzy všichni muži na hlídce cítili onen zvláštní pach, který vydává živý vorvaň často na velkou vzdálenost. Žádný námořník nebyl ani překvapen, když si Achab podle kompasu a povětrnostní vlajky zjistil přesný směr pachu, jak to jen bylo možné, a potom rychle poručil, aby poněkud změnil kurs lodi a skasali plachty.

Že tato opatření byla bystrá a prozíravá, potvrdilo se dostatečně za úsvitu, neboť na moři přímo vpředu bylo vidět dlouhou, rovnou stopu, hladkou jako olej; vodními varhánkami na okraji a vyleštěným kovovým povrchem připomínala rychlou proudovou vlnu při ústí hlubokého a prudkého toku do moře.

„Obsad'te vrcholky stožárů! Všichni na palubu!“

Dagů bubnoval okovanými konci tří těžkých sochorů na přední palubu a probouzel spáče lomozem jako o posledním soudu, takže okamžitě vylézali z palubního otvoru, šaty v rukou.

„Co vidíte?“ volal Achab, zvedaje obličej k obloze.

„Nic, nic, pane!“ znělo mu v odpověď.

„Nadkošové plachty! – Závětrovky! Dole a nahoře a na obou stranách!“

Když napjali všechny plachty, uvolnil své lano, kterým se dával vytahovat na vrchol hlavního stožáru, a ve chvíli jej tam zvedali. Asi ve dvou třetinách cesty se podíval vodorovnou mezerou mezi hlavní košovou a nadkošovou plachtou a vyrazil výkřik jako pole-tující racek: „Tamhle chrlí! – Tamhle chrlí! Hrb má jako zasněžený kopec! Je to Moby Dick!“

Vzrušení pokřikem, který téměř současně spustili i tři muži, kteří měli hlídku na stožárech, námořníci na palubě utíkali k lanoví, aby se podívali na pověstnou velrybu, kterou tak dlouho pronásledovali. Achab se zatím již dostal na nejvyšší příčku, několik stop nad ostatními hlídkami. Taštego stál právě pod ním na úpatí nadkošové čnělky, takže indiánova hlava byla asi ve stejné výši jako Achabova pata. Z této výšky bylo nyní velrybu vidět ve vzdálenosti asi tak jedné míle dopředu. Při každém vzednutí moře ukázala vysoký zářivý hrb a pravidelně vyrážela do vzduchu pokojný vodomět. Důvěřivým námořníkům se zdálo, že je to týž mlčenlivý vodotrysk, který tehdy pozorovali za měsíčního svitu na Atlantickém a Indickém oceánu.

„A nikdo z vás ji neviděl dřív?“ volal Achab na muže v ráhnovi kolem něho.

„Já ji viděl, pane, skoro v touž chvíli jako kapitán Achab a volal jsem,“ řekl Taštego.

„To nebylo v tu chvíli, v tu chvíli ne – ne, dublon je můj, osud uchoval dublon pro mne. Jenom *já*; nikdo z vás nemohl zahlédnout bílou velrybu první. Tam chrlí! Tam chrlí! – Tam! Tam zase! – Tam! zase!“ volal táhlým unylým hlasem, jehož rytmus se přizpůsoboval viditelným vodometům velryby, které se postupně zpomalovaly. „Chce se ponořit! Stáhněte závětrovky! Nadkošovky dolů! Připravte tři čluny! Pane Starbucku, nezapomeň, zůstaneš na palubě a budeš řídit loď. Kormidlo, pozor! Loď k návětrí, o čárku k návětrí! Tak! Jen pevně, člověče, jen pevně! Zvedá ocasní ploutve! Ne, ne, jen černá voda! Jsou už čluny připraveny? Připravte se, připravte se! Spusť mě, pane Starbucku; spouštěj, spouštěj – rychle, rychleji!“ a sklouzl vzduchem dolů na palubu.

„Míří rovnou na stranu závětrnou, pane,“ zvolal Stubb. „Rovnou od nás. Nemohla ještě spatřit loď.“

„Ticho, člověče! Hled' si zvratných lan! Kormidlo, stočit loď po větru! Zvrátit ráhna podél! – Plachty po větru! – Zastavte ji! – Tak; velmi dobře. Čluny, čluny!“

Brzo spustili všechny čluny kromě Starbuckova na moře. Plachty ve všech člunech byly napjaty – všechna pádla pracovala. Čeřivou

rychlostí letěly čluny na stranu závětrnou a Achab byl v čele útoku. Fedallahovi zahořely zapadlé oči bledým, smrtelným leskem; odporný úšklebek křivil jeho ústa.

Jako nehlučné ulity loděnek spěchaly lehké příděl po moři, ale jen pomalu se blížily k nepříteli. Jak se k němu přibližovaly, oceán byl stále hladší, jako by přes své vlny natahoval koberec; podobal se louce za poledne, tak byl pokojný. Konečně se udýchaní lovci dostali tak blízko ke kořisti zdánlivě nic netušící, že bylo jasně vidět celý její svítivý hrb, plující osaměle po moři a vytvářející kolem sebe kruh velmi jemné, načechrané, zelené pěny. Na hlavě vzadu poněkud vyvýšené bylo vidět mohutné křivé vrásky. Daleko vpředu po měkkém tureckém koberci vod klouzal bílý, zářivý stín jejího širokého mléčného čela a hravé čeření laškovně doprovázelo tento stín; vzadu se modré vody z obou stran přelévaly do pohyblivého údolí její klidné brázdy a po obou jejích bocích vyrážely jasné bubliny a tančily vedle ní. Ale ty zase pukaly pod lehkými drápky veselých ptáků, kteří ve stech lehce spočívali na moři a potom zas rozmarně odletovali. A jako vlajková tyč, vyčnívající z pomalovaného trupu velkého korábu, tyčila se ze hřbetu bílé velryby velká, ale rozštípnutá násada kopí nedávno vrženého. Občas se tiše snesl některý z lehkonožých ptáků, jichž přeletovalo celé mračno sem a tam nad velrybou jako baldachýn, zachytil se na této tyči a jeho dlouhá ocasní péra vlála jako praporečky.

Velryba plula lehce a vesele – ztělesněná mocná mírnost, odpočívající při rychlém pohybu. Ani Jupiter, když proměněn v bílého býka unášel na hřbetě uloupenou Evropu, držící se ho za půvabné rohy, a s plavnou, okouzlující hbitostí se nesl k svatebnímu háji na Krétě, dívaje se na dívku něžným, zamilovaným pohledem – ani Jupiter, ten velkolepý nejvyšší bůh, nepřekonal slavnou bílou velrybu, když tak božsky plavala.

Podél obou měkkých boků se vzdouvala rozdělená vlna, která však je okamžitě opouštěla a pak v tom rozdvojení uplývala do dálky; oba ty jasné boky velryby sváděly k ráně. Není divu, že se mezi lovci našli takoví, kteří se odvážili ji napadnout, neboť tento její klid

nevýslovně dráždil a lákal, ale dostalo se jim osudného poznání, že ten klid jen zahaluje tornáda. Jak klidná, jak lákavě klidná pluješ, ach velrybo! před očima všech těch, kdo tě spatří poprvé, bez ohledu na to, kolik lidí jsi už právě takto obloudila a zničila.

Vznešeně klidným tropickým mořem se pohyboval Moby Dick mezi vlnami, jejichž pleskot tlumilo nesmírné okouzlení. Odpíral nám dosud hrůzný pohled na svůj ponořený trup, zcela skrýváje svou ohyzdnou zkřivenou čelist. Ale brzy se předkem zvolna zvedl nad vodu, celé mramorované tělo na okamžik vytvořilo vysoký oblouk jako Přírodní most ve Virgínii, a varovně mávaje ve vzduchu praporci ocasních ploutví, zjevil se tento velký bůh, potopil se a zmizel z očí. Bílí mořští ptáci utkvívali ve vzduchu, klouzali na křídlech a žádostivě prodlévali nad rozvířenou tůň, která tu po velrybě zbyla.

S vesly vzhůru, s pádly dolů a staženými plachtami houpaly se tři čluny tiše na vodě, čekajíce, až se Moby Dick znovu vynoří.

„Hodinu,“ řekl Achab, který stál jako vrostlý na zádi svého člunu; upíral oči na místo, kde velryba zmizela, do nezřetelných modrých dálek a širých vábivých plání na straně závětrné. To jen na okamžik – jeho oči začaly totiž znovu kroužit při pozorování vodního okruhu. Vítr teď zesílil a moře se začalo vlnit.

„Ptáci! – Ptáci!“ zvolal Taštego.

Bílí ptáci letěli nyní k Achabovu člunu, všichni v dlouhé řadě za sebou, jako když vzlétají volavky. Několik yardů od něho začali poletovat nad vodou, kroužíce s radostným, vyčkávavým křikem. Jejich zrak byl bystřejší nežli zrak lidský; Achab nedokázal vypátrat žádné znamení v moři. Ale jak se upřeně zadíval dolů do hlubin, náhle spatřil ve velké hloubce bílou, živou skvrnu, ne větší než bílý hranostaj; ta se s úžasnou rychlostí zvedala a přitom zvětšovala, až konečně bylo možno jasně rozeznat, jak z nezbadatelných hlubin vyplouvají dvě dlouhé, zakřivené řady bílých, zářivých zubů. Byla to otevřená tlama se zkroucenou čelistí, tlama Moby Dicka; jeho obrovský, stínovaný trup ještě napolo splýval s modří moře. Svítící tlama se rozvírala pod člunem jako otevřená mramorová hrobka.

Achab zabral stranou kormidlovým veslem a odrazil člun od toho hrozného zjevu. Potom zavolal na Fedallaha, aby si s ním vyměnil místo, přešel na příď, uchopil Perthovu harpunu a povel posádce, aby se chopila vesel a byla připravena.

Tím, že byl člun takto včas otočen kolem své osy, měl být připraven, aby stál příďí proti hlavě velryby, pokud byla ještě pod vodou. Ale Moby Dick jako by postřehl tento úskok; se zlomyslnou inteligencí, která mu byla prisuzována, se takřka v mžiku šikmo přesunul a vrásčitou hlavou podélně udeřil do člunu zespoda.

Strašlivý náraz roztrásl na okamžik prudce každou plaňku a každé žebro člunu. Velryba zatím už ležela napříč na zádech, pomalu a s citem jako kousající žralok vzala příď zplna do tlamy, takže dlouhá, úzká, ohnutá spodní čelist vyrazila vysoko do vzduchu a jeden z jejích zubů uvázl ve vidlici vesla. Namodralá, perlově bílá vnitřní strana čelisti byla jen šest palců od Achabovy hlavy a sahala výše než on. V tomto postavení teď bílá velryba zatřásla lehkým cedrovým člunem jako mírně krutá kočka myši. Fedallah se díval bez úžasu a zkrřížil ruce; ale tygrově žlutá posádka se hrnula jeden přes druhého co nejdále na zád.

Oba pružné okraje člunu se prohýbaly dovnitř a ven, jak si velryba takto ďábelsky pohrávala se ztraceným člunem. Její tělo spočívalo pod člunem, proto nebylo možno na ní vrhnout harpunu z příďe, která byla téměř ve velrybě. Ostatní čluny bezděky zastavily jako před náhlou krizí, kterou nelze odvrátit, kdežto monoman Achab se rozzuřil mučivou blízkostí nepřítele, jež ho takto bezmocného a zaživa vložila právě do tlamy, kterou nenáviděl. Všim tím vydrážděn k šílenství, popadl dlouhou čelist holýma rukama a zuřivě se snažil uvolnit sevření. Jak se tak marně namáhal, čelist mu uklouzla, křehké okraje člunu se prohnuly, zhroutily a praskly, neboť obě čelisti se posunuly jako obrovské nůžky poněkud dozadu, překously člun na dvě půlky a opět se pevně zavřely v moři uprostřed dvou plovoucích vraků. Vrak plul každý zvlášť, rozdrčené konce se potápěly; posádka vraku ze zádi člunu se tiskla k okrajům a usilovně se snažila udržet vesla a dostat se dál.

Ve chvíli, než velryba překousla člun, Achab první postřehl její úmysl podle záludného vynořování hlavy – onen pohyb pro tu chvíli uvolnil její stisk – a v tom okamžiku se jeho ruka naposledy pokusila vyrazit člun z čelistí. Člun však jen sklouzl dále do velrybí tlamy, a jak se přitom naklonil na bok, srazil mu ruku s čelistí, a když se Achab shýbal, aby se mohl odstrčit, byl vyhozen z člunu, a tak padl obličejem přímo do moře.

Moby Dick s pleskotem opustil svou kořist, ale zůstal nedaleko, podlouhlou bílou hlavu vyrážel kolmo vzhůru z vln a opět do nich zapadal. Současně pomalu obracel celé své vřetenovité tělo, takže když se jeho obrovské, vrásčité čelo vynořilo z vody – asi na dvacet nebo více stop – oslnivě se o ně tříštily právě vzduté vysoké vlny se všemi běžícími vlnami, mstivě vystřikující drobnou spršku vysoko do vzduchu.²² Podobně za bouře ustupují jenom klamně vlny v průlivu La Manche, neboť se jen odrazí od základny Eddystonu a v plném rozběhu se vítězně převalí přes jeho vrcholek.

Ale Moby Dick brzy opět zaujal vodorovné postavení a rychle obeplouval rozbitou posádku stále dokola; po jedné straně zviřoval vodu své mstivé stopy, jako by se chtěl vydráždit ještě k dalšímu a smrtelnějšímu útoku. Pohled na roztříštěný člun ho patrně uváděl v zuřivost – jako krev hroznů a moruší, hozených před slony Antiochovy v knize Makabejských. Zatím byl Achab napolo udušen v pění zvířené nestoudným ocasem velryby a byl příliš zmrzačen, aby mohl plavat – ačkoli se dokázal udržet nad vodou i uprostřed takového víru. Achabova bezmocná hlava vypadala jako zmítaná bublina, která může při sebemenším náhodném nárazu prasknout. Z rozbité zádi se naň díval Fedallah bez zvědavosti a klidně; posádka, jež se držela druhé zmítané poloviny vraku, nemohla mu přispěchat na pomoc; měli víc než dost práce, aby se postarali sami o sebe. Obíhající bílá velryba byla totiž na pohled tak hrozná a plula

---

22 Tento pohyb je pro vorvaně příznačný. Své jméno, vyvažování, dostal proto, že se podobá předběžnému vyrovnávání velrybářského kopí při tak zvaném dlouhém vrhu, popsáném již dříve. Při tomto pohybu může velryba jistě nejlépe a nejobsáhleji přehlédnout všechno, co ji obklopuje.

v kruzích stále se zužujících rychlostí tak planetární, že se zdálo, jako by se řítla rovnou na ně. Ačkoli oba zbývající neporušené čluny byly dosud velmi blízko, přece se neodvážily veplout do víru a udeřit, poněvadž by to mohlo být signálem k okamžitému zničení ohrožených trosečníků, Achaba i ostatních, a v tom případě by ani oni sami neměli naděje, že uniknou. Tedy jen napínali zrak a zůstávali na vnějším okraji příšerného pásma, jehož středem teď byla hlava starcova.

Všechno od samého začátku zatím pozorovaly a hlásily hlídky z vrcholků lodních stožárů. Loď hned otočila plachty a plula rovnou k ohroženému místu. Byla nyní už tak blízko, že na ni Achab z vody zavolal: „Jed'te na –“ ale v tom okamžiku na něj dopadla z vody vlna odražená od Moby Dicka a na chvíli jej potopila. Když se z ní namáhavě opět vynořil a dostal se na hřeben vysoké vlny, vykřikl: „Jed'te na velrybu! – Zažehně ji!“

Příd' *Pequody* se zaměřila, loď prorazila začarovaný kruh a úspěšně oddělila bílou velrybu od její oběti. Zatímco vorvaň rozmrzele odplouval, spěchaly čluny zachraňovat.

Achab byl vtažen do Stubbova člunu s oslepenýma očima podlitýma krví; ve vráskách mu zasychala bílá pěna. Dlouho musel napínat všecku svou tělesnou sílu – to teď přestalo, a on se na chvíli bezmocně poddal tělesnému vysílení: ležel na dně Stubbova člunu všecek zničen jako člověk podupaný stádem slonů. Z hloubi prsou se mu draly strašné steny jako zoufalé volání z propasti.

Ale jak bylo tělesné zhroucení prudké, tak bylo i krátké. V rozpětí pouhého okamžiku soustředí velcí lidé často do jediné hluboké bolesti úplný souhrn drobnějších bolestí, které mají slabší povahy milosrdně rozděleny na celý život. Ačkoli tedy taková srdce trpí pokaždé úhrnně, přece – určí-li tak bohové – soustřeďují v svém životě celé věky žalu, vytvořené jen z chvilkových nadměrných bolestí; vždyť už samo centrum ušlechtilých povah není pouhý bod, ale obsahuje úplné objemy nižších duší.

„Harpuna,“ zvolal Achab, když se nadzvedl a opřel o loket, „je v bezpečí?“

„Ano, pane, vždyť nebyla vržena; tady je,“ řekl Stubb a ukázal mu ji.

„Položte ji přede mne. Chybí někdo?“

„Jeden, dva, tři, čtyři, pět; – bylo pět vesel, pane, a tady je pět mužů.

„To je dobře. – Pomoz mi, člověče. Chci si stoupnout. Tak, tak. Vidím jí! Tam, tam! Pořád míří na závětrnou stranu; jaký má vysoký vodomět! – Ruce pryč! Nechte mě! Věčná míza už zase proudí Achabovi v kostech! Napněte plachtu, připravte vesla; kormidlo!“

Často se stává, když se člun potopí, že pak jeho posádka, zachráněná jiným člunem, pomáhá veslovat v tomto druhém člunu; stíhání pokračuje se zdvojenými vesly, jak se říká. Podobně tomu bylo i tentokrát. Avšak zvýšená síla člunu se nevyrovnala zvýšené síle velryby, neboť ta podle všeho ztrojnásobila úsilí každé ploutve. Velryba plula rychlostí, která jasně naznačovala, že za těchto okolností by se lov zřejmě protáhl do nekonečna nebo by byl zcela beznadějný. Žádná posádka by tak dlouho nevydržela nepřetržitou usilovnou námahu u vesel, která se dá snést jen při velmi častém střídání. Loď sama, jak se někdy stává, slibovala lépe posloužit při dalším stíhání. Proto k ní čluny zamířily a brzy se houpaly na kladkách. Obě části zničeného člunu loď už dříve zachránila. Všechno bylo pak uloženo, plachty napjaty až do vrchu, po stranách přidány závětrné plachty jako dvojklobbová křídla albatrosa a *Pequod* se pustila na závětrnou stranu po stopě Moby Dícka. Hlídky ze stožárových vrcholků pravidelně hlásily zářivé vodotrysky velryby v obvyklých intervalech. Kdykoli oznámily, že se velryba potopila, Achab si zjistil čas a potom se procházel po palubě, kompasové hodinky v ruce, a sotva prošla poslední vteřina vyměřené doby, už bylo slyšet jeho hlas: „Čí je nyní dublon? Vidíte ji?“ A jakmile odpověď zněla: „Ne, pane,“ hned nařídil, aby ho vytáhli na stožár. Tak plynul den. Achab byl hned na stožáru, ani se nehýbaje, hned zas neklidně přecházel po palubě.

Když takto bez hlesu přecházel, jen občas zavolal na muže na vrcholcích stožárů, někdy rozkázal buď zvednout plachtu ještě výš, nebo ji roztáhnout do větší šíře – když takto přecházel sem a tam,

klobouk stažený do očí, pokaždé musel okolo svého zničeného člunu, který byl hosen na zadní palubu a ležel tam převrácený: rozbitá příď u roztržité zádi. Konečně se před ním zastavil, a jako se po obloze již zachmuřené často přeženou ještě nové voje mraků, tak se i přes obličej starého muže nyní přehnala ještě další chmura.

Stubb spatřil, jak se Achab zastavil, a snad že zamýšlel – třeba ne z marnivosti – projevit nezmenšenou statečnost a tak si udržet u kapitána pověst odvážlivce, přistoupil a zvolal, dívaje se na vrak: „Bodlák, kterým osel opovrhl. Moc ostře ho píchal do tlamy, pane, haha!“

„Jaký to tvor bez duše, který se směje před vrakem? Človče, človče! Kdybych nevěděl, že jsi statečný a nebojácný jako oheň (a také tak nemyslíš), přísahal bych, že jsi zbabělec. Před vrakem se nemá ozvat ani nářek, ani smích.“

„Ano, pane,“ řekl Starbuck, kráčeje blíž, „to je vážný pohled. Je to omen, a zlé omen.“

„Omen, omen? – Na to aby byl slovník! Chtějí-li bohové mluvit k člověku otevřeně, budou tak poctiví a promluví otevřeně. Nebudou potřásat hlavou a pronášet babské tajemné narážky. – Dost už, jděte! Vy dva jste opačné póly jedné věci. Starbuck je obrácený Stubb a Stubb zase Starbuck. Vy dva jste celé lidstvo, a Achab stojí osamělý mezi miliony, jež zalidňují zemi, a jeho bližní mu nejsou ani bohové, ani lidé! Zima, zima – třesu se zimou! – Co teď? – Haló, vy nahoře! Vidíte ji? Vyvolávejte každý vodometa, i kdyby chrlila desetkrát za vteřinu!“

Den se chýlil ke konci, jenom lem jeho zlatého roucha ještě šustil. Brzy bylo skoro tma, ale hlídky dosud zůstávaly na stožárech.

„Už se nedá vidět vodotrysk, pane – je moc tma,“ volal hlas ze vzduchu.

„Kam mířila, když jste ji viděli naposled?“

„Jako dřív, pane, – rovnou k závětrné straně.“

„Dobře – teď v noci bude plout pomaleji. Plachty dolů, pane Starbucku, vrchní nadkošovou i nadkošové závětrovky! Nesmíme ji do rána předjet! Patrně cestuje a může každou chvíli odbočit. Pozor,

kormidlo! Drž loď před větrem! Muži nahoře, slezte dolů! – Pane Stubbe, pošli novou hlídku na přední stožár a dbej, ať je obsazen až do rána.“ Potom přistoupil k dublonu na hlavním stožáru a řekl: „Hoši, tohle zlato patří mně, protože jsem si je zasloužil, ale nechám je tu až do chvíle, kdy bílá velryba bude mrtva. A kdo z vás ji první spatří toho dne, kdy bude zabita, dostane pak dublon. A jestliže ji onoho dne spatřím opět první já, rozdělím mezi vás všechny desateronásobek jeho ceny. A teď odtud! Ty máš velení, pane.“

Po těchto slovech si stoupl do palubního otvoru vedoucího ke kajutě, stáhl klobouk přes oči a stál tam až do svítání. Jen v určitých intervalech se pohnul, aby se podíval, jak noc pokročila.

CXXXIV. STÍHÁNÍ — DRUHÝ DEN

Za úsvitu hlídky znovu dochvilně obsadily všechny tři stožáry.

„Vidíte ji?“ volal Achab, když vyčkal jen maličko, až se trochu rozjasnilo.

„Nevidím nic, pane.“

„Zavolejte všechny muže na palubu a napněte plachty! Cestuje rychleji, než jsem se domníval. Plachty nadkošové – ano, měli jsme je nechat po celou noc. Ale nevadí – byl to jen odpočinek před závodem.“

Zde nutno poznamenat, že takové vytrvalé pronásledování určité velryby bez přestání ve dne v noci není věc nijak neslýchaná při velrybaření v jižních mořích. Někteří nantucketští kapitáni mají velký talent a vrozenou genialitu, jsou to mužové, kteří nabyli úžasné zručnosti, zkušené předvídavosti a sebedůvěry tak nepřemožitelné, že z prostého pozorování velryby naposled spatřené dovedou za jistých daných okolností velmi přesně předpovědět jak směr, kterým po nějakou dobu popluje, když už zmizela z dohledu, tak i pravděpodobnou její rychlost. V těchto případech si rybář při lovu velryby počíná u kormidla asi jako lodivod, když ztratil z dohledu pobřeží, jehož celkový směr je mu dobře znám a k němuž se chce brzo zas vrátit, ale o kus dál: lodivod v té situaci stojí u kompasu a přesně určuje polohu mysu právě viditelného, aby tím jistěji zamířil ke vzdálenému, neviditelnému předhoří, ke kterému se má nakonec dostat. Byla-li velryba pronásledována a bedlivě pozorována po několik hodin za denního světla, potom, když ji zastře noc, odhadne bystrý lovec její budoucí stopu ve tmě právě tak přesně jako lodivod své pobřeží. Je tedy pro lovce neobyčejně obratného ona příslovečně mizivá stopa na vodě stejně spolehlivá jako pevná země. Moderní železnice je mohutný železný leviatan, jehož každé hnutí je tak důvěrně známo, že lidé mohou s hodinkami v ruce vy počítat jeho rychlost jako lékaři tep dítěte a mohou snadno říci, že

vlak směřující k hlavní stanici nebo z ní odjíždějící dojde na to a to místo v tu a tu hodinu. Podobně je to v případech, kdy naši Nantucketané odhadují časy leviatana hlubin podle zjištěného tempa jeho plavby a říkají si, že za tolik a tolik hodin od této chvíle urazí velryba dvě stě mil a dosáhne asi toho a toho stupně šířky a délky. Ale aby taková bystrá předpověď nakonec vedla opravdu k úspěchu, musí velrybáři pomáhat vítr a moře, neboť co je námořníkovi platno vědět, že jeho přístav je vzdálen přesně třiadevadesát a čtvrt míle, když je v bezvětrí nebo bojuje proti větru? Z těchto údajů lze odvodit mnohé podrobnější poučky o stíhání velryb.

Lod' se řítí kupředu, nechávajíc v moři takovou brázdu, jako by se změnila ze zbloudilé dělové koule v radlici a obracela rovné pole.

„Panečku!“ zvolal Stubb. „Tahle rychlost člověku leze z paluby do nohou a brní ho až u srdce. Lod' a já jsme dva stateční kamarádi! – Haha! Zvedněte mě někdo a spust'te mě po hřbetě na moře! U všech hromů, vždyť moje páteř je kýl! Haha! Natíráme si to, že za sebou ani nezvedáme prach!“

„Tamhle chrlí – chrlí – chrlí! Rovnou před námi!“ ozvalo se teď z vrcholku stožáru.

„Ano, ano!“ zvolal Stubb. „Věděl jsem to – nemůžeš nám uniknout. – Jen chrl a plivej svůj vodotrysk, ó velrybo, sám šílený ďábel je za tebou! Jen foukej na trumpetu – nadýmej plíce! Achab ti zastaví krev, jako když mlynář zavře stavidla u náhonu!“

Stubb jako by promluvil skoro za celou posádku. Lovecká vášně jim teď zpěnila krev jako staré víno, znovu zkvašené. Jestliže předtím někteří bledli obavami a zlými předtuchami, vzrůstající bázeň z Achaba je nejen zatlačila, nýbrž i rozdrtila a rozehnala na všechny strany jako pádící bizon rozpráší na všechny strany bázlivé préríjní zajíce. Ruka osudu uchvátíla duše všech. Vzrušující nebezpečí včerejšího dne, trýznivá nejistota minulé noci a pevný, nebojácný, slepý a bezohledný způsob, jakým se divoké plavidlo vrhlo za letící kořistí, to všechno s sebou strhovalo jejich srdce. Vítr nadouvající plachty jako obrovská břicha a ženoucí lod' neviditelnými pažemi,

kterým se nemohli ubránit, byl pravým symbolem neviditelné moci, která je tak zotročila k letu o závod.

Byli jedním mužem, ne třiceti. Všechny je nesla jedna loď; třebaže se skládala z různých nesourodých věcí – ze dřeva dubového, javorového a jedlového; ze železa, smoly a konopí – přece to všechno do sebe zapadalo a splývalo v jeden pevný trup, který se řítí kupředu a ježž udržuje v rovnováze a zároveň i řídí dlouhý ústřední kýl. Stejně i všechny osobní vlastnosti členů posádky, chrabrost jednoho, bázlivost druhého, vina a trestuhodnost, všechny ty rozličnosti stmeloval v jedno a vše řídil k osudnému cíli Achab, jejich jediný pán a kýl.

V lanoví bylo živo. Vrcholky stožárů se podobaly korunám vysokých palem, trčely na nich na všechny strany chomáče paží a nohou. Někteří muži se jednou rukou drželi ráhna a druhou napřaženou netrpělivě mávali; jiní seděli daleko na kolébajících se ráhnech a zabláceně si oči před prudkým sluncem. Všechna ráhna byla poseta smrtelníky, kteří byli připravení a zralí pro svůj osud. Ach, jak se stále snažili proniknout nekonečným modrem, aby vyhledali tvora, který je mohl zničit!

„Proč ji nehlásíte, jestli ji vidíte?“ křičel Achab, když po prvním hlášení uplynulo několik minut a další výkřiky se už neozvaly. „Vytáhněte mě nahoru, muži! Dali jste se oklamat. Moby Dick přece nevychrlí jen jeden vodometa a potom nezmizí.“

Bylo tomu opravdu tak. V ukvapené horlivosti muži považovali za velrybí vodotrysk něco jiného, jak skutečnost sama brzy dosvědčila. Sotva se Achab dostal na své stanoviště, sotva dole otočili provaz kolem kolíku na palubě, rozhlaholil jeho hlas celý orchestr a rozechvěl vzduch jako hromadné výstřely z pušek. Bylo slyšet vítězné haló třicaterých statných plic, když se Moby Dick – mnohem blíže k lodi než domnělý vodotrysk – necelou míli vpředu – opravdu objevil. Bílá velryba totiž nyní prozrazovala svou přítomnost ne klidným a lhostejným vydechováním, nikoli pokojným tryskáním mystické fontány na hlavě, nýbrž jevem mnohem podivuhodnějším: lámala vlny. Stoupá-li vorvaň prudkou rychlostí z velikých hloubek, vymrští se takto celým tělem do čistého vzduchu a zvedne celou

horu oslňující pěny, takže je ho vidět na vzdálenost sedmi mil i dál. V takových chvílích se zdá, že rozervané, vzbouřené vlny, které se sebe setřásá, jsou jeho hřívou. V některých případech bývá toto vyskakování výzvou k boji.

„Tam láme vlny! Tam láme vlny!“ zněl pokřik, když se bílá velryba v nezměrné vyzývavosti vrhala jako losos k obloze. A pěna, jež se tak nenadále objevila na modré hladině moře a odrážela se od tmavší ještě modři nebes, svítila a zářila v tu chvíli oslepujivě jako ledovec a potom postupně čím dál víc bledla a ztrácela svou původní jiskřivou jasnost, až z ní zbyla jen slabá mlha jako za deštové přehánky v údolí.

„Ano, jen si naposled vyskoč k slunci, Moby Dicku!“ vzkřikl Achab, „co nevidět udeří tvá poslední hodina a harpuna! – Dolů! – Dolů všichni až na jednoho muže vpředu. Čluny! – Připravte se!“

Mužům ani nenapadlo pomalu slézat po provazových žebřících v úponách stožárů, sjeli dolů na palubu po jednotlivých provazech a tyčích jako létavice, kdežto Achaba spustili sice méně hbitě, ale přesto dosti rychle z jeho stanoviště.

„Spustte čluny,“ zvolal, jakmile se octl ve svém člunu – byl to náhradní člun, který vystrojili včera odpoledne. „Pane Starbucku, loď patří tobě – drž ji stranou od člunů, ale ne příliš daleko! Všechny čluny dolů!“

Moby Dick jim snad chtěl náhle nahnat hrůzu tím, že tentokrát zaútočí sám první: obrátil se teď a připlouval ke třem posádkám. Achabův člun byl uprostřed. Achab povzbuzoval mužstvo a řekl jim, že ho vezme od hlavy – to jest, že zamíří přímo k čelu Moby Dicka – což není nic nezvyklého. V určitém okruhu totiž takový směr útoku vylučuje útočníka ze zorného pole velryby, které je bočné. Ale nežli se do této blízkosti dostali, viděla bílá velryba všechny tři čluny tak zřetelně jako tři stěžně lodi, a vydrážděna k zuřivé rychlosti, vrazila takřka mžikem mezi čluny a s otevřenými čelistmi a bijícím ocasem se postavila k strašnému boji na všech stranách. Nedbala harpun vrhaných na ni ze všech člunů; zdálo se, že má jen jediný úmysl: zničit naše čluny do posledního prkna. Ale čluny obratně řízené

se neustále otáčely jako vycvičení oři na kolbišti, zatím jí unikaly, ačkoli někdy jen o šířku prkna, a po celou tu dobu Achabův nelidský válečný pokřik přehlušoval všechny ostatní výkřiky.

Konečně však bílá velryba nepostižnými obraty křížem krážem zamotala volné konce všech tří provazců k ní přichycených a tisíce-
rým způsobem je tak zapletla, že se zkrátily a čluny byly bezmocně
přitahovány k harpunám zabodnutým do velryby. Velryba teď na
okamžik uhnula stranou, jako by chtěla sebrat síly k mohutnější-
mu útoku. Achab využil příležitosti a odvinul víc provazec, potom
jej rychle přitahoval a škubal jím, doufaje, že takto uvolní některé
smyčky – ale náhle se naskytl pohled divočejší než hroživé řady
žralocích zubů.

U přídě Achabova člunu se pojednou vynořila trčící, blýskavá,
mokrá ostří a hroty volných harpun a kopí, zachycených a spirálo-
vitě zamotaných ve spleti provazců. Dalo se udělat jen jedno. Achab
popadl lodní nůž, sáhl znalecky do paprsků z oceli – dovnitř – skrz
ně – a potom ven – vtáhl dovnitř vnější šňůru, podal ji námořníkovi
na přídi, potom dvakrát přeřízl šňůru poblíž přídě, hodil odříznutý
svazek oceli do moře a zase byl zcela klidný. V tom okamžiku se
bílá velryba vrhla mezi zbývající smyčky ostatních provazců a tím
neodvratně přitahovala zapletené dosud čluny Stubbův a Flaskův
k svým ocasním ploutvím. Srazila je k sobě jako dvě skořápky na
pobřeží bičovaném příbojem a pak se potopila do moře a zmizela
v zpěněném víru, v kterém vonné cedrové třísky rozbitých člunů
chvilku tancovaly kolem dokola jako nastrouhaný muškátový oříšek
v míse punče, když se jím prudce zamíchá.

Obě posádky kroužily ve vodě a zachycovaly se bubnů na pro-
vazce, vesel a ostatní plovoucí výstroje; na okraji víru se malý Flask
vynořoval a ponořoval jako prázdná láhev, zvedaje nohy do výše,
aby unikl hrozným čelistem žraloků; Stubb horlivě volal, aby ho
někdo vylovil; starcův provazec, nyní přetržený, dovoloval mu za-
chránit ze zpěněného víru, koho jen mohl. A za té strašné situace,
kdy hrozilo tisíc zhmotnělých nebezpečí najednou, se zdálo, jako
by byl Achabův dosud neporušený člun přitahován neviditelnými

dráty vzhůru k nebi, vtom však bílá velryba vystřelila jako šíp kolmo z moře, vrazila širokým čelem do dna člunu a vymrštila jej do vzduchu, takže se několikrát otočil, až zase dopadl na hladinu – kýlem vzhůru – a Achab a jeho muži se zpod něho vyhrabávali jako tuleni z jeskyně na mořském břehu.

Jak velryba vyletěla na hladinu, zmírnila se její původní vzestupná prudkost a bezděčně ji vrhla nadél poněkud stranou od středu zkázy, kterou způsobila. Obrácena k němu zády, ležela chvíli klidně a pomalu pohybovala ocasioními ploutvemi ze strany na stranu, jako když hmatá. Kdykoli se její kůže dotklo plovoucí veslo, kousek prkna, nejmenší tříska nebo odštěpek člunu, vždycky se jí ocas rychle stáhl a začal tlouci do vody. Brzy však, jako by se uspokojila, že pro tentokrát je se svou prací hotova, vyrazila vrásčitým čelem kupředu, a táhnouc za sebou spletené provazce, pokračovala v cestě na stranu závětrnou klidným tempem pocestného.

Pozorná loď i tentokrát sledovala celý zápas a přispěchala znovu na pomoc. Spustila člun, vylovila plovoucí námořníky, bubny a provazce, a co jiného se dalo zachytit, a bezpečně je dopravila na palubu. Někteří muži měli vykloubená ramena, zápěstí a kotníky, jiní začernalé podlitiny; harpuny a kopí byly zkrouceny, šňůry nemožně zamotány, vesla a prkna rozbitá; to všechno tady bylo, ale nezdálo se, že by byl někdo utrpěl smrtelné nebo jen vážnější zranění. Jako včera Fedallah, tak se tentokrát Achab pevně držel rozbité poloviny svého člunu, v níž se dalo plout poměrně bezpečně, a ani tím nebyl tak vysílen jako včerejší nehodou.

Když mu však pomohli na palubu, všichni na něm utkvěli očima: místo aby se sám postavil, zůstal napolo viset na rameni Starbucka, který mu celkem nejvíc pomáhal. Kostěnou nohu měl ukousnutou a zůstala z ní jen krátká, ostrá tříska.

„Ano, ano, Starbucku, je to hezké, můžeme-li se občas opřít, ať už nás podpírá kdokoli; škoda, že se starý Achab neopřel častěji.“

„Asi ten železný kroužek nevydržel, pane,“ řekl tesař a přistoupil blíže. „Dal jsem si na té noze záležet.“

„Doufám, pane, že žádná kost není zlomena,“ poznamenal Stubb s opravdovou starostí.

„Ano, a všechny jsou napadrté, Stubbe! Vždyť to vidíš. – Ale i když mám kost zlomenou, já, starý Achab, jsem nedotčen; myslím, že žádná moje živá kost není o nic víc kusem mého já než ta mrtvá, o kterou jsem přišel. Ani bílá velryba, ani člověk, ani démon nemohou třeba jen škrábnout starého Achaba v jeho pravé, nedostupné bytosti. Žádná olovnice se nemůže dotknout jejího dna, žádný stožár se nedotkne její střechy. – Hlídky nahoře, kterým směrem?“

„Přímo na stranu závětrnou, pane.“

„Kormidlo, za ní! Natáhnout opět plachty! Lodní službo, snesete zbylé náhradní čluny a vystrojíte je. Pane Starbucku, jdi a vykoněj přehlídku mužstva člunů.“

„Dovol, pane, nejprve ti pomohu k zábradlí.“

„Ach, ach, ach! Jak mě ta tříska bodá! Prokletý osud, když kapitán duchem nepřemožitelný musí mít takového zbabělého důstojníka!“

„Pane?“

„To myslím své tělo, člověče, ne tebe. Dej mi nějakou hůl, tady to přeražené kopí bude dobré. Shromáždí muže! Opravdu jsem ho ještě neviděl. Proboha, to není možné – pohřešován? – Rychle! Všechny je svolaj!“

Ukázalo se, že tušení starého muže bylo správné. Při přehlídce mužstva Pars chyběl.

„Pars!“ zvolal Stubb, „asi ho zachytily –“

„Mor na tebe! – Běžte všichni hledat, nahoru, dolů, do kajuty, na příď – najděte ho – není pryč – není pryč! –“

Ale brzy se vrátili se zprávou, že Parse nelze nikde najít.

„Ano, pane,“ řekl Stubb, „asi ho zachytily smyčky vašeho provazce – tak se mi zdálo, že vidím, jak ho táhne pod vodu.“

„Právě můj provazec! Můj provazec? Co znamená to slůvko? Jaký to v něm zní umíráček, že se starý Achab třese, jako kdyby sám byl zvonící? A také harpuna! Přeházejte tady tu hromadu – nevidíte ji? – tu ukovanou harpunu, lidé, harpunu pro bílou velrybu – ne, ne, ne – zatracený hlupáku! Tato ruka ji vymrštila. Je v rybě! – Hlídky!

Nespouštějte z ní zrak! – Rychle! – Všichni strojte čluny – seberte vesla – harpunáři, harpuny, harpuny! Vrchní nadkošové plachty výš – přitáhněte všechny spodní cípy! Kormidelníku, pevně, pevně, je-li ti život milý! Desetkrát obepluji nezměřitelnou zeměkouli, ano, a potopím se skrz ni, ale zabiju ji přece!“

„Velký Bože, zjev se aspoň na jediný okamžik!“ zvolal Starbuck, „nikdy, nikdy nechytneš bílou velrybu, starče! – Pro Ježíše Krista, nech toho už, je to horší než ďáblov šílenství! Dva dny ji honíme; dvakrát nás rozbila na třísky. Tu nohu ti podruhé urvala. Tvůj zlý stín zmizel – všichni dobří andělé tě zahrnují výstrahami. Co bys ještě chtěl? – Máme tu vražednou rybu pronásledovat, dokud nepohltní posledního muže? – Má nás stáhnout až na dno mořské? Má nás zavléci až do horoucích pekel? Ach, ach – je to bezbožné a rouhavé stíhat ji dál!“

„Starbucku, v poslední době jsem k tobě pocítil zvláštní příchyllost; od té chvíle, kdy jsme si oba navzájem viděli na očích – ty víš co! Ale pokud jde o tu velrybu, budiž pro mne tvoje tvář jako dlaň této ruky – bílá plocha beze rtů, bez rysů. Achab zůstane vždy Achabem, člověče! Celé toto dějství je nezměnitelně předurčeno. Zkoušeli jsme je, ty a já, bilion let dříve, než se valil tento oceán. Pošetilče! Jsem náměstkem Osudu, jednám podle rozkazů. Dej si pozor, ty podřízený muži, abys poslouchal mých. Stoupněte si kolem mne, námořníci! Vidíte starého člověka, který je osekán až na pařez; opírá se o roztráštěné kopí; stojí na jediné noze. To je Achab – jeho tělo. Ale Achabova duše je stonožka, která se pohybuje po stu noh. Mám pocit, že jsem napjat a natržen jako lana táhnoucí za bouře fregatu, jíž bouře urvala stožáry. Možná že i tak vypadám. Avšak než se přetrhnu, uslyšíte, že prasknu; a dokud neuslyšíte to prasknutí, vězte, že Achabovo vlečné lano ho ještě táhne k cíli! Věříte, lidé, v tak zvané předzvěsti? Tedy se hlasitě smějte a volejte: opakovat! Neboť nežli se tonoucí utopí, vypluje dvakrát na hladinu; potom se zvedne ještě jednou a potopí se navěky. Tak je to i s Moby Dickem – po dva dny je na hladině – zítra bude třetí den. Ano, muži, vynoří se ještě

jednou – ale jen aby vydechl svůj poslední vodotrysk. Neztrácíte odvalu, muži?“

„Jsme nebojácní jako oheň,“ zvolal Stubb.

„A právě tak nemyslíci,“ zahučel Achab. Když potom muži odešli na příď, hučel si dále: „Tak zvané předzvěsti! Včera jsem říkal totéž tamhle Starbuckovi o svém rozbitém člunu! Ach, jak usilovně se snažím vypudit jiným ze srdce to, co tak pevně zakotvilo v mém vlastním! Pars – Pars! Je pryč, pryč? A on měl odejít přede mnou – ale já nemohu zahynout, dokud ho ještě jednou nespatriím. Jak to je? – To je záhada, která by dovedla poplést všechny advokáty, i kdyby je podporovali duchové celé řady soudců: jako jestřábí zobák mě to klove do mozku. Ale já to rozřeším, přece jen rozřeším!“

Za soumraku viděli velrybu dosud na straně závětrné.

Znovu tedy skasali plachty a všechno se dalo asi tak jako minulé noci. Jen zvuk kladiv a bzukot brusu bylo slyšet skoro až do bílého rána, jak muži pracovali při svítilnách, aby úplně a pečlivě vystrojili náhradní čluny a nabrousili si nové zbraně na zítřek. Zatím tesař dělal z rozbitého kýlu Achabova zničeného člunu novou nohu pro něho. Achab stál jako předešlé noci se staženým kloboukem nehnutě v svém palubním otvoru. Jeho skrytý pohled, točící se za sluncem, vracel se už napřed po ciferníku slunečních hodin a utkvěl ve směru východním tam, kde mělo nejdřív vyjít slunce.

CXXXV. STÍHÁNÍ — TŘETÍ DEN

Příjemné a svěží jitro třetího dne se rozbřesklo a osamělou noční hlídku na vrcholu předního stožáru opět vystřídaly skupiny denních pozorovatelů, kteří obsadili každý stožár a snad každé ráhno.

„Vidíš ji?“ volal Achab. Ale velrybu nebylo možno spatřit.

„Přesto jsme v její neklamné stopě. Jen sledovat tu stopu, nic jiného. Kormidelníku, pořád tím směrem, který máš a který jsi měl. Jaký je to zase krásný den! Ani kdyby to byl svět nově stvořený a připravený za letní sídlo pro anděly a tímhle jitem se jim otvíral poprvé, ani tehdy by se nad takovým světem nemohl rozbřesknout den krásnější! Tady je námět k přemýšlení, kdyby Achab měl čas přemýšlet, ale Achab nikdy nemyslí, on jenom cítí, cítí, cítí. Cítit je až dost svízelné pro smrtelníka! Myšlení je troufalost. Jen Bůh má to právo a výsadu. Myšlení je nebo by mělo být sám chlad a klid; ale naše nebohá srdce příliš buší a nešťastné mozky se příliš rozčilují, aby mohly myslit chladně a klidně. A přece jsem si někdy myslel, že můj mozek je velmi chladný – mrazivě chladný, takže mi stará lebka praská jako sklenice, jejíž obsah zledovatěl a trhá ji. A přesto mi rostou vlasy; v této chvíli rostou a jen teplo je živí; ale ne, jsou jako ta obyčejná tráva, která poroste všude, na nánosech země v rozsedlinách grónského ledu nebo na lávě z Vesuvu. Jak do nich divoký vítr duje! Šlehá jimi okolo mne, jako cáry roztrhaných plachet bičují zmítanou loď, na které visí. Je to zkažený vítr: předtím nepochybně provanul vězeňské kobky a chodby, sály nemocnic a vyvětral je, a teď přijde sem a vane si nevinně jako jehňátko. Na něj! – Je nakažen. Kdybych byl větrem, nefoukal bych už na takový zkažený, bídný svět. Zalezl bych někam do jeskyně a skryl se tam. A přece – je takový vítr vznešený a hrdinný! Vítr! Kdo ho kdy přemohl? V každém zápase dá poslední a nejprudší ránu. Vyráz prudce proti němu, a jen jím prolétneš. Ha! zbabělý vítr, když úderem zasahuje pouhé bezbranné muže, ale sám nevyčká ani jedině rány. I Achab

je statečnější – šlechetnější. Kdyby jen vítr měl tělo! Ale všechno, co pozemšťana nejvíc popuzuje a hrubě uráží, to všechno je bez těla, ovšem bez těla je to jen jakožto předmět, ne jako činitel. V tom je velmi pozoruhodný rozdíl, ano, nadmíru zchytralý a zlomyslný! A přece říkám znovu a teď na to přísahám, že vítr je cosi neobyčejně slavného a půvabného. Aspoň tyto teplé pasátní větry, které za jasné oblohy vanou jedním směrem, silně, vytrvale, mohutně, a přece mírně. Neuchýlí se od své dráhy, i kdyby se spodní vzdušné proudy mořské sebevíc obracely a měnily směr a kdyby nejmocnější Mississippi pevninského vzduchu proudily a kroužily, nevědouce, kam jít nakonec. U věčných pólů! Právě tyto pasátní větry, které tak zpříma pohánějí mou loď, ty pasátní větry nebo něco jim podobného – něco stejně neměnného, mocného a silného – pohání ustavičně kýl mé duše. Ale k věci! Hlídky nahoře! Co vidíte?”

„Nic, pane.“

„Nic! A je hnedle poledne! Dublon žebrá o majitele! Podívejte se na slunce! Ano, ano, bude to tak. Předjel jsem ji. Jakže, předhonil? Ano, ona teď stíhá *mne*, ne já *ji* – to je zlé. Také mě to mohlo napadnout! Já hlupák! Vleče za sebou provazce a harpuny. Ano, ano, předjel jsem ji dnes v noci. Haló, haló! Pojdte dolů, všichni kromě pravidelných hlídek. K zvratným lanům!”

Dosud měla *Pequod* vítr skoro v zádech; teď však byla nařízena směrem opačným a musela plout namáhavě proti větru, když se prodírala zpěněnými vlnami vlastní bílé stopy.

„Pluje nyní proti větru do otevřené tlamy,“ hučel si Starbuck, ovinuje kolem zábradlí hlavní zvratné lano, které právě napjal. „Bůh nás opatruj, ale cítím už vlhko v kostech a tělo mi od nich nasakuje vlhkostí zevnitř. Obávám se, že jsem neposlušen Boha, poslouchám-li jeho!”

„Pomozte mi nahoru!“ zvolal Achab, přistoupiv ke konopnému koši. „Brzy ji potkáme.“

„Ano, ano, pane,“ řekl Starbuck a hned splnil Achabův rozkaz. Ještě jednou se Achab vznášel vysoko nahoře.

Uplynula celá hodina, roztepaná ve věky. Čas sám tehdy zatajoval dech v horečném napětí. Ale konečně Achab opět hlásil vodotrysk

asi tři čárky na návětrné straně a okamžitě se ozvaly tři výkřiky ze tří vrcholků stožárů, jako by je vydaly tři plamenné jazyky.

„Setkávám se s tebou, Moby Dicku, čelem proti čelu, již potřetí! Vy tam na palubě! – Ráhna ostřeji na koso, postavte ji přímo proti větru! Je ještě příliš daleko, abychom spustili čluny, pane Starbucku! Plachty plihnou! Vezmi kladivo a dohlédni na toho kormidelníka! Tak, tak; pluje rychle a já musím sestoupit. Ale ještě jednou se tady nahoře důkladně rozhlédnu po moři. Je k tomu čas. Starý, starý pohled, a přece tak nějaký mladý; ano, a nezměnil se ani v nejmenším od té doby, co jsem jej viděl prvně v dětství, z písečných kopců v Nantucketu. Tentýž – tentýž! – tentýž pro Noema jako pro mne. Na straně závětrné mírně prší – taková příjemná cesta na závětrnou stranu! Ta jistě vede někam – k něčemu jinému, než je obyčejná země, k něčemu lahodnějšímu, než jsou palmy. Závětrná strana! Tam směřuje bílá velryba. Podívejme se teď na stranu návětrnou. Směr lepší, i když drsnější. Ale už sbohem, sbohem, starý stěžni! Co je tohle – zeleň? Ano, droboučký mech v těchto křivých prasklinách. Achabova hlava nemá žádné takové zelené skvrny. V tom je rozdíl mezi stářím člověka a věci. Už ano, starý stěžni, stárneme oba společně, ačkoli máme zdravé trupy, vid', má lodi? Ano, chybí mi jen noha, nic víc. Na mou duši, tohle mrtvé dřevo se má rozhodně lépe nežli mé živé maso. Nemohu se s ním srovnávat. Znal jsem lodi postavené z mrtvých kmenů a ty přežily lidi, stvořené z nejživotnější látky životných otců. Ale co to řekl? Že půjde ustavičně přede mnou jako můj lodivod? A že se ještě jednou ukáže? Ale kde? Budu vidět na dně moře, sestoupím-li po těch nekonečných schodech? A celou noc jsem plul od něho, ať už se potopil kdekoli. Ano, ano, jako mnohokrát říkal jsi, Parsi, strašnou pravdu, pokud šlo o tebe samého. Ale u Achaba ses minul cíle. Sbohem, stožáre – dávej dobrý pozor na velrybu, pokud budu pryč. Promluvíme si zítra; ne, dnes v noci, až bílá velryba bude ležet tady dole, uvázána za hlavu a za ocas.“

Dal rozkaz, a rozhlížeje se ještě kolem sebe, vážně se snášel modrým vzduchem na palubu.

Ve vhodný okamžik spustili čluny. Ale když už Achab stál na zádi své šalupy a právě měl být spuštěn, pokynul důstojníkovi, jenž držel na palubě jeden provaz kladkostroje, a požádal ho, aby počkal.

„Starbucku!“

„Prosím, pane?“

„Potřetí se vydává loď mé duše na tuto výpravu, Starbucku.“

„Ano, pane, chtěl jsi tomu tak.“

„Některé lodi vyplují ze svých přístavů a pak navždy mizí, Starbucku!“

„To je pravda, pane, nejsmutnější pravda.“

„Někteří muži umírají při odlivu, jiní, když je mělká voda, někteří za plného přílivu – a já si teď připadám jako vlna, která je jediný vzdutý hřbet, Starbucku. Jsem starý; podej mi ruku, muži.“

Jejich ruce se setkaly. Upřeně si hleděli do očí. Starbuckovy oči se zaleskly slzami.

„Ach můj kapitáne, můj kapitáne – ty vznešené srdce – nechod’ – nechod’! – Vidíš statečného muže, který pláče; jak velká musí být bolest jeho přesvědčení!“

„Spusť člun!“ – zvolal Achab a pustil důstojníkovu ruku. „Zůstaň s posádkou!“

Ve chvílce člun zblízka obeplouval zád’ lodi.

„Žraloci! Žraloci!“ volal tam hlas ze světlíku dolní kajuty. „Ó kapitáne, můj kapitáne, vraťte se!“

Ale Achab nic neslyšel, neboť jeho vlastní hlas se nesl vysoko do vzduchu, a člun vyrazil vpřed.

Jenže hlas mluvil pravdu. Sotva Achab odrazil od lodi, objevilo se množství žraloků, zdánlivě se vynořujících z tmavé vody pod trupem. Zlomyslně chňapali po lopatkách vesel, kdykoli se ponořily do vody, a tak doprovázeli člun svým kousáním. Něco takového se nezřídka stává velrybářským člunům v těchto mořích, hemžících se žraloky. Žraloci někdy zřejmě sledují lodi stejně předvídavě, jako supové poletují nad prapory pochodujících pluků na východě. Ale tohle byli první žraloci, které *Pequod* zpozorovala od chvíle, kdy poprvé spatřila bílou velrybu. A bylo-li to tím, že Achabovu posád-

ku tvořili sami takoví tygrové žlutí barbaři a jejich těla tedy více zaváněla pižmem – neboť to prý žraloky někdy vábí – buď jak buď, zdálo se, že sledují jenom tento člun a ostatní neobtěžují.

„Srdce z kované oceli!“ šeptal si Starbuck, dívaje se přes bok lodi a sleduje očima vzdalující se člun. „Dovedeš ještě zazníť statečně při takovém pohledu? – Když jsi spustil kýl mezi dravé žraloky, kteří jej pronásledují s otevřenými tlamami, a k tomu v tento třetí, kritický den? Kdykoli tři dny splynou v jedno nepřetržité a úporné pronásledování, jistě je první den jitem, druhý polednem a třetí den večerem a koncem všeho – ať už je ten konec jakýkoli. Ach můj Bože! Co to mnou proniká, že zůstávám tak smrtelně klidný i v očekávání – utkvěl jsem na vrcholu hrůzy? Budoucí události plují přede mnou jako prázdné obrysy a kostry; všechno minulé se nějak zamžilo. Holčičko, Marie! Mizíš za mnou v blednoucí kráse. Hochu! Vidím jen tvé oči, teď podivuhodně modré. Nejzáhadnější problémy života jako by se mi vyjasňovaly, ale ženou se mezi ně mračky – nadchází konec mého putování? Nohy mi slábnou, jako bych byl po celý den chodil. Sáhni si na srdce – bije dosud? – Vzpamatuj se, Starbucku! – Zažeň to – pohni se, chod! Mluv hlasitě! – Haló, vy na stožáru! Vidíte ručku mého chlapce tam na kopci? – Jsem blázen. – Ty tam nahoře! Sleduj člun co nejostřeji: pozoruj dobře velrybu! – Ho! Zase – odžeň toho jestřába! Vidíš! Klove – škube naši vlajku,“ a ukazoval prstem na červený praporek, vlající z hlavního stěžně. „Hle, vznáší se s ním, letí pryč! – Kde teď je stařec? Vidíš tu podívanou, ó Achabe! – Chvěj se, chvěj!“

Čluny nebyly ještě daleko, když podle znamení ze stožárů – podle ruky ukazující dolů – Achab seznal, že se velryba potopila. Ale chtěje být blízko ní, až se vynoří, plul dále poněkud stranou od lodi. Posádka jako očarovaná zachovávala nehlubší mlčení a jenom vlny bušily svými čely znovu a znovu na příď člunu.

„Jen zarážejte, zarážejte své hřeby, ó vy vlny! Až po samu hlavičku je zarážejte! Bušíte však do něčeho, co nemá víko. Já nebudu mít ani rakev, ani pohřební vůz. – Mne může zabít jen konopí! Haha!“

Náhle se vody kolem nich pomalu rozčeřily v široká kola; potom se rychle zvedly, jako by po stranách klouzaly z ponořeného ledovce, který prudce stoupá k hladině. Bylo slyšet hluboký hučivý zvuk, podzemní dunění; všichni zatajili dech, když z moře vyrazilo obrovské tělo celé omotané šňůrami, harpunami a kopími; vyrazilo v celé své délce, ale našikmo. Zahaleno v lehký, klesající závoj mlhy, vznášelo se na okamžik ve vzduchu duhově zbarveném a potom opět zapadlo do hlubin. Voda vystříkla do výše třiceti stop, zaskvítila na chvíli jako vodní sloupy fontán a rozptýleně padala prškou kapek, takže kolem mramorovaného trupu velryby zůstával na hladině okruh zpěněný jako čerstvé mléko.

„Kupředu!“ vzkřikl Achab na veslaře a čluny vyrazily k útoku. Jenže Moby Dick, rozzuřený včerejšími novými harpunami, které v něm rezavěly, byl jako posedlý všemi padlými anděly. Když hlavou napřed připlul mezi čluny a tloukl ocasem, tu široké řady shluklých šlach po celém jeho širokém bílém čele se pod průhlednou kůží podobaly vráskám hněvu. Znovu rozhodil čluny od sebe; vyhodil harpuny a kopí z člunů obou důstojníků, roztránil jim z jedné strany horní část přídí, ale Achabův člun nechal téměř neporušený.

Zatímco Dagů a Kvíkveg ucpávali proražené plaňky, velryba plula směrem od nich; potom se obrátila, a znovu letíc okolo, ukázala celý bok. V tom okamžiku se ozval pronikavý výkřik. Objevilo se rozdrčené tělo Parsovo, mnohonásobně přivázané k tělu velryby. Nesčetné závitky provazců, do jejichž spleti se velryba minulé noci zamotala, je poutaly k velrybě. Fedallahův černý šat byl roztrhán v cáry, jeho vytřeštěné oči se obracely přímo na starého Achaba.

Achabovi vypadla harpuna z ruky.

„Ošizen! Ošizen!“ vtáhl zhluboka dech. „Ano, Parse! Už tě zase vidím. – Ano, a ty jdeš napřed. A toto, toto je onen pohřební vůz, který jsi mi slíbil! Ale beru tě za slovo, do posledního písmene. Kde je druhý vůz? Pryč, důstojníci, vraťte se k lodi! Vaše čluny teď nejsou k potřebě. Spravte je včas, půjde-li to, a vraťte se ke mně. Ne-li, stačí, zemře-li Achab – Kupředu, muži! Prvního, kdo se opováží vyskočit z tohoto člunu, v kterém stojím, toho harpunuji. Vy už nejste lidé,

vy jste jen mé paže a mé nohy – proto mě poslouchejte. – Kde je velryba? Už se zas potopila?”

Ale díval se příliš blízko u člunu, neboť Moby Dick, jako by chtěl uniknout s mrtvolou, kterou nesl, a jako by místo, kde došlo k poslední srážce, bylo jen stanicí na jeho závětrné plavbě, Moby Dick nyní zas odhodlaně plul vpřed a již téměř minul loď, která až dosud plula opačným směrem, ačkoli právě teď byl její postup zastaven. Plul největší rychlostí a zdálo se, že má nyní v úmyslu sledovat jen svou přímou cestu mořem.

„Och Achabe,“ zvolal Starbuck, „ani teď není ještě pozdě nechat toho, právě teď, třetího dne! Podívej se! Moby Dick tě nevyhledává. Jenom ty, ty sám ho šíleně vyhledáváš.“

Osamělý člun napjal plachty a při zesilujícím větru se rychle hnál na závětrnou stranu jak vesly, tak plachtami. Achab plul konečně kolem lodi tak blízko, že zřetelně rozeznal obličej Starbucka nakloněného přes zábradlí a zavolal na něj, aby obrátil loď a následoval ho nepřiliš rychle a v rozumné vzdálenosti. Vzhlednuv spatřil Taštega, Kvíkvega a Dagů, jak dychtivě šplhají na tři stožáry. Veslaři se houpali v obou proražených člunech, které právě byly vyzdviženy k boku lodi, a pilně je opravovali. Z letícího člunu zahlédl Achab letmo otvory v lodi Stubba a Flaska, jak na palubě spěšně vybírají ze svazků nové harpuny a kopí. Když to všechno viděl a když slyšel kladiva v rozbitých člunech, tu jako by mu docela jiná kladiva zarážela hřeb do srdce. Ale vzmužil se. A poněvadž si teď všiml, že praporek nebo vlajka zmizela z vrcholku hlavního stožáru, křikl na Taštega, jenž tam právě vyšplhal, aby slezl dolů pro jinou vlajku, kladivo a hřebíky a přibil ji na stožár.

Bílá velryba byla snad unavena třídním pronásledováním a obtížným plováním, při němž jí překážely všechny ty věci na ní namotané, nebo v tom možná byl nějaký skrytý úskok a zlomyslnost – ať tak či tak, zdálo se, že nyní začíná ochabovat, neboť člun se k ní opět rychle blížil. Tentokrát nebyl náskok velryby tak veliký jako dříve. A jak Achab plul po vlnách, stále ještě ho doprovázeli nemilosrdní žraloci a tak vytrvale se drželi člunu a neustále se tak zahryzávali do

ponořujících se vesel, že jejich lopatky, celé olámané a rozzvýkané, nechávaly na moři téměř při každém zabrání malé třísky.

„Nevšímejte si jich! Jejich zuby jsou jen novými vidlicemi pro vaše vesla. Veslujte! Žraločí čelist poskytuje větší odpor než poddajná voda.“

„Ale při každém kousnutí se tenké lopatky ustavičně zmenšují, pane!“

„Vydrží ještě dost dlouho! Veslujte – Ale kdo ví!“ zahučel, „zda tito žraloci plují, aby hodovali na velrybě či na Achabovi? – Ale jen veslujte! Ano, jen vesele – už se k ní blížíme. Kormidlo! Chop se kormidla! Nechte mě projít“ – Po těchto slovech mu dva veslaři pomohli kupředu na přední člunu stále letícího.

Když konečně stočili člun na jednu stranu a pluli podél boku bílé velryby, zdálo se, že si jejich blízkosti vůbec nevšimla – jak tomu bývá u velryb často – a Achab se dostal skoro až k vysokému mračnu páry, která vyrážela z dýchacího otvoru velryby a v kotoučích spadala kolem jejího velkého, jedinečného hrbu. Tak blízko se k ní dostal. Tehdy prohnul tělo nazad, zvedl obě ruce, aby udržel rovnováhu, a mrštil prudkou harpunu s kletbou ještě prudší do nenáviděné velryby. Když obojí, železo i kletba, zapadlo až po tulejku do velryby, jako by se propadlo do bažiny, Moby Dick se zkroutil stranou a křečovitě mrskl bokem proti přídi. Neprolomil ji, ale tak náhle vyzvedl člun, že kdyby se byl Achab nedržel vyvýšeného okraje, byl by býval znovu vyletěl do moře. Takto vyletěli tři veslaři – kteří přesně nepředvíдали okamžik útoku, a proto nebyli připraveni na jeho následky. – Ale dva dopadli tak, že se hned zase chytili okraje člunu, a vyneseni na hřeben vlny, vyšvihli se zpátky do člunu. Třetí muž padl bezmocně nazad, ale dosud se držel na vodě a plovál.

Téměř současně se bílá velryba vrhla do zpěněného moře s mocným úsilím a čerstvou, bleskovou rychlostí. Achab křikl na kormidelníka, aby popustil provazec a držel jej, a rozkázal posádce, aby se otočila na sedadlech a přitáhla člun k cíli; v tom okamžiku však zrádný provazec nevydržel toto dvojí napětí a přetrhl se ve vzduchu!

„Co se to ve mně trhá? Nějaká šlacha praskla! – Už je to zase v pořádku. Vesla! Vesla! Vrhňte se na ni!“

Když zaslechla velryba hrozivý šumot člunu rozrážejícího vlny, otočila se a nastavila mu bílé čelo; ale při tom obratu zahlédla blížící se černý trup lodi. Domnívala se zřejmě, to že je zdroj všeho pronásledování, a pokládala jej – možná – za nepřítele většího a důstojnějšího, proto se náhle vrhla proti blížící se přídi lodi, rozrážejíc čelistmi prudkou, tříštivou pěnu.

Achab se zapotácel. Rukou se uhodil do čela. „Slepnu; ruce, natáhněte se přede mne, abych si mohl nahmatat cestu! Což je noc?“

„Velryba! Lod’!“ křičeli zoufalí veslaři.

„K veslům! K veslům! Vrať se do svých hlubin, ó moře, dřív než bude pozdě navždycky, Achab se teď naposled, naposled vrhá na svůj cíl! Už vidím; lod’, lod’! Rychle, moji muži, spěchejte! Nechcete zachránit mou lod’?“

Ale když veslaři hnali prudce svůj člun dorážejícím mořem, prolomily se na přídi konce obou prken, do kterých předtím udeřila velryba, a člun dočasně vyřazený se téměř okamžitě octl v jedné rovině s vlnami. Mokrá posádka, zpola se brodící ve vodě, usilovně se snažila ucpat díru a vylít vniknuvší vodu.

Zatím – po ten jeden úžasný okamžik – na hlavním stožáru zůstala Taštegova ruka s kladivem napřažena. Rudá vlajka Taštega napolo ovinula jako přehoz a potom se mu zatřepotala na prsou jako plamen, který mu vyšlehl přímo ze srdce. Starbuck a Stubb dole na přídi zahlédli útočící obludu téměř v touž chvíli jako on.

„Velryba, velryba! Kormidlo rovně, kormidlo rovně! Ach vy všechny dobré mocnosti vzduchu, stůjte nyní při mně! Musí-li už Starbuck zemřít, nedopustíte, aby zemřel ve mdlobách jako žena! Rovně kormidlo, povídám! – Vy blázni! Čelist! Ta čelist! Je tohle konec všech mých vroucích modliteb? Mé celoživotní oddanosti? Ach, Achabe, Achabe! Hle, to je tvé dílo! Pevně, kormidelníku, jen pevně! Ne, ne! Kormidlo pořád rovně! Obrací se, chce nás napadnout! Ach, její nesmiřitelné čelo se žene proti člověku, jemuž povinnost říká, že nesmí odejít. Můj Bože, stůj teď při mně!“

„Nestůj při mně, ale stůj pode mnou, ať jsi kdokoli, kdo ted' chceš Stubbovi pomoci; Stubb tu také uvázl. Šklebím se na tebe, ty šklebivá velrybo! Kdopak kdy pomohl Stubbovi, kdo udržoval jeho bdělost, když ne Stubbovy vlastní, vždycky klidné oči? A ted' chudák Stubb jde spat na matraci, která je moc a moc měkká; kdyby byla aspoň vycpána chrastím! Cením na tebe zuby, ty zubatá velrybo! Podívejte se, slunce, měsíce a hvězdy! Říkám, že jste vrahy nejsprávnějšího chlapíka, jaký kdy vypustil duši. Ale přesto bych si s vámi ještě připil, jen kdybyste mi podali číši! Achich, ach! ty šklebivá velrybo, tady bude nějakého lokání, a brzo! Proč neletíš, Achabe! Ale já, já si na to zuju boty a svléknu kabát; ať Stubb zemře v kalhotách. Ale bude to smrt hrozně plesnivá a přesolená; – třešně! třešně! třešně! Ach, Flasku, jen jednu červenou třešni, než zemřeme!“

„Třešně? Já bych si jen přál, abychom byli tam, kde rostou. Ach Stubbe, doufám, že si chudák maminka vybrala mou zálohu, nežli se tohle stane; jinak ted' dostane málo měďáků, protože plavba je u konce.“

Na lodní přídi stáli nyní téměř všichni námořníci nečinně, v rukou ještě mechanicky drželi kladiva, kousky prken, kopí a harpuny – jak právě odběhli od svých rozmanitých zaměstnání. Všichni jako očarováni ulpívali pohledem na velrybě, jež divně pohazovala zlověstnou hlavou ze strany na stranu, a jak se řítila, hnala před sebou široce rozestřený půlkruh pěny. Celý její vzhled vyjadřoval odplatu, okamžitou pomstu a věčnou zlomyslnost. Nebylo nic, co by smrtelník mohl udělat, a mocný bílý nárazník jejího čela udeřil do lodní přídě po pravé straně tak prudce, že se lidé i žebrovní zakymáceli. Někteří upadli na tvář. Harpunářům nahoře se kývaly hlavy na býcích šíích jako uvolněné kotouče s kladkami. Bylo slyšet, jak se trhlinou valí do lodi voda, jako horské bystřiny vtékají do řeky.

„Lod'! Pohřební vůz! – Druhý pohřební vůz!“ zvolal Achab z člunu. „Jeho dřevo může být jen americké!“

Velryba se ponořila pod tonoucí loď a chvějíc se plula podél jejího kýlu, ale potom se pod vodou otočila a rychle vyrazila zase

na povrch daleko na druhé straně od přídě, jen několik yardů od Achabova člunu, a tam chvíli klidně ležela.

„Odvracím své tělo od slunce. Hej, Taštego! Ať slyším tvé kladivo! Ach vy tři moje věže, které se nikdy nevzdaly! Ty kýle, který jsi nikdy nepraskl! A ty trupe, který mohli ohrozit jen bohové! Ty pevná palubo a pyšné kormidlo a přídí, směřující k pólu – moje v smrti hrůzně krásná lodi! Musíš tedy zahynout, a beze mne? Jsem oloupen o poslední pýchu nejubožejších kapitánů, kteří ztroskotali? Ach osamělá smrti osamělého života! Ach, teď chápu, že má největší velikost je v mém největším hoři. Ho, ho! Z nejvzdálenějších končin se nyní hrňte, vy smělé vlny celého mého předešlého života, a převalte se přes tu jedinou vzdutou vlnu mé smrti! K tobě se řítím, ty vše ničící, ale nepodmaňující velrybo; do poslední chvíle se budu s tebou rvát; ze srdce pekla budu po tobě bodat. Z nenávisti na tebe vyplivnu poslední svůj dech. Potop všechny rakve a všechny pohřební vozy do jediného jezera! Ale poněvadž žádný z nich není pro mne, nechť se tedy rozbijí na kusy, i pronásleduje tebe, i když budu k tobě připoután, ty prokletá velrybo! Tak, vysílám své železo!“

Harpuna byla vržena. Zasažená velryba vyrazila vpřed a šňůra probíhala planoucí rychlostí žlábkem; – náhle se zamotala. Achab se naklonil, aby ji narovnal; narovnal ji, ale letící šňůra ho chytila kolem krku, takže bez hlesu, jako turečtí vrahové uškrtí svou oběť, byl vymrštěn ze člunu, nežli si posádka uvědomila, že zmizel. V příštím okamžiku vyletělo těžké oko na konci šňůry z prázdného bubnu, srazilo jednoho veslaře, a bičujíc moře, zmizelo v jeho hlubinách.

Strnulá posádka člunu zůstala na okamžik bez hnutí. Potom se obrátili: „Lod! Velký Bože, kde je loď?“ Brzy viděli mlhavým, klamavým ovzduším její podélný rozplývavý přelud jako prchavou fatu morganu. Jenom nejvyšší části stožárů čnely z vody. Pohanští harpunáři stáli dosud na svých kdysi vysokých příčkách – přimražení buď ohromením, nebo věrností, nebo osudem – a rozhlíželi se po obzoru ze svých klesajících stanovišť. A teď soustředné kruhy zachvátily osamělý člun s celou jeho posádkou a každé plovoucí veslo i každé kopí, a otáčejíce jimi v jediném víru kolem dokola, živými

i neživými, odnesly každý i sebemenší úlomek *Pequody*, a nebylo vidět nic.

Ale když se poslední zátopa střídavě přelévala přes potopenou hlavu indiánovu na hlavním stožáru, bylo několik palců jeho čnělky ještě vidět nad vodou a na ní dlouhý, vlající prapor, který ironickou náhodou klidně povíval nad ničivými vlnami, jichž se téměř dotýkal. V tu chvíli bylo vidět, jak se rudá paže s kladivem zvedá nazad do vzduchu, jako když chce k ponořujícímu se stožáru přibíjet vlajku pevněji a pevněji. Jestřábovi, který se předtím výsměšně snesl k vrcholku hlavního stěžně ze svého přirozeného domova mezi hvězdami, kloval do vlajky a obtěžoval tam Taštega, tomuto ptáku se nyní dostalo široké mávající křídlo náhodou mezi kladivo a dřevo, a právě v tom okamžiku potopený divoch dole ucítil lehký záchvěv a v smrtelné křeči přitiskl kladivo pevně na křídlo. A tak se nebeský pták s archandělskými výkřiky potápěl, královský zobák vztažený vzhůru, zajaté tělo celé zahalené do Achabovy vlajky; potápěl se zároveň s lodí, která se jako Satan nemínila propadnout do pekla, dokud s sebou nestrhne živou část nebe a nepokryje se jí jako přílbou.

Malí ptáčky s křikem poletovali nad propastí dosud zející, prudký bílý příboj narážel na její příkré stěny; potom se všechno zhroutilo a ohromný příkrov moře se vlnil jako před pěti tisíci lety.

EPILOG

„Já pak utekl jsem toliko sám. Abych oznámil tobě.“

Kniha Jobova

KONEC DRAMATU. Proč tu tedy ještě někdo vystupuje? – Poněvadž jeden přežil ztroskotání.

Náhodou se stalo, že po zmizení Parsově vybral osud právě mne, abych zaujal místo Achabova prvního veslaře, když tento veslař nastoupil na osiřelé místo Parsovo. Já jsem byl posledního dne vržen za záď člunu, když z něho tři muži vylétli. Plul jsem tedy na okraji celého výjevu a viděl jej dokonale. Potom mě zachytil oslabený již savý vír kolem potápějící se lodi a přitahoval mě pozvolna k svému středu. Jenže když jsem dospěl až tam, vír se již uklidnil v zpěnné jezírko. Obíhal jsem jako druhý Ixion kolem dokola, stále blíž a blíže k černé bublině podobné knoflíku, jež tvořila osu toho zvolna se otáčejícího kruhu. Sotva jsem dosáhl tohoto životního středu, černá bublina praskla. A nyní se s pomocí důmyslného pera uvolnila záchranná plavatká-rakev a vysoký vztlak ji velmi prudce vymrštil podélně z moře, až se převrátila a plula mi po boku. Udržován nad vodou touto rakví, plul jsem téměř po celý den a noc po mírném smutečném moři. Žraloci se kolem mne kmitali neubližující, jako by měli tlamy na zámek; divocí mořští jestřábi létali nade mnou, zobáky jakoby zastrčené do pochvy. Druhého dne ke mně připlouvala loď blíž a blíž a posléze mě vytáhla na palubu. Byla to bludně křižující Ráchel. Pátrajíc bez ustání po svých zmizelých dětech, našla jen jiného sirotka.

FINIS

Herman Melville

Bílá velryba

Edice Světová próza v českých překladech
Překlad Marie Kornelová a Stanislav V. Klíma
Verše přebásnil Kamil Bednář
Ilustrace na obálce Jakub Tesař
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 5. 11. 2018

ISBN 978-80-7602-303-1 (epub)
ISBN 978-80-7602-286-7 (pdf)
ISBN 978-80-7602-287-4 (prc)